CONVORBIRI LITERARE

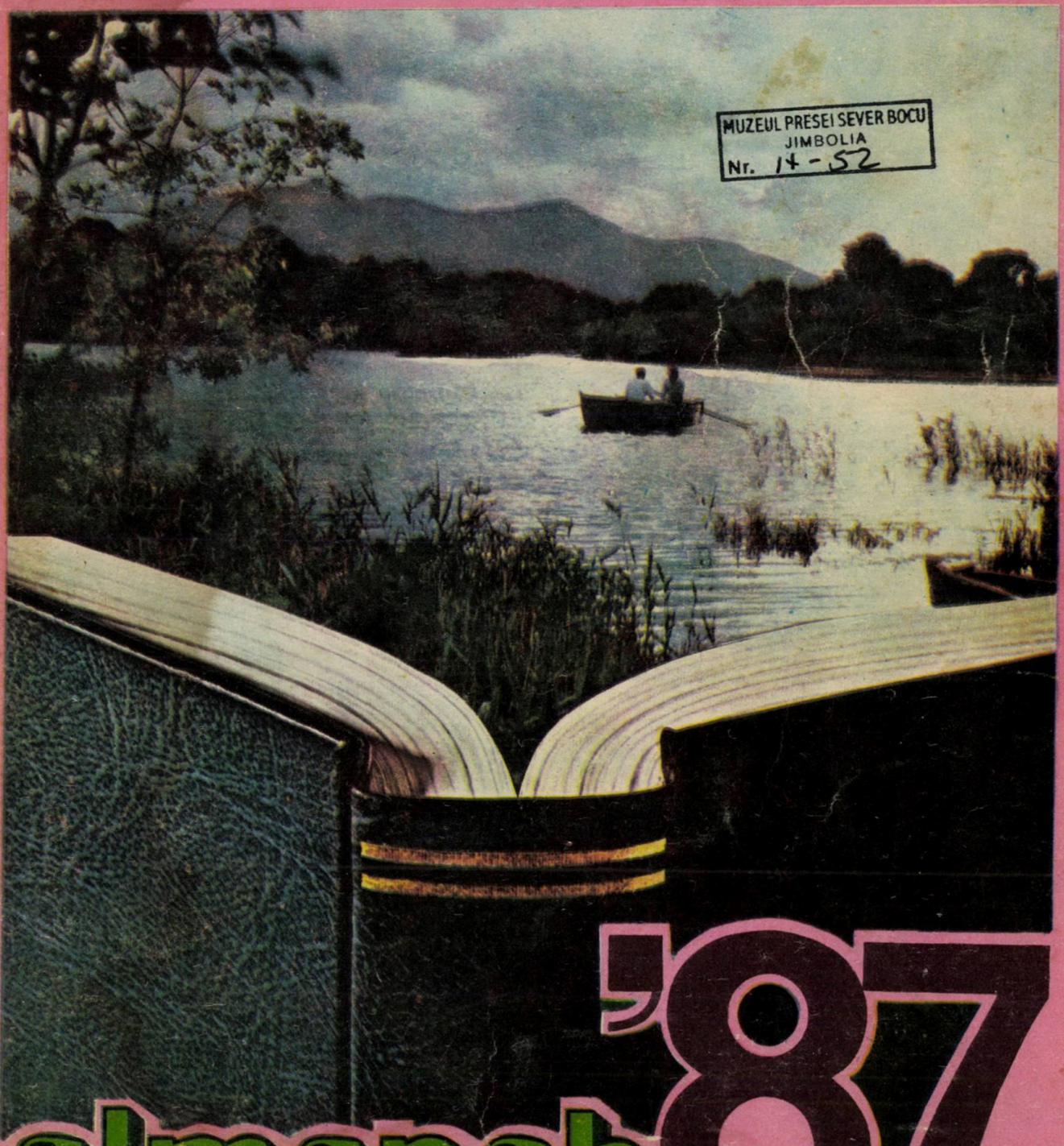

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. 14-52

almanah '87

ALMANAH „CONVORBIRI LITERARE" 1987

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. .....

almanah '87

CONVORBIRI LITERARE

89108
BIBLIOTECA ORĂȘENEASCĂ
JIMBOLIA

REDACTOR ŞEF :
CORNELIU STURZU

■

REDACTOR RESPONSABIL :
Constantin PRICOP

■

ALMANAH REALIZAT DE :
Emil BRUMARU
Nichita DANILOV
Daniel DIMITRIU
Al. DOBRESCU
Lucian DUMBRAVĂ
Grigore ILISEI
Horia ZILIERU
Eugenia COLMAN
Ana VÂLCU
Jack MATHYAS

■

Prezentarea artistică
George SCUTARU

■

Secretar de redacţie
Georgeta IACOBITZ

■

Paginatori :
Vasile HAGHIAC
Nicolae ROGOJINĂ

■

Tehnoredacţia :
H. ALEXANDRU

DIN SUMAR :

- Retrospectiva „Convorbiri literare" – 120 de ani de la apariţia primului număr
- Istoria printre noi
- Oameni, fapte, întîmplări...
- Ochii călătorului
- Venea... pe Siret
- De prin literatură adunate
- Careuri
- Printre înţelepţi şi „înţelepţi"
- Puţină muzică, vă rog !
- Nu numai pe 36 mm.
- De-ale literaturii...
- Umor
- Amalgam
- Sport
- Poesis

■

Redacţia **„CONVORBIRI LITERARE"**
Str. Gh. Dimitrov nr. 1
telefon : (981) 1 62 42
IAŞI – ROMÂNIA

ADMINISTRAŢIA : BUCUREŞTI
CALEA VICTORIEI, nr. 115
telefon : (90) 50 66 15

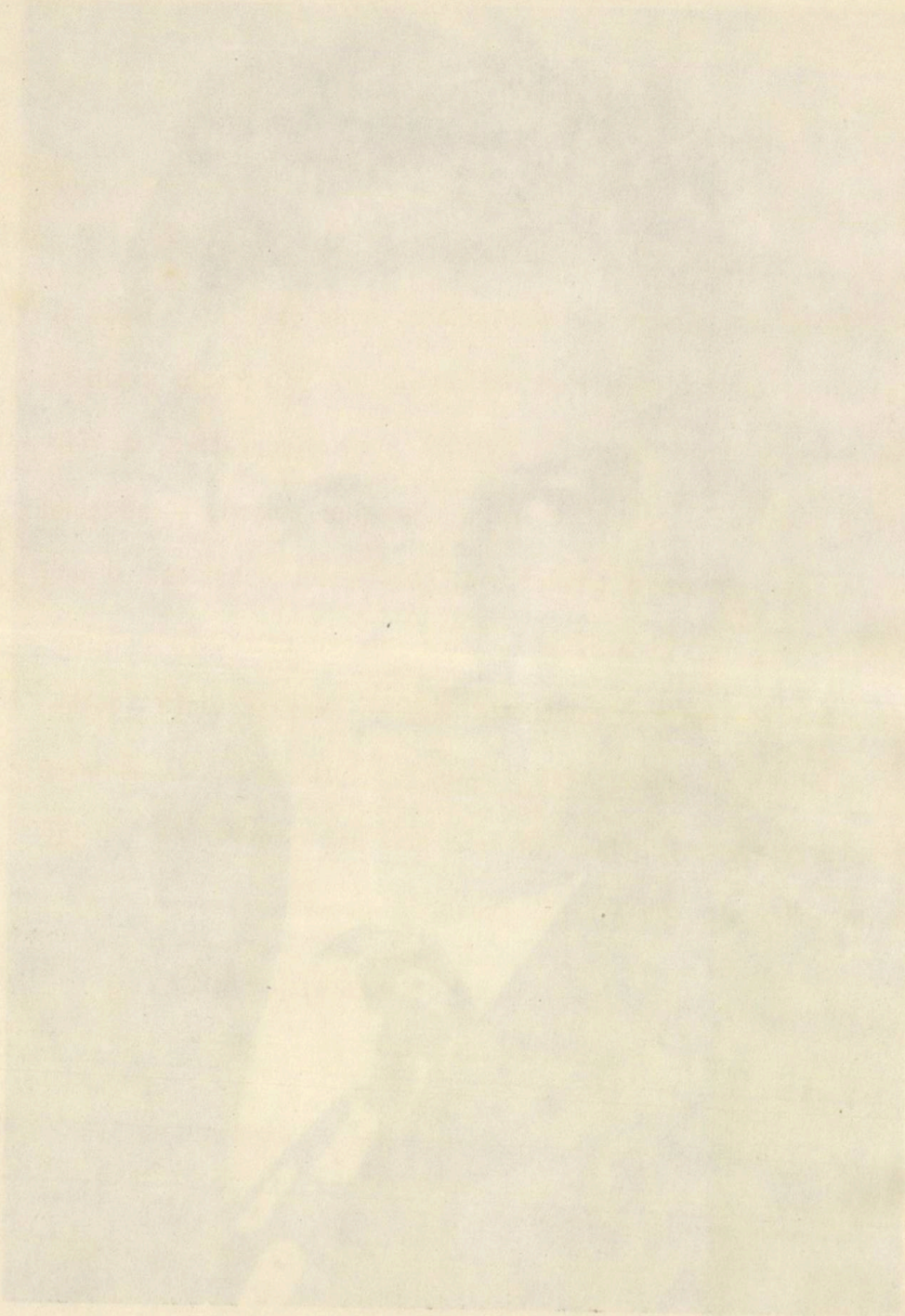

Marile transformări revoluționare, noile realități sociale și economice, cuceririle științei, ale cunoașterii universale impun ca o necesitate intensificarea activității politico-educative, de ridicare a conștiinței revoluționare a oamenilor muncii, a întregului popor, de formare a omului nou, constructor conștient al noii orînduiri sociale. Să așezăm la baza întregii activități politico-educative concepția revoluționară despre lume și viață — socialismul științific, materialismul dialectic și istoric —, să înarmăm partidul și întregul popor cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general.

NICOLAE CEAUȘESCU

Semne bune anul are!...

IUBITE CETITORULE,

Am străbătut încă un an, întîiul an al actualului cincinal în care poporul nostru a făcut noi paşi de progres pe calea luminoasă a socialismului în toate domeniile de activitate. Patria noastră, liberă şi independentă, şi-a cîştigat pe toate meridianele lumii noi şi noi prieteni în lupta pentru pace, pentru ca planeta noastră să rămînă veşnic albastră. Poporul român cunoaşte bine din propria sa istorie, că numai într-un climat de pace şi securitate putem să ne construim o viaţă tot mai prosperă şi mai fericită.

DRAGĂ CETITORULE,

Noi, scriitorii din România, am participat și participăm cu toată ființa noastră la marea operă pe care toți cetățenii țării o depun pentru înfăptuirea hotărîrilor celui de al XIII-lea Congres al partidului. Împreună cu oamenii muncii din toate sectoarele de activitate ne aducem și noi contribuția de gîndire și faptă la înflorirea patriei, la afirmarea culturii românești în întreaga lume.

STIMATE CETITORULE,

În anul 1987 sîntem ferm încredințați că prin munca, voința și inteligența noastră, a tuturor, vom înălța patria română pe noi trepte de civilizație. Condeiul, talentul și inspirația vor fi întotdeauna puse în slujba înaltelor idealuri ale construirii unei civilizații pe care au visat-o strămoșii noștri și pe care o înfăptuim cu brațele și mintea noastră de acum.

IUBITE CETITORULE,

Almanahul din acest an al „Convorbirilor literare" apare cu puțin timp înaintea împlinirii a 120 de ani de la înființarea revistei noastre. În EPOCA CEAUȘESCU revista „Convorbiri literare" a ilustrat, alături de celelalte publicații cu o prestigioasă tradiție din țara noastră, bogăția și diversitatea peisajului cultural al României socialiste.

Sperăm ca și paginile pe care vi le adresăm în acest an, pagini străbătute de dragoste pentru tot ce este frumos și omenesc, să contribuie la educația în spiritul înaltelor idealuri ale umanismului și păcii.

Vă dorim o lectură plăcută !

C.L.

„CONVORBIRI LITERARE“

120 de ani de la apariţia primului număr al revistei

RETROSPECTIVA „CONVORBIRI" '87

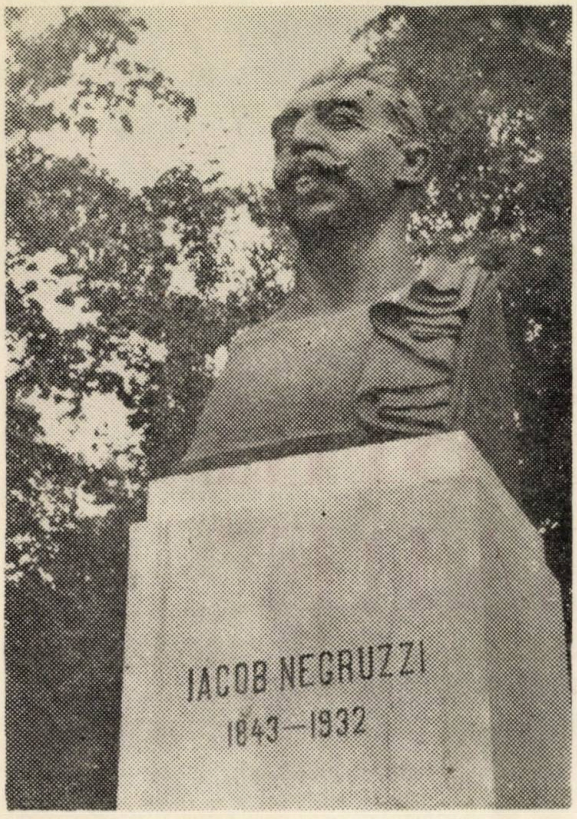

Iacob Negruzzi

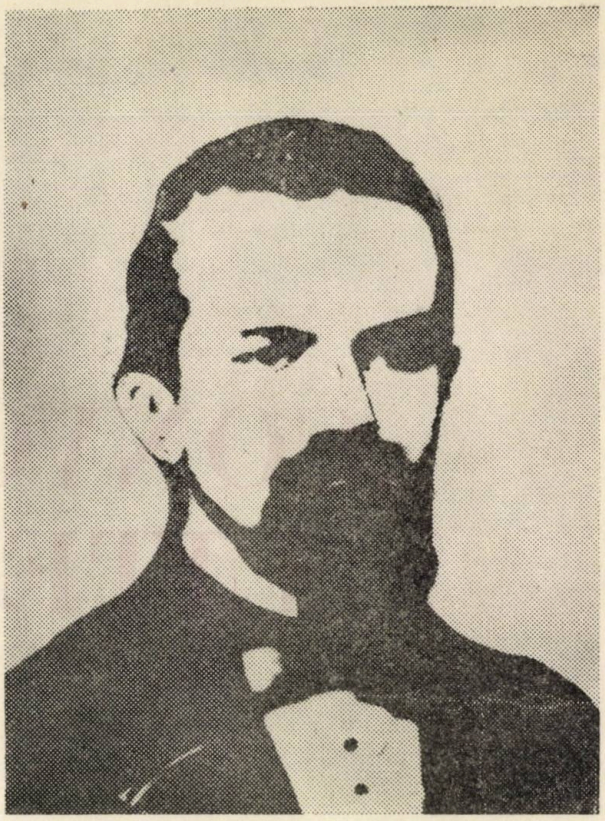

Titu Maiorescu

La începutul lunii Mărțișor se împlinesc 120 de ani de la apariția întîiului număr al Convorbirilor ! Dată cu o profundă semnificație istorică națională. Revista ce a găzduit în paginile-i generoase și exigente pe majoritatea clasicilor literaturii românești, multe nume ilustre ale celei universale, ce a deschis perspective optime spiritelor cu adevărat creatoare sub prezidența gîndirii critice maioresciene întemeietoare, revista ce a servit drept argument vizibil și infailibil lui Nicolae Titulescu privind solidaritatea și vechimea unei culturi, într-o memorabilă ședință a Ligii Națiunilor, se găsește astăzi la aproape cinci sferturi de veac de la apariție. Apariție aproape efectiv neîntreruptă, exceptînd în fapt scurtele fortuități acuzate de cele două războaie mondiale.

Generația de la 1866 a creat o epocă. „Junimea", înființată încă la 1863, își propunea editarea cronicilor, publicarea de documente istorice, cărți științifice, literare, de filologie, manuale școlare, organizarea unor „prelecțiuni populare" dar mai ales înființarea unei reviste care să oglindească eficient o activitate de asemenea anvergură cît și, pentru început, scrierile beletristice ale membrilor societății. Unei eventuale antologii trebuia să i se certifice valoare „în unanimitate... de toți membrii Societății prezenți" cum preconizează Iacob Negruzzi într-o scrisoare.

Cum s-a remarcat de majoritatea istoricilor literari și a comentatorilor avizați revista a apărut într-un moment de imperioasă necesitate culturală și a reușit să atragă cercurile largi ale publicului dornic de cultură. Ea și-a spus cu fermitate punctul de vedere în problemele culturii și literaturii naționale îndrumîndu-le spre orizonturile adevăratei originalități și modernități. Pentru edificarea mai lesnicioasă a cititorului contemporan, să reproducem în întregime densa „precuvîntare" semnată de Iacob Negruzzi, dar concepută cel puțin în prima ei parte de către Titu Maiorescu : „În mijlocul agitațiunilor politice de care fură cuprinse toate spiritele în România, mișcarea literară, susținută înainte cu mult succes de foile literare atît de cunoscute și prețuite de toată societatea, a încetat cu totul. Cînd vorbesc pasiunile politice, arta și știința își ascund producerile lor liniștite. Acum însă, cînd în România liberă politica a luat o cale mai statornică și spiritele operează într-un viitor mai regulat, se observă natural reînceperea ocupațiunilor literare. În București s-a constituit o societate care, organizîndu-se, ar putea produce mult pentru cultura și instrucțiunea poporului. În Iași, unde, deși nu se mai află centrul politic, a rămas inteligență destul de răspîndită, unde înalte și numeroase instituțiuni școlare întrețin o activitate științifică permanentă, s-a format încă de mai mult timp o societate literară „Junimea", care din an în an ia proporțiuni crescînde și totodată solide și din partea căreia publicăm tot în acest număr importantul apel către autorii români. Aceste elemente reclamă înființarea unei reviste care să aibă scopul de a reproduce și răspîndi tot ce intră în centrul ocupațiunilor literare și științifice, de a da samă despre activitatea și producerile societăților literare, în special a celei din Iași și de a servi ca punct de întîlnire și înfrățire pentru autorii naționali. Sub numele de „Convorbiri literare" va apare la două săptămîni o revistă în formatul stinsei „România Literară". Începutul este modest, dar redacțiunea sperează că va putea da în curînd acestei foi proporțiuni mai însemnate prin binevoitorul concurs ce este în drept de a aștepta din partea tuturor autorilor români".

Deci un profil complex: literatură, ştiinţe, critică, iar spaţiul de recoltă şi răspîndire toată aria rotundă a manifestărilor spirituale româneşti. Se reia astfel una din tradiţiile definitorii ale Daciei literare şi amintitei România literară.

Cum am mai avut ocazia să constatăm, un prim bilanţ al activităţii revistei îl face Iacob Negruzzi, în numărul din 15 ianuarie 1872, după cinci ani de existenţă, consemnînd longevitatea publicaţiei în comparaţie cu jurnalele efemere de pînă la ea şi propunînd o listă a valorilor promovate. Dar, Convorbiri literare, revistă prin excelenţă polemică, nu putea să nu atragă asupra ei adversitatea mai ales a acelora invitaţi „în lături". La toate atacurile convorbiriştii au răspuns „prin fapte" şi redactorul răspunzător promite că va fi urmată aceeaşi cale: „La acuzarea că foaia noastră nu e naţională, ci cosmopolită, noi am răspuns prin articole originale, prin novele şi piese de teatru scoase din viaţa românilor, prin poezii originale de autori naţionali, prin critice şi studii făcute în neatîrnare de scriitori străini. Poezia populară, studiul caracterului naţional, studiul critic al istoriei noastre, dorinţa de a pătrunde cu orice chip în adevărata natură şi în particularităţile poporului român au fost şi vor fi totdeauna obiectul cugetării noastre".

Convorbiriştii concepeau patriotismul în acţiune, nu în vorbe, fiind convinşi de judecata adevărată şi nepărtinitoare a istoriei; ei judecau opera şi nu autorul, nu răspundeau atacurilor ad personam considerîndu-le pe drept în afara literaturii: „Viitorul, poate cel mai apropiat, va judeca mai bine între direcţia ce voiam a da noi literaturei şi ştiinţelor la români şi aceea a adversarilor noştri. În această judecată vom avea încredere; ea este hotărîtoare, căci nesupusă la înrîuririle schimbătoare ale momentului, ea rămîne rece şi nepărtinitoare", continua Iacob Negruzzi în aceeaşi dare de seamă succintă, densă, realistă, întregind, totodată, programul iniţial.

În numărul din 1 aprilie 1886 va scrie şi Titu Maiorescu un prim articol bilanţier, Poeţi şi critici, subliniind că, după 14 ani de cînd încerca el însuşi să definească „direcţia nouă în poezie şi proză" ce să ducă la o dezvoltare sănătoasă a literaturii române, rezultatele se evidenţiază „nu doară că toţi cei salutaţi la 1872 au împlinit ceea ce se aştepta de la ei; dar unii au întrecut aşteptările şi relativ mulţi alţii şi-au adaos puterile pentru a da acelei mişcări un avînt — dacă nu destul de general, dar cel puţin de puternic pentru a ne face să simţim un adevărat progres în anul prezent, comparat cu anul 1872. // Alecsandri ne-a înavuţit poesia cu „Ostaşii noştri" şi cu drame, îndeosebi cu „Fontana Blandusiei"; Eminescu a adus lirica română la o culme de perfecţiune: lor li s-au adaos poeţii Naum şi Vlahuţă, comediile d-lor Caragiale şi I. Cerchez, drama d-lui Bengescu „Pygmalion", novelele d-lor Slavici, Creangă, Barbu Ştefănescu Delavranceal, Gane, Duiliu Zamfirescu, traducerile din Horaţiu de d. Olănescu, lucrările ştiinţifice ale d-lor Hasdeu, N. Densusianu, Lambrior, Tocilescu, Gaster, Gr. Păucescu, Brândză, culegerile de poesii şi poveşti populare ale d-lor Iarnik-Bârseanu, Ispirescu, G. Dem. Teodorescu, T. Burada, M. Pompiliu, cercetările critice ale d-lor Onciul şi Bogdan; iar Convorbiri literare sub redacţia d-lui Iacob Negruzzi încep al 20-lea an al activităţii lor — o întreagă mişcare ce dă ultimului deceniu un aspect cu totul deosebit şi îmbucurător".

Pe măsura creşterii acestei mişcări, Maiorescu prevede scăderea trebuinţelor unei critici generale, argumentînd că un „Magnum Etymologicum" sau „Cuvente den betrani" sînt prin ele însele lovitura de moarte a dicţionarului academic şi a celorlalte rătăciri filologice. Misiunea criticii, zice, misiune de altminteri totdeauna modestă, dar nu fără importanţă în modestia ei, nu putea îndeplini atunci decît lărgirea cercului activităţilor individuale, de a deştepta tinerimea încă prea amorţită de pilda trecutului la o viaţă şi activitate roditoare. Curentul cel nou are încă o albie îngustă; fără îndoială în mijlocul unei activităţi critice pentru răspîndirea lucrărilor sănătoase se va simţi pe ici pe colo şi necesitatea unei loviri directe în contra nulităţilor, care se amestecă fără nici o chemare în

Vasile Alecsandri

treburile gingaşe, ale literaturii; aşa că, din cînd în cînd, un energic „în lături!" va fi posibil, îndreptăţit, necesar.

Iată şi conţinutul în 9 puncte ale Apelului la autorii români din primul număr: „Societatea literară „Junimea" din Iaşi posedă o tipografie complectă, a cărei întrebuinţare o pune la dispoziţiunea autorilor români cu următoarele condiţiuni: 1) Orice manuscript românesc a cărui oportunitate va fi constatată de un comitet ales pentru fiecare op dintre membrii competenţi ai „Junimei", se va imprima cu cheltuiala Societăţii; 2) Din vinderea cărţilor tipărite, Societatea îşi rezervă dreptul de a se îndemniza, socotindu-şi cinci galbeni pentru coala de 16 pagini la una mie exemplare formatul Charpentier. Banii reintraţi au destinarea de a servi la alte publicaţiuni de acelaşi fel; 3) Odată Societatea îndemnizată conf. art. precedent, tot venitul din vinderea cărţilor este al autorului; 4) Administraţia tipografiei Societăţii este obligată, faţă cu autorii de cărţi imprimate la ea de a le da din an în an socoteală despre vinderea cărţilor lor, respectiv de a le răspunde banii ce li se cuvin; 5) Ortografia cu care se imprimă cărţile româneşti ale Societăţii este cea publicată în cartea d-lui Maiorescu „Despre scrierea limbei române". Cu toate acestea, Societatea nu impune ortografia ei în mod obligatoriu, ci invită numai pe acei autori care ar voi să-şi vadă scrierile imprimate altfel să menţioneze aceasta espres; 6) Pentru fixarea preţului cu care să se vîndă o carte imprimată, Societatea se va înţelege totdeauna cu autorul ei; 7) Autorii, cari cu aceste condiţiuni sunt dispuşi a se folosi de înlesnirea ce le prezintă Societatea prin tipografia ei, vor binevoi a adresa manuscriptul lor aceluia din(tre) membrii Societăţii, care este însărcinat cu administraţiunea anuală a tipografiei (Adresa: Administratorul Tipografiei Societăţii „Junimea", casele Băncii). Membrul administrator dă chitanţă de primire, înaintează manuscriptul în dezbaterea Societăţii şi la caz de primire, se obligă în numele Societăţii la editarea manuscriptului sub condiţiu-

nile cuprinse în acest apel ; 8) Manuscriptele, care nu vor părea Comitetului Societății apte pentru imprimat, se vor înapoia îndată autorilor lor ; 9) În privința priorității la punerea sub presă vor fi preferite cărțile pentru usul școalelor".

Înaintea „condițiunilor" financiare se impune constatarea că acest generos apel are în vedere totalitatea „autorilor români", idee patriotică subliniată și de o notă suplimentară sub asterisc : „Ziarele române sunt rugate a da acestui apel o mai întinsă publicitate prin reproducerea lui". Menționăm prioritatea acordată învățămîntului, ca și angajamentul restituirii manuscriselor considerate nepublicabile, procedeu în chip obiectiv astăzi desuet. La rubrica rezervată Anunciuri-lor, „literare și artistice" pentru care se percep 20 parale „linia" [rîndul] sînt înserate, în întregul an, o sumă de asemenea apariții, însoțite de scurte prezentări. De ex., „Melic, I. M., Elemente de aritmetică pentru usul școalelor secundare române. Un volum mare în 8°, 184 pag. Prețul 8 lei. Cu această publicațiune se împlinește o lacună simțită în Instrucțiunea noastră. Cartea d-lui Melic este prelucrată după cele mai recunoscute autorități din specialitatea sa și este totodată potrivită cu programul nostru de învățămînt și cu trebuințele noastre". Sau : „A ieșit de sub tipar și se află de vînzare în Iași la Tipografia Societății „Junimea", la Librăria nouă și la d. O. Hildebrand ; în București la Librăria Socec ; în Cernăuți la Librăria H. Pardini : Poesia română, cercetare critică de T. Maiorescu urmată de o alegere de poesii (Ediținea societății „Junimea"). Ediținne de lux, cuprinzînd peste 200 pagini în 8° mare, pe hîrtie, velină, 15 lei. Ediținne ordinară, 5 lei". Mai circulau monede precum galbenul, icosarul, paraua, iar încasările din imperiul habsburgic se percepeau în sfanți și taleri.

Întiiul număr al revistei cuprinde și un fel de cronică plastică, mai curînd un excurs istoric privind constituirea Galeriei de tablouri din Iași (semnează același I. Negruzzi), în 1860, la vechea Universitate, avînd peste 120 de exponate, unele originale și de mare însemnătate, prin donațiile unor C. Negri, S. Vârnav, C. Dasiadi. Alături de Van Dyck, Velasquez, Bourguignon, Tenier, Salvadori Rosa, Murilló, Le Seur (în tabloul achiziționat „culorile sunt întrebuințate cu așa perfectă măestrie, încît în astă privință el e superior la multe lucrări ale vestitului pictor care sunt așezate în galeria din Louvre"), Bassanó, Caravaggio, Kranach, expun Nastasanu și Aman, ale căror picturi nu-l prea satisfac pe cronicar : „Unirea e din tablourile ce posedăm de la d. Aman, acel ce a reușit mai bine. Moldova și Țara Românească sunt reprezentate ca două fecioare cuprinse într-o îmbrățișare. Expresiunea fisionomiilor lor e însă melancolică".

Tot într-o sală a vechii Universități a inaugurat Titu Maiorescu, în 1863, celebrele prelecțiuni populare despre care, pentru început, revista avea bunul obicei să întocmească detaliate dări de seamă. Abia devenit ieșean, Maiorescu susține singur aproape o duzină de conferințe : 1) Familia în stat și în societate, educațiunea în familie ; 2) Educațiunea fundată pe principii științifice, estetica și psihologia ca părți ale filozofiei ; 3) Principii estetice. Frumosul, sublimul și plăcutul. Aplicări la musică (clasică și romantică) ; 4) Importanța esteticii pentru educațiune. Principii psihologice. Idealismul și materialismul în psihologie ; 5) Temperamentele ; 6) Viața de zi și viața de noapte a sufletului ; vis, visiuni, stahii ; 7) Memoria și fantasia ; 8) Voința și caracterul ; 9) Voința și inteligența, talentul și geniul. Mijlocul justifică scopul, asupra cărora o primă dare de seamă apreciază : „La cele dintîi două prelecțiuni publicul părea a veni mai mult din curiozitate ; cu al treilea discurs însă tărîmul acestei întreprinderi a fost consolidat : o afluență de public compus din dame cît și din bărbați a dovedit justețea și oportunitatea ei. De atunci cursurile populare de duminică sunt una din recreațiunile cele mai preferite și totodată cele mai importante ale Societății. Aceasta noi o privim ca un bun augur pentru împlinirea misiunei la care este chemat orașul nostru : a deveni un centru de activitate științifică pentru România. În anul al doilea d-nii V. Pogor și P. Carp se unîră cu D. Maiorescu și programul cursurilor începute tot la 9 februarie, fu din această causă foarte variat, neputînd încă înfățoșa unitatea de idei ce a distins mai pe urmă întreprinderile Societății „Junimea".

Piesă de bază a primului număr o realiza însă amintitul studiu al lui Titu Maiorescu, Despre poezia română, studiu publicat într-un șir de numere consecutive, apoi în broșură, însoțit de Antologia poeziei române, cum am văzut. Este un studiu cu adînci implicații în evoluția literaturii naționale, stîrnind controverse, patimi și limpeziri, de la Aron Densușianu și pînă la Tudor Vianu, Mircea Florian, Al. Dima, Liviu Rusu. O sinteză benefică a problematicii, surselor, tendinței, influențelor articolului a realizat-o în ultimii ani (Cartea Convorbirilor literare, 1980, vol. III, p. 550) istoricul literar Pavel Florea : „Studiul Despre poezia română concentrează principalele idei estetice ale lui Maiorescu. Ele au

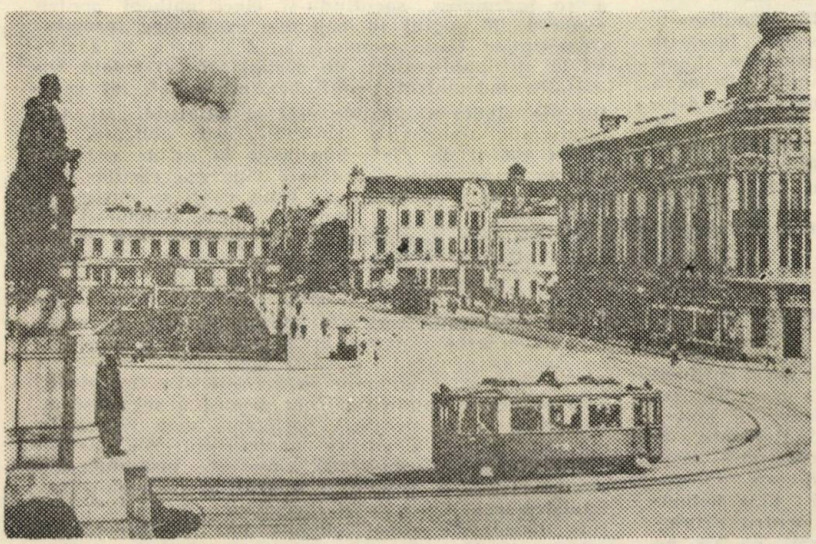

Iași, „Piața Unirii". Data poștei : 1957 *(Colecția Liviu Rusu)*

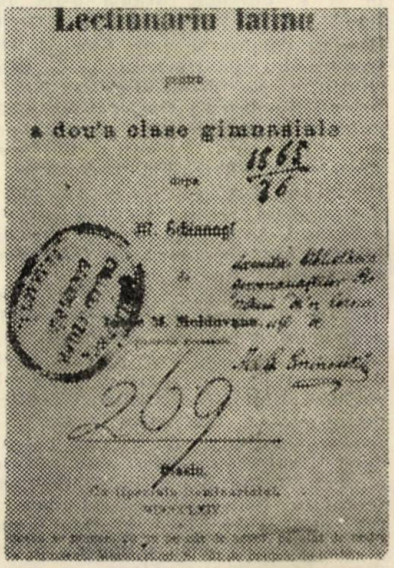

Lectiunariu latin pentru a dou'a clase gimnasiale

călăuzit activitatea criticului și au reprezentat direcția estetică a Convorbirilor literare, au deschis noi orizonturi literaturii și culturii române, constituind un sistem nou de analiză și apreciere a operelor literare. Titu Maiorescu stabilește „legile" poeziei în strînsă legătură cu stările afective, sentimentele și pasiunile, fenomen specific în estetica europeană a timpului „Poetul — spune Titu Maiorescu — chemat a exprima simțirile omenești, a aflat în însăși natura lor legea după care să se conducă". Într-adevăr chestiunea raportului dintre fond și formă era esențială în estetica timpului și ea are premize nu numai la Vischer și Hegel, ca și întregul sistem maiorescian la Herbart, Schopenhauer, Trendelenburg. Maiorescu determină valoarea operei literare din perspectiva sintezei realizate de creator între fond și formă, aducînd în prim-plan ideea adevărului artistic. O operă frumoasă este și adevărată, dar nu și viceversa : „Din multiplele idei... ce se cuprind în capetele omenești, numai acele sînt și frumoase cari sub vălul unei sensibilități adecuate ne prezintă simțăminte distinse prin forme, în intensitatea sau ocaziunea lor", conchizînd într-adevăr kantian : „Adevărul artistic este un adevăr subiectiv" (nr. 5, 1 mai 1867). Definind frumosul ca manifestare a ideii în materie sensibilă, Maiorescu scoate, într-adevăr, poezia de sub influența realităților curente determinate de inevitabila relație cauză-efect. Poezia ocupă un loc deosebit între arte. Legile poeziei sînt legi interne. Ele aparțin structurii omenești, căci poezia, spre deosebire de știință deseori inaccesibilă și neînțeleasă, vorbește „la conștiința tuturor" și este datoare să ne reprezinte simțăminte și pasiuni fiindcă acestea sînt comune tuturor, sînt interesante pentru toți. Adevărul artistic arătîndu-se subiectiv, criticul părăsește grăbit realitatea, se retrage în universul intern al naturii umane, impune poetului detașarea de evenimente comune și-i cere „de a-și întrupa în formă poetică — numai acele simțiminte adevărate cari să se distingă prin noblețea lor", concluzionînd acum hegelian : „Frumoasele arte și poezia mai întîi sînt repaosul inteligenței" căci, se simte dator criticul să argumenteze, „ideea sau obiectul exprimat prin poesie este totdeauna un simțimînt sau o pasiune, niciodată a cugetare exclusiv intelectuală sau care se ține de tărîmul științific, fie în teorie, fie în aplicare practică". Alternînd noțiunile de „idei" cu „gîndire poetică" ori „cuget" cu „suflet" și căutînd mereu să găsească imaginea calităților ideale ale poeziei, Maiorescu se simte obligat să mai precizeze că „poezia adevărată, ca și pasiunea și simțimîntul, ne arată dar o grabnică transițiune dela o idee la alta și în genere o mișcare abundentă a gîndirii". Căutînd a nu fi tributară cînd filosofiei, cînd psihologiei, estetica maioresciană nu abandonează tripticul-idee, sentiment, pasiune : „Obiectul poesiei este o idee care fie prin ocasiune, fie prin energia ei, se distinge și se separă de ideile ordinare, înălțîndu-se peste sfera lor" și tocmai aceasta constituie „timbrul emoției artistice".

În primul an de apariție a revistei, Vasile Alecsandri publică o singură poezie, scrisă la Nisa în 1867, Tînăra creolă, pe care o reproducem în întregime dată fiind tangențialitatea de cadru, atmosferă, chemări și preferințe ale eroinei în fața destinului cu Cătălina eminesciană : „În balconul despre mare / Rita, gingaș adormind, / Printre gene-n depărtare / vede luna răsărind. / / Ochii galeș ea deschide / Spre al cerului senin / Și în taină ea surîde / La / al / lunei zîmbet lin // Marea-n spume scînteiază, / Cerul e strălucitor ; / Iar prin/tre / stele acordează / Îngerii harpele lor. // Căci copila serafie, / Zărind sus pe frații săi, / Cînt-o dulce melodie, / Dulce ca sufletul ei. // Ceru-i zice : „Vină, vină / Între stele, fiica mea, / Pentru fruntea ta divină / Să-ți alegi o mîndră stea". / Marea-i zice : „Vină-n zare / Să te-adorm pe-al meu talaz / Și s-anin mărgăritare / Pe-ai tăi umeri de atlaz". // Iată, Rita se gătește, / Ca să zboare-n orizon / Dar uimită se oprește, / Și se pleacă pe balcon... // Sub balcon, în miez de noapte, / Sub balcon, lîngă izvor / Sub balcon, cu blînde șoapte / Suspină blîndul amor. // Rita junâ călătoare, / Cu ochi vii, răpiți din soare, / Și cu glasul argentiu. / Rita vesel răsfățată / Privind numai cîteodată / Orizonul albăstrui // Buza ei trandafirie / Ca garoafa ce învie / Răspîndind dulce parfum, / Se deschide zîmbitoare / Dezvelind albe comoare / Prin al țigaretei fum. // Un mic flutur din grădină / Ușor vine de s-anină / Pe-al ei negru păr și fin. / Un vînt dulce de pe mare / Vine și cu-o dismerdare / Răcorește albu-i sîn. // Rita, leneșa creolă / Cu o mîndră aureolă / Se-ncunună gracios. / Ea își pune flori de laur / Cere cupa sa de aur, / Apoi cînt-armonios : // Salte valurile mărei, / Eu pe brațele sperării / Mă las gingaș adormind. / Sufle vîntul ! Cerul tune ! / Eu, departe de furtune, / Petrec zilele iubind. // Sunt frumoasă, sunt iubită / Și mă legăn fericită / Pe al vieței val senin. / Vivat ! soarta e divină / Cînd de spume-i cupa plină, / Și de-amor sufletul plin !", iar în urma urmatoarei scrisori adresată „Convorbirilor literare" : „Domnule redactor, / Fiecare generație produce naturi felurite de oameni, tipuri caracteristice de un mare interes pentru studiul social și istoric a fiecărei epoci. Acele figuri serioase sau comice, mărețe sau ordinare, nobile sau tîmpite, frumoase sau urîte, blînde sau fioroase etc., poartă întipărirea secolului lor și compun tabloul original al societăților ce se succed și se prefac cu timpul. Dacă vijeliile necurmate la care au fost expuse țările noastre nu ar fi stabilit dezvoltarea literaturei și a frumoaselor arte în sînul lor ; dacă pe lîngă cronicarii ce s-au ocupat cu descrierea faptelor istorice, am avea și alți autori care să ne fi lăsat portretele strămbunilor precum și schițe amănunte despre obiceiurile trecutului, noi astăzi ne-am putea face o idee esactă de societatea română cu fisionomia sa particulară, cu spiritul ei cu tendințele sale, în epocele de mai înainte și astfel am fi înlesniți în lucrările literare ce am întreprinde, însă asemine prețioase cunoștințe ne lipsesc ! / Ce importanță nemărginită ar avea pentru noi o scriere de pe timpul lui Ștefan cel Mare, care ne-ar arăta ca într-un album / fotografie chipurile și caracterele energice ale contemporanilor acestui Domn Măreț ! / Tot românul, care se mîndrește cu trecutul patriei sale, simțe dorința de a ști ce soi de oameni au fost acei viteji care ne-au lăsat așa de glorioasă moștenire ; cum era portul, graiul, chipul lor oțelit în focul războaielor, inima lor mărită prin adevărata iubire de moșie ; cum era poporul care trăia în frăția cu coasa, cu toporul, cu codrul și cu calul său pentru apărarea vetrei părintești. Ce fisionomie aveau locuitorii orașelor, breslașii, funcționarii, negustorii de pe atunci și ce aspect aveau înseși orașele ; cum viețuiau Domnii în curțile lor și cum era traiul... pîn-a nu se introduce lucrul străin în țară... etc., etc... / Zadarnice întrebări ! Tipurile cele mai interesante s-au stins în umbrele trecutului fără a lăsa nici o umbră vederată și numai un geniu profund ar putea să întrevadă prin vălul întunericului și să le scoată iar la lumină. Însă unde este acel geniu ? S-a observat cu multă justețe că societatea română este una din cele mai setoase de schimbări. Reformele care se introduc în alte părți ale lumii cu greutate și cumpănire găsesc calea deschisă în țara noastră și năvălesc fără împiedicare. Legile se înnoiesc pe tot anul, datinile vechi sunt părăsite cu nepăsare, întristătoare, iar în locu-le prind rădăcină obiceiurile străine ca în pămîntul lor și dau o fizionomie străină atît orașelor cît și orășenilor. Cine astăzi recunoaște societatea română de acum douăzeci de ani ? Cine mai întîlnește tipurile acele originale... ? / În prezența unei asemenea prefaceri ce se realizează atît de grabnic, am socotit că nu ar fi poate o lucrare greșită de a compune pentru curiozitatea urmașilor noștri, o galerie de tipuri contemporane, iar spre a da acestor figuri o espresie mai vederată am adoptat pentru ele forma dramatică și le-am prezentat publicului amator de teatru sub denumirea de Cînticele comice. Iată partea I-a a acelei galerii : Șoldan viteazul, Mama Angheluța doftoroaia. Herșcu boccegiul, Piciu căruceriul. Șatrariul Napoilă ultraretrogradul, Clevetici ultraretrogradul, Paraponistul funcționar vechi, Gură-cască om politic, Cucoana Chirița în Paris, Barbu lăutarul, Ion păpușeriul, Surugiul, Kera Nastasia, Stan covrigariul. Această galerie, din care o parte s-au publicat, o pun la dispoziția foaiei ce redigeați [scrieți] sub titlul de

Convorbiri literare şi însărcinez pe Stan covrigariul să o presinte amatorilor, ca unul ce chiar prin meseria lui este deprins a se înfăţişa cu colaci după datina strămoşească. / Primiţi, domnul meu, amiciele mele / V. Alecsandri / Mircești, sept. 1867 ; va publica de-a lungul anului Stan covrigariul, Gură-cască om politic, Ion Păpuşarul, Surugiul.

Vor mai debuta : Sc. Capşa, M. D. Cornea, George Creţeanu, Matilda Cugler, V. Gheorghian, Petru Grădişteanu, Ioan Ianov, Leon Negruzzi, Vasile Pogor, M. Pompiliu, N. Pruncu, George Roiu, Teodor Şerbănescu, Ştefan Vârgolici (poezie şi traduceri), N. Gane, S. Bodnărescu, D. Morţun (proză), Iacob Negruzzi, Scarlat Capşa (teatru), V. Pogor, P. Carp, I. Meşotă (critică) şi cu interesante insemnări diverse veneratul Constantin Negruzzi.

1877

Spui, tinere poet, într-un demers întotdeauna intempestiv, că dialectica afirmării noului înseamnă doar negarea „singeroasă" a trecutului, inclusiv în domeniul sacru al preferinţelor muzelor şi încerci să argumentezi cu exemplul că Maiorescu „afirmîndu-l" pe Eminescu l-a „negat" implicit pe Alecsandri. Maiorescu însuşi ţi se înscrie împotrivă : „Am cetit într-o cronică teatrală, publicată în Epoca de d. Barbu Ştefănescu, o critică aspră încontra lui Despot-vodă şi în genere încontra dramelor d-lui Alecsandri. Aşa am auzit, că, într-o conferinţă ţinută la Ateneu, d. Vlahuţă a înălţat poesiile lui Eminescu între altele şi prin coborîrea unei poesii a lui Alecsandri. / Dacă dd. Vlahuţă şi Ştefănescu ar fi oameni de a treia mînă, nu am pierde nici un cuvînt asupra criticei lor ; dar fiindcă sunt dintre scriitorii cu talent ai junei generaţii, credem că lucrul merită o discuţie publică, merită şi în ceea ce priveşte poziţia lor literară, merită şi în ceea ce priveşte partea literară a lui Alecsandri. / Se înţelege de la sine că noi nu vom tăgădui oricărui om de bună credinţă şi de bună ştiinţă în ale literaturei, dreptul lor de a face critica aşa cum au făcut-o este mai presus de contestare. Dar una este dreptul şi alta este folosul întrebuinţării dreptului în fiece moment. Va fi avînd şi activitatea critică noima ei şi nu orice dispoziţie războinică merită să fie întrupată într-o scriere. / Şi, mai întîi, trebuie să constatăm că de regulă poeţii înşişi sunt cei mai răi critici asupra poesiei altora, în genere artiştii înşişi cei mai contestabili apreţiatori teoretici ai artei.

Deşi în feluritele combinări ale inteligenţelor omeneşti s-a putut şi se poate întîmpla ca un poet bun să fie şi critic bun, aceasta va fi totdeauna o excepţie rară, care va trebui foarte tare legitimată înainte de a fi primită încontra acelei regule generale. Cine a cetit odată critica unui Voltaire în contra dramelor „barbare" ale lui Shakespeare va sta totdeauna pe gînduri, cînd va mai vedea poeţii apucîndu-se de meseria criticei şi nu se va găsi liniştit prin dramele criticului Lessing. Şi în adevăr între natura poetului şi natura criticului este o incompatibilitate radicală.

Poetul este mai întîi de toate o individualitate. De la aceleaşi obiecte chiar, despre care noi toţi cerem o simţire obicinuită, el primeşte o simţire aşa deosebit de puternică şi aşa de personală în gradul şi în felul ei, încît în el nu numai că se acumulează simţirea pînă a sparge limitele unei simple impresii şi a se revărsa în forma estetică a manifestării, dar însăşi această manifestare reproduce caracterul personal, fără de care nu poate exista un adevărat poet. /.../. Esenţa criticului este de a fi flexibil la impresiile poeţilor ; esenţa poetului este de a fi inflexibil în propria sa impresie. De aceea criticul a trebuit să fie mai ales nepărtinitor ; artistul nu poate fi decît părtinitor.

Nu este dar chemat d. Barbu Ştefănescu, nu este chemat d. Vlahuţă a cărui prismă este poate înrudită cu a lui Eminescu (şi am dori să nu-i fie prea înrudită, ci să-şi păstreze individualitatea), nu sînt ei chemaţi să judece pentru public lucrarea poetică a d-lui Alecsandri în genul ei propriu. Această sarcină să ne-o lase nouă, publicului, care,

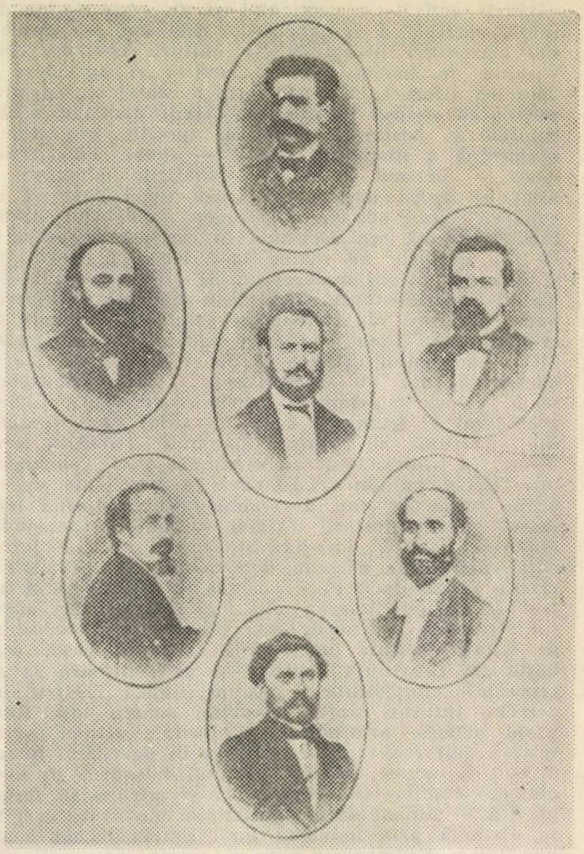

Foşti colegi ai lui Eminescu la Institutele Unite din Iaşi

neavînd însine o individualitate poetică pronunţată, suntem mai lesne primitori pentru tot ce este lumină în feluritele manifestării ei. Junii noştri poeţi sunt chemaţi a-şi exprima, fiecare în propria sa formă, simţirile primite direct de la lumea reală, dar nu a-şi slăbi această lucrare creatoare prin priviri dealături spre o altă lume subiectivă. Puterea lor intelectuală trebuie întrupată în opere de artă şi nu mistuită în elaborări de critică.

Dacă observările de mai sus sunt legitime în teorie, ele se legitimează îndată şi în practică ; şi cu aceasta trecem la o scurtă privire a poziţiei lui Alecsandri în literatura română de astăzi. Îndărătul conferinţei d-lui Vlahuţă, în partea relativă la antitesa dintre poesiile lui Eminescu şi poesia lui Alecsandri, se ascunde o întrebare, pe care d-sa însuşi nu a pus-o de-a dreptul înaintea publicului, dar care rezultă într-o cîtva din modul d-sale de producere şi care în orice cas este pusă de alţi, întrebarea : cine este mai mare poet, Eminescu sau Alecsandri ?

Întrebarea astfel pusă ne pare din capul locului greşită şi ne pare greşită, fiindcă este unilaterală şi — propriu vorbind — o confusie de cuvinte. Poet mare ! Poet în ce înţeles ? Poet în care întindere ? Să ne fie permis a limpezi mai întîi discuţia printr-o paralelă din două literaturi străine. De la Leopardi avem numai 35 de poesii, toate sunt admirabile. De la Victor Hugo avem sute de poezii, avem şi drame, avem şi romane, multe sunt contestabile. Cine este mai mare poet, Leopardi sau Victor Hugo ? Neputinţa de a răspunde dovedeşte confusia întrebării. Dacă este vorba numai de poesia lirică, şi încă în lăuntrul poesiei lirice, numai de exprimarea cea mai frumoasă a unei adînci melancolii în mijlocul aspirării spre ideal şi totodată a celei mai amare satire, Leopardi este neajuns şi stă deasupra lui Victor Hugo. Dar numai despre aceasta poate fi vorba ? Victor Hugo este încarnarea geniului francez al

timpului său în mai toate aspirările poetice. Iubirea şi ura contemporanilor săi, mîndria şi vanitatea lor, desrobirea spiritelor de sub jugul clasic şi de sub jugul politic, emoţiunea măririlor şi căderilor istorice, lupta celor miseri în contra celor prea puternici — toate aceste vibraţiuni ale unei întregi epoce au trecut prin restrîngerea lui Victor Hugo. Şi acum ce înţeles poate avea întrebarea, cine este mai mare poet? Înţelesul de a măsura incomensurabilele, adică nici un înţeles.

Să ne întoarcem acum la ale noastre. Dacă din cele 60 de poesii ale lui Eminescu, în adînca lor melancolie şi în amărăciunea lor satirică, am lua pe cele mai bune şi le-am pune alături cu cele mai bune din sutele de poesii lirice ale lui Alecsandri în eleganţa lor străvezie şi în simplitatea lor gingaşă, discuţia ar fi cu putinţă. Dar o asemenea alăturare nu este dreaptă.

Alecsandri are o altă însemnătate. În Alecsandri vibrează toată inima, toată mişcarea compatrioţilor săi, cîtă s-a putut întrupa într-o formă poetică în starea relativă a poporului nostru de astăzi. Farmecul limbei române în poesia populară — el ni l-a deschis; iubirea omenească şi dorul de patrie în limitele celor mulţi din noi — el le-a întrupat; frumuseţea proprie a pămîntului nostru natal şi a aerului nostru — el a descris-o; „chauvinismul" gintei latine... — el le reprezintă; cînd societatea mai cultă a putut avea un teatru în Iaşi şi în Bucureşti — el a răspuns la această dorinţă scriindu-i comedii şi drame; cînd a fost chemat poporul să-şi jertfească viaţa în războiul din urmă — el singur a încălzit ostaşii noştri cu raza poesiei.

A lui liră multicoloră a resunat la orice adiere ce s-a putut deştepta din mişcarea poporului nostru în mijlocia lui. În ce stă valoarea unică a lui Alecsandri? În această totalitate a acţiunii sale literare".

Ce se ştia acum un secol despre ereditate, cînd astăzi genetica ajunge la rezultate de-a dreptul stupefiante? Destul de multe! Vasile Conta îi consacră un capitol din Teoria ondulaţiunii universale făcînd şi trimiteri la o vastă bibliografie. „Adoptaţiunea, scrie el, este directă atunci cînd o înrîurire ce se produce asupra unui individ se traduce prin o modificare organică a chiar acelui individ. De această adaptaţiune se ţin modificările individului causate de climă, hrană, educaţiune etc., la care chiar acest individ a fost supus. Adaptaţiunea este indirectă sau potenţială atunci cînd o înrîurire ce a avut loc asupra părinţilor se traduce prin modificări numai asupra fiilor. Acest de pe urmă fel de adaptaţiune este dovedit, între altele, prin monstruositătile artificiale: supunînd organismul generator la oarecari condiţiuni de viaţă extraordinară, se poate da loc la o generaţiune de monştri, fără ca prin aceasta să se producă vreo schimbare în organismul părinţilor. Sînt citaţi Spencer, Darwin şi Maudsley. Dar Walter Bagehot: „Legile speciale ale ereditătii sunt în adevăr, pînă acum necunoscute. Tot ce este lămurit, şi tot ce este de ajuns pentru scopul ce urmăresc, este că există o tendinţă, o probabilitate, mai mare sau mai mică după împrejurări dar în toate casurile considerabila, ca scoborîtorii unor părinţi cultivaţi, vor avea, prin o organisaţiune nervoasă înnăscută, o mai mare aptitudine pentru cultivaţiune decît scoborîtorii unor părinţi necultivaţi; şi că această tendinţă se măreşte necontenit cu cît generaţiunile se succedează". Iarăşi V. Conta: „Se înţelege ca studiul d-lui Bagehot este o aplicaţiune a ideii, eronate după mine, că organismul progresează necontenit" mai ales că specialistul german îşi întindea aserţiunea şi asupra dezvoltării „predestinate" a naţiunilor în raporturile lor în principiile ereditătii şi ale selecţiunii naturale. Continuă Conta: „...jocul forţelor moleculare (al atracţiunilor şi repulsiunilor electrice, al afinităţilor, combinaţiunilor şi decompoziţiunilor chimice etc.) constituie o luptă toarte prelungită; în această luptă se vădeşte prin neîncetatele endosmoze şi exosmoze făcute cu ajutorul membranelor celulare... însă, pentru ca atomurile materiale care constituiesc embrionul să poată da loc la această lungă evoluţiune, trebuie să fie puse, de o causă oarecare, într-un raport specific. Cu alte cuvinte, forţele lor inerente trebuie de la început să primească o direcţiune specifică". Totul trebuie pus „în armonie" deci cu teoria ondulaţiunii universale şi Conta exemplifică: urmaşii oamenilor de geniu „totdeauna" au fost mai proşti; popoarele asiatice se degradează intelectual în raport cu strămoşii... dar unda suitoare va reveni etc.

Într-o poezie dedicată Domnişoarei Natalia Iamandi, Samson Bodnărescu face şi el un fel de filosofie a vieţii, a genezei şi finalităţii creatoare şi a sentimentului la fel de salvator şi la fel de devorator care nu poate fi decît dragostea: „Aşa a fost să fie, ca toţi ce-n lume vin, / Din leagăn pînă-n groapa să duc-al vieţii chin; / Şi-l ducem cînd cu lacrimi de aprigă durere, / Şi cînd cu lacrimi blînde de dulce mîngîiere. // .../. În freamătul de frunze şi-a apelor mugire / O, cîte dragi momente gustăm de fericire // De altă fericire atîta i-au lăsat: / Durerea ei adîncă să o prefacă-n artă // ... /. Senin şi vesel suflet ce astăzi ai venit, / Tu eşti dintre alese prin tine fericit / Cînd stai privind la fire şi te încîntă de ea / Şi-i furi frumoasa haină s-o strîngi pe pînza ta. / Această mîngîiere, odor e, drag şi scump, / Rămîne şi cînd toate nădejdile se rump".

Cînd Lamartine murea, Eminescu să fi avut nouăsprezece ani. I-a cunoscut Meditaţiile poetice? Foarte puţin probabil, deşi la asemenea întrebări se răspunde numai prin rigoarea dovedită de I. T. Dinescu într-o serie de articole publicate de revista noastră în urmă cu cîţiva ani. Aceeaşi exigenţă şi o răbdare savantă în cercetarea directă a tuturor surselor posibile se impun şi cînd e vorba de antecesorii lui Eminescu, vestiţii cîntăreţi ai ruinurilor şi ai umbrelor tutelare. Iată-l acum pe Petru V. Grigoriu, traducător reputat din literatura franceză, purtător pentru aceasta al „Legiunii de onoare", transpunînd ampla meditaţie lamartiniană Bonaparte. Prieten şi conviv al lui Eminescu, să i-o fi citit acestuia înaintea apariţiei Scrisorilor? Pare şi mai puţin probabil. Mai curînd cadenţa şi viziunea eminesciană asupra organizării versului (se ştie că P.V.G. şi-a permis unele independenţe faţă de textul original) sînt împrumutate de traducător. În rest cîteva similitudini parţiale şi aproape „inevitabile" cînd e vorba de evocarea în endecasilabi a „umbrelor" măreţe fac fortuită orice altă asemănare presupunînd asimilări involuntare sau influenţe. O dovedeşte textul tradus: „Pe un ţărm bătut zadarnic, trist, de plîngătoare valuri / Călătoru-n depărtare vede-albind pe-a sale maluri / Un mormînt de mal aproape şi de unde des udat; / timpul încă mica piatră n-a putut s-o înegrească, / Şi sub crengi, şi sub rugină poate ca să se cetească, / Poate ca să se distingă mîndrul sceptru sfărîmat! // Aici zace... Nici un nume... întrebaţi tot universul! / Acest nume-i scris cu sînge şi îşi ia eroic mersul / De pe-a Tanaisei

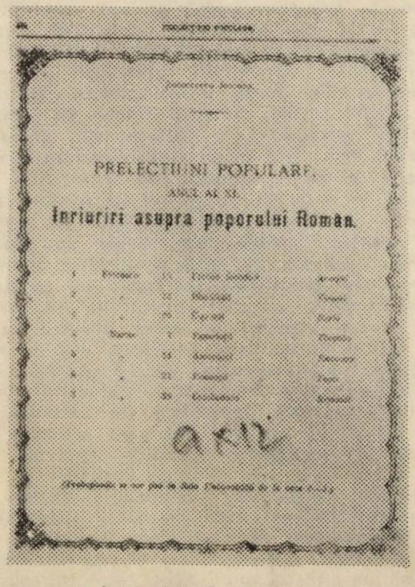
PRELECŢIUNI POPULARE

Înrîuriri asupra poporului Roman

„Anunciu" privind prelecţiunile

Veronica Micle

maluri pînă-n vîrful lui Cedar ; / Și pe marmoră și bronzuri și în piepturile brave, / Și chiar pînă-n sinul rece al acelor turme sclave / ...//. Singur tu, cu geniu-ți numai, pus în fața veciniciei, / Părea că a ta privire în spre cer se ridica... / Semnul creștinesc atinse a ta frunte-nfricoșată, / Și s-a auzit, se zice, de pe buza-ți înghețată / Numele ce pîn-atuncea nu-ndrăzneai a pronunța ! / / Spune-l, căci tot providența-i ce domină răsplătește, / Tot el e cel care iartă, tot el care răsplătește / Tot el poate să aleagă dintre oameni pe cei bravi ! / Spune-i fără teamă astăzi, unul el te va-nțelege / Căci și sceptrul cum și lanțul au o samă, au o lege / Una-i dată tiraniei, alta-i dată pentru sclavi, // Groapa stă închisă, cerul judecatu-l-a odată, / Crima și a sale fapte stau în cumpăna cea dreaptă, / Mîna noastră păcătoasă să n-atingă la eroi / Cine va pătrunde, doamne, a ta vecinică-ndurare ? / Și voi biciuri sfinte, cine-n viața voastră mare / Dacă geniul nu servește ca virtute sfîntă-n voi ?"

Evident, șansele izvorismului căutat și excesiv, depășind cadrele de îndreptățire ale existenței și eficienței literaturii comparate, pălesc definitiv în fața textelor integrale.

1887

Decelarea decenală ce întreprindem se întrerupe în cazul anului centenar ; vom parcurge, ca de obicei, selectînd lunar, număr de număr, materialele reprezentative în paginile revistei „Convorbiri literare" din 1987.

1897

Anticipînd antologarea în mai multe volume a discursurilor parlamentare rostite de Titu Maiorescu, revista publică știuta introducere pentru deosebitul ei „interes istoric" iar nu cu „privire la politica zilei, care este principial exclusă din cadrul revistei noastre" — precizează de ochii lumii o notă a redacției. Între conceptul de politică în general și cel de politică a zilei sînt diferențe de luat în seamă convenabil și junimiștii, inclusiv în prima etapă bucureșteană, ca oameni politici notorii, au considerat cu destulă subtilitate chestiunea. Poate de aceea noile Direcții literare ale lui Mihail Dragomirescu sînt mai mult decît un studiu de critică generală. Avîntatul critic se întreabă de ce există atîtea discrepanțe între programele abundente și pompoase ale efemerelor reviste și conținutul lor superfluu : multe dintre acestea sînt aspirații neconsistente, în formule goale și reci, în fraze învățate, iar nu însușite și mai ales simțite. Ar fi, apoi, problema mediului, uneori ostil marilor creativități : „Geniu să ai, dar dacă societatea în care trăiești nu te ascultă, nu te înțelege, nu te-ajută, gîndul tău rămîne închis în sufletul tău, se-nchide pe vecie cu tine", alteori incapabil să asigure șansele fundamentale minime : „Mor milioane de copii pe an ; cîți ochi frumoși și adînci, iar cu dînșii cîte talente și cîte genii nu se sting pe vecie ! Cîte talente și cîte genii nu rămîn poate închise, din pricina lipsei de mijloace, într-un cerc inferior de existență !" Dar cei lipsiți de talent care doar „împrumută" și se plîng totuși de „nesincronizare" cu epoca ? „Nu afară din voi, ci în voi, în propriul vostru suflet, trebuie să se găsească ideea plină de viață, care e semnul talentului. Și dacă nu o găsiți în voi, nu o veți găsi nici strigînd împotriva publicului că nu vă cultivă, nici plăcîndu-vă gusturile lui vițioase, pe care voi le cultivați. Nu o veți găsi — dar, e drept : veți găsi inimi generoase, care să vă creadă pe cuvînt și inimi reci, care să se încînte de cuvîntul vostru — și, în amîndouă cazurile, mijloace care să vă facă să ieșiți curînd, curînd, din rîndurile celor plini de idealuri. Dar ideea clară și statornică, chemată să ducă lumea înainte și care ar trebui să străbată prin toate gîndurile și gîndulețele voastre, strîngîndu-le și cristalizîndu-le în corp de sinestătător — n-a răsărit în voi și nu va răsări niciodată !".

Și ajunge Mihail Dragomirescu, din aproape în aproape, la o concluzie demnă de tot interesul : din moment ce societatea cea „cu masa îmbelșugată" respinge în genere „ideile noi", sănătoase, transformatoare în numele unor idealuri „mai bune", mulți asemenea scriitori lipsiți de har și de înțelegere a aspirațiilor omenirii încep să „studieze", împotriva viciile gustului public, să le cultive cu o deosebită stăruință și să le „recomande" în chip perfid celor amatori de „scene tari" în deznădejdea ignoranței și dezmoștenirii lor : „Nu stăpînești pe cineva căutînd să-l înalți, ci înjosindu-l și înjosindu-te în fața slăbiciunilor lui. Mina de aur e găsită. Idealurile rămîn acuma pe seama altor naivi, care, ca și ei la început, vor întrebuința în lupta vieții aceste instrumente primitive, pînă se vor înțelepți și vor pricepe ca și mai marii lor, că altele sînt instrumentele moderne de îmbogățire". Dimpotrivă, un adevărat scriitor de talent, înțelegînd progresul social necesar, în ciuda vicisitudinilor proprii obișnuite, „avînd tocmai această finețe de pricepere și de simțire, pătrunde, cu sufletul său chinuit, mult mai adînc decît noi în țesătura fundamentală a lucrurilor și a vieții, smulge din sînul firii înțelesul existenței ei viitoare și scoate la lumină noi adevăruri pe care noi înșine, o dată cu dezvoltarea minții noastre, trebuie mai curînd sau mai tîrziu să le recunoaștem... Și dacă ne gîndim acum la noi, vedem că nici noi n-am fost lipsiți de asemenea oameni (și, desigur, cu rari excepțiuni, nu lipsesc nici astăzi). Acești oameni au avut dreptul să plîngă, pentru că în plînsul lor se găsea o idee nouă, pe care numai sinceritatea lor adîncă putuse s-o scoată la lumină. Și, deși societatea i-a ajutat mult mai puțin decît pe alți minuitori de idealuri, aceasta nu i-a împiedicat să dea întreaga măsură a talentului lor și, înconjurați de calda admirare a cîtorva, nu s-au simțit de nimeni împiedicați să spuie tot ceea ce primordiala plăsmuire a ființei lor pusese cu adevărat într-însii. A plîns Eminescu amarul vieții omenești și nesimțirea societății. Ne-am înduioșat pentru că ne făcea să pătrundem și noi împreună cu dînsul mai adînc înțelesul vieții și să

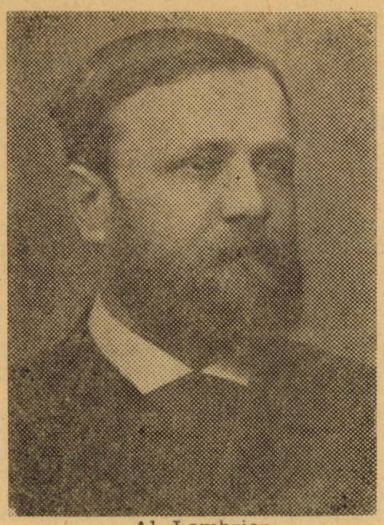

Al. Lambrior

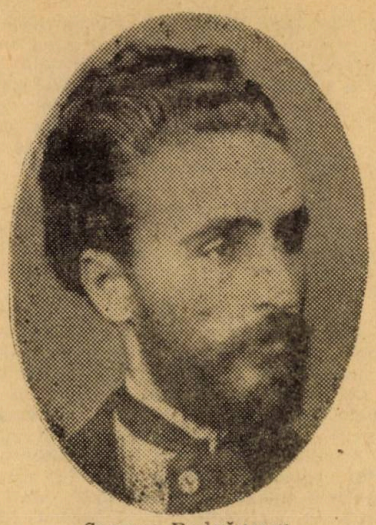

Samson Bodnărescu

simțim și noi, cu dînsul, rănile ei ascunse. Fapt de mare importanță și de adîncă învățătură într-o țară în care optimismul prigonit al renașterii ne răsfățase. Dar această idee nouă a trebuit să se propage... Și astfel două-trei glasuri frumoase au avut puterea să scoată din cuiburile întunecoase ale literaturii ieftine sute de indivizi cu glasuri stridente. Și glasurile frumoase nu s-au mai auzit, nu se mai aud. Căci ce pot face două-trei privighetori într-un stol de vrăbii gîlcevitoare ?".

Pentru a nu fi bogați în veleități și săraci în calități, pentru ca tinerii să nu contrafacă glasurile privighetorilor din generația trecută în numele vanitoasei parveniri, pentru ca minciuna literară să fie repudiată pentru totdeauna din cîmpul literaturii ce i-a dat (citează N. Dragomirescu) pe Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, Delavrancea, Vlahuță, Coșbuc, Popovici-Bănățeanu, Brătescu-Voinești, D. Carp, pentru respectul țării unde zeflemeaua în contra prostiei omenești e mai puternică, mai răspîndită ca oriunde, Mihail Dragomirescu aduce în fața cititorilor, „Cuvîntul începător" al revistei „Literatura și arta română", model de instigare la neîndrăzneală și somnolență (adică e „prea mare pentru noi") curat „originală", bazat pe o neînțelegere flagrantă a postulatului maiorescian asupra condițiilor generale necesare prioritații adevărului și frumosului. Vorbind despre originalitatea națională neîntinată a operelor reprezentative, Mihail Dragomirescu scrie numaidecît și despre universalitatea lor necondiționată în sfera universalității adevărului ; amintind doinele, baladele, apoi „copacii falnici și florile mărunte care fac astăzi fala literară a neamului nostru", adică generația întemeietoare a „Convorbirilor", noul mentor reface apelul cunoscut la conștiințele „sincere și entuziaste care să clădească o lume nouă de idei mari și generoase".

Model de polemică acum 110 ani :

„... Noi în critica noastră am susținut că tesa d-lui Stere e o bună tesă de licență, că dovedește multă lectură, că autorul ei are chiar oarecare putere de a se orienta în mijlocul citațiilor ce face și chiar o îndemînare remarcabilă în ce privește stilul. Dar ne-am ridicat în același timp în contra reclamelor din ziare în care s-a susținut că tesa d-lui Stere e o operă ce va face epocă în desvoltarea literaturii noastre. Aceasta e altceva. Poate să fie un lucru bun dintr-un punct de vedere și cu totul neînsemnat dintr-altul. Ei bine, din punctul de vedere ale desvoltării generale a literaturii noastre, tesa d-lui Stere, am susținut și susținem, n-are nici o valoare. Și susținem aceasta pentru că o operă care pretinde la o astfel de valoare trebuie să ne presinte mai întîi o idee originală, bine concepută, clar și temeinic expusă. Noi însă am dovedit (și atragem atenția că ideile d-lui Stere sînt ale d-lor Ihering, Gumplovicz, Tarde, Spencer, Wundt etc.), și, prin urmare, fiind vorba de ceea ce gîndește d-l Stere, nici nu ne putem ocupa cu combaterea sau aprobarea lor. Și am mai dovedit că singura idee originală a d-lui Stere și care formează substanța celui mai însemnat capitol din carte — capitolul al II-lea — e o idee atît de bizară pentru un om care a citit numai pe sfert atîta filosofie cît a citit d. Stere, că nici nu merită discuție.

E o idee care poate face «epocă», dar epocă prin ridicul iar nu prin temeinicia ei.

Poate d. Xenopol, făcînd întîmpinarea articolului nostru, nu și-a dat osteneala să-l citească cu atenție tocmai acolo unde trebuia. Fiind siguri însă că de astădată va citi această replică, să ne dea voie să-i mai spunem încă odată care e ideea originală a d-lui Stere. Iat-o : d-l Stere susține că oamenii primitivi nu puteau să fie egoiști și altruiști pentru că nu cunoșteau deosebirea dintre egoism și altruism. Că adică un om nu are în suflet decît numai ceea ce poate să analizeze psihologește și că, prin urmare, ca să fii ceva trebuie să ai numaidecît în buzunar Psihologia d-lui Leonardescu sau studiile lui Ribot. Altfel, nu ești nimic !

Ceva mai mult. Întemeiat pe această idee originală d. Stere combate pe Spencer, Wundt, Comte și-i învinovățește că susțin erezii și că ei, în deosebire de d. Stere, privesc pe oamenii primitivi prin «ochelarii psichologiei fin de siècle». Și astfel d. Stere, care croise cîteva capitole bune adăpîndu-se din ideile acelor filosofi, iată-ni-l înaintînd cu semeție în contra lor și scăpărîndu-i în mîini arma acestei idei originale — și să ne ierte frații de dincolo că le împrumutăm o expresie — și... epocale. Care ? Ideea că numai noi cei de la oraș care am învățat psihologia și n-am uitat ce deosebire e între egoism și altruism, sîntem egoiști și altruiști !

...Și ne pare rău că cu această replică nevoim pe d. Xenopol să citească din nou cartea d-lui Stere și din nou critica noastră, pentru că să capete în fine convingerea că noi de nobile intențiuni am fost inspirați cînd am denunțat pe d. Stere că pe lîngă tese care «fac epocă» mai scrie și studii filosofice în Archiva".

Archiva era, cum se știe, revista condusă de istoricul A. D. Xenopol...

1907

În anul celei mai mari răscoale țărănești, cea mai prestigioasă revistă de literatură n-a putut rămîne indiferentă în fața evenimentului. Iată un succint istoric al împroprietăririlor și o concluzie edificatoare la care va ajunge : „Prin secularizarea moșiilor mînăstirești care erau a cincea parte din toată întinderea țării, statul ajunsese în 1863 mare proprietar. În 1864 o lege împroprietărește 463 000 de țărani. În 1877 statul mai împarte 228 000

ha, iar în 1889 încă 22 000 ha. De la 1889 pînă la 1896 se mai distribuie 385 000 ha, iar pînă azi sătenii au mai cumpărat încă 150 000 ha. Numai statul a încasat de la țărani 300 milioane lei... Aceasta dovedește că de aproape o jumătate de veac experiența cu împărțirea pămîntului continuă ; iar dacă crizele agrare se repetă e o dovadă că împărțirile de pînă acuma au fost un leac provizoriu al unui rău mult mai adînc".

O cronică politică a evenimentelor ce se dorește obiectivă : „În fața turburărilor din sate, guvernul conservator neavînd, din cauza diviziunilor sale, destulă autoritate spre a legifera în chestia agrară și nici măcar spre a potoli mișcarea — și-a dat demisia. Și astfel după doi ani și cîteva luni, partidul liberal reia cîrma. Noul guvern a căpătat îndată sprijinul unanim, al tuturor partidelor. «Represiunea» s-a început cu energie. S-a declarat starea de asediu, s-a mobilizat armata, iar în șesul de lîngă Dunăre, unde revoltele căpătaseră un caracter cu deosebire grav, s-a întrebuințat artileria contra țăranilor — un detaliu de istorie contemporană, prin care regatul românesc (compus 80% din săteni) capătă o poziție aparte față de toate statele europene. Alături de partidele unite pentru represiune și de parlamentul conservator care desființa legile sale proprii — după cererea guvernului — au mai intervenit pentru potolire prelați români și străini, aflători în țară. Apoi suveranul însuși a pus semnătura sa pe o proclamație dată de guvern spre a promite un program de reforme agrare.

În opiniunea țărei noastre, obișnuită de la Cuza și pînă azi la rezolvarea cestiunii agrare de sus în jos, procedura aceasta politică e și va fi... clarificată și mai mult prin intervenirea directă și oficială a organelor statului (prefecți etc.) în stabilirea învoielilor agricole. Față de mișcarea aceasta s-a ridicat, e drept, mișcarea proprietarilor mari... Societatea agrară s-a arătat puțin favorabilă intervenirei statului în chestie de învoieli agricole. S-a părut deci un moment că grupările politice se vor face după interese mai specificate decît în trecut. Pentru a liniști, însă, pe cei păgubiți, guvernul a luat inițiativa să garanteze împrumuturi pentru ajutoare celor rămași în nevoie. Rezultatul a fost totuși o mare îndoială ; proprietari cît și țărani au pășit cu greu spre învoieli. Prin unele locuri nu s-au făcut încă, iar cele făcute sunt considerate și dintr-o parte și din alta ca ceva provizoriu. Astfel, peste micile evoluții ale politicei de partid, pătrunde tot mai clar sentimentul că întreaga societate românească a ajuns la un adevărat «punct critic» în ce privește dezvoltarea sa internă".

Nici artele nu sînt excluse, de la o „rezolvare" păgubitoare. Sub semnătura viitorului director al revistei, Al. Tzigara-Samurcaș, se tipărește un vehement protest : „A apărut, în fine, și budgetul Casei Artelor. El se încheie la venituri ca și la cheltuieli cu suma de 1 253 200 lei. La prima vedere ne bucurăm aflînd că și la noi se fac așa de însemnate cheltuieli pentru artă. Privind mai de aproape însă, decepția e mult mai mare decît bucuria efemeră de la început. Căci pentru artă în adevăratul sens al cuvîntului nu revine decît o prea infimă parte : tot se duce în administrație pentru întreținerea de școli. Firește că și acestea din urmă sunt foarte necesare. O Casă a artelor însă, are, cred, misiunea de a îngriji și de depositele artistice, cum sunt muzeele și pinacotecile. Tocmai acestea sunt cu totul neglijate. Suma ce se prevede pentru sporirea și întreținerea lor e numai de 9 500 lei pentru întreaga țară.

Din această sumă revin 5 000 Pinacotecii din București, 2 500 celei din Iași și „2 000 pentru complectarea materialului necesar și întreținerea lui" la Muzeul de etnografie și artă națională. Muzeul de antichități, printr-o inexplicabilă anomalie, nu e trecut la Casa Artelor. Ceea ce presupune sau că acel muzeu nu se ocupă de artă sau, în caz contrar, că noua secțiune a ministerului nu îndrăznește să se amestece în daraverile acelei instituții. Prin urmare pentru singurul muzeu ce-i rămîne Casei artelor, aceasta nu acordă decît lei 2 000 anual. Suma alocată e cu atît mai ridicolă deoarece Muzeul acesta fiind înființat la 1 oct. 1906 se află în formațiune și are nevoie de fonduri ca să-și procure noile colecțiuni. Căci nimeni în lume nu poate alcătui muzee numai cu vorbe bune. Aceasta o știu foarte bine acei ce au lucrat bugetul. Prin rapoarte amănunțite am arătat-o de altfel la timp. De ochii lumei ei înșiși par a fi convinși de aceste adevăruri. Ba îi auzi declamînd fraze pompoase și vorbind cu atîta drag de arta națională, încît ai crede că ea nu are apărători mai sinceri și mai aprigi ca ei. În realitate însă și pe ascuns comit crime ca aceasta. Căci e într-adevăr o crimă să reduci astfel fondul de înzestrare a unui muzeu d-abia început. Pe răstimpul de la 1 oct. 1906 pînă la 1 april 1907 se trecuse 4 000 lei pe seama acestui muzeu. S-a dovedit că era cu totul insuficient pentru amenajarea lui. În loc de a spori, Casa artelor reduce chiar această sumă.

Mai mult încă, pentru a împiedica deschiderea muzeului, i se mai suprimă un servitor din cei doi ciți avea. Se realizează astfel în total o economie de 2 800 lei care s-ar părea că era absolut necesară pentru a salva bugetul anului cu excedente.

În schimb însă vedem că la administrația centrală — acolo unde control public nu există — se sporește cu 5 000 lei fondul de la art. 7. capitl. 1. pentru „cheltuieli extraordinare și neprevăzute". Observ că în afară de aceste cheltuieli extraordinare, mai există la alt capitol și un „serviciu extraordinar" cu un buget de 138 300 lei. La art. 48 găsim, un alt „fond pentru deschideri de credite suplimentare și extraordinare" care, de asemeni, a fost sporit cu 3 574 lei ! Nu era oare normal să se lase cel puțin așa cum era fondul foarte bine prevăzut pentru îmbogățirea muzeului și să nu se sporească capitolele cheltuielilor care fiind „neprevăzute" nu se putea ști dinainte că reclamă un spor de 8 547 lei ? Trec, deocamdată, asupra celorlalte anomalii din buget. Se pare că unele din ele vor fi reparate, în urma unor puternice și juste protestări...".

Zile de durere este genericul unor sonete semnate de Panait Cerna și în care picură obida aprinsă a răsculaților : „(II) Departe-n țara holdelor bogate, / Acolo unde foamea e regină, / Au fost furtuni — și sînge fără vină, / De la bordeie pînă la palate... // Iar astăzi pare liniște deplină ; / Dar din adînc vin glasuri înnecate, / vin rugi, blesteme, cereri de dreptate... / Drumeții trec grăbiți — și se închină. // — O, soare al iubirii, soare sfinte ! / Pîn-a nu pătrunde-n vechile morminte, / Răsai de-asupra sîngelui bogat. // Usucă iute cîmpurile roșii, / Să nu priceapă-n groapa lor strămoșii // Al cui a fost — și cine l-a vărsat" ; „(III) Dreptate ! Ochii plinși cer să te vadă. / De ce ne uiți ? Nu mai trăiești tu, zină ? / Temutul Zevs căzu a vremii pradă / Și fulgeru-i se stinse în țărînă ; // A Venerii făptură de zăpadă / Încet, încet s-afundă, în ruină... / Apună toți !... Tu nu lasă să cadă / Din mîna-ți rece cumpăna divină .// Iar de-i pieri sub pietre ca profeții, / Tu, dincolo de

Casa junimistului V. Pogor (azi sediu al Muzeului de literatură al Moldovei din Iași)

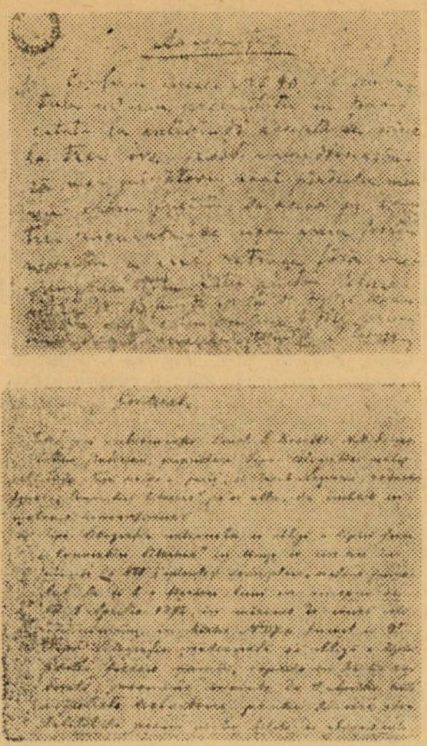

Contract pentru tipărirea revistei „Convorbiri literare"

departe mișcarea culturală a tuturor românilor, dar speră să cîștige interesul și încrederea minorităților și chiar a streinătății. Încercările oficiale cu asemenea tendințe neizbutind, singură bătrîna revistă, cu reputația-i de obiectivitate bine stabilită, poate să-și asume o asemenea sarcină ; vîrsta ei de peste jumătate de veac fiind nu o piedică, ci, dimpotrivă, o chezășie mai mult a experienței cîștigate în luptele aprige, ce de la început a știut să susție cu succes. După simpatia și prestigiul de care C.L. se bucură în toată țara — ultimele manifestări au dovedit-o mai presus de orice așteptare — rămîne să ne relevăm și streinătății cu care ni se impun acum legături mai strînse ca în trecut, față de solidaritatea universală, de la care nici un popor nu se mai poate sustrage azi. Colaborarea streinilor, cunoscători ai țării și interesîndu-se de chestiunile noastre vitale, ne este asigurată și prin ea vom inaugura anul nou al revistei. Sperăm că nici sprijinul moral și material al concetățenilor nu ne va lipsi, spre a putea duce la bun sfîrșit această nouă fază sub care se prezintă C.L. în continuarea gîndului întemeietorilor.

Cu aceste apăsătoare răspunderi ale prezentului și cu grija realizării nădejdilor într-un viitor cît mai apropiat, am primit nu fără sfială, după rodnica conducere a D-lui Mehedinți direcția revistei, în dorința de a păstra cît mai vie atmosfera înviorătoare de la Junimea, pe ai cărei principali reprezentanți am avut fericirea să-i cunosc mai deaproape. În așteptarea marilor soli ai generației de mîine, căreia să-i transmitem nobila moștenire adaptată mersului vremilor de azi, vom urma lozinca cea veche : la C.L. intră cine vrea, rămîne cine poate.

Se va păstra astfel caracterul de republică a gîndirii, ce de la început l-a avut foaia Junimii. Sub asemenea auspicii și cu trecutul lor ce numai în parte se oglindește în volumul de față, soarta C.L. ar trebui să fie asigurată, dacă straturile conducătoare ar fi conștiente de rolul ce incumbă azi patriei noastre și de datoria fiecăruia dintre noi de a ajuta a lui împlinire".

Revista primește și un mesaj al puterii suverane, iar decanul de vîrstă al Junimii, Costică Meissner, declară cu umoru-i cunoscut : „Mi s-a făcut deosebita cinste de a fi invitat să prezidez această sărbătorească întrunire. Mă execut, dar să nu credeți că sunt recunoscător întîmplării ce dă astfel în vileag

negrul țărm al vieții, / Înalță spada ta, nestrămutat / Dispar-o lume, tron de tron să ardă ; / Dar nici o lacrimă să nu se piardă / Din plînsul și din sîngele vărsat !".

1917

An în care revista a fost „în imposibilitate să apară", Războiul...

1927

Jubileu. Se împlinesc în martie 60 de ani de la apariția primului număr. Ședința festivă ia caracterul unei largi manifestări a intelectualității românești, ea fiind de fapt împărțită în două „sesiuni" (ultima prezidată de Iacob Negruzzi, singurul supraviețuitor dintre cei cinci întemeietori). O precuvîntare a succesorului lui S. Mehedinți la direcția revistei, Al. Tzigara-Samurcaș, spune printre altele : „Întregirea teritorială s-a realizat prin războiul susținut de ideea națională și a autodeterminării ; iar în noua luptă, ce trebuie să întreprindem pentru cuceririle în domeniul intelectual și moral, va trebui să fim conduși de noul gînd al solidarității și înfrățirii între neamuri. Căci după succesele ce în această direcție vom dobîndi ni se va fixa rostul predestinat în acest colț al Europei. Se deschide deci și pentru noi acum, ca și pentru Junimea de altă dată, o eră nouă, în condiții deosebite, însă. Granițele oficiale dar nefirești de odinioară, peste cari C.L. au reușit să treacă întotdeauna, menținînd vie solidaritatea dintre frații de sub toate împărățiile, fiind acum înlăturate, nimic nu mai stă în calea unității culturale a tuturor celor cuprinși în hotarele naturale ale României de azi. Bizuindu-se deci pe înregistrarea succeselor mai grele din trecut și pe legăturile tradiționale și atît de strînse cu provinciile azi contopite, C.L. năzuiesc nu numai să reprezinte mai

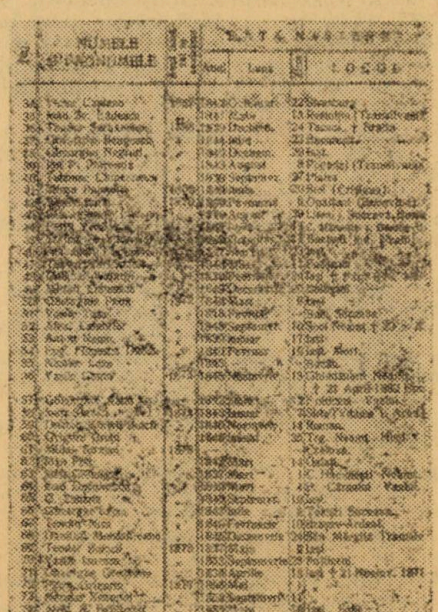

Pagină din Almanahul Societății „Junimea" (înființat în aprilie 1878), tipăritură din fondul lui V. A. Bogdan de la B.C.U. Iași

respectabilul număr de ani ce-l port pe umeri, dar pe care nu mă cred de loc dator să-i precizez". Aprecieri pline de miez privind orientarea Convorbirilor sub directoratul său le are Simion Mehedinți, succesor al istoricului Ioan Bogdan : „Așa dar, toți cei credincioși tradiției întemeiate acum 60 de ani, toți am socotit că, după atîta destrămare națională, provocată în parte de unele influențe moderne inevitabile, iar în parte de niște imitatori lipsiți de critică, trebuia și trebuie să urmeze o perioadă de îndreptare a poporului și culturii românești, începînd cu întremarea organică a elementului autohton și pînă la școala cărții, sprijinită pe școala muncii tradiționale a poporului nostru. [Marele etnograf și om de cultură vrîncean, citase, mai înainte, postulatul scris de Eminescu : „Generația tînără are nevoie de o singură direcție spirituală pentru a organiza viața viitorului".

Iată gîndul cu care am trăit de la 1907 pînă la război. Ca rurali ce sîntem, am stăruit în calea cea veche a vieții neamului, fără să ne impresioneze o clipă nici critica ieftină a eterogenilor care, necunoscînd firea și limba poporului nostru, nu pot crea nimic viabil, ci-și pun toată nădejdea în construcții de imitație quasi-eruditâ ; nici modernitățile tot așa de ieftine, care umplu azi toate cărările, ademenind doar suflete amorfe și pe cele lipsite de echilibru. Noi cinstim și iubim tot forma veche și verificată. De apa limpede a literaturii noastre populare și de apa vie a literaturii lui Alecsandri, Eminescu, Creangă, Coșbuc și cei de un fel cu ei nu ne vom sătura niciodată, cum nu ne săturăm de clasicii tuturor literaturilor trecute peste piatra de încercare a veacurilor. Aceasta a fost fără clintire direcția C.L. ca o continuare a strălucitei primăveri literare de acum 60 de ani. Așa dar, socoteala direcției urmate pînă aici e rotundă : Convorbirile literare au fost, au rămas și vor să rămînă expresia sinceră a sufletului românesc. S-au schimbat doar persoanele, dar ținta a rămas aceeași ; năzuința de a exprima cît mai deplin ce este caracteristic în ființa poporului nostru".

Din salutul Societății Scriitorilor Români, citit de Liviu Rebreanu : „Preamărind trecutul e totdeauna bine să ne gîndim și la viitor. De aceea să-mi fie permis, cu prilejul unei sărbători atît de rare, să-mi exprim o speranță și o dorință. Cercul Convorbirilor a avut faima celui mai liber criticism. În acest cerc orice critică era bine primită cu anticipație și fără supărare. Așa trebuie să fie și azi".

I. Al. Brătescu-Voinești : „Mulțumindu-vă, vă fac deocamdată declarația că, dacă însemn ceva în literatura țării noastre, și dacă ceva din opera mea îmi va supraviețui, o datorez în totul împrejurării venirii mele în atingere cu cercul Convorbirilor literare în momentul cel mai critic al vieții".

Iacob Negruzzi : „Am condus revista pînă la împlinirea a 30 de ani aproape și Convorbirile literare se socoteau de mulți ani ca proprietatea mea personală căci eu acoperisem golurile materiale, eu duceam toată corespondența atît cea relativă la partea administrativă, cît și la partea literară...".

Din Salutul Uniunei Intelectuale : „Unirea intelectuală și sufletească a tuturor Românilor în vederea alcătuirii unei conștiințe omogene, aceasta a fost lozinca Convorbirilor literare... întrupînd o etică de care nu trebuie niciodată să ne despărțim. Uniunea Intelectuală Română este fiica sufletească a Junimii și, ca atare, aducînd omagiu unei mari opere înfăptuite, își ia plăcuta însărcinare de a sprijini această revistă".

Sprijin material, atît de necesar, fără de care revista era în pericol de a nu mai reapărea după cea dintîi conflagrație mondială, s-a mai primit : a) din partea Ministerului Instrucțiunii care, prin titularul său, profesorul I. Petrovici, vechi și apreciat colaborator, a înscris-o în bugetul anual (și chiar cu caracter permanent) ; b) din partea Ministerului Cultelor și Artelor ; c) a Ministerului Sănătății ! ; d) a Ministerului Lucrărilor Publice ! ; e) a poetului ministru, de asemeni vechi și ilustru colaborator, Octavian Goga.

1938

Din istoria lungă și agitată a subvenționării revistei se mai readuce în 1937 la lumină, după mai bine de o jumătate de secol, și acest amănunt, oricum puțin obișnuit : în februarie 1884, cu ocazia votării bugetului Ministerului Cultelor, deputatul Ștefendache a găsit cu cale să ceară, printr-un amendament, acordarea unei subvenții pentru trei publicații periodice, printre care se numără și C.L. Vechiul colaborator junimist, și el deputat, Nicu Gane, protestează emfatic și fără să primească aplauze : „Domnilor deputați, în ședința de ieri, în lipsa mea, domnul coleg Gh. Ștefendache a prezentat, cu ocazia votării, un amendament prin care propunea de a se acorda o subvenție de 6 000 lei, dacă nu mă înșel, revistei C.L. din Iași. Fiindcă am onoarea a face și eu parte dintre colaboratorii acestei foi, mă simt dator pe de o parte a mulțumi d-lui Ștefendache pentru sprijinul ce a binevoit a da acestei foi, însă pe de altă parte sunt dator a declara că noi nu am cerut, nu vom cere și nu vom primi niciodată asemenea ajutor...".

În încheiere (în 1947, după a doua conflagrație mondială, revista nu mai apărea), să notăm gîndurile unui reprezentant al generației tinere atunci : „Ce ar putea să scrie unul din generația care abia a trecut de douăzeci de ani în momentul cînd C.L. își serbează șaptezeci de ani de existență ? ...Convorbirismul reprezintă acum fenomenul cultural românesc. O tradiție reprezintă un prilej de afirmare energică a unei culturi... Indiferent de sensul în care acceptăm cultura, convorbirismul este primul fenomen cultural românesc însoțit de un caracter de unicitate, nefiind expresia sau spiritualitatea unui salon literar, ci devenind un sistem de gîndire... Cultural în directive, convorbirismul se dinamizează prin apariția marilor spirite".

Alături de asemenea elevate gînduri și promisiuni subînțelese pentru viitor, amintiri și evocări (de pildă o agapă convorbiristă cu nostimade inclusiv «țără perdea» ca într-o veritabilă petrecere amicală numai între bărbați ; un cuvînt de salut bine gîndit și frumos expus din partea armatei naționale etc.) colaborări prestigioase semnate de Ion Petrovici, P. P. Negulescu, N. Davidescu, Mircea Djuvara, Mircea Florian, Const. C. Giurescu, Scarlat Struțeanu, I. Rădulescu-Pogoneanu, Marcu Beza, Ion Banu, C. Gerota, Victor Eftimiu, C. Kiriițescu, printre care îi reîntîlnesc, cu emoție și cu respectuoase urări de sănătate, pe foștii mei dascăli Dan Simonescu și Augustin Z. N. Pop.

Lucian DUMBRAVĂ

Liviu SUHAR : „Domnițe"

Iașul sau cultul valorilor perene

Deși prima atestare scrisă a așezării este din anul 1408, „inserată în privilegiul comercial acordat de voievodul Alexandru cel Bun negustorilor din Liov" — cum se afirmă și în „Istoria orașului Iași", lucrare coordonată de istoricii Constantin Cihodaru și Gheorghe Platon (Editura „Junimea", 1980) —, iar curtea domnească e menționată la 1434, se poate înțelege că structurile vieții urbane de tip medieval se zămisleau înainte de aceste date. Logic, cînd menționezi existența unei curți domnești, se presupune că aceasta întrunea anume condiții ce îi dădea dreptul să poarte statutul respectiv, condiții care nu se creează în doi-trei ani. Dovezi arheologice recent scoase la lumină atestă că în vatra istorică a Iașilor fiinţau locuiri ce se desprindeau de modul de

1. Civilizație medievală remarcabilă în vatra istorică

viață sătesc, înscriindu-se în acela urban, locuiri care acoperă un timp marcat de mijlocul secolului al XIV-lea și începutul celui următor.

Pe strada Ștefan cel Mare, nu departe de locul unde odinioară era curtea domnească, spațiu ocupat mult mai tîrziu de somptuosul Palat al Culturii, trecătorii văd ruinele unor ample construcții. Chiar și o neavizată ochire, dar iscoditoare, surprinde ținuta calitativă remarcabilă a solidelor temelii, pe care se sprijineau edificii pe măsură. Arheologul Nicolae N. Puşcaşu, de la Oficiul județean Iași al patrimoniului cultural național, care a cercetat, cu o rară tenacitate și percutantă competență, aceste vestigii, rezultatele investigații lor fiind sintetizate într-un studiu dens, publicat în revista „Monumente istorice și de artă" (nr. 2, 1983), ne-a relatat îndelung și cu detalii copioase istoria acestor ruine. Înainte, însă, de a consemna tulburătoarele descoperiri, scriem neapărat că în vatra istorică a Iașilor, dar și în așezări limitrofe, materialele arheologice glăsuiesc despre o neîntreruptă locuire a populației autohtone, o civilizație înfloritoare, cap de serie în această evoluție fiind desigur celebra Cultură Cucuteni. Se poate spune că ieșeanul calcă pe un pămînt mustind de istorie multimilenară. Straturile succesive de așezări, cu o multitudine de dovezi (locuințe, morminte, cuptoare, monede, obiecte vestimentare și de podoabă, arme etc.) consună cu perioade ce ne definesc inconfundabil. Ele identifică cert starea ființei noastre în devenire.

Și scriem: în imediata apropiere a Curților domnești — o așezare aparținînd Culturii Cucuteni (mileniul III î.e.n.); alt nivel cu o așezare dacică din sec. I î.e.n.; deasupra, altă rînduială umană din secolele III—IV e.n., cu o mai apăsată amprentă romană; pe urmă, un așezămînt de tip urban, cu mai multe locuințe, din Iașii sfîrșitului de secol XIV pînă în acela din veacul XVII; în incinta ansamblului de arhitectură medievală Sf. Sava — construcții din vremea

lui Alexandru cel Bun, cuptoare de ars ceramică de lux și teracotă măiestru ornamentată, casa olarului, cele dintîi dovezi de chimie medievală (pe o vetriță s-au găsit lingote de pînă la 1,4 kg, pe care meșterii le prăjeau în aer liber ca să-și producă oxizii pentru smalțuri), monede moldovenești de argint din timpul lui Alexandru, de un tip necunoscut numismaților, o aducțiune de apă potabilă din Dealul Copoului, construită imediat după 1583 și pînă pe la 1634 — datată cu monede și pisanii —, ceea ce mari orașe din Europa nu aveau așa ceva în vremurile de-atunci; în apropierea Casei Dosoftei, pe unde exista intrarea monumentală în fostele Curți domnești, sub talpa porților, la o adîncime apreciabilă, o conductă de apă — lucrare ce și azi ar fi dificil de înfăptuit; pe versantul din spatele Palatului Culturii — material dacic, rafinată faianță cu care fuseseră placate încăperile de la curte, foarte aproape de adevăr este că aici se vădește gustul stilatului domn Vasile Lupu; la intersecția străzilor Anastasie Panu și Ghelerter — pivnițele fostelor case ale cronicarului Grigore Ureche, construcții de o monumentalitate puțin întîlnită, pivnițe pe două rînduri, cu o plastică arhitecturală și structuri inginerești foarte ingenioase, acoperite acum de o placă de beton armat în scopul conservării lor pentru viitorime; în zona Halelor Centrale etc., etc. Fatalmente, înșiruirea e lacunară.

Să revenim la vestigiile pomenite mai înainte și să-i dăm cuvîntul lui N. N. Puşcaşu. „Cercetările efectuate de noi, începute în ianuarie 1982, au relevat mai multe straturi de locuire. Mai întîi, s-au descoperit în acest vast perimetru urme ale unor locuințe de la sfîrșitul secolului XIII pînă la începutul veacului următor, ceramică autohtonă și de proveniență bizantină, marcate cu inscripții. Al doilea orizont oferă imaginea unor așezăminte de tip urban făcute pînă prin jurul anului 1408, construcții distruse de un incendiu și datate cu monede din vremea lui Petru I Mușat și Alexandru cel Bun. În atelierul de ceramică atestat aici se lucra la roată cu rotație rapidă, ceramica fiind în parte smălțuită. Într-o locuință funcționa un atelier de bijuterii și podoabe vestimentare, cel mai vechi de acest fel cunoscut pînă acum în Moldova, cu cuptor de topit metale, creuzete, cu nicovală și ciocănașe pentru prelucrarea aurului și argintului. S-au găsit bijuterii de o rară frumusețe, făcute la Iași de meșteri locali. Așadar o bună parte din bijuterii și obiecte de podoabă vestimentară care circulau pe atunci nu le importam, ci le executam noi. S-au mai aflat scule de cojocar, pietrar și una din cele mai vechi stații medievale din România de extragere a fierului din minereu. „Uzina" trebuie să fi avut o producție considerabilă, de vreme ce pămîntul calcinat, cu reziduri de fier, rezultat din procesul de producție a generat un strat gros de pînă la jumătate de metru, întins pe o suprafață de 800 metri pătrați. Un prim edificiu eclezіastic, cu ziduri din piatră, ale căror urme sînt evidente, arde, se încearcă altul, mai monumental, spre finele domniei lui Alexandru cel Bun, dar este abandonat la cele dintîi rînduri de temelie. Casele cu structuri din lemn, situate în jur, erau decorate cu ceramică ornamentală, dotate cu sobe din cahle smălțuite și nesmălțuite. Pe pardoseli s-au găsit monede cu duiumul: moldovenești, din argint și aramă, poloneze, maghiare, turcești, spaniole, olandeze — bătute, acestea din urmă, la Utrecht. Două monumentale edificii, construite în secolul XVII, ce au la frontul străzii o lungime de 75 de metri, cu pivnite, parter și etaj, vădesc o înaltă tehnică constructivă. Iașii lui Vasile Lupu este plin de ingineri și arhitecți de cea mai bună calitate. Dacă nu erau cutremurele din evul mediu și din secolul XVIII, la Iași am fi avut o Pragă românească. Acest tezaur arheologic, ca și dovezile date la iveală în alte zone ale Iașului, merită studiat profund, constituind o temeinică bază pentru rediscutarea concluziilor privind dezvoltarea orașului în evul mediu".

— Am înțeles din relatarea dumneavoastră, dar și din alte surse că rezervația arheologică de pe strada Ștefan cel Mare are un statut permanent. „Ruinele vor fi conservate și se va construi un spațiu muzeal de protecție, unde va fi etalat tot materialul arheologic din sălașul istoric al Iașilor. Un arhitect inimos de la ICPROM se ocupă serios de proiectul acestui ansamblu, pe care eu îl visez ca un unicat în țară. Aceste prețioase mărturii trebuie să vorbească oricînd și oricui. Iașii de sub pașii noștri reprezintă o vatră de înfloritoare civilizație românească".

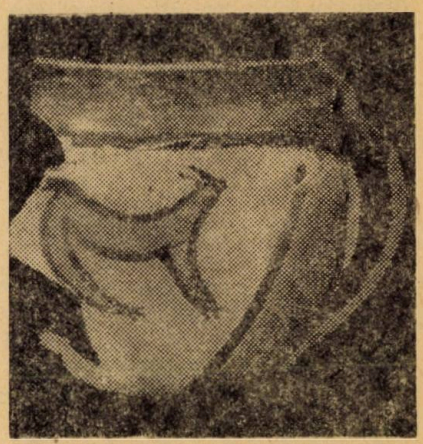

Vas neolitic (civilizația Cucuteni)

Din respect pentru munca acestui împătimit arheolog trebuie să însemăm aici că a mai efectuat cercetări, soldate cu fructuoase rezultate, concretizate și în studii, comunicări științifice, la cetatea Făgărașului, Dobrovăț—Iași, Densuș, Sucevița, Volovăț, Putna, Caracal, Săcădate — pe Oltul Superior etc. Colaborator prețios i-a fost: Voica-Maria Puşcaşu.

2. Performanţe constructive contemporane

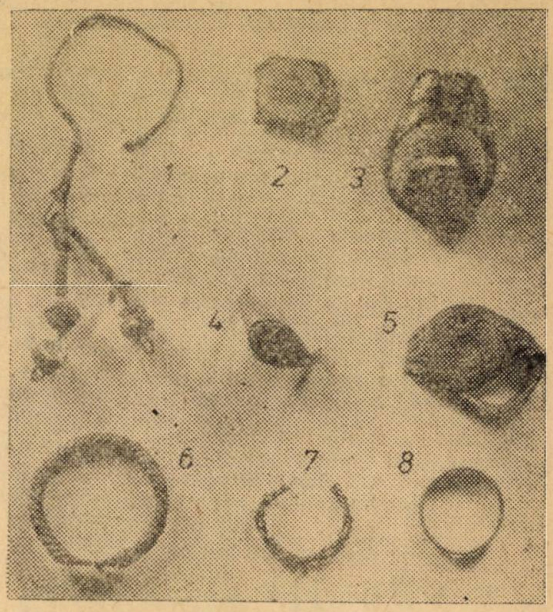

Bijuterii datînd din sec. XV—XVI, descoperite cu prilejul săpăturilor arheologice efectuate în 1982 pe frontul vestic al străzii Ştefan cel Mare. Piesele de la nr. 3, 6—8 datează din primele decenii ale sec. al XV-lea şi au fost descoperite chiar în cuprinsul atelierului medieval ieşean care le-a produs.

În existenţa prezentă a acestui oraş-simbol se regăsesc în chip frapant elemente definitorii ale dezvoltării întregii ţări. Într-un evantai larg, cu aleasă lucrătură. Rodul gîndului chibzuit, al talentului înrobit, binelui, al istovirii cu folos a trupului. Şi iată... Armonie industrială — modestele, prea-modestele ramuri tradiţionale ale Iaşului sînt completate şi revigorate cu moderne unităţi ale metalurgiei, chimiei, construcţiilor de maşini unelte, electronicii — metamorfoza mahalalelor în autentice oraşele satelit, cartiere noi cu locuri care, în urmă cu doar două decenii, aveau o dezolantă înfăţişare, extensia ştiinţei ca forţă propulsoare a tuturor sectoarelor economice, înflorirea culturii, artei, învăţămîntului, aşezăminte ale sănătăţii pentru tot omul... Vocaţia culturală şi politică a ieşenilor se conjugă prodigios cu aceea constructivă. Cu harul omului pus în valoare plenară. Pivotul esenţial, în acest dinamic şi complex proces înnoitor l-a avut şi îl are industria. Politica de investiţii promovată de partid după Congresul al IX-lea, moment de referinţă în evoluţia ulterioară a României, şi-a pus amprenta de neşters pe chipul vechii capitale moldave. O ţesătorie dotată cu sărăcie, Atelierele C.F.R. Nicolina, ateliere meşteşugăreşti, fabricuţe de cărămizi şi parchete, cam asta era industria anilor '50. Prima întreprindere de vază, Fabrica de antibiotice, intra în flux în anul 1955. Şarja de debut cuprindea patru sortimente de medicamente. Pe baza cercetărilor proprii, în centrul afiliat, şi a unor colaborări, întreprinderea anului 1987, care nu mai este cea din 1955, produce peste 150 de medicamente ; sau : peste 85 la sută din antibioticele ţării. Socotiţi urcuşul — simptomatic de altfel pentru evoluţia de ansamblu a Iaşului — socotiţi, zic, cursul ascendent parcurs avînd în faţă reperele de mai sus.

Performanţele acestei industrii, în cele mai multe cazuri, fără nici o tradiţie în zonă, sînt fructul inteligenţei active şi al voinţei de a face ce nu s-a mai făcut, al cercetării ştiinţifice ieşene. Inventarea şi execuţia în serie a pompelor de căldură — unde credeţi ? — la Combinatul de fibre sintetice, cu randamente la nivel mondial, a arzătoarelor care reduc consumul de gaz metan în cuptoarele uzinale cu aproximativ 50 la sută, noutăţi absolute, brevetate „con brio", morile cu bile şi autogene — construcţii metalice gigant, de sute de tone, utile prelucrării minereurilor neferoase, importate pînă a se face la C.U.G., şi tot la acest colos al industriei locurilor, cele mai mari pompe de irigaţii din ţară, turbine hidraulice de 14 MW, utilaje terasiere cu parametri tehnico-funcţionali la nivel mondial, în vestitul centru de activitate revoluţionară „Nicolina" (S-a dus vremea reparaţiilor de vagoane de la Atelierele C.F.R. !), întreaga producţie de echipamente industriale electronice, de sisteme „tele" cu circuit închis şi staţii de radio profesionale— la „Tehnoton", şi alte asemenea valori materiale dau faimă Iaşului.

Cei mai mulţi ieşeni nu sînt... ieşeni get-beget. Firesc. În vreo douăzeci de ani, populaţie a sporit de circa trei ori. Şi mulţi dintre cei veniţi sînt de prin satele din jur şi de mai departe, oameni care n-au uitat, se pare, aroma pămîntului. Poate că n-o vor uita niciodată. De altminteri, şi ieşenii cu părinţii şi moşii lor odihnind în ţărîna acestei vechi aşezări urbane, ştiu să preţuiască pămîntul ce îmbrăţişează bobul de grîu, vitele şi pomii, iubesc iarba, vibrează, cred, la balsamul florilor de cîmp. Nu-i de mirare atunci că pe raza municipiului sînt trei întreprinderi agricole de stat, unde se scot recolte bune, uneori, recorduri naţionale, de struguri şi fructe, producţii de lapte, carne şi ouă, că mai fiinţează şi staţiuni de cercetare cu profil agrozootehnic. Podgoriile de pe colinele Bucium şi Copou dau vinuri ce concurează licori cu renume european, merele din livezile către Miroslava au preţ şi pe mesele marilor festinuri.

Materie primă pentru industria alimentară a Iaşului este din belşug.

Efectele ascensiunii în plan economic sînt tot mai vizibile în infrastructură, în sfera calităţii vieţii. Acest oraş, cu cîteva edificii de referinţă, monumente arhitectonice cu stil inconfundabil în spaţiul românesc — Teatrul Naţional „V. Alecsandri", Universitatea „Al. I. Cuza", Biblioteca centrală universitară „Mihai Eminescu", biserica „Trei Ierarhi", mînăstirea „Golia", Cetăţuia, Primăria municipală, lăcaşe de cult din evul mediu — mostenise foarte multe locuinţe insalubre, mai toate, alcătuiri din nevoi. De aceea, pînă acum trei-patru ani, pe agenda edililor, problema locuinţelor era stringentă. Dar nu mai e. Acum se construiesc apartamente cu confort ridicat. Presiunea „problemei" a scăzut mult. E timp pentru a face nu numai cantitate. E timpul calităţii, fără de care nu se mai poate. Toponimicul fostei mahalale „Frumoasa" era de o ironie crudă. Casele povîrnite de propria lor şubrezenie au fost rase. Blocurile din acest cartier — proiectele lor — au primit premiul întîi la festivalul muncii şi creaţiei. Porecla aproape că a fost uitată. S-a schimbat în renume.

În procesul de edificare a calităţii vieţii încorporăm, însă, şi construcţia oraşelului studenţesc „Tudor Vladimirescu", şi platforma de învăţămînt-cercetare-producţie a Institutului politehnic „Gh. Asachi", de pe malul Bahluiului, şi cel mai mare spital de pediatrie din România, şi clinica de recuperare „Nicolina" (în locul ghiolurilor de la „Purcica"), şi instituţiile de artă, şi revistele „Convorbiri literare", „Cronica", şi Editura „Junimea", şi muzeele de literatură şi etnografie ale Moldovei, şi grădinile sale, între ele, aceea botanică fiind şi cea mai veche şi mai mare din ţară, cu unice colecţii de trandafiri şi crizanteme...

Destinul Iaşului este pe potriva vocaţiei oamenilor săi.

3. Şcoala românească de inventică

Dacă la Iaşi s-au întemeiat între primele instituţii de învăţămînt de rang superior — Colegiul de la Cotnari (1562/63), Colegiul Vasilian (1640), Academia Domnească (1714), Şcoala de ingineri hotarnici a lui Asachi (1813), Academia Mihăileană (1835), Facultatea de drept (1855/56), apoi, Facultatea filozofică şi juridică (1857), Universitatea (1860) — unele, se ştie, desfăşurînd operă de pionierat, întîia societate ştiinţifică — a medicilor şi naturaliştilor, dacă au existat aceşte priorităţi, ele vin, cum zice C. Noica, dintr-o „pornire către o cultură izvorîtă din realităţi sociale şi spirituale autentice". Nu e cazul, nici... răgazul să adăstăm asupra întrebării : De ce la Iaşi aceste priorităţi ? Important este că ele au iradiat imediat binefacerile învăţăturii, au contaminat pe toţi românii din vechea Dacie. Şi e drept să scriem că mulţi

Iaşi — Palatul Culturii

profesori din şcolile academice ieşene erau vestiţi cărturari români din Transilvania. Faptul are cauze şi rezonanţe ce ţin de înrădăcinata conştiinţă a unităţii de neam şi spirit a românimii de pretutindeni.

Iată că în acest al 9-lea deceniu de secol XX, în capitala Moldovei, fiinţează, cu statut în lege, prima şcoală de inventică din ţară. În anale viitorului, cifra de 80 cursanţi ar putea părea modestă, viitor în care invenţii multe vor fi născocite de maşini. În lume, începutul e şi făcut. Încercări sînt şi la noi (sintetizorul de soluţii de dispozitive din elemente modulate — Disrom — realizat de prof dr. ing. I. Brăgaru). Însă, aşa cum nu trebuie să ne mire că în anul 1862, bunăoară, cele trei facultăţi ale Universităţii ieşene erau frecventate de 43 de studenţi, nici oamenii mileniului III nu se vor arăta, probabil, nedumeriţi de acest debut.

Coordonatorul cursului, cu profil postuniversitar, autorul unui prim volum din lucrarea „Inventica" (deocamdată, xeroxată), prof. dr. ing. Vitalie Belousov este ghidul nostru.

— Aşadar, tovarăşe profesor, ce raţiuni stau la baza întemeierii unei şcoli de inventică la Iaşi? Orice întemeiere vine pe un teren fertil, pregătit cu grijă, nimic nu se naşte din senin, din vane orgolii....

— O şcoală românească de inventică trebuia să se nască, poate chiar mai cu ceva ani înainte, pentru că Ştefan Odobleja, în fundamentala sa operă „Psihologia consonantistă", avansa principiul reversibilităţii („feed-back"-ului) în procesele euristice, găsim la el ideea clară a inventării maşinilor de inventat, ideea logicizării, apoi, psihologul ieşean Vasile Pavelcu publica încă din 1937 un articol în care dezbate problema creativităţii deliberate, logice. Preocupări temeinice au la noi, în acest domeniu, Paul Popescu-Neveanu, Al. Roşca, Ion Moraru şi alţii. Să citäm ce scrie Ştefan Odobleja într-o pagină: „...dacă asemănarea produce apropierea, aceasta la rîndul ei provoacă asemănarea (analogia, consonanţa). Aceasta e o consecinţă a legii reversibilităţii care ne permite să mecanizăm gîndirea, să realizăm gîndirea instrumentală, gîndirea tehnică sau tehnicizată, gîndirea artificială şi provocată (...) Datorită reversibilităţii psiho-fizice putem materializa şi umaniza actul de creaţie (...) desigur, maşina de inventat nu a fost încă creată, însă noi putem întrevede crearea ei într-un viitor apropiat" (s.n.)

—.Cit se poate de elocvent. Cum, însă, maşina de inventat nu a intrat — ca să zicem aşa — în producţie, care şi ea la rîndu-i e făcută şi programată de om, dumneavoastră vă ocupaţi de instruirea potenţialilor inventatori. Cînd aţi pus bazele acestei originale activităţi?

— Să încep cu... începutul. Acum douăzeci de ani, eram la a noua invenţie, Poate, la a zecea. Primul experiment l-am făcut cu un student. Am stabilit tema şi conţinutul precis al creaţiei. Einstein zicea că o temă corect formulată e pe jumătate rezolvată. Trebuie, deci, să ştim ce vrem. Ştefan Ungureanu, azi inginer şef cu probleme de concepţie la I.M.A.M.U.S. Iaşi, a fost primul student care a obţinut independent un brevet. Asta a fost în 1966. În 1985, numărul studenţilor cu brevete de inventatori, numai din domeniul sculelor aşchietoare, a ajuns la cincizeci. Explicaţia? Mi s-a părut mai important să formez inventatori decît să inventez eu. Am restructurat cursurile pentru studenţi pornind de la adevărul că proiectarea creativă — creaţia, în genere — cere o mare flexibilitate în gîndire, o pregătire fundamentală foarte solidă, din discipline diverse, chiar — aparent — neînrudite. Şi la Facultatea de mecanică a Politehnicii din Iaşi tradiţiile consolidate de profesorii Ştefan Procopiu, Octav Mayer, Al. Myller şi alţi dascăli creatori, cu o cultură tehnică, dar şi umanistă, exemplară, trebuiau continuate obligatoriu. Plus contribuţiile remarcabile ale profesorului Vasile Pavelcu. De la 10 la sută cît ocupa pregătirea fundamentală specifică în vechile pre-

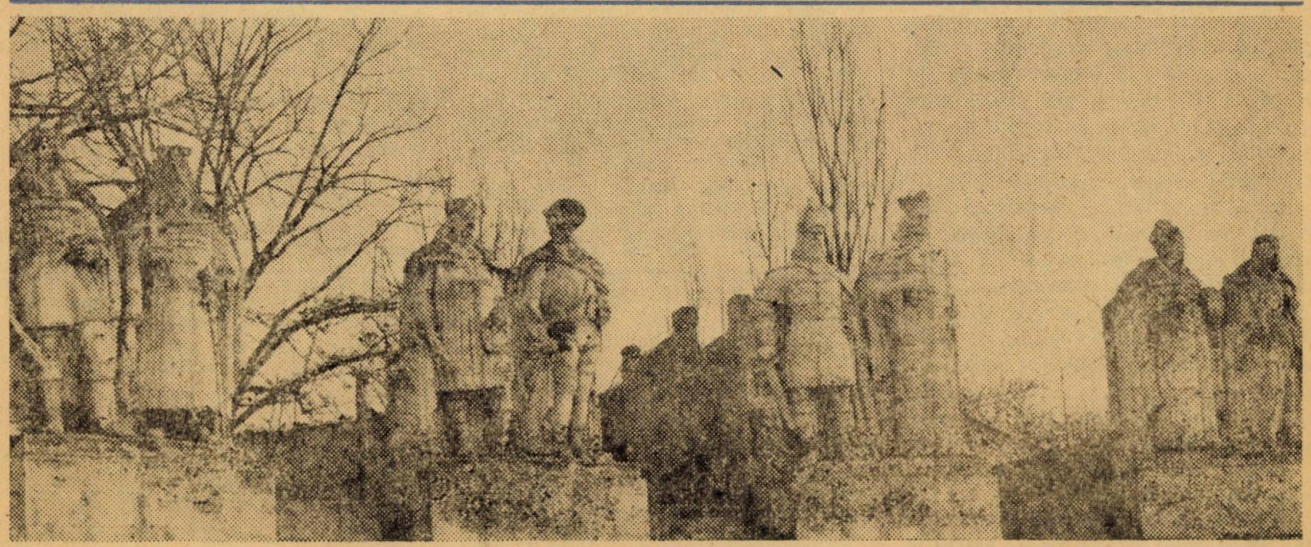

„Voievozi" (foto L. Stratulat)

Iftimie BÎRLEANU : „Dosoftei“

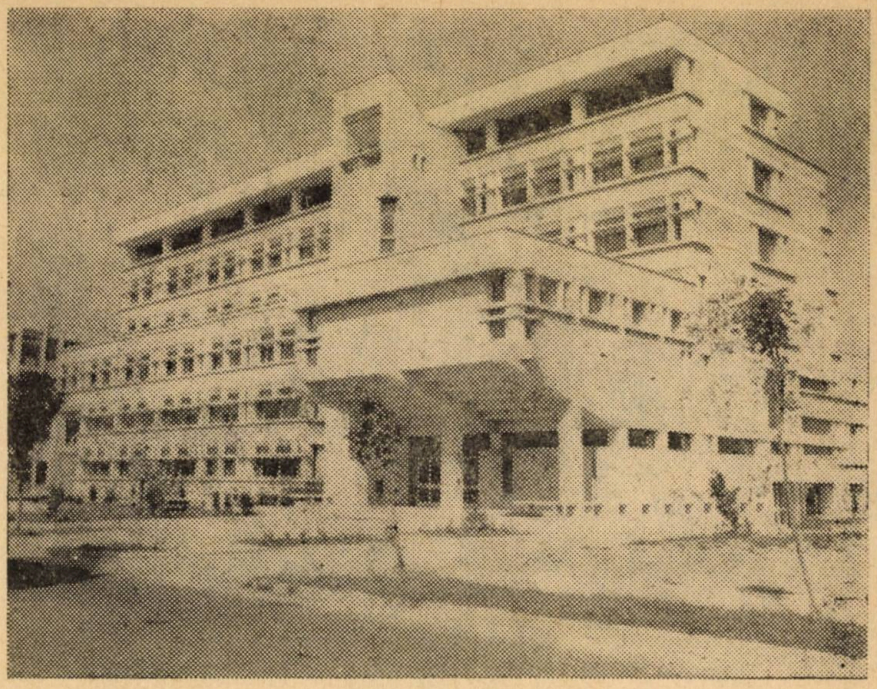

Facultatea de Electrotehnică a Institutului politehnic Iaşi

legeri am mărit rata la 30 la sută. Apoi, diferite capitole de specialitate sînt prezentate prin diagrame de idei, pe matrice morfologice deschise, supuse criticii, sensibile oricînd la soluţii noi. Efectele se văd în timp. De aici şi metodologia logică a temei de creaţie, bazată pe tehnica deciziei impusă de ingineria valorii. Asta e calea esenţială a afirmării ingineriei româneşti : a crea superproduse la nivel mondial. Venind cu serii, cu invenţii.. inventate, oricît de bune ar fi ele, nu poţi intra în competiţia de vîrf, nu interesezi piaţa ofertei de maxim profit.

— Dacă înţeleg bine, dumneavoastră veniţi cu o viziune proprie în prea puţin defrişatul cîmp al inventicii.

— Viziunea ieşeană — da, e bine să se vorbească de o şcoală ieşeană, dovadă că şi la filiala Academiei R.S.R. din Iaşi activează prima comisie de inventică din ţară — are cîteva particularităţi : o sferă mai largă de cuprindere, pornind de la premisa că o adevărată creaţie tehnică trebuie finalizată în industrie ; inventica este privită, în dinamica ei, ca ştiinţa şi arta învingerii obstacolelor de ordin psihic, gnoseologic, educaţional, tehnico-organizatoric, social etc. Din critica şi sinteza metodologiilor de bază cunoscute noi am elaborat una originală, care vizează o matrice morfologică vizualizată, deschisă, cu largă aplicabilitate.

— Faţă de care viziune faceţi aceste nuanţări ?

— Faţă de aceea franceză, de pildă, altminteri de pionierat, strălucit ilustrată de A. Kaufman, M. Fustier şi A. Drevet în tratatul lor „L'Inventique“, apărut la Paris, în 1970. Firesc, şcoala ieşeană fiind deschisă— ne-am anula însăşi menirea să fim altfel — receptează orice e benefic spiritului, acţiunii de vîrf. Stadiul actual al tehnicii este încă prezentat, ici-colo, închis, încă se mai pune accent pe proiectarea reproductivă şi nu creativă. Inerţiile psihologice, fixarea în cercul propriilor cunoştinţe acumulate au şi dus la sloganul: „Specialistul nu poate crea“.

— E o prejudecată aceasta. Pentru că, dincolo de rolul intuiţiei, percutantă în cîmpul creaţiei artistice, logica, gîndirea algoritmică, în creaţia tehnică, contribuie decisiv. Marile iluminări vin rar.

— La sfîrşitul secolului trecut şi începutul acestuia, dominau invenţiile spontane şi semispontate. Fără a nega rolul „iluminării“ neprovocate, invenţiile strălucitoare din ultimele decenii sînt logic determinate. Nu trebuie să nesocotim şi factorii care determină emoţia succesului, ce nutreşte lupta aspră aş zice ascetică, pentru obţinerea altuia, pe aceeaşi cale. Neapărat e nevoie de o motivaţie puternică. Atunci apare emoţionalul ca suport psihic binefăcător.

— Fapt valabil şi în sfera artelor. Vorbeaţi de altfel de rostul intuiţiei în invenţia spontană şi semi—, de arta învingerii obstacolelor. Iar termenul creaţie, este, se pare, împrumutat din dicţionarul artelor, mai înainte, din filosofie. Care este opinia dumneavoastră apropo de relaţia artă-tehnică ?

— În tehnică e vorba întotdeauna de o dublă creaţie : inventarea subiectului şi rezolvarea constant tehnică a acestuia. În artă se caută dubla „rezonanţă“, ca să foolsesc noţiunea lui Odobleja : dintre subconştientul artistului şi opera proprie şi dintre operă şi subconştientul celui care receptează creaţia artistică. În tehnică domină logica, în artă — intuiţia. Să relev însă că scriitorii de geniu, cu extraordinara lor capacitate de intuiţie, au devansat ideatic viitorul, un anume curs al dezvoltării gîndirii umane, au sugerat principii cu aplicabilitate şi în tehnică, ştiinţă. Principiul amînării criticii şi autocriticii — altfel zis, al evaluării amînate, valabil ca metodă psihologică de creaţie tehnică — este enunţat de Friedrich Schiller, în 1788. El scrie unui critic care se plîngea de sterilitate de idei : „În cazul unei minţi creatoare, mi se pare că inteligenţa şi-a retras paznicii de la uşile pe unde ideile inundă într-o dezordine totală, pentru a nu proceda decît după aceea la examinarea şi controlul acesteia în cadrul ansamblului. (...) Dacă veţi încerca să obţineţi în acelaşi timp, de la acelaşi robinet, apă caldă şi apă rece, nu veţi avea decît apă călduţă. Dacă încercaţi să criticaţi şi în acelaşi timp să creaţi, nu veţi reuşi nici să criticaţi cu sînge rece, nici să generaţi idei cu suficientă căldură“. Alex. Osborne, autorul celebrei lucrări „Applied Imagination“ (New York, 1957, Paris, 1971), creatorul metodei ce-i poartă numele — mă refer la „brainstorming“ — arăta că un obstacol de ordin psihic în creaţie — alături de inerţie, fixitate, frică de critică şi autocritică, descurajarea şi autodescurajarea, influenţa inhibantă a autorităţi din domeniu — este timiditatea. Aproape toată lumea, spune Osborne, este predispusă de a oferi creatorului un duş rece, din care cauză acestuia nu-i strică chiar „teribilismul lui D'Artagnan“. Referitor la acest obştacol, William Shakespeare scria că timiditatea e generată mai ales de îndoieli instinctive asupra ca-

pacităţii creative proprii sau, cum le definea el, „îndoieli trădătoare care ne fac să pierdem bineleie pe care l-am fi putut cîştiga din cauza fricii de a încerca".

— Cînd s-a ţinut primul curs de inventică la Iaşi?

— Acum paisprezece ani, în cadrul comisiei judeţene a inginerilor şi tehnicienilor. Autori : Ion Curievici, Vasile Pavelcu şi cel de faţă. Experienţa acumulată, rezultatele obţinute — amintesc că Institutul politehnic „Gh. Asachi" a ocupat locul întîi pe ţară, la brevete, de mai multe ori — au dus firesc la înfiinţarea acestui curs postuniversitar, frecventat şi de braşoveni, clujeni, bucureşteni. După ştiinţa noastră, o comisie de inventică, la o Academie este o noutate şi pe plan european. Absolvenţii trebuie să finalizeze cursul cu o invenţie caracterizată de O.S.I.M. S-au introdus apoi cursuri de inventică la toate facultăţile şi secţiile Politehnicii, cei care predau aceste prelegeri-dezbateri în mod benevol fiind ei înşişi inventatori. Exemplul este urmat de colegi de la Braşov, Galaţi, Timişoara.

— Deci, tovarăşe profesor, sînteţi de părere că inventatorii se pot crea?

— Orice inginer foarte bun este capabil să şi creeze. Aceeaşi capacitate o au şi studenţii din vîrful piramidei. Excepţiile sînt şi într-un sens şi în altul. Pentru tinerii ingineri, am uitat să vă spun, se organizează cursuri concentrate de inventică, specialişti care vor fi în stare să coordoneze cercurile de inventatori din întreprinderile unde muncesc.

— Tot ocupîndu-vă de formarea inventatorilor, de cursuri, profesorul Belousov n-a uitat că el însuşi este şi inventator ?

— Nu. Aş părea un demagog să le ofer altora metodologia mea de invenţie, iar eu să nu o experimentez pe propria-mi piele. În 1985, am înregistrat 24 de invenţii. Esenţial rămîne pentru noi, pentru progresul ştiinţei şi tehnicii româneşti să transformăm inventica dintr-o mişcare de grup, elitaristă, într-una de masă.

— Vă mulţumesc.

Profesorul V. Belousov a obţinut primul brevet în 1958, procedeul inventat de el fiind medaliat cu aur la Salonul internaţional de invenţii de la Viena, distins cu diploma specială a juriului pentru ţinuta ştiinţifică a temei. De atunci, la activul profesorului ieşean s-au adunat 108 brevete. Dacă, între timp, n-a mai făcut cîteva... Este autorul şi coautorul sistemului de scule „ROMASCON", ce încorporează 60 de brevete, sistem cu cea mai ridicată eficienţă economică în domeniu — de circa un miliard de lei. Sistemul, aplicat la peste 150 de întreprinderi din România, asigură eliminarea importurilor de scule. În staţia pilot a facultăţii, o microuzină de elită, se fabrică 70 tipodimensiuni de scule după brevete ale profesorilor şi studenţilor de aici. Şi ce iubitor de ciclism n-a auzit de bicicletele inventate de V. Belousov? Păcat că industria de profil nu le introduce în fabricaţie. Poate, în 1987... Oricum, profesorul pedalează pe mii de kilometri de şosea, testîndu-şi mereu şi mereu prototipurile.

Şcoala de inventică de la Iaşi există. Consemnăm aceasta la intersecţia anilor 1986—1987. Să fim atenţi şi să ascultăm mai departe pulsul frumos al acestui lăcaş.

4. Într-o cetate a cărţii, tezaure de manuscrise şi tipărituri

E drept că nu importă cît de multe cărţi ai, cît de bune sînt, dar adevărul lui Seneca Philosophus trebuie raportat la individ şi vremea sa. Şi, parcă, prelungindu-i gîndurile înţeleptului latin, Schopenhauer spunea că odată cu cărţile ar trebui să se vîndă omului şi timpul necesar pentru a le citi. Totuşi, biblioteca, aşezămînt public, cu cît are mai multe tomuri, cu atît este mai mare şansa de-a poseda mai multe cărţi bune şi foarte bune. Indiscutabil, această şansă a dobîndit-o cel mai vechi tezaur public de carte din România, fundat la anul 1640, ca bibliotecă a Academiei Vasiliene. Am numit Biblioteca centrală universitară „M. Eminescu", cu un fond de aproape două milioane şi jumătate de volume, cu colecţii de mii de manuscrise, mii de publicaţii periodice, hărţi şi atlase, de carte rară şi veche. Din tezaurul original de acum 346 de ani se păstrează peste 100 volume, ce au ca peceţi ale lui Cronos însemnări ce le certifică apartenenţa la Academia Vasiliană. Aşezămîntul, de instituţie vorbim, nu de superba clădire, este continuatoarea bibliotecilor de la Academia Domnească Mihăileană. Bogdan P. Hasdeu, director între anii 1859 şi 1862, în spiritul său romantic-grandios, dă bibliotecii numele „Ulpia", aşa cum definise Traian aşezămîntul înfiinţat de el la Roma. Din 1860 este integrată Universităţii. Ştim că între 23 august 1874 şi 1 iulie 1875 direcţia o are Mihai Eminescu, care devine patronul spiritual de drept în 1949. Ce spaţiu tipografic ar putea cuprinde adnotarea valorilor de aici? Cîteva cataloage pe teme şi colecţii ar fi binevenite. Pînă la stocarea şi redarea pe calculator a tot ceea ce există aici tezaurizat mai este vreme. Amputînd serios coloana cărţilor nestemate, notăm : un manuscris grecesc din sec. VII, probabil, cel mai vechi din ţară, colecţia completă a operelor cronicarilor, tipărituri coresiene, Pravila de la Govora, Cartea românească de învăţătură a lui Varlaam (1643), Noul testament de la Bălgrad, Psaltirea pre versuri tocmită, de la 1673, de Dosoftei, scoasă în propria-i tiparniţă, mai multe unicate naţionale (ediţia I din „Albina românească", o tipăritură a lui Asachi în franceză, „Summa de arithmetica" a lui Fra Luca Paciolli (1521), al 3-lea exemplar cunoscut în lume, „Historia de Rebus Transylvanicis" de Wolfgang Bethlen. Castelul de Criş, 1688 etc.).

Nobila trudă de a tezauriza carte i-a animat şi pe slujitorii Bibliotecii „Gh. Asachi" cu un fond bibliofil de aproximativ 40 000 volume. Parcurg cele trei cataloage cu manuscrise şi cărţi rare, unde sînt semnalate, între altele, cinci ediţii de texte clasice greceşti, editate de Ioan Honter din Braşov, între anii 1534—1542, cu două texte complet necunoscute pînă a fi catalogate la Iaşi, lucrarea „Kefalaia" de Nilus, tipărită de acelaşi umanist braşovean după unul din numeroasele manuscrise aflate în bibliotecile mînăstireşti din Moldova şi Ţara Românească, înainte de 1529. Şi Hans Benkner, cel căruia îi trimite scrisoare, la 1521, Neacşu din Cîmpulung, cumpărase preţioase exemplare provenite din jefuirea de către ostaşii otomani a mînăstirilor româneşti. Manuscrisul „Liber Amicorum", foarte rar şi interesant, dă veşti despre raporturile dintre umaniştii transilvăneni şi unii din apusul Europei. Bogăţia este cu mult prea mare. Iar dacă socotim şi comoara de cărţi de la filiala Academiei R.S.R., sutele de mii de volume din şcoli, alte instituţii şi întreprinderi, cele 27 de librării care vînd într-un an carte de vreo 30 milioane de lei (se apreciază că de la Moscova la Londra librăria cu cea mai mare suprafaţă de vînzare este Casa Cărţii din Iaşi), dacă avem în vedere că desfacerea de carte— să fim o clipă economişti — pe cap de locuitor este cu mult peste

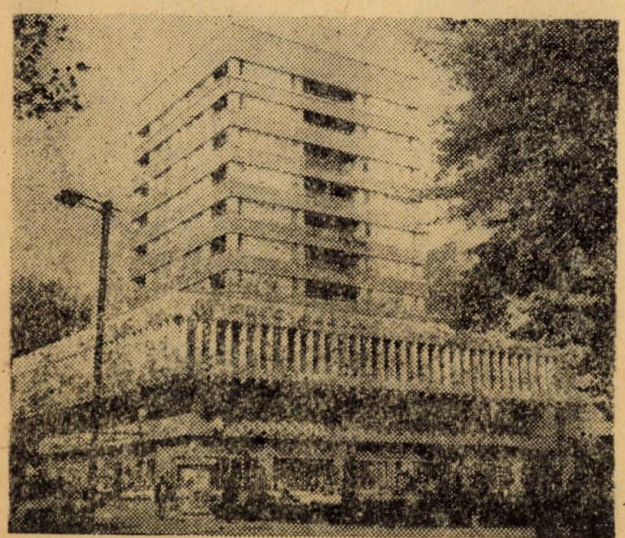

Casa cărţii — Iaşi

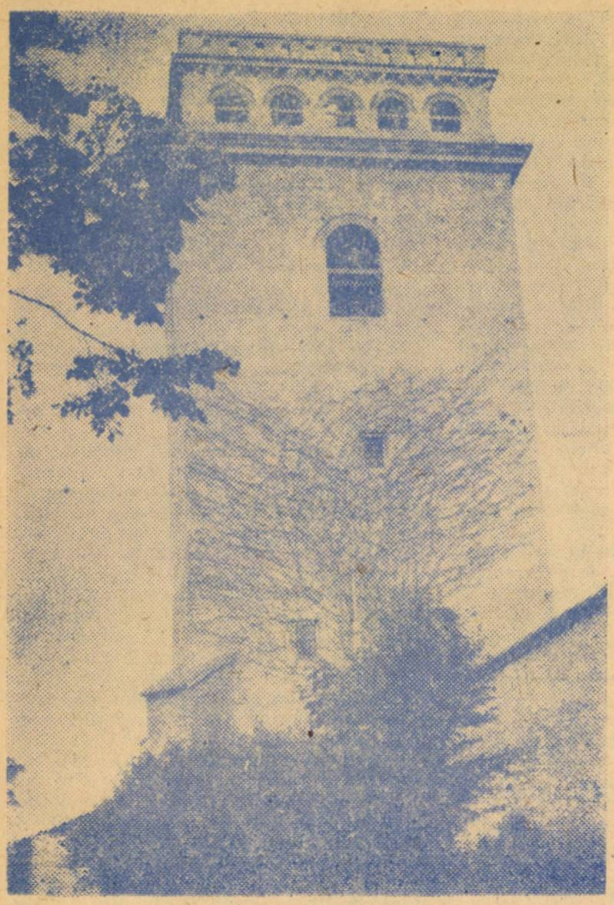

Turnul Goliei — Iaşi

la anul 1571, un zapis de la numitul Matei Costaş. Mărturie că în relaţiile particulare se folosea „limba vechilor cazanii". Apoi, în sipetele ieşene găsim şi cel mai vechi document francez de la noi, datat 1362, documente de la toţi scriitorii români, începînd cu cronicarii, peste 5000 de manuscrise literare, artistice, istorice, medicale, scrise în peste 12 limbi, colecţia matricelor sigilare şi a sigiliilor — de domni, domniţe, boieri şi răzeşi — corpul celor peste 7000 de planuri şi hărţi, din secolul XV şi pînă în zilele noastre, stampe şi fotografii, donaţii importante ale unor personalităţi (Ion Borcea, Petru Poni). Din acest tezaur arhivistic am ales un singur document ce relevă pentru totdeauna atitudinea intelectualilor ieşeni în momentele decisive ale istoriei noastre. E vorba de rîndurile trimise de universitari, în frunte cu rectorul Titu Maiorescu, Domnului Cuza, cînd acesta a făcut public răspunsul său din 29 octombrie, 1865, la scrisoarea marelui vizir al Porţii otomane. Spicuim : „Dacă vreodată au cuvinte a vreunui principe care să aibă răsunet în inima poporului său şi să-i exprime cea mai scumpă a sa credinţă, acestea sînt cuvintele Înălţimii Voastre : „Mă văd silit a aduce aminte aici că Principatele Unite se administrează liber şi afară de tot amestecul Înaltei Porţi". (...) Această declaraţiune venim cu cel mai profund respect a o depune înaintea domnului care înţelege că România să se bucure deplin de drepturile de autonomie şi independenţă dobîndite ab antiquo".

Dăinuie, în această vatră de locuire, un spirit mereu înflorit. În demnitate şi cultul valorilor perene.

Vasile IANCU

media ţării, oraşul tiparniţelor lui Vasile Lupu şi al Poligrafiei moderne de azi, al Editurii „Junimea" se defineşte şi prin superba stare a cititului. Deschiderea către carte e deschiderea către lume şi către noi înşine.

Propensiunea, nu doar pioasă, ci activă, către lucrul vechi şi de preţ, care să ne reprezinte în secoli şi milenii, a fost şi este specifică şi oamenilor de arhivă. Înainte de a se întemeia oficial Arhivele Statului din capitala Moldovei, la 1832, osîrdia de păstrare a documentelor este mult mai timpurie. Sigur că la cancelariile domneşti feţe înţelepte aveau în grijă urice, „tractaturi" cu alte ţări, zapise şi alte pergamente cu peceţi. Altfel n-ar fi ajuns pînă la noi atîtea documente. Arhivele ieşene au avut drept diriguitori cărturari de stirpe aleasă : Gh. Asachi, Vasile Alecsandri, poetul şi diplomatul Gh. Sion. Teodor Codrescu — cunoscut editor de documente şi al ziarului unionist „Zimbrul", Sever Zotta, vestit genealog, Gh. Ungureanu, cercetător arhivar de înaltă ţinută ştiinţifică. Poate cei 13 kilometri de arhivă să nu spună mare lucru cititorului. Credem, însă, că se cuvine să ştie că aici se păstrează cel mai vechi document românesc din Moldova şi Ţara Românească, de la Iuga Vodă cetire, văleat 1399, ce deschide colecţia de circa 1 200 piese, cu înscrisuri în timpul — reţineţi — tuturor domnitorilor Moldovei. Şi, în afara documentelor emise de cancelariile voievodale (numai de la Ştefan cel Mare sînt 21 urice pe pergament), se află şi un unicat document în limba română scris

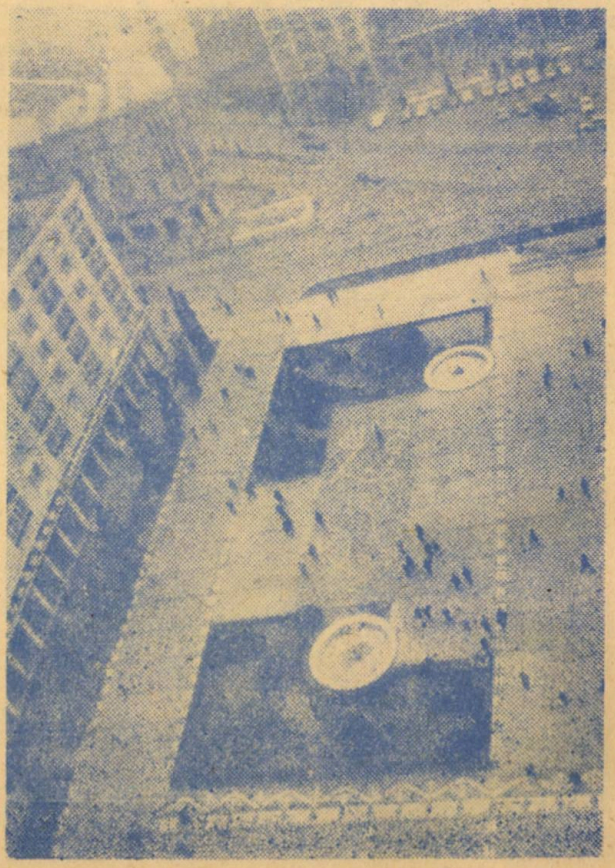

Piaţa „Unirii" — 1986 (detaliu arhitectonic)

(Foto L. Rusu)

ISTORIA PRINTRE NOI:

presa străină
și
RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ

La scurt timp după evenimentele care au avut loc în 1848, doborînd opoziția internă și externă, masele populare, avînd în frunte pe cei care au fost promotorii revoluției, au reușit, în ianuarie 1859, să realizeze mărețul act al unirii Moldovei cu Țara Românească. Unirea din 1859 a constituit fundamentul victoriilor obținute de poporul român în lupta pentru desăvîrșirea unității naționale și statale. Unirea a creat condițiile necesare înlăturării suzeranității turcești, a obținerii independenței de stat a României.

Proclamarea la 9 mai 1877 a independenței de stat a României s-a făcut ca urmare a puternicei crize în care se afla sistemul de dominație otomană, șubrezit în urma mișcărilor de eliberare a popoarelor din Balcani și a izbucnirii războiului ruso-turc. Dar cum independența nu se putea realiza decît cu arma în mînă, guvernul român a încheiat, la 4 aprilie 1877, o convenție cu Rusia, în baza căreia armatele ruse puteau trece spre Balcani cu obligația de a „respecta drepturile politice ale statului român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României".

La 9 mai 1877, în fața Adunării deputaților, Mihail Kogălniceanu, în calitate de ministru de externe, afirma : „Domnilor deputați. Sîntem independenți, sîntem o națiune de sine stătătoare, nu am nici cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața Reprezentanței Naționale că sîntem o națiune liberă și independentă". Proclamarea independenței de stat a fost primită cu simpatie de opinia publică europeană, dar cu rezervă de cancelariile unor țări. Ea trebuia cucerită pe cîmpul de luptă pentru a fi recunoscută de puterile Europei și impusă imperiului otoman. Izbucnirea războiului și participarea armatei române, alături de cea rusă, la evenimentele ce au avut loc în anii 1877—1878 au trezit, după cum era de așteptat, interesul opiniei publice internaționale, corespondenților de presă, atașaților militari și diplomaților. Ecoul acestui interes s-a reflectat, în parte, în articolele apărute în ziarele și revistele străine unde, cu lux de amănunte uneori, au fost evocate sacrificiile făcute de poporul român pentru obținerea independenței și eroismul armatei române. Corespondenții de presă străini și români i-au văzut pe ostași în primele linii ale luptei, fiind martori la principalele momente din desfășurarea războiului, au stat alături de ei în șanțuri, la ambulanțele sanitare sau în corturi, în momentele lor de odihnă, remarcînd, de fiecare dată, starea de spirit excelentă a românilor. Referindu-se la caracterul războiului și participarea României corespondentul ziarului francez „L'Estafette" remarca că „România participînd la acest război, n-a făcut decît să continue tradiția istorică. Ea totdeauna a luptat pentru civilizație, pentru o cauză europeană".

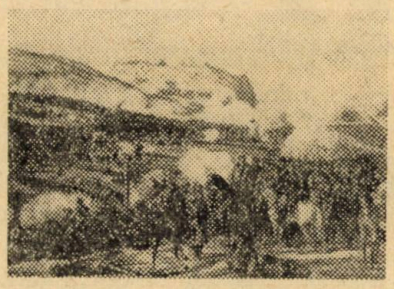

1877 — Capitularea Plevnei

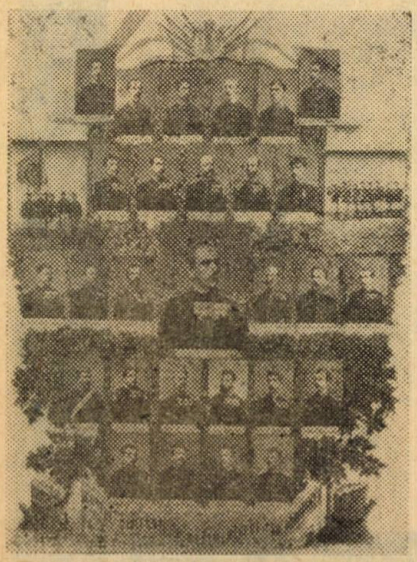

Ofițerii regimentului XIII Dorobanți din Iași

Pregătirea armatei române, primele contacte cu inamicul, felul în care ostașul de rînd privea războiul au constituit unul din subiectele pe care corespondenții de presă l-au abordat în relatările lor. Iată ce scria, în acest sens, trimisul lui „Augsburgher Allgemeine Zeitung", după ce făcuse o vizită în tabăra armatei române, la puțin timp după ce aceasta trecuse Dunărea : „În fiecare seară muzicele regimentelor atrag cu cîntecele lor naționale pe soldații liberi de serviciu, ai întregii brigade, la un joc vioios și este un tablou fermecător să vezi la lumina lunei batalioane întregi jucînd hora, la care cîte odată iau parte și ofițerii, ceea ce înveselește și mai mult pe ostași. Trupele sînt însuflețite de spiritul cel mai bun și cutez a susține că, cu o conducere calmă și înțeleaptă, această armată, în momentul serios al unei situații, își va face deplin datoria. Unele trupe, cărora le-a căzut sarcina de a face recunoașteri îndepărtate, pe teritoriul inamic, au împlinit misia lor într-un mod strălucit. Cu un cuvînt, armata română mi-a făcut o impresie surprinzătoare". Păreri asemănătoare împărtășea și corespondentul cotidianului englez „The Times", care trebuia să recunoască că a fost „surprins de frumoasa înfățișare a acestor trupe (române, n.n.). Sînt excelent echipate în toate privințele... iar instrucția diferitelor unități bună și arătînd o pregătire îngrijită".

Predarea Vidinului armatei române

După primele succese ale trupelor române la 27 august 1877 și după cucerirea redutei Griviția I, la 30 august, unul dintre acești adevărați observatori, Lachmann, corespondentul ziarului „Bund" din Berna și al „Gazetei de Chicago", care, atașat pe lîngă Divizia a IV-a română, condusă de colonelul Anghelescu, a mers alături de armata română la întîlnirea cu inamicul, făcea următoarele aprecieri : „În ziua de 27 august am avut ocazia de a constata valoarea morală a bravei armate române. Fiind însumi ofițer într-o armată străină, cred că aprecierea mea poate avea oarecare valoare. Timpul nu-mi permite a vă da amănunte, mă voi mărgini dar numai în a vă comu-

nica ideea ce am căpătat despre tînăra armată română. Dl. locotenent-colonel Voinescu, șeful statului major al Diviziei a IV-a, era însărcinat a face recunoaștere cu Regimentul 15 de Dorobanți, batalionul al II-lea din Regimentul V de linie și o secție de artilerie. Eu m-am alăturat pe lîngă compania a 5-a din Regimentul al V-lea, cu care am intrat în linia de tiraliori. După puține momente ne primește un foc cum n-am văzut nici la Solferino nici la Curtozza, dar lanțul tiraliorilor se ține neclintit. O ordine perfectă domnea în toate coloanele, care înaintau pas cu pas spre reduta cea mare. În apropiere de 1 000 de metri turcii aruncau o ploaie de proiectile asupra coloanelor noastre, însă toți, de la mic la mare, erau la înălțimea sacrei lor misiuni. După două ore de luptă turcii erau izgoniți din reduta pe care o luară dorobanții cu baioneta. Mi-ar trebui mult timp ca să numesc pe toți bravii. Niciodată n-aș fi crezut să văd atîta bravură la o trupă care pînă acum n-a cunoscut focul. Azi am ferma convingere că armata română merită a fi pusă lîngă orice armată a Europei și oricine poate fi mîndru de soldații și ofițerii ei, care au dat probe atît de strălucite de vitejie".

La 30 august are loc a treia bătălie asupra Plevnei, la care participa și armata română. Cucerirea Plevnei era obiectivul principal al trupelor româno-ruse pentru a realiza trecerea la sud de Balcani. Dar pentru aceasta trebuia cucerită mai întîi reduta „Grivița", numită și „cheia Plevnei". Ziarele din străinătate au acordat acestei bătălii o atenție deosebită, descrierile ample ale corespondenților elogiază faptele de arme ale românilor care au reușit, în acea zi sîngeroasă, singura victorie, ocuparea redutei Grivița 1. Ziarul vienez „Die Presse", într-un reportaj, reprodus ulterior și în presa românească, evidențiia faptul că „armata română se putea bucura de toată onoarea zilei", **deoarece** „luptele de la Plevna au fost pentru întreaga lume un șir de surprinderi, dar cea mai mare surprindere este atitudinea românilor, organizați europenește și conduși după principiile tacticii moderne". **La același eveniment, succesul din 30 august, se referea și corespondentul ziarelor „Le Siècle" și „L'Independance Belge" care laudă astfel eroismul ostașului român :** „Cu o îndîrjire de necrezut s-au aruncat în această Vale a morții, respinși, zdrobiți, decimați de focul omorîtor al unui inamic acoperit... neezitînd nici un moment, avansînd mereu... lăsînd în urma lor un șir lung de morți și de muribunzi. Au fost acte de eroism care nu se pot povesti". **Opinia publică italiană era și ea informată despre vitejia românilor prin comentariul publicat, la 26 septembrie 1877, în „Il Dovere".** „Intrați în luptă, **se spune în acest articol,** românii au dat probă de vitejie singulară, de o valoare tactică puțin comună și noi italienii trebuie să salutăm cu o sinceră bucurie redeșteptarea unui popor de care sîntem legați prin legături de rudenie atît de strînse". **Elocvent, pentru simpatia de care se bucura România în lupta ei pentru cucerirea independenței, este apelul pe care eroul Italiei, Garibaldi, îl adresa poporului său în paginile ziarului „Gazetta de la Capitale" :** „Descendenții vechilor noastre legiuni, românii, se luptă cu eroism pe țărmurile Dunării, cred că este bine să se audă o aplaudare din partea capitalei vechii lumi și a Italiei întregi, îndreptată valoroasei noastre rude. Totdeauna al vostru G. Garibaldi".

Luptele date în jurul Plevnei au demonstrat eroismul de care era animată întreaga armată română, presa străină din această vreme necontenind să aducă meritate elogii ostașilor români. Așa se explică și rîndurile apărute în ziarul francez „Memorial diplomatique" care evidențiia faptul că „în numeroasele lupte care au înundat cu sînge vecinătățile Plevnei, românii s-au condus de un eroism căruia Europa întreagă îi aduce omagiu".

Tren regimentar la 1877

În luptele de la Nicopole, Vidin, Grivița, Rahova, Smîrdan, Plevna, armata română s-a acoperit de glorie. Corespondenții de presă străini s-au văzut obligați să atragă atenția opiniei publice internaționale asupra eforturilor și sacrificiilor pe care România le făcea în acest război. Sub titlul „România și războiul" **ziarul englez „The Daily News", publicînd o corespondență din București, scria :** „Una din surprizele acestui război a fost neașteptata valoare și vitejie arătată de trupele române și în general eficacitatea și soliditatea armatei române. Oameni de felul acelora care au rupt cercul de foc în reduta Grivița, deși pentru prima oară auzeau șueratul ghiulelelor inamice, sînt oameni ale căror dorințe nu pot fi disprețuite. Acum se vede că armata română contează ceva și trebuie să se țină de ea seama cînd se vor face schimbări în carta Europei relative la România". **Avînd aceleași păreri, publicația vienează „Der Osten", adresîndu-se cititorilor ei, afirma :** „Bărbătească pășire a României pe cîmpul de război a schimbat cu o singură lovitură situația statului român... Eroii care țin sus și tare pe cîmpiile de luptă ale Bulgariei drapelul român, care e împodobit cu lauri nemuritori, nu-și varsă în zadar sîngele lor. România liberă și independentă va ocupa cu mîndrie un loc în concertul european și măreața ei faptă împreună cu numele ei vor fi imprimate în inimile generațiilor viitoare".

După cucerirea de către români a Rahovei, puternică fortăreață și unul din principalele centre de rezistență ale armatei conduse de Osman Pașa, ziarele au publicat cuvintele marelui duce Nicolae, comandantul armatei ruse, care afirma, printre altele : „... am fost fericit de a recunoaște bravura și solidele calități militare ale armatei române, izbînda de la Rahova aparține pe deplin armelor române".

Acțiunile militare desfășurate de trupele româno-ruse, îndeosebi în cursul lunii noiembrie 1877, au dus la căderea Plevnei și la înfrîngerea marei armate conduse de Osman-Pașa. Vestea a străbătut ca un fulger întreaga țară și a făcut obiectul unor lungi relatări în ziarele Europei. „Le bien publique", referindu-se la contribuția pe care românii au avut-o în obținerea acestei noi victorii scria : „Românii s-au purtat cu vitejie, ei au luat parte la împresurarea Plevnei și la înfrîngerea definitivă a lui Osman Pașa, care a hotărît rezultatul campaniei, și și-au dovedit în război, ca și în pace dreptul de a exista ca națiune independentă". **Pline de semnificații sînt și rîndurile apărute în ziarul „Memorial diplomatique" care, în articolul intitulat „Românii", comentînd căderea Plevnei, spunea :** „Românii au contribuit foarte mult la strălucita luptă care a dus la luarea Plevnei. S-ar putea chiar zice că într-un moment critic ei au salvat situația acestei zile".

După Plevna au urmat victoriile pe care armata română le-a obținut la Smîrdan, Inova, Vidin. Presa străină a fost și în aceste ocazii receptivă la modul curajos în care se comportau românii. Vom reproduce însă, de această dată, din paginile „Curierului de Iași", ordinul de zi dat la 2 decembrie 1877, după cucerirea Plevnei, care sintetizează măreția faptelor înaintașilor noștri : „Povestea faptelor măreție ale trecutului voi ați îmbogățit-o cu povestea faptelor nu mai puțin mari ce ați săvîrșit și cartea veacurilor va păstra pe neștersele ei foi numele acestor fapte alături de numele vostru".

D. IVĂNESCU

DESPRE PATRIE

● Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sînt destul de mari, obiceiurile noastre sînt destul de pitorești și de poetice pentru ca să putem găsi și la noi subiecte de scris fără să avem pentru această trebuință să ne împrumutăm de la alte națiii *(Mihail Kogălniceanu).*

● Fericit este pămîntul care ține pe trupul său oameni buni, lucrători și harnici economi! Fericit este și neamul acela care are credincioși patrioți și oameni întru știință luminați. Fericirea neamului însă vine din pacea legilor strămoșești și din îndemnul cel fierbinte către sporirea luminării. *(Gheorghe Lazăr).*

● Pentru ce să nu întoarcem dragostea noastră toată asupra unui obiect mare și nepieritoriu. Și ce e mai mare pentru om decît țara sa! Să întoarcem dragostea noastră, s-o întoarcem către țara noastră. România ar fi iubita noastră. Într-însa și printr-însa să reînnoim și să întărim frăția noastră *(Nicolae Bălcescu).*

Pagini de eroism:

MĂRĂȘTI, MĂRĂȘEȘTI, OITUZ

Cu șapte decenii în urmă, în vara anului 1917, armata română repurta răsunătoarele succese de la Mărăști, Mărășești și Oituz, împotriva inamicului ce ocupase cea mai mare parte a țării. Ele au avut ca efect imediat spulberarea planurilor comandamentului armatelor Puterilor centrale de a scoate din luptă România, de a stăpîni întreg teritoriul țării și de a-și deschide drum spre Ucraina și porturile ruse de la Marea Neagră. Aceste bătălii au fost purtate de poporul român pentru a-și păstra independența și ființa națională, iar în contextul internațional al vremii ele au constituit momentul hotărîtor pentru desăvîrșirea unității statale.

În desfășurarea primului război mondial România n-a făcut parte din categoria acelor state care au participat la conflagrație pentru a cîștiga teritorii, piețe de aprovizionare cu materii prime sau de desfacere a produselor proprii. Ea a intrat în război, la 15/27 august 1916, ca și acele popoare care doreau să se constituie sau să se desăvîrșească ca state naționale. Dar, datorită unor cauze de ordin politic, economic și militar, după unele succese obținute la început de armata română, ulterior situația frontului i-a fost defavorabilă și în acest fel Oltenia și Muntenia au fost ocupate de inamic. A urmat o perioadă de mari sacrificii din partea întregii națiuni. Armata după retragerea ei în Moldova, avînd sprijinul poporului, s-a reorganizat, a oprit inamicul și a obținut unele succese. Aflat la Iași, împreună cu Delavrancea și Vlahuță, Octavian Goga scria la 27 februarie 1917, colonelului D. Gherculescu, comandantul regimentului 4 vînători: „Din povestirile ofițerilor cunoaștem în amănunt toate paginile de epopee pe care le-a înscris în istoria noastră regimentul dumneavoastră și pe care ordinul de zi le enumeră laconic. Citindu-le am rămas mișcat de suflarea caldă de patriotism a fiecărui rînd, după cum mișcat, eram, alături de Delavrancea și Vlahuță, cînd sublocotenentul Nerva Paul, vrednicul ucenic al dumneavoastră, ne vorbea de șirul necurmat al acestor lupte".[1]

La mijlocul anului 1917 comandamentul german a dezlănțuit o puternică ofensivă. Armata română, refăcută și cu un moral foarte bun, avînd cuvînt de ordine „Pe aici nu se trece", a dat peste cap intențiile agresorului. Generalul Cristescu comandantul armatei I-a, adresîndu-se, prin ordin de zi, în iulie 1917, ostașilor săi își exprima desăvîrșita încredere în „victoria finală care ne va duce la realizarea visului de aur al neamului, întregirea lui pentru totdeauna".[2] Un ordin asemănător, din partea comandantului Armatei a II-a române, îi îmbărbăta pe cei care aveau credință neclintită în victorie și care luptau „pentru cea mai dreaptă și mai sfîntă cauză: pentru izgonirea cotropitorilor din căminele noastre".[3]

Prima care a deschis seria marilor victorii s-a desfășurat în zona Vrancei și a rămas cunoscută în istorie sub numele de lupta de la Mărăști, iar cei cărora le-a revenit gloria au fost ostașii Armatei a II-a române. La 9 iulie un puternic foc de artilerie, care a durat două zile și o noapte, a distrus întăririle germane, iar localitatea Mărăști a fost cuprinsă de flăcări. În dimineața zilei de 11 iulie ostașii regimentelor 2 de vînători, argeșenii din regimentul 4, gorjenii din regimentul 18, dîmboviținii din regimentul 22 au pornit la atac asupra transeelor inamice. Puternica și neașteptata lovitură dată de români nu a putut fi oprită, cu toată îndîrjirea inamicului. La ora 6.30 a dimineții de 11 iulie localitatea Mărăști era cucerită. A urmat curățirea împrejurimilor pentru a înlătura grupurile de foc inamice și eventualele puncte întărite. Lupte crîncene s-au dat pentru cucerirea dealului Mănăstioara și la Poiana Încărcătoare unde ostașii români au făcut adevărate fapte de eroism. Unitățile germane s-au retras în panică lăsînd pe cîmpul de luptă cantități mari de armament și oameni. Victoria de la Mărăști a avut o importanță deosebită pentru desfășurarea ulterioară a războiului. Frontul inamic din Vrancea a fost rupt pe o lungime de 30 km. și o adîncime de 20 km, fiind eliberate de sub ocupație peste 30 de localități.

Eroismul ostașului român a fost fără margini. El a îndurat cu stoicism tragedia retragerii, părăsirea celor dragi în mîinile inamicului, foametea și greutățile războiului. S-a luptat cu un adversar bine dotat tehnic, cu o bogată experiență de luptă și superior numeric. Faptele sale de vitejie de la Mărăști, Mărășești și Oituz seamănă cu cele ale strămoșilor săi de la Rovine, Vaslui, Călugăreni, Grivița și Plevna. Comunicatele de război, sobre și concise, constituie documente semnificative ce sprijină afirmația noastră. La 31 iulie 1917, comunicatul Marelui Cartier General, cu numărul 382, cuprindea între altele: „Faptele de avînt și eroism pe care le-a săvîrșit trupele noastre în cursul grelelor lupte din ultimele zile, întreg orice închipuire. Fără a șovăi ele au rezistat celui mai intensiv bombardament de artilerie dezvoltat vreodată, iar atacurile în masă date cu extremă violență de trupele bavareze și germane s-au lovit toate de vitejia soldaților noștri care, deși inferiori numericește, au luptat cu o îndîrjire fără seamăn".[4] Se citează cazul eroicului regiment 32 Mircea ai cărui ofițeri și soldați lepădîndu-și raniții, căștile și hainele au pornit la atac numai în cămăși punînd pe goană pe inamic. Cîteva zile mai tîrziu, la 2 august 1917, un alt comunicat al aceluiași for informa asupra situației dezastruoase în care se afla armata germană. „Toți prizonierii declară — se spune în comunicat — că sînt companii inamice care au rămas cu 20—30 oameni și regimente cu 200—400 soldați și că n-au mai întîlnit o asemenea rezistență îndîrjită de la luptele de pe Somme și Verdun".[5]

Succesele armatei au fost rezultatul acțiunii comune a tuturor românilor care n-au cunoscut limite de frontieră. Participarea ardelenilor, bănățenilor și bucovinenilor, sosiți în iunie 1917 la Iași, la luptele ce au urmat imediat n-a fost numai simbolică. Eforturile, sacrificiile și idealurile poporului român, din granițele de atunci și din afara lor, s-a finalizat prin actul de la 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia care consfințea desăvîrșirea unității naționale. Dar pentru aceasta a fost mai întîi Mărăști, Mărășești și Oituz. În ordinul de zi nr. 90 al comandantului armatei I-a, generalul Eremia Grigorescu, dat la 8 august 1917, adresat ostașilor săi, se spunea: „De la 24 iulie pînă la 7 august ați dat cele mai grele și mai mari lupte. La Panciu, Mărășești și Cosmești s-a deslănțuit cea mai măreață și groaznică bătălie ce-a purtat vreodată țara românească. La Susița și Siret ați năruit sforțările groaznice ale sălbaticului dușman, dovedind lumii, odată mai mult, că „nici pe aici nu se trece". Deopotrivă cu voi depun pe mormintele eroilor, ce au căzut în această năpraznică luptă, florile recunoștinței unui popor care acum, mai mult ca întotdeauna, nădăjduiește în întregirea lui".[6] Deosebit de impresionantă este însemnarea găsită în carnetul unui sublocotenent mort în luptele de la Oituz: „Și au voinicii mei parola, ca și cei de la Mărășești: „Nici pe aici nu se trece".[7]

1917. Într-un răgaz dintre două lupte, oștenii citesc ziarul „România".

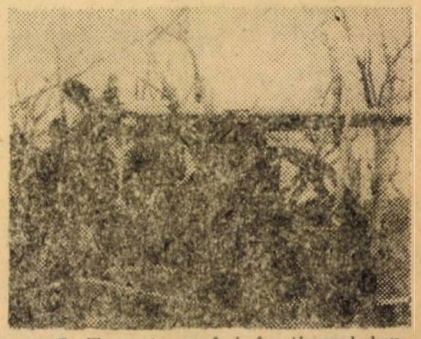

1917. Tunari români în timpul luptelor.

Gara Mărășești în timpul luptelor

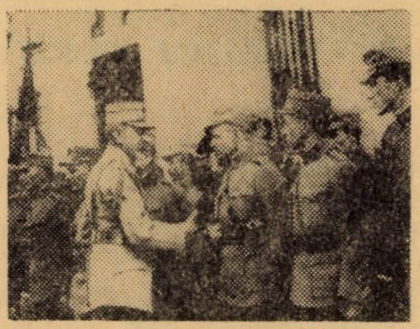

Generalul Prezan primindu-i pe revoluționarii ardeleni în gara Iași.

Așa după cum era și de așteptat, succesele obținute de armata română în vara anului 1917 au stîrnit un puternic ecou în străinătate, ele făcînd obiectul a nenumărate articole, apărute în cotidienele din Europa și America, studii și memorii dedicate primului război mondial, publicate în perioada postbelică. Conduita ostașului român a stîrnit simpatie, admirație și respect.

Intreaga comportare a armatei române în anul 1917, dar în mod deosebit victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz, s-au bucurat de elogioasele aprecieri ale presei din țările aliate. Ziarul englez „The Telegraph" ajungea la concluzia că „eroismul României și al armatei sale a stîrnit admirația guvernului și poporului englez"[8], iar „Liverpool Daily" afirma că „lupta splendidă pe care românii o dau contra inamicului însuflețește pe orice soldat". Meritele armatei române, care a dat peste cap planurile lui Mackensen, au stîrnit ample comentarii în presa engleză. Ziarele „The Teachers Ward" și „Morning Post" susțineau că „nu s-a recunoscut îndestul ce succes, într-adevăr uimitor, a avut România respingînd pe Mackensen, care voia să pătrundă pînă la Odesa și Marea Neagră", ultimul dintre ele, „Morning Post" se vedea obligat să recunoască cu uimire că „renașterea armatei române este una din minunile războiului". Cuvinte de admirație și prețuire pentru armata noastră pot fi întîlnite și la unul dintre bunii cunoscători ai situației de pe front, generalul Greenly, șeful misiunii militare engleze în România care, în scrisoarea adresată generalului Prezan, spunea: „Voi păstra întotdeauna cele mai calde sentimente de prietenie pentru România și cea mai mare admirație pentru armata sa".

O altă scrisoare avînd același destinatar, dar aparținînd generalului francez Franchet d'Esperay, cuprindea, printre altele și următoarele rînduri: „Mă închin în fața martirilor glorioși și vă rog să primiți vi-ile mele felicitări pentru știința și energia desfășurată de comandament și staturile majore, cum și pentru înalta valoare a trupelor". Dar acestea nu sînt singurele cuvinte de laudă care omagiază modul cum au știut să lupte ostașii români. Și alți cunoscători ai meseriei armelor, participanți la prima mare conflagrație, au caracterizat, în termeni ce ar măguli orgoliul oricărei armate, bravura ostașilor noștri. Generalul american Pershing, referindu-se la armata română, se axprima astfel: „Admir splendidul eroism al armatei române care și-a apărat cu îndîrjire pămîntul patriei", iar colonelul Yates se înclina în fața „eroicei Românii și a bravei sale armate". Aprecieri asemănătoare au făcut italienii, grecii, rușii și chiar adversarii de atunci, germanii. Reprezentanții misiunii militare italiene în România își exprimau admirația pentru comandamentul suprem român și pentru „proba măreață dată de trupele române în luptele de la Mărăști, Oituz și Mărășești". Generalul grec Negropontis, adresîndu-se comandamentului armatei române, scria: „frumoasa conduită a ostașului român în luptele de la Mărăști, Oituz și Mărășești m-a convins că și în luptele viitoare soldatul român își va îndeplini complet datoria fiind demn de patria sa". Ziarul rus „Jujnii Krai" într-un articol din 1917 intitulat „Din România", relata următoarele: „Armata română a renăscut ca și Foenixul din cenușa sa. Această armată este cu desăvîrșire capabilă să ducă războiul. Românii sînt bravi și se luptă ca leii. Azi, cînd germanii amenință să ocupe și treimea de teritoriu ce a mai rămas românilor, ei mor în mod fanatic, dar țin în loc pe vrăjmaș. Mor dar nu se dau".

Meritele armatei române, vitejia sa, au obligat și pe adversar să găsească cuvinte de prețuire. Însuși Hindenburg a trebuit să recunoască că „nu am reușit a forța blocul stîncos oricît de vitejește s-au luptat trupele noastre. O încercare făcută de noi de a sfărîma armata română din Moldova n-a reușit". Generalul Kurt von Morgen scria despre bătălia de la Mărășești: „Rezistența dușmanului, în special a românilor, a fost neobișnuit de dîrză și s-a manifestat prin 61 de contraatacuri în decursul celor 14 zile. Ele au condus mai ales la lupta la baionetă. Acestea ne-au pricinuit pierderi considerabile. Ele au dovedit că românii deveniseră un adversar demn de respectat". Ziarul „Norddeutsche Allgemeine zeitung", într-un articol dedicat evenimentelor din România, afirma următoarele: „Toate acestea nu ne pot împiedica să nu recunoaștem, de acord cu cei mai buni militari ai noștri că conduita românilor, și în general a întregii armate române, merită toată admirația chiar în comparație cu ceilalți aliați ai lor".

Mărăști, Mărășești și Oituz rămîn paginile cele mai strălucitoare din cronica luptei poporului român pentru desăvîrșirea unității sale naționale.

Sorin RADU

[1] Arh. St. Iași, colecția „Documente", p. 557/41.
[2] Ibidem, fond Tribunalul Militar Iași, dosar 7/1917, f. 208.
[3] Ibidem, 11/1919, f. 12.
[4] Ibidem, 29/1918, f. 34.
[5] Ibidem, 30/1918, f. 47.
[6] Ibidem, dosar 10/1917, f. 21.
[7] Ibidem, 38/1917, f. 114.
[8] La Direcția Generală a Arhivelor Statului București, în cadrul Arhivei istorice centrale, se găsește un document important care oglindește eroismul armatei române pe frontul din Moldova în 1917. Este vorba de un studiu întocmit la Marele Stat Major român ce cuprinde aprecierile asupra armatei noastre apărute în presa străină, actele oficiale sau lucrările publicate de aliați și de inamic. Studiul poartă titlul Opiniunile aliaților și inamicilor asupra armatei române în războiul pentru întregirea neamului. Toate citatele ce urmează au fost preluate din el.

CUGETARI DESPRE PATRIE ȘI PATRIOTISM

● „Săvîrșește fapte demne de chemarea ta" *(Dimitrie Cantemir).*

● „Lăsați dar pe strămoși în pace / cu faptă e cinstit acel care o face" *(Alexandru Donici).*

● „Umbrele faptelor nici o dată nu se sting" *(Iordache Golescu).*

● „Cel ce se nevoiaște în fapte bune mai întîi să aibă grijă ca mintea lui să cunoască ce e bine și ce e rău" *(Samuil Micu)*

● Fapte bune în lume / îți las nemuritor nume *(Anton Pann).*

● Faptele cele bune cer sănătoasă și firească înțelepciune *(Dimitrie Țichindeal).*

● Singurul progres care poate influența profund viitorul este cel care crește din trecut. *(George Enescu)*

● Chipurile, vorbele, gîndurile morților trăiesc în noi iar în pămînt numai lutul *(Nicolae Iorga).*

● Arta a fost unul dintre marile titluri de noblețe ale omului. De aceea în amintirea posterității rămîn numai popoarele care și-au înnobilat sufletul contribuind la ascensiunea umanității. *(M. Sadoveanu)*

● Trecutul evocat acum în scris trebuie să ne dea tăria sacrificiului de sine, ce-l datorăm științei, țării, celor mulți *(Ion Simionescu).*

● Un popor trebuie să voiască în orice moment după porunca înaintașilor și după nevoile celor ce vor veni *(Nicolae Iorga).*

● Sămînța din care a răsărit acest popor e nobilă și poporul nu va pieri decît atunci cînd românii vor uita noblețea seminției lor *(Mihai Eminescu).*

ROMÂNII
pe baricadele revoluției germane de la 1848

Moment însemnat în istoria modernă a continentului nostru, revoluția de la 1848 a constituit pentru popoarele Europei factorul determinant al transformării structurilor sociale și politice. Este, din acest motiv, justificat pe deplin interesul manifestat de istorici față de evenimentele care au avut loc în 1848 și nenumăratele lucrări care au apărut sînt o expresie a acestui interes. De o atenție aparte s-a bucurat, din partea istoriografiei românești, studierea legăturilor dintre revoluționarii români și cei din apusul Europei, îndeosebi din Franța, Italia, Austria și Germania. De asemeni, în urma cercetărilor întreprinse, se cunosc foarte multe lucruri despre prezența românilor pe baricadele Parisului, dar mult mai puțin se știe ce rol au jucat și în alte centre ale revoluției europene, așa încît, orice informație nouă, care argumentează cea de a doua parte a afirmației noastre poate fi considerată ca binevenită.

O serie de date inedite, aflate într-un grupaj de scrisori trimise din Berlin, în martie 1848, sînt o demonstrație revelatoare asupra felului în care a evoluat revoluția germană, dar și a solidarității cu cauza celor care au pus mîna pe arme, manifestată de studenții români aflați la Berlin în primăvara acelui an. Aceste mărturii scrise sînt o nouă dovadă a spiritului înnoitor, progresist, revoluționar, de care au dat dovadă reprezentanții poporului român în decursul istoriei. Scrisorile pe care le aducem în discuție, și le publicăm cu acest prilej, au fost redactate de Alexandru Bizay, administrator și secretar al marelui moșier moldovean Constantin Balș, aflat la Berlin în vederea rezolvării unor chestiuni comerciale. Cîteva precizări privind poziția sociala a celor doi corespondenți sînt necesare pentru a înțelege exact atitudinea lor față de evenimentele prin care trecea Europa.

Constantin Balș „proprietar a 68 000 fălci de moșie", cum îi plăcea să adauge cu emfază la numele său, s-a aflat, în anii 1832—1835, la Viena pentru studii. Aici l-a cunoscut pe unul dintre cei mai distinși studenți ai Facultății de Drept, Constantin Hurmuzaki, de care îl va lega, pînă la moarte, o strînsă prietenie. La întoarcerea în țară Balș îl convinge pe strălucitul jurist să vină la Dumbrăveni, ca împuternicit al său pentru rezolvarea tuturor afacerilor și în special al administrării moșiilor din Moldova. La Dumbrăveni se afla atunci și Gh. Eminovici, mai întîi ca vătaf, apoi ca vechil al moșiei. Și el s-a bucurat de încrederea marelui proprietar, care i-a acordat, la un moment dat, mînă liberă în chestiunile judecătorești, atît de mult încît într-o împuternicire se afirma de către Balș că „tot ce va fi săvîrșit de el [Gh. Eminovici, n.n.] va fi primit ca bun"[1]. Pe marele domeniu al lui Balș se găsea și Al. Bizay, despre care C. Hurmuzaki afirma că „în curgere de mai mulți ani s-au întrebuințat la cumpărarea și desfacerea a tot felul de vite și cunoaște acest ram de comerț cu desăvîrșire"[2]. Aceasta explică și prezența sa, în martie 1848, la Berlin, cu un număr mare de cai.

Am amintit principalele personaje de pe moșiile lui Balș, administrate în regie și avînd tot personalul unei mari întreprinderi moșierești, pentru că anul 1848, care face obiectul scrisorilor are importanța lui, e adevărat secundară, pentru destinul lor. La 15 aprilie 1848 moare Constantin Balș. Cu acest prilej s-a făcut un inventar al bunurilor mobile și imobile rămase de pe urma sa, tutore al fiului său și executor testamentar rămînînd C. Hurmuzaki. Simpla lectură a acestui inventar[3] produce nu numai o puternică impresie dar și un real interes. Cîteva date sînt necesare pentru a justifica cele spuse. Balș era proprietarul a 22 de moșii, dintre care 12 în Moldova. Pe ultimele 12 moșii poseda peste 100 de case, biserici, velnițe, mori, hanuri, iazuri, crîșme, magazii, grajduri, berării etc. În 1848 numai velnițele de la Dumbrăveni produceau pentru comerț 3 506 vedre de spirt, 3 232 vedre rachiu și 23 balerci cu bere, obținîndu-se pe ele importanta sumă de 181 414 lei[4]. Merită a mai spicui din acest inventar, alături de cantitățile impresionante de mobilier, vase, obiecte de podoabă, unelte de muncă, vase cu vin și cu rachiu, grîne, legume, fructe, și următoarele: 487 de stupi, 241 de vite, 406 porci, 337 cai de rasă, 89 de arme, săbii și pistoale. O notă specială pentru cele 3 002 cărți, majoritatea legate în piele, în limbile română, greacă, latină, germană, franceză, engleză și rusă, și 56 de tablouri, printre ele aflîndu-se și lucrări de Rubens. După moartea lui C. Balș, relațiile dintre principalii funcționari administrativi ai domeniului au devenit destul de încordate, atît între Hurmuzaki și Gh. Eminovici, ultimul fiind obligat să părăsească Dumbrăvenii, cît și între executorul testamentar și principalii beneficiari ai moștenirii, Ana, soția lui Balș, și Dimitrie, fiul acestuia.

Dar să revenim la scrisorile lui Alexandru Bizay, pe care le-a trimis, se pare, lui Constantin Balș, deși nu-i exclus ca destinatarul să fie C. Hurmuzaki. În favoarea acestei presupuneri pledează situația sa privilegiată pe domeniul lui Balș, cît și faptul că proprietarul nu se afla într-o prea bună stare a sănătății care să-i permită o susținută corespondență; așa după cum reiese și din cele scrise de cel aflat în martie la Berlin. În prima dintre scrisori, cea din 8 martie, Al. Bizay își informează destinatarul despre efectul pe care reușita revoluției franceze l-a avut în Germania și revoltele care au cuprins ducatele Baden și Hessen, ca și orașele Hamburg, Leipzig, Mainz, Koblenz și Köln. În aceste locuri, cei răsculați, spune el, „au cerut sufragiul universal, în orașe și sate, libertatea absolută a cuvîntului și a presei, desființarea armatei și înarmarea poporului, alegerea unor conducători de către popor, libertatea de întrunire, protecția muncii și garantarea drepturilor omului, educația completă a tuturor copiilor"[5]. Tot din prima sa scrisoare aflăm că Neuchâtel, cantonul elvețian care se afla în granițele Prusiei, s-a eliberat, iar guvernatorul și funcționarii prusaci au fost alungați. La Ems trupele se aflau în stare de război, în Karlsruhe și în Hessen s-a aprobat libertatea presei. În acele zile, printre revoluționarii germani circula zvonul că Republica Franceză a fost recunoscută de către Anglia, Belgia, guvernul nord-american și papalitate.

Amănunte pînă la detaliu se află în restul corespondenței. Felul în care revoluția a izbucnit la Berlin, numărul participanților, luptele de stradă, masacrele făcute de armată, victoriile revoluționarilor, întinderea revoluției, programele ei, nimic nu scapă observatorului nostru. La 11 martie, 15—20 000 de oameni „provenind din diferite clase, juriști, artiști, cetățeni distinși și muncitori de rînd"[6] s-au adunat în Tiergarten, în fața porții brandenburge. Liderii mișcării au cerut aplicarea programei revoluționare amintite mai înainte, la care Bizay adăuga, de această dată, și înființarea unui parlament german. O nouă întrunire este împrăștiată de armata care intră în Berlin în seara zilei de 12 martie 1848. Trei escadroane de cavalerie și un batalion de infanterie s-a răfuit cu poporul, ucigînd și maltratînd. Cu toate acestea, revoluția se extinde, ea cuprinde Bavaria, Hessa și Saxonia. În Berlin revoluționarii se organizează și chiar dacă, în cîteva rînduri, armata intervine brutal, poporul pune mîna, încet, încet pe oraș. La 17 martie 1848, îngrijorat, deopotrivă, de situația oamenilor aflați cu el, și de animalele pe care trebuia să le vîndă, Bizay, într-o scrisoare trimisă la Dumbrăveni, își avertizează destinatarul asupra stării de incertitudine existentă la Berlin. Faptul că regele, deși primise propunerile revoluționarilor n-a încercat o soluționare a lor, a determinat populația berlineză să se pregătească din nou pentru luptă.

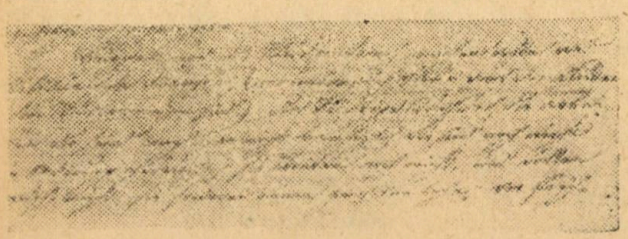

1848, martie, Berlin. Fragment din scrisoarea lui Al. Bizay către Hurmuzachi în care sînt menționați studenții moldoveni aflați pe baricadele revoluției din Berlin.

Foarte multe date se găsesc în corespondența din 21 martie, scrisoarea trimisă acum nefiind altceva decît o descriere amplă a momentului pe care autorul ei îl consideră ca început al adevăratei revoluții. Prezența în capitala Germaniei a 35 000 de ostași aduși de rege i-au creat acestuia din urmă falsa impresie că stăpînește situația, motiv pentru care va respinge propunerile delegației venită la el în ziua de 18 martie. Aceste propuneri, în mare, conțineau dezideratele revoluției: libertatea cuvîntului și a presei, înlăturarea guvernului existent, o constituție liberală, reducerea armatei și înființarea unei gărzi naționale, egalitatea cultelor etc. Refuzul regal a produs în rîndul maselor nu numai indignare ci și hotărîrea de a obține drepturile cerute pe calea armelor. Imediat s-au înălțat baricade și lupta a început. Dar, să dăm cuvîntul martorului ocular: „La 4 după amiază a început revoluția. Cetățenii nu erau pregătiți pentru această ocazie, duceau lipsă de muniții. Și-au încărcat armele așteptînd armata cu gloanțe. Armata s-a răsfirat în grupuri pe străzi și de ambele părți au început rafale groaznice de împușcături. Cetățenii au cedat locurile alergînd spre locuințele lor. Soldații îi urmăreau. Cetățenii trăgeau din ferestre asupra soldaților. Aceștia au reușit să pătrundă în multe case, unde au procedat cu locuitorii în felul ienicerilor. I-au ucis și le-au luat armele. Asupra baricadelor și a poporului s-a tras cu tunurile. Era groaznic. Am auzit în toate cartierele împușcături, clopote de alarmă, tobe, strigăte jalnice. Cetățenii au fost arestați și uciși. Măceluri sîngeroase au avut loc. Această gălăgie am auzit-o într-una pînă la miezul nopții. La miezul nopții s-a liniștit puțin situația. Armata se și vedea învingătoare. Dar dintr-o dată au apărut studenții înarmați, aducînd rezerve de muniții, incitînd poporul. Studenții au preluat conducerea, au cucerit cîteva străzi, s-au baricadat din nou. Acum soldații au fost respinși de popor, generalul Mölendorf a fost arestat și dezarmat"[7].

A doua zi, 19 martie 1848, la orele 13, pe străzile Berlinului s-a afișat lista noilor miniștri, două ceasuri mai tîrziu porțile Arsenalului erau deschise, pentru a se distribui arme poporului. De la ora 17 la palatul regal sentinelele au fost înlocuite de către cetățeni înarmați, după ce cu numai jumătate de ceas mai devreme toate posturile de gardă se aflau în mîna poporului. Un entuziasm justificat a cuprins masele. La tot pasul puteai întîlni cetățeni și studenți purtînd

„Junimea" în viziunea lui Costache Agafiței

emblema tricoloră a revoluției. Datorită presiunei exercitată de popor, regele s-a văzut obligat să elibereze 93 de polonezi aflați în închisoarea orașului. Succesele obținute la Berlin au încurajat și pe țărani. Aceștia nu mai vor să facă clacă, se răscoală, incendiază castelele și alungă pe iuncheri.

Cea mai interesantă dintre scrisori, pentru noi, este ultima. La 31 martie, data ei, în Berlin era liniște, în oraș nu exista nici un soldat, pe castelul regal se aflau arborate drapelele tricolore și poporul începuse

Costache Agafiței: „Intrarea lui Mihai Viteazul în Iași" (detaliu)

să se obișnuiască cu ideea că regele va accepta doleanțele revoluției. Această liniște aparentă era asigurată, scrie Bizay, de „burghezii și studenții care efectuează acum un serviciu armat, **printre studenți se află și mulți studioși din Moldova**"[8]. Ultima parte a frazei nu lasă nici un dubiu asupra prezenței românilor și pe baricadele revoluției germane. Chiar dacă autorul nu-i nominalizează, nu avem, credem, nici un motiv ca să-i contestăm afirmația după ce, am văzut pînă acum, el a avut un contact permanent și nemijlocit cu întîmplările petrecute la Berlin în martie 1848. Desigur, e interesant de aflat cine erau acei studenți plecați din Moldova, care au optat pentru idealurile revoluției. Dacă consultăm lista studenților români în străinătate, publicată de D. C. Amzar ca anexă la studiul[9] său despre cei care au întreprins studii în Germania, și considerăm drept complete datele existente aici, înseamnă că în martie 1848 la Berlin se aflau trei frați Greceanu, doi făcînd studii de medicină, Alexandru și Scarlat și unul de filozofie, Telemac, unul din frații Cazimir, Constantin, care urma tot medicina și un anume Jean Martin, plecat din Iași. Credem însă că ei erau mai mulți decît ne lasă să înțelegem studiul amintit. Nu-i exclus ca la Berlin să fi ajuns, în timpul revoluției, și unii tineri români ce făceau studii în alte centre universitare germane. Dar rămînînd la cei amintiți mai înainte, este necesar să precizăm că cei trei frați Greceanu cît și C. Cazimir au făcut parte și spiritual din generația celor care au înfăptuit revoluția la 1848 și au realizat Unirea Principatelor în 1859, documentele de epocă prezentîndu-i ca militanți unioniști și buni patrioți[10].

Scrisorile lui Alexandru Bizay oferă cercetătorului revoluției europene de la 1848 și alte date interesante în afara celor subliniate de noi. Chiar dacă el n-a intuit, întotdeauna, cu exactitate evenimentele la care a fost martor ocular, mărturiile pe care le-a lăsat sînt, în egală măsură, prețioase documente atît despre revoluția germană de la 1848 cît și despre contribuția românilor la reușita ei.

I. DUMITRU

[1] Arh. St. Iași, fond Judecătoria Botoșani, tr. 861, op. 979, dosar 8, f. 775.

[2] **Ibidem**, fond Comisia Epitropicească, tr. 1752, op. 1986, dosar 35, f. 58.

[3] **Ibidem**, f. 3—19; vezi **Eminescu în documente de familie**, ediție de Gh. Ungureanu, Editura „Minerva", București, 1977, p. 149—166.

[4] **Ibidem**, f. 220—223.

[5] **Ibidem**, Colecția „Documente", P. 1080/5.

[6] **Ibidem**, P. 1080/6.

[7] **Ibidem**, P. 1080/3.

[8] D. C. Amzar, **Studenți români în străinătate**, în „Cercetări literare", anul IV, 1940, p. 221—223.

[9] Gh. Ghibănescu, **Familia Greceanu în Moldova**, în „Ioan Neculce"; **Buletinul Muzeului municipal Iași**, fasc. 9, p. I—1931, p. 216—217; **Acte și documente relative la istoria renașterii României**, III, p. 590, V, p. 194, VIII, p. 652.

Marea răscoală

Lipsiţi de pămînt, supuşi abuzurilor şi samavolniciilor din partea moşierilor, arendaşilor şi autorităţilor burghezo-moşiereşti, năpăstuiţi şi umiliţi, în primăvara anului 1907 ţăranii s-au ridicat pentru că nu mai puteau suporta mizerabila existenţă şi sperau în îmbunătăţirea ei. Răscoala, ca şi cea din 1888, a început primăvara, timp în care au loc învoielile agricole, moment propice de a stoarce de la ţărani angajamente înrobitoare. Faptul acesta demonstrează, fără tăgadă, caracterul agrar al răscoalei, ţăranii urmărind, în primul rînd, să devină proprietarii pămîntului pe care îl pierduseră.

Nenumăratele mărturii scrise din presa vremii, documentele din arhive şi biblioteci, memoriile unor personalităţi constituie o importantă cantitate de informaţii asupra cauzelor care au provocat răscoala, desfăşurarea evenimentelor ca şi în finalul cu urmările. Aşa după cum este cunoscut, semnalul începutului l-au dat ţăranii din satul Flămînzi, judeţul Botoşani, sat cu denumire de simbol pentru situaţia jalnică în care se află ţărănimea. Un raport al Procuraturii Botoşani, înaintat Procuraturii Generale din Iaşi, şi datat 17 februarie, începea astfel : „...domnul prefect al judeţului, primind o notă telefonică de la inspectorul comunal I. Carole, prin care îi comunică că locuitorii din comunele Flămînzi, Frumuşica şi Rădeni, răsculîndu-se şi cerînd sosirea dumisale în localitate, el roagă totodată să nu vie fără forţa armatei, deoarece spiritele sînt foarte agitate". În acelaşi raport, după o amplă prezentare a manifestărilor paşnice ale ţăranilor ce au precedat ziua de 15 februarie, sînt enunţate motivele pentru care s-au ridicat : „Locuitorii din comuna Flămînzi doresc a lua pămînt de la arendaş în bani, iar nu în muncă, cu preţul de 25 fr. falcea de arătură şi 15 fr. falcea de imaş, cum au convenit astăvară cu administraţia. Să se reguleze, de pe acum, pămîntul care li se va da de către administraţia moşiei deoarece, cel mai tîrziu în 15 martie, încep a pune la arat. Să li se arate contractul de arendă cu proprietarul moşiei Flămînzi şi ei se obligă să plătească arendaşului 5 lei mai mult pe falcie, deoarece anul trecut au plătit 30 fr. falcea în muncă, iar în bani 50—60 şi 70 franci". Aceeaşi stare de lucru, o reclamă şi cei 600 de ţărani adunaţi la primăriile comunelor Frumuşica şi Rădeni, autorităţile chemate să ancheteze ajungînd la concluzia că „locuitorii din aceste comune sînt exploataţi de către administraţia acestor moşii". Cîteva zile mai tîrziu, oficialităţile botoşănene au recunoscut că ţăranii „cu toate că în aparenţă par liniştiţi, sînt într-o stare de spirit curioasă şi ne putem aştepta din zi în zi la o dezordine mult mai gravă", previziunile lor adeverindu-se pe de-a-ntregul.

Răscoala depăşeşte graniţele judeţului Botoşani, ea se întinde în toată Moldova, administraţia vremii fiind obligată să recunoască o stare de fapt. Încercînd să analizeze cauzele care au provocat-o şi referindu-se mai ales la judeţul Iaşi, în raportul trimis Parchetului General al Curţii de Apel, de către judele instructor de la Tribunalul Iaşi, se afirma printre altele : „sătenii declară că sînt speculaţi pe toate căile, cu prilejul tocmelilor de munci agricole, nu se măsoară sătenilor pămîntul după cum se cuvine, fiind întotdeauna înşelaţi (ş.a.) şi nu li se primesc vitele la imaş în condiţiuni avantajoase ; nu sînt mulţumiţi cu preţurile de arendă a pămîntului, fiind prea ridicate faţă de starea de sărăcie în care dînşii se află. Fiind întrebaţi de noi în această privinţă, unii din ei declară că plătesc uneori şi 120 lei falcea de pămînt pentru agricultură...". Fără o intervenţie imediată şi directă, care totuşi n-ar mai fi putut schimba ceva din destăşurarea evenimentelor, ceea ce urmează capătă un accent grav. În judeţul Vaslui, se afirma într-un document al vremii „au fost devastări în vreo 24 localităţi, între care sînt 3 tîrguşoare şi oraşul Vaslui, dintre aceste devastări, pînă acum, au fost trimise 10 în instrucţie cu rechizitoare introductive, avînd 58 de arestaţi... chemîndu-se la cabinet (de instrucţie, n.n.) cîte 30—50 persoane pe fiecare zi". Lucrurile erau însă mult mai grave. În ziua de 7 martie 1907, ţăranii din satele Muntenii de Sus, Lipovăţ, Valea Rea, Tanacu, Moara Grecilor, Chitoc şi Zăpodeni au forţat, împreună cu un alt grup venit prin bariera Cruce, intrarea în oraş. Ciocnirea ce a avut loc, între soldaţii regimentului 12 Cantemir şi ţăranii răsculaţi, s-a soldat cu morţi şi răniţi. Aşa după cum remarca şi corespondentul ziarului „Opinia" din Iaşi, „întreg judeţul Vaslui — la începutul lunii martie 1907 — clocoteşte cu foc şi distrugere", el fiind unul din focarele cele mai puternice ale răscoalei. Situaţia reală îl obligă pe prefectul acestui judeţ să recunoască faptul că „familiile celor ucişi au fost ajutate de noi, din produsul unei subscripţiuni publice, deschisă de dl. prof. N. Iorga. Acest ajutor s-a distribuit femeilor văduvite, cu toată grija cuvenită, ca în mintea ţăranilor să nu ia caracterul unei recompense oferite de stat şi nici să creadă în misterioasa intervenţie a vreunui personagiu făurit de imaginaţia lor de bieţi oameni necăjiţi". Rîndurile scrise de prefect, de o tristeţe neintenţionată, capătă o gravitate fără egal faţă de cele susţinute de o altă mărturie scrisă privind situaţia răsculaţilor în judeţul Fălciu. „Ideea de revoltă — se spune în acest act, care poartă data de 5 mai 1907 — a fost transmisă locuitorilor acestui judeţ din judeţul Vaslui. În Fălciu s-au răsculat locuitorii din satele Tătăreni, Stroieşti, Valea lui Bosie, Crăsnăşeni, Giurgeşti şi Leoşti din comuna Tătăreni, Budeşti din comuna Creţeşti, Vineţeşti, Cordeni, Tîrzii şi Păhna din comuna Olteneşti, Albeşti şi Corni din comuna Albeşti şi Vutcani din comuna Vutcani". În continuare sînt evidenţiate devastările făcute de ţărani şi răfuiala care a avut loc între ei ,arendaşi şi proprietari.

Un deosebit interes prezintă raportul pe care judecătorul de instrucţie al judeţului Neamţ îl trimite, la 19 mai 1907, Parchetului General al Curţii de Apel Iaşi. După o amplă relatare a desfăşurării răscoalei pe raza acestui judeţ, răscoală care a început în comuna Roznov, iar ulterior a cuprins alte 16 comune, sînt menţionate principalele cauze care au provocat răscoala şi măsurile necesare pentru îndreptarea situaţiei groaznice în care se afla ţărănimea. Sînt condamnate, cu acest prilej, administraţia, justiţia, lipsa de cultură în care e ţinut ţăranul, exploatarea fără milă făcută de arendaş şi proprietar etc.

Aşa după cum era de aşteptat şi cum evenimentele au demonstrat-o, răscoala a cuprins întreaga Moldovă şi apoi întreaga ţară. Cauza ţărănimii răsculate a atras solidaritatea muncitorilor, cunoscută fiind atitudi-

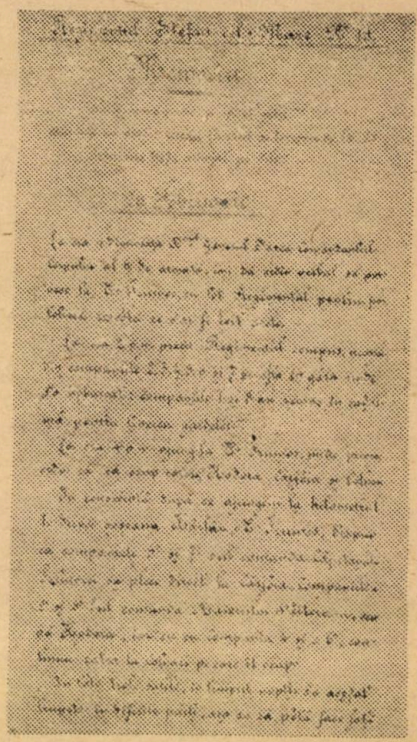

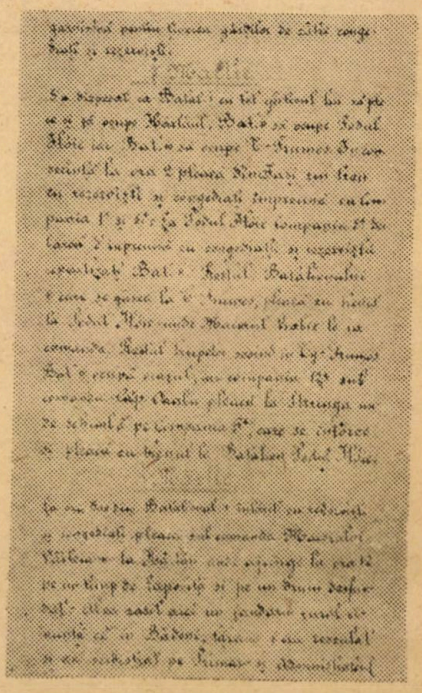

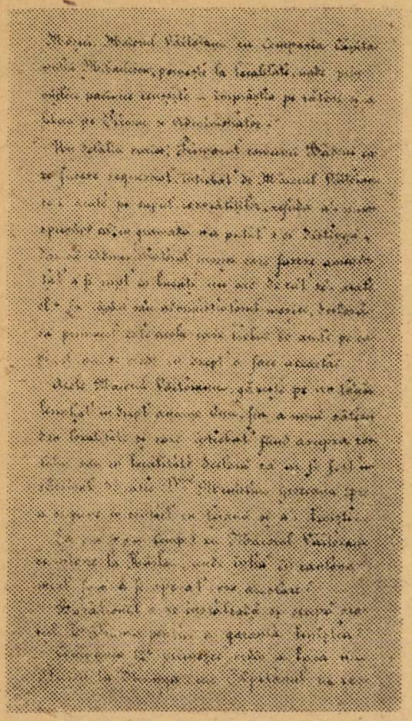

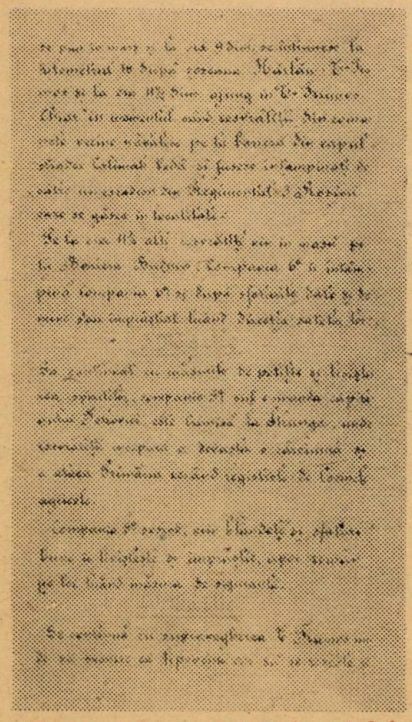

Pagini din jurnalul regimentului „Ştefan cel Mare"

nea ceferiştilor din gara Paşcani, cît şi a unei mari mase de intelectuali, dintre aceştia glasurile cele mai puternice care au condamnat crimele ce se făceau din ordinul guvernanţilor, au aparţinut lui N. Iorga, I. L. Caragiale, M. Sadoveanu, Garabet Ibrăileanu, Al. Vlahuţă, A. D. Xenopol, Petru Poni, Spiru Haret, Vasile Kogălniceanu şi mulţi alţii. Cine poate uita cuvintele lui N. Iorga : „Omorurile oficiale se fac fără sfială, mai rău ca în 1888. În burta lipsită de coaste a flămîndului intră, prin îngrijirea unui guvern conservator, în care se află şi democraţi, glontele filantropic".

Intelectualitatea din România a luat atitudine fermă împotriva vieţii de mizerie în care se afla ţărănimea încă înainte de tristele evenimente ale anului 1907. Studii şi articole publicate în ziarele şi revistele vremii, atitudinea luată de Parlamentul ţării au făcut din reprezentanţii de frunte ai intelectualităţii româneşti apărători ai ţărănimii. Cunoscutul matematician şi organizator al învăţămîntului românesc, Spiru Haret, afirma, la 1900, că „cele dintîi şi cele mai energice stăruinţe trebuie puse pentru îmbunătăţirea soartei materiale a ţăranului ; aş putea zice că această grijă trebuie să primeze pe aceea a îmbunătăţirii stării lui culturale, deşi, în realitate, una nu merge fără cealaltă". Rîndurile sale vor căpăta un accent grav după ce va tipări lucrarea „Chestia ţărănească". Tot la începutul secolului, marele istoric N. Iorga înfiera pe acei care trăiau din crunta exploatare a satelor, cum nimeni nu o făcuse pînă atunci : „O oligarhie s-a organizat în chip savant spre a-şi asigura, pentru ea şi descendenţii săi, prada veşnic renăscută a bugetelor. O oligarhie fără trecut, fără dragoste de neam, fără vise de viitor ; haită de vulgare carnivore care ne ruinează şi ne necinstesc". Luînd partea acelora pe care-i numise „robii albi ai pămîntului", N. Iorga a fost considerat de către reacţiunea vremii drept unul dintre instigatorii răscoalei. Nenumăratele sale pagini, în care îşi manifesta indignarea faţă de crimele ce se făceau din ordinul guvernanţilor, s-au transformat într-un puternic rechizitoriu, mai ales în articolele „Dumnezeu să-i ierte" şi „Fiţi drepţi", publicate în gazeta pe care-o conducea, „Neamul românesc". În primul din aceste articole Iorga, după ce aflase de ţăranii împuşcaţi în judeţul Botoşani, scria : „Să-i ierte Dumnezeu pentru cîtă muncă de robi au muncit, pentru ce trai de dobitoace nenorocite au dus ; pentru cîtă înşelare au suferit, pentru cîtă jignire au îndurat, să-i ierte pentru clipa de disperare cînd s-au ridicat". Tot Nicolae Iorga a fost acel care a pus problema asasinatelor în prima sesiune parlamentară de după răscoală, a cerut în Cameră o anchetă oficială asupra represiunii şi a fost iniţiatorul unei subscripţii publice în ajutorul victimelor răscoalei.

Alături de N. Iorga, un alt mare istoric al neamului, A. D. Xenopol, justifica, în scrierile sale, dreapta ridicare a celor desnădăjduiţi : „Ţăranul român — scria Xenopol în 1907 — a fost în toate vremurile exploatat, mai ales de arendaşi care nu urmăresc alt scop decît a se îmbogăţi cu orice preţ şi cît mai repede". Studiind cauzele şi desfăşurarea răscoalei, Xenopol ajunge la înţelegerea semnificaţiei pe care o avea în societatea românească acest eveniment. „Noi — spune istoricul — vedem în asemenea frămîntări, fierberi din care va ieşi o lume nouă. Vedem în ele un pas uriaş al evoluţiei pe urma căreia va răsări o lume mai dreaptă, mai adevărată şi mai frumoasă".

„Noi vrem pămînt" al lui G. Coşbuc, alături de articolele lui N. Iorga şi „Chestiunea ţărănească" a lui V. M. Kogălniceanu, au fost considerate drept principalele opere instigatoare ale vremii. M. Sadoveanu, bănuit şi el a fi unul din instigatori, îi scria lui G. Ibrăileanu : „Cred că ai aflat că s-au arestat la Paşcani mulţi lucrători din ateliere. Se caută pretutindeni instigatori". Sau cine poate uita versurile lui Vlahuţă din poezia semnificativ intitulată „1907" :

„Nu ţi-ai iubit poporul, majestate !
Sau nu l-ai înţeles şi e tot una".

Atitudinea intelectualităţii din România s-a caracterizat printr-o puternică solidaritate cu lupta ţărănimii, ea înţelegînd năzuinţele celor oprimaţi şi s-a ridicat cu putere pentru a apăra pe cei care doreau să-şi cîştige dreptul la viaţă.

O puternică impresie a provocat răscoala din 1907 în rîndul opiniei publice internaţionale. Nenumărate articole, interviuri, comentarii, reportaje ce-au apărut în presa străină a vremii, indiferent de orientarea politică a ziarului care le publica, toate la un loc formează un tablou veridic al evenimentelor tragice care au avut loc în România acelui an. S-a încercat cu acest prilej o analiză a situaţiei economice a ţării care să explice puternica manifestare a ţărănimii, concluzia unanimă fiind caracterul agrar al răscoalei. Atenţia acordată întîmplărilor din România, ţară recunoscută pentru atitudinea supusă a poporului, de către presa din Europa şi America, nu trebuie să surprindă, cunoscut fiind faptul că întreg teritoriul ţării a luat înfăţişarea unui cîmp de război. Desfăşurarea răscoalei, cauzele şi caracterul ei, intervenţia brutală a armatei, constituie subiectul amplelor relatări din cotidienele străine.

Purtînd titlul „Cauzele adevărate ale răscoalelor ţărăneşti", „Le Courrier européen de Paris" publica un articol care sintetizează starea jalnică a ţăranului român. „Cauzele revoltelor sînt unanim recunoscute. Ţăranii — se spune în articolul menţionat — s-au răsculat din cauza mizeriei cumplite în care i-a adus exploatarea de o sălbăticie sistematică a proprietarilor şi arendaşilor de tot soiul de naţionalităţi şi de toate categoriile. Fără pămînt, fără adăpost omenesc, gol, rău hrănit, incult şi bolnav, lipsit de dreptate, fără unelte, fără vite de muncă, trudindu-se zi şi noapte numai în folosul exploatatorilor săi". Un punct de vedere asemănător împărtăşeşte şi „The Globe", din 2 aprilie, care ajunge la concluzia că „adevărata cauză a răscoalei este însă mai adîncă, ea rezidă în însuşi caracterul şi situaţia ţăranilor", iar cotidianul „Morning Post", accentuînd asupra modului injust de repartiţie al pă-

mîntului, baza tuturor nemulțumirilor țărănimii lipsită de minimul necesar existenței; afirma: „Cauza imediată a răscoalei o constituie trusturile agricole". Imposibilitatea de a-și cîștiga dreptatea, datorită abuzurilor, favoritismului, inegalității sociale este susținută de același ziar cu cuvintele: „Țăranul nu are nici o șansă să i se facă dreptate de către instanțele judecătorești, care sînt de partea proprietarului funciar, respectiv a administratorului". De altfel, întreaga presă europeană ajunsese, după primele informații primite din România, la unele păreri comune. „Berliner Lokal — Auzeiger", analizînd la rîndu-i, cauzele răscoalei nota: „Situația țăranilor români este cea mai mizeră pe care și-o poate cineva închipui. În ciuda diferitelor legi prin care li s-a atribuit pămînt, numărul țăranilor care au trebuit literalmente să flămînzească toată viața este atît de mare, încît constituie majoritatea covîrșitoare a poporului..., camăta care, potrivit unor anchete demne de încredere, se ridică la 500—600 la sută, pe scurt, simptomele vizibile ale mizeriei țăranilor pot fi reduse la o singură cauză: — latifundiile". După culegerea unor informații amănunțite de la fața locului și ca urmare a numeroase date obținute din țară „L'Humanité", face, la 30 martie 1907, o descriere a situației economice pe care o avea țăranul român și a felului în care a început răscoala. „Răbdarea țăranului român este cunoscută în Europa întreagă; mizeria lui la fel. Ca om cu ziua, — se spune în continuare — ca mic cultivator, ca mic subarendaș, el este pradă speculațiilor mari. Înainte de 1864 era șerb; de atunci a devenit un adevărat sclav, silit să dea în fiecare vară un număr foarte mare de zile de lucru și datorînd chiar pentru vara viitoare zile pe care capriciul arendașului l-a împiedicat să le facă. Adesea un țăran moare, lăsînd familiei sale numai datorii de muncă. A venit o zi cînd populația țărănească, în sfîrșit, s-a ridicat împotriva apăsătorilor ei... Strigătul de revoltă a răsunat prin sate. Arendașii mari și funcționarii lor au fost goniți, măcelăriți".

O înțelegere foarte realistă a vieții pe care o ducea țăranul român, crunt exploatat de toți cei care trăiau din sudoarea muncii lui, o dovedește autorul articolului apărut la 22 martie în gazeta austriacă „Die Zeit", care afirmă următoarele: „Infinit de multă ură și furie trebuie să se fi acumulat în sufletele acestor țărani români, care aveau reputația de a fi oamenii cei mai răbdători și mai pașnici din lume. Funcționarii statului și cei comunali, moșierii și salariații lor, arendașii și oamenii de afaceri, toți ciți au de a face cu ei, n-au făcut decît să-i jefuiască și să-i jăcmănească și nu era nimeni care să-i fi ajutat să li se facă dreptate". Începutul răscoalei și rapida ei desfășurare, îndeosebi, face obiectul celor mai multe articole apărute în străinătate. Calificat mai ales ca un război țărănesc, presa străină a ambiționat să discute momentele importante ale răscoalei, intensitatea, participarea numeroasă a răsculaților la ciocnirile armate, influiența ei asupra societății românești, cît și în afara granițelor țării. Referindu-se la situația zonei din nordul Moldovei, ziarul italian „La Vita" din 22 martie, își informa cititorii asupra „tulburărilor agrare care au luat proporții extrem de mari". „Județul Botoșani — se spune în ziar — se află în plină răscoală, iar orașul însuși e transformat într-un morman de ruine. Din ordinul guvernului, prefectul a arestat cincizeci de instigatori la dezordine. Spre seară țăranii au încercat să incendieze Prefectura și să ia cu asalt închisorile, pentru a-i elibera pe tovarășii lor. Armata a întreprins un atac la baionetă". Informații de aceeași natură se găsesc în „The Times" din 14 martie 1907, care evidențiază faptul că țăranii „din județul Botoșani, din nordul Moldovei s-au răsculat... mii de țărani s-au unit lîngă Hîrlău, unde au fost trimise trupe de la Iași. Mișcarea a fost provocată de abuzurile și tirania arendașilor și moșierilor". Aspecte din desfășurarea răscoalei în Moldova și întinderea ei rapidă în toată țara publica „Berliner Lokal — Anzeiger". La 21 martie 1907 ziarul german, într-un articol intitulat „Războiul țărănesc din România", evidențiază faptul că „întreaga regiune dintre Prut și granița Bucovinei se află în stare de rebeliune țărănească... țăranii agitați cutreieră țara și se adună în fața zidurilor capitalelor de județe pentru a le lua cu asalt". Tot în cursul lunii martie „L'Independence Belge", făcîndu-se ecoul marelor lupte care aveau loc în România, publică mai multe articole ce iau în discuție tristele evenimente care au zguduit opinia publică internațională. „Aceste mase, se spune în unul din aceste articole, de 30 000—40 000 de țărani care se aruncă asupra orașelor, care distrug proprietățile, sînt înainte de toate îngrozite de sărăcie. Foamea este aceea care a împins pe acești muncitori ai pămîntului la răscoală; ei nu mai au nimic de pierdut și orice s-ar întîmpla, soarta lor nu ar putea fi mai de plîns de cum este astăzi". Ecoul evenimentelor tragice care aveau loc în România s-a făcut auzit și în America. Cea mai mare parte din cotidienele vremii au inserat în paginile lor neașteptat de multe articole dedicate răscoalei. Ziarul de limbă română „America", ce apărea la Cleveland, în unul din articolele sale, în care era justificată atitudinea țăranului, se făceau numeroase referiri la viața lui mizerabilă. „Bietul popor istovit de muncă, de necazuri, de trai rău și altele, s-a ridicat contra stăpînilor. În țara românească, pe pămînturile acelea, unde crește grîul cel mai frumos și mai bun din Europa, țăranilor li se dă o asemenea pîine că porcii s-ar îmbolnăvi... Nu e firea românului sălbatică, nu e rea, el pe tot omul îl privește cu drag și îl are drag.... dar cupa suferințelor se umple, nu mai e mod de răbdare, atunci se răzbună, jugul și-l scutură".

Atitudinea, lipsită de înțelegere a autorităților față de cei răsculați din cauza nevoilor, a fost demascată și în paginile presei străine, uneori această demascare căpătînd note aspre, adevărat rechizitoriu, îndeosebi atunci cînd e vorba de represiune armată. Ziarul „L'Humanité", informa opinia publică franceză despre modul în care găsiseră de cuviință guvernanții români să rezolve situația celor revoltați. „Județele în care revolta este cea mai intensă, se scrie în articole, sînt Teleorman și Olt. Artileria a tras la Odivoaia și la Stănești. Au fost numeroși morți și răniți la Vîlcea, unele ferme au fost incendiate în Dolj, de asemenea și depozite de cereale. Represiunea a triumfat în Dolj, Vlașca, Buzău și Prahova. Victoria este completă în Dîmbovița și Rîmnicu Sărat. La Vieru s-a procedat cu o brutalitate revoltătoare. Cele patru sate ocupate de insurgenți au fost violent bombardate. Artileria a deschis focul de la 1 500 m. Locuințele au fost complet distruse. Se recunoștea ieri că au fost 250 morți și peste 350 răniți". Deseori ziarele străine au evidențiat faptul că, nu de puține ori, armata a refuzat să tragă în răsculați, lucru deosebit de grav, dat fiind situația specială existentă în țară. „Armata — scria „Les Temps Nouveaux" din 27 iulie — a fost mobilizată în toată graba... și a fost trimisă contra țăranilor revoltați. Dar pe ici pe colo infanteria nu trăgea, sau aproape nu trăgea asupra răsculaților. Atunci a fost trimisă artileria, încercînd tirul tunurilor rapide asupra tuturor satelor în revoltă. Prin această ingeniozitate a satrapilor, mai mult de 50 de sate au fost distruse de artilerie. Și, lucru încă nemaiauzit, care trebuie să servească de lecție chiar zbirilor țarului, cînd artileria arunca foc și moarte asupra satelor cavaleria patrula în împrejurimi pentru a împiedica pe oricare de a scăpa în cîmp. Bărbați, femei, bătrîni, copii, la fel ca și vitele trebuiau să piară sub cenușa satelor". Folosirea artileriei împotriva răsculaților, concentrările masive, mișcările de trupe sînt indicii ale îngrijorării manifestate de guvernul român pentru evenimentele din țară. „Daily News" din 7 aprilie scria: „Guvernul a făcut uz de tunuri pentru a-i zdrobi pe răsculați. Sute de țărani au fost secerați de artilerie și mai multe sate au suferit distrugeri grave". Cu cîteva zile mai înainte, cotidianul englez „The Times" anunța că „Au fost chemați sub drapel toți rezerviștii". Un tablou destul de complet al țării în 1907 se găsește în rîndurile apărute la 26 martie 1907 în „Berliner Local-Anzeiger". Lectura acestor rînduri lasă impresia că e vorba de o țară ocupată. „Întreaga Moldovă și nordul Munteniei seamănă cu un teatru de război; toate orașele sînt ocupate de armată; nimeni nu are voie să se afle pe străzi fără un motiv special; în fața tuturor clădirilor publice sînt postate gărzi militare. Ieșirile din oraș sînt ocupate de companii întregi, pentru a nu permite pătrunderea țăranilor. Toate gările se află sub pază militară". Amploarea, intensitatea și extinderea răscoalei nu puteau trece neobservate, ecoul ei, puternic, s-a simțit în presa străină care, de cele mai multe ori s-a făcut interpreta luptei țăranului român.

D. IVĂNESCU

Organizația „Frontul Păcii" din Iași

(50 de ani de la înființare)

Presărată cu puternice acțiuni de masă, manifestații, demonstrații și lupte ale clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, perioada cuprinsă între anii 1933 și 1939 se înscrie în istoria patriei, a Partidului Comunist Român, a mișcării muncitorești din România, ca o epocă a unor clare și ferme acțiuni antifasciste, ce exprimau starea de spirit a poporului român. Desfășurarea lor impetuoasă reprezintă expresia puternicelor legături ale Partidului Comunist cu oamenii muncii, cu straturile largi ale populației, a capacității sale de organizare și mobilizare, de conducere a luptei pentru apărarea ființei noastre naționale.

O activitate deosebită a desfășurat în acești ani tovarășul Nicolae Ceaușescu, care în iunie 1933 a fost ales în conducerea Comitetului Național Antifascist. Pentru activitatea desfășurată în organizarea luptelor muncitorești, a acțiunilor antifasciste, în ianuarie 1936 tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost arestat. Acum cincizeci de ani la Brașov a avut loc procesul militanților comuniști și antifasciști în care tovarășul Nicolae Ceaușescu din acuzat a devenit acuzator. Prin nedreapta sentință ce i-a fost dată tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost întemnițat la Doftana pînă în decembrie 1938.

Ascensiunea tot mai fățișă a fascismului care amenința însăși existența României a stîrnit în rîndurile poporului român sentimente legitime de îngrijorare, de profundă indignare și protest. Ea a determinat o stare generală de spirit antihitleristă și antirăzboinică pentru pace, democrație și cultură progresistă, care a îmbrăcat, treptat, caracterul unei largi mișcări ce a cuprins întreaga țară, devenind o formă de împotrivire generală contra pericolului fascist și al războiului. Mișcarea pentru pace din România se înscria pe linia luptei generale a poporului nostru contra politicii revizioniste a statelor fasciste, pentru apărarea integrității teritoriale și independenței naționale a patriei.

Activitatea pregătitoare în vederea creării Comitetului român pentru pace a antrenat personalități, grupări și partide politice din cele mai diferite, între care forța cea mai consecventă o reprezenta Partidul Comunist Român. Prin propaganda de la om la om, printr-o bogată publicistică legală și ilegală, P.C.R. a chemat toate forțele progresiste să sprijine activitatea de organizare a mișcării pentru pace. Înainte de toate C.C. al P.C.R. a stabilit, încă din ianuarie 1936, sarcinile comuniștilor în lupta pentru apărarea păcii. Organizațiile de partid, comuniștii și simpatizanții P.C.R. erau chemați să desfășoare o muncă susținută în mijlocul maselor largi populare pentru organizarea unui front larg de apărare a păcii. Obiective similare au fost stabilite într-o serie de articole apărute în presa legală aflată sub influența P.C.R. ca și în „Scînteia" cu titulatura „Să organizăm Frontul păcii". Pentru a face din mișcarea pentru pace o largă mișcare a maselor populare, P.C.R. dădea indicații comuniștilor să folosească toate posibilitățile legale de activitate. „Frontul păcii — se sublinia în rezoluția Plenarei a V-a lărgite a C.C. al P.C.R. din iulie 1936 — trebuie să cuprindă toate partidele și organizațiile de masă și toate organizațiile antirăzboinice, antirevizioniste, pacifiste, de femei, a invalizilor de război, organizațiile umanitare și religioase, organizațiile intelectualilor, precum și toate organizațiile de tineret, culturale și toți oamenii cărora le sînt scumpe viața, soarta lor și a poporului".

O memorabilă inițiativă pe linia luptei pentru apărarea păcii a reprezentat-o în capitala Moldovei crearea, în anul 1936, a organizației „Frontul păcii". Din conducerea acesteia, care s-a impus prin remarcabila activitate depusă, făceau parte ca președinte profesorul universitar Dr. E. Mironescu, ca vicepreședinte Iorgu Iordan, Emil Serghie, profesorii universitari Octav Botez, Gr. C. Moisil, Alexandru Claudian, avocatul Alfons Herovanu, Mircea Mancaș, Leon Gheller, scriitorul și regizorul G. M. Zamfirescu, George Ivașcu, Alexandru Dumitriu — Păușești, Gh. Șelaru.

Sediul la care se aduna comitetul și unde se primeau adeziunile se afla în strada Albinet nr. 8 la locuința ziaristului Emil Serghie.

În luna august 1936, nucleul conducător în plenul său a discutat chemarea publică în ziarul „Horia", adresată maselor muncitoare și altor categorii sociale din Moldova, în care printre altele se preciza : „Semnatarii apelului își dau seama de primejdia care amenință pacea lumii, își dau seama de planurile criminale ale revizionismelor fasciste, își dau seama că războiul amenință integritatea și independența noastră națională. De aceea ei cheamă toate energiile, valurile păcii și culturii să împiedice pregătirea haosului și a catastrofei."

Folosind intens presa pentru popularizarea ideilor lor, componenții comitetului de conducere ai organizației „Frontul păcii" au publicat în ziarul „Dimineața" din 5 august 1936 articolul intitulat „Un manifest pentru pace și cultură", prin care difuzau și propagau obiectivele majore ale noii organizații. G. M. Zamfirescu care a jucat un rol activ în îndeplinirea sarcinilor „Frontului păcii" și care continua cu consecvență activitatea sa din deceniul al III-lea, a semnat în cotidianul ieșean „Opinia" articolul „Mișcarea pentru pace și cultură înseamnă apărarea granițelor României".

Referindu-se la activitatea și ecoul ce l-a declanșat „Frontul păcii", autoritățile represive arătau organelor lor superioare: „Inițiatorii Comitetului păcii din Iași sînt aproape în întregime aceleași persoane ce au făcut parte din Comitetul Național Antifascist dizolvat în 1934 din cauza activității comuniste. Frontul păcii cuprinde majoritatea intelectualilor din localitate cunoscuți ca susținători ai diferitelor organizații și fronturi antifasciste și antirăzboinice. Urmăriți cu atenție tendința de reorganizare deghizată a «Comitetului național român antifascist» în «Comitetul Național al păcii» sau în așa zisa «Asociație pentru pace și cultură». Pînă în prezent la această mișcare au aderat muncitori, studenți, și intelectuali".

Răsunetul intenselor acțiuni ale „Frontului păcii" precum și notorietatea personalităților din comitetul de conducere, largul lor contact cu cele mai diverse categorii sociale au determinat imediat și apariția unor organizații asemănătoare. Astfel un grup de muncitori și studenți din Iași au luat inițiativa înființării „unui alt Comitet pentru pace și cultură ce se afiliază celui de sub conducerea lui E. Serghie". În apelul lor ei arătau că la 20 de ani de la primul război mondial spectrul unui nou cataclism amenință iarăși omenirea. „Germania fascistă și aeoliții ei vor să ne răpească teritoriile cucerite prin jertfa a 800 000 de eroi. Noi tineretul socotim că numai grupați într-un puternic front al păcii putem preîntîmpina această primejdie. Subsemnații tineri muncitori și studenți din Iași am decis a forma un Comitet de inițiativă pentru pace și cultură și a ne afilia Comitetului pentru pace din Iași și Comitetului pentru pace din București". Semnatarii acestui apel erau Emil Găluscă, Constantin Secară, Radu M. Paul, Constantin Zosin, Traian Moroșanu și Ion Cernătescu. Dintre aceștia Radu M. Paul, Emil Găluscă și Ion Cernătescu erau componenți ai „Frontului Studențesc Democratic", iar Traian Moroșanu, Constantin Zosin și Constantin Secară erau membri ai „Frontului Democratic" din Iași.

În zilele de 10—14 august 1936 a avut loc la București conferința organizației „Frontul păcii". La această conferință au participat din Iași președintele E. Mironescu, ziaristul E. Serghie și senatorul Alfons Herovanu. Toți cei arătați precum și Alexandru Florescu, student, soția lui Al. Claudian, profesorii universitari Radu Cernătescu, Petre Constantinescu-Iași, dr. I. Ionașcu, Ella Negruzzi, avocată din București, care „militează și desfășoară o intensă activitate în Frontul popular și Frontul pentru pace și cultură, sprijinind aceste organizații".

Dat fiind situația existentă în țară pe linia luptei antifasciste și antirăzboinice, organele de stat din București atrăgeau atenția celor ieșene de a supraveghea cu toată seriozitatea și a lua măsurile impuse de situație căci se conturau cu siguranță „acțiunile comuniștilor pentru Congresul Național al Frontului Păcii al tineretului, convocat pentru duminică, 16 august curent la Brașov, unde se vor alege și delegații care vor participa din partea României la Congresul mondial pentru pace de la Bruxelles. Acest Congres se va ține la începutul lunii septembrie și acțiunile de pregătire a alegerii delegațiilor continuă cu multă intensitate".

În decursul activității sale, organizația ieșeană a întreprins multiple și variate acțiuni de mobilizare a maselor la lupta antifascistă și antirăzboinică, a inițiat întruniri și demonstrații cu acest caracter, a susținut numeroase gazete democratice, antifasciste ale timpului, membrii săi devenind semnatari obișnuiți în coloanele acestora. În mod special trebuie să remarcăm faptul că în acei ani publicistica antifascistă s-a ridicat la cote foarte înalte de afirmare în apărarea valorilor culturale românești și universale periclitate de marșul tenebros al forțelor fasciste retrograde.

În cadrul luptei generale duse de poporul român împotriva fascismului și a războiului, pentru apărarea inde-

pendenței și apărării patriei, un loc deosebit îl ocupă atitudinea intelectualității ieșene care s-a înregimentat în organizația Frontul păcii în fel cum a fost prezentă și în alte organizații conduse sau îndrumate de Partidul Comunist Român. Linia politică a Partidului Comunist, înflăcărata chemare de a face front comun în stăvilirea ascensiunii fascismului și a înlăturării pericolului războiului, pătrundeau tot mai mult în mintea și inimile intelectualilor ieșeni. Adversitatea cercurilor intelectuale ieșene, a celor mai reprezentativi oameni de știință și cultură față de tot ce era retrograd, irațional și antiuman în ideologia și practicile fascismului, conștiința unei riposte vehemente pentru apărarea valorilor culturii naționale au făcut ca majoritatea intelectualilor ieșeni să caute formele cele mai adecvate pentru a-și dovedi atașamentul pentru tradițiile democratice și militante ale științei și culturii românești.

Intelectualitatea ieșeană — caracterizată printr-un viguros spirit progresist, umanist, în fața amenințărilor fascismului și revizionismului și a pericolului de război — a ajuns la înțelegerea necesității unor acțiuni organizate pentru apărarea păcii împotriva războiului și a pericolului fascist. Sub influența ideologică a Partidului Comunist și a organizațiilor de masă conduse sau îndrumate de partid printre care un rol important l-a jucat și organizația „Frontul păcii" din Iași, numeroși intelectuali au manifestat și au militat pentru apărarea păcii, pentru apărarea valorilor culturii naționale și universale amenințate tot mai puternic de ascensiunea fascismului. Dezvăluirea pericolului influenței ideologiei fasciste, a primejdiei otrăvirii maselor prin diferite lozinci demagogice a constituit un prețios aport al intelectualității ieșene la combaterea ideologiei fasciste și a primejdiei de izbucnire a unui nou război mondial.

Convocarea Congresului mondial pentru pace ținut la Bruxelles între 3—6 septembrie 1936 a fost salutată cu căldură de toate forțele democratice din România. În ziarele „Adevărul", „Dimineața", „Cuvîntul liber", „Lumea Nouă", „Opinia" și altele au apărut în cursul lunii septembrie numeroase articole și reportaje asupra desfășurării lucrărilor Congresului exprimînd solidaritatea forțelor democratice din România cu manifestarea mondială pentru pace. În delegația română care a luat parte la Congres alături de dr. Nicolae Lupu, Ștefan Foriș, Valter Roman, Athanase Joja s-a aflat și Emil Serghie din conducerea organizației ieșene „Frontul păcii". Unii delegați ieșeni desemnați în cursul adunărilor ca Ilie Pintilie, Iorgu Iordan și alții nu au putut lua parte la Congres.

Contribuția intelectualilor ieșeni la lupta pentru apărarea păcii, a liniei promovate cu consecvență de P.C.R., a fost remarcabilă. Prin intermediul organizației „Frontul păcii", comitetul regional P.C.R. Moldova a reușit să unească sub steagul luptei pentru pace mase din cele mai diferite straturi sociale, îmbinînd într-un tot unitar această luptă cu acțiunea pentru condiții mai bune de viață, pentru libertăți democratice, pentru apărarea independenței și suveranității României.

De-a lungul întregii sale existențe, Partidul Comunist Român s-a manifestat cu consecvență pentru realizarea unei lumi a păcii și înțelegerii internaționale. În anii noștri România socialistă a lansat lumii, prin cel mai autorizat glas al său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, un cuprinzător program de pace și dezarmare, vizînd eliberarea societății umane de coșmarul unei noi conflagrații mondiale, nucleare.

Recent, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat, referindu-se la frămîntările acute din lumea contemporană : „Problema fundamentală a epocii noastre este aceea a preîntîmpinării războiului ,a trecerii la dezarmare, și în primul rînd la dezarmarea nucleară, la asigurarea păcii tuturor popoarelor, a păcii în întreaga lume. Nimic nu este astăzi mai important decît a pune capăt cursei înarmărilor, de a impune trecerea la dezarmare, de a asigura pacea, independența și libertatea fiecărei națiuni".

Cultivarea și dezvoltarea ideilor pentru pace — la care organizația „Frontul păcii" din Iași și-a adus o importantă contribuție — au determinat în mare măsură scoaterea maselor largi populare de sub influența ideologică a fascismului, care devenea tot mai agresiv, împiedicîndu-i ascensiunea, pentru un timp, în România. Acțiunile pentru pace la care Frontul păcii de la Iași a adus o însemnată contribuție în urmă cu cinci decenii, au avut o influență însemnată asupra maselor populare, transformată în anii războiului fascist, într-o împotrivire generală contra Germaniei naziste, a dictaturii militaro-fasciste, pentru o Românie liberă, independentă și suverană.

L. EȘANU

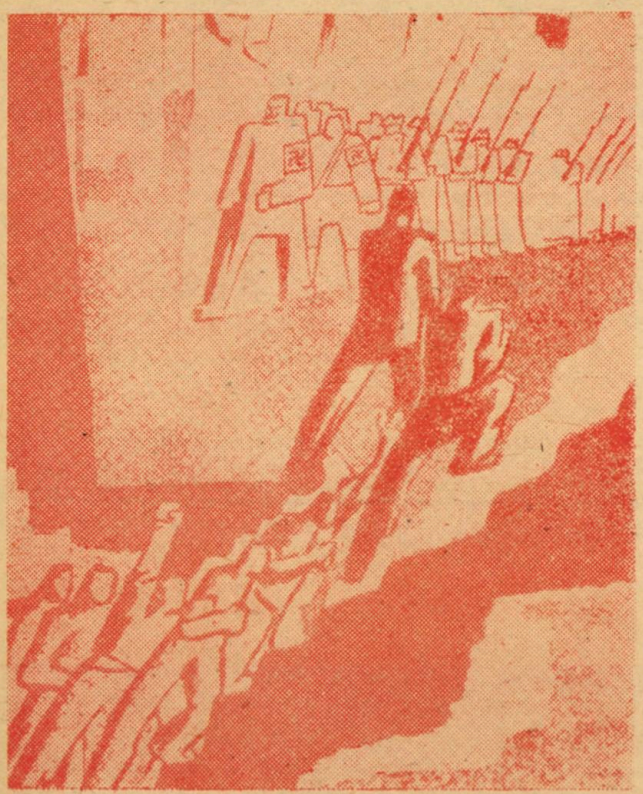

„Vrem Pace" de Aurel Jiquidi, afiș realizat în 1935

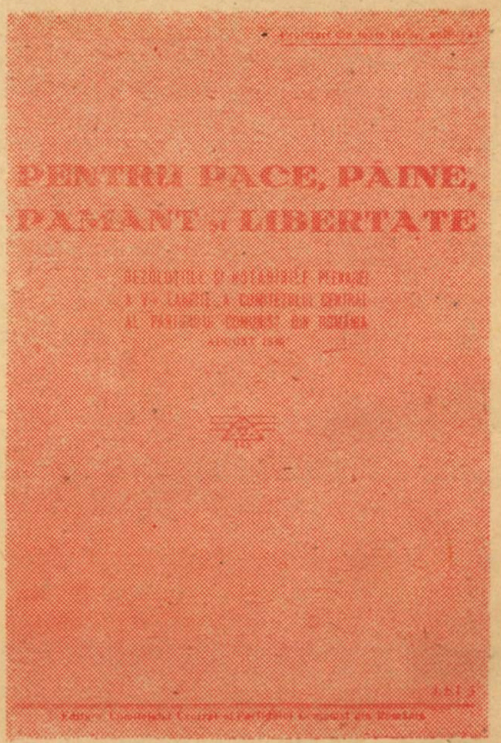

Broșură editată de C.C. al P.C.R., august 1936

OAMENI, FAPTE,

ÎNTÎMPLĂRI...

Un om al epocii sale:

CONSTANTIN HURMUZACHI

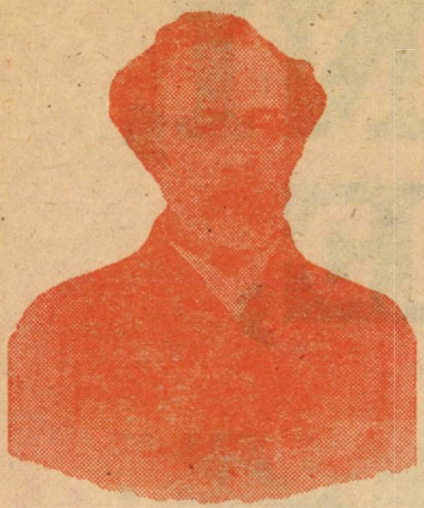

„Bărbat bine făcut, frumos, ca toți membrii familiei sale, elocinte, precum pot să fie numai oamenii care înaintează mereu cu epoca și sînt ageriți în luptele publice, ajutat de un tact fin, propriu iarăși la întreaga familie, dînsul știa să atingă scopuri mari în liniște, fără a înzgomota lumea de primprejur."

G. BARIȚIU

În galeria marilor personalități, am zice totale, ale Moldovei, dar și ale românismului întreg, Constantin Hurmuzachi își găsește locul de frunte alături de un M. Kogălniceanu, C. Negri, V. Alecsandri, Al. I. Cuza. Soarta a făcut ca numele său să intre, nemeritat, într-un con de umbră, din care, însă, timpul va avea grijă să-l facă să răzbească la suprafață. Dacă el nu a ajuns în fotoliile de orchestră ale istoriei, aceasta se datorează, credem, unor prozaice motive omenești: bolile multiple, care i-au și pus capăt vieții la o vîrstă cînd încă mai putea să se exprime, preocupările diverse care l-au măcinat, dar și un cod moral de conduită de la care nu a înțeles să abdice și care i-a atras o oarecare punere la index. Un destin asemănător îl alătură lui Costache Negri, preocupări asemănătoare îl pun în strînse legături cu M. Kogălniceanu, conformația spirituală îl așează de reprezentanții în epocă ai culturii ardelene.

Născut la Cernauca, în Bucovina, la 12 noiembrie 1811, Constantin este cel mai mare fiu al boierului Doxachi Hurmuzachi și frate cu Eudoxiu, istoricul și colecționarul de documente, Alecu și George, publiciștii de la „Bucovina", cu toții, în primul rînd, mari patrioți, sprijiniți din umbră de ceilalți frați: Nicolae, Eufrosina, mama poetului Dimitrie Petrino, și Elisa, căsătorită Sturdza.

În ascendența maternă și paternă aflăm oameni de carte ca Ioan Neculce, postelnicul Alexandru Hurmuzachi, care a copiat, la 1766, *Letopisețul*... celui de mai sus, la care a adăugat și note — variantă preluată de M. Kogălniceanu — sau contemporanul „parucic" Theodor Hurmuzachi, care cere lui Vodă, la 9 noiembrie 1842, tipărirea unui *Tetragloson elementar*.

În familie se bucură de o educație profund patriotică, conformă cu credințele părintelui său, exprimate atît de plastic în *Testamentul* lăsat „prietenilor și scumpilor patrioți", publicat în „Telegraful român", nr. 32 din 1857: „Să nu uitați că aveți de îndeplinit trei datorii mari și sfinte, pentru care aveți a răspunde înaintea lui Dumnezeu, înaintea oamenilor și a urmașilor voștri. Aceste trei datorii sînt: patria, limba și biserica. Românească e țara aceasta în care trăim, cîștigată și păstrată cu sîngele strămoșilor noștri și înzestrată cu drepturi românești, care n-au putut să apună, pentru că sînt o proprietate nepieritoare a ei. Limba română, sufletul naționalității noastre, pe care ne-au păstrat-o strămoșii noștri în timpul barbariei chiar cu răpunerea vieții, a fost totdeauna și este adevărata limbă a acestei țări, nici un drept nu s-a aflat în putere ca s-o desființeze".

După școala urmată la Cernăuți, drumul firesc al boierului bucovinean era către Viena, capitala de necontestat a mozaicatului Imperiu Austriac, unde face studii juridice, împreună cu Eudoxiu, între 1832—1836. Ultimul an de facultate este și martorul ieșirii tînărului student pe arena politică și militantă: în 1836 publică în „Allgemeine Zeitung" din Viena vreo 20 de articole împotriva domnitorului Mihail Sturza, după cum oferă și informații, transformate în articole, ziarului „Leipziger-Zeitung".

Venit în Moldova pentru a susține procesele familiei Balș de la Dumbrăveni în fața instanțelor județătorești din Basarabia, C. Hurmuzachi dă dovadă de putere de muncă și capacități deosebite, rezolvînd favorabil toate diferendele, chiar la Petersburg. Rămînînd „vechilul" (avocat) boierului Balș, Constantin se stabilește definitiv în Moldova, intrînd și în posesia unei „velnițe" la Dumbrăveni (unde își găsește loc, de altfel, și Gheorghe Eminovici), fără a întrerupe, însă, legăturile cu familia și făcînd dese vizite în Bucovina.

Preocupările economice sînt o constantă a vieții marelui patriot. Scrisorile primite de la Gh. Eminovici cu raportarea situației existente la „velniță" implică o solicitare prealabilă a acestora de către Hurmuzachi. Pe aceeași linie, la 1847, îl aflăm, alături de V. Alecsandri, printre puținii boieri doritori de a înființa o bancă, prima încercare de acest fel din Moldova. Din cauza mișcării de la 1848, acest deziderat va fi realizat de abia în deceniul al șaselea. În 1856 C. Hurmuzachi se va ridica împotriva desființării băncii printr-un articol din „Steaua Dunării", *O faimă tristă despre libertatea presei și despre Banca Moldovei*.

La 1848 rămîne în Iași sau la Dumbrăveni ca om de legătură al revoluționarilor moldoveni refugiați la Cernăuți, ținîndu-i pe aceștia la curent cu amănuntele climatului politic din Moldova. Nu este de neglijat și o posibilă contribuție a sa la redactarea programului revoluționar al moldovenilor.

Legăturile stabilite la 1848 îl consacră ca membru activ al partidei progresiste care inițiază în deceniul următor mai multe schimbări în viața socială anchilozată a Moldovei, beneficiind și de sprijinul domnitorului Grigore Ghica, și care culminează cu actul înălțător al Unirii Principatelor.

Lupta pentru Unire necesita, pe lîngă voința populației, o argumentație susținută în fața Puterilor. Asigurarea acestui deziderat îl atrage pe Const. Hurmuzachi pe drumul găsirii argumentelor istorice care să probeze drepturile românilor la autodeterminare în problemele interne și externe. Juristul moldovean face parte din partida care credea cu tărie în eficiența rezolvării „chestiei zilei" pe baza justificării din punct de vedere juridic a statutului Principatelor față de Imperiul Otoman. Această condiție sine qua non îl obligă pe C. Hurmuzachi la studierea îndeoaproape a diferitelor capitulații încheiate de domnitorii români cu Poarta. Vasta corespondență purtată cu figuri marcante ale perioadei (I. Maiorescu, G. Barițiu, G. Sion etc.) probează patriotismul, dar și profesionalismul indispensabil unei atari întreprinderi.

Prima manifestare publică a acestor preocupări este apariția, în 1857, la Bruxelles și București, în franceză și română, a broșurii *Desvoltarea drepturilor Principatelor Moldo-Române în urma Tractatului de Paris din 30 Martie 1856*, tipărită în colaborare cu Ioan Maiorescu și îndelung pregătită printr-un intens schimb de scrisori.

Alegerea sa în Divanul ad-hoc al Moldovei îi prilejuiește lui C. Hurmuzachi expunerea punctelor sale de vedere, argumentate istorico-juridic, într-o serie de cuvîntări ample, documentate, referitoare la dreptul la unire, stabilirea granițelor, regimul Dunării, comerțul, precum și precizări asupra altor puncte luate în dezbatere. Să accentuăm aici că propunerea lui M. Kogălniceanu de Unire a Principatelor este urmată imediat de intervenția doctă a lui Hurmuzachi ca purtător de cuvînt al partidei naționale, care spune printre altele: „Noi cerem Unirea Principatelor pentru că ea este un mijloc de întărire națională, politică, morală și materială. (...) Noi dorim Unirea pentru că: Unirea dă tărie, tăria dă siguranță, siguranța dă încredere, încrederea dă suflet și zbor comerțului și civilizației. Dorim Unirea pentru că nu mai voim să fim pomul discordiei între puteri rivale nu voim să vedem legioane de candidați de Domnie, nu voim ca Domnii să fie posesori care se grăbesc a se folosi de scurtul termen al posesiei, pînă ce nu-l răstoarnă alt amator de Domnie".

Intervenția lui Hurmuzachi, amplă și documentată, dovedește o înțelegere prealabilă cu M. Kogălniceanu.

Ajungînd în acest punct poate că este interesant de urmărit, chiar şi fugitiv, evoluţia relaţiilor celor doi mari susţinători ai Unirii. Soarta îi pune alături încă în 1840, cînd Kogălniceanu scoate „Arhiva Românească" cu contribuţia masivă a lui C. Hurmuzachi. Documentele istorice copiate de acesta din urmă în arhivele din Odesa, Chişinău şi din Polonia îşi găsesc locul firesc în revista lui Kogălniceanu, care îl elogiază pentru preocupări, pentru patriotism.

Trecînd peste fazele intermediare, să punctăm strînsa conlucrare a celor doi în Comitetul Central al Unirii din Iaşi în 1856, factor decisiv în propagandă pentru Unire şi alegeri libere pentru Divanul ad-hoc, precum şi completările reciproce din timpul lucrărilor acestui organism.

Perioada luptelor duse în favoarea Unirii Principatelor poate fi considerată, ca şi în cazul lui C. Negri, drept punctul de realizare maximă a lui Const. Hurmuzachi, deşi mai tîrziu ajunge, de două ori, ministru al dreptăţii sub Al. I. Cuza, precum şi prim-preşedinte al Curţii de Casaţie, tot de două ori, funcţie în care îl şi găseşte moartea. Dar varietatea domeniilor pe care le abordează în această perioadă şi soluţiile propuse îl propulsează în prim planul vieţii sociale a Moldovei. Nu degeaba constata D. A. Sturdza : „Constantin fu în Moldova unul din capii tuturor luptelor întreprinse pentru susţinerea drepturilor politice ale României, pentru realizarea unirii principatelor, pentru înfiinţarea guvernului reprezentativ constituţional şi pentru răspîndirea învăţămîntului şi a culturii".

La ce se referă ultimele rînduri ? Poate că, în primul rînd, la „Aşezămîntul pentru reorganizarea învăţăturilor publice" din 1850, „lucrat de o comisiune, a cărieia membru cel mai activ am fost eu, ca secretar şi redactor ales de ea", după cum spune C. Hurmuzachi într-o scrisoare adresată lui G. Barițiu. Din comisie mai făceau parte, printre alţii, M. Kogălniceanu şi V. Alecsandri. Dar preocupările de această natură nu se opresc aici. Pe tot parcursul vieţii Hurmuzachi a fost focarul unui puternic schimb cultural între provinciile româneşti. Legăturile sale întinse din Ardeal îl pun în postura de a asigura pentru Moldova abonamente la publicaţiile de peste munţi, dar trimite, în acelaşi timp, şi lucrările moldovenilor în celelalte provincii pentru o mai bună cunoaştere reciprocă şi pentru a asigura, şi în acest fel, o unitate de acţiune a progresiştilor epocii.

Anii din jurul jumătăţii de veac sînt martorii unor acţiuni iniţiate de Constantin Hurmuzachi în scopul refacerii bisericilor ardeleneşti (ce avuseseră de suferit în urma revoluţiei de la 1848) considerate, în contextul epocii, elemente de românism, în folosul tipografiei sibiene, a liceului din Braşov, a diferitelor organizaţii patriotice. Influenţa avută la curtea Moldovei şi în rîndul protipendadei Iaşului îl face să iniţieze subscripţii care duc la desfacerea baierelor pungilor în favoarea diferitelor scopuri de binefacere (printre altele, ajutoare băneşti pentru G. Barițiu, S. Bărnuţiu, Al. Papiu-Ilarian).

Activitatea culturală şi-o materializează şi ca publicist la „Bucovina", „Steaua Dunării", „Constituţionalul", unde dă dovadă de o „iscusită pană", după spusele lui Kogălniceanu. Este atras de valorificarea moştenirii poporului şi are un rol decisiv în activitatea lui Carol Miculi de colectare a cîntecelor naţionale româneşti. Pentru Constantin hora este „acest simbol fărmăcătoriu al Unirei şi al înfrăţirii", iar doina constituie pentru român „acest suspin duios al mamei sale, acest cîntec dureros al mormîntelor gloriei strămoşeşti, acest dor lung al neamului".

În calitate de avocat C. Hurmuzachi se face remarcat, de-a lungul întregii vieţi, prin procese răsunătoare, în care îşi foloseşte din plin cunoştinţele obţinute în studenţie şi aprofundate continuu cu tenacitatea caracteristică. Face parte din Comisiunea legilor care reglementează, la 1852, regimul juridic din Moldova, iar mai tîrziu este solicitat în mod constant la Curtea de Casaţie, precum şi în diferite comisii care necesitau un suport juridic.

În ultimii ani ai vieţii îl găsim doborît de boli, obligat să-şi îngrijească sănătatea în străinătate, dar aceasta nu-l face să uite că este cetăţean român. Corespondenţa sa dovedeşte o preocupare continuă pentru stările de lucruri din România, avansează propuneri, se bate, cu puterile pe care le mai are, pentru cauzele care i se par a duce la bunăstarea naţiunii. Ca membru al Camerei sau al Senatului glasul său se face auzit, argumentat, ca de obicei, în favoarea măsurilor care să ducă la progres. La 1867 ţine un discurs fulminant pentru extinderea căilor ferate în ţară.

Din scrisorile aceleiaşi perioade îl vedem preocupat de soarta ţăranului, avansînd, după cum ne-am obişnuit, soluţii viabile, ascultate, din păcate, prea tîrziu. Aceasta ne aduce aminte că şi în Divanul ad-hoc C. Hurmuzachi s-a făcut purtătorul de cuvînt al unei facţiuni a adunării prin prezentarea unui proiect de rezolvare a chestiunii ţărăneşti a împroprietăririi, care însă, ca şi cel al lui C. Negri, a fost respins.

Moartea îl găseşte la 15 februarie 1869 la Viena, în căutarea vindecării, dar cu dispariţia sa fizică nu încetează actele înfăptuite pentru Moldova şi România, căci după puţini ani, la 1872, fratele său George şi sora Elisa Sturdza oferă biblioteca sa Bibliotecii Centrale din Iaşi. „Donaţiunea Const. Hurmuzachi" constituie un eveniment, nu numai al epocii, prin valoarea şi numărul volumelor oferite (circa 3 000 de titluri în 8 000 de volume, faţă de averea de atunci a bibliotecii — 9 000 de titluri în 17 000 de volume).

Să ne oprim din această fugitivă evocare cu exprimarea concisă şi clară a necrologului său : „(...) unul din apărătorii cei mai sinceri şi distinşi ai renaşterii şi ai autonomiei României, ai ideilor de progres şi de lumină, de libertate şi de moralitate, de prosperitate publică, dezvoltare naţională şi de constituire demnă, stabilă şi puternică a patriei".

Liviu PAPUC

Costache Agafiţei: „Hora Unirii"

Un eveniment: prima ediție integrală a Cronicii lui GHEORGHE ȘINCAI

În 1853—1854, la Iași, de sub teascurile Tipografiei româno-franceze, apărea principala lucrare a unuia dintre reprezentanții Școlii ardelene. Este vorba despre *Hronica Românilor și a mai multor neamuri* de Gheorghe Șincai. De altfel, Iașii aveau o frumoasă tradiție tipografică, iar moldovenii manifestau un deosebit interes scrierilor fraților „întru limbă și credință", de peste munți. Amintim aici doar pe Iordachi Mălinescu care a scos, cu cheltuiala sa, a doua ediție a *Istoriei pentru începuturile românilor în Dachia* de Petru Maior.

Hronica Românilor și a mai multor neamuri împărtășește destinul altor lucrări ale corifeilor Școlii ardelene, ea rămînînd în manuscris vreme îndelungată. În *Calendarul de la Buda* pe 1808 și 1809, Gheorghe Șincai nu izbutise să publice decît cîteva fragmente. Două încercări de a o publica, cea din 1834, de la Iași ca și cea a profesorului Alexandru Gavra, au rămas nefinalizate, fiind întrerupte odată cu apariția primului volum.

Lucrarea fusese citită, în manuscris, de oameni care i-au apreciat valoarea și care au stăruit pentru publicarea ei integrală. Printre aceștia se numără și Mihail Kogălniceanu care, în paginile „Daciei literare", scria: „*Hronica* lui Șincai este un lucru atît de mare, atît de prețios, încît cuvintele-mi lipsesc spre a-mi arăta mirarea. Mii de documente necunoscute, rare, se află adunate și nu stau la îndoială a zice că cît *Hronica* aceasta nu va fi publicată, românii nu vor avea istorie".

Grigorie Alexandru Ghica, domnul Moldovei, achiziționează de la arhimandritul Gherman Vida, manuscrisul după care se scrisese volumul din 1834 și îl dăruiește bibliotecii Academiei Mihăilene. Manuscrisul, aflat astăzi în patrimoniul Bibliotecii centrale universitare „Mihai Eminescu" din Iași, este, de fapt, o copie după originalul aflat la Cluj, copie pe care Gherman Vida o cumpărase la o licitație din Viena.

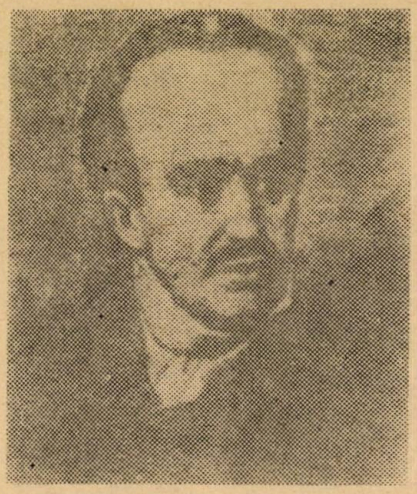

Domnul poruncește ca acest manuscris să fie tipărit cu bani din fondul școlilor „în cel mai înmulțit număr, păstrîndu-se nealterat textul originalului, spre a se putea răspîndi în mîinile tuturora și, mai ales, a junimei pentru care istoria țării este învățătura cea mai neapărată".

Se instituie o comisie condusă de Grigore Cuza și formată din Mihail Kogălniceanu, Alecu Donici și Anastasie Fătu care să fixeze condițiile de apariție și să supravegheze tipărirea. Comisia hotărăște, în ședința din 8 iunie 1852, ca tipărirea să se facă licitativ, la prețul cît mai convenabil pentru Casa Școalelor, cu atît mai mult cu cît, însuși domnul ordonase ca vînzarea cărții să se facă „cu un preț potrivit", pentru a fi, astfel, accesibilă cît mai mulți cetățeni.

Tipărirea urma să se facă, conform înaltei dorințe, textual, după manuscris, comisiei revenindu-i sarcina de a întocmi o prefață, biografia autorului și notele critice. Pentru întocmirea acestora din urmă se scrie egumenului mănăstirii Doljești, unde se afla biblioteca fostului mitropolit Veniamin, să trimită operele scriitorilor bizantini, iar August Treboniu Laurian, cooptat ulterior în comisie, propune să se ceară împrumut de la Biblioteca Episcopiei din Oradea și alte lucrări ale lui Șincai, pe care le știa acolo.

Licitația se ține la 25 iunie 1852, dar nici Tipografia „Buciumul român", nici cea numită „Franțezo-română" nu oferă condiții acceptabile. Raportîndu-i-se, domnul optează pentru cea de la mănăstirea Neamț sau, eventual, la una din tipografiile din Cernăuți. S-a discutat chiar ideea înființării unei tipografii a școlilor.

C. Gane, proprietarul Tipografiei „Franțezo-română" revine cu o ofertă mai avantajoasă și obține concesiunea. El se angajează să tipărească 1 000 exemplare, cu un preț mai mic, cu rezerva de a avea dreptul să-și tipărească sieși 100 exemplare. *Hronica* urma să apară în aceleași condiții grafice ca și *Letopisețele Moldovei*, editate de Mihail Kogălniceanu. Profesorul Alexandru Gheorghicescu este însărcinat cu transcrierea textului.

După numai un an de la instituirea ei, la 4 iunie 1853, comisia prezintă domnului primele două volume și cere învoirea de a le pune în vînzare cu prețul de jumătate de galben tomul, preț mic „să se răspîndească scrierea aceasta cît se poate mai mult".

Sperau să scoată, pînă la sfîrșitul anului, și volumul III, încheindu-și astfel misiunea. Ceea ce s-a întîmplat însă, un an mai tîrziu, adică în 1854.

Raportul comisiei către domn subliniază că însuflată fiind „de un sfînt **respect pentru** munca intelectuală a strălucitului autoriu, s-au pus de lege de a nu se atinge cît de puțin de textul original", publicîndu-l astfel fără modificări. Se arată, totodată, aportul deosebit al lui August Treboniu Laurian care „au privegheat corectura ediției și au îndreptat greșelile".

Astfel, în 1854, se încheia tipărirea integrală a unei noi opere a Școlii Ardelene. Într-un format 4°, ediția este tipărită într-o limbă românească îngrijită cu veșmînt chirilic, care, însă, reflectă perioada de tranziție spre alfabetul latin. Notele sînt redactate, de altfel, cu alfabet latin. Autorul este numit Gheorghie Șincai, din Sinca, iar titlul prescurtat: *Hronica Românilor*.

Apariția acestei ediții este un fapt ce se integrează într-un fenomen socio-politic mai complex. Este vorba despre profundele modificări structurale și mai ales ideologice suferite de societatea românească, despre intensificarea luptei poporului român pentru unire, luptă care se sprijinea, în primul rînd, pe argumentul istoric. Ori, *Hronica Românilor* oferea, înainte de toate, aceste argumente.

Nu întîmplător, cei ce au inițiat și au tipărit această impresionantă lucrare care subliniază, cu dovezi imposibil de combătut, originea comună a poporului român din toate provinciile istorice, domni și supuși, vor fi, cîțiva ani mai tîrziu, în primele rînduri ale mișcării revoluționare unioniste.

C. ELENA

Mircea Ispir: „Portret"

Un savant „cronicar de artă plastică“ :

PETRU PONI

Din vasta corespondență purtată de-a lungul anilor de P. Poni cu membri din familie, și, în special cu soția, poeta Matilda Cugler și fiica, Margareta, se detașează scrisorile în care abundă comentariile despre artă, în multiplele ei manifestări, de la poezie și muzică, la pictură, teatru și dans.

Scrisorile pe care le supunem atenției cititorilor, provenind din perioada 1910—1915 și care conțin referiri de artă plastică, au menirea de a ne dezvălui un P. Poni, sensibil la fenomenul artistic, în complexitatea și varietatea sa, un prețuitor al frumosului în cele mai diverse ipostaze.

Savantului obișnuit cu rigorile științei, nu-i sînt străine deliciile și plăcerile artei.

Adevărat „cronicar plastic“. P. Poni își informează din țară, soția și fiica, aflate la Paris, despre tot ceea ce înseamnă „mișcare artistică“ în București, solicitîndu-le, la rîndu-i, să nu rămînă străine de frumusețile din muzeele și sălile de concerte ale „orașului lumină“.

Desigur că nu numai îndemnurile fiicei, o fină cunoscătoare de artă, îl vor determina pe profesor să-și petreacă puținul timp liber în expoziții și saloane de artă, ci, este vorba de o curiozitate personală, dublată de un veritabil și autentic simț artistic, sesizate, abil, printre rînduri.

Considerațiile despre Carpeaux, Barrias, Băncilă, Späthe, Storck, Hegel ne îndreptățesc să apreciem în P. Poni un autentic și rafinat cunoscător de artă, care aprecia în mod deosebit arta clasică și modernă de incontestabilă și verificată valoare, mai puțin receptiv la „mode“ și „noutăți“.

Sculptura lui Barrias, trimisă de un grup de profesori francezi, care vizitaseră România în 1909, în semn de admirație pentru poporul român, lucrările lui Carpeaux, din care dorește să achiziționeze, tablourile lui Băncilă, acele în care „nu păcătuiește ca desen“ și „nu au culorile aruncate pe ele ca niște mînjituri“, tablourile expuse după care nu simte nevoia „să-și spele ochii“, sînt lucrările care se bucură de aprecierea și înțelegerea sa.

Pe lîngă o competență artistică deosebită, din scrisori se degajă bucurie și optimism în fața frumuseților artei, încrederea în valorile spirituale eterne ale umanității.

Rodica-Eugenia ANGHEL

CONSILIUL SUPERIOR
AL AGRICULTURII

Cabinetul Președintelui

București, 17 ian. 1910

I

Dragă Mărgărică,

Am avut astăzi vizita D-lui Blondel, Ministru francez la București, care mi-a remis o scrisoare foarte frumoasă din partea excursioniștilor francezi. În semn de gratitudine pentru primirea ce li s-a făcut, de admirație și de afecție pentru poporul român, ei îmi trimit o reducție în bronz a uneia din operele cele mai renumite ale sculpturii moderne franceze: Natura desvăluindu-se înaintea științei, de statuarul Barrias. Ei doresc ca această operă să fie depusă în unul din muzeele din București, și iată pentru ce :

„Que tous les membres de ce comité dont les noms sont gravés à jamais dans notre mémoire, que tous les hommes d'Etat, que vos savants, que vos lettrés, que tout ce peuple enthousiaste et artiste dont les ancêtres furent, comme les notres allaités par la louvre romaine, pensent encore à vous quelques fois en voyant ce faible temoignage de notre reconnaissance“.

Opera este la Legațiunea franceză. Mă voi sfătui cu colegii mei din comitet și cu Ministrul Instrucției unde să o așezăm.

Scrisoarea e subsemnată de mai mulți excursioniști. Din felul scrierii văd că este scrisă de Dorchain.

Mîine e o săptămînă de cînd am plecat din Iași. În acest timp nu am primit decît o carte poștală de la mămuța în care mă înștiința că a primit urodonalul. Cînd ați ști cîtă bucurie îmi faceți scriindu-mi, cred că cel puțin pentru asta ați face-o. Se vede însă că nu am avut norocul să vă conving despre acest lucru.

Vă sărut din toată inima și vă iubesc.

P. Poni

II

CONSILIUL SUPERIOR
AL AGRICULTURII
Comitetul Președintelui

Sîmbătă seara, 15 mai «1910»

Dragă Mărgărică,

Am să încep prin a vă dojeni foarte aspru și pe tine și pe mămuța ta. Crezi tu că dacă sînt departe mi-am pierdut prin aceasta orice autoritate de tată asupra ta și de barbat, cu cruce-n cap, asupra mămuței tale ? Să vă iasă din minte una ca aceasta. Acuma iată motivul dojanei mele. Tu îmi scrii că de joia trecută și pînă miercurea în care îmi scrii nu ați fost nicăieri afară de atelierul tău. Pentru aceasta v-am dus la Paris ? Voiți oare să duceți și acolo tot viața de la Iași și să nu ieșiți cu lunile și anii din casă ? Aveți atîtea lucruri frumoase de văzut. La doi pași de voi este expoziția de belle arte. Ați putea merge macar cîte un ceas două pe zi și ați vedea ce s-a făcut frumos. Mi-ați spune și mie ce ați văzut și ce impresie v-a făcut. Din Luvru (Muzeu) nu ați văzut mai nimica în fuga în care l-ați vizitat. Luați cîte o sală, două pe zi. Veți vedea cum vă veți bucura de priveliștea tuturor acestor cape de operă. Duceți-vă de asemenea la Luxemburg. Aveți acolo pictura și sculptura modernă. Să ai putința să-ți procuri toate aceste desfătări sufletești și să stai închis în odaia din pensiunea englezoaicei, în adevăr nu vă înțeleg. Într-o duminică cînd a fi frumos duceți-vă la Versailles. Luați drumul de fier la gara Saint-Lazare. Stați acolo ziua întreagă. Nu vă temeți ; nu are să vă mănînce nimeni și aveți să vedeți lucruri foarte frumoase. Afară de grădini, de palatul unde trăia Regele Soare, veți găsi acolo admirabilul muzeu de pictură istorică. Dar destul cu 4 pagini de dojană. Ajunge o măciucă la un car de oale. Sper că în viitoarea ta scrisoare îmi vei povesti tot ce ai văzut. Pînă atunci vă sărut pe amîndouă din toată inima.

P. Poni

III

Luni, 28 mart 1911

Dragă Mărgărică,

Acuma, primăvara, sunt foarte multe lucruri frumoase și interesante de văzut în Paris. Așa, la epoca aceasta se face concursul pentru pris de Rome al pielarilor, sculptorilor, arhitecților, gravorilor. Concurenții închiși în loge, lucrează un subiect dat, iar lucrările lor sunt expuse la Școala de Belle arte înainte de a fi judecate și clasate de juriul examinator. Dintre aceștia concurenți ies marii artiști care au făcut gloria Franței și a căror opere le admirăm la Luxemburg și apoi la Luvru. E foarte curios si interesant să vezi începuturile lor. Vă îndemn să vă duceți să vedeți această expoziție. Eu am întrebuințat, în tinerețele mele, multe ceasuri ca să mă uit la aceste încercări și să caut să prezic hotărîrile juriului și viitorul artistic al acestor debutanți.

. . . . . .

Vă sărut pe amîndouă cu drag
P. Poni

IV

11 mai 1913

Dragă Mărgărică,

Trebuie să ne grăbim dacă nu voim să pierdem ocazia unică ce ni se prezentează. Avem nevoie înainte de

toate de macar vro două milioane. Vezi cu mămuța, sfătuiți-vă cum ați putea realiza această sumă și aceasta în cîteva zile. Astăzi avem 11 mai, adică 24 mai după stilul nou și la 30 va avea loc la Paris vînzarea operelor lui Carpeaux care au rămas în atelierul său la moartea lui. Între aceasta este „Dantul" în terre cuite, care e mai frumos decît acel făcut pentru Operă, Ugolin și copiii săi, tot în terre culie, și altele multe, unele mai frumoase decît altele. Dacă vom pierde ocazia de a le cumpăra acuma nu ne vom mai putea întîlni cu ea. Americanii miliardari au să pună mîna pe ce va fi mai frumos și noi vom rămîne bătînd în buze cum am rămas și cu bulgarii. Grăbiți-vă dar. Îndată ce veți realiza banii, telegrafiați-mi ca să plecăm.

Alte noutăți de aicea nu am pentru a vi le comunica. Ce am știut am scris mămuței ieri. Astăzi a fost ședință secretă la Senat pentru ca guvernul să arate mersul tratativelor în conflictul cu bulgarii. Secretul polișinelului. Seara jurnalele erau pline de dări de seamă. Le veți ceti acolo.

Greu mai trec zilele și mai ales duminicile și sărbătorile. Mai sunt încă două săptămîni pînă ce voi putea să vă văd.

Mii de sărutări.

P. Poni

V

10 iunie 1915

Dragă Mărgărică,

Vin chiar acuma de la sculptorul Hegel. Nu știu dacă știi cine este acest coleg al tău în artă. El a făcut statuia lui Miron Costin de la Iași, bas-reliefurile de pe frontonul Laboratorului de anatomie, și multe alte lucrări în București și în alte orașe din țară, din care unele sînt bine reușite.

Am stat la dînsul vreo trei ceasuri vorbind despre asta. El are acuma atelierul său în Franța, lîngă Verdun. Aice șede într-o cameră în care are numai puține lucrări. Scopul vizitei mele a fost ca să ieu de la dînsul informații asupra turnării în bronz și a lucrării în marmoră a unei sculpturi. Iată ce mi-a spus: este în București un turnător în bronz care se poate compara cu cei mai buni turnători din străinătate. Acesta se chiamă Roșcanu și are atelierul în strada Spitalului nr. 89. Păstrează această adresă. În privirea lucrării în marmoră a unei sculpturi sînt doi maiștri care se completează unul pe altul. Cel dintîi vinde marmora și o lucrează din gros. Al doilea, care se pare că e foarte abil, dă „le fini". Sculptorul nu face decît ultimele corecturi. Eu doresc să faci bustul mămuței sau în bronz, sau în marmură, cum vei socoti tu că e mai bine. Gîndește-te dar asupra acestui lucru și comunică-mi hotărîrea ce vei lua. Am văzut la Hegel ceva foarte practic și comod. El face corecturile asupra unei sculpturi în ipsos cu plastilină. El are două plastiline, una albă și alta roșie de foarte bună calitate. Mi-a dat adresa unde le pot cumpăra în București. Dacă ai nevoie, scrie-mi și-ți voi aduce. Nu știu dacă voi putea veni sîmbătă acasă. Se poate ca duminică să mă duc la Tîgănești la examen. În cazul acesta nu voi putea veni la Iași decît cealaltă duminică. Hegel mi-a spus că poate se va duce la Petersburg. Atunci se va opri o zi la Iași pentru a face cunoștință cu tînăra lui colegă și să vadă operele ei.

Sărutări

P. Poni

VI

Duminică, 8 noiembrie 1815

Dragă Mărgărică,

Am fost astă dimineață la Ateneu să văd expoziția de pictură a lui Băncilă. Trebuie să-ți mărturisesc însă că am făcut aceasta în urma scrisorii tale, prin care mă întrebai dacă am văzut această expoziție. Meritul e prin urmare al tău, nu al meu.

La Ateneu am dat întîi peste o sală în care erau expuse tablourile lui Chimon Loghi și sculpturile lui Pavelescu. Acolo era lume aleasă. Doamne și domnișoare cu toalete la ultima modă însoțite de tineri fașionabili. Chimon Loghi este pictorul preferat al bogătașilor din București. E pictor impresionist. Prin păr aruncă ici o pată violetă, aiurea una verde. Ființele omenești nu știu cum se țin în echilibru. Are pretenția de a face alegorii. Piesa de rezistență în acest gen este un tablou mare intitulat „Am fost odată". Sus în cer, un castel cu turnulețe pentru a-i da aerul de vechime. Pe un plan mai jos o șosea care are aerul de a merge sub fundațiile castelului; pe șosea sînt înfipți unul după altul și boiți unii roșii alții galbeni și așa mai departe cu toate culorile curcubăului. Presupun că reprezintă femei frumoase. Tocmai gios trei boțuri galbene care dau cu socoteală că sînt trei femei care „au fost și ele odată".

Sculptorul are mai multe busturi, toate de bronz. Aceasta dovedește că nu mai este în București nici marmură, nici italieni care să o lucreze. Busturile sînt bine făcute. Unul e a lui Filipescu, altul a lui Marghiloman. Sculptorul a scos din aceste figuri tot ce putea să scoată. Un bust a unei bătrîne e chiar remarcabil prin expresia ce a izbutit să-i dea.

Nu m-am oprit mult să admir alegoriile lui Loghi și m-am îndreptat spre sala în care erau expuse lucrările lui Băncilă. La ușă am întîlnit pe Băncilă. Am crezut că e cuviincios să-i zic „bună dimineața". Din nenorocire pentru mine nu m-a recunoscut. Am fost nevoit să mă prezentez în toată forma. Mă uitase. Ce vrei? așa se uită toate în lumea aceasta, și cele bune și cele rele. Și mare și binefăcător este acest dar al uitării. Ce ar fi viața omului cînd el ar avea vecinic în minte toate relele, toate necazurile prin care a trecut? Dacă uităm răul tot deasemenea trebuie să uităm și binele.

Să trecem însă peste acest mic incident, să-l uităm, și să intrăm în sala de expoziție. Băncilă, ca pictor, este tot aceea ce fusese acum douăzeci de ani cînd l-am trimis în străinătate: un pictor plin de talent însă cu deprinderi rele. Cînd lasă deoparte aceste deprinderi, face opere care sînt în adevăr frumoase. Are, spre exemplu, o țigancă, care și-a dat necazul să o picteze, iar nu numai să arunce culorile unele lîngă altele. Nu-ți poți închipui ce expresie de pasiune a izbutit să deie ochilor ei. E un tablou care merită să steie alături cu tablourile pictorilor mari. Altul: o călugăriță bătrînă care citește în ceaslov. Nu e așa de *sfîrșit* ca țigancă, însă, ca expresie totală, e un bun tablou flamand. O serie de capete de expresie de evrei, foarte bine reușite.

Ce păcat că pe lîngă aceste opere în adevăr superioare, are altele în care păcătuește, ca desen. Eu îl trimisesm la München tocmai că să învețe a desena. Altele, după sistema modernă, au culorile aruncate pe ele ca niște mînjituri.

A deschis astăzi expoziția de toamnă și „Tinerimea artistică". Dacă voi putea mă voi duce să o văd și-ți voi spune ce impresii mi-a făcut.

Mii de sărutări

P. Poni

VII

Luni, 16 noiembrie 1915

Dragă Mărgărică,

Am terminat concursul. Rezultatul a fost mai bun decît mă așteptam. Sînt opt concurenți care au obținut o notă medie mai mare decît nouă și care prin urmare sînt foarte buni. Noi nu avem însă decît două locuri vacante. Am hotărît ca locurile ce vor deveni vacante în cursul anului viitor să le dăm acestora în ordinea de merit.

Îmi pare foarte rău că nu l-am recunoscut pe dl. Prezan pe stradă în București. Tu știi însă cît de rău văd eu la o distanță mai măricică. Această infirmitate mi-a adus de multe ori supărări.

Am fost ieri la *Salonul de toamnă* al „Tinerimii artistice". Nu am stat mult fiindcă nu aveam unde să mă duc după aceea, cum zice mămuța, să-mi spăl ochii. Nu te teme că am să-ți administrez o critică de cîteva coale de hîrtie a celor ce am văzut. Mi-e frică ca nu cumva critica mea să fie mai proastă decît operele artiștilor.

Apoi cine știe? Poate eu nu am dreptate. O mulțime de lume a cumpărat din aceste opere dînd bani pe ele, desigur că le-a găsit frumoase. Printre cumpărători sînt colecționari ca ministrul Morțun, ministrul Angelescu ș.a., ș.a. Mai bine să tac din gură decît să mă pun în ceartă cu persoane așa de cunoscătoare de artă.

În sculptură au expus patru artiști. Între aceștia, unul Teodor, de care nu-mi aduc aminte să fi văzut pînă acuma ceva, are mai multe statuete care nu fac parte din arta clasică a sculpturei. O țărancă, cu mîna la gură, stricîndu-se de rîs. Nu e ră în felul ei. Un cioban care șuieră.

Ceilalți sculptori cunoscuți, Späthe, Storck, au expuse busturi.

Și pe aici a venit iarna de-a binelea. A nins și e frig. Odaia mea nu prea este călduroasă. Fac și eu foc toată ziua.

Cred că voi veni acasă vineri seara. Pînă atunci să auzim de bine.

Mii de sărutări

P. Poni

STRĂBUNII UITAȚI

Magda Isanos

Poeta Magda Isanos se trage din neamul unui fierar ardelean, Ioan Șanta, care trecuse munții spre Moldova, prin 1852. A murit de tînăr, la Focșani, lăsînd doi fii, Mihai și Iosif. Cel mai mic, Iosif Șanta, este bunicul poetei. În Focșani, era cunoscut sub porecla de „Neamțul", poate pentru că era foarte blond și cu ochi albaștri, poate fiindcă era un mecanic la fel de priceput, în meseria lui, ca și un neamț. Nu se cunosc împrejurările care l-au făcut să-și schimbe numele de familie. Numele „Șanta" era cunoscut mai ales datorită unui haiduc, dar nu se știe dacă acesta a avut vreo legătură cu străbunii Magdei Isanos. De ce s-a hotărît Iosif să adopte un nume cu sonoritate străină, de proveniență incertă, nu se mai poate ști. Este posibil ca grecizarea numelui să fie legată de căsătoria lui cu o grecoaică, Hrisopia Papadopol, a cărei familie era originară din insula Samos, și venită în Moldova cam prin 1760, după ce un naufragiu sau un act de piraterie o făcuse să-și piardă corăbiile.

Mihai Isanos, tatăl poetei, s-a născut la 4 octombrie 1886, în comuna Rogojeni, județul Covurlui, aproape de Prut, comună de oameni foarte săraci, ținînd o moșie imensă, arendată de un grec, Dionisie Macri. Casa în care s-a născut Mihai Isanos avea două încăperi despărțite de o tindă, dar purta numele de „casă boierească", pentru că era proprietatea boierului, și nu puteau să locuiască în ea decît slujbașii de pe moșie. Două lucruri erau, totuși, mai deosebite în casa „domnului Mașinistru": iarna, aerul era foarte parfumat prin arderea unei hîrtii aromate, „papier d'Arménie", iar în odaia „mare" era un ceas de perete înfățișînd un fierar care bătea secundele cu barosul pe nicovală. Se prea poate ca Mihai Isanos să fi moștenit ceva din spiritul de aventură al străbunilor: spre sfîrșitul ultimului an la Medicină, se hotărîse să plece în Africa, într-o colonie franceză care angaja medici străini în vederea unei expediții. Dar, la terminarea facultății, s-a căsătorit și a renunțat la planurile de călătorie. După mulți ani, avea să afle că din expediția în Congo, cu care intenționase să plece, nu s-a mai întors nimeni.

Mama Magdei Isanos s-a născut în 1889, la 9 martie, în satul Roșu, pe malul stîng al Prutului. În copilărie, văzuse, în casa lor, stînd liniștit la masă, un haiduc cu pistoale la brîu, căruia tatăl ei i-a dat cel mai bun cal pe care-l avea, ca să-l treacă Prutul. Bunicul dinspre mamă al poetei, Vasile Bălan, era preot de țară și, înafară de cai, avea patima cîntecelor spuse de lăutari.

Magda, prima din cele cinci fiice ale lui Mihai și Elizei Isanos, s-a născut la 17 aprilie 1916, la Socola, unde părinții ei erau medici. Copilăria și-a petrecut-o tot într-un spital de boli nervoase, la Costuleni, unde părinții ei fuseseră transferați în 1918. Locuința lor se chema „Casa din vale", și era izolată de restul spitalului, în marginea unui parc de castani, pe malul unui pîrîu care se revărsa primăvara. Fațada casei avea o verandă largă, arcade cu flori agățătoare și vrejuri de fasole, iar în spate, o scară cu foarte multe trepte ducea spre grădina care era mai jos decît nivelul drumului. De partea cealaltă a aleii, se aflau un hambar și un grajd, iar lîngă grajd era atelierul bunicului, mirosind frumos a fîn și a mere. Ori de cîte ori intra un copil acolo, bunicul scotea, nu se știe de unde, un măr pentru el. Bunicul Isanos era blînd și știa basme, altfel decît cele din cărți. Orice copil ar fi fost fericit acolo, dar pentru Magda Isanos primii ani ai vieții au fost un adevărat calvar. Înainte de plecarea părinților ei de la Socola, se molipsise de poliomielită de la un copil din vecini. Boala i-a atins articulația gleznei de la piciorul drept; nu putea nici să meargă, cu atît mai puțin să alerge sau să se joace. La vîrsta claselor primare, a certat-o pe mama ei, pentru că n-o lăsase să moară în timpul bolii, deși știa că s-ar putea să rămînă infirmă. La școală, la ora de religie, l-a acuzat pe Dumnezeu de cruzime, îngrozindu-l pe preot cu logica și curajul ei. Mama a fost aceea care a încercat să o întărească și să-i redea speranța, luîndu-și ca aliat lumea plantelor și a ființelor mărunte. O ducea în grădină și-i arăta cît de moi sînt firele de iarbă, dar reușesc, totuși, să străpungă pămîntul. O îndemna să-și așeze degetul în fața unei furnici, și să observe cum aceasta se oprea și se frămînta, ca în fața unui munte de netrecut, apoi se cățăra și trecea mai departe. Tot mama i-a arătat că fiecare ființă are însușiri care-i compensează slăbiciunile, și a făcut-o să înțeleagă că, dacă nu poate să alerge, ea știe, în schimb, să inventeze jocuri în care imaginația contează mai mult decît iuțeala. Cînd părinții erau plecați, bunicul și bunica erau invitați să fie spectatori, Magda inventa replici și costume, iar surorile ei se transformau în actori. Pentru decoruri, erau folosite cearșafuri, în care se tăiau cu foarfeca uși și ferestre, iar piesa se termina cu moartea zmeului, într-o veselie generală. O altă sursă de bucurie era prietenia dintre bunic și nepoate, care se constituia, în același timp, ca o alianță secretă împotriva bunicii. Bunicul a fost cel care le-a îndemnat să spargă lăcătul lăzii unde-și ținea bunica lucrurile de preț, și așa a fost descoperită, în miros „de molii și parfum", printre bancnote ieșite din uz, iepuri mucegăiți, de ciocolată, și jucării pe care copiii le credeau pierdute, rochia din dantele, în care bunica dansase, în tinerețea ei. Veselie aducea printre copii și unchiul Panait Isanos, care era marinar, cu uniforma lui frumoasă, cu poveștile exotice și jocurile prin care destrăma solemnitatea obișnuită a prînzurilor, învățîndu-i cum să imite, din farfurii, cuțite și pahare, zgomotul roților de tren. Dar cea mai mare bucurie a trăit-o Magda în ziua cînd tatăl ei i-a adus un poney. Era un căluț cenușiu, bătrîn, care trăsese toată viața cărucior unui negustor ambulant. Bunicul i-a făcut un fel de trăsurică miniaturală, în care putea să se plimbe, invidiată de ceilalți copii. La vîrsta de zece ani, Magda a fost operată la picior, pentru corectarea defectului rămas în urma poliomielitei. Operația, care presupunea și introducerea unei tije metalice în articulație, a fost făcută la Iași, de dr. Hortolomei, și a reușit atît de bine, încît, cu timpul, urmele bolii au devenit aproape neglijabile.

În „Casa din vale", mama domnea peste gospodărie, și era foarte severă în privința „ritualurilor" acesteia: nu suporta, de pildă, să vadă pîine răsturnată pe masă sau aruncată la gunoi. Tata avea biroul lui, unde se afla și biblioteca. Doctorul Isanos era un pasionat cititor de literatură: Balzac, Zola, Maupassant, Sadoveanu, Vlahuță, Rebreanu. În Biblioteca lui mai erau: Haeckel, Freud, Bergson, Vasile Conta, eseurile lui Maeterlinck („La vie des abeilles", „Les thermites"), cărți de călătorie („Spre pol" de Nansen, însemnările amiralului Byrd, „In Tibet" și „Prin Tartaria" de părintele Huck), iar cărțile de medicină aveau, uneori, titluri fascinante („Du suicide", „Les frontières de la folie"). Ca oricărui iubitor de lectură, doctorului Isanos îi plăcea să discute despre cărți, de obicei după masa de seară, pe terasă. Pentru oaspeți se găseau în casă țigări și vin, dar el nu fuma decît rar, o țigară după masă, iar în vin își muia buzele, ca să-i simtă aroma. Obișnuia să spună că alcoolul este una dintre puținele substanțe care nu există, în mod firesc, în organism, și că, dacă ar fi fost necesar, natura ar fi găsit modul de a-l produce singură, așa cum secretă atîtea altele. În general, el nu înceta să se mire de armonia corpului uman, care i se părea o minunată performanță a naturii.

Magda era admisă la discuțiile de seară, spre deosebire de celelalte fete care erau trimise la culcare. Ea citea mult și, de pe la 12 ani, începuse să scrie poezii și epigrame. Simțea, uneori, dorința de a face lucruri ieșite din comun și avea norocul de a se bucura de complicitatea și sprijinul mamei. În gospodăria familiei erau, înafară de păsări și oi, doi cai, Fetița și Fulger, necesari pentru deplasările la oraș. Visul din adolescență al Magdei erau escapadele călare, mai ales noaptea, pe dealurile din împrejurimile spitalului. Trebuia, mai întîi, să se strecoare afară din casă, fără a trezi pe nimeni, apoi copitele calului trebuiau înfășurate în fîn ca să nu facă zgomot pe pietrele aleii. Era în stare să se plimbe nopți întregi,

mai ales cînd ploua, primăvara și se întorcea înainte de trezirea celorlalți, udă, cu părul șiroind de apă. Oamenii din jur aveau alte griji, mult mai importante, decît să se întrebe care sînt elementele primordiale ale lumii, sau să asculte murmurul ploii. Dintre profesorii de la Liceul Eparhial din Chișinău, singurul preocupat de structura cosmosului era, prin natura obiectului, cel de astronomie, profesorul Sucevean, dar, pentru el, stelele nu erau decît simple denumiri sau puncte luminoase pe care se străduia să le arate corect pe cer, fetelor de la internat, care se amuzau de înfățișarea lui, în papuci, cu barba răsfirată peste halatul de casă.

Vara, mama Magdei Isanos își ducea fetele într-una din localitățile Budache sau Sergheevca, de pe malul Mării Negre. Pentru a ajunge acolo, închiria un camion în care încărca lucrurile, copiii și proviziile pentru mai multe săptămîni. Plecau seara și, după o noapte de călătorie, petrecută în camion, sub cerul liber, se trezeau la mare. Fie pe timp senin, fie în vreme de furtună, cînd era în stare să nu se miște de pe țărm, marea i se părea Magdei Isanos „incoruptibilă". După cum mărturisea într-o scrisoare de mai tîrziu, simțea dorința să scrie despre ea, dar încă nu îndrăznea s-o facă. Într-o noapte, la Sergheevca, le-a convins pe surorile ei să plece pe furiș de-acasă, să traverseze cu barca limanul de apă dulce care despărțea satul de mare, numai ca s-o vadă cum arată în timpul nopții. În fața unei priveliști care o copleșea, Magda Isanos părea să uite cu totul unde, cînd și cine se află, cădea într-o stare asemănătoare unei transe. Speriate de întuneric și singurătate, surorile ei abia au reușit s-o convingă să se întoarcă acasă, ea ar fi mai stat cine știe cît pe plaja pustie.

Elisabeta ISANOS

un proces neobișnuit și un boier cărturar

Printre mii de dosare conținînd actele proceselor pentru pămînt, bani, moșteniri și altele, la Arhivele Statului din Iași se păstra și un dosar neobișnuit ce fusese trecut în inventarul fondului Ministerului de Interne al Moldovei cu următorul rezumat: „Ioan Neculce cu Iordachi Mălinescu pentru un litopisis". Din acest rezumat laconic ne dăm seama că, neobișnuit în acest proces este obiectul litigiului și anume un manuscris. Spunem se păstra deoarece dosarul se află printre cele care n-au supraviețuit ultimului război. El a atras însă atenția lui Sever Zotta, fost director al Arhivelor Statului, care l-a publicat, aproape în întregime, în *Arhiva genealogică*.

Reclamat în acest proces este vornicul Ioan Neculce, fiul lui Vasile Neculce, strănepot marelui cronicar iar pîrît, Iordachi Mălinescu, fost secretar al Arhivelor Statului, om cu o vastă cultură, boier luminat și patriot.

În jalba sa din aprilie 1841, vornicul Ioan Neculce pretinde că acest letopiseț i-a fost furat în vălmășagul anului 1821 și, dispus fiind să plătească prețul cu care Mălinescu l-ar fi cumpărat, cere să fie obligat acesta să-l restituie. Mălinescu era la Văleni, moșia din ținutul Fălciu pe care o ținea în arendă. În această situație se scrie isprăvniciei acestui ținut pentru executare dar, în locul așteptatului manuscris, sosește o scrisoare a căminarului Iordachi Mălinescu prin care își susține dreptul asupra acestuia cu argumente greu de combătut. De altfel, se pare că această scrisoare pune capăt procesului.

Dincolo de neobișnuitul acestor fapte, reclamația lui Neculce, scrisoarea lui Mălinescu și chiar existența acestui proces oferă dovezi ale preocupărilor culturale ale societății moldovenești din acea vreme, interesul deosebit ce se acorda istoriei țării și grija față de izvoarele ei. Mai mult, ilustrează una din modalitățile în care istoria, cea a Moldovei îndeosebi, era cunoscută prin circulația cronicilor. Căci, spune vornicul Neculce în reclamația sa, „acel litopisis cum că se află la d-lui Mălinescu am dovadă fețe cinstite care l-au văzut și au cetit într-însul".

Mălinescu susține că are acest manuscris de la socrul său, Panaite Bontăș, și că, de pe el, au învățat în copilăria lor, cumnații săi a scrie „ca din unul ce, în mai multe locuri, este scris cu o slovă care în veacul trecut se putea socoti de frumoasă". Așadar, iată cum, odată cu meșteșugul scrisului, se învăța și istoria țării, așa cum cronicarii ne-au lăsat-o.

Scrisoarea ne dezvăluie în Iordachi Mălinescu pe boierul învățat, obișnuit cu manuscrisele cronicilor noastre. „Eu nu tăgăduiesc, scrie el, că în stăpînirea mea se află și astăzi mai multe litopisisuri și că într-o vreme am avut în mîna me și unul din acesta alcătuit de un vornic Ioan Neculcea carile mai înainte, adecă în vremea domnului Cantemir, era hatman... însă această carte este scrisă de șasă sau șepti cu totul deosebite mîini și cîteva rînduri din acest manuscris se prepune a fi scrise de însuși mîna autorului de vreme ce, asemănuindu-le eu aceste rînduri cu o iscălitură găsită oarecînd într-un hrisov se prepunea a fi totuna".

Iată, deci, cu ce-și treceau timpul o parte din boierii moldoveni în prima parte a secolului trecut: cu lectura cronicilor și a manuscriselor vechi pe care le cunoșteau pînă la amănunt, cu adunarea dovezilor pe care apoi să le folosească ori de cîte ori interesele țării o vor cere.

De altfel, Mălinescu însuși, mărturisește în această scrisoare, că, de mai mulți ani aduna material pentru o istorie a Moldovei.

Biblioteca pe care Iordachi Mălinescu o adunase și care desigur, cuprindea o serie de cărți și manuscrise rare s-a împrăștiat. Prin testamentul aflat astăzi la Biblioteca Academiei R.S.R. el o lăsase fiului său, Vasile, revoluționar pașoptist și militant pentru Unire. Apoi nu știm ce s-a întîmplat; o parte din aceste manuscrise au ajuns la Biblioteca Academiei nu însă și manuscrisul aflat în litigiu în 1841.

Elena COZMA

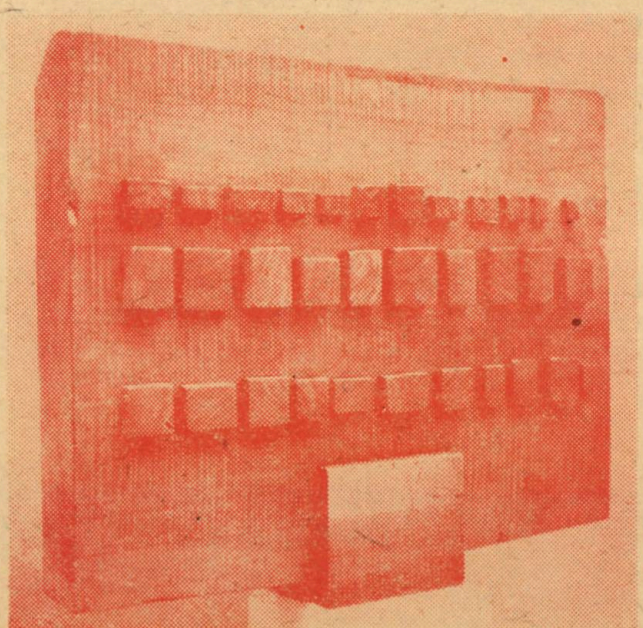

Ovidiu Maitec : „Răboj", lemn de nuc, 1985

OCHII CĂLĂTORULUI

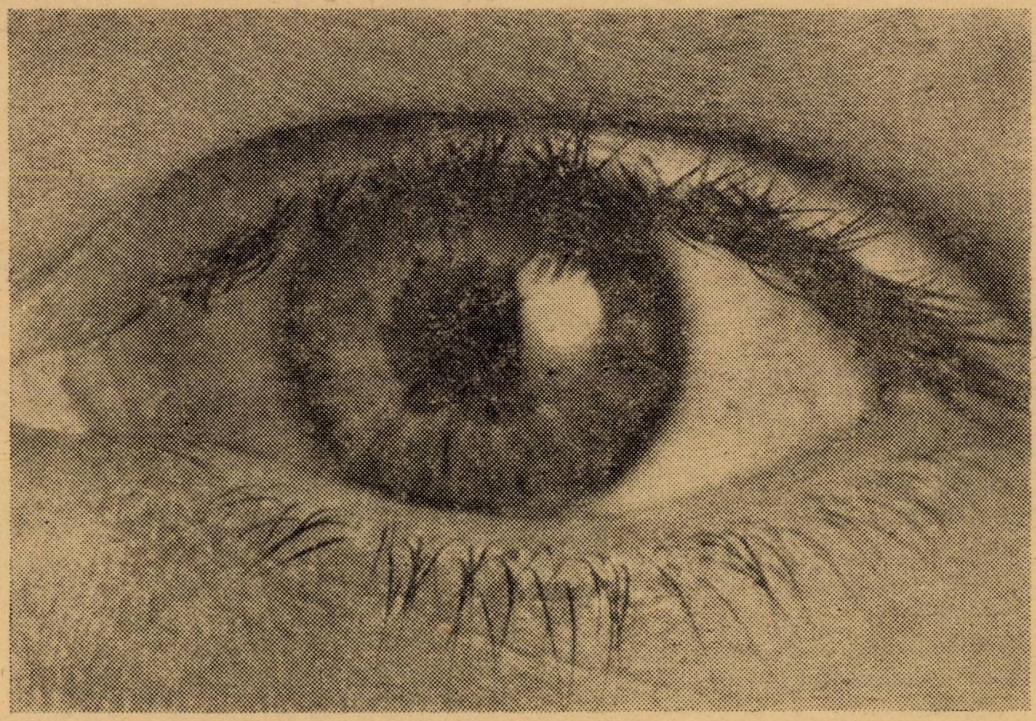

însemnări de călătorie

VENEȚIA *în culorile picturii*

Signor Lorenzo, vecinul meu în compartiment — s-a urcat într-o gară de pe malul Balatonului — are un chip plăcut și este, după cît îmi pot da seama, extrem de jovial. Face conversație cu ceilalți, dar îl simt cum mă cercetează cu coada ochiului. Nu rezistă ispitei și mi se adresează ca și cum ne-am fi cunoscut de mult. Urmează o sumedenie de întrebări. Surîd, ca și cum aș fi cîștigat un pariu, și-i răspund doar la ultima :

— Da, merg într-adevăr în Italia !

Nu-mi dă timp să continui și intervine cu inevitabilul sfat :

— Nu cumva să nu vizitați Veneția !

Îl asigur că așa voi face și încerc să-mi continui lectura întreruptă. Imposibil. Signor Lorenzo (i-am aflat în vreo zece minute toate datele de stare civilă și militară) se ocupă cu negustoria. Zice că se pricepe la oameni. E un fel de urmaș al celebrului Negustător din Veneția al lui Shakespeare, mai puțin caracterul și tragedia aceluia. Vine din Ungaria unde s-a dus cîteva zile să se distreze la vînătoare de fazani. Fortuna nu l-a prea ajutat așa că, resemnat, se întoarce acasă cu tolba goală. Nu-i nimic, îmi spune, săptămîna viitoare pleacă cu un prieten în Austria la vînat mare (n-am înțeles despre ce e vorba, însă bănuiesc că-i vorba de urși sau mistreți). Face haz de necaz și, între timp, îmi dă cele mai felurite povețe, intenționînd desigur să-mi fie de ajutor cînd voi păși în orașul lagunelor.

Îl descumpănesc ușor atunci cînd îi spun că deocamdată merg la Roma și că, oricum, pe mine mă interesează Veneția aceea reflectată în sensibilitatea pictorilor, altfel spus, imaginea aceea ideală pe care au reflectat-o în urmă cu multe veacuri artiștii cărora cetatea le-a împrumutat faima și numele : Paolo și Lorenzo Veneziano în veacul al XIV-lea, în plin gotic, Paolo Ucello, Andrea Mantegna, Vittore Carpaccio, Giorgione, Tintoretto, Veroneze dar, mai cu seamă, Tiziano. Rivalizînd cu Florența, Veneția îl opunea pe Tiziano lui Michelangelo. Un critic de autoritatea lui Pietro Arteno decidea superioritatea venețianului. Firește că orgolioșii toscani n-au aderat la o asemenea subiectivă ierarhizare. Se pare că decizia criticului nu era străină de un refuz al toscanului de a-i oferi pentru colecția sa cîteva desene îndelung solicitate. Deh, nimic nou sub soare.

Doar soarele însuși strălucea rece în smaltul verde al Canalului Grande în dimineața aceea de decembrie cînd, din gara Santa Lucia m-am năpustit afară să văd cît mai repede, cu ochii mei, minunea. În față, chiesa San Simeone Piccolo cu formele sale cam greoaie pentru epoca cînd a fost zămislită, stația de taxi — mai exact spus pentru mici șalupe sau pentru vaporette. În dreapta, o bandă de asfalt urmînd firul apei spre Piazza Roma. Un pod, la numai cîțiva pași, echivalează cu o invitație. Sînt tentat să-l traversez, dar rămîn, o vreme, pe coama lui și privesc în oglinda apei. Cred că timp de cîteva secunde am fost dezamăgit. Eram pregătit să întîlnesc altceva și mi se oferea doar o carte poștală ilustrată. Cum să te dezamăgească Veneția, mi-am spus ? Recapitulez și o iau de la capăt. Veneția trebuie cucerită treptat și obligatoriu dinspre cultură. Altfel, dincolo de pitoresc, nu vei mai afla nimic. Mă întrebam : să fi exagerat atît de echilibratul Goethe cînd scria, în seara zilei de 28 septembrie 1786, în cartea destinului, că este fericit să viziteze acest oraș-insulă ? Desigur, nu.

Mă decid pentru o primă pistă: Vittore Carpaccio. Încerc să-i schițez mental un posibil portret. Mă ajută Giorgio Vasari. El pare că le știe pe toate. E sigur că a ucenicit în *botega* lui, Giovanni Bellini. Altfel, nu s-ar putea explica preluarea, într-un act oficial, a numelui maestrului. Oricum, a făcut parte din comisia de pictori menită să prețuiască lucrarea unui confrate mai tînăr, Giorgione, de la Fondaco dei Tedeschi. N-a pictat prea mult. În jur de 150 de tablouri dintre care multe s-au pierdut. Ce s-a păstrat însă poartă semnul unicității.

Constantin Daradici : „Veneția"

Cum este Veneția lui Carpaccio sau, alteori, Carpatius ? În primul rînd liberă. Apoi bogată. Firește, fastuoasă. Amănunt important : serbările, regatele, carnavalul țineau cam jumătate din an. Deci un oraș trăind șase luni de petrecere și încă pe atît nostalgia bucuriilor trecute. Între timp, negoțul prospera, Republica Serenissimă era îmbatabilă pe uscat ori pe mare. După anul 1469, cînd se dă decretul pentru libera tipărire a cărților, în oraș apar peste două sute de tipografii. Numele lui Aldus Manutius vorbește de la sine.

Ce putea, deci, să picteze Carpaccio ? Mulți l-au considerat cronicar al acelui atît de venețian *dolce far niente*. Alții au spus că avea în sufletul său adevărul. Care adevăr ? Într-o cetate identificată în zorii veacului al XVI-lea cu *Paradissum deliciarum*, ce-i putea fi destinat unui pictor ? În primul rînd să onoreze comenzile confreriilor venețiene sau dalmate, Apoi, pe cele ale Dogelui. În mînă cu *Legenda aurea*, cartea lui Jacopo da Varezze, Carpaccio ilustrează viața sfintei Ursula. O face în spiritul Renașterii. Viziunea era mai amplă, sensul imaginii mai profund. Veneția, Cetatea ideală, pare să-l fascineze. O pictează însă fără exaltare. Mai degrabă cu melancolie. Pentru el, Veneția este mai mult decît o așezare omenească binecuvîntată. E o stare de spirit.

Mă strecor de-a lungul Canalului Grande spre Ponte Rialto. Carpaccio l-a pictat și el în scena *Miracolul relicvei sfintei Cruci*. E doar o alcătuire ingenioasă de lemn. Pare fragil. Are însă, în schimb, grație. Cortegiu acvatic, policrom, evidențiază știința artistului de a trata detaliile. O curiozitate : apa lagunei nu are, cum ne-am fi așteptat poate, irizări verde-albastre, ci pare închisă, tristă. Fugă de pitoresc? Poate.

Privesc de pe Ponte Rialto palatele ce-și înmoaie poalele în apa stătută. Igrasia a invadat piatra și desenează pe pereți tablouri fantastice. Ambarcațiuni minuscule se leagănă strunite doar de parîmele prinse de stîlpii frumos strunjiți și vopsiți în culorile curcubeului. Mă gîndesc, involuntar, la Guardi. Nu cred

că e mai frivol decît alți congeneri. Poate doar mai îngăduitor cu nevoia veneţienilor de spectacol. Pictura lui nu este altceva decît scenografia ideală pentru o reprezentaţie carnavalescă. A vrut să placă şi a reuşit. Ce-i putem reproşa ?

În faţa pieţii San Marco, spre insula Giudecca îmi pare că văd sute de mici nave cu vîsle, gătite ca pentru o ceremonie nupţială, care însoţesc *Il Bucintoro*, galera Dogelui. Procesiunea are fast şi mulţimea de gură-cască asistă uimită la ritual. Cîteva gondole lunguiețe ca niște banane, aurite, poartă familiile înalţilor dregători iar, altele, curtezanele favorite. Se spune că Veneţia avea de două ori mai multe curtezane decît Parisul. Iată un echivalent mai puţin obişnuit pentru prosperitatea generală. Despre ele, Guardi nu ne spune nimic. Carpaccio a fost, se pare, ceva mai sensibil la farmecul feminin. Le-a pictat cu o nedisimulată tandreţe. Prin saloane, în sălile primirilor oficiale, Guardi a văzut, mai cu seamă, demnitarii. Repetatele şi solemnele primiri în Palazzo Ducale par să-l intereseze în mod deosebit. Protocolul îl încîntă. Sălile atît de abundent decorate devin adevărate personaje. Plăcerea detaliului, a reconstituirii se explică prin virtuozitatea meşteşugului. Guardi e conştient de acest lucru şi vrea să se ştie.

Scena cînd Dogele aruncă bani mulţimii în Piaţa San Marco este altceva decît obişnuita veduta veneţiană. Dincolo de exactitatea cadrului, într-adevăr exemplar surprins, o lume pestriţă viermuieşte în speranţa unui cîştig uşor. Figuri comice sau groteşti alcătuiesc un tablou hilar. Guardi ştie să rîdă ? Desigur numai că nu-şi poate reprima cu totul un surîs amar. Asta să fie cetatea ideală ? În ce măsură pictorul poate fi socotit doar un maestru al *vedutei esata* sau vom concede că nu i-a fost indiferentă nici *veduta di fantasia*. Am impresia, pe urmele lui Guardi la distanţă de cîteva veacuri, că Veneţia nici nu poate încăpea într-o vedere oarecare, fie ea şi cotropită de detalii. Are, în aerul ei stătut, ceva fabulos, în prelungirea şi totodată contrazicînd realul. Nu o dată, mi s-a părut că mă mişc în spaţiile unui decor supradimensionat, grandios şi că, la căderea cortinei, încetînd convenţia, realul îşi va reintra în drepturi. Ei bine, la Veneţia basmul nu ţine de ficţiune, ci de real. A-i trăi aventura înseamnă a pătrunde spiritul locului. Nici Canaletto, nici mai tîrziu Tiepolo, n-au făcut-o. Parcă tot Guardi, în *capriccio* a înţeles mai mult. Capriciile sînt mult mai libere, au spontaneitatea gestului necenzurat de îndelungi reflecţii. În capricii, pictorul îşi face doar mîna sau, poate, mai frumos, doar se joacă. E vorba însă de joaca unui om grav.

Zăbovesc o vreme în umbra coloanei ce poartă povara de preţ a leului înaripat, simbolul cetăţii. Dinspre Giudecca, un cîrd de pescăruşi vîslesc în lumina amiezii. Bat aerul cu aripile lor arcuite şi ţipă de teama unui pericol imaginar. Cîteva gondole negre, cu ciocuri aurite, saltă nervos la chei. E frig şi amatorii de plimbări romantice, deocamdată, lipsesc. Cîţiva gondolieri, îmbrăcaţi în haine închise de postav, în lipsă de altceva, se ceartă între ei. Mă amuză să văd cum panglicile roşii ale pălăriilor uşoare de paie se mişcă parcă în ritmul alert al vorbelor. Pe sub porticul palatului ducal, ajung repede pe podul de unde pot privi în voie spre larg, dar şi spre Ponte dei Sospiri. Înapoi în Piazza San Marco. Conglomerat stilistic. Arhitectură bizantină, gotică, renascentistă. Ornamentaţii baroce. Asta este Veneţia ? Ansamblul însă fascinează şi subjugă. Scopul a fost atins, nu-i aşa, signor Niccolo ? Basilica, Turnul orologiului, Campanila şi logetta, biblioteca şi librăria Marciană. Fiecare în parte, o pagină din istoria strălucitoare a Republicii Serenissime. Fiecare în parte, o posibilă pagină din istoria spiritului uman.

La Galleria dell'Accademia am întîlnire cu pictorii şcolii veneţiene : Bellini, Carpaccio, Marco Basaiti. Remarc şi străinii : padovanul Andrea Mantegna, florentinul Piero della Francesca. Apoi, din nou, veneţienii : Guardi, Tiziano, Veronese, Tintoretto. Iată, un Veronese superb : *Alegoria di Venezia*. Între capodopere este greu să te decizi. Ar fi şi inutil.

Pe străzi, eşarfe imense anunţă tot felul de expoziţii. Mă atrag cele de la Muzeul Pegy Guggenheim. Ajung cu greu prin labirintul de străduţe de lîngă chiesa San Gregorie. Noroc că încă nu s-a deschis. Intru, pentru moment, într-o mică galerie de artă contemporană. Expune grafică un mare artist : Virgilio Guidi. Îi cunoşteam creaţia din albumele pictoriţei Elena Uta Chelaru. Contactul cu opera este însă cu totul altceva. Între timp s-a deschis colecţia Guggenheim. În curtea interioară, pietriş alb, strălucitor. Cîteva lucrări de sculptură : Henry Moore, Arp. În zid, încastrată o mică placă de bronz ; marchează mormîntul fostei colecţionare. Ştiu că, în timpul vieţii, l-a stimulat pe Brâncuşi. Aici se află, transferată de la New York, o *Măiastră*.

Trebuie să optez : *Tauromahia* în viziunea lui Goya şi Picasso sau expoziţia celor şase : Kandinsky, Marc, Delaunay, Calder, Gabo, Picasso. Trebuie să le văd pe amîndouă. O iau pe rînd. Recunosc lucrări demult gravate în retină. Mă bucur de revedere. Calder mă surprinde prin fragilitatea sculpturilor sale mobile, Gabo prin ingeniozitate şi insolit. Picasso e acelaşi. El n-a căutat, a găsit. Marc şi Kandinsky sînt explozivi cromatic iar Delaunay un mare constructor al imaginii. Aş vrea să văd *Măiastra* lui Brâncuşi. Nu se poate. Se află în depozit. Ca să mă consoleze, o tînără roşcată, venită aici de peste ocean ca să studieze istoria artelor europene, îmi oferă, în schimb, o ilustrată. Ce-o fi fost oare în capul acelei domnişoare continui să mă întreb şi acum. Oricum, greu de răspuns.

Ridic din umeri şi mă uit spre cer. Dinspre Santa Maria Sallute un stol de porumbei mă face s-o pornesc într-acolo. Chiesa îmi pare decupată dintr-un tablou de epocă. Este însă inexact ce-am spus. Aceeaşi epocă s-a dilatat continuu pînă în ziua de azi. Poate mai puţin ambarcaţiunile moderne şi aerul de americanizare al cetăţii. În rest, Veneţia rămîne egală cu ea însăşi. Aşa cum a văzut-i Gh. Petraşcu, strălucitoare ca o tipsie de aramă ori un vas smălţuit. Sau, cum a resimţit-o Ştefan Popescu, dornic de exotism. El a exploatat din plin, după lecţia orientului, farmecul indelebil al unei arhitecturi de mare şi rafinată sinteză stilistică. Pentru Corneliu Baba, Veneţia nu e oraşul palatelor somptuoase, ci al culorilor adînc distilate. Artistul ignoră fastul şi reţine poezia simplă, neostentativă a firescului. Peisajele veneţiene sînt, toate, mici poeme ale liniştei interioare şi ale împăcării cu sine. Alături de el trăim o altă vîrstă a picturii. Aşa cum o identificăm şi în pînzele Elenei Uta Chelaru. Artista nu a pictat un oraş, ci atmosferă. Griuri tandre compun un halou policrom şi insinuează o undă de mister. Văzută astfel, Veneţia e doar o promisiune. Aşa cum şi eu am promis cuiva că îi voi istorisi o dată povestea Podului Rialto. Sper, ca să păstrez intactă speranţa, să nu mă ţin de cuvînt...

Valentin CIUCĂ

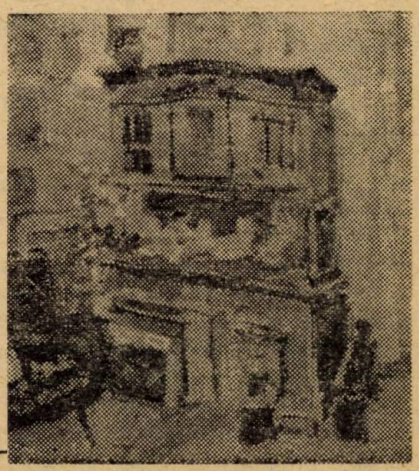

Constantin Daradici : „Interior"

Prin TBILISI, orașul lui Rustaveli

Coborîm cu autocarul pe serpentinele ameţitoare ale Caucazului. Drumul de la lacul Sevan spre capitala Gruziei este mirific. Am lăsat demult în urmă zonele aride, acum de o parte şi de alta a şoselei covorul vegetal acoperă cu dărnicie lanţul înălţimilor. Explozia nuanţelor de verde ne fulgeră privirea. După 400 km, cît măsoară tot drumul, iată-ne în oraşul Tbilisi. Hotelul cu acelaşi nume la care tragem este preferat celui mare şi modern — Iveria. Coloanele interioare placate cu marmoră, candelabrele vechi, atmosfera de epocă sînt parcă mai pe gustul nostru.

Nu miroase „a lemn de cedru, nici a santal, nici a smirnă". Enigma nopţilor gruzine persistă doar ca o vagă urmă aburită din basmele Orientului. În schimb se simt aromele saşlîkului şi tăriile puternic condimentate. Mă trezesc în zori în zgomotul străzii de sub geam şi nu mă întreb de unde vin emanaţiile violente de mirodenii. Mă bucur pentru ziua care a apărut. O incursiune prin capitala medievală este mult mai tentantă decît prin cea modernă.

Din bulevardul Rustaveli, în pantă spre rîul Kura, pleacă o stradă care pentru mine a rămas de o frumuseţe fermecătoare. Nu se remarcă prin grandoare asemeni marelui prospect, străjuit de clădiri masive cu vitrine de lux. Dimpotrivă, strada îşi arată simplitatea şi vechimea cu mîndria unui trecut care nu stă la îndemîna multora dintre celelalte. Casele cu două, trei niveluri, construite cu cîteva secole în urmă, îşi proiectează aerian deasupra trotuarelor balcoanele de lemn sculptat ca pe o idee platonică a epocii medievale. Lemnul filigranat de mîini iscusite, vopsit într-un albastru azuriu extraordinar, conferă caselor şi străzii o ţinută maiestoasă, totul pare învăluit într-un fel de muzică luminoasă, descinsă din trecutul milenar al Orientului.

Istoria Gruziei se pierde în negura timpului. Prin secolul VI î.e.n. a apărut Colhida, apoi Tiberia. Pe rînd ţara devine vasală persienilor, tătarilor, mongolilor, turcilor. Abia din secolul XI începe epoca renaşterii gruzine, perioadă legată de numele lui David al IV-lea, căruia i se mai spune şi Constructorul, apoi de numele reginei Tamara. În acest timp are loc o adevărată înflorire a literaturii, picturii, arhitecturii. Acum apare Şota Rustaveli prin monumentala-i operă. Personalitate memorabilă, el a lăsat un fel de foc divin la care se încălzesc generaţii întregi. Epopeea lui Rustaveli „Viteazul în piele de tigru" a rămas în conştiinţa lumii ca una din expresiile creaţiei perene, comparabilă fiind cu marile epopei ale literaturii universale. Creaţia sa este de faimă neobişnuită pentru că reprezintă o continuă aspiraţie către lumină, către soarele care risipeşte întunericul.

Continuăm turul frumosului oraş. Din umbra calului de pe care Vahtang Gorgassli, rege şi fondator al Tbilisiului, scrutează orizontul, ca şi cum liniştea oraşului de azi s-ar bizui încă pe ocrotirea lui, scrutăm şi noi cetatea Narikala, un fost puternic bastion din secolul IV, situată de partea cealaltă a Kurei, şi din care au rămas doar nişte ziduri ridate de vreme. Cerul de un albastru curat se oglindeşte în rîul de la picioarele noastre, iar din loc în loc siluetele clădirilor proiectate în undele uşoare ale apei tremură lin, de parcă ar ţine să ne amintească faptul că şi ele merită mai multă atenţie. Privim spectaculoasele împrejurimi de pe platoul cetăţii Metekhi din care se mai păstrează de fapt biserica cu acelaşi nume, azi transformată într-un curios teatru experimental. În prim plan se disting clar cîteva biserici ortodoxe, una în stil gregorian şi o sinagogă. Ne aflăm în vatra centrală a oraşului vechi. Călcăm pe drumul acoperit de dale roase de străvechime, avînd impresia că paşii produc ecouri ciudate. Ne întoarcem pe acelaşi pod spre lumea realităţii din care am evadat preţ de cîteva clipe pentru a trăi mai mult în lumea trecutului. Aş vrea să-mi dăltuiesc în memorie magia acestor locuri, păstrîndu-le forţa şi farmecul lor inedit.

O experienţă interesantă, mai ales în planul comparaţiei, ne-a oferit-o vizitarea muzeului etnografic, de fapt un muzeu al satului asemănător cu cel din Bucureşti. Sînt expuse aici, într-un cadru natural, superb, case autentice din toate zonele geografice ale Gruziei. Ca elemente specifice, inedite pentru călătorul îndepărtat aş aminti existenţa fîntînilor din ceramică în fiecare curte, a oalelor enorme, tot din ceramică, îngropate în pămînt şi în care se păstra vinul. Majoritatea caselor sînt construite din lemn de castan, sobele plasate în colţ, sub formă de şemineu, dispuse circular la acelaşi horn dacă sînt mai multe. Atrage atenţia o casă din secolul 18. Nu are ferestre, în schimb are un coş central cu rol de eliminare a fumului dar şi de luminător. Acesta este susţinut pe stîlpi sculptaţi şi realizat din bîrne aşezate în faţete, asemeni fagurelui de miere. Iată cum bogăţia imaginaţiei şi a sufletului locuitorilor de altădată a rămas ca o efigie de spirit săpată în timp, exprimată în reprezentări de artă populară, în îndeletniciri şi obiceiuri bine conservate.

Timpul scurt şi posibilităţile contactelor sînt prea sumare pentru a putea avea sentimentul tuturor revelaţiilor. Încercăm să-l completăm cu ceea ce ne-a rămas de văzut. La spectacolul de varietăţi prezentat de ansamblul folcloric Muhambazi ne-am consolidat ideea că muzica şi dansul rămîn modalităţi esenţiale de exteriorizare, arta fiind nemijlocit legată de viaţă, o ambasadoare a diverselor simţăminte, fie de bucurie, fie de tristeţe. Frumuseţea dansului gruzin este neîntrecută. Ritmul lui, cînd pe muzică tînguitoare, cînd aprinsă, lansată parcă într-un zbor fără de sfîrşit, te poartă pe un drum cu porţiuni netede şi denivelate, aşa cum a fost drumul din istoria devenirii omului. Al gruzinului plin de nerv şi abil. Bărbaţii, cu chipuri măslinii, cu nelipsita mustăcioară, sînt mîndri şi de o agilitate transmisă neîndoielnic cu forţa cu care strămoşii lor au ştiut să ţină piept valurilor şi furtunilor. Fetele sînt graţioase, incompa-

rabile în ştiinţa de a împărţi zîmbete pline de mister. În iureşul mişcărilor de piruete surprind feţele frumoase de oval ale dansatoarelor asemeni porţelanului de Sèvres.

Muzeul de artă gruzină şi cel al tezaurului ne-au dezvăluit bogăţia de spirit şi materială a unui popor care a supravieţuit şi s-a dezvoltat cu demnitate. Sălile care adăpostesc exponatele desigur nu se pot măsura cu varietatea şi valoarea marilor muzee ale lumii. Dar un pictor ca Pirosmani, care a ştiut să refuze orice influenţă, păstrîndu-şi integral originalitatea, nu poate fi întîlnit oriunde. În încăperi succesive cu pereţi îmbrăcaţi în pluş albastru sînt numeroase podoabe de aur şi argint bătute cu pietre preţioase, icoane simple sau decorate cu ornamentaţii superbe — mărturii ale vechimii bisericii ortodoxe gruzine —, veşminte ţesute în fir, obiecte de cult, vase scumpe şi cîte altele.

O călătorie cu funicularul spre parcul oraşului este generatoare de senzaţii tari. Urcăm pe o pantă lungă de peste 500 m şi cu o înclinaţie nemaipomenită, de parcă escaladăm versantul unui munte. Se spune că este înclinaţia cea mai mare din lume. Interesant este că elegantele cabine în care suim nu sînt suspendate, ele circulă pe şine asemeni tramvaiului. Nu am înţeles sistemul de frînare, dar este suficient să te gîndeşti la o cît de mică defecţiune şi te cuprind fiori de groază. Ajunşi sus, răsuflăm uşuraţi şi avem răgazul să admirăm splendida privelişte a Tbilisului. La poalele stîncii pe care ne aflăm se întinde partea oraşului vechi, prin mijlocul căruia şerpuieşte molcom apa rîului Kura. Pînă în secolul 18 aici se desfăşurau celebrele grădini ale ţarilor gruzini. Se văd multe ziduri, mărturii ale trecutului îndepărtat, cetăţi, catedrale şi biserici, temple şi statui ecvestre, clădiri înălţate în arhitecturi diferite. Stilul vechi gruzin se distinge cu multă personalitate dintre celelalte construcţii, poate şi pentru armonia îmbinării elementelor faţadei, arcadele balcoanelor de lemn încrustat rămînînd inegalabile.

Privesc încîntat şi gîndul mă duce la ţinutul Colhidei, patria legendară a Medeei, pe ţărmul estic al Mării Negre, nu departe de locurile în care ne aflăm acum. Vestita lînă de aur, ţinta mirifică a expediţiei argonauţilor, aici s-ar fi aflat. Medeea, fiica regelui din Colchis (Colhida) şi nepoata Circei, prin puterea ei de magiciană, l-a ajutat pe Iason, comandantul corăbiei Argo, să pună mîna pe lîna preţioasă. Privirile ni se îndreaptă spre orizontul vast. dar pînă la el oraşul se profilează ca o perlă răsărită din marea vegetală cu arome subtropicale.

Un tablou al amintirilor gruzine nu poate fi lipsit de cele de ordin gastronomic. Dejunul, prînzul sau cina servite în cel mai autentic specific al bucătăriei locului fac deliciul gurmanzilor cu pretenţii ridicate. Saşlîk, suloguni, hinkali, baja — în traducere însemnînd frigărui, brînză răscoaptă, inimă de berbec umplută şi condimentată, sosuri bogate cu picante verdeţuri, toate stropite cu vinul sec saperavi — iată una din tentaţiile în faţa căreia nu poţi rezista în nici un chip.

Sînt multe lucruri de reţinut dintr-o călătorie în care scopul nu este numai cel de agrement. Unele impresii rămîn mai puternice decît altele, rămîn cu forţa unor amintiri impregnate adînc. Unele nu sînt de natură să vizeze senzaţionalul, ceea ce şochează, exotismul pur. Aparent aceste impresii sînt minore, dar de o sensibilitate capabilă să exprime elemente în intimitatea lor, dezvăluindu-ţi culoarea locală, originalitatea şi personalitatea creaţiei umane din acea zonă. Ne pregătim să lăsăm în urmă şi Tbilisul, oraş cu imagini dăltuite în memorie şi cu armonii fermecătoare.

Nicolae BUSUIOC

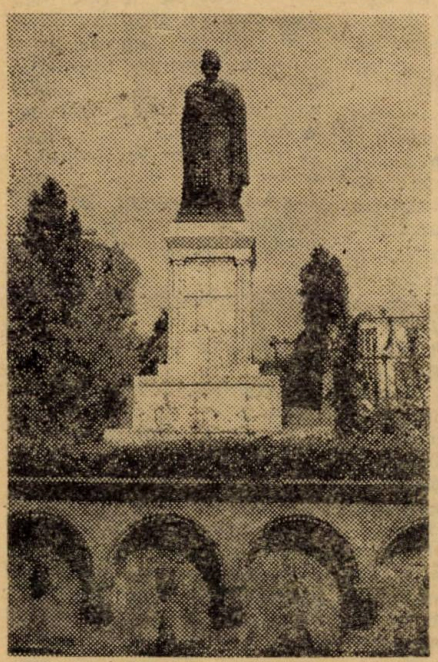

Monumentul lui Rustaveli

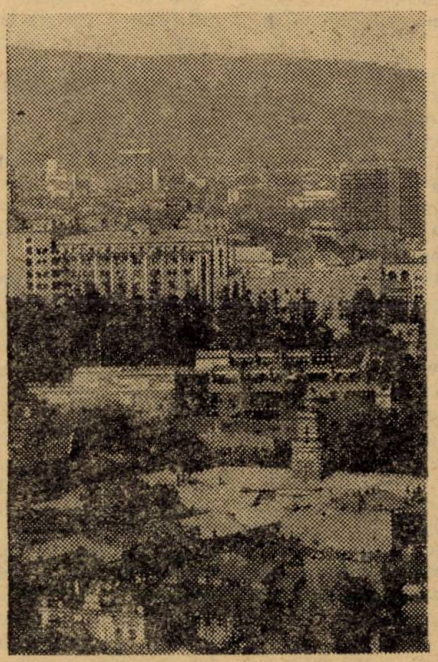

Detaliu arhitectonic

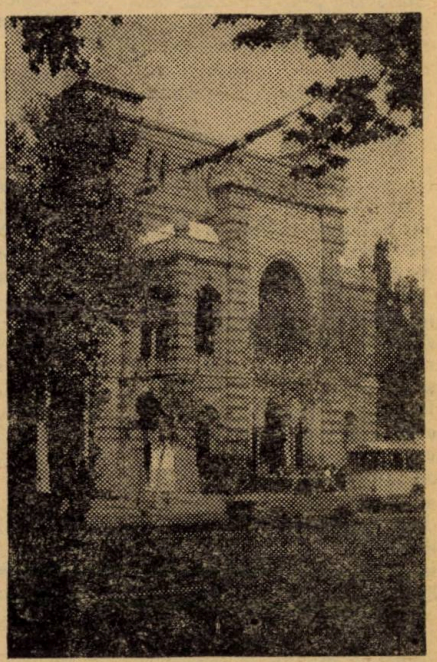

Opera

JURNAL AMERICAN

PRINTRE ŢĂRANII OLANDEZI DIN INDIANA

Într-o frumoasă zi de septembrie ne urcăm în de acum familiarul Buick Regal al bunului prieten Gregory şi răspundem unor invitaţii din Indiana, statul magnoliei, al bujorului şi al podurilor acoperite de peste Wabash, Ohio, White, St. Joseph sau Maumee, al marilor universităţi şi oţelării, al domoalelor coline împădurite şi al fermelor întinse.

În drum spre Bloomington traversăm celebrul parc Brewn din Nashville şi aflăm că va trebui să revenim întrucît, pe aceste păduri nesfîrşite octombrie brodează cele mai fantastice combinaţii de culori dublate apoi în oglinda numeroaselor lacuri „indiene", mîngîiate de indescriptibile apusuri de soare. Un început care nu încurajează neapărat vizitele şi întîlnirile programate între zidurile adesea arid înţelepte şi frustrant limitative ale marilor universităţi — Bloomington, Terre Haute, Indianapolis, Anderson şi, în nord, vestita Notre Dame. Drept care cădem de acord să sărim peste spectacolul din beton şi amintiri mai ales tragice ale vestitei piste automobilistice, marele stadion al „Muntenilor"/„Hoosiers", istoricul Lafayette şi nu mai puţin cunoscutul Fort Wayne, chiar peste locurile copilăriei lui Abraham Lincoln şi să petrecem cîteva zile prin comitatele nordice, pe drumuri de ţară, în moteluri şi sate de vacanţă nepretenţioase, printre ţăranii olandezi cunoscuţi sub numele de „amishi".

Veniţi pe noul continent acum cîteva secole bune, amishii s-au stabilit în zonele de nord ale statelor New York, Pennsylvania, Ohio şi Indiana. Aceşti oameni au păstrat de la înaintaşi şi se încăpăţînează să transmită urmaşilor obiceiuri şi credinţe adesea mai greu de înţeles. Sînt, în marea lor majoritate, agricultori şi păstori, refuză avantajele oferite de automobil şi electricitate, inclusiv telefonul, îşi conduc trăsurile negre de la un sat la altul pe drumuri neasfaltate. Pot fi recunoscuţi după îmbrăcămintea rigid croită şi colorată, basmalele strînse şi rochiile lungi ale femeilor, pălăriile cu boruri largi şi „bărbile tip" ale soţilor lor. Comunităţile amish sînt organizate pe principiile economiei naturale închise iar modul lor de viaţă este nu numai anacronic, ci adesea straniu. Cum secretul perenităţii lor patriarhale este păstrat prin forţa unor jurăminte înspăimîntător de stricte, este greu de pătruns dincolo de aparenţele inofensive. Privirile şterse, inexpresive, lipsa de imaginaţie vestimentară, mişcările şi gesturile — deliberat, cred — monotone indică o austeritate din altă lume; căsătoriile sînt un privilegiu al mai marilor obştei, cei bogaţi sau puternici adună mai multe generaţii de soţii în casele lor, tinerele fete, începînd de la vîrste relativ fragede, sînt vîndute acestora de către părinţii lor şi devin de timpuriu neveste-surori ale consoartelor mai în vîrstă, care le acceptă cu resemnare şi înţelegere curios maternă. Altminteri, bărbaţii sînt buni păstori, agricultori şi meseriaşi iar femeile ştiu să facă mai tot de ceea ce are nevoie o gospodărie simplă.

Împinşi de curiozitate, călătorim suspendaţi în acest ev mediu germanic transplantat în America, mîncăm la restaurante care se cheamă „Das Dutchman Essenhaus", „Buggy Shupp", „Stroh Schtall", „Khee Schtall" sau „Hoy Bourden", ne învîrtim prin magazinele artizanat din care nu ne vine să cumpărăm ştergare, saltele, păpuşi bizare sau împletituri de paie, privim cu o vagă nelinişte zidurile sumbre ale bisericilor luterane, metodiste, mennoniste sau ale „fraţilor" din Middlebury, Nappanee, Shipshewana, Goshen şi Bristol.

Avem totuşi şi un ţel mai bine precizat — să găsim caş de oi proaspăt; între Middlebury şi Shipshewana indicatoarele ne trimit spre „Deutsch Käse Haus", nu mai este decît o jumătate de oră pînă la închidere şi ne grăbim să prindem ultima tranşă; tragem indignaţi de uşi şi batem în obloanele zăvorîte ale magazinului şi „fabricii de brînză" pînă cînd ne amintim că, mergînd spre vest, am uitat să ne punem ceasurile cu o oră înainte, că sîntem în „central time zone" şi că deci va trebui să venim a doua zi.

Ceea ce şi facem, după o noapte petrecută la hanul „Patriot" de lîngă Howe, în camere din care se iese direct în pădure sau pe cîmp şi unde ne-am simţit ca în nişte căsuţe din campinguri în care am stat la Eforie, în Bucovina, în Neamţ... Cumpărăm trei feluri de caş de la Käse Haus,

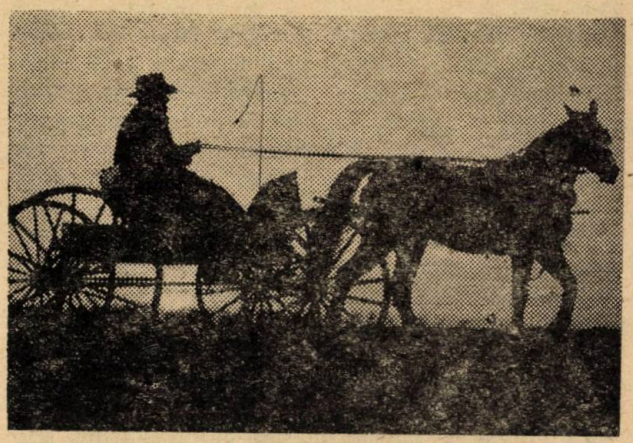

Amurg liniştit

la gospodăria unui amish ne tocmim pentru roşii şi ceapă, de la un magazin sătesc luăm pîine neagră de secară şi un carton cu bere, o amishă ne dă cu un dolar şi jumătate un „harbuz vărgat" de vreo şase kilograme şi mergem în căutarea unui loc pentru picnic.

Coborîm spre Nappanee — în dialectul indienilor Mississauga, *nepanee* înseamnă „făină" — tîrguşor agreabil, arţari înalţi străjuiesc arterele de circulaţie, case bine întreţinute, pajişti şi parcuri încărcate cu flori; trei teatre — din care două de vară — tarabe cu obiecte de artizanat, terenuri de golf, magazine de antichităţi olandeze. Traversăm alte sate ale amishilor, renunţăm să luăm o gustare la „Restaurantul hambar", dăm un telefon la Focşani din campingul de lîngă Wolcottville, urcăm pe pitoreasca „Autostradă Transylvania" şi rămînem o după-amiază în pădurea de la Camp George: cabane, lacuri cu bărci, teren de volei, companie plăcută, focuri de tabără.

Mai petrecem o jumătate de zi prin ciudatele localităţi din Elkhart, la bîlciul şi licitaţia din Shipshewana şi vizităm colegiul Goshen. Tot nedumeriţi încă, intrigaţi de aceste locuri şi aceşti oameni de pe noul continent, ne îmbarcăm pentru Cuyahoga — „rîul şerpuit" în alt dialect indian; lipsiţi de istorie, americanii o proiectează în marea lor geografie, timpul devine spaţiu, feudalismul european îşi prelungeşte agonia pe aceste dealuri din Indiana, în aceste cotloane anacronice, insule bizare în interiorul civilizaţiei computerelor, roboţilor şi rachetelor cosmice. Dimineaţa, pe malul lacului Erie — spectacol aviatic; privim demonstraţiile de forţă şi inteligenţă ale constructorilor de avioane şi piloţilor, ne amintim că amishii mai folosesc furca şi roata de tors, lampa cu gaz, plugul tras de animale şi, imperturbabili, cred în moştenirea lor spirituală, refuzînd totodată, aproape paradoxal de pozitiv, structurile sociale agresive, create de oameni grăbiţi şi adesea, drept urmare, violenţi, derutaţi, mai puţin oameni.

DACĂ PIERZI CEVA-N CHICAGO

Revin la Chicago mai ales pentru a-mi atenua sentimentul de frustrare pe care l-am avut cînd am aflat că programul Fulbright îmi schimbase numirea ca profesor oaspete de aici la Cleveland. În aprilie descindeam la O'Hare (cel mai aglomerat aeroport din lume, cu peste o mie de zboruri şi o sută treizeci de mii de pasageri pe zi); acum, cu automobilul, dinspre sud-est, pe autostrăzile 80/90 şi apoi 94.

Ne oprim la unul din cele aproape o sută de hoteluri din zona metropolitană; se cheamă McCormick, costă neaşteptat de mult, dar recepţionerul ne încurajează: „Aveţi micul dejun inclus iar seara sînteţi serviţi cu o sticlă de şampanie". Argumentul din urmă nu ne mai lasă nici o ieşire, aşa că înnoptăm aici.

Unul din ghidurile turistice pe care le primim aproape că ne înspăimîntă cu mulţimea şi varietatea locurilor şi a evenimentelor pe care am putea să le vedem; primele patru „momente", dintr-o listă de zeci de pagini, sînt Academia

de ştiinţe, Muzeul ştiinţei şi industriei, Centrul cultural, Parcul Lincoln. Apoi cîteva indicaţii care ne mai relaxează: „Lacul Michigan este la răsărit. Dacă îl vedeţi spre stînga, vă îndreptaţi spre sud; dacă se află în dreapta, mergeţi spre nord". Pînă aici nici că se putea mai limpede. „Ba se poate", ne informează în continuare ghidul: „Ce se întîmplă dacă pierdeţi ceva în Chicago? Dacă vă pierdeţi unul de altul, sunaţi la Centrul de informaţii turistice, telefon 793—2094; dacă pierdeţi un pachet, telefonaţi la magazinul unde credeţi că l-aţi uitat; dacă pierdeţi un copil, sunaţi poliţia la 744—4000; dacă vă pierdeţi cumpătul, staţi jos şi vă relaxaţi." Şi, vrînd-nevrînd, tot pronunţînd numele oraşului, stimulat şi de acest tip de umor, îmi aduc aminte de o serie de glume relativ stupide, mult îndrăgite şi practicate de un coleg în perioada memorabilei studentii ieşene, în genul „tunu" („Tu nu mă mai iubeşti..." „Chicago" („Cic-a gonit-o de-acasă") etc.

Astfel înarmaţi, în dimineaţa rece de septembrie („oraşul vînturilor") ne înfiinţăm la „cel mai mare şi mai popular centru al ştiinţei şi tehnologiei din lume", unde vin anual peste patru milioane de vizitatori. Muzeul se află în frumosul parc Jackson, între McCormick şi Universitatea din Chicago. Găzduit de arhitectura clasică a fostului Palat de arte frumoase, muzeul este, într-adevăr, uimitor: 75 de săli mari, o suprafaţă de aproape 7 hectare şi peste două mii de unităţi expoziţionale. Nu avem timp decît pentru cîteva „experienţe muzeale": replica la scara 1/1 a unei mine de cărbuni din sudul statului Illinois, urmărim procesul prin care razele de soare se transformă în energie, urcăm la bordul submarinului german U-505 capturat în timpul ultimului război mondial, ne plimbăm printr-o inimă de 5 metri înălţime, vedem capsula Apollo 8, ne minunăm de îngheţarea instantanee a florilor sau a altor obiecte prinse de jeturile unor fluide foarte reci, redescoperim legile mişcării şi gravitaţiei, ne uităm la Lacul Michigan printr-un periscop şi, complet zăpăciţi, ieşim pe bulevardul Lake Shore şi lacul este în dreapta aşa că ne îndreptăm spre Evanston, oraşul-cartier din nord.

Cum era şi de aşteptat, la Northwestern („una din cele mai mari şi mai bune universităţi") ne lărgim şi adîncim perspectiva: „Acum 20 de mii de ani un mare volum de gheaţă a coborît spre sud şi a apăsat scoarţa pămîntului; după vreo opt mii de ani, aceşti munţi de gheaţă s-au topit lăsînd rămăşiţe glaciare şi văgăuni uriaşe în zona Illinois de astăzi. Lacul Michigan este unul din aceste lacuri cu apă dulce — al şaselea din lume ca suprafaţă: are o lungime de 510 km şi o lăţime de aproape 200 km". Şi, la altă catedră: „Indienii locuiau prin aceste părţi încă de prin anul 5000 î.e.n.; relicve ale civilizaţiei lor mai pot fi văzute şi astăzi la Cahokia. Primii exploratori europeni care au ajuns în Illinois au fost Jacques Marquette şi Louis Joliet, doi francezi care s-au aventurat în bărci de coajă de mesteacăn pe rîurile Missisippi şi Illinois. Urmează alţi exploratori francezi, sînt construite avanposturi militare, înfloreşte comerţul cu blănuri Între 1763 (sfîrşitul războiului franco-indian) şi 1778 (capturarea Fortului Kaskaskia de către George Rogers Clark), Illinois a fost colonie britanică. Pînă în 1787 aparţine de Virginia iar apoi trece sub guvernare americană. Prima capitală a fost Kaskaskia, a doua Vandalia iar Lincoln o stabileşte la Springfield".

„Ca mărime, Chicago este al doilea oraş din Statele Unite, după New York şi urmat de Los Angeles. Primii colonişti francezi s-au stabilit aici în 1696. Oraşul ca atare a fost fondat în 1779. În 1837 avea 4 170 de locuitori. Numele rîului şi al metropolei derivă din indianul Che-Cagou. Se întinde de la nord la sud pe malul lacului pe o distanţă de 50 de km, cu o suprafaţă de aproape 700 km². Are 430 de parcuri ce acoperă peste 300 de hectare".

„Noua arhitectură a oraşului se datorează, mai ales, marelui incendiu din 1871 cînd, legenda spune, vaca lui madame O'Leary a dat cu copita într-un felinar şi a aprins grajdul. În trei zile şi jumătate au ars mai mult de 15 000 de clădiri. Una din puţinele rămase este turnul de apă"

Aşa se face că oraşul de astăzi, construit de arhitecţi ca Frank Lloyd Wright, Mies van der Rohe, Sullivan şi Adler, este mereu calificat prin „cel mai": cea mai înaltă clădire din lume (turnul Sears, 110 etaje, 443 m), cei mai mulţi vizitatori (opt milioane anual), cel mai lung bulevard (Western Avenue, peste 40 km), cea mai aglomerată şosea (pe autostrada Dan Ryan, la intersecţia cu 59, trec peste 250 000 de vehicule pe zi), cel mai mare şi mai aglomerat centru feroviar; în sfîrşit, dacă Chicago ar fi o naţiune, s-ar plasa ca a noua din lume în privinţa produsului naţional brut.

Impresionaţi dar şi sătui de atîtea cifre şi superlative, ne bucurăm să descoperim şi un Chicago mai aproape de preocupările noastre: oraşul în care s-au născut sau au locuit (unii încă locuiesc) Carl Sandburg, Edgar Lee Masters şi Vachel Lindsay, Ernest Hemingway, Ray Bradbury, Gwendolyn Brooks, Saul Bellow, James T. Farrell şi Nelson Algren, oraşul importantei mişcări critico-literare cunoscută sub numele de „neo-aristotelianism" şi, de ce nu, fiindcă tot literatură se cheamă, oraşul gangsterilor.

Maşina ne poartă, necronologic, pe North Lincoln pînă la Biograph Theater; vedem scaunul în care a stat John Dillinger în duminica de iulie 1934 urmărind filmul cu Clark Gable, uşa prin care a ieşit cu Polly Hamilton şi Anna Sage, aleea pe care a fost încolţit şi împuşcat de agenţii FBI-ului, locul în care a căzut cel mai căutat criminal din America la numai 31 de ani. Ceva mai spre sud, pe North Clark, o pajişte şi un spaţiu de parcare se află pe locul celebrului masacru traficanto-banditesc din 1929, iarna, în „comandamentul" lui George „Bugs" Moran. Ne mişcăm pe cîteva străzi pînă în noiembrie 1924 şi pe lîngă Catedrala Holy Name; super-criminalul anilor '20, Dion O'Banion, totdeauna cu trei pistoale la purtător, culegea crizanteme în grădina din spate cînd Mike şi Angelo Germa, Scalisi şi Anselmi, trimişi de Torrio şi Al(phonse) Capone, l-au împuşcat în faţă, în piept, în gît şi în cap. La înmormîntarea lui numai florile au fost transportate de un cortegiu de 26 de maşini. De la catedrală traversăm spre sud-est şi intrăm pe Michigan Avenue. Pe aici trecea, în iunie 1930, ziaristul Alfred Lingle, cînd a fost încadrat de doi necunoscuţi şi împuşcat, ziua în amiaza mare, tocmai cînd traversa Randolph Street. În scandalul şi conflictul cu lumea interlopă care au urmat s-a descoperit că Lingle era, de fapt, reprezentantul lui Al Capone în primărie şi poliţie. La intersecţia dintre Michigan şi 22 — vechiul, marele şi neatrăgătorul hotel Lexington. Aici intra, în noiembrie 1928, bătrînul politician Frank Loesch pentru a vorbi cu singurul om care putea garanta că apropiatele alegeri aveau să fie „libere şi democratice". De la biroul său de mahon din salonul apartamentului cu şase camere, baie cu robinete de aur, covoare orientale şi candelabre din chihlimbar, Al Capone, adevăratul şef al poliţiei, îl asigură că aşa va fi. Mai tîrziu Loesch avea să declare că fuseseră cele mai corecte alegeri din ultimii patruzeci de ani.

După această aventură în semi-ficţiune revenim în centrul traversat de căile ferate suspendate pentru un periplu arhitectural şi sculptural. În piaţa Daley — vestita sculptură din oţel, înaltă cît cinci etaje, un fel de pasăre metalică în zbor bizar încremenit, ceva mai greu de contemplat şi înţeles şi semnată de Picasso. Vis-a-vis — femeia lui Joan Miro: doisprezece metri înălţime, beton, bronz şi plăci de ceramică, braţe întinse. Puţin mai la sud — frumosul mozaic al lui Chagall intitulat „Patru anotimpuri" şi executat în sticlă, marmură şi piatră. În continuare, „Flamingoul" de oţel vopsit în roşu al lui Calder şi „Umbrele întunecate" din 20 de tone de metal ale lui Nevelson.

Zilele şi nopţile trec cu o viteză uluitoare, nu avem timp să mergem la nici unul din cele 58 de teatre, alergăm cîteva ore printre impresioniştii francezi şi prin colecţia orientală de la Institutul de artă, nu intrăm la Planetariu, ne minunăm prin încîntătorul oraş chinezesc. La sfîrşit ne rezervăm cîteva ore bune pentru cele două turnuri: de apă, cel mai vechi, şi Sears, terminat în 1974. Instalaţiile de apă din Water Tower încă sînt considerate a fi printre cele mai sofisticate de acest fel: alături, un foarte nou şi elegant complex comercial situat pe şapte nivele servite de lifturi ce se mişcă derutant de repede prin „tijele" de sticlă din centru.

Sears Tower, adevărat simbol al oraşului de astăzi, este cu peste 30 de metri mai înalt decît World Trade Center din New York. Citim — pentru a cîta oară — cîteva date: oţel (76 000 de tone), aluminiu şi beton — în total, 222 500 de tone; peste 16 000 de ferestre curăţate de opt ori pe an de şase maşini automate; construcţia a durat trei ani, în orele de vîrf lucrînd la ea peste 1 600 de muncitori; se sprijină pe 114 stîlpi de piatră; 103 ascensoare (pînă la etajul 103 — se face un minut); 12 mii de locatari; restaurante, cofetării, magazine, bănci. Urcăm pînă la terasa de la 103 iar ziua însorită ne permite o panoramă unică: Lacul Michigan, de un albastru cu irizaţii mov şi un mal împestriţat cu minuscule

corăbii, benzile întretăiate, suprapuse și „buclate" ale numeroaselor artere de circulație pe care se mișcă, ordonat, ca într-un joc electronic, nenumărate cutiuțe dreptunghiulare, clădirile din apropiere gîfîind prin plămîni de oțel, beton și sticlă, dar nereușind să ne ajungă, mai spre nord — cuminte, umilită — fosta „cea mai înaltă clădire din lume", turnul John Hancock; în mijlocul parcului Grant — fîntîna arteziană Buckingham (evident, cea mai mare din lume) cu sutele de jeturi de mărimi și intensități diferite și feeric colorate noaptea, apoi pădurile din depărtare, înspre apus și miazănoapte. În holul de la parter ne mai oprim o dată în fața sculpturilor cinetice ale lui Alexander Calder : un univers format din șapte elemente — soare, pendul, spirală, un spin și trei flori — fiecare acționat de cîte un motor electric.

La ieșirea dinspre sud oprim la un nelipsit „McDonald's", ne aprovizionăm pentru șapte-opt-ore de mers, ne desprindem cu greu din fluxul circulației de după amiază și ne îndreptăm — obosiți și satisfăcuți, intrigați și nedumeriți — prin Indiana spre Ohio, păstrînd gustul amar, regretul — care ne va readuce în orașul „cel mai..." — că nu am descoperit mai mult din acel Chicago de dincolo de cifre, statistici și istorii.

PATRU CORTURI, UN IARMAROC, UN CIMITIR

Aproape douăzeci de evenimente au loc anual în Jonesborough, Tennessee (expoziții de păpuși, licitații de antichități, concertele de vară din Christopher Tayler Park în fiecare vineri seara, expoziții de jucării etc.), dar întîmplarea ne aduce aici odată cu programarea Festivalului național al povestitorilor.

Intrăm pe strada mare a acestui oraș relativ mic și totul pare a fi scos din veacul al XVIII-lea : prăvălii în fața cărora cîte un gospodar și-a instalat cazanul deasupra focului și fierbe marmelada pentru iarnă, ateliere, cîrciumioare cu perdele colorat împestrițate și mușcate în ferestre, magazine de vechituri, pavaj de cărămidă sau macadan, case cu coloane din perioada colonială ; dar ceea ce sare în ochi este abundența ostentativă a dovlecilor (termenul moldovenesc de „bostan" mi se pare mai încărcat, mai plin și mai sugestiv în acest context) — galbeni și albi, mari cît un butoi sau mici cît merele, rotunzi și burduhănoși sau ciudat încovoiați, puși în vitrine, pe trepte, prin curți, pe trotuare — și a păpușilor de cele mai diverse tipuri și mărimi. Într-o vitrină, patru dovleci mascați : ochelari, plete, pălării deasupra cozilor pe post de nasuri ; intrăm în magazin și cumpărăm un aparat de fotografiat pentru a lua mărturie vizuală iar amabilul proprietar ne spune că cel mai mare, din stînga, are și un nume — „Unchiul Tobias" —, așa că îl luăm pe unchiul Tobias în brațe și ne uităm pe rînd la obiectivul încă neobișnuit cu așa ceva, înconjurați de privirile înțelegător-încurajatoare ale celor cîțiva cumpărători și trecători.

Treptat, de la locuitori, din ziarul de dimineață, de pe afișe, aflăm ce se petrece : în 1973 un grup de entuziaști din Jonesboro(ugh) au organizat primul Festival național al povestitorilor și au hotărît ca acesta să aibă loc anual în primul sfîrșit de săptămînă din octombrie. Cu aceeași ocazie s-a creat și NAPPS („Asociația națională pentru păstrarea și perpetuarea povestirii"), apoi un Centru național, o Școală națională (cu „ateliere", bibliotecă și arhivă audio-video pentru „seminariile de povestire"), un Catalog național (filme, albume, bibliografii, benzi), o Revistă națională trimestrială, un Ghid național al povestitorilor (nume, adresă, număr de telefon, stil, experiență, taxele pe care le percep), o Conferință națională (care adună, în fiecare iunie, învățători, profesori, bibliotecari, povestitori, folcloriști), o fono-editură specializată — Yellow Moon — care publică volume, albume de discuri, casete ; una din consecințe : poveștile nu mai încep cu „A fost odată ca niciodată...", ci prin „Dacă vă puneți o pereche de căști la urechi și ascultați această bandă veți avea bucuria de a asculta...".

Anul acesta sînt programați patrusprezece povestitori „autorizați" (între ei, profesorul australian din Sydney Moses Aaron, preotul Donald Davis din Carolina de Nord, irlandeza Maggi Peirce, indianul „Chiupewa-Cree, deținător al bastonului vorbitor", Ron Evans din Saskatchewan — Canada, cowboy-ul Waddie Mitchell din Nevada, zimbabwianul Ephat Mujuru, scriitoarea Kathryn Windham, tandemul Barbara Freeman și Connie Regan) care vor oficia în Cortul din parc, Cortul de pe deal, Cortul din Sister's Row și Cortul de pe malul rîului ; pe tăpșanul din iarmaroc se vor manifesta neprofesioniștii și copiii ; nu va fi prezent Jay O'Calahan, „povestitorul oficial al S.U.A. în Africa", el lucrînd în prezent cu Orchestra simfonică din Boston ; seara tîrziu și pînă după miezul nopții, sutele și sutele de participanți din toate colțurile Americii aveau să se adune în vechiul cimitir al orașului, în jurul unui foc uriaș, printre bostani cu lumînări în loc de miez și semințe și păpuși grotești în straie fantastice, pentru a asculta povești de groază. Cum era și de așteptat, toate aceste se vînd pentru un bilet de 43 de dolari ; numai noaptea, în cimitir, intrarea este liberă — o generozitate de care devenim tot mai acut conștienți.

Ascultăm pe rînd, pe apucate, aproape niciodată pînă la capăt, povestiri și basme de toate soiurile și în toate registrele : umor, folclor, anecdote, fabule, povești de viață, din bătrîni, ale pămîntului, ale femeilor și copiilor („Prințesa și mazărea", „Cîntec despre noi înșine", „Înțelepte-le spălătorese din Mongret", „Toba de aur", „Micul balaur", „Zmeura", „Cine a furat găurile de la covrigi..."). din sud și din vestul sălbatec, de inimă, domestice, cu superstiții, vrăjitori, nebuni și spirite („Oroarea de afară, teroarea dinlăuntru" între altele) — majoritatea, povești de groază („Unde ești, tu, Edgar, doamne... ?") : despre fantoma autostopistă și stafia care umblă cu un felinar în căutarea propriului cap, despre spiritele copiilor ale căror strigăte se aud pe malurile unui rîu sinuratic sau dintr-o vale neumblată și misterioasele semne care apar peste noapte pe morminte. Ne amestecăm printre copii și bătrîni cu ochii mari și gurile căscate pentru a deprinde această artă a ascultării și uitării de sine, a dezvoltării unui anumit tip de atenție, a călătoriei în nedefinit pe aripi imaginativ-lingvistice.

Compania detașat investigativă și agresiv academică în care ne aflăm favorizează, a doua zi, un schimb de opinii a căror înregistrare poate deveni o meta-povestire cel puțin la fel de interesantă ca „discursurile" pe care le-am ascultat. Ne gîndim la importanța povestirii ca mediu de

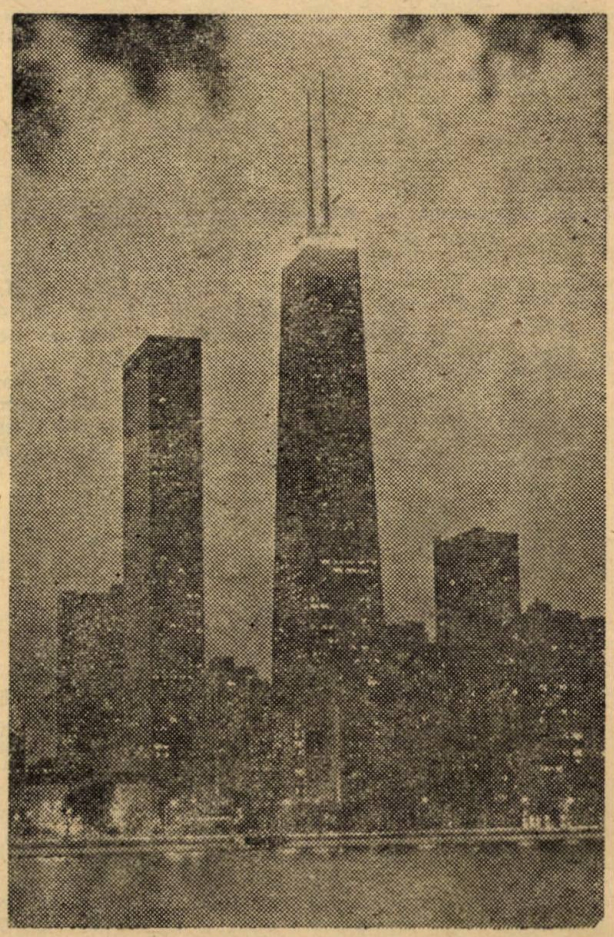

Castelul Turnului de apă

comunicare neglijat aproape complet în culturile europene (unde își are și originea de altfel — în Grecia și Roma antică, în spațiul egiptean și anglo-saxon) și ca instrument motivațional pentru însușirea artei vorbirii. Dar, în loc de parafraze aproximative, îmi propun transcrierea cît mai aproximativ-fidelă a unor fișe înregistrate de o memorie obosită, supra-aglomerată, în timpul unor conversații întrerupte de peisaje, oameni, întîmplări din această țară supra-tehnicizată, locuită de americani ce dispun, în fapt, de o cultură oral-vizuală cu un pronunțat caracter narativ și mai puțin speculativ : din ziare și reviste se citesc „evenimentele" politice, scandalurile, bîrfa, la televizor se urmăresc povești familiale și de dragoste, westernuri și filme polițiste sau SF, la întîlniri și petreceri se deapănă amintiri și întîmplări și nu se dezbat probleme metafizice.

Așadar : „Arta povestitorului creează un cerc magic în mijlocul pieței, iarmarocului, cimitirului, orașului... și-i duce pe ascultători dincolo de limitele fizice ale culturii, în pustie, în transă, în neființă ; narațiunile ne fac mai conștienți de propria noastră umanitate, sînt esențiale în păstrarea echilibrului psihic... drept componente fundamentale ale existenței ; magia povestirii oprește temporar cursul inexorabil al destinului nostru limitat, creează un spațiu vid în continuumul realității sub un cort nevăzut (sau văzut) în care se înalță vieți și locuri alternative, omul își reafirmă astfel dominația asupra universului din jur și faptul că este stăpîn al soartei sale ; vechimea celor mai multe motive, durabilitatea lor pune coerență în viața noastră, dă substanță intuițiilor și ne fortifică în acceptarea inacceptabilului — catharsis, suspendarea temporară a neîncrederii ; prin constructe imaginative poveștile completează locurile pustii din noi, iubirile și uitările copilăriei, furiile noastre ne-exprimate...". Și, fără îndoială că alunecăm inevitabil spre Freud : „Viețile sînt cimitire în care ne îngropăm mereu amintirile, coșmarurile, temerile, neștiința, numai pentru a le da posibilitatea de a învia din nou sub formă de narațiuni ; acestea sînt confesiuni despre instincte pe care creatorii lor au reușit să le reprime..." — adică actul homeopatic al istorisirii. Bachelard scria despre copiii care fac poezie din florile inocenței lor asemeni copacilor care fac miere din florile multelor lor primăveri și despre mamele care, păstrînd amintirea copiilor, a momentelor prin care au trecut, pot deveni depozitare ale memoriei familiei umane și despre poeți și povestitori ca înțelepți ai omenirii. Plus o observație cu adresă directă : „Cînd cercetătorii și profesorii numerotează trimiteri la subsolul paginii, ei nu fac decît să indice fantomele care-i bîntuie prin cărțile și cursurile lor".

Plăcut surprinși de unicitatea evenimentului — „un cadru natural și uman care izolează timp de trei zile comunități de ascultători și povestitori ce-și împărtășesc instinctul de supraviețuire prin acest mod de levitare în zonele inefabil-imponderabile sugerate doar, vag și iremediabil conturate de cuvînt" — înaintăm purtați de gînduri europene și masini japoneze pe fîșii de asfalt americane, desenate în peisajul de toamnă al Munților Fumurii și răsfoind pliante din care aflăm că nu numai în Smoky, ci și în Rocky Mountains are loc un asemenea festival anual — la Denver, Colorado ; înainte de a face planuri pentru o eventuală deplasare spre țara canioanelor în toamna următoare, ultima pagină din ultimul număr al revistei *The National Storytelling Journal* ne descurajează cu o listă completă : festivalul povestitorilor de culoare (noiembrie, Philadelphia), al povestitorilor de crăciun (ianuarie, Georgia), cele din Toronto (februarie), Cambridge-Massachusetts (martie). Wisconsin (aprilie), Carolina de Nord, Montana, New York (mai) și Michigan (iunie).

Ne îndreptăm spre nord și, înainte de a ne angaja într-o călătorie de douăsprezece ore, oprim la Rogersville, un sat istoric cu vreo patru mii de locuitori, pitit între dealurile dintre Knoxville și Bristol ; e unul din cele mai vechi din Tennessee și, cum nu se poate mai potrivit, născut dintr-o poveste de dragoste : Thomas Amis (a cărui casă-muzeu o vizităm), unul dintre cei dintîi locuitori ai ținutului, a dat aceste pămînturi drept cadou de nuntă frumoasei sale fiice și ginerelui Joseph Rogers. Hanul Hale Springs, pe altă Stradă Mare, construit acum un veac și jumătate, a avut cinstea de a găzdui trei președinți ai Statelor Unite — Andrew Jackson, Andrew Johnson și James K. Polk ; camera „Andrew Johnson" se află la etajul întîi, „cu vedere la stradă, baie pe picioare și cămin", cele ale lui Polk și Jackson la etajul al doilea și au dușuri. Cum Polk este cel mai puțin cunoscut dintre ei, camera costă cu cinci dolari mai puțin iar noi îi facem cinstea de a o închiria pentru o noapte. La cină ne amintim despre deosebit de incitanta formă de participare a ascultătorilor într-unul din „atelierele-corturi" : să dea sugestii pentru o plauzibilă încheiere.

Ștefan AVĂDANEI

Mila magnifică

Maxime și cugetări

● Conștiința de viață prețuiește mai mult ca viața (Dostoievski).

● Conștiința este activitatea. Conștiința este o formă a muncii (Tudor Vianu).

● Omul de caracter este nu numai coerent în purtările lui, dar exprimă individual umanitatea, în accepția ei cea mai nobilă (G. Călinescu).

● Caracterul fără inteligență poate mult, dar inteligența fără caracter nu valorează nimic (Cicero)

● Fără caracter nu există frumusețe (Goethe)

● Caracterul nu e un dar, ci o sumă de deprinderi tari, dobîndite prin muncă. Puterea caracterului stă în dragoste (Simion Mehedinți).

● Caracterul e un produs stadial al diferitelor epoci istorice în care mentalitatea de clasă are rolul hotărîtor (Mihai Ralea)

● Caracterele nu se „formează" ci se scot la iveală prin educațiunea rațională (Ioan Slavici)

● A face cu ușurință ceea ce e greu altuia, iată talentul. A face ce e imposibil talentului, iată geniul (M. Fr. Amiel)

● Puțin înzestrat e... elevul care nu-și întrece maestrul (Leonardo da Vinci)

SHAKESPEARE cel tînăr

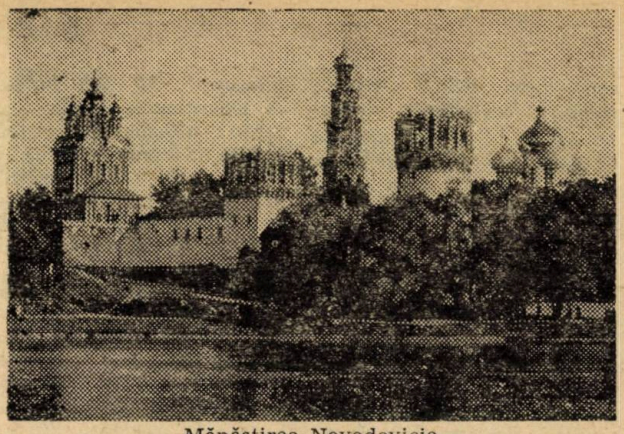

Mănăstirea Novodevicie
Monument de arhitectură din sec. XVI—XVII

Cînd am intrat, stăpînit de emoție, pe poarta principală ca de Cetate medievală a cimitirului Novodevicie din Moscova, primul gînd și prima dorință au fost să mă opresc la mormîntul lui Cehov. Venind pe jos, pe malul Moscovei, de la hotelul Ucraina pînă aici, îmi aminteam scene, figuri și replici din teatrul și proza cehoviană și, ca de atîtea ori în ocazii similare, îmi era parcă teamă să nu fiu dezamăgit. De ce? De cine? Nu știu. Ceea ce știu e că nu-mi plac demitizările, fie ele și involuntare, fie ele și bine intenționate, nu pot suporta să văd mitul scriitorului coborît, dintr-o cauză sau alta, în praful existenței cotidiene ori întunecat de prejudecăți și de meschine convenții sociale.

Citesc, iată, în captivantele Scene din romanul literaturii, „regizate" și retrăite cu o excepțională fervoare ideatică și stilistică de Lucian Raicu, personalitate de o frapantă originalitate a scrisului românesc contemporan, o frază-mărturie a lui Marin Preda: „Artistul, domnule — zicea marele prozator —, nu trebuie de-mitizat! Dimpotrivă: mitizat". Am fost însă fericit (cuvîntul este oare potrivit?) să descopăr o perfectă consonanță între austeritatea acelui semn al trecerii lui Cehov pe pămînt și simplitatea genială a operei sale. A murit, cum se știe, în dimineața veacului nostru (1904) la numai 44 de ani, fiind contemporan cu Eminescu; avînd 29 de ani la moartea celui mai mare poet al românilor era deci cu un deceniu mai tînăr..

Am în față un cunoscut portret al lui Cehov, realizat de V. Serov, în 1902. Era în vîrstă de 42 de ani, dar îmi apare mult mai bătrîn. Parcă însăși fizionomia se resimte de un anumit ritm al timpului ce este specific, și tocmai de aceea perfect recognoscibil, lumii cehoviene. Un ritm încetinit, o lentoare a curgerii vremii. Dincolo de ea însă, deci de înșelătoarea aparență, timpul macină repede și eroii cehovieni sînt bătrîni la 35—40 de ani, iar vîrsta îmbătrînirii coincide la unii dintre ei cu momentul unei tragice iluminări: ratarea. În fond, ei sînt niște oameni superiori tocmai prin puterea de a înțelege și de a trăi acest moment. Mediocrii nu au cum, aș spune că nu au șansa să trăiască, să-și asume sentimentul ratării, pentru simplul motiv că nu au ce rata. Pe planeta Cehov, căreia nimic din ce e omenesc nu-i lipsește, îi întîlnim și pe aceștia... Într-adevăr, o lume căreia nu-i lipsește nimic și mai ales vocația visului, capacitatea de a-și proiecta într-un viitor, de obicei îndepărtat, fericirea. Obsesia timpului (a viitorului) este definitorie pentru profilul eroului cehovian. Să ne aminim de Verșinin din Trei surori, de îndemnul lui: „Hai să visăm... bunăoară... la viața de peste două-trei sute de ani!"... și mai departe: „Peste două-trei sute sau o mie de ani... căci anii nu înseamnă mai nimic... o să înceapă o viață fericită, o viață nouă! Noi nu vom avea parte de ea, firește, însă pentru ea trăim astăzi, ne trudim și suferim. Noi o înfăptuim... și ăsta e sensul existenței noastre și chiar am putea spune fericirea noastră".

Constituită din naturi etice, lumea cehoviană meditează cu neliniște la imaginea prezentului ei în conștiința generațiilor viitoare, la ecoul și, așa zicînd, la moștenirea faptelor ei într-un timp pe care încearcă să-l anticipeze, să și-l reprezinte. Astrov, de pildă, după o retrospectivă lucidă a vieții sale de medic (și ecologist) pune această întrebare dramatică, de un copleșitor omenesc, amestec de satisfacție, regret și tristețe: „ne vor pomeni oare, cu o vorbă bună, cei ce vor trăi cu o sută, două sute de ani după noi și cărora azi le croim drumul? Eu cred că nu ne vor pomeni dădacă". Aceeași neliniște ce ține, de fapt, de esența condiției umane în general o împărtășește Verșinin. „Sînt încredințat că peste două-trei sute de ani lumea va privi spre vremurile noastre cu groază, cu batjocoră. Viața noastră de azi li se va părea greoaie, apăsătoare și stranie... Ce viață frumoasă va fi atunci!" Un romantism, un vizionarism sui-generis îi fac pe acești oameni cu o existență, așa cum s-a observat adeseori, anonimă, monotonă, cenușie, dar de o mare complexitate sufletească — inconfundabili.

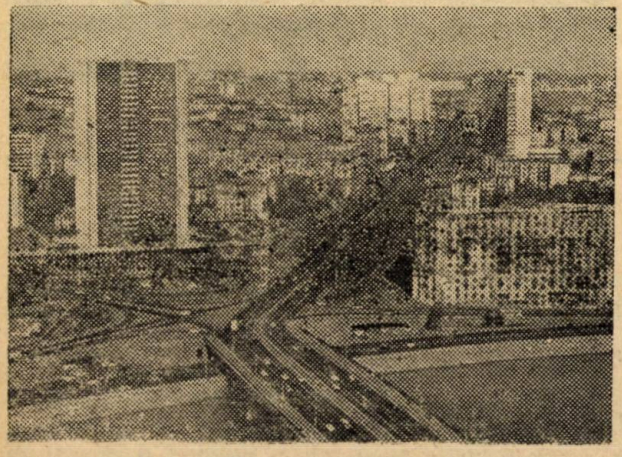

Moscova: Bulevardul Kalinin

Cum va fi fost atunci în Moscova începutului de secol cînd în vestitul cimitir, adevărat Pantheon al rușilor, trei femei îndurerate — mama, sora și soția lui Cehov — vegheau proaspătul mormînt al lui Antoșa? Cîte ceva aveam să mai aflu citind mai tîrziu în România literară un fragment din cartea academicianului francez Henri Troyat, incomparabilul biograf al unor mari scriitori ruși, care a înțeles că trebuie să marcheze astfel în inima bătrînei Europe, cucerită de Cehov demult, cei 125 de ani de la nașterea creatorului Unchiului Vanea și al atîtor altor capodopere, împliniți în 1985.

...Privesc insolitul monument, impunător, repet, prin austeritate, sugestivul trident, florile proaspete, mereu proaspete și modestul grilaj de fier ce-l încon-

joară. Nimic din somptuozitatea ridicolă prin care unii cred sau speră să (-și) prelungească, dacă nu cumva să-și consolideze, posteritatea. La cîțiva metri, vizavi de Cehov, un alt titan al literaturii ruse și universale — Gogol. Pe o placă de marmură, o inscripție atestă „veșnica recunoștință" a statului sovietic față de ctitorul romanului rus modern (Suflete moarte), față de artistul a cărui operă a intrat în mitologia umanității. E o după-amiază de iulie. Moscova pare un cazan încins. La Novodevicie aerul e însă răcoros. Ambianța de ciudată intimitate a cimitirului înțesat cu arbori umbroși și străjuit de mînăstirea ale cărei clopotnițe aurite strălucesc în soarele orbitor al miezului de vară, este propice meditației și rememorărilor.

...Mă aflu atît de aproape de Cehov și de Gogol. Îmi propun ca următorul popas să-l fac la mormîntul lui Șukșin. Dar deocamdată nu mă pot desprinde de lumea celui care și-a încheiat, și el, aici, scurta traiectorie terestră într-un iulie toropit de căldură și de praf. Abia acum, cînd scriu aceste rînduri, îmi dau seama că am văzut mormîntul lui Cehov la 8 iulie, înainte cu o zi de împlinirea a 80 de ani de la bizara înmormîntare cum o descrie Henri Troyat și cum o evocă în Amintirile sale Gorki. În acea zi de vară moscovită, lui Gorki „i se părea că nimeni în jurul lui nu-și dădea seama de importanța pierderii pe care o suferise Rusia". La stînga, mormîntul lui Șaliapin și al fiicei sale. În fragmentul la care tocmai m-am referit citesc că Gorki era însoțit la înmormîntarea din 9 iulie 1904 de legendarul artist. Numeroși gură-cască îi arătau cu degetul — notează în stil călinescian Henry Troyat.

Tulburătoare vecinătatea în eternitate dintre Cehov și Gogol. Mă gîndesc la aerul de ceremonioasă familiaritate cu care eroii lui Cehov îl evocă și-l invocă pe Gogol ca, de altfel, și pe alți mari scriitori. Într-una dintre cele mai dense, mai dramatice scene din Unchiul Vanea, Serebreakov, universitarul carierist, impostor, compilator steril, care, timp de o viață, a înregistrat părerile altora și nu a făcut decît să scrie cărți despre ceea ce oamenii inteligenți știu demult, convoacă întreaga familie pentru a-i comunica planul său de vindere a moșiei, începînd cinic și șocîndu-i pe toți cu o celebră replică din Revizorul lui Gogol : „V-am poftit, domnilor, pentru a vă aduce la cunoștință că vine la noi un revizor". Cînd Versinin (din Trei Surori) îi spune : „Și totuși, ce păcat că s-a dus tinerețea !", Mașa îi răspunde : „Gogol spunea «Plicticos lucru să trăiești pe lume, domnilor !»" și tot Mașa, după ce mărturisește surorilor iubirea ei pentru Versinin, încheie vrînd parcă să salveze dezvăluirea de orice undă de ridicol și impudoare: „Acum v-am spus tot... acum o să tac... Voi grăi numai ca nebunul lui Gogol : Tăcere, tăcere !"... Un alt personaj din Trei surori este convins, și o declară mereu cu mîndrie, că are caracterul lui Lermontov. Cît de adînc omenească, aș zice contaminantă prin sinceritatea și logica ei implacabilă, este această implorare de o bărbătească poezie a lui Astrov, neobositul medic și ecologist din Unchiul Vanea, către frumoasa, nefericita și orgolioasa Elena Andreevna : „Rămîi te rog... Recunoaște că pe lumea asta n-ai nimic de făcut, n-ai nici un țel în viață, că nimic nu-ți trezește interes și mai curînd sau mai tîrziu, inevitabil ai să cedezi simțurilor. Și atunci decît la Harkov sau la Kursk, sau în altă parte, toamna e atît de frumoasă... Avem aici ocolul silvic, conace căzute în ruină, în stilul lui Turgheniev..." (s.n.). Superlativul absolut al poeziei, al romantismului unui peisaj, omul cu instinctele sănătoase, care este acest fermecător medic de județ, îl găsește în universul celui ce a scris O lună la țară. Lumea lui Cehov este și lumea literaturii, a culturii și ar fi poate deosebit de interesantă o lectură a operei sale din această perspectivă. La mormîntul unui demiurg te copleșesc viața, lumea plăsmuită de el, niciodată atinsă de neiertătorul timp. Și ce obsesie a timpului, a trecerii lui ireparabile este în literatura cehoviană ! „Toată Rusia e livada noastră" — proclamă Trofimov. Dar livada lui Cehov ? Astăzi, ea se extinde la suprafața planetei, are dimensiunile umanității. În aceeași admirabilă carte a lui Lucian Raicu găsesc o „relatare", conform căreia Tolstoi i-ar fi spus lui Cehov : „...dramele dumitale nu-mi plac. Cît e de prost Shakespeare, dar tot e mai bun". Așadar, observă Viktor Șklovski — „Tolstoi a comparat doi corifei, pe Shakespeare și pe Cehov, doi scriitori cu care nu era de acord".

La mormîntul lui Cehov nu mi-am putut reprima tentația unei parafraze. Dacă Victor Hugo îl numea pe Eschil — Shakespeare cel Bătrîn, nimic mai logic și mai adevărat decît că Anton Pavlovici Cehov este Shakespeare cel Tînăr.

Constantin COROIU

Moscova. Monumentul lui Pușkin.

SAMARKAND — „minunatul chip al pămîntului"

Samarkandul e așezat în oaza Zeravșan. În depărtări, zidurile de piatră ale Pamirului. Contraforții acestora, lanțurile munților Turkestan, Zeravșan și Nurata, descriu un arc de cerc, la nord, la est și la sud. Zburăm în asfințit foarte aproape de crestele lor de piatră. Ai senzația că dacă s-ar lăsa o scară ai putea coborî pe spinările solzoase de reptilă. Te încearcă, din cînd în cînd, chiar dacă nu ești spăimos, frica că avionul ar putea să cadă la un gol de aer, și să se aleagă praf și pulbere. Dar Antonovul 24, fornăind cu toată puterea motoarelor sale, înaintează netulburat, lunecînd ca o sanie trasă de cîini prin singurătăți arctice, lăsînd în urmă și avînd mereu înainte întinderi albe, zăpezi cărora lumina mătăsoasă a asfințitului le dă o lucire de oțeluri tăioase și reci. Nu, nu zburăm în această libelulă către Polul Nord. Nici n-ar fi cu putință astăzi, deși odinioară piloții temerari, deschizătorii de drumuri, au îndrăznit un asemenea drum cu avioane mai modeste, ca să nu le zicem primitive. În timpurile noastre asta e misiunea avioanelor gigant, a supersonicelor.

Ne îndreptăm, călătorind de la Taşkent spre un pol al lumii, spre Polul frumuseții fără moarte, spre Samarkand, orașul care a fost supranumit din vechime „minunatul chip al pămîntului".

Amurgește. Încă se mai disting nu doar contururile, ci și detaliile. Din plină iarnă păşim pe tărîmurile de vegetație abundentă ale oazei Zeravșan. Ierburi de un verde gras, copaci cu frunza întomnată, cîmpuri înzăpezite de culturi de bumbac, pămînt auriu, catifelat și brîie de apă lenește, somnolînd în cîmpie. Oaza Zeravșanului. Palmierii nu-și înalță gîturile de girafă lîngă răcoarea de izvoare a oazei. Oamenii au ridicat minarete, turnuri acoperite de cupole, le-au acoperit cu verdele vegetal al faianței al majolicei, l-au împodobit cu florile văzute și nevăzute ale lumii, dînd la iveală superbe cohorte de arbori din piatră. După drumurile prin pustietățile aride ale deșertului, intrînd în oaza Zeravșan, călătorul pătrunde parcă într-o irealitate. Surpriza era de-a dreptul copleșitoare. Simțămintele celor ce ajungeau pînă aici erau felurite și reacțiile lor aidoma. Alexandru Macedon constata cu încîntare existența unei civilizații de un rafinament egal cu cel al Eladei. Marco Polo, la rîndu-i, fusese sedus de această lume misterioasă doar pentru cel ce n-o cunoaștea. Genghis Han fusese iritat, scos din sărite de ceea ce văzuse și mai ales de încăpățînarea cu care băștinașii își apărau cetatea, încît hotărîrea lui de a-l trece prin foc și sabie a fost în firea lucrurilor. Urmașul lui, Timur Lenk, nu mai puțin crud decît Genghis Han, a înțeles cîte ceva din duhul locului și a încurajat înflorirea spiritului la Samarkand, iar nepotul lui, Ulug Beg, a fost mai degrabă un savant, decît un monarh, cercetările lui de astronomie reprezentînd un moment de referință în evoluția acestei științe. În vremea lui, mai ales, Samarkandul, cu universitățile sale vestite, a devenit cu adevărat centrul spiritual al lumii orientale.

Chiar dacă Samarkandul a decăzut, fascinația pe care o exercită nu s-a stins nici o clipă. E

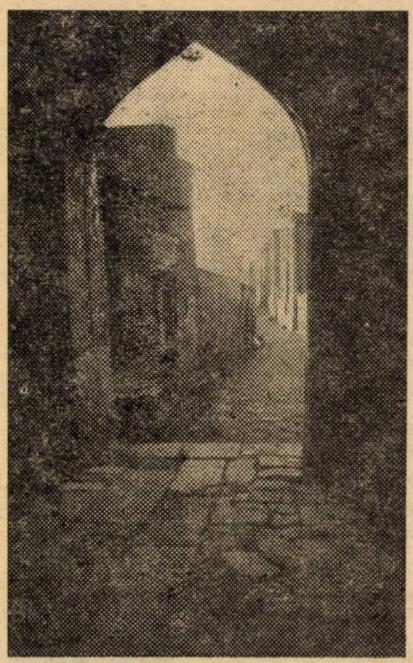

Samarkand, o călătorie prin secole

chemarea mereu vie și intensă a veacurilor de istorie. Aceasta pare a fi astăzi mai arzătoare ca oricînd.

x

Întunericul cade repede și n-apucăm să vedem mare lucru din goana mașini, ce ne duce la hotelul Samarkand. Automobilele zbîrnîie, trecînd fără încetare unele pe lîngă altele. E sîmbătă seara și oamenii se grăbesc spre casă, sau spre locurile de petrecere. Siluetele construcțiilor pe lîngă care trecem sînt la fel ca cele din oricare centru urban al lumii. Monumentele, celebrele monumente ale Samarkandului, pentru care de fapt am bătut atîta drum, nici nu se bănuie. N-avem norocul unei nopți cu lună. Hotelul Samarkand are modernitatea și confortul obișnuit al unor asemenea clădiri din ziua de astăzi. Toate graiurile pămîntului se încalecă aici. Sînt cei flămînzi să vadă sau să spună „am văzut". Dezmeticindu-ne din amețeala călătoriei, ne conectăm treptat-treptat la pulsul orașului. Acea nervozitate, acel ritm sanguin, pe care l-am deslușit din mersul mașinii, lipsesc cu desăvîrșire. Viața curge ca în orice așezare de provincie. Trecători rari, preocupați să ajungă cît mai repede acasă; pustietate pe stradă și veselie de cheflii în restaurante. Doar în copacii uriași din jurul hotelului mai este încă o viermuială dementă. Miile și miile de ciori nu și-au găsit încă culcuș și astîmpăr. Curînd însă se va auzi doar fosnetul ușor al frunzelor ce continuă să cadă. Mă trezesc cînd abia se mijește de ziuă. O infernală, o asurzitoare maree de croncăniturі. Miile, zecile de mii de ciori pornesc spre cîmpurile oazei Zeravșan. Cohorte acoperind cu un cortel negru orașul. Se lasă din nou noaptea peste Samarkand. Păsările lui Hichkock. Și din nou, peste scurt timp, se dezghioacă lumina dimineții. Clădirile, cele vechi ale Samarkandului, cu turlele lor verzi, ies parcă din apele Septentrionului. Cupola Mausoleului lui Tamerlan pare însăși roata de foc a soarelui.

x

Samarkandul a celebrat 2 500 de ani de existență în 1970. Două milenii și jumătate de înflorire a unei civilizații originale și eclatante totodată. Asta și stîrnea pofta nesățioasă a barbarilor. Orașul a fost trecut prin foc și sabie în atîtea și atîtea rînduri. Genghis Han l-a ras pur și simplu de pe fața pămîntului. Samarkandul era situat atunci pe colina Afrasiyab. Dar viața orașului nu fusese curmată atunci,

deșii cruzii lui cuceritori avuseseră această orgolioasă iluzie. Ca un izvor țîșnind dintr-o vînă viguroasă, pe care nimic nu e în stare să o oprească, Samarkandul renăscuse cu o și mai mare putere. Paradoxal, cei care aveau să-i dea noua strălucire au fost tocmai urmașii celor ce-i doriseră pieirea. Dar asta avea să se întîmple mai tîrziu, în timpul lui Timur Lenk și mai ales a lui Ulug Beg. Zidurile se pot nărui, neantul le înghite pînă la urmă, dar cărțile, prin învățătura lor, sînt nemuritoare, credea Ulug Beg. În vremurile acelea la Samarkand s-au înălțat cu grandoare moschei, pa-

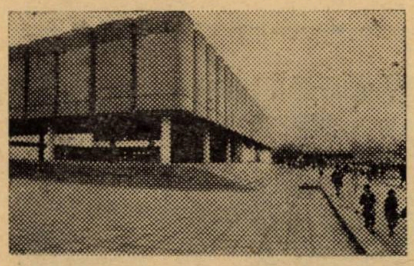

Noul edificiu al muzeului istoriei, culturii și artelor

late dar și mederse, (universități). După pustiitoarea năvălire a lui Genghis Han n-a mai rămas decît pămîntul dogorînd ca un fier abia scos din cuptorul de topire. Locuitorii Samarkandului, atîția cîți supraviețuiseră, au părăsit vatra aceasta de pe Afrasiyab, coborînd spre un platou unde vînturile uscate și ferbinți ale Asiei Centrale nu mai suflau cu atîta înverșunare. Timpul a măcinat ruinele, acoperindu-le în giulgiul orange al loessului acestei coline. Pămînt sterp, unde nici ierburile cele mai puțin însetate nu creșteau. Prin 1870 — 1880 pasionații de arheologie au început săpături, pentru a scoate la lumină ceea ce se bănuia să fie vestigiile unei mari civilizații. În anii 20 ai secolului nostru și mai ales din 1960, un serviciu special al Institutului de arheologie al Academiei de științe din Uzbekistan a inițiat un program complex de cercetare a colinei Agrasiyab, dînd la iveală desenul unui oraș în care arta ajunsese la un rafinament cu nimic mai prejos decît cel din Elada. În picturile reprezentînd cortegii de nuntă se îngemănează elementele realului, cu cele fantastice și simbolice, într-un chip organic, propriu marei arte.

Colina Afrasiyab. Pămînt bătrîn ros de vînturile aspre ale pustiurilor din Asia Centrală, pămînt tatuat ca un cîmp plin de tranșee. Dezolantă priveliște a unei vieți fără întoarcere a acestui atît de pîrjolit pămînt. Culoarea turcoaz a ceramicii vechiului Samarkand pare a unei pajiști de iarbă crudă. Așa îți apar vestigiile adăpostite într-un muzeu situat pe colina unde a trecut cîndva lava distrugătoare a hoardelor lui Genghis Han, călcînd totul sub copitele cailor sălbatici.

Afrasiyabul continuă să fascineze. Oamenii bat drum pînă aici, calcă pe pămîntul cald, mînați de acea curiozitate ce se iscă pretutindeni, acolo unde a fost cîndva viețuire omenească.

* * *

Prințul mare, Ulug Beg, nepotul lui Timur Lenk, a domnit la Samarkand vreme de patruzeci de ani. Ca și înaintașii lui, Ulug Beg (1394 — 1449) era un neînfricat, dar într-un alt fel decît ceilalți. Dacă s-ar fi cerut el ar fi scos sabia și ar fi mînuit-o cu siguranță și curaj. Dar altceva îl atrăgea decît lucirea armelor. Neînfricarea lui se manifesta pe drumurile nebătătorite ale cerului. Nu era un cititor în stele, ci un cercetător al acestora. Cîte alte ispite și treburi nu-l chemau pe omul acesta, dar din lăuntrul ființei sale urca nevoia organică de a ști, de a desluși tainele atît de grele de necunoscut ale universului acelui timp. Ulug Beg, stăpîn al cerului, nu era în mai mică măsură stăpîn al pămîntului. Dar el se dovedea nu doar un om al veacului în care trăia, ci mai ales al celor viitoare. Ulug Beg nu-și satisfăcea un capriciu de monarh luminat. Savant pînă în cea din urmă fibră a făpturii sale, Ulug Beg a creat o școală, un climat saturat de aerul cel mai pur al gîndirii. În jurul lui s-au strîns mulți dintre gînditorii acelui timp, iar la Universitatea Samarkandului (medersa) noile generații se formau în cultul științei. Prindea să se risipească un val de ceață groasă.

Se realizase nu doar o breșă, ci mult mai mult. La Observatorul ridicat în 1428—1429 pe o colină, în apropiere de Obi Rahmat, observator ce cuprindea un mare sextant, unicul instrument al acelei epoci, Ulug Beg și colaboratorii săi au început alcătuirea unui catalog al corpurilor cerești. În 1437 „Tablele" lui Ulug Beg, care l-au făcut celebru în astronomie, erau încheiate. Figurau în aceste table peste 1000 de stele. Cercetările ulterioare au confirmat descoperirile lui Ulug Beg. În 1648 extrase din această operă de referință în astronomie au apărut la Londra, iar în 1665 Conservatorul Universității din Oxford a publicat integral în latină și farsi contribuția lui Ulug Beg. Cutezanța aceasta avea să-l coste viața. N-a fost judecat de inchiziție ca Giordano Bruno sau Galileo Galilei. La viața sa a uneltit însă clerul musulman, care s-a folosit de complexele sufletești ale fiului lui Ulug Beg, Abd al Latif. Asasinul plătit, un oarecare Abbas, i-a tăiat capul. Observatorul a fost devastat, din marea bibliotecă a savantului n-a mai rămas nimic. Un elev al său (Ali Kusci) a reușit să fugă la Stambul cu opera savantului.

Ulug Beg n-a murit. Încă din timpul vieții dobîndise eternitatea. Au trebuit să treacă secole ca să se dea de urmele observatorului său. Perseverența arheologului rus Vasili Veatkin a dus, în 1908, la descoperirea observatorului. În 1970 aici s-a inaugurat un ansamblu memorial. Uriașul sextant, ca o linie subpămînteană de vagoneți de mină, pare o relicvă preistorică. Cît de sclipitoare trebuie să fi fost mintea omului care a reușit să măsoare distanțele cosmice la acest instrument. Veatkin dăduse la iveală Observatorul, dar nu se știa nimic despre rămășițele pămîntești ale lui Ulug-Beg. În 1941 antropologul sovietic Gherasimov izbutește să-i reconstituie trăsăturile feței, forma capului. Ulug Beg revenise la Samarkand. Pe colină se ivise miraculos o oază de verdeață într-o întindere de pămînt, ars de soarele nemilos, biciuit de vînturile nemernice bătînd dinspre deșerturi. Ulug Beg dăruise parcă fertilitate veșnică locului prin nobila sa patimă de a afla rosturile lumii.

* * *

Intri la Șah I Zindeh și nu te încearcă nici măcar părelnic senzația că ai trecut de poarta unui cimitir. Întîi și întîi izbitoare nu e doar monumentalitatea și somptuozitatea, ci impresia de dezlănțuire vegetală, cu atît mai puternică, cu cît jur împrejur pămîntul e sterp, ars de soare și lovit de vînturi ucigătoare. Aici cresc florile văzute și nevăzute ale lumii, nesfîrșite brocarturi acoperă cupole, pereți. Doar pe ulițe piatra e a drumurilor romane și sună a gol, a pustiu și a tristețe.

Comparația cu Piramidele faraonilor se ivește vrînd-nevrînd. Dar este un alt fel de frumusețe. Somptuozitatea este la vedere. Împărații acestor locuri nu și-au zidit munți pentru a se îngropa cu podoabele lor de preț în măruntaiele lor. Ei au dat pietrei strălucirea mătăsurilor rare din care-și alcătuiau cortu-

rile și-n vreme de pace și de război. Primul dintre cei înmormîntați aici se pare, potrivit legendei, să nu-și fi dormit somnul de veci în mausoleul ce-i fusese hărăzit. Era pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și Rașim Ibn Abbas, vărul profetului Mahomed, fusese ucis mișelește în cursul unei lupte. El n-a murit. Luîndu-și în mîini capul tăiat a coborît în pămînt într-o fîntînă, trăind și astăzi în fericire și pace. I s-a spus Regele Viu — Șah I Zindeh. O legendă ca atîtea iscate într-o lume înclinată spre poveste, poveștile celor 1001 de nopți. Legende care continuă să fascineze și astăzi și sub ispita cărora, mai în glumă, mai în serios, cad încă trecătorii de aici și de aiurea prin orașul mort Șah I Zindeh. Se spune, de pildă, că dacă urci scările de la intrare și pășind, numărul pașilor e fără soț, ești păcătos, iar cu soț, fără prihană. Oameni în toată firea, cu picioarele pe pămînt, gravi, pătrunși de însemnătatea momentului, sau arborînd o mină veselă, adevărată sau de împrumut, urcă și coboară, numără, tot numără, vor cu tot dinadinsul să fie fără păcat. Ne lăsăm, conștienți sau nu, duși de năluci. Pentru o clipă măcar. Dulci sau amare amăgiri. Ca și cele ale oamenilor care au ținut să trăiască prin mausoleele mai strălucitoare decît palatele vieții. O fărîmă măcar pînă și pe cei mai cruzi dintre cuceritori i-a fulgerat perspectiva sfîrșitului propriu. De asta poate nu au călcat în picioare mausoleele. Doar cariile timpului umblă prin piatra zidurilor. Frumusețea lor, frumusețea artei le-a salvat și le salvează de la pieire. Costurile nu mai contează. Sînt doar minunile omenirii. Asta îi și aduce aici pe atîția din oamenii planetei. Nu bat drum doar ca să afle de sînt sau nu păcătoși. O știu ei prea bine. Vin aici pentru a se împărtăși din potirul de frumusețe al universului.

* * *

Dar cîte nu mai sînt de văzut la Samarkand, Muzeul istoriei culturii și artelor popoarelor din Uzbekistan, un Ermitaj al Asiei Centrale, Reghistanul, adică vechea piață de nisip, unde ca pe o plajă se ivesc întruchipările de corali ale vechilor medrese și ale moscheilor princiare, Gur-Emirul, mormîntul Emirului, necropola dinastiei Timurizilor. Nu lipsesc nici aici pietrele prețioase, dar domnește o simplitate mai potrivită cu cei ce-au fost îngropați aici. În 1941, lespedea grea a fost ridicată de pe mormîntul Timurizilor. S-au risipit și unele din ultimile mistere ce mai învăluiau existența acestor legendare figuri ale istoriei. S-a confirmat într-adevăr că Timur a fost șchiop și că lui Ulug Beg i s-a tăiat capul. Antropologul Gherasimov a reconstituit, pornind de la tigvele găsite în mormînt, chipurile Timurizilor.

* * *

Ziua se apropie de sfîrșit însă. Stolurile de ciori se întorc la culcușul de noapte, în copacii din centru, lîngă hotelul Samarkand. Lumina capătă reflexele crepusculare și aerul cald are încă moliciunea blănii de jder. În bazar, după vier-muiala din timpul zilei, e o tăcere asemănătoare cu aceea în care se aud izvoarele. Viața palpită în berării și restaurante și pe la porți, prin curți, acolo unde mai supraviețuiesc vechile case uzbece. O originală coexistență a noului cu bătrînele obiceiuri și mentalități orientale te frapează la Samarkand, mai mult decît la Taşkent. Vestimentație, vorbire, comportament în general. Umbra Emirului e mai puternică și mai atotstăpînitoare, deși orașul și oamenii lui sînt ai acestui secol. Un secol însă venind din cele trecute, ieșind din cămașa lor. Punțile nu se pot surpa. Mai ales aici unde spiritul a înflorit cîndva ca în Elada. La acestea mă gîndesc, părîndu-mi rău că timpul s-a dus atît de repede, și în curînd ne vom sui în avion, zburînd către nord, lăsînd în urmă minunile Samarkandului și miraculoasa și blînda toamnă tîrzie a sfîrșitului de noiembrie.

Grigore ILISEI

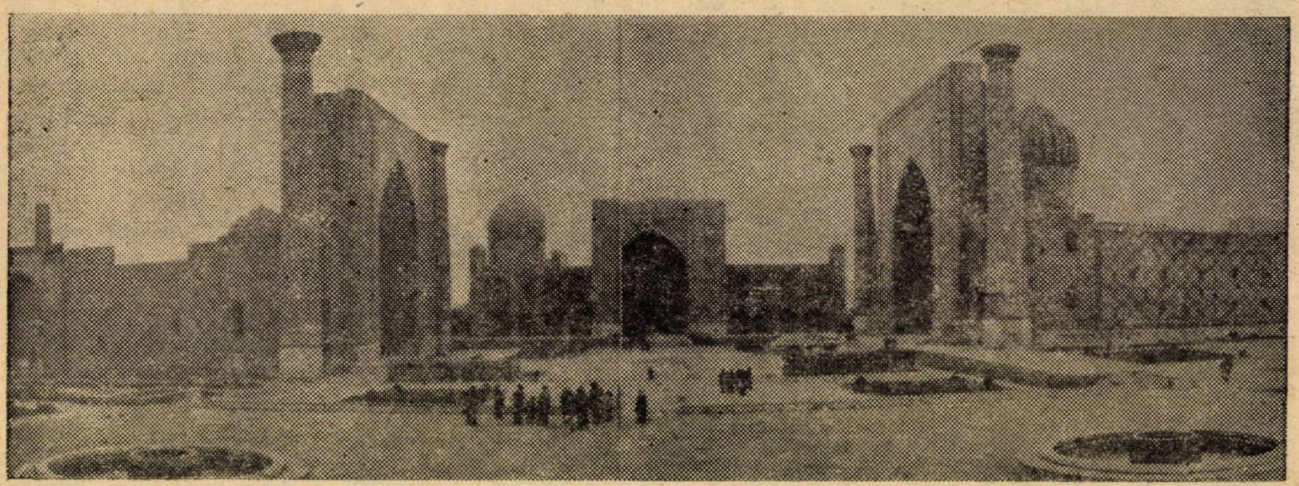

Reghistan, inima Samarkandului, cronică în piatră a secolelor trecute

● FELURIMI ● FELURIMI ● FELURIMI ●

● Cea mai veche șosea din țara noastră este un fragment de șosea romană de la Celei, lîngă Corabia.

● Cel mai vechi tunel rutier din lume a fost construit în anul 39 î.e.n. de către romani pe șoseaua Neapole.

● Cel mai vechi pod din țara noastră este cel construit din porunca lui Ștefan cel Mare peste apa Trotușului, la Borzești.

INDIA — leagăn al miturilor

Tara contrastelor — formula prin care străinii caracterizează India, probabil că pe bună dreptate. Chiar şi natura Indiei reliefează un contrast puternic. Cînd deşerturile din vest suferă dogoarea soarelui, pădurile din ea se înverzesc în ploile musonului. Secetă într-o parte, inundaţie într-alta. Pe cînd curentele oceanice ţin sudul mereu în primăvară, zăpezile din nord nu se topesc niciodată.

Chiar dacă aceste contraste îi surprind şi pe indieni, ei sînt învăţaţi să le accepte ca varietăţi, ca o gamă largă de note care se armonizează într-o melodie neîntreruptă. Datorită efectului unificator al tradiţiei culturale, diversitatea naturii precum şi a datinelor populare dintr-o parte nu este cu totul străină locuitorilor de pe alte meleaguri din ţară.

Din timpurile străvechi, literatura indiană a asimilat elementele folclorice din toate regiunile şi le-a răspîndit în întreaga ţară. Legendele şi miturile cuprinse în eposuri şi în literatura *Purana* — mitologia împletită cu istoria — au fost vehiculate în toate colţurile ţării, care la rîndul lor au servit ca noile izvoare ale folclorului. Astfel, deosebirea dintre literatura populară şi cea cultă, dintre folclor şi artă în India constă doar în gradul de rafinament, al rigorii estetice. Conţinuturile sînt aceleaşi ; aceleaşi sînt şi mesajele. Dragostea cuplului păstoresc Krişna şi Radha, măreţia spiritului benefic Şiva şi a consoartei sale Şakti — energia cosmică —, gloria eroilor din epopei sînt povestite în toate limbile indiene, de la nord la sud, de la est la vest.

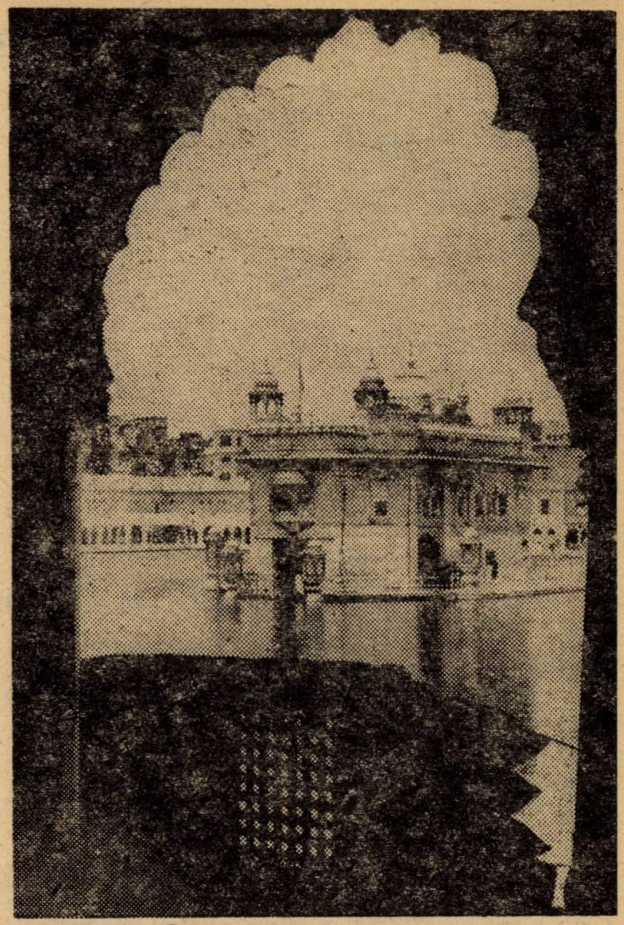

Un castel din nordul Indiei

Totuşi — în pofidă respectului faţă de tradiţie — cultura indiană niciodată n-a fost închistată. In timpurile istorice şi preistorice numeroase popoare care au străbătut spaţiul indian au îmbogăţit cultura indiană cu elementele aduse din ţările lor de baştină. Cultura islamică şi-a lăsat amprente adînci în nordul Indiei, influenţa ce se observă în muzica, dansul, pictura şi mai ales în arhitectura acelei părţi.

Spre deosebire de nord, în sud se păstrează elementele arhaice ale culturii, formată dintr-o sinteză a culturii autohtone dravidiene cu cea indo-ariană, introdusă în antichitate de locuitorii din nord. Eposurile indiene — *Ramayana* şi *Mahabharata* —, îndeosebi cel din urmă relatează expediţiile indo-ariene în sud.

Cu toate că *Ramayana* se ocupă de cucerirea sudului de către Rama, eroul din nord, eposul nu este mai puţin popular în sud. Fiindcă el nu descrie o invazie războinică a unui neam, nici conflictele rasiale, ci proslăveşte lupta binelui împotriva răului. În această luptă, populaţia spaţiului cucerit, prefigurată ca armata maimuţelor, se află în partea cuceritorului, Rama, care a avut sarcina de a restabili legiuirea în lume.

Eposul ne spune că armata de maimuţoi a lui Rama a construit un pod peste mare din India pînă în Sri Lanka. O serie de stînci inundate, al căror nume geografic este Puntea lui Adam, este socotită rămăşiţa acelui pod. Punctul respectiv de pe coasta de sud-est a Indiei, aflat în regiunea Tamil Nadu, poartă numele Satubandha Rameşvara — podul stăpînului Rama —, şi constituie un loc important de pelerinaj pentru credincioşii hinduşi.

Legenda lui Rama i-a inspirat deopotrivă pe barzii populari şi poeţii clasici, cu Kalidasa în frunte, care a repovestit *Ramayana* în celebrul său poem *Dinastia lui Raghu*. Eroii şi ideile eposului şi-au făcut apariţie în repetate rînduri în creaţia lui Rabindranath Tagore, poet al zilelor noastre. O anume zi din primăvară, crezută ca ziua de naştere a lui Rama este sărbătorită cu mare festivitate în nordul şi nord-ves-

tul Indiei. Cu această ocazie se joacă piese populare inspirate din episoadele *Ramayanei*. În aceste jocuri populare, numite Ramalila în ansamblu, actorii populari îşi dau concursul pe străzi şi în pieţe cu dans şi muzică acompaniată de intsurementele populare, sau se montează teatre de păpuşi. Evenimentele din viaţa lui Rama stau la baza şi a multor dansuri clasice din Kerala, regiune din sud-vest.

Ultimul punct al Indiei, Capul Comorin unde se întîlnesc Marea Arabiei, Golful Bengal şi Oceanul Indian, ocupă un loc important în mitologia indiană. Zeiţa tutelară a locului a fost logodită cu marele zeu Şiva. Cînd acesta a pornit din lăcaşul său de pe Himalaya, zeul Vişnu i-a ieşit în cale ca o fată frumoasă şi l-a fermecat cu dansul Mohini. Pătruns de frumuseţea dansului, Şiva a uitat de nuntă şi a rămas pe loc. Zeiţa l-a aşteptat toată noaptea pe malul mării, şi la sfîrşitul nopţii a aruncat toate podoabele sale pe nisip. Nestematele ei s-au transformat în nisipurile multicolorate care se află pe acel litoral. De atunci zeiţa poartă numele Kanyakumari — Fecioară — şi stă în veşnica aşteptare a mirelui divin. Şi localitatea respectivă este marcată cu acest nume, a cărui variantă engleză este Comorin.

Deşi n-a fost să fie mariajul zeiţei mării cu zeul muntelui, folclorul din sud a întrunit personajele mitologice din ambele părţi. Deşi a asimilat cultura nordică, sudul nu i-a uitat pe proprii săi eroi. Frumoasa regiune Kerala, împodobită cu vegetaţia luxuriantă a cîmpiilor de orez şi livezilor de cocotieri — palmierul de aur —, şi înzestrată cu o populaţie deosebit de cultă, îşi dedică cel mai mare festival anual domnitorului legendar autohton Mahabali — Cel înzestrat cu mare putere.

Faima de dărnicie a lui Mahabali ajunsese pînă în cer şi stîrnise invidia zeilor, pentru că prin actele sale pioase el căpătase o mare putere spirituală şi fusese capabil să-i concureze pe ei. Ca să pună capăt puterilor acestuia, Vişnu a apărut pe pămînt, încarnîndu-se ca un pitic, acesta fiind al cincilea avatar al zeului. La o sărbătoare a recoltei, cînd Marele Bali satisfăcea dorinţele tuturor supuşilor, piticul i-a cerut doar atîta pămînt cît ar acoperi trei paşi ai săi. Cînd Bali i-a făgăduit acest dar, piticul a apărut în înfăţişarea sa cosmică. Cu un pas a acoperit pămîntul şi cu al doilea pas cerul. Ca să facă al treilea pas, regele i-a oferit lui Vişnu propriul său cap. Zeul a pus un picior pe capul lui Bali şi apăsîndu-l tare l-a trimis în adîncurile abisului. De atunci Bali stă în regiunea subterană, şi se întoarce pe pămînt să-şi viziteze poporul odată pe an, la sărbătoarea recoltei. Acea sărbătoare din toamnă, numită Onam, este cel mai mare festival din Kerala, ziua în care întregul popor, hinduşi, musulmani şi creştini serbează întîlnirea simbolică cu patronul regiunii.

Copiii se scoală înaintea răsăritului soarelui ca să culeagă flori încă umede de rouă. În curtea sau terasa din fiecare casă se desenează motivele populare cu petale de flori, la al căror centru se pune cîte un opaiţ aprins în semn de bunvenit. Jocurile tradiţionale cu bărci şi concursurile de vîslit încep chiar înaintea zilei respective. Se construiesc bărci speciale ornamentate cu desenele tradiţionale. Femei de toate vîrstele joacă dansuri populare Kaikottikali şi Tappattikali, învîrtindu-se în cerc, ca în horele româneşti. Dansul specific al recoltei se numeşte Sari, în care fetele tinere îmbrăcate în alb stau în rînd sau în formă de pătrat şi cîntă cîntece populare consacrate recoltei. La acompaniamentul tobei populare — madala — picioarele lor încep să se mişte lent, apoi creşte tempoul muzicii şi al dansului pînă la un punct culminant, după care ritmul se încetineşte treptat şi se întoarce la ritmul iniţial, şi începe un nou ciclu.

După părerea specialiştilor, dansul clasic Kathakali, specific regiunii de sud-vest a evoluat din acest dans popular. Piesele Kathakali, drame dansate, inspirate din legendele legate de Rama sau Krişna, îmbină mişcările picioarelor din Sari cu gesturile mîinilor şi expresiile ochilor din codurile coregrafice indicate în *Natyaşastra*, tratatul estetic indian.

După tradiţie, dansul Kathakali se prezintă în aer liber — pe cîmpie, pe malul mării sub cerul senin sau seara în pavilioanele templelor construite anume pentru spectacole artistice. Unul dintre cele mai cunoscute spectacole Kathakali se prezintă anual la templul Padmanabha din Travancore, în care se arată prin dans războiul cel mare povestit în *Mahabharata*, inclusiv discursuri filosofice ale lui Krişna cuprinse în *Bhagavadgita*. Prin gesturi şi pantomime actorii demonstrează chiar şi mişcările cailor şi ale carelor de luptă.

Machiajul joacă un rol important în Kathakali; vopsirea feţei cu diferite culori face ca ea să pară ca o mască. Culorile fiind alese după semnificaţiile lor psihice, fiecare „mască" relevă caracterul personajului interpretat. Prin acest aspect Kathakali se deosebeşte de celelalte dansuri clasice indiene.

Dinamismul dansului Kathakali este întemeiat pe semnificaţia sa filosofică. Dansul clasic indian în genere este mai mult decît un spectacol artistic. Ca mai toate artele indiene, el le deschide artiştilor şi spectatorilor o cale a regăsirii eului lăuntric. În Kathakali, scena simbolizează creaţia şi luminile reprezintă soarele şi luna. Bătăile tobei prevestesc crearea universului, pe cînd cîntecele care urmează sugerează evoluţia limbajului omenesc. Spectacolul nu foloseşte fundal, pentru că creaţia apare din vid. În schimb, la începutul piesei doi actori dansează după o cortină; cortina este întunericul care desparte cerul de pămîntul şi dansatorii sînt Şakti şi Maya — energia cosmică şi puterea creatoare, ale căror jocuri sînt invizibile ochilor umani. După înlăturarea cortinei, începe piesa propriu-zisă ca un simbol al manifestării jocului cosmic — *lila*. Momentul cosmogonic se reactualizează şi începe eterna dramă a vieţii.

Amita BHOSE

Viorica Toporaş — *„Pomi în floare"*

SPRE LUXEMBURG

note de călătorie

Părăseam Arnhem ducînd cu mine amintirile unor regiuni aparent sălbatice. Între valea joasă a Rhinului și înălțimile nisipoase din centrul Țărilor de Jos, am străbătut marele păduri de foioase și rășinoase, cîmpii mănoase pe care turme de vaci pasc alene iarba de un verde crud. Mă simțeam singur în mijlocul naturii ce mi se păruse parcă neatinsă încă de om. Animalele sălbatice trăiesc libere la Ede, Otterlo într-o imensă grădină zoologică, un parc de tip safari prin care trecusem în mașină.

Coboram spre Luxemburg nu fără a aduce cu mine impresiile acelui parc național de peste cinci mii de hectare numit Hoge Veluwe. Îl colindasem fără putința și pretenția de a-l vedea în întregime în diversele lui puncte de atracție, un muzeu imens în aer liber, constînd în mori de vînt, ferme, case rurale de altă dată cu mobilier și costume populare, un muzeu al satului, dar și al civilizației olandeze de-a lungul secolelor.

Însă cel mai însemnat eveniment pentru un călător l-a constituit descoperirea printre arborii pădurii a muzeului Kröller-Müller construit prin anii 1937—1938 de arhitectul Henry van de Velde.

Colecția reunită între pereții modernei clădiri cuprinde picturi și sculpturi achiziționate începînd din 1909 cu trei lucrări aparținînd lui Vincent van Gogh. Cu o pastorală, sub un cer a cărui lumină intermitent strălucind printre nori, Corot îmi dezvăluie sala picturii franceze : Fantin Latour, Milet, un portret de Courbet, cafeneaua lui Renoir — un splendid exemplu de lumină, culoare, mișcare, atmosferă, vibrația aerului, totul stimulînd simțurile umane ale privitorului așa cum le percepuse pictorul — Gaugain și Cézane.

Pictura olandeză are ca reprezentant total pe Van Gogh : Tînăra fată în pădure, Țesătorul, Cuibul de păsări, Familia strînsă în jurul mesei și mîncînd cartofi, Moulin de la Galette, din prima perioadă a sa și celebrele picturi în care impresionismul își găsește noi valențe : Autoportretul din 1867, Interior de restaurant, căpițe de fîn, Sălcii în soare static, Chiparos cu o stea etc...

Această sală mă îndeamnă să compar muzeul cu imensa clădire de la Amsterdam care adăpostește memoria pictorului pe cinci nivele, reprezentative pentru toate perioadele sale de creație. Stările lui de epilepsie temporală și crizele de audiție colorată se reflectă în ultimile lucrări luînd proporții de originalitate morbidă impresionante.

Ciclopul lui Redon, tablou influențat de psihanaliza freudiană, maniera de lucru în pete de culoare a lui Seurat sau a lui Toorop, sînt alte clipe de exaltare pe care le-am trăit din plin vizitînd muzeul.

Cîteva picturi de Picasso, printre care Madrilena și Vioara, de Juan Gris, Fernand Léger, Mondrian și Van der Leck, încheie tezaurul acestor săli de expoziție. În preajma clădirii centrale ascunse printre copaci, în poieniște luminate de soarele tîrziu al serii, am ascultat simfonia formelor spațiale. Din loc în loc oamenii se opreau, se așezau în iarbă, admirînd sculpturile clasice sau moderne expuse ici-colo : Rodin, Maillol, Lipchitz, Lucio Fontana, Dame Barbara Hepworth, Jean Dubuffet.

O țară a picturii și a colecțiilor de artă, Olanda mi se deschidea în trecerea mea cu miile de canale navigabile de ambarcațiuni mai mici, mai mari, pescari sau turiști, mori petrecîndu-și palele în bătaia molcomă a vîntului, iarba grasă oprindu-se parcă brusc în bordura trotuarului de pe marginea șoselei, acolo unde se găsește întotdeauna pista pentru biciclete, cu regulile ei de circulație, cu stopuri și însemne separate de ale autovehiculelor.

Dar nicăieri n-am putut simți dimensiunea reală a acestor plăceri ca la Madurodam, orașul intrat în Liga municipalităților din anul 1972 și care reprezintă o amintire a țării la scară redusă. De aici ar trebui să înceapă călătoria prin Țările de Jos. Apoi ar urma Mauritzhouse cu celebra Lecție de anatomie a lui Rembrandt la Haga, Rijksmuseum cu Rondul de noapte al aceluiași de la Amsterdam, Van Boeningen de la Rotterdam, muzee în care cei ce au vizitat Louvre, National Gallery, Prado sau Ermitage au cu ce să-și completeze impresiile despre civilizația Omului.

Drumul șerpuiește peisajul schimbîndu-se, prinzînd a avea coline împădurite pe culmea cărora orașe cu zeci de turle răsar dintre frunze. Altădată fortăreață romană, Utrecht, focar al luptei pentru unirea Țărilor de Jos este astăzi un centru comercial și universitar de referință. Trec peste canalele spre apa cărora coboară clădirile, străbat scări și parcuri împînzite de mici restaurante și peste care se arcuiesc podurile, surprind oglindirea celui mai înalt turn din toată Olanda, al Domului de 112 metri.

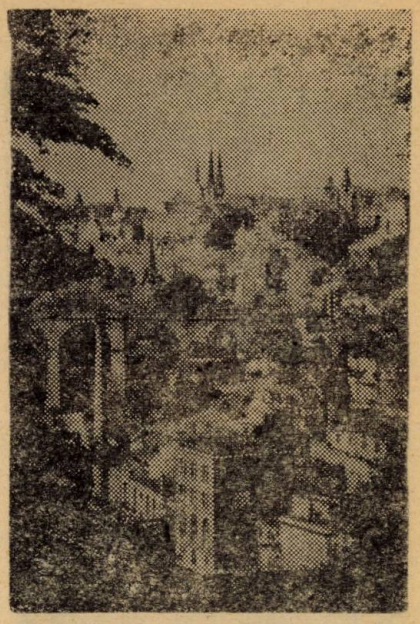

Detaliu arhitectonic

Aceeași atmosferă, dar de dimensiuni gigante, mă întîmpină la intrarea în Luxemburg. După ce am străbătut orașele belgiene, dintre care cel mai important fiind Liège, iată capitala Marelui Ducat, înconjurată de păduri, căi ferate fabrici, uzine, masiv concentrate pe industria minieră și metalurgică.

Era o zi în răstimpuri mohorîtă cu crîmpeie de soare, făcînd să strălucească acoperișurile palatelor, turlele Catedralei, urmele cetății medievale.

Totul părea umed, poate și din cauza numeroaselor cursuri de apă ce întretaie orașul în insule de verdeață, coborînd în rîpe adînci de zeci de metri, metereze naturale de apărare a orașului.

Pașii mă poartă printre ruinele vechiului castel pe stînca Bock, pe lîngă citadela Du Saint-Esprit, fortificațiile gigantice au fost transformate în minunate parcuri și aleile de promenadă trec pe sub arcadele podurilor printre fîntîni arteziene, lacuri artificiale, luminate în culori mirifice, schimbătoare în timpul nopții. În jurul centrului situat ca pe o insulă naturală întîlnesc locuri de o frumusețe particulară, o rețea de 20 de kilometri de galerii subterane și enorme loeuri de agrement sub stîncile tăiate de apele rîurilor și pe care le vizitez la Pont du Château și lîngă piața Constituției pe valea Pétrussei. De pe faimoasa Promenade de la Corniche, unică în felul ei în Europa admir vechile porți ale orașului, turnurile de la Rham și castelul Les trois Glands, turnulețele spaniole și cele nouăzeci și opt de poduri printre care Podul Adolphe de 46 m înălțime și încă alte cinci viaducte gigante. Cel mai nou, în depărtare, podul european Marea Ducesă Charlotte, înalt de 85 de metri și lung de 355 trece maiestuos între zona centrală și centrul Parlamentului European.

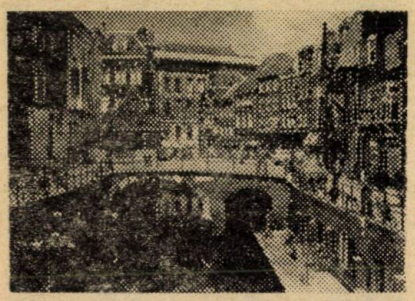

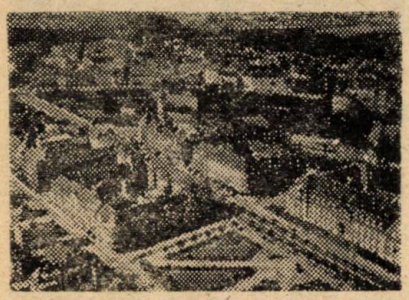

Înainte de a vizita inima orașului vizitez, nu fără interes, o colecție de picturi și opere de artă din secolul XVII—XIX la Galeria Municipală J. P. Pescatore.

În interiorul vechii fortărețe caut să descopăr în primul rînd palatul Mare — Ducal. Nu e ușor. Clădirea ascunsă între străzi, prezintă în partea sa mai veche o construcție în stil renascentist, dar din rîndul atîtor altora care o înconjoară și o continuă în peisajul arhitectonic, elementul distinctiv îl constituie pînă la urmă ostașul din garda națională îmbrăcat specific și sutele de aparate fotografice ale turiștilor îndreptate peste tot cu speranța de a imortaliza cîteva dintre monumentele și punctele de atracție turistică, cum ar fi biserica St. Jean sur la Pièrre, Primăria, Biblioteca Națională, Consiliul de Stat, Catedrala Notre — Dame, cu magnifice sculpturi în stil baroc. Numeroase edific'i moderne sînt presărate printre clădirile care dau aerul de burg medieval. Cea mai înaltă însă rămîne turnul de 22 etaje care domină orașul și care nu este altceva decît centrul European de la Kirchberg.

O ploaie măruntă mă îndepărtează de piața veche unde fel de fel de „antichități" își așteaptă cumpărătorii sau numai curioșii printre care mă număr și eu.

Am plecat din Luxemburg spre Bruxelles cu sentimentul că vizitasem unul dintre cele mai minunate orașe din cîte există, un oraș în care simți liniștea și dorința de pace a tuturor, o cetate în care un călător este nevoit să-și odihnească privirea în planuri îndepărtate, poduri suprapuse, mașini și trenuri alunecînd printre ele, cu gîndul la rememorări și reîntoarceri.

Liviu PENDEFUNDA

Impresii din Istanbul

După ce-am pătruns în inima Turciei europene prin poarta de la Kapikule, strecurîndu-ne în corpul șarpelui de mașini care goneau spre Istanbul și care voiau parcă fiecare să zboare pe deasupra celei din față — ei bine, la cea mai înaltă tensiune emoțională, pînă la sbucium aș spune, mă obseda gîndul la românii mînați cu harapnicele spre Constantinopolul de altădată, pentru a intra acolo în corpul ienicerilor ; la soliile spre și dinspre Poartă, cu aur la dus, cu ordine de mazilire la întors...

Iată, mi-am zis, locuri sfinte, pe care le-au bătut nu puțini dintre cei care au luptat cu înfricoșătoarea forță otomană, ca într-o înfruntare dintre Goliath și David — și au menținut vie demnitatea românilor la Dunăre, sus în „Poarta creștinătății".

Mă gîndeam : oare merg pe același drum pe care au zburat, călări, odinioară, Baiazid—Yldirim, Mehmed II sau Soliman Magnificul și Sinan Pașa, pe acela pe care s-au întors, apoi, după ce „vizitaseră" Rovine, Valea Albă, Vaslui și Călugăreni ?

Cînd, mai tîrziu, la Istanbul, mi-am purtat pașii prin marele bazar acoperit (69 de străzi cu peste 4 500 de magazine) în vitrinele din strada aurarilor (negrul nopții e realmente irizat de reflexele metalului prețios) vedeam aevea aurul oferit sau pur și simplu „luat" din nordul Dunării, de pe meleagurile noastre. Și apoi, oare de ce, mă gîndeam, nici un ghid nu spune nimic turiștilor români cînd, înainte de a intra în Istanbul, lași pe dreapta drumul care duce la Eșikioi, fostul San-Stefano, adică locul unde s-a semnat pacea după războiul din 1877—1878, care ne-a adus independența de stat ? E doar un fapt istoric, nu ? Osman-Pașa ar putea să spună, dacă ar mai trăi, cu ce impresii s-a întors de la Plevna, Smîrdan și Grivița...

Mă rog, ce-a fost a fost și să intrăm acum în fostul Bizanț, după cum ni se spune, chiar prin spărtura de altădată, lăsată în zidurile din zona Topkapî (Poarta tunului). Pe aici pe undeva se afla și portița aceea dosnică (Kerkoporta) pe care un ostaș uituc, întors de la un atac, a lăsat-o deschisă și pe acolo au intrat turcii, ostașii lui Mehmed II. Ca să ne dăm seama ce a fost atunci, în acel sfîrșit de mai 1453, este suficient, cred, amănuntul că împăratul Bizanțului, Constantin al IX-lea Paleologul, intrat în vîltoare, n-a mai fost văzut de nimeni, niciodată.

Imediat după masa de seară ne ducem grăbiți pe străzi să vedem, cît s-o putea, urmele eroismului de altădată. Cu riscul de a dezamăgi, trebuie să spun că oamenii Istanbulului de astăzi par să fi uitat acele zile eroice și acum ei par niște oameni pașnici, cumsecade, drăguți. Mergi pe străzile orașului, un imens bazar, în afara celui acoperit despre care am pomenit mai sus. E o forfotă nebună. Magazine, prăvălii și prăvălioare cu duiumul. Aur și argint poți să iei cu lopata dacă te ține cureaua. Haine din piele în toate sortimentele pămîntului. Se spune că sorgintea acestei industrii e oarecum hazlie : prin Constantinopolul de altădată vagabondau în cete sau răzleți vreo 70 000 de cîini. Turcii, miloși, îi lăsau de capul lor. Cineva a avut ideea să-i strîngă pe insulița Oxia din marea de Marmara și din... încăierarea dintre om și cîine s-a născut industria pielăriei.

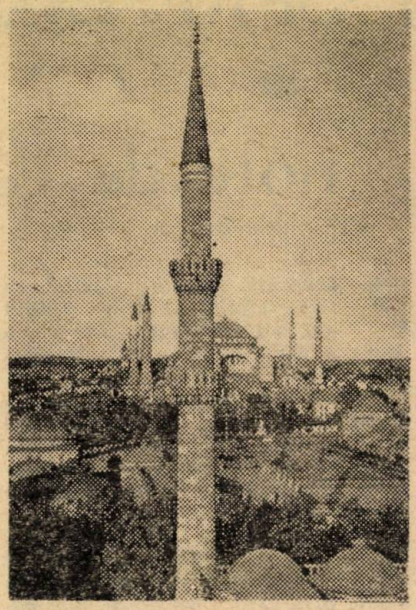

Pe străzi și în magazine se vinde totul : de la paharul de apă (o lîră) la microbuz (125 de mii de lire) — salariul mediu — 2 000 de lire. (Date pentru cei ce visează cîini cu colaci în coadă). Sînt atît de multe și variate produse încît, paradoxal, nu te poți hotărî să cumperi ceva. Vînzători și patroni, de cele mai multe ori una și aceeași persoană, stau afară, gata să te înhațe. Prețurile nu sînt afișate. Te tocmești, uneori te certi și, de regulă, te înțelegi și plătești. Pînă una alta, mîncăm halva din susan, roșcove și baclavale. Aurul... nu ne interesează. Un bucureștean, care știe englezește, întreabă cît costă un pahar mare cu bere **(How much ?)** și turcul spune **on.** Bucureșteanul a crezut că a spus **one** (unul) și, bucuros de pleașcă, a cerut și a băut cinci pahare. A plătit 50 lire **(on** în limba turcă înseamnă zece).

Cînd aud că sîntem români, turcii din Istanbul devin foarte îndatoritori cu noi de parcă ar vrea să-și ceară scuze pentru necazurile produse de strămoșii lor, strămoșilor noștri deși, de fapt, eu cred că tot la firele din buzunarele noastre se gîndesc. Există prin Istanbul și un eroism sui-generis pe care l-am încercat și noi. Din loc în loc, imense grămezi de gunoaie cam din 200 în 200 de metri rămase acolo, cred, de pe vremea cuceririi Constantinopolului. Și un miros de te ucide. Cu adevărat viteaz trebuie să fii, localnic sau de pe aiurea, dacă vrei să traversezi o stradă : stopuri aproape că lipsesc, agenți de circulație... ioc (cuvînt turcesc). Pe străzi aleargă

(continuare în pag. 132)

Ion HALIBEI

LA WAWEL — un mileniu de istorie a POLONIEI

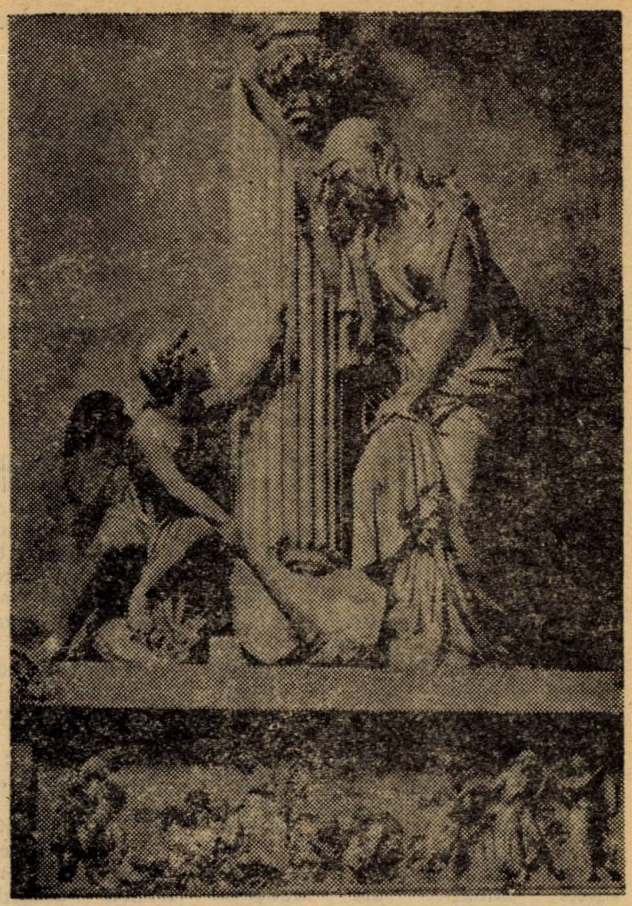

La Cracovia — orașul scăpat ca prin miracol de urgiile războiului — am ajuns în special pentru a cunoaște direct două dintre cele mai interesante și valoroase realități ale Poloniei: Minele de sare și „galeriile de sculptură" (cu exponate exclusiv din sare) de la Wieliczka, orășel aflat la 15 km de Cracovia și Castelul Wawel — cel mai important templu al istoriei și culturii Poloniei dintotdeauna; în el fiecare polonez vede inima veșnică a țării și chintesența însăși a existenței națiunii poloneze.

În realitate, Cracovia, conservată în cea mai mare parte în starea ei arhitecturală din perioada Evului Mediu, este în întregime un muzeu în aer liber (Universitatea Jagelloană, fortăreața Barbican, biserica Sf. Maria, Piața Centrală veche și multe alte monumente), dar orice vizitator se îndreaptă cu emoție spre Wawel, acest monument complex, situat în apropierea Vistulei, pe o colină, la 25 metri altitudine, de la care își trage, de altfel, și numele.

Excavații arheologice recente și alte mărturii ne trimit în urmă cu peste 11 secole pentru a stabili începuturile fortăreței, catedralei și ale primelor construcții „civile" înălțate aici, în scop de apărare, de organizare și conducere a vieții publice.

În jurul anului 1 000, paralel cu extinderea castelului, Boleslaw I cel Viteaz pune bazele unei catedrale în stil roman; ambele construcții vor fi însă distruse, reclădite, lărgite, modificate, timp de cîteva secole.

În veacurile 14—15 pe timpul dinastiei Jagellone, statul medieval polonez își sporește considerabil puterea și influența în Europa, devenind necesară (din nou!) reconstruirea și întărirea castelului. Cazimir cel Mare rămîne în istoria Poloniei ca unul dintre cei mai luminați și vrednici suverani; el avea să aducă la mijlocul veacului al 14-lea reglementări noi, înaintate pentru vremea aceea, privind funcționarea și lucrul la minele de sare de la Wieliczka; tot el dădea Poloniei, la 1364, prima universitate și aducea castelul Wawel la o mare înflorire, conferindu-i nu numai strălucire ci și o puternică autoritate în continent, pentru multă vreme.

O altă etapă semnificativă pentru evoluția castelului avea să o constituie domnia lui Sigismund I cel Bătrîn care, în prima jumătate a secolului al 16-lea, îl reconstruiește și ordonă edificarea Capelei ce-i va purta numele pînă astăzi. Prin căsătoria cu ducesa de Bari, regele are posibilitatea să aducă la curte mari artiști italieni pentru a împodobi castelul cu opere sculpturale și decorațiuni în spiritul epocii. Mai mult, el face apel la serviciile altor mari creatori ai vremii din Germania, iar Olanda va fi „reprezentată" în noua configurație și înfrumusețare cu vestitele tapiserii flamande. De altfel, legăturile cu Țările de Jos aveau să cunoască un moment simbolic prin invitația adresată lui Erasmus din Rotterdam de a-și petrece la Wawel ultimii ani ai vieții.

La mijlocul secolului al 16-lea Wawel devenise deja un mare centru al umanismului european, în această epocă de aur a sa.

Istoria complexului arhitectural și artistic Wawel este nu numai întortocheată de-a lungul celor o mie de ani de existență, dar și deosebit de bogată în evenimente de tot felul, dintre care multe i-au fost nefaste. De pildă, incendiile din 1305 și 1499, mutarea capitalei țării la Varșovia, la începutul secolului al 17-lea de către Sigismund al III-lea, ocuparea și distrugerea sa în 1702 de către suedezi, căderea în 1796, pentru o sută de ani, sub austrieci, dar mai cu seamă distrugerile făcute de trupele fasciste au dus la diminuarea strălucirii și degradarea valorilor încorporate în acest loc.

Cu toate acestea, aici continuau să se încoroneze regii Poloniei, după cum tot la Wawel erau înmormîntate, alături de suverani, alte mari personalități ale istoriei și culturii țării. În anul 1905 autoritățile orașului Cracovia au început restaurarea lui pe baze științifice. Merită cunoscut numele marelui arheolog care a condus zeci de ani lucrările arheologice și de restaurare, căruia i se datorează în mare parte înfățișarea de astăzi a Colinei. Este Szyszko-Bohusz, fondatorul concepției Muzeului de istorie Wawel.

În anul 1940, din cauza agresiunii fasciste și pericolului dispariției, o mare parte din valorosul tezaur este transportat în Canada (via România) de unde va reveni în jurul anilor '60 pentru a completa inestimabilele colecții, reconstituite odată cu restaurarea definitivă a întregului complex; Wawel devine astfel „cel mai valoros muzeu național al Poloniei, reflectînd 1000 de ani de istorie și cultură", așa cum afirmă prof. Jerzy Szablawski în lucrarea sa de înaltă ținută științifică „Colina Wawel".

Tezaurul coroanei, Expoziția de arme, Muzeul de istorie, colecția națională de artă, Expozițiile permanente „Orientul în Wawel" și „Wawel dispărut", constituie astăzi secții permanente ale unui complex muzeistic de interes național și de valoare universală. În afara cîtorva, care au murit în străinătate, toți suveranii Poloniei odihnesc pentru vecie la Wawel, ca și zeci — poate sute — de înalte fețe bisericești ale căror sarcofage și morminte au și o valoare artistică incontestabilă. Tot la Wawel se află sarcofagele eroilor naționali Tadeusz Kosciuszko și Josef Poniatowski, precum și al marelui scriitor Adam Mickiewicz.

Wawel este o adevărată necropolă națională care mi-a adus în minte basilica Santa Croce din Florența, Pantheonul Franței sau Putna noastră.

Wawel constituie astăzi un splendid și emoționant monument — templu — muzeu, venerat de toți polonezii și admirat și respectat de alte milioane de oameni de pretutindeni care ajung în unul din cele mai frumoase orașe ale continentului.

Constantin
CHIFANE-DRĂGUȘANI

SURVOLÎND MARELE ZID

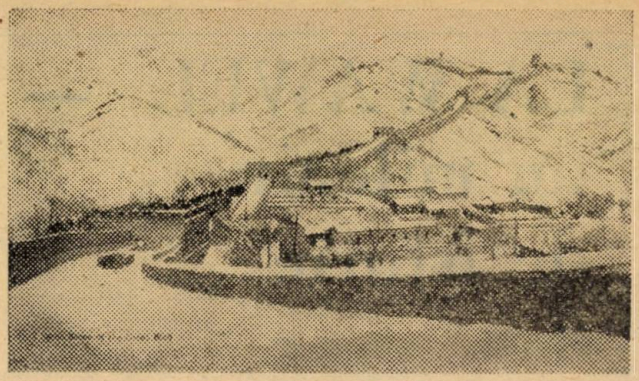

Zburăm de cîteva ore peste platourile întinse ale Chinei, ale unui Est cufundat în miraje de taină asupra cărora cerul își răsfrînge diadema de strălucire a stelelor. Șuvoaiele cristaline ale rîurilor repezi sînt împinse de platourile înalte către marile fluvii care, pe măsura înaintării către Est, își lărgesc mătcile, pregătindu-se parcă pentru îmbrățișarea cu imensitățile Oceanului Pacific.

„Survolăm zidul"! se aude o voce în difuzorul situat deasupra capului. Zidul chinezesc privit de la înălțimea celor 11 000 m pare ca un imens dragon care urcă și coboară în serpentine ametitoare, încălecînd în zvîrcolirile lui vîrfurile sălbatice ale munților. El se întinde pe o lungime de 6 350 km din nord-vestul Chinei, de la porțile cetății Jiayuguan pînă la cetatea Shuahaignau, lîngă golful Bobai ocrotind sub scutul său de piatră înalt de peste 7 m, cinci provincii și două regiuni autonome. Urmărind cu privirea întinsul deșert Gobi, gîndul ne poartă tot la zidul chinezesc, una din minunile lumii, unica văzută de pe lună. Deodată deșertul Gobi se pierde într-o ceață gălbuie care în unele locuri ia forme ciudate, răscolit de o furtună vijelioasă. Urcăm mai sus. Orizontul este mărginit de un cerc albastru. După cîteva sute de kilometri parcurși deasupra deșertului Gobi răscolit de furtună se deschide o priveliște liniștită de întinse ogoare ale Cîmpiei de Nord într-o perfectă geografie în care își leagănă dansul rodul bogatei recolte de orez, soia, sorg, grîu, porumb și sfeclă de zahăr. Nesfîrșitele ogoare ale Cîmpiei de Nord par ca o fereastră spre mare, zăbrelită de deltele fluviilor revărsate în ocean, în care mîinile harnicelor formații de lucru ale comunelor populare produc trei recolte la un ciclu de doi ani.

Aterizăm! Contactul sec al roților avionului cu panglica de asfalt a aeroportului din Beijing m-a trezit din reveriile geografice, amintindu-mi sfîrșitul unei călătorii care durase aproape 16 ore. Priveam prin ferestrele ovale ale aeronavei, clădirile marii și modernei aerogări care își vibrau albeața zidurilor în filfîitul drapelelor roșii ridicate pe înalte catarge pregătite pentru marea sărbătoare națională. Îmi stăpîneam cu greu curiozitatea, nerăbdător să aflu multe cît mai curînd și cît mai aproape despre un popor care a dobîndit cel mai bine știința să se bucure din plin de viață în unicitatea locului în care trăiește și să participe cu elan la marile idei și acțiuni de progres ale patriei sale, angajată pe traiectoria minunată a construcției comuniste.

★

În liniștea păstrată de îngemănarea luminii cu întunericul, pe străzile și trotuarele Beijingului sute de mii de oameni își începuseră ritualul mișcărilor: gimnastica tradițională. La comandă începeau pendulările lente, iar picioarele își căutau parcă un sprijin solid, în unghiuri și poziții dinainte cunoscute. Urmau mișcări ale brațelor, îndoiri de trunchi și schimbări de echilibru, apoi concentrările și momentele statice, de filozofare. Căci aceste exerciții își au o întreagă filozofie, iar pătrunderea tainelor lor se realizează în adîncul liniștii ce precede ziua de muncă. Am văzut bătrîni, albiți de neaua anilor, consumîndu-și rația zilnică a gimnasticii de dimineață în parcuri, sub pomi sau în stradă, căutîndu-și tinerețea în aceste complexe exerciții tradiționale.

La puțin timp, tumultul străzii începe să destrame adîncurile liniștii matinale și ca prin farmec furnicarul de gimnaști dispare, ca și cum ar fi mistuit de o forță nevăzută. Mii, sute de mii, milioane de biciclete inundă străzile într-un torent continuu, pestriț și pitoresc. Umăr la umăr, antrenați în conversații sau pedalînd solitari, participanții la acest trafic se unduiesc pe traiectorii imprevizibile. Bulevardul Păcii Eterne, pe care se află și hotelul „Beijing", pare un adevărat fluviu uman în care răsucirile pedalelor împing șuvoaiele pe două roți într-un fluid materializat spre zăgazurile marilor intersecții.

Puținele autovehicule care se încumetă să navigheze în aceste ore de vîrf cu greu reușesc să prindă culoar prin vîrtejul torentului de oameni porniți să desfășoare o muncă pasionantă în diferite unități, pentru a deschide Chinei drumurile largi ale înaltei performanțe.

★

Printre construcțiile moderne ale Beijingului acoperișurile în formă de corabie ale templelor și porțile rituale sau ale pagodelor cu vîrful în formă de sticlă așezate ordonat de-a lungul marilor artere de circulație sau în locuri izolate își trimit întreaga epopee a genezei arhitecturii chineze. Alegînd unul dintre cele mai perfecte exemple de echilibru ale naturii, bradul, acoperișurile curbate către cer stilizează profilul crengilor de brad, redînd idealurile arhitecților chinezi despre frumusețe. Pe fundalul verde al pomilor care le înconjoară, acoperișurile Palatului de iarnă par a fi niște corăbii de basm care navighează pe undele nesfîrșite ale timpului.

Palatul de iarnă din Beijing este unul din cele mai mari complexe arhitectonice din lume. Monumentalul edificiu își întinde șiragul clădirilor pe o suprafață de 720 000 mp, înglobînd în aria vestigiilor istorice și culturale multe săli și pavilioane. Construit din inițiativa prințului Zhu Di (1403—1424) Palatul de iarnă, sau Palatul Imperial cum i se mai spune, a servit ca bastion de guvernare a puterii pentru 24 împărați din dinastiile Ming și Qing.

Cînd pătrunzi pe poarta principală, întreaga incintă pare să curgă ca un imens val de marmură și piatră care-și rostogolește spre tine talazurile construcției. Largile terase din marmură albă sînt încadrate de balustrade încizate cu dragoni și păsări Phoenix, în timp ce capitelele se răsfrîng ca niște cușme ornate cu efigii mitologice. Tăcerile bolților din „Sala Wuving" sînt parcă zguduite de pașii eroului popular Lu Zicheng, conducătorul răscoalei țărănești care a răsturnat, fie și pentru puțin timp, dictatura împăraților Ming. În acest loc s-a proclamat prin jertfă de sînge puterea politică Dashun. Au rămas numai amintirile martirilor sacrificați pentru ca binele să învingă răul, iar dreptatea să năruie nedreptatea. Acest act de istorie înregistrat în memoria nealterată a secolelor chinezești se păstrează ca o pagină glorioasă a luptei populare, chiar dacă nu a fost scrisă în filele celor 36 000 de ceasloave înmănuncheate în colecția cărților Sikuyuanshu.

Înaintăm în tăcere încercînd să pătrundem și noi acest trecut, urcăm și coborîm treptele anilor, prețuind valorile din patrimoniul vast al artei și istoriei chineze, dar gîndul ne poartă la marșul modernizării unei Chine noi, angajată plenar pe traiectoria minunată a construcției socialiste.

Dr. Benone PUȘCA

reportaje

VENEA... PE SIRET...

reportaje

Dan Hatmanu „Școala din Scobinți“

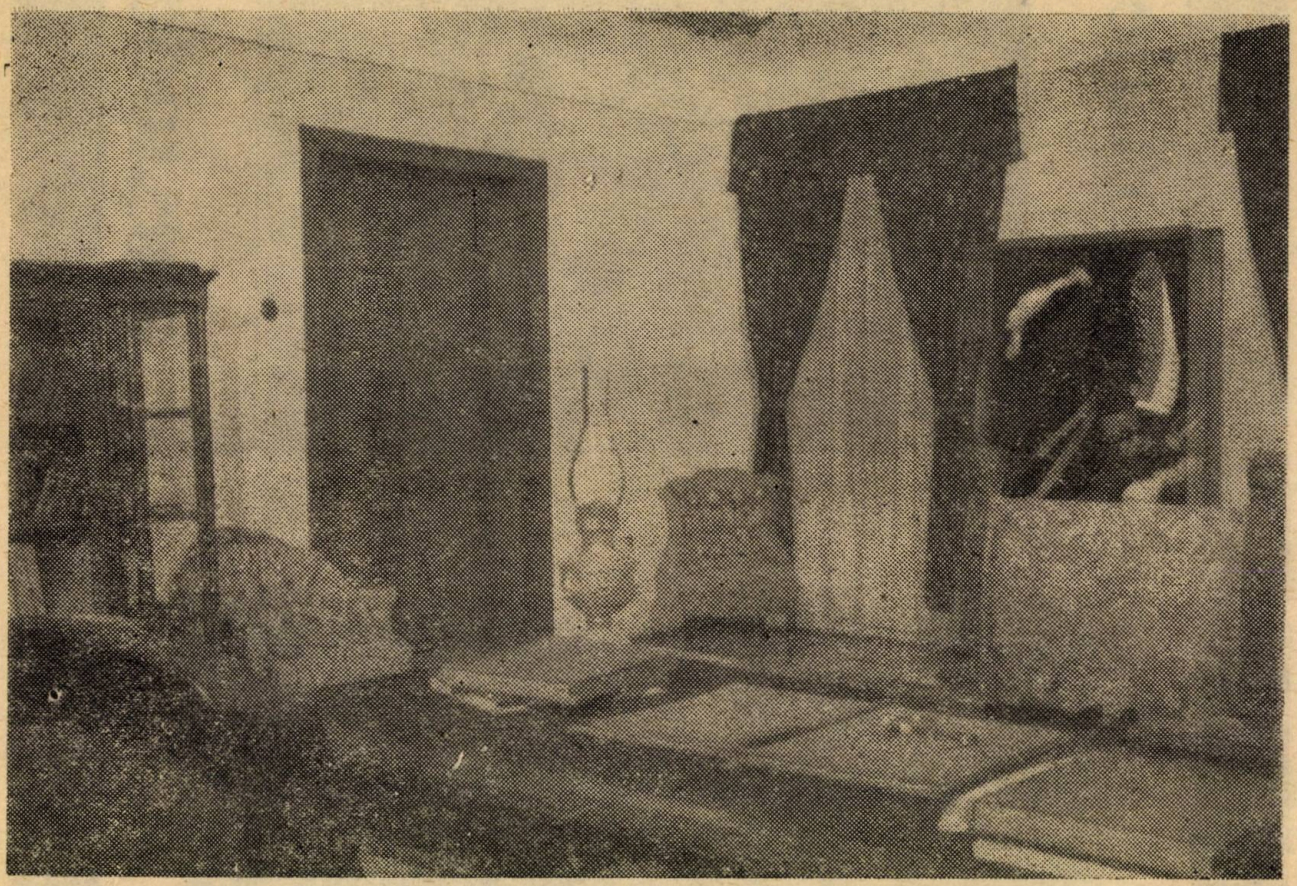

Casa memorială „Vasile Alecsandri" din Mircești. Camera de lucru a poetului

VENEA...PE SIRET

Cui privește harta pe care sînt desenate apele țării, Siretul îi apare ca nervura principală a unei minunate frunze răzimată de Carpați, răsărită parcă din creanga de aur a Dunării. Din firul său albastru se desprind către podișuri și munți Suceava și Șomuzul, Moldova și Bistrița, Bîrladul și Trotușul, Milcovul și multe alte rîuri și pîraie cu nume de legendă pînă către locul izvoarelor.

Așa privim Siretul pe hartă. Doar pe hartă! Fiindcă drumul lui începe din celălalt capăt al țării invers decum l-am privit întîia oară.

Adunîndu-și apele, rîul coboară către Istru ducînd pe umerii-i de valuri și priveliștea Dornelor și a zidurilor Sucevei, a Ceahlăului și Romanului, a Bîrladului și Săvineștilor, a satelor Vrancei și a altor zeci și zeci de așezări mai vechi sau mai noi ctitorite de strămoșii noștri daci ori de Mușatini, la poale de codru sau în luncile ocrotitoare. Dar, mai ales, în acest sfîrșit de mileniu, apele sale poartă cu ele imaginea marilor ctitorii ale epocii în care trăim.

Siret!. De unde-i vine numele? Iată întîia întrebare la care trebuie să răspundă filologii... Iar veștile despre întîmplări de demult ori din zilele noastre vin și tot vin pe Siret cu nesfîrșirea undelor sale...

Corneliu STURZU

SIRET — fișe dintr-o monografie

Numele noastre de ape și de locuri reprezintă un tezaur și o arhivă de mare însemnătate. Unele dintre acestea sînt moșteniri traco-dace, altele sînt creații românești din diferite timpuri, iar altele reprezintă rezultatul unor relații dintre români și alte neamuri. Toponimia oglindește straturile de limbă, ocupațiile, mișcările de populații, drumurile comerciale, credințele populare, la care se adaugă, firește, denumiri ale formelor de relief, caracteristici ale cursurilor de ape etc.

Între numele cele mai vechi de ape de pe teritoriul patriei noastre, alături de Dunăre, Prut, Mureș, Tisa, Timiș etc., trebuie înscris și cel al rîului Siret de la care, mai tîrziu, s-a creat numele localității, iar de la acesta s-a creat cel al ținutului. În vechea împărțire administrativă a Moldovei, Siretul nu a fost niciodată ținut (adică județ), dar a fost considerat astfel pentru satele din jurul lui, întrucît se află la jumătatea drumului dintre Suceava și Cernăuți, capitale de ținuturi moldovenești.

Cercetătorii sînt de acord că numele SIRET a fost moștenit din fondul autohton. Nu cunoaștem aspectul fonetic al numelui la dacotraci, dar dispunem de atestări grecești, între care SERETOS pare a reda numele autohton, cum demonstrează numele SERÊTION din Dalmația, SÊRETOS din Dardania, sanscritul sarit „riu". Formele Seret și Serete din documentele moldovenești păstrează fonetismul vechi. Este de amintit că pînă astăzi, în limba vorbită, se spune Serete și Sîrete. În Greceni, nume de ținut din Basarabia, s-a consemnat numele unui Iovul Săretiu, la 1772—1774, iar în Frumoasa, același ținut, s-a consemnat numele unui Ionită Siret în aceeași vreme în recensămintele populației (Moldova în epoca feudalismului, vol VII, Partea II, Chișinău, 1975, p. 214, 218). Sereteu este numele unui munte în Apuseni (Maria Ioniță, Cartea vîlvelor, 69, 110, 114, 147). La Siret este nume topic în localitatea aromânească Lacă din Pind (Ioan Caragiani, Studii istorice asupra românilor din Peninsula Balcanică, II, 1941, 226). Nu putem ști dacă antroponimele și toponimele citate aici au vreo legătură de origine cu numele rîului Siret, dar o astfel de legătură este posibilă.

Fiind așezat pe un mare drum comercial, care lega țările din bazinul mediteranean de cel al Mării Baltice, în dreptul unui vad al rîului, orașul Siret este atestat documentar anterior întemeierii statului feudal Moldova, fără a se ști cît de departe în timp urcă începuturile sale.

Teritoriul Siretului, cu împrejurimile, a fost locuit din timpuri preistorice, în unele părți descoperindu-se importante dovezi arheologice, cum ar fi cele de pe Dealul Iancului din hotarul satului Grăniceștí ori cele de pe dealul Horodiștea din vatra tîrgului, unde s-au descoperit straturi de civilizație anterioare erei noastre, monede romane ; aici a fost o cetate de pămînt și lemn în primele secole ale evului mediu. Dacă ar fi să ne luăm după tradiție (care păstrează de multe ori informații neconsemnate de istorie), pe dealul Rúina ar fi existat o cetate ridicată de cavalerii teutoni la începutul sec. al XIII-lea, distrusă de invazia mongolă. Cu privire la această atribuire, C. C. Giurescu, în Tîrguri sau orașe și cetăți moldovene..., 1967, p. 269, precizează că „acești cavaleri nu și-au întins niciodată dominația asupra Moldovei de miazănoapte". Tradiția pune numele dealului Sasca în legătură cu numele voievodului Sas, fiul lui Dragoș, care ar fi ridicat aici cetatea sa; în apropiere de dealul amintit se află biserica Sfînta Treime, după tradiție ctitorie a aceluiași voievod, construcție cu o arhitectură care se întîlnește cu a unor vechi monumente oltenești și al cărei plan stă la baza multor monumente moldovenești din secolele următoare (N. Grigoraș, I. Caprosu, Biserici și mănăstiri vechi din Moldova, 1968, p. 19—20). Este posibil ca Siretul să fi fost una dintre reședințele lui Bogdan, de vreme ce Mușata a preferat să rămînă aici după moartea marelui domn. Latcu voievod, fiul lui Bogdan, la Siret și-a avut capitala pînă la 1373 sau 1375. Și Petru Mușat la Siret și-a început domnia. El a mutat la Suceava capitala țării, din motive strategice, dar Siretul a rămas, pentru multă vreme, una dintre importantele reședințe domnești.

În cetatea de pe Sasca (odinioară dominînd întregul tîrg, și-au purtat pașii primii voievozi ai Moldovei : probabil Dragoș, mai sigur Sas fiul acestuia, apoi Bogdan prin brațul și voința căruia și-a dobîndit independența tînărul stat. Este de crezut că urmașul lui Bogdan a fost Latcu și că, după moartea acestuia, tronul a fost ocupat, pentru scurtă vreme, de acel Costea Mușat, probabil frate al lui Latcu. Petru I Mușat trebuie să fie fiul lui Costea. În felul acesta se limpezește succesiunea primilor domni ai Moldovei. Margareta, soția lui Costea Mușat, a putut fi numită Mușata după numele soțului ei, denumire care se înscrie în tradiția onomastică românească. Ipoteza noastră, potrivit căreia Costea era frate ai lui Latcu, amîndoi fii ai lui Bogdan, se va putea verifica prin eventuale descoperiri documentare sau arheologice Dar înscrierea unui voievod Costea, în pomelnicul mănăstirii Bistrița, ca succesor al lui Latcu poate fi un argument destul de serios. Este de admis că numele voievodului era Costea și că Mușat s-a adăugat ca un supranume, mai ales că adiectivul musat, care are sensul „frumos", este folosit și astăzi prin Munții Apuseni pentru alintat copiii, cum arată Dicționarul limbii române. Istoria numelui Bogdan, istoria numelui Mușat și alte istorii de nume încă așteaptă să fie scrise.

Schimbări politico-economice au pus în umbră tîrgul Siretului, astfel că la 1774 vechea capitală avea doar 84 de case. Foarte reduse ca număr de case erau și satele din preajmă. Astfel. Onofreiu (astăzi Mănăstioara) avea 36, Verpole 15, Mușenița 7, Văscuți 11, Bainți (azi Bainet) 9, Grămești 111, Bălinești 24, Bosoșinții (azi Botoșenița) 16, Grăinicești (astăzi Grăniceștí) 31, Calafindești 31, Șerbăuți 27 (Moldova în epoca feudalismului, vol. VII, Partea I, p. 336—342).

Unele localități siretene au dispărut. Greci, sat de lîngă tîrgul Siret, atestat la 1464, menționat și în alte documente, la 1643 era Silișteа. Pînă în secolul nostru Săliștea era locul dintre tîrgul Siret și Mănăstioara, peste care s-a extins cătunul Ruși de sub dealul Horaiț. În locul acestei siliști fusese un sat. Un înaintaș al familiei Sbiera a făcut așa-numita Biserică a Zbierenilor în marginea tîrgului, în Săliște. Tradiția vorbește despre un sat Mezeni, în marginea tîrgului dinspre Văscuți.

Din cauza depopulării satelor și a nevoii de mînă de lucru, s-au creat slobozii. Un asemenea loc a fost Slobozia Perjului, astăzi cătunul Perjiliuca, în care au fost colonizați oameni din Galiția. În timpul stăpînirii austriece, mai ales, Galiția a fost provincia din care au fost aduși în Bucovina zeci de mii de oameni, care au fost așezați în vechi sate românești sau au fost create și așezări noi. Noile autorități au luat măsuri de deznaționalizare a românilor, mai întîi prin înlocuirea numelor vechi de localități și prin schimbarea numelor de familie. Iată ce scria un publicist la 1930 : „Familia noastră poartă numele Sireteanu abia de la primul recensămînt făcut de regimul austriac după răpirea Bucovinei. Pînă la această dată, familia noastră se chema Ciubotariu. În privința aceasta, am auzit de la tatăl și de la moșul meu că recensămîntul s-a ținut în casa strămoșului, în casa care există și astăzi [...], că comisarul c.r. care a făcut recensămîntul a locuit la strămoșul nostru, că s-a împrietenit cu el și că numai de hatîrul acesta n-a pocit numele cu te miri ce podoabă de coadă slavă, ci i-a dat strămoșului voia să-și aleagă un nume nou după plac, iar strămoșul, sireteан get-beget, și-a ales atunci numele Sireteан. Cunoscut și dovedit e că cu prilejul acelui recensămînt, sodom de nume românești au fost slavizate" (Partenie Sireteanu, în „Făt-Frumos", V, 1930, nr. 5, p. 164). Cea mai înăsprită epocă a slavizării a fost între anii 1789 — 1822 cît timp a fost episcop al Bucovinei Danilo Vlahovici. Din această epocă datează nume precum Aiuriuc, Androniciuc, Balaciuc, Flociuc, Frasiniuc, Moisuc, Maidaniuc, Turliuc etc.

Fără a intra în detalii, constatăm că toponimia sireteană se încadrează în toponimia românească, demonstrînd vechimea și continuitatea elementului românesc în această parte a țării. În împrejurimi sînt sate precum Drăguseni, Băncești, Mușenița, Bainet, Frătăuți, Bălcăuți. Botoșenița, Gropeni, Grăniceștí, Calafindești, Călinești, Grămești, Cîndești, Rogojești etc., toate atestate în cele mai vechi documente moldovenești. Un mare interes pentru cercetare prezintă nume de locuri precum Horait, Ruina, Sasca, Horodiștea, Mezeni, apoi Găvan, Gropeni, Grui, Hordugan, Odaia, Pîrlis, Troianu etc., din hotarul tîrgului sau din satele învecinate. O obligație a prezentului este tezaurizarea întregii toponimii, urmată apoi de explicarea ei etimologică și istorică. Numele de locuri din părțile Siretului sînt stratificate în : autoh-

tone, vechi românești, împrumuturi (slave, germane, ungurești), cu precizarea că împrumuturile reprezintă în cele mai multe cazuri traducerea unor vechi nume românești.

In Siret sau în împrejurimi s-au născut remarcabile personalități ale culturii și științei românești : Tudor Ștefanelli (1847—1912), scriitor, istoric, magistrat, Tancred Bănățeanu (n. 1922), critic și istoric de artă, Eugen Botezat (1871—1964), biolog de reputație mondială, considerat a fi „Nestorul zoologilor români", Mircea Ghiliceanu (n. 1913), inginer petrolist, Maximilian Hacman (1877—1961), fost rector al Universității din Cernăuți, Nicodim Iţcuș (1897—1985), profesor, cercetător, publicist, Vasile Negru (1900—1983), profesor la Facultatea de Drept din Iași, Radu Popovici (n. 1902), naturalist, Filimon Rusu (1880—1957), publicist, istoric, pedagog, Mihai Teliman (1863—1902), scriitor, pictor etc. In Siret și-au desfășurat activitatea mai mulți ani Simeon Florea Marian (1847—1907), mare personalitate a etnografiei și folcloristicii românești. Tot aici a trăit mulți ani Elena Niculiță Voronca (1862 — ?), autoarea unei monumentale culegeri de folclor bucovinean (Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică, Cernăuți, 1903, 1295 pagini).

La 1871 s-a înființat la Siret Societatea Muzeului, dar oricîte strădanii au depus oamenii de suflet, un muzeu nu s-a putut înființa decît în 1985. Astăzi vizitatorul intră cu emoție în sălile acestui așezămînt de cultură și rememorează istoria medievală a Moldovei.

Scriam, nu prea de mult, despre frumusețile locurilor siretene, despre faptul că ele încă nu sînt pregătite pentru vizitatori, despre străzile care au numai nume de flori și nu de voievozi sau de scriitori ; scriam că, liceul care cîndva se numea Lațcu Vodă, astăzi nu are nici un nume, — desigur neatenții care se vor îndrepta în anii ce vor veni. Siretul este un oraș—muzeu și trebuie să devină un important punct turistic în care scop ar trebui folosită din plin toată dărnicia naturii. Parcurile orașului își așteaptă statuile cu care trebuie să fie împlinite.

La bucuria oamenilor din aceste locuri de a vedea deschizîndu-se fabrici, se adaugă acum aceea de a avea drum de fier și de a avea gară pentru trenurile care aduc și duc mărfuri și călători. Freamătul vieții moderne cuprinde tot mai mult și acest colț de țară care a fost secole de-a rîndul un loc în care nu se mai întîmpla nimic. Aș remarca sărbătoarea numită Zilele culturii din fiecare sfîrșit de mai și m-aș bucura ca ea să aibă o mai largă audiență în lumea sireteană, să fie o medie a culturii și a spiritului românesc.

Ion POPESCU-SIRETEANU

M. Ispir : „Cai"

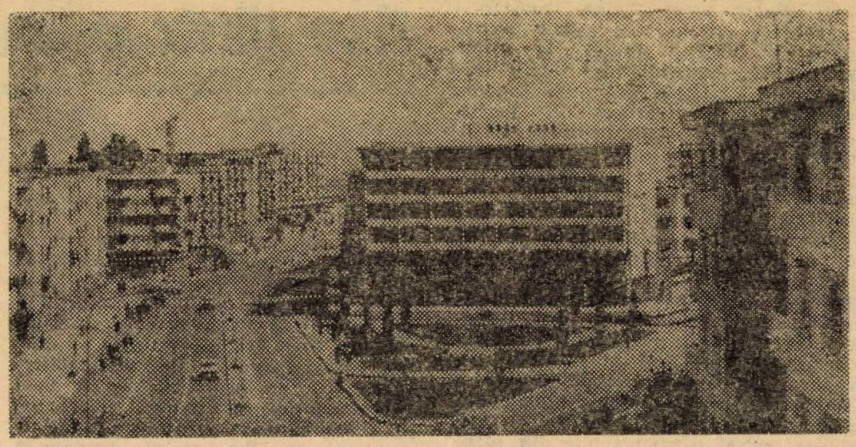

Fălticenii în zona de mari prefaceri edilitare

ÎNTRE CHIMIE și „grădina liniștii"

I

O „călătorie" în destinul Fălticenilor e totdeauna fascinantă. Urbea, evocatoare prin excelență, tezaurizează viața amintirilor și lucrează pentru rosturi noi. Pentru înțelesuri noi. Timpul este, aici, o mărturisire perpetuă a istoriei, a artei, a metaforei întrupate în tinere edificii. E greu de presupus că un popas în această așezare moldavă să nu însemne și meditație, întoarcere afectivă în „lumea umbrelor" care au fost. A „umbrelor" care trăiesc prin fapta lor de spirit, de har, de înțelepciune. Faptă devenită patrimoniu, permanență.

Pașii te poartă, tulburător, în spațiul dintre „Nada florilor" și „Dumbrava minunată", în perimetrul fremătător al Șoldăneștilor, pe străzile orașului cu orizonturi îmbrăcate de livezi a căror geometrie e estompată doar de albul încendiilor florale din mai. Intri în muzee ca într-o memorie. „Galeria oamenilor de seamă" — unul dintre ele — îți clatină părerea că Fălticenii ar fi purtat efigia „locurilor unde nu s-a întîmplat nimic". Nimic este aproape sinonim cu uitarea. Cu tăcerea. Aici, de bună seamă, odinioară, nu s-au întîmplat foarte multe. Îndeosebi cîte ar fi trebuit, încît viața obștii să cîștige în creativitate și civilizație. Dar s-au petrecut destule pentru ca tîrgul să primească o aură ce l-a scos din anonimat chiar pe cînd nu era decît o așezare a tihnei patriarhale, sufocată de îndeletniciri negustorești adăpostite de cenușii dughene sau ieșite în colbul străzii.

Cîți, de pe alte plaiuri, vin la Fălticeni fac aceasta pentru că orașul copleșește prin moștenirea unui relief spiritual fără seamăn. Și pentru că localitatea, în alte privințe, nu mai este cea care a fost. Decît, poate, în zona încărcată de pomi a Buciumenilor și Oprișenilor, tăiată de o „uliță" — cea a Rădășenilor ,azi numindu-se „Ion Creangă" —, nu mai puțin populată de amintiri. Totul pare o stampă de suflet.

II

Îl știam pe primarul Costică Arteni. Anevoios de găsit, greu de uitat. Viața lui e măcinată de o mulțime de griji. De satisfacții potolite și stăruitoare întrebări. Fără ele n-ar putea trăi. S-ar crede sărăcit. Ultima bucurie îl luminase cu puțină vreme în urmă. Pe cîteva străzi ale orașului înflorise, pentru prima oară, zeci de mii de lalele. Cunoștea cu precizie culorile, numărul lor. Amintea și de un inventar al acestor sărbători ale retinei. Știa chiar și cîte dintre ele au fost rupte : 70. Puține, însă gestul a ajuns la primărie, pe chipul bărbatului cu care discutam la început de mai, ca o părelnică undă de uimire. Dar ultima întrebare ? Cea în legătură cu pricina dispariției unor flori, cu siguranță, se stinsese. Sau trăia în umbra altora, mai grave. Din care se nășteau gînduri de acută actualitate ori se nutreau rezolvări acoperind perspectiva. De aceea, l-am rugat să-mi spună cum arată, în întregul ei, ziua de muncă a unui primar de oraș.

— Ca o enciclopedie...

Acesta a fost răspunsul. Simplu și adevărat. Apoi au venit argumentele. Toate în susținerea unei singure convingeri, mărturisite fără emfază :

— Sînt dator față de oraș. Față de oamenii lui. Și întreprinderile, și blocurile, și strada, și florile aparțin lor. Primarul e primar dacă le poartă de grijă. Grija asta, dacă vreți,o puteți numi și pasiune...

Dialogul cu Costică Arteni a reînviat, după aceea, imagini care îi stăruiau în memorie. Nu acelea marcînd, de pildă, inaugurarea a cinci obiective industriale la care a luat parte și pentru care s-a zbătut pînă la biruință. Și nici acelea din vatra șantierelor în care s-au înăl-

ţat, sub ochii săi, numai în ultimul deceniu, 5 550 de apartamente în construcţii gîndite şi durate după legile frumosului. În blocuri ce configurează centrul aşezării, ocrotind spaţii ce visează noi statui. A preferat imaginile primare, acoperite de zidirile tinere :

— Nu cu multă vreme în urmă, îmi amintesc, pe terenul unde acum se află întreprinderea chimică se cultivau cartofi...

Un sentiment nostalgic ? Nu. În nici un caz. Primarul îşi măsura viaţa, întîi de toate, prin întrupările forţei economice.

III

Deci, chimie industrială la Fălticeni. Aici, pe locurile cu prisăci ce umpleau văzduhul de zbor mărunt. Aici unde, odinioară, chimia era o noţiune pur didactică, o disciplină şcolară. Spunîndu-i aceasta, inginerul Mihai Apostol, directorul întreprinderii, fost elev al aşezării, zîmbi. Rechemase şi el în memorie, bănuiesc, imaginea sugerată de Costică Arteni. Îi era şi lui familiară. Mai mult decît primarului.

Mihail Sadoveanu în viziunea lui Ion Irimescu

— Am venit aici cînd se făceau nivelări de terenuri. Era în 1977.

„Aici" însemnînd, astăzi, o citadelă cu aproape o mie de oameni.

Majoritatea cu destine pornite din lumea satelor, în care miracolele chimiei ţineau de „laboratoarele" vegetale ale cîmpului sau pădurii. Ca şi cea a lui Mihai Apostol, blondul răsărit de sub codrii Rîşcăi, răspunzător acum de experienţa în formare a unui colectiv foarte tînăr, stăpînind utilaje tehnologice în care materiile prime sînt supuse unei complicate metamorfoze.

Aceşti oameni, aproape spontan, cînd au de povestit despre stări de suflet nepereche, declanşate de munca lor, îşi apropie gîndul de natură. Chiar dacă sînt înconjuraţi de instalaţii moderne sau, ca în cazul directorului, trăiesc obsesia unui calculator electronic de proces, în curs de instalare în întreprindere.

— Emoţia cea mai puternică ? Atunci cînd din instalaţii a ieşit prima substanţă chimică. Vedeam, parcă, dealurile din preajmă. Pămînturile pe care le nivelam la începuturi, pentru a aşeza temeliile acestui obiectiv economic ce a determinat explozia urbanistică a Fălticenilor.

Devenirea oraşului — un reflex al potenţialului său industrial. Mihai Apostol îşi cimenta afirmaţiile cu exactitatea cifrelor. Primarul o făcuse la fel („Realizăm acum, la nivelul localităţii o producţie industrială anuală de 3,5 miliarde lei"). Pentru ca, imediat, să ne poarte cu vorba sa colorată spre „Grădina liniştii" din deal, de unde maestrul vedea munţii şi pîclele Bucovinei : „Avem un gînd bun cu casa lui Sadoveanu".

IV

Urcăm, aşadar, pe „Uliţa Rădăşenilor". În urmă rămîne, ca un patriarh turnat în bronz, Sadoveanu. Statuia acestui voievod al literelor româneşti, dăltuită de mîna celui care, printr-un gest de o mare frumuseţe, a făcut ca oraşul — locul obîrşiei sale — să ofere lumii aşezămîntul ce „povesteşte" despre un nou destin hărăzit perenităţii : „Colecţia de sculptură Ion Irimescu". Strada, ca o fiinţă, are biografia ei. Alcătuită, mai ales, din cea a unor ctitori de artă. Din vorbele îmbrăcate în plumb, din sentimentele trăite în vechime şi acum. Casele (în unele din ele, cum zicea un cronicar al străzii intrate în legendă „au înflorit opere nemuritoare") te privesc dintr-o lumină caldă, vibrînd de împăcare. Pînă să ajungi în dealul de unde, în ierni cu bogate omături, porneau pe vremuri obiceiurile de Anul Nou, paşii se opresc meditativ, înfioraţi de imagini pe care le cheamă sufletul : Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Teodor Ştefanelli, Vasile Savel, Ştefan Şoldănescu, Jules Cazaban, Nicolae Labiş...

O stradă pe care nu-ţi îngădui decît dialogul cu tine însuţi. Ca într-un muzeu. Este şi motivul pentru care doar în holul casei Lovinescu (din „Strada Sucevei"), ce adăposteşte „Galeria oamenilor de seamă", l-am întrebat pe muzeograful Adrian Cocîrţă :

— Ce întrebări vi se pun, cu precădere, aici ?

— Cum se explică această densitate de valori spirituale la Fălticeni ?

Eu nu i-am repetat-o. Observasem că un răspuns îl frămînta şi acum. Cum îl neliniştea şi apropiata definitivare a unei hărţi a acestui oraş cu multe străzi purtînd nume de domnitori şi oameni dăruiţi artei. Pe lîngă unele din cele pomenite — şi ale lui Nicu Gane, Nicolae Beldiceanu, Ion Dragoslav, Matei Millo, Aurel Băeşu... În oglinda ei, simbolurile caselor evocatoare nu puteau fi

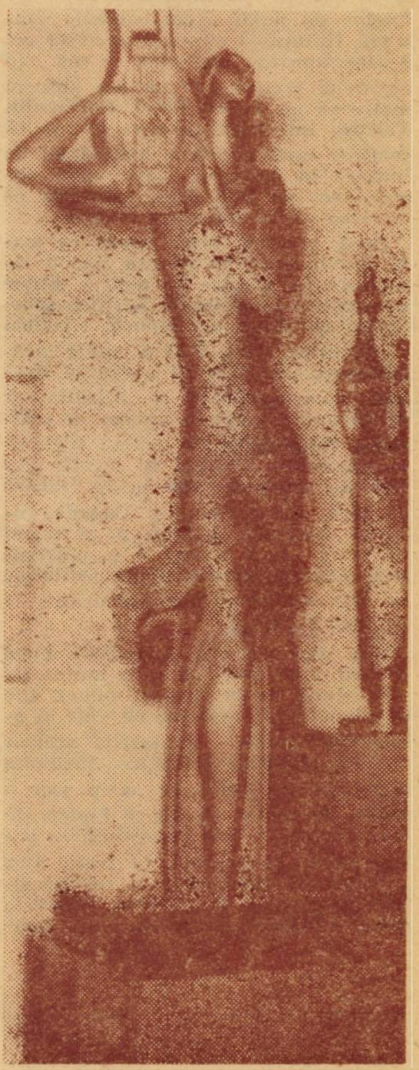

Imagine din „Colecţia de sculptură Ion Irimescu"

însoţite decît de numere. Numai la „legendă" ar figura numele celor peste o sută de personalităţi care au trăit sau au creat aici.

— Dar „Galeria..." ?

— Nici ea nu poate ilustra tot ce va fi pe hartă...

Aici, singurul muzeu total se numeşte Fălticeni.

Ion PARANICI

PORȚELAN de DOROHOI

Constantin Vasiliu se ridică de la masa la care discutăm, ia din raft o frumoasă cupă pe care se conturează desenul elegant al liniilor gravate subțire și, privind-o în lumina revărsată bogat prin fereastra înaltă, zice : „Sticla de Dorohoi are cel mai înalt coeficient de transparență din România". O clipă nu reacționez la precizia categoricei afirmații, ci încerc să găsesc o comparație : obiectul fragil purtat pe palmele tînărului inginer pare o minunată floare de gheață amintind într-un anume fel somptuozitatea petalelor de nufăr. Apoi privirile captează fluturarea curată transmisă pereților aproape imateriali și mă văd nevoit să recunoaște : nu am nici un motiv să nu fiu de acord. Constantin Vasiliu, împreună cu care aveam să realizez apoi necesara incursiune de inițiere în universul marii uzine dorohoiene, nu lasă deloc impresia că ar vrea să se joace cu vorbele.

Cred, și acum o pot spune cu toată convingerea, că aceasta este o caracteristică a celor de aici, a miilor de meșteri făuritori de mirifice spectacole cotidiene ale muncii. Numai seriozitatea, dublată de o nobilă încăpățînare, i-a făcut să parcurgă drumul incertitudinilor și dificultăților de început pentru a ajunge la înălțimea împlinirilor de acum : sticla și porțelanul de Dorohoi au cucerit piețele de desfacere din peste treizeci de țări, din America și Canada, pînă în Australia și Japonia, devenind în stare (dacă termenul e potrivit) a-și disputa caracteristicile calitative cu cele ale unor faimoase centre de tradiție din lume.

Dar pare aproape incredibil, după ce afli toate astea și încă multe altele, după ce ai umplut cîteva file în carnetul de reporter cu date și amănunte despre realizările acestor oameni minunați și despre incitanta metaforă a firului de nisip sau a pastei de caolin, să știi că faptele de care tocmai ai luat cunoștință se petrec chiar la Dorohoi, în fostul tîrg „etalon" al monotoniei și promiscuității provinciale de altădată. Memoria celor vîrstnici păstrează încă imaginea uliței desfundate pe care zdrăngăneau sacalele cu apă, a dughenelor mizere ori a atelierelor obscure de pînă mai ieri. Și e nevoie doar să faci o scurtă „descindere" în orașul de azi, urcînd spre colina ozonată a Parcului „Brazi", spre monumentala clădire a muzeului ce stă acolo ca un punct de reper al statorniciei și duratei, pentru a realiza impresionantele dimensiuni ale arhitecturii urbane, pulsul viu, tinerești al străzilor, magazinelor, instituțiilor culturale și a constata nu fără uimire saltul uriaș petrecut în existența recentă a acestei așezări moldave.

Prima capacitate de producție intra în funcțiune în urmă cu treisprezece ani. Fabrica, așa cum i se spunea atunci, producea doar corpuri de iluminat și cîteva modeste articole de menaj. Nici nu li se putea cere mai mult celor care abia prindeau a deprinde tainele meseriei. Maistrul Octav Grosu e unul dintre veteranii întreprinderii. A venit de la Mediaș să-i învețe pe dorohoieni cum se face sticlă. Odată cu el s-au întors acasă de la Turda, Avrig sau Tomești și Sava Băetu, Ioan Muraru, Constantin Pintilie, Ioan Tugui, Victor Afloarei și încă alți cîțiva. „Misiunea noastră, mărturisește Octav Grosu, era să formăm cadrele, muncitorii cu care să putem foarte repede trece la realizarea unor produse complexe, competitive. Aveam nevoie să dovedim ce putem, să ne afirmăm mai întîi în țară și apoi peste hotare".

Bineînțeles, o asemenea ambiție nu s-a împlinit, cum menționam, fără poticneli, fără greutăți, fără insistente căutări. A consemna astăzi în nomenclatorul de fabricație peste două mii cinci sute de sortimente înseamnă a nu scăpa din vedere etapele parcurse, dezvoltările și permanentele înnoiri aduse, gradul ridicat de profesionalitate atins, permanenta înfruntare a inerției, a necunoscutului, a gîndului îndrăzneț, novator. Altfel nu ar fi fost posibilă nici obținerea sticlei opal, nici o sticlei colorate, nici a porțelanului, ca să reținem numai aceste trei remarcabile reușite.

Mărturisesc, știam ce e cu sticla, intrasem nu odată într-o unitate cu asemenea profil reținînd desigur peisajul acela devenit clasic al suflătorilor din preajma dogoritoarelor cuptoare, deși procesul în sine de producere a acesteia nu a suferit schimbări fundamentale, dar despre porțelan — înainte de a veni la Dorohoi — n-aveam decît vagi noțiuni. Iată-mă așadar pășind curios, alături de atotștiutorul meu însoțitor, în interioarele necunoscutei sale alchimii. O primă oprire : atelierul de modelaj. Curioase forme ovale și dreptunghiulare străjuiesc instalațiile automate și semiautomate asupra cărora veghează chipurile concentrate ale lucrătorilor. Ce se întîmplă aici de fapt ? Se pregătesc mulajele (din ipsos) pentru viitoarele articole de porțelan. În incinta următoare se și toarnă, în „matrițele" preparate obiectele asimetrice. Pentru că modelele văzute puțin mai înainte urmează un alt proces de elaborare. „Masa ceramică, îmi explică inginerul Vasiliu, se aplică pe șablonul pe care-l vedeți iar prin presare se obține, să zicem, o farfurie". Miroase a caolin iar mișcarea rapidă a strungului de fasonat aduce sau are ceva din mișcarea roții olarului. Inițial pasta utilizată e de culoare maroniu-violetă, pentru ca după uscare să capete albul dorit. Dar strălucirea cunoscută n-o va dobîndi decît după trecerea prin baia de glazură și prin arșița mocnită a cuptoarelor de ardere. „Pragurile" acestea, desfășurate pe parcursul a zeci de ore și însemnînd deopotrivă efort și pricepere, sînt decisive pentru nașterea porțelanului. Ele pot fi asemuite, dacă vreți, cu îndelungata cale parcursă de sămînța zvîrlită pe ogor pînă la bucuria rodului.

De-aceea poate luminozitatea și liniștea din sala de decorațiuni, ca o zonă a miraculoaselor decantări, vine să adune în bulgării imaculați „germinația" masei amorfe călătorite de-a lungul trepidantelor hale industriale. Dar aici se întîmplă de fapt momentul înnobilării porțelanului. Mîini delicate așează pe suprafețele crude încă, fantezia motivelor și ornamentelor fără de care vasele, bibelourile, celelalte produse ar avea mai puțin farmec, mai puțină gingășie și strălucire. Cu alte cuvinte, rezultatul concret al muncii intră în atingere directă cu aripa binefăcătoare a artei.

Și privind aceste tăcute fructe ale trudei și inteligenței umane, menite să încînte ochiul și să înfrumusețeze gîndul, sufletul, nu poți să nu-i dai dreptate lui Constantin Vasiliu, care, cu aceeași seriozitate care-i stă atît de bine, declară : „Nu sînt de acord cu cei care mai cred că la Dorohoi un specialist nu se poate realiza. Ba aș zice că abia într-o uzină de o asemenea complexitate se poate afirma, își poate dovedi pe deplin capacitatea creatoare".

La care eu n-aș adăuga decît atît : mergeți la Dorohoi și vă veți convinge !

Ion BELDEANU

În ilustrații : cîteva creații ale meșterilor dorohoieni

NOUA BIOGRAFIE A UNUI ORAȘ

Peisaj urban : Pașcani, 1985

Ca orice ieșean am fost sau am trecut de multe ori prin Pașcani. Nu doar prin gara acestui vechi centru feroviar al Moldovei și al țării, ci și prin orașul atît de frumos și fericit așezat la răscrucea vechilor și noilor drumuri.

Drumuri comerciale, străbătute odinioară de acele romantice vehicule trase de caii ce se schimbau „la o poștă" și ai căror călători poposeau la hanuri care semănau, desigur, nu se poate altfel, cu celebrul han sadovenian. Un asemenea han, mai bine zis o parte din zidurile sale profund evocatoare, care incită pînă și cea mai lenească imaginație, se poate vedea la Ruginoasa, pe șoseaua dintre Tg. Frumos și Pașcani. La acest han, aflat în apropierea Palatului lui Alexandru Ioan Cuza, a poposit însuși Eminescu. Am văzut recent proiectul de restaurare a acestui lăcaș care trebuie să dăinuie ca o mărturie a veacului trecut.

Drumuri de suflet. Dinspre nord, de la Suceava și de mai departe, dinspre vest și sud-vest din binecuvîntatele ținuturi nemțene, și dinspre sud, din legendara Vrance, și de mult mai departe, din inima Balcanilor. Și dacă vorbim de drumurile de suflet, fără nici o îndoială cel mai important și mai definitoriu este cel spre și dinspre Iașul marilor zidiri, al marilor idei, al marilor opere românești. Am pomenit deja trei nume. Aș vrea să mai pomenesc doar unul : Mihail Kogălniceanu. Era luna mai 1873. Murise la Heidelberg, în hotelul „Europa", care există, se știe, și astăzi, Alexandru Ioan Cuza. Vestea a îndoliat inima patriei și inima oamenilor ei, a acelora mulți cu care domnitorul se dovedise „bun și blînd", așa cum îl povățuise cel care, după propria-i mărturisire, avusese onoarea să fie primul om al țării ce i s-a adresat colonelului Cuza cu Măria Ta—Mihail Kogălniceanu. De cîte ori avea să vină la Ruginoasa, în cei 7 ani de domnie a lui Cuza, ilustrul istoric și om politic, ctitor de țară și de cultură națională ! E sigur că treburile statului, tînăr, și elaborarea vestitelor legi ale lui Alexandru Ioan I l-au adus aici pe luminatul sfetnic în nenumărate rînduri. Dar iată-l și în 1873 străbătînd același drum pentru a cuvînta lîngă mormîntul deschis al celui care fusese exilat, spune Kogălniceanu, nu pentru „greșalele" sale, ci pentru faptele lui mari, nepieritoare, triumfînd prin vreme și vremuiri și desmințind zicerea biblică : deșertăciunea deșertăciunilor, toate sînt deșertăciuni. Am recitit nu demult la Ruginoasa tulburătorul discurs al lui Kogălniceanu, adevărat monument de elocință politică și patriotică, și am retrăit iarăși sentimentul tonic al istoriei și al demnității naționale.

Drumuri de lumină, de civilizație modernă, socialistă. Păscănenii sînt oameni foarte orgolioși și am avut prilejul, nu o dată, să observ că pe unii acest orgoliu îi irită. În ce mă privește, ca unul care n-am confundat niciodată orgoliul cu ridicola vanitate, îi simpatizez și chiar îi iubesc. A ține la orașul tău, a-i cultiva și potența tradițiile, a te mîndri cu ele, a aspira mereu la noi dimensiuni de calitate a muncii și a vieții mi se pare una dintre condițiile fundamentale ale progresului.

Dintr-un tîrg a cărui „lume" gravita pînă mai ieri în jurul Atelierelor C.F.R. — e drept vestite — ce a devenit astăzi Pașcaniul ? Pînă la urmă, a scrie despre un oraș înseamnă a te referi la cîteva aspecte semnificative din biografia sa. Încît întrebarea, recunosc, cam stereotipă, este inevitabilă. Toate răspunsurile la o astfel de întrebare indică fapte, vizează gînduri și proiecte ce se înscriu, în fond, în linia unui puternic destin muncitoresc. Să nu uităm că Atelierele C.F.R., astăzi marea și moderna I.M.M.R., au o existență de aproape 120 de ani, de numele lor fiind legat un impresionant capitol al istoriei mișcării muncitorești și revoluționare. Dar chiar și păscănenilor, atît de mîndri încît li se umple gura și li se umflă pieptul cînd spun: „Noi păscănenii"..., o formulă rostită de altfel foarte des, le-ar fi fost foarte greu să-și reprezinte, fie și mental, nu mai departe decît cu vreo 15 ani în urmă, tabloul atît de variat și impresionant al industriei orașului lor de azi, un tablou în care sînt reprezentate, între altele, electronica, electrotehnica, mecanica fină, deci ramuri de vîrf.

O pondere însemnată o are, la Pașcani, industria ușoară despre ale cărei cote calitative, cu totul remarcabile, cititorul și-ar putea crea o imagine concludentă dacă mă voi referi în cîteva cuvinte la o întreprindere care este de altfel și unitatea fanion a ramurii respective și anume Întreprinderea de tricotaje și perdele „Siretul". Pe scurt I.T.P. Puține inițiale prin care se denumesc de obicei unitățile economice au căpătat personalitatea și rezonanța acestora. Aici se produc renumitele tricotaje și perdele solicitate atît de mult pe piața internă și externă. Admirabilul colectiv al acestei întreprinderi a trăit în luna iunie 1985 clipe de satisfacție și bucurie unice : conferirea titlului de Erou al muncii socialiste (după ce, începînd cu 1982, în fiecare an, I.T.P. obți-

Pașcani : detaliu arhitectonic

nuse Ordinul Muncii clasa I). Pentru a doua oară au trăit aceeași bucurie în 1986.

Este prima întreprindere-erou a județului Iași. Iar în acest context cred că nu e lipsit de importanță să menționez că vîrsta I.T.P.-ului este de numai 13 ani, iar vîrsta medie a colectivului ei de circa 24 de ani. La 12 ani de la înființare, producția marfă a întreprinderii păscănene crescuse de 13 ori, iar productivitatea muncii de 6 ori. În general, nu-mi plac cifrele, dar sînt cîteva în afara cărora orice însemnări de genul celor de față ar fi lipsite de un puternic suport în realitate. Voi mai da cîteva : exportul direct și indirect al I.T.P. reprezintă 95% din valoarea producției, iar produsele fabricii sunt exportate în zeci și zeci de țări de pe toate continentele. Între ele : Anglia, Franța, S.U.A., Olanda, R. F. Germania, Suedia, U.R.S.S. Ceea ce se armonizează aici perfect cu tinerețea oamenilor, legitimînd-o în fond, sînt vocația noului și spiritul de competiție. Argumente ? La sectorul de creație al întreprinderii păscănene se concep cam trei mii de modele confecții și circa două sute modele de perdele și dantelă pe an. Acestea, aflate în pas cu ultimele exigențe ale modei pe plan mondial, presupun, înainte de toate, investiție de gîndire și de talent, pentru că ceea ce se produce la I.T.P., adevărate creații, implică deopotrivă rigoarea și fantezia, o rapidă adaptare la mereu noi și noi cerințe, gusturi și chiar obiceiuri de o mare diversitate. Dacă mi s-ar cere să numesc un loc în care industria și arta autentică coexistă într-o relație organică, indestructibilă, acesta ar fi Întreprinderea de tricotaje și perdele „Siretul" din Pașcani.

Ca peste tot în România ultimelor decenii, și la Pașcani dezvoltarea industrială a Pașcaniului a determinat o radicală schimbare la față a orașului însuși, o ridicare a nivelului de viață urbană, de civilizație. Și aici așadar industria s-a dovedit a fi o forță a progresului economic și social. Este suficient să intri în magazinele orașului pentru a lua pulsul civilizației. Privesc Pașcaniul adesea, cînd vin de la Iași, de pe dealul Ruginoasei, de unde văd mai bine cum se instalează în spațiu noile edificii. Splendida esplanadă, primul lucru pe care edilii orașului îl recomandă fotoreporterilor și operatorilor de film și de televiziune contribuie, într-adevăr, într-o mare măsură, la conturarea personalității inconfundabile a Pașcaniului. Perspectiva creată prin aceasta dă impresia unei imense scenografii în aer liber, așa cum am mai avut prilejul să văd cu cîțiva ani în urmă într-un rafinat oraș european. Cele 200 de scări leagă orașul nou, „de sus", cu zona „de jos" a gării în care se conservă mai ales case vechi și trainice, ceea ce conferă varietate arhitectonică și accentuează sentimentul continuității, al unei deveniri și existențe îndelungate. Dintre clădirile moderne, nou construite, aș remarca-o, în primul rînd, pe cea a Hotelului Central, ca și unele blocuri de locuințe ridicate în ultimii ani care „se feresc" de monotonia alienantă a formelor „pătrate", creînd o ambianță de căldură, de intimitate și de confort.

Că și la Pașcani s-a construit foarte mult e un adevăr palpabil. Că și aici mai sînt multe de făcut e tot atît de adevărat. Clădirea Casei de cultură din zona centrală intră într-o evidentă și supărătoare discordanță cu tot ceea ce se află în jur. În curînd și ea va lăsa locul unui edificiu care se va înscrie în ansamblul arhitectural al orașului, ce așteaptă să fie declarat municipiu.

Pentru că, deși trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat dar, mai ales, prezentul conferă urbei de la răscrucea unor mari drumuri o personalitate aparte, despre Pașcani trebuie să vorbim și să scriem punînd verbele la viitor.

Constantin COROIU

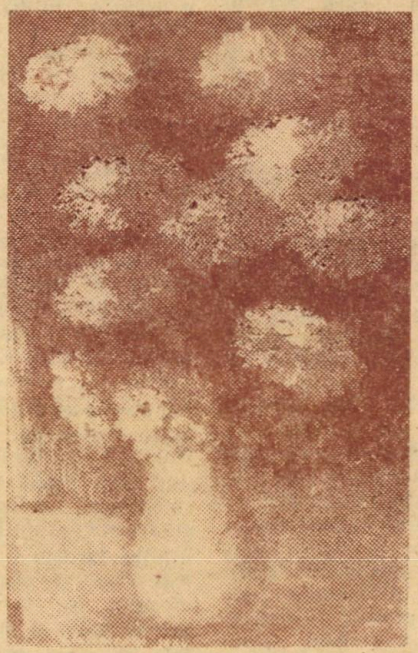

V. POSTOLACHI : „Crizanteme"

V. POSTOLACHI : „Toamnă"

Piatra Neamț — panoramic

Modernitatea tradiției, tradiția spiritului modern

Letopisețul de la Bistrița, ca întîia scriere istoriografică românească. Tiparnița de la Neamț și prima ediție în limba română a „Descrierii Moldovei" de D. Cantemir. Prima „moară" de hîrtie din țară, înființată de Gh. Asachi. Creangă și leagănul eternei copilării pierdute de la Humulești. Vasile Conta cu importantele sale scrieri „Teoria fatalismului", „Teoria ondulațiunii universale" și „Bazele metafizicii". Ion Ionescu de la Brad cu primele studii românești de economie politică. V. A. Urechia, unul dintre inițiatorii Academiei Române. Melchisedek Ștefănescu cu biblioteca sa legendară, întemeietor al numismaticii. Grigorescu la Agapia, iar mai tîrzu Tonitza la Durău. C. Hogaș colindînd pe drumuri de munte, cu pilde clasice în minte. Popasurile la Neamț ale unor scriitori, devenite episoade importante de istorie literară: Eminescu, Caragiale, Iorga, Sadoveanu, Ibrăileanu, Rebreanu, Topîrceanu. Socialiștii V. G. Morțun și Panait Mușoiu. M. Blecher cu ale sale „Întîmplări din irealitatea imediată". Lascăr Vorel, printre primii expresioniști ai lumii, alături de alte două nume de rezonanță în viața picturii: C. D. Stahi și Aurel Băeșu. G. T. Kirileanu, cărturarul care a adus spiritul „Junimii" pînă spre a doua jumătate a secolului nostru, devenit personaj al unei celebre nuvele fantastice de Mircea Eliade. Muzicienii Mihail Jora și Sergiu Celibidache, ultimul plecînd din Cotu-Vameș să uimească lumea. Suprarealistul Victor Brauner — reper obligatoriu al avangardismului de la noi și de aiurea...

N-am făcut decît să „montăm" un panoramic succint al tradiției culturale a județului Neamț, tradiție care i-a conturat și îi conturează și astăzi un profil distinct în spațiul spiritual românesc. Adăugîndu-i vestigiile celei mai misterioase culturi preistorice, ale cărei „semne" ezoterice de pe vasele de Cucuteni așteaptă să fie descifrate de arheologi, într-una din cele mai complete colecții mondiale de acest fel, existente în cadrul Muzeului de istorie din Piatra Neamț (cu celebrele piese „Hora de la Frumușica" și „Gînditorul de la Tîrpești"), așternem de fapt un fundal de mare vitalitate acestei tradiții și plăcerii ei de a se evoca. Dar folclorul și etnografia zonei nemțene, cu amprenta sa inconfundabilă în cîntec, dans, elemente de teatralitate mitică sau zoomorfă (măști, cu deosebire, de la cele de un grotesc elaborat la cele totemice) și perpetuarea unor meșteșuguri ancestrale? Neîndoielnic, acest trecut atît de generos în ctitorii și fapte de cultură își așterne o puternică amprentă asupra felului de a fi și a crea al oamenilor de azi, implicîndu-i unei continuități de simțire și de atitudine.

Alături de vestigiile cetăților dacice și musatine de la Piatra Neamț și Roman au apărut în anii noștri cetățile chimiei, metalurgiei și construcțiilor de mașini, înnobilînd vasta cuprindere dintre Hanu Ancuței și Tarcăul Vitoriei Lipan. Tihnitul Tîrgu Neamț, orășelul de sub bătrîna Cetate a Neamțului își trimite mobila și covoarele peste mări și țări, de curînd conectat rețelei feroviare. La fel, Bicazul — satul de munte al plutașilor — a trăit, după forfota construcției primei hidrocentrale din țară, dezvoltarea industriei lianților, expediind spre marile șantiere cel mai bun ciment din țară, rupt zilnic dintr-un munte ce străjuiește intrarea din pitorestile Chei. Cîteva date sînt de natură să contureze imaginea actuală a Neamțului, cu întreaga sa zestre a împlinirilor socialiste. Astfel, în economia județului, într-un singur an se înregistrează o producție mai mare decît cea a întregului cincinal 1961—1965, producția anului 1965 obținîndu-se în mai puțin de 50 de zile. Aici se realizează totalitatea semănătorilor mecanice ale țării, 47 la sută din producția de fire și fibre sintetice, 35,7 la sută din producția de țevi din oțel, 15,5 la sută din cea de ciment, 10,7 la sută din cherestea, 10 la sută din cea de zahăr rafinat, 6,2 la sută la celuloză și hîrtie. Județul menține, de asemenea, o pondere agrară deloc neglijabilă, producția de cereale boabe sporind de la 175 mii tone, în 1965, la 416 mii tone, în 1985. În zona montană, îndeletnicirea creșterii animalelor cunoaște un reviriment deosebit, numărul ovinelor fiind de peste 456 mii (față de cele 245 mii la mijlocul anilor '60). În ultimele patru cincinale s-au dat în folosință aproape 50 mii apartamente. La poalele bătrînului Pion al Moldovei a apărut stațiunea Durău, una din cele mai pitorești de acest fel din țară, ea alăturîndu-se stațiunii de la Băltătești, renumită de un veac și jumătate pentru sarea sa antireumatică și care în ultimii ani a reîntinerit, prin extinderi succesive.

Am prezentat aceste cîteva cifre și date provizorii, depășite mereu de dinamica însăși a vieții, pentru a surprinde plenar omologările modernizării și dezvoltării produse în ultimii ani, determinînd și susținînd marile prefaceri în sfera spirituală. Iată, de curînd Teatrul Tineretului — instituție de cultură reprezentativă a județului — a împlinit 25 de ani de existență, răstimp în care a oferit numeroase evenimente de rezonanță mișcării dramatice a țării. Practic, nu a existat regizor tînăr de talent, de la Andrei Șerban și Dan Micu la Cătălina Buzoianu și Silviu Purcărete, cărora li se adaugă nume de actori de primă mărime — Leopoldina Bălănuță, Florin Piersic, Ileana Stana Ionescu, Mitică Popescu, Carmen Galin, Horațiu Mălăele, Valentin Uritescu și cîți alții — să nu-și fi dobîndit atestatul celebrității pe scena-laborator a Teatrului Tineretului. Pre-

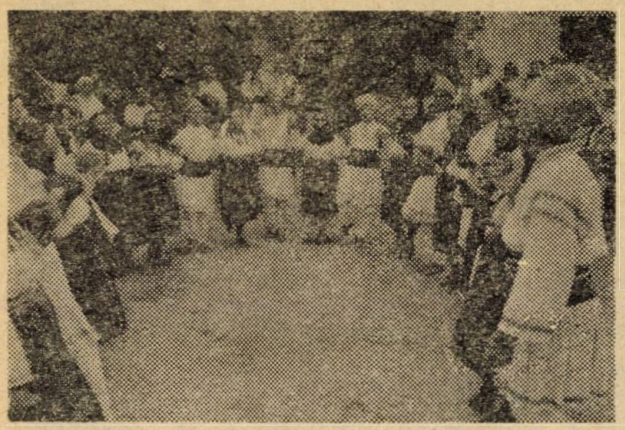

Formația folclorică a bătrînilor din comuna Ion Creangă — Neamț

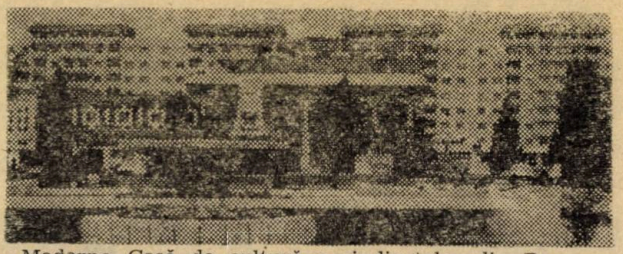

Moderna Casă de cultură a sindicatelor din Roman

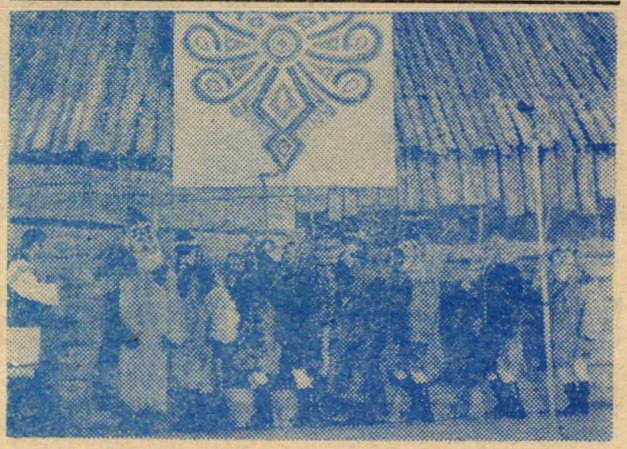

Incontrarea, dans cu măști în interpretarea dansatorilor de la Borca — Neamț

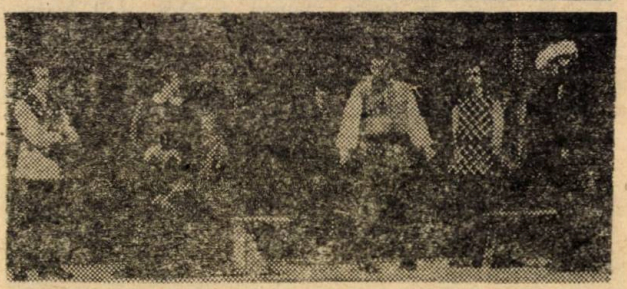

Imagine din spectacolul „Mihai Viteazul" de Eugen Mandric și P. Finduhan (regia — Al. Dabija) pe scena Teatrului Tineretului

miile naționale la diferite festivaluri și gale spectacologice, precum și în străinătate (Veneția, Nancy, San Marino, Sibenik, Copenhaga) au adus o glorie binemeritată acestei trupe mereu tinere, cu deschidere spre cuceririle moderne ale teatrului. Ansamblul folcloric al județului Neamț, reunind cele mai bune formații de amatori ale vetrelor etnografice de mare vitalitate — Borca, Dulcești, Ion Creangă, Viișoara — s-au impus de nenumărate ori în confruntări naționale și internaționale (Polonia, Cehoslovacia, Grecia, Italia, Franța ș.a.), preluînd cele mai autentice elemente de port, dans și cîntec din tradiția populară încă nestinsă. Și pentru că am început această radiografie a județului Neamț cu un panoramic al tradiției, fie-ne îngăduit să fixăm, tot pe scurt, alte cîteva succese, „în replică", aparținînd ultimilor ani. Deci :

Unor plasticieni deja afirmați pe plan național, cum ar fi Iulia Hălăucescu (a cărei retrospectivă la sala Dalles, din 1984, a stîrnit mare interes) și Petru Petrescu (printre puținii, dacă nu cumva singurul, gravori pe pînză pe care îi avem), Gheorghe Iliescu, N. Milord, li s-au adăugat cîteva prezențe noi, de reală speranță : Vasile Doru Ulian, D. Simionescu, D. Bezem, D. Huminiuc (marele premiu la „Voroneția na '85"). Expoziția Taberei de pictură Brateș, deschisă în Capitală, a fost considerată un eveniment al vieții culturale a județului. Cei 18 autori de cărți din Neamț — de poezie, proză, critică literară, teatru, reportaj, scenarii de film — s-au reunit în cadrul unui ambițios Cenaclu al creatorilor de literatură. S-a vorbit și se vorbește despre „școala de poezie de la Tg. Neamț", de unde tinerii poeți Daniel Corbu și Nicolae Sava au obținut premiile de poezie ale C.C. al U.T.C. pe anul 1984. Alți autori cunoscuți și citiți : Constantin Munteanu, Valentin Ciucă, Emil Nicolae, Aurel Dumitrașcu, Adrian Alui Gheorghe, Lucian Strochi. S-au realizat cîteva numere experimentale „Ateneu" și „Tribuna" la Neamț, oglindind viața literar-artistică a județului. Profesorii de muzică din Piatra Neamț au reușit două interesante stagiuni camerale urmărite cu pasiune de publicul meloman. Mulți dintre talentații interpreți de azi au participat, ca studenți, la edițiile „Vacanțelor muzicale la Piatra Neamț", organizate de 16 ani de Conservatorul de muzică „G. Enescu" din Iași. Festivalurilor de teatru pentru tineret și copii, găzduite de Teatrul Tineretului și ajunse în preajma ediției a opta, li se adaugă cele trei ediții ale Galei filmului pentru copii „Punguța cu doi bani" — singura bienală de acest fel din țară trecînd în revistă producția cinematografică destinată celor mai tineri spectatori. Animatorii acestei reuniuni, care a atras printre invitații ei numeroase personalități regizorale de peste hotare, sînt Elisabeta Bostan și Gheorghe Naghi, originari de pe aceste meleaguri. Cercetătorii de la Complexul muzeal județean au descoperit și pus în circulație cîteva vestigii ale străvechimii acestui teritoriu, precum și din Evul Mediu (la Dolițești a fost dat la iveală cel mai important tezaur monetar al perioadei mușatine), care vin să se adauge impunătoarei colecții cucuteniene inițiate de arheologul C. Mătase. Au fost restaurate curțile domnești de la Piatra Neamț și Roman, precum și împrejmuirea fortificată, incinta și Turnul-clopotniță de la Mînăstirea Bistrița (unde a fost pus în valoare și un muzeu important). Reuniunilor anuale „Sadoveniana", „Șezătoare la Humulești", Colocviilor de poezie tînără, „Atelier 35", Spectacolului de datini și obiceiuri vin să li se alăture sărbătorile tradiționale păstorești, ale pădurenilor, ale meșteșugarilor în lemn și piatră, ale cusătorilor — precum „Sărbătoarea Muntelui Ceahlău", Sărbătoarea Războienilor, „Pădurea de Argint" — Văratec, „Armindeni" — Bicaz-Chei, „La izvoarele Bîrladului" — Bozieni, și cîte altele. În cadrul ediției a V-a a Festivalului național „Cîntarea României" au fost înregistrate — în etapa de masă — circa 3 mii formații artistice, obținîndu-se nu mai puțin de 350 premii de interpretare și creație, în finala pe țară. Un cunoscut creator popular — Nicolae Popa din Tîrpești — uluiește prin spectacolele de teatru cu măști pe care le găzduiește în tinda casei sale, fiind socotit totodată printre cei mai interesanți sculptori naivi. La Roman, a fost restituit „Așezămîntul Celibidache", chiar în centrul municipiului, devenit Școală de muzică pentru elevi. Alte așezăminte, precum „casa Negruzzi" la Roman, „conacul Catargi" de la Tupilați, sala „Cupola" din Bicaz sînt în curs de restaurare.

Toate aceste elemente aparent disparate, dar atît de solidare unui efort colectiv de continuă elevare a întregii vieți spirituale nemțene, configurează în fond, originalitatea acestui ținut, în care tradiția nu funcționează nici pe departe restrictiv-apăsător, ci dimpotrivă, ca un energizant al căutărilor creatoare, menite să intre mereu în dialog cu trecutul, cu consacrările sale. Probabil că în asta și constă specificul cultural al Neamțului : modernitatea identificabilă necontenit în tradiție și tradiția ca efervescent al modernității.

Cristian LIVESCU

BACĂUL SAU...

STAREA DE BACOVIA

Orașul în care m-am născut, orașul în care m-am retras, după efuziunile „micului romantism“ al celei dintîi tinereți, spre a-mi trăi în liniște (cît poate fi o viață de om liniștită, cîtă vreme în noi sălășluiește „focul veșnic viu“ !) restul vieții ce mi s-a dat, orașul în care n-am încetat a mai spera la clipe de sublim, orașul prin care am șansa de a cunoaște existența unanimă, orașul din care pornesc pe cîte și mai cîte cărări pămîntești spre a-mi îmbogăți „știința despre lume“ ca să mă-ntorc mereu mai uman, mai însetat, mai fericit, mai dornic de frumusețe și adevăr, mai în lumină, orașul care mă primește și-mi ascultă păsurile, orașul cu oamenii lui, și ei, ca și mine, poate, legați de el prin sentimente, lămurite sau nu, consimțind, la rigoare, a spune cu un anume „accent“ și, de ce nu, cu drag, cu mîndrie, că sîntem „băcăuani“, cum alții „ieșeni“, „botoșăneni“, „suceveni“, „pietreni“, „vasluieni“, „gălățeni, „vrînceni“, moldoveni cu toții, români, firește, și europeni și pămînteni și...

Bacăul, oraș nu teribil de „spectaculos“, oraș „de provincie“ (nu toate orașele pot fi „capitale“ !) cu o mulcomie a lui, cu o „psihologie“ aparte ! Cine-a spus că „Bacăul lui Bacovia“ nu mai este... „bacovian“ se înșeală ! Băcăuanii get-beget, care mai știu tîrgul de odinioară nu comit eroarea celor care nu cunosc vechiul tîrg decît din „cărți“ ori din povești „după ureche“ și care, aceșia din urmă, văd în poezia lui Bacovia doar un fel de „igrasie“ prelingîndu-se din ziduri care nu mai sînt, că nu puteau dăinui o veșnicie... „Singuratecul și uitatul“ liric, rătăcitor pe ulițele, prin parcurile ori prin birturile urbei, exprima o stare de melancolie, desigur a sa, dar înainte de toate a locului și oamenilor săi, cel puțin a unora dintre aceștia, a acelor purtători de cîntec, de farmec, copii ai veacului îndeletnicindu-se cu „muzica sferelor“, cu tainele, cu infinitul...

A crescut mult pe verticală, dar și pe orizontală, Bacăul de cîndva, prin unele cartiere aproape că s-au șters cu desăvîrșire urmele trecutului, am întîlnit dintre acei ce-au plecat cu destinul din oraș, și care, reîntorși, cum revin adesea oamenii pe locurile unde-au văzut lumina zilei, ei bine, nu mai știau pe ce „lume“ se află, se uitau cu admirație la noile ziduri, dar și cu cîte-un oftat greu de stăpînit, ca și cînd ceva le-ar fi lipsit din „peisaj“, părăseau pentru totdeauna meleagurile acum străine, „dezrădăcinați“, nu mai „simțeau“ Bacăul băcăuanilor statornici...

Băcăuanii (visătorii...), spuneam, resimt ca a lor, numai a lor, starea de Bacovia, oricîte „mutații“, fie și pozitive, s-ar produce în „casa“ lor, orașul nici prea mare, nici prea mic, față cu altele, orașul unde, aidoma, de cînd se va fi atestînd, toamna plouă și e trist, primăvara se-nfiripă anevoie, firav, în muguri de „verde crud“, și unde oamenii sînt cum sînt, nici mai buni, nici mai răi decît vor fi fiind prin alte unghere ale planetei, oameni...

Existînd, „documentar“ de-aproape cinci secoli, la întîlnirea Bistriței cu Siretul, la răscruce de drumuri europene, unind nordul și sudul emisferei boreale, istoria de fapt a Bacăului se pierde în atoateînvăluitoarea negură a vremurilor, regăsim, deci, viață, viață și oameni, aici, încă din epoca pietrei (de parcă azi unii nu tot cu „pietre“ își vorbesc...), dintotdeauna adică ! Despre „poziția admirabilă a orașului“, despre „aerul (care) este cel mai sănătos“, despre „pădurile frumoase, păsările și fiarele sălbatice, riurile pline de pești delicioși, apoi belșugul de vite, grîne, fructe, unt și miere“ au vorbit pelerini din veac ! Așadar, dintru începuturi, Bacăul avea „apa“ trebuitoare să pună-n mișcare „moara“ tîrgoveților săi ! A fost o vreme reședință domnească, ceea ce înseamnă că tîrgul devenise „interesant“ (asta pe timpul co-domniei lui Ștefan Vodă cel Mare cu Alexăndrel). În veacuri multe s-au abătut peste vatra Bacăului, revărsări de ape, focuri pîrjolitoare care i-au „închircit“ întrucîtva „stilul“, emanînd pînă mai ieri, prin unele cotloane, un autentic parfum de „far west“ ! Băcăuanii au semnat și ei pe cartea de istorie a luptelor neamului românesc pentru progres, lucrurile se știu, anii epocii unioniste, cei ai bătăliilor pentru neatîrnare, deceniile de aprige înfruntări de clasă între masele muncitorești-țărănești și de intelectuali luminați, pe de o parte, și orînduielile strîmbe ce s-au întocmit de-a lungul timpului între oameni, din pricina oamenilor, pe de altă parte, apoi pildele de eroism din războaiele „erei moderne“ (pesemne „modernă“ pentru ciudata ei „omenie“ !), și, în fine, triumful revoluției așezînd bazele pentru o lume mai bună și mai umană sub soare — toate acestea sînt marcate și de pagini glorioase „redactate“ pe meleagurile Bacăului !...

Și, iată prezentul, iată-ne fiind, iată-ne trăind în felul strămoșilor, dar și al nostru, numai al nostru, cu gîndul că și noi, cei de azi, vom fi odată și odată străbuni, voind ca acei strănepoți ai noștri să-și amintească de noi cu drag, or pentru asta trebuie să fim noi înșine, adevărați, iubitori de adevăr, constructori de adevăr, cum și alții, cei care nu mai sînt, Bacovia însuși, au existat întru adevăr și revelarea lui... Voiam să spun la începutul acestor însemnări despre Bacău că starea de Bacovia este un dor adînc de adevăr, de „poate mîine și mai mîine (cînd) va fi dulce acea pîine“, dar adevărul, înainte de-a ne bucura inima și cugetul, e o stare de zbucium lăuntric, de tristețe, de încordare creatoare, de neant, de sete de certitudini, de tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte...

Este frumos astăzi la Bacău, ca pretutindeneа unde oamenii sfințesc locul, sînt zone de un pitoresc original, se mai poate încă vorbi de un oraș vechi, alături de cel nou, zona industrială fiind ca și nouă toată ; unic între municipiile reședințe de județ este complexul sportiv din chiar inima localității, cu terenurile sale de fotbal, tenis, volei, baschet, cu sala sporturilor și bazinul olimpic acoperit, cu terenul de atletism „indoor“, apoi insula de agrement, lacurile de acumulare etc., etc. În tîrgul de altădată, acum se întîmplă multe, între altele se întîmplă cultură și artă, manifestări de anvergură națională, sînt teatre pentru mari și pentru mici, o filarmonică de mare prestigiu, o revistă social-culturală „Ateneu“ venind de departe, dinspre Bacovia și Tăbacaru, se scriu și cărți, se obțin și se conferă premii, se înfăptuiește pe toate planurile, economic, social, cultural. Și dacă am fost de părere că „Starea de Bacovia“ — așa cum am încercat să o definim aici — continuă a fi nota caracteristică a sufletului băcăuanului născut și nu făcut, este pentru că fiecare loc, fiecare palmă de pămînt se cade a fi altfel decît celelalte, altminteri lumea, cît o fie ea de „lume“, ar părea neîndoielnic monocordă, or nu acesta e rostul marii noastre „treceri“ pe sub cerul cu stele...

Calistrat COSTIN

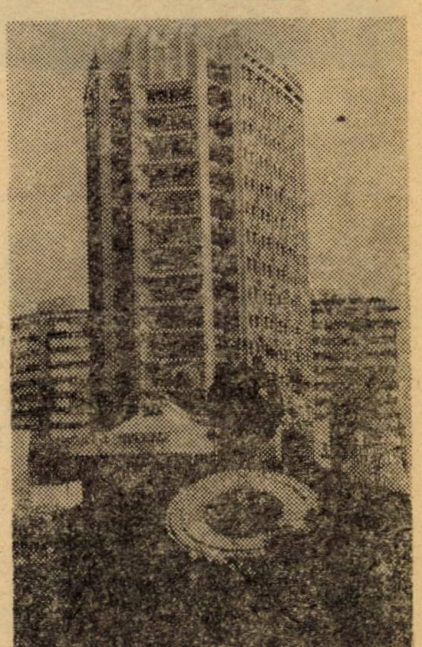

Hotel „Moldova“ — Bacău

BÎRSEȘTI — creanga de aur a Vrancei

La Bîrsești, am auzit, pentru prima și ultima oară, Cascada Putnei făcută din cîntecul păsărilor. Nu știu ce stoluri ciudate veniseră, parcă anume acolo, să cînte sub forma apelor. Nu întîmplător, mi-am zis, aici, adică la Negrilești, sat de oameni gospodari, vrînceni pur sînge, component al comunei, s-a născut unul dintre poeții români de azi, un poet „tradiționalist" — adică descendent din Mantaua Mioriței — important : Dumitru Pricop.

Niște harnici învățători au tot scris o sumă de cuvinte despre istoria vrîncenilor. Și iată, ce citesc într-o monografie aflată, în păstrare, la primăria comunei : „Se poate crede că Vrancea a fost împărțită la început pe șapte bătrîni, așa cum reiese din actul de ctitorie al schitului Buluc. Cifra șapte corespunde și cu numărul feciorilor Babei Vrincioaia. Urmașii fiecăruia dintre bătrînii originari ai Vrancei au constituit un „neam", o „ceată", cum se spune în aceste locuri. Neamul purta numele întemeietorului. Cu noile generații, familia se ramifica. Din trunchiul mare unitar, se desprindeau ramuri secundare. Legătura dintre curgătorii aceluiași bătrîn (n.n., observați eleganța panteist arhaică a formulării !) este foarte strînsă.

Acei curgători din Bîrsa (subl. n.) se vor numi Bîrsești. Cei din Bodeat — Bodești. Cei din Negrea — Negrilești ,din Paul — Păulești etc. Astfel s-au format obștile și satele vrîncene.

În rest toată istoria Vrancei se cunoaște. Comuna aceasta așezată pe dealuri ca un guler de porumbel sălbatic, i-a fost suflet al ei. Dar, iată un alt pasaj emoționant din excelenta monografie : „Cercetînd «Documente putnene» de Aurel Sava, găsim o afirmație deosebit de interesantă. E vorba de o familie de bătrîni a satului Spinești, care cuprinde următorul pasaj : „Ivanu feciorul vătafului Spinești, din cei șapte bătrîni, au mers și au luatu fata vătafului dinu Bîrsești și l-au pusu socru sau bătrînu mare în locul lui". Același document repetă o informație referitoare la existența a șapte bătrîni mari, pe care a umblat, la origine, întreaga Vrance. Cînd Vrancea a venit în contact cu domnul Moldovei, i s-a prezentat acestuia sub aspectul unor cete perfecte, organizate și mergînd pe „bătrîni".

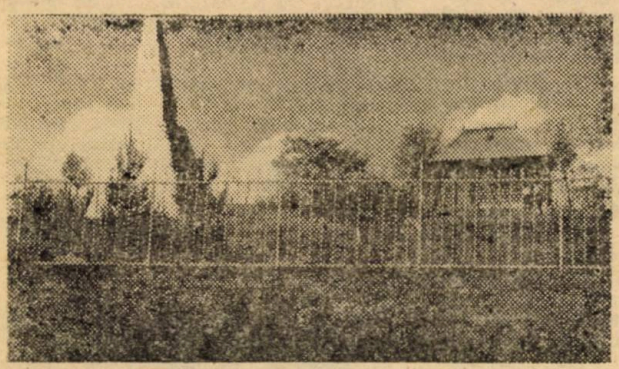

Pe flăcările albe ale norilor se odihnește, la Bîrsești, în eternitatea românească, acest „cuvînt" de piatră al lui Ștefan cel Mare

Dimitrie Cantemir în „Descriptio Moldaviae" precizează existența a 12 sate vrîncene, printre care și Bîrsești și Topești, aflătoare în viață încă de pe la 1585, fixîndu-le pe harta lucrată de el.

Dar cîtă istorie nu se poate invoca despre această veritabilă creangă de aur a Vrancei, care este comuna Bîrsești !

— Stă mărturie în timp a continuității locuirii teritoriului comunei — îmi spunea primarul Dumitru Dochioiu, un om al locurilor, ce ar fi fost primit, cu siguranță, pe timpul sfaturilor bătrînești în conclavul lor — stă, pe lîngă numeroasele argumente de ordin arheologic, istoric și legendar, și un argument de vivacitate. Noi avem în comună un mare număr de bătrîni. Familia Ene Amarine este nonagenară. Mironică Bica și Mironică Mărioța au cîte 91 ani. Aceștia din satul Bîrsești. Din Negrilești sînt Lechea D. Ion de 92 de ani, Leic Maria de 87, Păun I. Ion de 90, Păun S. Ion, la fel. La Topești trăiesc Ilie Andreș de 89 ani și Maria Soare de 91 ani. Într-adevăr, cîte comune se pot mîndri cu atîtea plete albe.

Păstoritul a fost ocupația de bază a acelora din Bîrsești. Sînt binecunoscute numele unor familii de ciobani celebri pe văile Vrancei : Cojocaru, Roșca, Lădaru, Lazăr, Eșanu, Lechea, Lungu...

Astăzi, în Negrilești, Eșanu D. Ion are 700 de oi, Lechea Costică 150, apoi : Lădaru Costică și Lădaru Ionel cîte 70, Cojocaru Mitică 60, Stan Ion III 70, și așa mai departe. Dar acești minunați oameni ai muntelui nu au rămas cantonați doar în legende. În ultimii douăzeci de ani, au apărut la Bîrsești o formație de covoare asfaltice, o secție de tractoare a S.M.A. Vidra, un magazin universal ultramodern la Negrilești, un altul în centrul de comună. S-au înălțat școli, grădinițe, un dispensar medical, blocuri. Mica industrie cunoaște și ea o dezvoltare demnă de evidențiat : înființarea unei secții de confecționat lădițe, a unei dîrste pentru prelucratul cergilor, a unor joagăre pentru debitatul materialului lemnos.

Au fost amenajate, în ultimii ani, „în complex" peste 300 ha de pajiști. S-au efectuat lucrări pentru combaterea eroziunii solului pe suprafața de peste 150 ha.

Recent, a fost dat în folosință un pod din beton peste pîrîul Vilcica — veritabil salt de căprioară și de viaduct la un loc... — în valoare de șase milioane lei.

La Bîrsești ființează șapte secții de prestări servicii. În imediata perspectivă, se preconizează construirea unui complex de prestări servicii în valoare de aproape două milioane lei.

Oameni ai muntelui, cei din Bîrsești, Negrilești sau Topești nu sînt doar oameni ai stejarului sau bradului. Românul nu este român doar cu arborii, în sensul că el trebuie să semene porumb, mai întîi. În anul 1985, țăranii din Bîrsești au realizat o producție agricolă în procent de aproape 110 la sută. Efectivele de animale sînt, față de efectivul planificat, în raport de 115,2 la sută. Datorită unor asemenea rezultate, comunei i s-a atribuit premiul al doilea în întrecerea socialistă.

Bîrseștenii sînt, iată, premiați nu numai la istoria străveche, ci și la contemporaneitate. Ar mai trebui adăugat, poate, așa cum ne reamintea și Vasile Lăcătuș, directorul căminului cultural, că la Bîrsești există și o fertilă mișcare artistică de amatori și, mai ales, un bogat tezaur de obiceiuri folclorice.

Vicepreședintele Consiliului popular comunal, Gheorghe Lechea, ne-a făcut o precizare, la care primarul comunei a subscris cu un zîmbet : „Bîrseștiul este creanga de aur a Vrancei".

Să ne reamintim acel glas al cronicarului : „Neamul purta numele întemeietorului. Cu noile generații, familia se ramifica. Din trunchiul mare, unitar, se desprindeau ramuri secundare". Iată, în această primăvară a veacului ele înfloresc enorm. Strălucitoare rămîne Creanga-de-Aur...

Florin MUSCALU

Așa arată astăzi unul dintre nonagenarii Vrancei, cîndva „fost mîndru ciobănel / tras ca prin inel", cu care parcă ar fi pornit „Miorița".

GALAȚI

un oraș între istorie și viitor

Galaţiul este unul dintre puţinele oraşe care nu au o legendă a întemeierii. Poate că primele nave construite aici, la mila 80 a Dunării, din scînduri cioplite de bardă, cu pînze cenuşii ţesute din fire de cînepă ori în, au pornit spre Elada, Corint, Fenicia ori Asia Minor, înaintea legendelor. Poate !

Sigur este că tracii şi sciţii au trăit aici înainte de apariţia Romei. Mărturiile istorice o atestă. Straturile arheologice ale cetăţilor Piroboridava, Bărboşi şi Dinogeţia sînt file ale istoriei neamului dacic din secolul al VII-lea î.e.n. pînă în secolul al II-lea e.n. Era un popor de păstori şi agricultori iubitor de pace şi linişte. Marele val de apărare cu o lungime de peste 30 km la construirea căruia au fost săpaţi circa un milion de m.c. de pămînt şi au fost defrişaţi codri întregi pentru palisadele lui, atestă efortul uriaş de care au fost capabili oamenii pămîntului de la îngemănarea Siretului şi Prutului cu Dunărea pentru apărarea libertăţii şi tihna vieţii lor.

În cronici Galaţiul apare destul de „tîrziu". Uricul dat de Ştefan Voevod, fiul lui Alexandru cel Bun, la 23 septembrie 1445, menţionează oraşul de azi ca „tîrg de margine". Optzeci de ani mai tîrziu... "Cînd au pus Ţara întîi domn pre Petru Rareş, el nu era acasă, că se întîmplase cu măjile lui la Galaţi, la peşte" consemnează cronica. Deci Galaţiul exista şi îşi avea faima lui. Şi poate că vestitele pînzare ale lui Ştefan cel Mare aici s-au născut. Cert este că Dimitrie Cantemir îl găseşte ca „Tîrg de negoţ cel mai vestit de pe toată Dunărea".

Apoi vremurile au vremuit şi ultimul război a trecut ca un tăvălug uriaş peste „Oraşul de la Dunăre". De la malul fluviului şi pînă în dealul Ţiglinei ruguri imense l-au transformat în „ruine înnegrite care la lumina zilei îşi arată zidurile hide", după cum consemna ziarul „Desrobirea" din 15 mai 1946.

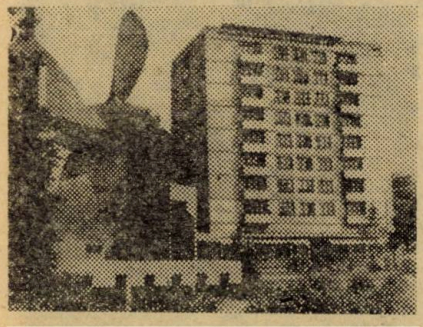

Peceţi-simbol ale timpului nostru socialist în oraşul făuritorilor de nave şi al constructorilor de noi apartamente

La chemarea comuniştilor mii şi mii de gălăţeni, tineri şi vîrstnici, au pornit trudnica muncă de refacere a oraşului natal. Aşa au apărut eroicele „Brigăzi ale reconstrucţiei". Aşa s-a născut viitorul oraşului !

Astăzi din orice unghi l-ai privi, Galaţiul îţi apare ca un gigantic arc de parabolă care se sprijină pe doi piloni uriaşi : istorie şi viitor, tradiţie şi aspiraţie, fluviu albastru şi fluviu de oţel, naţional şi internaţional. Prezentul socialist este puntea trainică de legătură. Poate din această cauză realizările acestor ani, adevărurile prezentului, devin metafore doar la simpla lor enunţare.

Dacă spunem că la Galaţi soarele răsare mai întîi pe dealul Smîrdanului este un adevăr — dealul Smîrdanului este cea mai înaltă cotă din împrejurimi — şi o metaforă. Aici noaptea este veşnic luminată de şarjele incandescente ale metalului lichid. Dacă spunem că pe acest deal se obţine o „producţie" de 10 000 tone de oţel la hectar este o metaforă şi, în acelaşi timp, un adevăr. Marele Combinat siderurgic se întinde pe aproape 1 000 de hectare şi produce anual circa 10 milioane tone de oţel ! Dar cele 1 000 de hectare mai „dau" şi aproape jumătate din producţia de laminate finite pline ale ţării, mai mult de jumătate din cea de fontă şi cocs, aproape întreaga producţie de tablă şi benzi din oţel laminate la rece. Aceste produse iau drumul la peste opt sute de beneficiari interni şi „ajung" în patruzeci de ţări ale lumii. Cînd un poet a asemuit combinatul cu „cercelul de rubin prins la urechea Dunării" a descoperit metafora pornind de la un adevăr.

De la începutul său Galaţiul şi-a legat renumele de Dunăre. Astăzi se poate spune că oraşul înnobilează fluviul. Din şantierul aflat la Mila 80 au pornit spre mările şi oceanele lumii cargourile de 4 500 şi 7 500 tdw, mineralierele de 12 500, 18 000 şi 55 000 tdw, portcontainerele de 8 250 tdw, navele Roll-on şi Roll-of şi cinci platforme marine. Cînd scriu aceste rînduri a şasea platformă se află pe cale de lansare. Cît de depărtate ne par vremurile cînd matematicianul şi astronomul italian Giuseppe Boscovich, trecînd prin Galaţi în anul 1761, consemna plin de uimire că aici se construiesc „caravelli" impresionante — 70 picioare lungime şi 17 lăţime — destinate comerţului cu Alexandria, Constantinopol şi alte oraşe ale mării ! Ori cînd în 1841, consulul Franţei de la Iaşi scria că : „Galaţii iau chiar aspect de port maritim de cînd se văd şantierele lui acoperindu-se cu construcţii de vase comerciale : 17 ambarcaţiuni mari şi altele mai mici au fost lansate la apă în ultimii doi ani !". Francezului i se părea enormă cifra. Probabil că era. Atunci ! Astăzi însă, ca în povestea de demult, oraşul şi-a răsplătit înzecit binefăcătorul fluviu ! Metaforă şi adevăr.

În marea primăvară socialistă a ţării ai cărei zori au fost larg deschişi de Congresul al IX-lea al Partidului, Galaţiul şi-a definit personalitatea de „metropolă a Dunării de Jos".

Să-i privim arhitectonica. Cele 65 000 de apartamente construite în aceşti douăzeci şi unu de ani — dintr-un total de aproape 80 000 — au făcut să-şi contureze „profilul" Ţiglinele şi Mazepa, să apară pe harta oraşului marile cartiere : „Dunărea", „Aeroport", „Siderurgiştilor", „Brăilei". Oraşul s-a ridicat pe verticală prin blocuri de opt şi unsprezece etaje, şi-a întors faţa spre frumuseţile eterne ale fluviului prin noul cartier „Port". Monumentalul a fost creat prin edificii social-culturale reprezentative : Casa de cultură a sindicatelor, Casa de cultură a tineretului, Spitalul judeţean, Sala sporturilor, Patinoarul artificial, prin suita de pieţe şi bulevarde, prin încîntătoarea faleză a Dunării devenită acum un adevărat parc natural, plin de linişte, umbră şi flori din mijlocul cărora îşi pornesc „zborul" giganţii Taberei de sculptură în metal. Statuile oraşului, nume în piatră pe pagini de istorie, metafore în marmură, în bronz şi oţel sînt zidiri pentru suflet, cu rădăcini adînc înfipte în vreme, amintiri aprinse de zborul unei minţi, de frumuseţea unui suflet, de patosul gîndirii şi faptei revoluţionare. Colindînd străzile veţi întîlni pe „Pîrcălabul de Galaţi", simbol al Unirii şi al dragostei de ţară, pe Luceafărul poeziei româneşti care, la umbra pomilor aproape seculari, degajă linişte, măreţie şi demnitate, pe C. Negri şi M. Kogălniceanu — vieţi dedicate României, pe Spiridon Vrînceanu şi I. C. Frimu — flăcări ce au ars pentru viitorime.

Privit de pe fluviu, una din porţile de intrare, oraşul te impresionează. O desfăşurare vibrantă de ritmuri şi forme arhitectonice, ambiţioase şi originale, care îi crează personalitate şi îi conturează perspectiva prin liniile de fugă ale noilor ansambluri de blocuri ce coboară năvalnice, în cascade spre lunca Siretului. Şi nu ai nevoie de mult timp ca să descoperi, să descifrezi şi celelalte „oraşe" ce-au apărut aici, în aceşti ani luminoşi : oraşul universitar, oraşul cercetării ştiinţifice şi al creaţiei tehnice, oraşul culturii şi artei contemporane, oraşul tinereţii şi al viitorului.

Cu un indice ridicat al natalităţii — al doilea pe ţară — oraşul dintre fluvii trăieşte la una dintre cele mai tinere vîrste medii din ţară, investind astăzi valori nepreţuite pentru acel „MÎINE" — viitorul comunist al României !

Mircea IONESCU

DE PRIN LITERATURĂ ADUNATE

CLARA MALRAUX

ÎNTÎLNIREA

Clara Malraux născută la Paris, într-o familie de origine germană naturalizată franceză, marcată de o dublă cultură, întîlnește în 1921 un tînăr de 19 ani, care va deveni scriitorul André Malraux și cu care se căsătorește.

Formația ei intelectuală, aspirațiile profunde și evoluția socială, ca urmare a primului război mondial, îi dau posibilitatea Clarei să judece și să acționeze după criterii personale. De altfel, în acești „20 de ani", o foame violentă de idei, de artă, de călătorii îi va marca tinerețea. Clara se hotărăște să plece în Italia, cînd îl întîlnește pe André Malraux. El o va însoți ; o lungă aventură în doi începe, care îi va duce, după căsătoria lor, pînă în Cambodgia. Clara Malraux ne prezintă aceste amintiri în volumul care înglobează cărțile : „Le Bruit de nos pas" (Zgomotul pașilor noștri), „Apprendre à vivre" (A învăța să trăiești), „Nos Vingt Ans" (Cei 20 de ani ai noștri). Este povestea a doi tineri reprezentativi în felul lor pentru spiritul timpului și pe care André Malraux o va ilustra în Memoriile sale. Fragmentul intitulat „Întîlnirea", pe care vi-l prezentăm în continuare, face parte din „Nos Vingt Ans" și înfățișează începutul acestui lung și pasionant drum în doi.

Un tînăr stă la o masă de vreo treizeci de persoane. Ani de zile el va însemna pentru mine mai mult decît oricare altă ființă. Pentru dînsul voi abandona totul, așa cum Evanghelia cere celor care se iubesc : îți vei părăsi tată și mamă. Nu-l cunoșteam. E așezat lîngă prietena mea Jane ; ca să-l privesc trebuie să mă aplec puțin ; ei vorbesc, mai exact el vorbește. Are alura unui adolescent înalt și slab, cu ochii cam prea mari, ale căror pupile nu umplu imensul glob al ochilor : o linie albă se desenează sub irisul de un verde spălăcit Mai tîrziu îi voi spune : ochii dumneavoastră țintuiesc, iar mai apoi mă voi gîndi la strămoșii lui marinari, care avuseseră aceeași privire scrutătoare dar absorbită, ca în cele din urmă să-mi zic — destul de prostește bineînțeles — „nu știe să privească oamenii în față".

Nu auzisem niciodată vorbindu-se despre el, nu știam nimic despre dînsul. De cinci minute știu că există, pentru că din cînd în cînd Jane rîde. Lîngă mine stă un traducător din germană, luxemburghez, iar în partea cealaltă soția poetului Salmon, a cărui nuntă Apollinaire a celebrat-o într-un poem pe care îl țin minte pe de rost : „Astăzi prietenul meu André Salmon se căsătorește...". Puține urme ale acestei iubiri se mai văd pe chipul femeii. Vocea ei sună cam tare, brațele îi sînt încărcate de brățări de argint. Eu port un inel de aur gravat din secolul al XVIII-lea, adus de la Florența, pe care se distinge un vag desen. Vecina mea, cu brațele încă destul de bronzate, se apleacă să-mi privească bijuteria. Îmi spune că o pasionează colecționarea inelelor. Se afirmă despre ea că nu e lipsită de gust, dar atenția ei îmi dă un sentiment de jenă. Nu mi se pare deloc amuzant acest banchet organizat de Revista care tocmai a tipărit una din traducerile mele. Dacă aș fi citit-o mai cu grijă aș fi avut cunoștință că tînărul de lîngă Jane a publicat în paginile ei un fel de poem în proză. Nu-i cunosc numele și-mi este imposibilă o astfel de apropiere.

Masa s-a terminat. Ar trebui să mai rămînem. Asemenea seri se prelungesc pînă la miezul nopții, iar Jane mi-a șoptit la ureche că ar vrea să danseze. Noi eram cinci : Yvan Goll, Jane, luxemburghezul și necunoscutul. Mi-am dat oare seama încă din seara aceea că mergea cu pași mari, părînd că se clatină ca un catarg, sau asocierea cu balansul mării mi-a venit mai tîrziu, cînd am aflat că bunicul său era dogar-armator, că familia sa din partea tatălui naviga din secolul al XVII-lea între Dunkerque și Calais ? Cina se desfășura într-un restaurant din Palais-Royal. „Palais-Royalul este un ținut frumos", spune un cîntec pentru copii pe a cărui melodie săream coarda cînd eram mică. În Palais-Royal au avut loc multe întîlniri memorabile odinioară. Una din ele, ca o minune, am trăit-o chiar. Pe una din străzile care mărgineau curtea somptuoasă, după ce coborai cîteva trepte, îți apărea în față un cabaret împodobit cu ghirlande tricolore : „Pivnicioara revoluționară". Sub banderolele de hîrtie, semnificînd revolta, am schimbat primele vorbe cu viitorul meu tovarăș.

Dansa rău. Nu mi-am dat seama decît spre sfîrșitul serii cînd părăsind-o pe prietena mea, m-a invitat la un tango. A ținut să-mi spună că Jane îi ceruse, într-un mod discret, să nu se ocupe de mine. Era adevărat ? Am admis ceea ce îmi spunea, cu toate că mă îndoiam de perfidia feminină, cu atît mai mult de cea a lui Jane, pentru care simțeam pe atunci multă dragoste. Îi cunoșteam totodată și părțile copilărești, trădate de marii ochi verzi, înconjurați de gene aspre, ca ale unei păpuși, trăsături accentuate încă de rochiile strînse la bust, prelungite de fuste foarte largi și de o voce plăpîndă, cu un accent puțin contrastant. Cînd ne-am despărțit de dînsul, Jane constată că acest băiat avea mult spirit, lucru de care eu nu mi-am putut da seama.

Duminica după-amiaza familia Goll primește prieteni în apartamentul de două camere, la un etaj dintr-o vilă din cartierul Auteuil, foarte aproape, la numai cinci minute de casa noastră. Un interior plăcut, cu mobilele sale bidermayer, de care nu mă simt deloc derutată. Sînt în largul meu în această casă unde se vorbește franceza și germana, în mijlocul acestor scriitori și pictori care mi se păreau inaccesibili cu 6 luni în urmă. Aici i-am văzut prima oară pe Marc Chagall și Bella cu figura blîndă, zîmbetul feciorelnic și matern. Aici l-am întîlnit pe Gleize și pe soția lui, despre care se știa că, bogată fiind, intrase în viața acestui artist cum se intră într-un ordin catolic. Pe cămin se află o statuie de Arhipenko, pe pereți tablouri de Javelinsky și Delaunay. Prezența mea aici nu surprinde pe nimeni, sună natural, o tutuiesc pe Claire, sînt în elementul meu. De ce m-aș teme de acest tînăr, al cărui ten, păr și ochi au parcă ceva spălăcit, cu gura alungită spre colțuri, cu bărbia — un triunghi ascuțit, de înălțimea frunții, cu dinți frumoși și mîini admirabile. Ne-am instalat unul lîngă celălalt în dreptunghiul ferestrei și am șușotit în mijlocul vacarmului colorialți, în încăperea al cărei aer devenise albăstrui și vaporos de fumul țigărilor. Vocea guturală debitează foarte repede lucruri curios de dense, pe care le înțeleg cu oarecare dificultate ca să mă pot bucura. Îmi dau seama însă de faptul că împărtășesc aceeași doctrină. Frazele, subiectele se înlănțuie. Aveam 20 de ani. Eram în 1921. Îmi vorbea despre poeții din vechiul Ev Mediu — de abia terminase de tradus fragmente din „Cantilena Sfintei Eulalia" — despre poeții satirici francezi pe care nu-i cunosc. Este prietenul lui Fernand Fleuret și al lui Poinceau. Îi vorbesc despre Hölderlin și Novalis, vorbim de Nietzsche, Dostoievschi, Tolstoi, al cărui roman „Război și pace" nu l-a citit încă, îmi povestește despre Spania lui El Greco, îi spun despre Italia, despre pictorii pe care îi iubesc. „Mă întorc în Italia în luna august". „Vă voi însoți". Bineînțeles că trebuie să mă însoțească. Nu există nici o ezitare în glasul lui. A venit timpul să mă hotărăsc. Vom pleca împreună.

Cînd mă întorc acasă îi spun mamei : „Este plăcut să fii inteligentă, căci placi oamenilor inteligenți". Curioasă constatare, ce nu-și găsește explicația decît în sine, propria mea inteligență fiind garanția inteligenței altuia. Chiar a doua zi aserțiunea mea este combătută de A.F. Nu-l așteptam. Sosește cu respirația tăiată, puțin neliniștit. „N-o să te implici într-o poveste cu acest tînăr care este numai erudiție!" Dar vai, erudiția nu dăunează fineții, vioiciunii, originalității profunde ; inteligența este un sac care stă în picioare dacă este bine umplut. Dar A.F. este îndrăgostit de mine, iar mie mi-a făcut plăcere să vorbesc cu acela pe care tocmai l-am cunoscut. Mă gîndesc cu mulțumire că această voluptate nu este una exterioară. Nu mă simt în nici un chip o dezmoștenită ; am dreptul să aleg și să fiu aleasă.

Elena DIMITRIU : „Coș cu fructe"

La ora 10 dimineaţa „el“ mă cheamă la telefon. În camera mamei mele mă întind pe pat, cu aparatul lîngă mine. Sîntem în iunie, balconul se pierde într-o pădurice de ramuri. Cîndva adăpostea un popor de pitici. „Îmi place vocea dvs.“, îmi spune. Va fi prima frază ce mă va integra într-un univers senzual. Mama se duce, se întoarce, intră în cameră, se neliniştește că nu-şi poate suna prietenele, eu ascult şi vorbesc cu cea mai mare dezinvoltură. Deja aş putea preciza valoarea pe care „el“ o dă fiecărui cuvînt, nuanţa care individualizează sau diferenţiază orice vorbă. Lumea noi nu o abordăm ca pe un sistem format, ci cu destul de multe cunoştinţe, cu multă ardoare, o mare iscusinţa intelectuală, o sensibilitate asemănatoare în faţa poeziei şi picturii, o cunoaştere a trecutului, care dă relief prezentului. Avem gustul pitorescului, al insolitului, sîntem bogaţi, ne îmbogăţeşte apropierea în timp şi spaţiu şi vorbim timp de două ore fără să ne vedem. „Eşti liberă să faci ce vrei, îmi spune mama, dar aş vrea să pot da şi eu un telefon“.

* * *

A doua zi a venit la mine. Din cauza căldurii trăsesem jaluzelele camerei. S-a aşezat pe divan, între noi am aşezat o cupă cu fructe, pe care stofa de un albastru dur o făcea de un roşu închis. Cuprindea cu privirile camera pe care o aranjasem în stil Louis-Philippard, foarte apreciat la vremea aceea. Un cordon brodat pentru sonerie atîrnă lîngă uşă ; pe şemineu vase de alabastru încadrează stupid o mică pendulă de acaju într-o culoare emailată. Totul nu mi se pare atît de original, cum s-ar putea crede. Altfel văzusem acest ornament în Germania, şi mărturisesc asta noului meu prieten.

Fără vreo aluzie la călătoria pe care aveam să o întreprindem, ne pregătim în vederea acesteia cu o familiaritate cotidiană, fiecare iniţiindu-l pe celălalt în domeniul pe care numai el îl deţine : el mă conduce la muzeul Gustave-Moreau, îmi arată albume de Ensor, de Toulouse-Lautrec, eu îl însoţesc în cotloanele secrete din Trocadéro — înainte de a ajunge la şarpele împodobit cu pene, salutăm în trecere manechinele prăfuite, cu capetele cel mai adesea acoperite cu scufii, grupate familial în bucătării provinciale încărcate cu vîrtelniţe, paturi împrejmuite, totul la fel de straniu pentru mine ca şi divinităţile mexicane. Îi arăt aleile parcului Bois de Boulogne, îl învăţ să tragă la rame, el mă duce la curse — ne place mult jocul. Într-o zi descoperim fiecare din noi, că, înainte de a ne cunoaşte, l-am văzut pe Max jucînd ultima scenă din piesa Capul de aur pe care o ştim aproape pe de rost. Cunoştinţele lui sînt mai ordonate, ale mele mai internaţionale. El îmi spune : „Nu cunosc decît o persoană care este la fel de inteligentă ca dvs. : Max Jacob“.

Avea într-adevăr gustul erudiţiei, dar, în fond, de ce n-avea gustul vieţii? Mai tîrziu, mi-a spus: „Dacă nu v-aş fi întîlnit aş fi rămas doar un şoarece de bibliotecă“. Cine ştie? În toţi aceşti ani, el deveni pentru scurt timp sau pentru mai mult, un aventurier minunat, un mare scriitor, rămînînd însă un genial amator. Era obsedat de Nietzsche, şi aceasta chiar înainte de a ne fi cunoscut. Chiar de atunci împărţeam oamenii între „nostimi“ şi „mai puţin amuzanţi“ şi reproşam suprarealiştilor că se iau prea în serios. Şi cîte lucruri nu ne-am spus încă, aşezaţi unul lîngă celălalt, mergînd alături, privind prăvăliile, tîrîndu-ne paşii pe cheiuri, bînd prin baruri.

Adeseori, la acest început de drum, el stîrni în mine neliniştea. Se năştea o solidaritate feminină care îmi era necunoscută, dar care mă făcea să bănuiesc o solidaritate masculină la fel de necunoscută mie. Îmi vorbea despre eternul feminin pe care îl credeam rezervat poemelor lui Laforgue, mi-a dezvăluit existenţa misoginismului, revelaţie care, trebuie să mărturisesc, atinse mîndria mea. Oare nu eram chiar eu însumi judecată? Mă resemnasem parţial, ca evreică, ca străină pe jumătate, dar ar fi trebuit totuşi să ţin seama, pe deasupra, de o subestimare de principiu operată de jumătate din omenire şi că trebuia să învîng pentru a ajunge la egalitate cu acei care poate nu mă preţuiau? Eram uluită. Mă ştiam mai vioaie intelectual, decît fratele meu cel mare şi mai inteligentă decît fratele meu mai mic. Şi apoi mai exista un fel de privilegiu acordat fetelor din familia mea. La urma urmelor n-aveam decît să privesc în jur pentru a constata că, într-adevăr, femeile din anturajul meu erau, dacă nu mai inteligente, cu puţin mai cultivate decît tovarăşii lor, absorbiţi de necesitatea de a cîştiga bani ; mediul nostru prezenta multe caracteristici americane. Nu mă zbătui prea mult, e greu să te aperi de anumite atacuri, chiar şi de cele ce vin de la ai tăi. Deşi rămîneam la credinţa mea, mă simţeam, totuşi, puţin tulburată, în ciuda comparaţiei între Max Jacob şi mine, menită să mă încurajeze. „N-aţi fost niciodată la o serbare cîmpenească?“. Nu, nu fusesem niciodată. Nici măcar într-un cabaret. Doream să cunosc şi una şi alta, ca şi cum mi-ar fi vorbit de unul din aspectele vieţii poetice şi pe care puteam să le raportez la ceea ce cunoşteam din scrierile sale, din Luni de hîrtie, de exemplu. Mai mult încă, locurile de plăcere din Montmartre mi se părură direct legate de sensibilitatea lui, furnizîndu-i elementele folclorului vizual, serpentine, bulgări coloraţi, picioare înfăşurate în mătase neagră, dantele agitate. Pînă la întîlnirea cu el mă gîndisem la cabaretele nocturne ca la nişte locuri de viciu, şi iată că le descopeream ca pe nişte izvoare de pitoresc, de bucurii pe care vroiam să le trăiesc cît mai repede. Cum am putut ignora french-cancanul şi java, pe care le simţeam, dintr-odată, la fel de celebre în vremea noastră ca Turnul Eiffel?

Unul din preceptele epocii cerea ca o tînără să fie, pînă la căsătoria ei, lipsită nu numai de plăceri senzuale, dar şi de altele mai mărunte, pe care trebuia să i le dezvăluie doar soţul unic. Însemna, după cum se vede, să-i acorzi toate şansele. Între aceste privilegii matrimoniale se numărau dreptul de a purta bijuterii de preţ şi rochii elegante — ceea ce făceam de mult, să frecventezi teatrele bulevardiere şi locurile „rău famate din Montmartre“. Cu coada ochiului, cînd era lîngă mine, îl priveam pe cel care nu era soţul meu, dar o ştiam, iniţiatorul în multe domenii. Eşecul aventurii mele cu Jean mă pregătise pentru un consimţămînt total, chiar dacă ar fi fost sau nu însoţit de dragoste. Pentru moment nu era decît o prietenie care ne co-

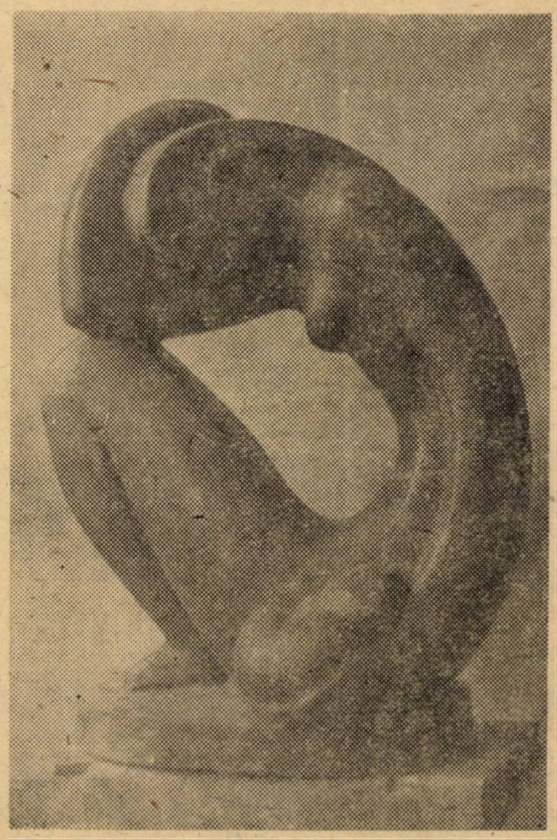

Vasile Condurache : „Veghe“

pleşea pe amîndoi. Important rămînea că hotărîsem să plecăm împreună. Cîtva timp, un timp destul de scurt, corpul său mă tulbură puţin. Şi asta pentru că posibilităţile mele de abandon rămîneau fixate la silueta brună şi îndesată, atît de diferită de aceea care mă însoţea acum, a omului de care mă despărţisem nu de mult, sau, poate era aşa, şi pentru că adolescentul cu care vorbeam atît, nu mă dorea încă, ceea ce astăzi mi se pare normal, căci degeaba eram o fetiţă comic de îndrăzneaţă, fiecare gest al meu trăda de fapt neîndeminarea sexuală.

„N-aţi fost niciodată la o serbare cîmpenească?“ Cu asta aveam să începem. Cîteva zile visai la fetele cu corsaje roşii, cu fustele negre, încercai să mă imaginez omul-orchestră la gleznele căruia erau fixaţi zurgălăi, care bătea toba şi suna cimbalele, să aud ritmul întins şi obosit al unui dans. Veni apoi duminica care urma să înceapă cu o reuniune a grupului Revistei în valea Bièvre, poate în locurile descrise de Duhamel ca fiind Deşertul din Bièvre. În prezenţa celorlalţi căpătasem obiceiul să fim singuri, pentru că raporturile noastre dobîndiseră ceva comun; o serie de aluzii la lucruri trăite se iveau fără să vrem.

Locul de întîlnire — o poiană transformată în curte, presărată cu nişte căsuţe din lemn. În mijlocul ei se înălţa o estradă care, în ziua aceea, trebuia să servească unui conferenţiar ce urma să ne vorbească despre poezia nouă, în timp ce noi, aşezaţi la o masă, aveam să înghiţim bucatele unei mese obişnuite.

Gîndindu-mă la această parte a zilei, la atît se reduc amintirile mele. Conferinţa a fost scurtă, nume de oameni se succedau, teorii care vorbeau despre operele lor, de asemenea. Apoi ne fură date exemple sub formă de poeme recitate de unii dintre cei prezenţi care ştiau să recite. Prietenul meu urcă cîteva trepte vopsite în verde, după cît îmi amintesc, expunîndu-se privirilor tuturor de pe o mică platformă înclinată peste o masă. Noi înşine, ascultătorii — vreo douăzeci — eram aşezaţi pe bănci ca membrii unei secte religioase discrete. În spatele căsuţelor copacii marilor parcuri. Femeile aveau braţele descoperite pînă la umeri, una dintre ele purta un fel de tunică grecească, verde. În ceea ce mă priveşte, îmbrăcasem o rochie de jerseu din mătase albă, cu ochiuri largi. Mă simţeam în largul meu, ceea ce se întîmplă rar şi nu durează. În schimb, apariţia tovarăşului meu pe estradă mă nelinişti. Se tulbura un fel de pudoare pe care n-am pierdut-o în întregime şi care crescu şi mai mult cînd tînărul începu să recite. Apoi vibraţia acestei voci, deja familiară, mă emoţionă. Versurile erau bine spuse, cu căldură, cu îndeminare, în ciuda bizarei rapidităţi a unei voci ce se dăruia parcă tuturor, dar care se adresa, fără îndoială, mai mult mie decît celorlalţi. După o clipă, simţii prezenţa celorlalţi părtaşă la emoţia mea. Mi-au făcut plăcere aplauzele. Vocea lui nu se stinsese cu totul. Era cald, iar pentru el trebuia să fi fost de-a dreptul apăsător, datorită costumului gris deschis spicat. Îşi ridică meşa lungă, pe care a păstrat-o pînă astăzi, desprinsă de restul părului cu o cărare pe stînga bine îngrijită, ce se prelingea pe frunte între sprîncene. Poemul recitat era de André Salmon care, atît cît îmi amintesc, se găsea printre noi. Poemul se intitula Călătorul. Noi am călătorit mult... împreună... separat. Să te gîndeşti că toate astea figurau deja în acest poem, este de prost gust. Nu detest cu totul prostul gust, romanţa, o anume frivolitate chiar. Ba chiar îmi plăceau mult la douăzeci de ani, cînd ştiam atît de puţine despre inimă, dragoste şi despre acest tînăr voinic, cu mersul oscilant. Mărturisesc că atîţia oameni laolaltă ne stînghereau.

Ne-am întors la Paris cu trenul. După ce am mai zăbovit puţin pe bulevard, amuzîndu-ne de o mulţime de oameni de care nu ne lega nimic, am intrat la „Noël Peters“, restaurant dispărut de atunci şi care se fălea cu o mîncare italienească mai costisitoare decît aceea a amabililor Poccardi. Banchetele erau din catifea roşie plină, geamurile ornate cu arabescuri, ceea ce ne distra deja: totul se situa într-un pasaj. Descoperisem prin Aragon farmecul pasajelor. Dar chiar faptul de a merge cu un tînăr, într-un restaurant semi-lux, constituia o escapadă plină de farmec. Mă amuzam alegîndu-mi felurile de mîncare, eu care de obicei mă supuneam celor ce mi se ofereau, fie la noi, fie la hotel. Nu era rea, libertatea. Meditînd puţin aş fi putut constata că o datoram unui om, ca toate femeile burgheze. Am mers prea departe cu meditaţiile mele. Eram convinsă că situaţia mea era mai fericită. Rămînea făgăduinţa călătoriei la Florenţa, despre care vorbeam rar, cu toate că ne gîndeam adeseori. Emoţia poemului ne împovăra. Îmi închipuiam o Ofelie salvată în ultimul moment, cu alge încolăcindu-i picioarele, braţele.

Adolescentul din faţa mea avea — ca întotdeauna — figura crispată de vibraţii nervoase, care se năşteau din intensitatea participării sale la toate emoţiile pe care arta le poate declanşa. Cîteva ore mai tîrziu le-am trăit pe cele pe care viaţa le stîrneşte.

De ce mă îmbrăcasem astfel? Ca să-i plac. Simţeam că îi plăcea luxul, găteala; pe bună dreptate afirmam. În sfîrşit, sensibilitatea lui nu se opreşte la un prag. Unul din motivele de mirare a fost dintotdeauna naturaleţea cu care sînt osîndiţi unii la locuinţele cele mai rele, la hainele cele mai proaste, la stresurile cele mai grozave, la mirosurile cele mai abjecte. În schimb eu puteam să-i ofer tovarăşului meu o prezenţă feminină înfrumuseţată de lux şi o făceam. Ca să mă întorc în oraş îmi pusesem pe umeri o capă de diftină gri, dublată cu un satin albastru închis, pe cap purtam o pălărie cu boruri mari, a cărei calotă era dintr-o muselină în aceeaşi nuanţă, în jurul gîtului aveam un colier de perle mici, la mînă o brăţară cu diamante, la deget un inel cu diamant şi miroseam a parfum Gerlain. Totul era destul de ridicol, cu atît mai mult cînd descrii, decît cînd vezi, dar şi amuzant! Împopoţonată astfel, m-am dus, nu în strada de Lappe, cum stabilisem la început, ci în strada Broca, unde se dădeau baluri populare mai tainice decît acelea din Bastille.

Am prevăzut totul, exceptînd realitatea, privirile îndreptate asupra cuplului prea tînăr şi prea elegant, mirosul de parfum Pernod dominîndu-l pe cel al trupurilor, a parfumurilor ieftine, a zgomotului încălţărilor pe podeaua cam alunecoasă, exceptînd poate atracţia unui ritm nou. „Nu refuzaţi“ îmi şopteşte tovarăşul meu, cînd primul vlăjgan a venit să mă invite. Să dansezi în acest ritm, însemna să te joci cu corpul tău. Zgîlţîită, rîdeam fără să fiu tulburată. Urmă dansul puţin stîngaci al tînărului care mă condusese aici, mai plăcut decît oriunde, în mijlocul acestor gesturi, a acestui fel de a vorbi aproape străin, a acestor costume folklorice, a acestei muzici neobişnuite.

Noaptea aluneca spre dimineaţă; deja mă simţeam ca pe un vapor, singură cu acela pe care credeam că nimic nu îl va domoli. El vroia totul — cel puţin aşa îmi închipuiam eu — şi eu vroiam totul, şi mai întîi îl doream pe el. Poate de atunci am început să înţeleg că acest „tot“ va însemna multe renunţări, pe care le acceptam fără îndoială pentru că puneam răul înainte.

Ne-am ridicat să plecăm împreună. Uşa a scîrţîit în spatele nostru. Oameni ieşiţi de la bal ne-au depăşit, lovindu-se de noi: „Atenţie“ strigă tovarăşul meu. Eram foarte strălucitoare pe strada întunecoasă. Înainte de a ajunge la pasarelă, siluete bărbăteşti s-au apropiat de noi. În acest loc era cald, foarte cald. Prietenul meu m-a împins în spatele lui cu braţul stîng, pe care îl ţinea întins pentru a mă proteja mai bine. Băgă mîna dreaptă în buzunar. O împuşcătură de revolver. Încă una trecu pe lîngă noi. Totul se petrecu foarte repede, apoi liniştea. Am luat în mîna mea, mîna rănită a protectorului meu, într-o strîngere plină de intimitate. Pe Bulevardul Gobelins exista atunci un robinet unde am putut să-i spăl rana. Glonţul trecuse printre două oase. Cînd s-a mai oprit hemoragia, i-am spus: „Rana trebuie dezinfectată, pentru a fi siguri că lucrurile merg bine. Am acasă tot ce-mi trebuie“.

În taxi l-am simţit aproape de mine, dar acest acord nu se datora numai poemului recitat. Primele încercări fuseseră depăşite: pericolul trecuse datorită curajului nostru şi comuniunii de sentimente în faţa celorlalţi. Aceasta va fi o parte a vieţii mele, ştiam acest lucru, îl doream. Am deschis încetişor grilajul grădinii. Cum să fac ca paşii acestui tînăr voinic să nu scîrţîie sub pietrişul grădinii? Apoi treptele de piatră, uşa de la intrare, scara cu un covor care mai atenua zgomotul, şi încă o uşă, chiar în faţa camerei mele. Mama, bineînţeles, s-a trezit; a apărut în faţa noastră, somnoroasă, îmbrăcată în cămaşă de noapte, în timp ce eu desfăceam o fiolă de apă oxigenată, primul remediu găsit. „Dar ce face aici tovarăşul tău în mijlocul nopţii?“ — „M-a condus şi a venit să ia o carte“. — „A, bine“, a spus mama, care nu-şi dădea seama că afară se lumina de ziuă. Înainte de a ieşi din cameră, mi-a mai spus că era timpul să merg la culcare, aşa cum îmi zicea cînd eram mică.

Mîna rănită nu-ţi mai amintea suferinţa. Pansată din belşug, atîrna ca un pachet la capătul braţului. Ne simţeam amîndoi neîndemînatici, tulburaţi, fericiţi.

Traducere de Ecaterina ILISEI

EUGENIO MONTALE

TIMPUL NOSTRU

(fragmente)

I

Cine privește cu indiferență ce se întîmplă în jurul său va trebui să admită că lumea este zguduită de o violentă furtună de disperare și de ignoranță, de o enigmatică iubire. Un fel de amor vitae bolnăvicios explică muzica preferată de tineri, muzica constituită din ritmuri iterative, monotonă și cufundată într-un total anonimat — viața luată așa cum e.

Lăsînd deoparte semnificația imaginabilă a tantanului funerar care ne însoțește, restul scapă oricărei explicații. S-ar spune că omul e nemulțumit de sine, incapabil să dea un sens, un conținut faptului de a fi pe lume.

Nici sociologii, nici teologii, nici urbaniștii și nici marxiștii nu explică fenomenul. În ce mă privește, nu am soluții personale, dar cînd mă aflu în fața celor mai severe Cassandre îmi explic o ipoteză simplă. Probabil, lumea de azi se curăță de marea mizerie morală pe care noi bătrînii o credeam sacră, un tabu inviolabil. Și acum, pielea cea nouă, prea subțire, ușor iritabilă, nu mai e protectoare ; va fi și mai vulnerabilă cînd va deveni tabula rasa, îndepărtînd multe frumusețî naturale care ar putea să facă viața mai puțin dură.

Cultura străveche ne-a învățat că viețîi nechibzuite, nedomesticite, de la începuturi, trebuie să-i spunem un nu categoric ; dar pentru că negația este la baza oricărui ascetism antisocial, numeroși teologi au admis că rigoarea ar putea fi îndulcită de utilitate.

Mulți au ajuns să creadă chiar că utilul (bogăția) e semn sigur de preferință din partea Domnului. După aceea, milioane de oameni nu s-au mai gîndit la așa ceva. O măturâ uriașă ar fi trebuit să înlăture un modus vivendi format nu numai din cărți, reguli și convenții, ci și din muncă, din sacrificiul imenselor popoare de furnici omenești. Și acum lumea s-ar fi sfîrșit ? Să spunem da; adăugînd totuși că am putea admite o alta pe care omul s-o înfrumusețeze nu numai cu mîna sa, ci prin simplul fapt că trăiește, că există. Știu ; am sărit în domeniul Utopiei.

Dar fără utopie, omul ar fi doar un animal mai ingenios și mai nefericit decît celelalte.

IV

E evident că ipotetica transformare a omului într-un alt animal ar anula pentru totdeauna acel sens antropocentric al vieții care nu se află numai la baza civilizației noastre ci este și substanța ultimă a modului nostru de a fi și a trăi. Cineva a definit boala omului de azi ca o pierdere progresivă a centrului. Adevărat ,dar prea simplu. Să compătimim faptul nu înseamnă să-l explicăm.

Omul, opera sa este o scînteie de energie creatoare și pentru că energia nu e nici spațială, nici temporală, istoria nu ne spune prea multe lucruri interesante fiindcă privește numai viața moartă.

V

Preferînd chiar energia rațiunii idealiste sau Domnului necunoscut nu remediezi controversa : e doar o simplă schimbare de etichetă.

Cineva va putea vreodată să justifice în fața tragicei gravități a problemelor care ne privesc azi, ca oameni, după cea mai spectaculoasă etalare de viață externă, de masă, mecanizată pe care istoria ne-a oferit-o, pe care omul de azi să nu fi avut o reacție și să nu se fi gîndit să o ascundă și să salveze măcar o minimă parte din sine ? Totul ne face să credem că omul de azi este mai mult ca niciodată un străin trăind printre străini și că aparenta comunicare a vieții moderne — o comunicare fără precedent — are loc nu între oameni adevărați ci între copiile lor.

Nu există printre ei indivizi care ar dori abolirea industriei, a instruirii obligatorii și a sufragiului universal. Nu doresc deloc (dar mă tem) că o intervenție a Dumnezeului necunoscut să distrugă în cîțiva ani sau în cîteva ore o civilizație care, purtată pe un covor fermecat, crede că zboară singură. Nu doresc nimic și îmi accept timpul. Dar aș vrea doar să nu se stingă cu totul rara subspecie a oamenilor care țin ochii deschiși. În noua civilizație vizuală ei sînt cei mai amenințați.

VI

O vreme, omul a fost considerat măsură a tuturor lucrurilor, mai tîrziu măsură a „ceva", azi nu mai e luat măsură a nimic și totuși posibilitățile cuibului de termite omenești se multiplică în proporție inversă cu încrederea (cu pierderea încrederii) pe care omul o are în el însuși. În aceasta stă bucuria și durerea noastră.

Am văzut materializîndu-se mari cuceriri ale gîndirii umane ; prodigioase dar poate mai stupide decît se crede ; am întîlnit chiar eroi inconștienți și sfinți neînregistrați în nici o carte religioasă ; am văzut dispărînd multe mizerii și flagele, ba chiar consolidîndu-se atîtea forme de servilism colectiv ; și mi s-a părut că întrevăd o lege generală unică ; orice cîștig, orice progres al omului este echilibrat de pierderi echivalente în alte direcții, totalul oricărei posibilități de fericire umană rămîne invariabil.

Consider că avîntul științei și tehnicii ar trebui să fie dependent de disparîția ideii fundamentale : nu e nevoie să ne rușinăm că sîntem oameni.

Vedem cum mor multe, cum se nasc multe altele dar ne scapă sensul, direcția schimbării.

VII

Timpul nostru are totuși meritul de a fi descoperit sau de a fi accentuat (ca niciodată înainte) caracterul total, dramatic al experienței artistice. De la Iluminism pînă în prezent, încercarea de a crea opere care să fie copia unui prototip etern, uciginu orice idee de proporție, de decor sau de decență, opera de azi tinde să îmbălsămeze momentul individual, clipa trecătoare și să facă din ea un lucru care se vede, poate fi atins și pipăit. Cu cît este mai modest și mai insignifiant motorul, cu atît este mai mare meritul celui ce va ști să facă din el un obiect, o materie durabilă. Arta de azi tinde spre muzeu, dar nu spre un muzeu de arte frumoase, de beaux arts ; ci mai curînd spre un muzeu de resturi, de totemuri, de simboluri. Ia astfel naștere o artă fără limite care scapă oricărei clasificări. Cine va putea să scrie, cu intenții științifice istoria literaturilor moderne ? Acum se procedează cu cataloage cu înregistrări sumare ; unii artiști au încă un nume amintit și citat, dar a avea un nume înseamnă deja să trăiești în istorie și astfel lucrurile se complică teribil. Antiistorică este și pretenția ca orice artist să-și lipească numele pe produsul său. În arta cea mai avansată, aceea a spectacolului, nu mai există aproape deloc numele autorului. De cînd s-a descoperit că opera de artă e gestuală, e mai mult decît suficient ca artistul să săvîrșească gestul lăsîndu-l suspendat. Celui avizat îi revine sarcina de a identifica gestul, de a și-l însuși.

S-ar putea, totuși, adăuga că dacă artiștii de azi fug de imitația marilor modele și preferă numai să le parodieze, ambiția lor este de a imita natura, în perpetuă schimbare, în continua ei activitate de a face și desface. Raportul muzical ni se prezintă ca o copie a ceva ce refuză a fi fixat sau individualizat.

Punîndu-se la punct cu achizițiile biologiei, ale sociologiei, ale fizicii și ale economiei, adeptul antiartei știe că timpul este ireversibil, știe că natura tridimensională, a obiectelor este o cucerire provizorie deja depășită de știință ; și știe și că unica realitate este fluxul nou și nesecat al energiei vitale.

Traducere de
Mirela TALAȘMAN

FEDERICO — surîs şi nelinişte

Şi această neliniște a mea
Ca să-i dau viață
am s-o împodobesc
cu roșii surîsuri

(Preludiu)

Una din acele coincidențe curioase, dar nu lipsite de tulburătoare semnificații, prin care destinul, repetîndu-se, aruncă punți invizibile peste veacuri, îl unește pe modernul Federico Garcia Lorca *cu renascentistul* Miguel de Cervantes *întru aceeași soartă postumă. Nu a fost găsit locul unde, în urmă cu cincizeci de ani fusese îngropat în taină Federico, după cum nu se știe unde ar putea fi rămășițele pămîntești ale faimosului autor al lui Don Quijote. Nu se află scrise pe piatra unui mormînt numele celor doi creatori de geniu ai literaturii spaniole, ale căror opere, trăgîndu-și seva din cele mai adînci și pure izvoare ale tradiției naționale, au descoperit general-umanul și au atins culmile înaltelor valori universale. Dar neaflîndu-se vreodată într-un loc anume, se află pretutindeni și mereu, ca semn neîndoielnic al unei prezențe vii și incitante în toate locurile și în toate timpurile.*

După cum se știe, Lorca a fost ucis de franchiști, în împrejurări misterioase, încă neelucidate complet, în seara zilei de 19 spre 20 august a anului 1936, undeva, pe drumul de la Granada spre localitatea Viznar, probabil în zona numită Los Olivos *(Măslinii). Și nu departe de aceste meleaguri din preajma mirificului oraș andaluz, am putut fi cu cîțiva ani în urmă, martora unei emoționante și spontane manifestări a prețuirii de care se bucură poezia lui Lorca în Spania zilelor noastre: un tînăr, muncitor într-una din fabricile madrilene, recitînd, cu patos meridional, sute de versuri, majoritatea din* Romancero gitano. *Mi s-a spus că faptul nu era defel ieșit din comun, pentru că o mulțime de tineri și virstnici cunosc pe de rost și obișnuiesc să recite, în diverse ocazii, poeziile lui Federico.*

Fără a fi fost cîtuși de puțin un poet „facil" sau „popular" (el însuși respinsese o asemenea etichetare), Lorca a avut dintotdeauna o largă audiență în cele mai diverse straturi sociale din Spania și din America latină. Evocările prietenilor săi din perioada vieții în comun la Căminul studențesc (La Residencia) din Madrid de-a lungul anilor 1919—1928, și a celor de mai tîrziu, care l-au cunoscut în cursul călătoriilor sale în America de Nord (1930) și de Sud — Argentina, Uruguay, Cuba — (1933 — 1934), ne transmit imaginea unui „bard" care, înainte chiar de a-și publica volumele, își fascinează auditoriul atunci cînd recită din poezia proprie acompaniindu-se la pian. „Copil teribil" al generației sale, vestita generație poetică de la 27, *Federico cucerește toate inimile cu veselia lui debordantă, cu optimismul și farmecul lui copilăresc. Dámaso Alonso își amintește: „In Spania el devine centrul de atracție al oricărui grup de prieteni, al oricărei adunări în care s-ar afla. Are o comoară inepuizabilă de glume, rîde în hohote sonore și-l molipsește pînă și pe cel mai melancolic [...] Nu sînt haruri incoerente și insignifiante de jongler, ci o formidabilă putere de captare a tuturor formelor vitale".* (Federico Garcia Lorca, în *volumul* Poetas españoles contemporáneos, *Ed. Gredos, Madrid, 1965).*

Absolutizarea acestei ipostaze, reale dar care nu reprezintă decît o formă de manifestare a temperamentului evidențiată în comportamentul social și în una din fațetele creației artistice, a generat acea imagine falsă, superficială și incompletă a unui Federico veșnic surizător, senin, volubil „clișeul" unui extrovertit, autor al unei opere „folcloriste".

In realitate, structura umană și artistică a scriitorului granadin, departe de a se exprima monocord în registrul vesel-optimist, era cu mult mai complexă, incluzînd și o componentă gravă, dramatică, tragică. Cei care l-au cunoscut îndeaproape pe Federico au reușit să-i intuiască adevărată natura, să sesizeze aspecte nebănuite ale caracterului său introvertit. Vicente Aleixandre, autor al splendidei evocări Federico, *din 1937, observa că, pe lîngă latura luminoasă, înclinată spre exteriorizare, mai exista și o alta, „un alt Federico, o imagine pe care nu toți au văzut-o: nobilul Federico al tristeții omul însingurat și chinuit, pe care, în vîrtejul vieții sale de triumfuri, cu greu l-ai fi putut ghici. Inima lui nu era cu adevărat veselă. Era capabil de toată bucuria universului; dar culmea lui cea mai înaltă, ca la orice mare poet, nu era aceea a veseliei".*

Dovadă a unei individualități bîntuite de „sentimentul tragic al vieții" este recurența temei și emoției tanatice în întreaga sa creație artistică. Este greu de crezut că nu a putut fi considerat un frivol „señorito andaluz" autorul unei opere în care pulsează, subteran și implacabil, presentimentul morții, creînd o stare latentă de neliniște și fatalitate. Chiar în opera sa cea mai „populară", Romancero gitano, *a cărei receptare unilaterală i-a atras autorului neplăcutul și falsul „mit al gitanismului", sentimentul care domină este* pena *(durere, suferință, neliniște, chin), variantă andaluză a* angoasei. *„Există un singur personaj real și anume la* pena *care se filtrează", sublinia poetul în conferința ținută în 1936 la Ateneo Guipuzcoano din Madrid. De altfel, unii critici au văzut în ciclul poetic gitan o premoniție a propriei morți și o prefigurare a desfășurării războiului civil. Semnificativă este și viziunea lorchiană asupra peisajului și ambianței andaluze, dramatică și sumbră, spre deosebire de varianta melancolică, lipsită de tragism a lui Juan Ramón Jiménez.*

Intr-o foarte interesantă interpretare a psihologiei lorchiene, Lorca, poeta maldito *(Biblioteca Nueva, Madrid, 1968), criticul spaniol contemporan Francisco Umbral vorbește de o „farsă a veseliei" care ar consta într-o hipertrofiere, hipertrofiere și nu inventare, a „unei părți, tangențiale, a personalității, pentru a oculta cealaltă parte, cealaltă jumătate, care trăiește și vrea să trăiască în umbră, a unui Lorca deloc vesel". O componentă importantă a individualității scriitorului ar fi „histrionismul" (termen folosit fără nici o nuanță peiorativă), reflex extern al unei dedublări interne, specifice „blestemaților" din stirpea lui Baudelaire.*

Semn al unei ambiguități esențiale și existențiale a omului și artistului, această dedublare se concretiza în „cele două vieți" ale lui Federico, pe care ziaristul José R. Luna le comenta în interviul din 1934: „Ambele vieți sînt adevărate. Cea a lui Lorca pentru prietenii săi o cunoaștem cu toții: veselă, zgomotoasă, plăcută, dinamică. Cea pe care nu toți o cunosc, de care el însuși se teme, este antiteza. Plutește asupra ei un spirit tragic. Tăcerea ideilor obsedante, cum ar fi ideea morții, încercînd să o învăluie. Și poetul vibrează cuprins de neliniște, pătimaș".

Personalitatea umană și artistică a lui Lorca se relevă într-adevăr în condițiile acestei dualități fundamentale, care presupune în bună tradiție hispanică, nu succesiunea ci prezența simultană, a contrariilor, în permanentă înfruntare și echilibru tensional. Iată de ce atunci cînd se încearcă formularea specificului lorchian se recurge la menționarea perechilor antinomice de tipul: lumină — întuneric; real — ireal, oniric; abstract — concret, mitic — cotidian; natural, clar simplu — enigmatic, absconș; liric — narativ, tragic, solemn — grațios, minimalizator ș.a.m.d.

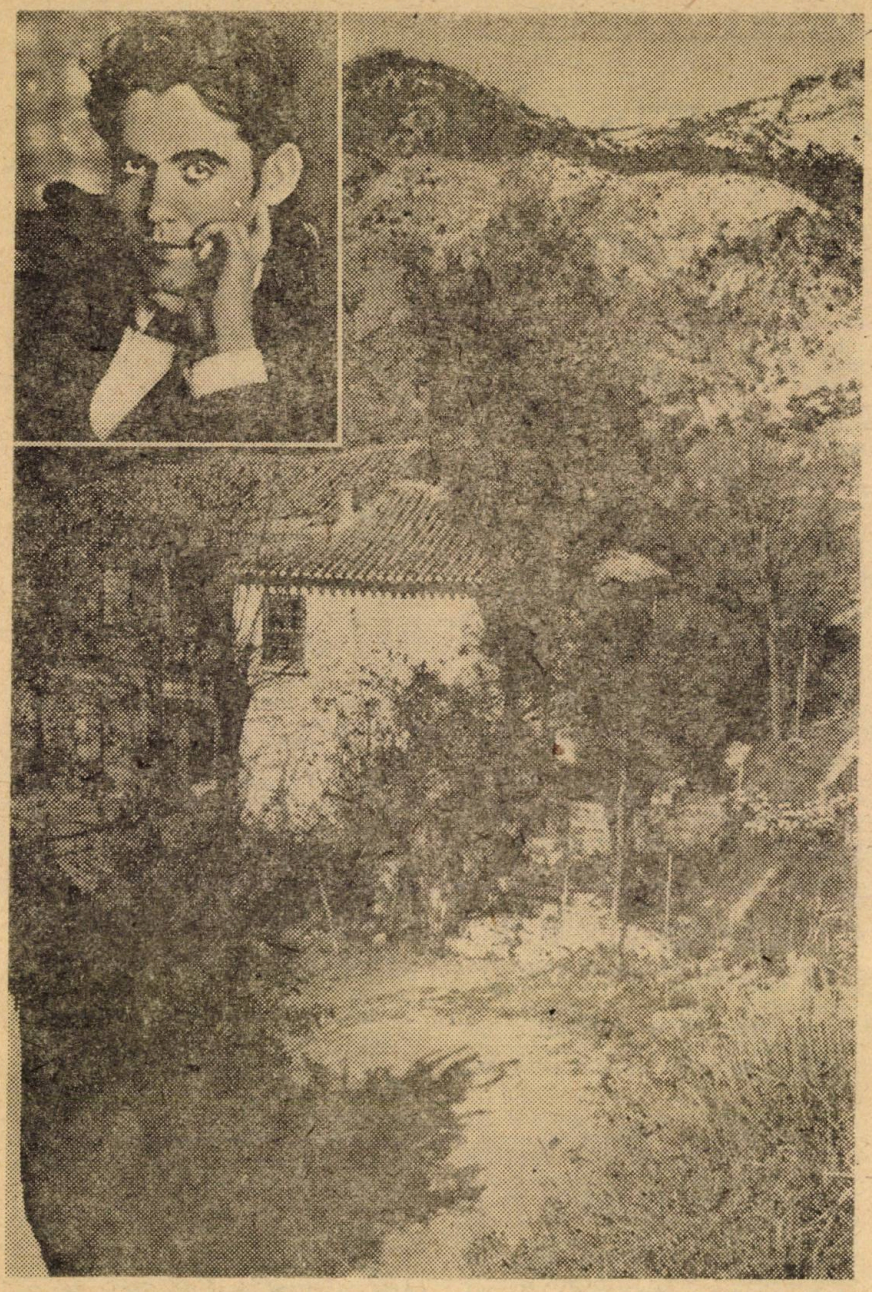

La Colonia, casa de lîngă rîpa de la Viznar, unde erau ţinuţi cei arestaţi înainte de a fi împuşcaţi.
De aici a fost luat Garcia Lorca în zorii ultimei zile pentru a fi împuşcat undeva, pe drumul spre localitatea Alfacar, probabil în zona numită Los olivos (Măslinii).

Expresie artistică a unei personalităţi dedublate, întreaga creaţie literară a lui Lorca este un neîncetat şi subtil balans între sfere contrarii. In Romancero gitano *se întrupează o lume şi se creează o atmosferă de maximă irealitate, ficţionalizarea atinge cel mai înalt grad cu ajutorul elementelor celor mai concrete, reale, cotidiene (v. miticul oraş al ţiganilor din* Romanţa Gărzii Civile : „Oraş de durere şi mosc, / cu turnuri de scorţişoară), *iar expresia poetică, aparent de cea mai mare limpezime şi simplitate, închide adesea un conţinut misterios, obscur, neliniştitor. Forma tradiţională de* romance *(rom. baladă) învăluie, aşa cum remarcase Carlos Bousoño, substanţa enigmatică, dificilă, chiar ininteligibilă, proprie poeziei moderne care mizează în primul rînd pe emoţie estetică şi abia în al doilea rînd pe (eventuala) înţelegere : „asemănarea externă, formală a acestor poeme lorchiene cu cele populare, atît de simple, ne face să ne situăm de la început pe poziţia lui «este ceva foarte natural şi simplu şi voi înţelege foarte bine totul», aşa că într-un prim moment, care este decisiv, ne lăsăm purtaţi de verbul poetic, fără inoportune problematizări, care ar strica totul, pentru că în poezia de acest fel (modernă, n.n.) [...] trebuie să apară întîi emoţia şi apoi înţelegerea...“* («Malestar y noche» de Garcia Lorca).

Tot astfel ne poate înşela aparenta formă narativă din romanţe, „povestea“, care de fapt nu are consistenţa în sine, valoarea ei constînd în crearea unui lirism intens, a unei atmosfere de vis şi de mister. In celebra Romanţă somnambulă, *despre care Salvador Dali spusese că „pare că ar avea subiect dar de fapt nu are“, textura epic-narativă nu face decît să sugereze ambianţa onirică, magică a întîlnirii în şi dincolo de moarte.*

Lorca este sensibil la aspectele conflictuale din natură şi din mediul social (a se vedea poemele din ciclul Poeta en Nueva York, *ilustrare concludentă a panteismului său negativ“) aşa după cum este conştient de propria sa natură dual㠕 conflictuală ; „...y alli donde flota mi cuerpo entre los equilibrios contrarios“* (Poema doble del lago Edem).

„...y no soy un hombre, ni un poeta, ni una hoja / pero si un pulso herido que sonda las cosas del otro lado“ — (*„...eu nu sînt un om, nici un poet, nici o frunză / ci sînt pulsul rănit care scormone dincolo de lucruri“*). *Dar sondarea lorchiană a lumii, scormonirea dincolo de faţa vizibilă a lucrurilor, nu elucidează ci sugerează prezenţa inefabilă a misterului existenţial, a zonei obscure. Amintind de poetul român care apăra „corola de minuni a lumii“, Lorca îşi intitula, revelator, una din ultimele sale creaţii* Tengo miedo a perder la maravilla *(Mi-e teamă să pierd minunăţia). Şi tot revelatorii pentru posibila evoluţie ulterioară a scriitorului sînt titlurile proiectatelor volume de versuri :* Sonetos del amor oscuro *şi* Introducción a la muerte *şi a lucrărilor dramatice:* El drama de las hijas de Loth *şi* La destrucción de Sodoma. *Iubirea şi moartea, teme centrale în creaţia lorchiană, abordate în parametrii unei „cosmoviziuni tragice“ (Pedro Salinas) ar fi continuat deci să-l preocupe pe acest artist pe care Vicente Aleixandre îl vedea sub semnul selenarului şi nu al solarului. Şi care ar fi rămas doar simbolul geniului poetic andaluz şi universal, dacă acea fatală noapte de august nu i-ar fi adăugat şi trista aură a victimelor inocente ale agresiunii absurde din războiul civil spaniol şi din oricare război din lume.*

Dana DIACONU

FEDERICO GARCIA LORCA: Itinerarii tinere din Spania

Vorbesc cu Lorca la telefon.

— În ce an te-ai născut?

— *În o mie optsute nouăzeci și nouă, pe cinci iunie.*

— Unde?

— *În Fuente Vaqueros, Granada.*

— Cum se numesc părinții tăi?

— *Federico García Rodríguez și Vicenta Lorca.*

— De unde sînt ei?

— *Andaluzi, din Granada.*

— Ce ai moștenit tu, ca formă de manifestare vitală, de la tatăl tău?

— Pasiunea.

— Și de la mama?

— *Inteligența.*

— Mai dă-mi cîteva date în legătură cu ereditatea ta.

— *Eu nu sînt țigan.*

— Ce ești?

— *Andaluz, ceea ce nu este același lucru, chiar dacă toți andaluzii sîntem și un pic țigani. Gitanismul meu este o temă literară și o carte. Atît și nimic mai mult.*

— Alte date.

— *Tatăl meu, agricultor, om cu stare, întreprinzător, bun călăreț. Mama dintr-o familie subțire. Familia mea a suferit un crah în secolul trecut. Acum iese din nou la suprafață.*

— Datorită ție.

— *Să admitem, datorită mie.*

— Povestește-mi despre copilăria ta.

— *Tatăl meu era văduv cînd s-a căsătorit cu mama. Copilăria mea a fost obsesia unor tacîmuri de argint și ale unor portrete ale celelilalte „care ar fi putut fi mama mea". Matilde de Palacios. Copilăria mea a însemnat lecții de citire și muzică cu mama mea; am fost copilul bogat al satului, care putea să comande.*

— Te-ai rupt curînd de satul tău?

— *Destul de repede, pentru a pleca la un colegiu din Almeria. Dar am făcut un flegmon îngrozitor, părinții au crezut că eram pe moarte și m-au adus din nou în sat ca să mă îngrijească.*

— Ce jocuri îți plăceau cînd erai copil?

— *Jocurile copiilor care ajung „nătărăi curați", poeți. Cîntam la liturghie, făceam altare, construiam mici teatre...*

— Unde ți-ai mai făcut studiile?

— *Am studiat mult. Am fost la Sagrado Corazon de Jesús, în Granada. Știam multe, multe. Dar la liceu m-au trîntit la examene. Apoi, la universitate. M-am împotmolit la literatură, la regulile artei literare și la istoria limbii spaniole. În schimb, mi-am cîștigat o popularitate extraordinară punînd nume și porecle la toată lumea.*

— Cîți frați ai?

— *Trei.*

— Prieteni?

— *Mulți.*

— Amintește-i pe cîțiva din ei.

— *Cei de la* Gallo, *revista noastră, din grupul granadin: Joaquín Amigo, Arboleya, Ramos, Ayala, Fernández Casado, Menoyo...*

— Ce alte grupuri granadine au fost înaintea voastră?

— *Înaintea noastră, grupul lui Almagro, Gallego Burín, Navarro, Pardo, Campos Aravaca și marele Paquito Soriano Lapresa, cel care ne-a împrumutat cărți tuturor din bogata lui bibliotecă. Și mai înainte de ei, grupul lui Ganivet, cu don Nicolás María López, S. Matías Méndez, Bellido, Barracheguren. Încă și mai înainte, academiile din secolul al optsprezecelea. Și înainte de ele, Pedro Soto de Rojas și prietenii lui... Și mai înainte...*

— Boabdil?

— *Da, Boabdil*•.

— Dar prietenii de la Madrid, de la „Căminul" tău? Cum ai ajuns la Cămin?

— *Studiam dreptul și literele în Granada. Mai înainte studiasem muzica cu un profesor care compusese o operă colosală,* Fiicele lui Jephté; *a fost un fiasco îngrozitor. Eu i-am dedicat prima mea carte,* Impresii și peisaje. *Am străbătut Spania cu profesorul și marele meu prieten Domínguez Berrueta. Mi se aranjase să stau în pensiune în Bolonia. Dar conversațiile cu Fernando de los Ríos m-au determinat să mă orientez spre Cămin așa că am venit la Madrid ca să continui studiile la litere.*

— Și aici, camarabii tăi obișnuiți...

— *Dalí, Buñuel, Sánchez Ventura, Vicéns, Pepín Bello, Prados și atîția alții.*

— Se spune că s-ar putea scrie o carte cu aventurile tale din școală, de la Cămin. Care dintre ele ți se pare mai amuzantă?

— *Aceea cu* Coliba în deșert. *Într-o zi am rămas fără bani, Dalí și cu mine. Ca de atîtea alte ori. Am transformat camera noastră într-un deșert. Cu o colibă și un înger fenomenal (un trepied fotografic, un cap de înger și aripi din gulere apretate). Am deschis geamul și am început să cerem ajutor oamenilor, pentru că ne rătăcisem în deșert. Două zile nu ne-am bărbierit, nu am ieșit din cameră. Jumătate din Madrid a defilat prin fața colibei noastre.*

— Ce-ai scris?

— *Am început să scriu la șaptesprezece ani. Prima mea carte:* Impresii și peisaje. *Apoi:* Suites *(nepublicată);* Poemas del cante jondo *(nepublicată);* Libro de poemas *(Ed. Maroto, 1920);* Canciones *(Litoral, 1927);* Romancero gitano (Revista de Occidente, *1928);* *Mariana Pineda,* (La Farsa, *1928).*

— Ce pregătești?

— Odas; Las tres degollaciones (La Gaceta Literaria); *un volum de teatru:* Amor de don Perlimplín con Belisa en su jardín *și* Los títeres de Cachiporra; *o* Carte de desene *(de la expoziția mea din Barcelona); și altele.*

— Care este poziția ta teoretică actuală?

— *Pur și simplu să muncesc. Din nou către inspirație. Inspirația, instinctul pur, unica rațiune a poetului. Poezia logică îmi este insuportabilă Este bună lecția lui Góngora. Pasionat în mod instinctiv, deocamdată.*

— Crezi că nu greșesc dacă te-aș numi dragă Lorca, diamant neprecupețit, viitor fără timp, eternitate actuală, chiparos horoscop, motor și agrafă, sos de seguidilla și triumful regelui de treflă?

— *Nu văd în toate acestea decît un singur inconvenient: că ai bătut recordul meu absolut la porecle.*

E. Giménez CABALLERO

Traducere de Dana DIACONU

• *Ultimul rege maur al Granadei, alungat de Regii Catolici în 1492, anul cînd ia sfîrșit dominația arabă în Spania.*

Viorica TOPORAȘ: „Tîrg de oale"

PIERRE DAC — Franța

Nu e ușor să te impui, ca umorist, într-o literatură în care umorul — de toate nuanțele, și nu în ultimul rînd cel negru — are o lungă și bogată tradiție. Este ceea ce a reușit, în secolul nostru, Pierre Dac, autor care s-a bucurat, prin anii '40—'50, de o mare popularitate. După ce scrie o vreme cuplete pentru spectacole de cabaret, fondează așa-numitul Club des Loufoques (Clubul trăzniților — *sau, în traducere (și) mai liberă:* Clubul țăcăniților) *și lansează la radio o emisiune ce va deveni faimoasă:* Goana după comoară *(participanții trebuiau să aducă, într-un timp record, fel de fel de obiecte: un ou tare, un bilet de metrou emis de o stație anumită, o cămilă, o umbrelă, o mașină de cusut și — merci, Lautréamont! — o masă de disecție etc.). La 13 mai 1938, Pierre Dac devine redactorul șef al ziarului* L'Os à Moelle (Osul cu măduvă), *„organe officiel des Loufoques" („organul oficial al țăcăniților"). Ziarul se înscrie și el într-o tradiție strălucită, aceea a presei satirice și umoristice, ilustrată spre exemplu, de* Le Canard enchaîné *și* Hara-Kiri. *Succesul* Osului cu măduvă *este total: tiraj 400 000 de exemplare! Aș apropia* Osul cu măduvă *de* Moftul român *al lui Caragiale: regăsim înclinația către parodie, regăsim anunțurile extravagante, reportajele delirante, „bancurile" etc. Deosebirea stă, mai întîi, în geniul inegalabil al lui Caragiale. Pe de altă parte, la Pierre Dac predomină absurdul, non-sensul. Sînt utilizate de asemenea, în scopuri parodice, structurile presei contemporane (vd. rubrica de „mică publicitate"). Ziarul și-a încetat apariția, o dată cu numărul 108, la 13 mai 1940. Pierre Dac nu era singurul redactor al ziarului: de altfel, multe texte erau scrise în colaborare și apăreau, în consecință, nesemnate. Peste tot însă, recunoaștem amprenta inconfundabilă a lui Pierre Dac.*

A. C.

MICA PUBLICITATE

OFERTE DE SERVICIU

• Medium caut curea de transmisie a gîndurilor.

• Angajăm Domn care nu știe să citească dar care posedă un scris frumos, pentru lucrări de copiere a unor texte secrete. Adresați-vă Biroului Doi.

• Producător de cinema caut băiețel de 6 ani, mai dezvoltat pentru vîrsta lui, pentru a interpreta, într-un film TV., rolul unui băiețel de 9 ani mic de statură.

• Repar locomotive la domiciliu.

• Citesc romane la domiciliul clientului. Duzina — 11 franci.

• Complet ruinat, accept post de om de paie.

• Sugaci prezentabil, distins, bună educație, caut post într-un lacto-bar.

• Cal leneș caut căruțaș bețiv care se oprește la toate cîrciumile.

• Lipsit de imaginație, caut post scenarist la o mare firmă cinematografică.

CURSURI ȘI LECȚII

• Învățați călăria prin corespondență. Pentru galop, consultați broșura despre trap, dar citiți-o de trei ori mai repede.

• Cursuri de corespondență prin corespondență.

• D-au lecții di oltografie prin corispondenții.

• Judecați-vă singuri! Cursuri juridice prin corespondență.

• Profesor bîlbîit conduc repetiții (specializat în repetarea materiei pentru examene).

OCAZII SPECIALE

• Avînd nevoie de bani, vînd foarte scump obiecte fără mare valoare.

• Vînd revolver adevărat, imitație perfectă a unei jucării inofensive, 175 franci.

• Procur acte false care să-i facă să rîdă pe polițiști cu ocazia controalelor rutiere — 12,70 franci. Supliment: pansamente, tinctură de iod, leucoplast — 3 franci.

• Vînd portmonee etanșe pentru bani gheață.

• Vînd manualul *Arta de a vinde* (12 franci). De asemenea, manualul: *Arta de a vinde manuale* (29,90 franci).

ANUNȚURI PENTRU SPIONI

• AB2, R22, 136, xwy, O.A.W., RXX, AAA, BZZZ (cifru 439).

ANUNȚURI ȘI CORESPONDENȚĂ.

• Filatelist distins e interesat de voci cu timbru plăcut.

• Rog persoana care, formînd din greșeală numărul 743 72, m-a înjurat, să mă sune din nou. Am găsit răspunsul care trebuia. B.

• Ernestine, mi-ai spus că ai pus cheia sub preș. Am găsit cheia dar n-am găsit prețul. Unde-i?

• Pentru incendii, apelați la cazarma Carpeaux. Material de primă calitate, pompieri stilați. Prețuri accesibile. Se lucrează la domiciliul clientului.

• Dacă iubiți cu adevărat păsările, cumpărați de îndată colivii fără gratii. Magazinele Ciripil și Macamac.

• Rog a se înceta trimiterea de scrisori anonime; în caz contrar, voi răspunde. P.

PIERDERI

• Bună recompensă celui ce-mi va aduce un colier de 20 000 de franci. Nu contează culoarea perlelor.

• Pierdut ieri un bun prilej să tac.

• Găsit portofel cu 2 450 franci. Îl restitui cu cei 450 franci rămași contra 50 franci recompensă.

DIVERSE

• Domn ce urcă și coboară cîte patru trepte odată, caut apartament în imobil avînd 16, 20 sau 24 trepte la fiecare etaj.

• Persoanele care au fost martore la incidentul de duminica trecută, de pe Rue de la Paix, în cursul căruia un tînăr cam afumat l-a molestat pe un polițist, sînt insistent rugate să nu vină să depună mărturie.

• Canadian în trecere prin Paris, cedez la preț avantajos canadiană talia 44. Ochi albaștri.

• Cumpăr la orice preț rezumatele oricăror capitole precedente.

• Avar dornic de senzații noi, schimb promisiuni generoase contra mulțumiri anticipate.

• Vînd dispozitiv de scris cu mîna, alcătuit dintr-un fel de bețigaș gol pe dinăuntru și care se poate umple cu un lichid colorat, ce curge prin intermediul unei bucăți de metal avînd un vîrf foarte ascuțit și fin la un capăt, care așezat ușor pe hîrtie poate trasa cuvinte în orice limbă, în funcție de posesor. Model cu rezervor, 16, 95 franci. Ca supliment, un flacon conținînd lichid de scris. Culori la alegere.

• Colecționar de autografe cumpăr la preț bun scrisori anonime ale unor oameni celebri.

• Colecționari, nu mai aruncați tablourile vechi. Întoarceți-le cu fața la perete.

• Colecționar de colecții, cumpăr la preț avantajos colecție de colecții.

• Schimb vioară a lui Ingres contra clarinet în bună stare.

DE VÎNZARE

• Mic echipament pentru nudiști. 10 bani.

• Paturi verticale pentru persoanele care dorm în picioare.

• Strecurători negăurite folosibile ca oale. 2 franci bucata.

• Oale găurite folosibile ca strecurători. 1,95 F. bucata.

• Lese duble pentru pisici siameze. 223. F.

• Briciuri false pentru persoanele ce poartă bărbi false — 13, 25 F.

• Mașină de scris scrisori de despărțire, cu panglică prevăzută cu rimel și pipetă pentru urme de lacrimi : 3653,25 F. Lacrimi de schimb: 10 F bucata.

• Margarete pentru logodnici, model special, cu număr de petale care dă totdeauna „mă iubește".

• Ochelari pentru cîțiva pe dos.

• Degete suplimentare de cauciuc, permițînd numărarea peste 10. Duzina: 30 F.

GINDURI ȘI MAXIME

• Pătratul este o circumferință care a apucat-o pe un drum greșit.

• O fotografie proastă care îți redă ceva din trăsăturile feței e preferabilă unui peisaj frumos care nu-ți seamănă.

• Unii oameni își dau cuvîntul dar nu și-l țin ; cum să și-l țină dacă l-au dat ?

• Cînd e canicula, mulți oameni exclamă : „E îngrozitor, sînt 35 de grade la umbră". Dar cine îi obligă să stea la umbră ?

• Dacă iarna obișnuim să spunem : „Închideți ușa, afară-i frig", asta nu înseamnă că afară va fi mai puțin frig dacă ușa e închisă.

• Adevăratul egoist este acela care nu se gîndește decît la el atunci cînd vorbește despre altcineva.

• Cretinul pretențios este acela care se crede mai inteligent decît cei care sînt la fel de proști ca el.

• A vorbi pentru a nu spune nimic și a nu spune nimic pentru a vorbi sînt cele două principii majore după care se conduc cei ce ar face mai bine să închidă gura înainte de a o deschide.

• Paradoxal, dar banal, lumea e mică fiindcă pămîntul e mare. Și invers.

• De ce oare nu există, ca pentru obiecte, un birou al iubirilor pierdute și regăsite ?

• Totdeauna m-a mirat și m-a surprins faptul că un record nu s-a plîns niciodată, nimănui, că a fost bătut.

• În domeniul literar și muzical plagiatorii, atît de huliți, nu sînt în fapt decît niște scriitori cinstiți: ei își arată, în fond, recunoștința față de cei pe care i-au plagiat, pentru faptul că aceștia și-au dat osteneală să-și scrie ei înșiși operele, scutindu-i astfel pe ei, plagiatorii, să se obosească a le mai scrie.

• Nimic nu este mai iritant decît să nu-ți amintești ceea ce nu reușești să ții minte și nimic nu este mai enervant decît să-ți amintești ceea ce ai vrea să uiți.

• Adevărata și sincera prietenie verbală autentic superficială este aceea pe care poți conta cînd n-ai nevoie absolut de nimic.

• Oamenii care nu sînt niciodată mulțumiți de soarta lor sînt cei care se plîng întotdeauna că e cam rău atunci cînd nu e destul de bine;

care, atunci cînd e mai puțin rău, se plîng, că nu e mai bine ;

care, atunci cînd e mai bine, se plîng că nu e și mai bine ;

care, atunci cînd e bine, se plîng că nu e foarte bine ;

care, atunci cînd totul e foarte bine, se plîng că nu e perfect ;

care, atunci cînd totul e perfect, deplîng faptul că totul nu e mai mult ca perfect ;

care, atunci cînd totul e mai mult ca perfect, constată cu amărăciune că nimic nu-i perfect ;

care, atunci cînd au tot ce vor, socotesc că nu au tot ceea ce își doresc ;

și,

care, atunci cînd în fine au tot ceea ce vor și tot ceea ce își doresc, fac o depresie nervoasă deoarece nu mai vor și nu își mai doresc nimic.

• Nu servește la nimic să te gîndești, trebuie înainte de asta să reflectezi.

• De ce se spune că o cameră are plafonul înalt și nu că are podeaua scundă ?

• Viitorul este un trecut în pregătire.

• O eroare poate deveni exactă în funcție de faptul dacă acela care a comis-o s-a înșelat sau nu.

• Nimic nu poate folosi la orice, dar orice poate foarte bine să nu folosească la nimic.

CIRCULARĂ

Ministerul de Interne ne roagă să aducem la cunoștința publicului următorul decret :

„Începînd cu 18 iulie, trotuarele de pe partea cealaltă vor fi, fără excepție, situate în fața trotuarelor de vis-à-vis".

AUTOMOBILIȘTI, ATENȚIE !

Începînd cu 1 aprilie, pentru a face mai eficient controlul vamal, portbagajul va trebui să fie plasat în partea din față a mașinii.

DISTRAȚI-VĂ ÎN SOCIETATE !

Jocul cu pieptenele și cu lopata de cărbuni

Este prin excelență un joc de

salon ; cere sînge rece, dexteritate și precizie. Se practică în felul următor :

Regulile jocului : jucătorii se așează în fața unei sobe și au în spatele lor o grămadă de cărbuni ; într-un ritm din ce în ce mai rapid, ei trebuie să ia cîte o lopată de cărbuni și să o arunce în sobă, iar *în același timp* să-și treacă un pieptene prin păr. E foarte rar ca, după un timp, majoritatea jucătorilor să nu ajungă să ia cărbunele cu pieptenele și să se pieptene cu lopata. E un joc extrem de instructiv și care stîrnește un rîs sănătos.

JOCUL DE-A GĂLEATA

Iată un joc care va face cu siguranță furori ; se practică în felul următor :

a) *Loc de desfășurare :* în măsura posibilităților, sala de joc va trebui situată de la etajul doi în sus.

b) *Pregătire :* se umple cu apă curată sau murdară o găleată de minimum 15 litri ; după ce s-a efectuat această operație, se deschide fereastra.

c) *Execuție :* se aruncă dintr-o mișcare apa din găleată în stradă după care jucătorul se trage imediat înapoi de la fereastră.

d) Se așteaptă și se ascultă. Dacă nu se aude nimic, jucătorul a pierdut. El trebuie atunci să reînceapă operația, de la punctul (b).

e) Dacă s-a auzit un strigăt, jucătorului i se acordă 10 puncte.

f) Dacă s-au auzit mai multe strigăte, jucătorului i se acordă 15 puncte.

g) Dacă strigătele se transformă în urlete, pigmentate cu calificative precum : boule, porcule etc., jucătorului i se acordă 50 puncte.

h) Dacă, în sfîrșit, vine poliția, jucătorului i se acordă 100 puncte și i se înmînează premiul în absență.

Acest joc nu doar provoacă rîsul, dar dezvoltă totodată simțul observației și al preciziei.

ECLIPSĂ LA DOMICILIU

Eclipsa — de lună sau de soare — este un fenomen din nefericire prea rar ; totuși, într-o epocă de popularizare a științei ca a noastră, oricine are posibilitatea să-și organizeze la domiciliu o eclipsă întrutotul asemănătoare unei eclipse adevărate. Iată cum trebuie să procedați : luați o bucată de brînză albă, cît mai rotundă cu putință, și țineți-o în mîna stîngă ; în mîna dreaptă, țineți o cutie de cremă de ghete neagră, cu un diametru egal diametrului bucății de brînză ; treceți apoi, foarte încet, în fața bucății de brînză cutia de cremă și veți avea iluzia perfectă a unei magnifice eclipse de lună sau de soare(natura eclipsei depinde de faptul dacă faceți operația ziua sau noaptea).

Pentru ca iluzia să fie totală, așezați-vă pe nas o pereche de ochelari cu lentile din batog afumat.

UN SIMPLU SFAT

De ce să vă străduiți să vă prefaceți că munciți ? E o oboseală inutilă !

ALT SFAT PRACTIC : CUM SĂ SCOATEȚI O STICLĂ DIN DOP

Pentru a scoate o sticlă din dop, procedați la fel ca pentru a scoate un dop din sticlă, dar în sens invers.

Introduceți tirsticlonul în mijlocul fundului sticlei ; țineți cu putere dopul între degetul mare, arătător, genunchi și toracele stîng, și trageți sticla cu mîna dreaptă sau cu oricare alta pe care o aveți liberă. Cînd sticla a ieșit, aruncați-o și puneți dopul în frigider.

Pentru a pune o sticlă în dop, așezați cu grijă dopul pe podea, în poziție verticală ; fixați apoi sticla deasupra și loviți-o puternic cu un instrument greu ; în cazul unui incident tehnic, lipiți bucățile de sticlă cu clei.

CUM SĂ VĂ CURĂȚAȚI MOCHETA

Ingrediente : o perie mică, o lopată mijlocie, un tîrnăcop obișnuit. o perie mare, o roabă, doi zidari, un electrician, un maistru zidar, un instalator, o scară, mortar, nisip, ciment.

În general, mochetele se curăță pe deasupra, nu pe dedesubt. Iată o rețetă specială care îngăduie înlăturarea acestei regretabile lacune și care vă scutește de efort și de o serie de cheltuieli inutile.

Cum procedați : coborîți la etajul de dedesubt, bateți la ușă și spuneți politicos : „Am venit să-mi curăț mocheta". Nu așteptați răspunsul ci intrați în apartament. Cu ajutorul ingredientelor enumerate mai sus, începeți curățatul servindu-vă mai întîi de tîrnăcop. După ce ați scos plafonul, înfășurați-l și așezați-l într-un colț ; faceți același lucru cu podeaua, înfășurați-o și așezați-o în alt colț. Curățați apoi cu grijă partea de dedesubt a mochetei, după care lăsați-i pe specialiști să pună lucrurile la loc. E bine, pentru orice eventualitate, să aveți alături de dumneavoastră un avocat.

Prezentare și traducere de
Al. CĂLINESCU

Viorica TOPORAȘ : „La tîrg"

HENRI CORNÉLUS:

DIES IRAE

Scriitorul Henri Cornélus (1913—1983) este considerat de critica literară belgiană și franceză drept unul din cei mai importanți prozatori și poeți belgieni contemporani. A scris : En Marge (La țărm, poeme, 1942), Le Vin de rage (Vinul mîniei, poeme, 1947), Latitude zéro (Latitudinea zero, poeme, 1948), Patries (Patrii, poeme, 1952), Curuburu (povestiri pentru copii, 1952), Barrifort (povestiri pentru copii, 1953), Kufa (A muri, în dialectul lingala, vorbit pe malurile fluviului Congo ; roman, 1954), Bakonji (Sefii, în dialectul lingala ; roman, 1955), Ceux de la dure patience (Cei care îndură multe, nuvele, 1956 ; premiul provinciei Brabant), Miadoux (Piscoiul Miau, roman pentru copii, 1957, premiul internațional Hans-Christian Andersen), L'Homme de la proue (Omul de la pravă, roman, 1960), La Saison du feu (Anotimpul fierbinte, roman, 1961), Mumule (roman pentru copii, 1964), Ombredor (nuvele pentru copii, 1965), Boga, boga, marinela (Vîslește, vîslește, marinarule, în dialectul basc ; nuvele, 1965), La Dalle (Lespedea, piesă de teatru într-un act, 1966), De Sel et de Terre (Sare și pămînt, poeme, 1967), Une Île (O insulă, poeme, 1971), Les Hidalgos (Hidalgo, nuvele, 1971), Mer en Terre (Marea pe pămînt, poeme, 1973), Belzébuth (roman, 1974 ; premiul internațional Camille Engelmann), Traverser l'absence (Să traversezi absența, poeme, 1980), 59 minutes et la vie (59 de minute și viața, poeme, 1982).

Prezentăm cititorilor traducerea nuvelei Dies Irae apărute în volumul postum Delfinul (Editura André de Rache, Bruxelles, 1985), simptomatică pentru una din temele esențiale ale operei sale : pasiunea pentru mare și călătorii, interesul arătat oamenilor mării, vieții lor aspre și uneori necruțătoare.

Petruța SPĂNU

„Majoritatea rugăciunilor s-ar putea rezuma astfel : «Dumnezeule, fă ca doi și cu doi să nu fie patru»".

Turgheniev

— Cînd putem ieși în larg ? De cînd s-a ridicat pe semafor balonul negru de semnalizare și de cînd suflă vîntul ăsta blestemat dinspre nord-vest, am ajuns aproape cu toții la capătul puterilor. Și în fiecare dimineață vîntul se înteteșe, de crezi că nu se mai oprește. Și în afară de asta, mai am de plătit și polițele, pentru televizor și sufragerie.

Ghislaine își muscă buzele cu dinții săi albi. El îi cunostea de mult acest tic care, atunci cînd sufla vîntul dinspre Olanda, îi crăpa buzele și îi înăsprea buza inferioară.

— Echipajul de pe „Neptun" ar trebui să-și riște viața pentru ca tu să-ți poți plăti polițele, Henri ? Din fericire, patronul este cel mai înțelept dintre voi patru. Și apoi, își cunoaște Marea Nordului.

— Și noi nu-i cunoaștem Marea Nordului ?

Văzînd sprîncenele încruntate ale soțului ei, gura care se micșora, masca aspră de marinar și pescar pentru care talazurile, furtunile, ceturile și vînturile nu mai aveau nici o taină, în afară, poate, de cea a naufragiului ascuns în străfundul valurilor, adăugă repede, coborînd ochii :

— Ba da, o cunoașteți ! O cunoașteți la fel de bine ca el, de cînd tot navigați. Spuneam doar așa.

— Nu trebuie să spui „doar așa". Cînd nu știi ceva, mai bine taci !

Nervozitatea asta creștea în el de cînd, zi de zi, balonul negru care anunța furtuna era înălțat pe semafor ! În aceste dimineți, mergea în port să-i întîlnească pe cei trei tovarăși, în vîntul care trecuse acolo pe deasupra mării. Cu mîinile în buzunar, se adăposteau lîngă zidul halei de pește, schimbau cîteva vorbe presărate cu înjurături. După o jumătate sau trei sferturi de oră, mergeau toți patru la „Cafeneaua fără nume" unde, într-o sălită ferită de vîntul sălbatic de nord-vest, îi așteptau mesele, scaunele, halbele de bere blondă și surîsul la comandă al patroanei cu ochi albaștri și limpezi.

Într-o zi, după a cincea halbă, unul din tinerii de pe „Neptun" îi spusese :

— Ochii tăi, Maria, sînt ca porțelanul de Delft !

Surîsul Mariei devenise mai puțin comercial cînd îi răspunsese :

— Nu vorbi prostii, Frans !

Cînd se întorceau acasă, erau mai bine dispuși. În străfundul inimii și al minții, sperau că vremea se va însenina și că năvoadele vor fi atît de pline cu pește încît li se vor rupe ochiurile.

Ghislaine și Henri își petrecuseră noaptea culcați alături. El stătea cu ochii deschiși, ea nemișcată ca și cum ar fi dormit. În răstimpuri, el se scula, mergea să fumeze nervos o țigară, se întorcea, se culca și arcurile patului scîrțiiau. Ofta. Suspinele sale erau adînci, întretăiate ca hohotele de plîns. Atunci ea ar fi vrut să se întoarcă spre el, să-i ia fața în mîini, să-i mîngîie gura, ochii pe care îi iubea, să i se dăruiască. Dar știa că el o va respinge, că nu-i apreciază tandrețea decît după un pescuit bun și că detestă ca ea să i-o arate atunci cînd, afară, vîntul izbea furios geamurile și îi împiedica pe cei de pe „Neptun" să iasă în larg. Fusese întotdeauna așa și fără îndoială că va fi așa întotdeauna. Spusese într-o zi :

— Mila e o pomană pe care n-o vreau.

Și, probabil, orgoliul său primitiv îl făcea să pronunțe uneori aceste vorbe aparent brutale care o răneau.

Spre ora patru dimineața, pusese încetișor mîna pe brațul bărbatului, murmurase :

— Auzi ? Suflă mai slab.

— De cînd îl aud ! Tu ai dormit buștean, cu toate polițele !

La ce bun să-i spună adevărul, să-i spună că-i împărtășește tristețea ? Tot n-ar crede-o. Își înghiți saliva :

— O să puteți ieși astăzi.

— Cine știe ? Ghinioniști cum sîntem, vîntul ăsta blestemat e în stare să crească pînă la puterea șapte sau opt de îndată ce vom fi în larg și să facă pescuitul imposibil. Pe această vreme nu ies decît vasele de pescuit morun care merg spre vestul Islandei. Dar știi ca și mine că sînt mai solide decît pescadoarele noastre ! Și puntea lor, ar trebui s-o vezi, e ca un salon ; te simți în siguranță. Am vizitat două din ele, nu demult. Tipii au chiar și dușuri și tot ce le trebuie. Ar fi trebuit să-i vezi cum îi distra uimirea noastră. Știi, ăia nu mai sînt pescari, ci aproape turiști... Ghislaine, deschide radioul : să auzim ce anunță buletinul meteorologic.

Și în acea dimineață, ca în fiecare dimineață, fie că „Neptun" ieșea sau nu în larg, Henri plecase de acasă, traversase grădinița în care cultiva cu plăcere salată și garoafe, ca să-și bucure ochii, privise frunzele și petalele fragile, încălecase pe bicicleta cu motor.

— Pe diseară ! spusese vesel, ca și cum aerul de afară i-ar fi schimbat dispoziția. Sper să prindem destul pește ca să ne despăgubim de toate zilele cu ghinion !

Ochii îi deveniră deodată mai duioși pe chipul lui care nu părea făcut pentru duioșie ; adăugase :

— Ghislaine, vezi să nu te obosești prea tare. Gîndește-te la copilul care va veni peste două luni.

Apoi, strigă pentru a acoperi zgomotul motorului care pornise :

— Șovăi încă între cele cinci nume pe care le-am ales ?

Ea dădu din cap afirmativ.

— M-am mai gîndit azi noapte. Dacă-i băiat, îl va chema Denis, ca pe tata, vrei ? Dacă-i fată, Ghislaine, ca pe tine.

— Vom vedea, răspunse, strigînd și ea.

Înălță capul, mirosi aerul, îndelung.

— Nu-i a bună, parcă se anunță ceață. Asta ne mai lipsea !

Ca în toate lunile din urmă, în clipa în care bicicleta cu motor pornea, ea ridicase brațul, făcuse semn cu mîna. Apoi pusese încetișor mîna pe pîntec, simțise loviturile furioase ale copilului care părea nerăbdător să vină pe lume. Zîmbise fericită și înduioșată la gîndul că micuțul va fi numai al lor, că îl așteptau de aproape doi ani.

Ceața pe care Henri o simțise în aer... Nu, nu trebuia să se teamă. Maurice, „patronul", cu vocea lui răgușită de țigările fumate una după alta, zdrobit de oboseală (în nopțile scurte de vară nu dormea decît patru ore), era și mai prudent de cînd, pe ceață, fusese lovit de un cargou olandez, o navă din acelea care trec peste orice, îți agață năvodul, îl rup, și al căror echipaj îi ocărăște pe deasupra pe pescarii belgieni într-o limbă aproape necunoscută pentru flamanzi. Și apoi, dacă vîntul ar începe din nou să bată, vîntul rău care învolbura marea, Maurice ar prefera — o făcuse

deja de trei ori pînă acum — să-l conducă pe „Neptun" spre „Hoek van Holland", să plătească scump doi piloți din care primul să ducă pescadorul la Rotterdam și al doilea, prin canalele olandeze, pînă în acel loc de unde n-ar mai fi nevoie decît de o oră, o oră și jumătate ca să ajungi pe coastă, prin spumă, valuri și adîncuri, în apele liniștite ale portului. Dar azi vîntul turbat părea că iese din peștera lui drăcească.

Spre prînz, castelul de apă, drumul spre Franța părură deodată mai puțin vizibile, ca și cum le-ar fi acoperit un văl de mătase. Fîșii de ploaie, apoi ceața învăluiau treptat peisajul, ascundeau trunchiurile copacilor, transformau soarele într-un obiect alburiu, rece, îngropat în vată.

Ghislaine ștergea geamurile cu o cîrpă. Se opri o clipă din frecat.

„O să le fie frig, bieților de ei, își spuse, cînd vor alege peștele. O să le fie frig, chiar dacă au mănuși de cauciuc și două perechi de șosete în cizme."

Da, pe mare e frig și ceață lipicioasă.

Cîrpa începu să se miște din nou de la stînga la dreapta, apoi de la dreapta la stînga. Acolo, pe dune, ierburile, copacii, silueta masivă a castelului de apă deveneau nedeslușite, păreau că se scufundă în apa nemișcată și mohorîtă.

„Cu Maurice, n-au de ce să se teamă, își repeta Ghislaine. Cunoaște marea ca pe buzunarul său."

Își termină treaba, se așeză în fotoliul „lor", în acela în care Henri, după pescuit, se înfunda pentru o lungă siestă imobilă, din care ea nu-l trezise niciodată. Uneori, cînd el deschidea ochii, i se întîmpla să-i ceară :

— Ia-mă pe genunchi, Henri.

Atunci el surîdea, își scărpina o clipă obrajii nerași, nu spunea decît un cuvînt, un cuvînt pe care ea îl aștepta ca pe un dar :

— Vino.

Cînd ora cinci sună la pendula în care se punea mai întîi în mișcare clopotul de la Big-Ben, ea merse spre fereastră. Oceanul cenușiu nu-i permitea să vadă la mai mult de douăzeci de metri. Se înfioră, puse cărbune în sobă, se instală din nou în fotoliu.

Și pendula numără șase note.

Ghislaine își trecu mîna prin păr. Deja ora șase... Fără îndoială, obosiți de pescuitul în frig și ceață, năuciți de sirena pe care, în asemenea cazuri, Maurice o trăgea din treizeci în treizeci de secunde, și care trezea vocea altor sirene, ca niște animale rănite în jurul lui „Neptun", oamenii debarcaseră și merseseră imediat să bea un păhărel la „Cafeneaua fără nume".

La începutul căsniciei, cînd Henri se întorcea mai tîrziu decît trebuia, cu ochii strălucind mai tare ca de obicei, ea îi spusese de mai multe ori :

— Ai băut. Miroși urît.

El dăduse din umeri, ridicase ochii în tavan. Și, de fiecare dată :

— Dacă nici măcar la întoarcere n-am putea bea cîteva păhărele ! Nu știi ce înseamnă viața noastră pe mare.

Sfîrși prin a nu mai insista, nu-i mai făcuse nici cea mai mică observație.

Bătu ora șapte, apoi opt, apoi nouă. Nemișcată, cu mîinile încleștate de brațele fotoliului, Ghislaine aștepta zgomotul bicicletei cu motor a lui Henri, acolo, aproape de casă, cînd face curba.

Aparatul de radio murmura încetișor un cîntec de dragoste, un cîntec dulceag în care femeile sînt întotdeauna frumoase, bărbații întotdeauna minunați, și acești bărbați și aceste femei n-au niciodată nimic altceva de făcut decît să se iubească „pînă la sfîrșitul lumii". Se făcuse ziuă, o dimineață bolnăvicioasă. Ceața deasă, lăptoasă ascundea pînă și trunchiurile plopilor la cinci metri de casă.

Ghislaine dormise sau numai moțăise, epuizată de așteptare, în fotoliul lui Henri ? Se întorsese ? Nu : patul era neatins.

Bicicleta ! Să meargă după vești, să-i vadă pe patronii celorlalte pescadoare. Dar acești oameni or fi la casele lor, cufundați în somn după o întoarcere anevoioasă. Să telefoneze. Da, mai bine așa, decît să străbată, cu copilul în pîntece, cei cinci kilometri care o despart de port. Să-i telefoneze lui Albert, și el de pe „Neptun".

Cînd lăsă receptorul jos, spuse cu voce tare, ca și cum s-ar fi adresat cuiva care i-ar fi putut împărtăși neliniștea :

— Nici Albert nu s-a întors și nu sînt vești despre „Neptun". Toți ceilalți s-au întors, în afară de „Neptun".

Spaima o înăbuși. Deschise radioul de unde se auzi un cîntec de dragoste la fel de siropos ca acela din ajun. Și acest cîntec se întrerupse în mijlocul unei strofe. Un crainic indiferent începu să înșire cuvinte :

— Joi după-masă, pe ceață, o navă engleză, „Bow-Stream", îndreptîndu-se în larg dinspre Zeebrugge, a lovit la intersecția strîmtorilor „'t Schuer" și „'t Zand", la cinci kilometri de coastă, un vas pescăresc, a cărui identitate nu a fost stabilită pînă acum. Se crede că pescadorul, care avea patru sau cinci oameni la bord, s-a scufundat imediat. Au fost organizate de îndată ajutoare de la Oostende, de unde statul major al forței navale a trimis la locul accidentului două din unitățile sale, „De Valcke" și „Hersal". Vasul „Dufour", echipat cu material radar, s-a îndreptat și el spre...

Aparatul pîrîi. De abia se putea auzi crainicul. Apoi, vocea sa străbătu prin furia paraziților :

— ...serviciile de coastă, repetăm. Coliziunea s-a produs pe o ceață deasă. „De Valcke" și „Hersal" continuă să cerceteze locul dramei. Cele două vase sînt echipate cu o cameră de decompresie. La bord se află medici și scafandri.

Fără a-și da seama de enormitatea următoare, vocea deveni aproape veselă și anunță :

— Ascultați acum Marea, cîntată de Charles Trenet.

Ghislaine nu se mișca, cu ochii ațintiți spre radio, ca și cum numai cu privirea ar fi putut scoate din el alte știri.

Cîntecul se întrerupse și el și din nou se auzi crainicul :

— După ultimele informații, la locul unde s-a scufundat vasul, bule mari de aer ies la suprafață, vineri dimineață și — dar informația nu este confirmată —, unul din scafandri ar fi auzit lovituri date în carcasa pescadorului. Ultimele știri : ar fi vorba de „Neptun", înmatriculat sub numărul Z. 604.

Ghislaine se prăbuși în fotoliu. Lacrimi fierbinți începură să-i curgă pe obraji, să-i strălucească pe bărbie.

„Nu ! Nu !" își repeta. Apoi : „Bulele de aer... Pot fi încă salvați ! S-a mai întîmplat. Mi-a povestit Henri. Era B. și nu mai știu cum, care fusese lovit în larg lîngă Katzand. La întoarcere, echipajul a băut trei zile. Henri ! Henri ! Nu vreau să te pierd ! Nu vreau să te pierd !"

Își puse din nou mîna pe pîntece, simți copilul mișcîndu-se. Într-o zi, Henri îi spuse, cu ochii visători :

— Dacă-i băiat, nu va face niciodată meseria mea.

Il privise îndelung. Pentru a-și accentua fraza, el se mulțumise să dea din cap de două, trei ori. Avea privirile din zilele sale rele.

Deodată, scoase bicicleta din șopron ; pedala în frigul vîscos. Deși era frig, fruntea i se acoperea de sudoare. Ce-o să facă acolo ? Cine i-ar putea da alte vești ? Nici măcar nu-și punea întrebări, împingea neîncetat și disperat pedalele.

— Nu, nu sînt vești despre „Neptun", murmură patroana „Cafenelei fără nume". Și cu mîna pe umărul Ghislainei, adăugă consolarea inutilă :

— Cu Maurice și oamenii lui, nu trebuie să te temi. E poate cel mai bun echipaj din port.

— Dar radioul a vorbit despre „Neptun". A spus că...

— Radioul se poate înșela. Sigur că s-a înșelat. N-ar fi pentru prima oară ! Nu trebuie să-ți pierzi curajul.

O obligă pe Ghislaine să bea o ceașcă de cafea fierbinte, nu vru să-i ia bani. Acest refuz o împinse pe Ghislaine în brațele ei, o făcu să plîngă pe umărul Mariei.

— Gata, gata, spunea aceasta, bătînd-o ușurel pe spate.

Dar, în acest timp, privirea patroanei nu părăsea, între carapacea unui crab și niște gorgone fixate pe perete, fotografia lui „Vlaanderen", dispărut, cu echipaj cu tot, cu cîteva luni în urmă. Marea nu aruncase înapoi nici măcar o scîndură, un rest, un colac de salvare. Dispăruse așa, ca și cum n-ar fi existat niciodată.

„Sfîntă Fecioară !" își spuse Ghislaine deodată. „Să merg să mă rog la Sfînta Fecioară !"

Și ieși din cafenea, cu ochii înlăcrimați, și se îndreptă spre biserica minusculă înghesuită între case.

Ingenunchiase, aprinsese trei lumînări, privea fix la Fecioara cu zîmbet misterios de ipsos, această Fecioară

care-și purta pruncul ca pe un fulg. În jurul ei, erau ex-voto-uri, modele în miniatură de pescadoare, de cargouri, de vase de coastă salvate de rugăciunile pe care echipajele i le adresaseră cînd totul părea pierdut, un vas cu trei catarge, reprodus cu mare grijă, cu tot dichisul, pînă la ultima parîmă, unul din acele daruri oferite Fecioarei salvatoare de marinarul unei nave care fusese cît pe ce să naufragieze în vînt, adîncuri și spumă, și chiar un mic crocodil suspendat de tavan și venit nu se știe de unde.

Apoi, de-a lungul mantiei albastre a Fecioarei, pe zid, plăci de marmură albă acoperite cu litere negre :

„Sfintei Fecioare a Pescarilor,
care ne-a salvat..." sau
„Fecioarei Mării
pentru salvarea „Pescărușului"...

Ghislaine citea pe rînd toate aceste inscripții, simțea că o cuprinde un fel de liniște. De ce nu și „Neptun" ? Bulele de aer, Scafandrii... Genunchii i se anchilozau, deveneau țepeni ca lemnul. Își spunea confuz : cu cît va suferi mai mult de asprimea și frigul lespezilor, cu atît Fecioara va stărui pe lîngă fiul ei care crescuse și suferise și el pe cruce.

N-a știut niciodată cum s-a întors acasă.

Deodată ciuli urechile. Minunea cerută ! Bicicleta cu motor a lui Henri ! Da, făcea curba lîngă casă.

„Fecioara m-a ascultat ! Fecioara m-a ascultat !" își repeta Ghislaine.

Era lîngă ușă cînd cineva bătu. Henri ! Dar... Henri avea cheie...

Cînd deschise, îl văzu pe preot care sprijinea neîndemînatic bicicleta de perete.

— Părinte ?... Ce... ?

— Curaj, fata mea... Vei avea nevoie de mult curaj. „Neptun"...

Strigă :

— Ce-i cu „Neptun" ?

— „Neptun" s-a scufundat, cu echipaj cu tot. Bulele de aer nu mai urcă la suprafață. Nu se mai aud lovituri în carcasă...

— Nu ! NU ! Nu se poate !

— Cei de pe „Castor" au auzit... Dar stai jos. Acolo, în fotoliu. Cei de pe „Castor" au auzit ultimul mesaj al patronului. Spunea : „Lovit de un cargou. O spărtură mare sub linia de plutire. Noi..." Apoi, nimic. Este o încercare, o încercare îngrozitoare, fata mea.

Și, nemaiștiind ce trebuie să spună în fața ochilor halucinați, a durerii imense, acum mute, preotul bîigui :

— Ți-am adus bicicleta.

Lividă, Ghislaine se ridicase, îndreptase un deget spre ușă :

— Plecați ! Plecați odată ! Fecioara voastră, minciuni ! Vă spun să plecați ! Și repede !

Apucase o vază urîtă pe care Henri o cîștigase într-o zi la o loterie de bîlci, ridică brațul, îi dădu drumul chiar în clipa în care preotul făcea semnul crucii. Obiectul se sparse lîngă el, de zid, rupse o bucată din tapet.

— Te iert, fata mea. Suferi : te iert, spuse înainte de a ieși în mare grabă.

Apoi, întredeschizînd ușa o clipă :

— Roaga-te, fata mea. Rugăciunea te va alina puțin.

Atunci ea urlă :

— Cară-te ! Cară-te !

In acea noapte, cînd sirena pompierilor începu să urle pe străzi, oamenii se luară după zgomotul mașinii. Ajunseră astfel pe străduța unde se înălța bisericuța Sfintei Fecioare a Pescarilor, bisericuța cu ex-voto-uri, cu modele în miniatură de bărci, de cargouri, de vase cu pînze. Această bisericuță ardea ca o torță. Și se auzea pîrîitul brutal al plăcilor de marmură care se spărgeau în flăcări.

In rîndul întîi al spectatorilor, era Ghislaine, cu amîndouă mîinile pe pîntece, cu dinții înfipți în buza inferioară, cu ochii ficși. Ghislaine ale cărei haine și mîini miroseau a petrol.

Traducere de Petruța SPĂNU

COMPRIMATE

Aforistica este gîndirea cu bătaie lungă care emite pe ...ultrascurte.

*

Înțelesul cel mai profund al libertății îl aflăm la structurile active.

*

Definițiile sînt pașii cunoașterii spre temerarul infinit.

*

Evoluează oamenii care suferă mai mult din cauza virtuților decît a defectelor pe care le au.

*

Firescul puterii pare a fi reprimarea firescului.

*

A realiza înseamnă a consuma riscurile asumate în proiecte.

*

Creator este acela care găsește în orice constrîngere o sursă de eliberare.

*

Aroganța mediocrului stă în confuzia dintre penaj și aripi.

*

Suprimarea izvoarelor de informație este un anume mod de a castra spiritele.

*

Simțul științific contestă mîine ceea ce afirmă azi ; simțul comun contestă azi ceea ce e destinat pentru mîine.

*

Adevăratul protector al marilor descoperiri este un timp care încă nu a sosit.

*

O carte „mare" este aceea pe care o scrii mai mult decît o gîndești.

*

Limbajul stufos face ideile obeze.

*

Critica este unica scriere care nu poate sta cu fața la viitor.

*

Criteriul lui mîine va suporta o singură comandă : deschide-te, spre a deschide !

*

A „zdrobi" aureola dascălului este țelul dinții și ultim al discipolului.

Ilie DODEA

HERVÉ BAZIN:

RĂUL, DULCELE DE EL...

Maşina ia curba cu o sută. Aşezată pe Locul mortului, Aline cea vioaie, împinsă spre dreapta, îşi continuă machiatul, privindu-se în oglinjoara din para-solar. Îşi flutură genele, pe jumătate personale. Îşi creionează o pleoapă, apoi pe cealaltă şi, drept încheiere, îşi articulează o aluniţă pe un obraz.

— Nţ — nţ — nţ! face Louis. Pe cine vrei să vrăjeşti?

Cu pălăria pe cap (el care nu poartă niciodată pălărie), cu pipa-ntre-dinţi (el care nu fumează niciodată), deci oarecum deghizat, şi cu privirea tristă paralelă cu drumul redevenit drept printre două şiruri de plopi italieni, Louis apasă pe acceleraţie. Maşina trece prin faţa unui cantonier în haină de protecţie portocalie, tronind pe o mini-secerătoare cu motor al cărei braţ devorează ,odată cu margaretele, iarba de pe marginea drumului. O sută treizeci. Pe judeţeană asta poate duce la suspendarea permisului. Louis a suferit însă o suspendare mult mai gravă, aşa că puţin îi pasă de un eventual radar. Accelerează, se năpusteşte înainte, făcînd abstracţie de cîmpurile din jur şi de tot ce se află pe ele.

— Vacile! mormăie, totuşi, printre dinţi.

Sînt peste tot, bălţate, roşcate, şfichiuind aerul după tăuni şi legănîndu-şi ugerele umflate şi trandafirii. Şi totuşi Aline nu se înşeală: cel care rumegă e mai degrabă al său frate. Prezenţa ei alături de el în această escapadă fără scop precis înseamnă nu numai afecţiune ci şi imprudenţă. Sigur că nu va recunoaşte că nu prea e în largul ei: împrumutat de la un prieten, hîrbul are pneurile aproape tocite, frînele slăbuţe; şi în orice caz este periculos să-ţi încredinţezi viaţa în mîinile unui furios care goneşte, sugrumat de cravată şi de o mie de regrete, să asiste de la distanţă, fără invitaţie, la cununia unei fete care i-a fost multă vreme iubită dar care, cedînd la insistenţele tăticului şi mămicii Dupontier, funcţionari atoateştiutori, a consimţit în cele din urmă să se lase condusă de către un profesor de engleză (sigur de slujbă ca şi de vacanţă) în faţa celor mai frumoase două burţi ale aşezării: una încinsă cu tricolor şi aparţinînd lui Maître Huard, primar şi reputat crescător de vite pe o întindere de 300 ha; cealaltă, înfăşurată în sutana albă plisată mărunt a părintelui Tavisse, preot la Saint-Aubin-Les-Epinaies. Drept circumstanţă agravantă, prenumele profului e tot Louis. Dacă, din întîmplare, mireasa rosteşte noaptea în vis numele primului, cel de-al doilea n-are de ce să se supere.

— Ai văzut, în spate? murmură, fără să se gîndească, Aline.

Într-adevăr, la orizontul drumului ţîşneşte, un bolid alb, o limuzină trăsnet, imaculată, înmatriculată în 94, deci în Val-de-Marne. Pentru o clipă privirea posomorîtă a lui Louis se aprinde. Se întîmplă adesea ca vreun american, ori un emir, preferînd pentru întoarcere vaporul, să vîndă pe te miri ce o astfel de minunăţie motorizată, cu preţ zăngănind din cele cinci zerouri din coadă, vreunui băftos care, simţind că-i ia fundul foc în scaunul confortabil, ajunge şi el, la rîndul lui, să cunoască gloria kilometrică ce transformă banalul traiect în traiectorie. Numai că Louis se încruntă la loc:

— Mare lucru ca tancul ăsta să nu fie de la nuntă!

Monstrul cel frumos creşte în retrovizor, claxonează energic şi trece. Cu mai mult de o sută cincizeci la oră. Aline şi Louis au avut totuşi timp să arunce o ocheadă asupra încărcăturii. Deasupra volanului tronează un capăt de havană la rădăcina căreia se ajustează un chip încercuit de fălci gusate şi revărsînde peste un guler împodobit cu papion negru. Cartin tatăl! În spatele lui se expun două decolteuri: unul durduliu, peste care pling perle; celălalt atît de uscat, atît de piele-şi-os, încît ai putea crede că aparţine unei moarte care a primit învoire să iasă din cavou pentru a participa la ceremonie. Cartin-mama şi mult-octogenara mamă a mamei mirelui! Aline tace. Dar Louis explodează:

— Tăbăcarii! La slujbă, chiar şi Dumnezeu o să-i simtă cum put a bîştari, dacă se apucă să se roage!

Pentru că proful mai are un atu: e fecior de părinţi care s-au îmbogăţit în pielărie şi care au putut să-l „aranjeze". Verbul acesta revenea des pe buzele doamnei Dupontier, persoană cu multă înţelegere, murmurat cu o voce neutră, pe vremea cînd Louis se ocupa de fiică-sa: „Sigur, sigur, micuţa mea Marie este liberă, eu nu o împiedic să încerce, să aleagă...". Dar obsedată de situaţia stabilă şi de indispensabilul „ajutor iniţial" pentru un apartament de trei plus bucătărie, adăuga pe un alt ton: „Vezi, Louis, bunicile noastre aveau totuşi dreptate într-o privinţă: dragostea e una şi alta e să te aranjezi". Cu piciorul la podea, turbat, Louis accelerează din nou. Aline se nelinişteşte:

— Totuşi, spune ea, n-ai să te apuci să faci un scandal la biserică.

Tăcere. Louis mormăie într-un tîrziu:

— Nu vreau decît să mă plantez în faţa băncilor. Vreau să mă vadă toată lumea, să-şi aducă aminte cu toţii că m-am iubit doi ani cu mireasa. Vreau să se facă roşie ca sfecla cînd o trece pe lîngă mine la braţul dascălului ei. Biserica este monument public. Nu mă poate opri nimeni să intru.

Din nou tăcere. Apoi reia:

— Şi de ce să nu ne postăm chiar la sacristie pentru felicitări! Să fii fericită, draga mea... Şi dumneavoastră, domnule profesor, învăţaţi-o ce e statornicia, ca să nu vi se întîmple ce mi s-a întîmplat mie.

Cam atît. Nici fratele nici sora, lăsaţi de mult în urmă de tăbăcari, nu vor deschide gura pînă cînd nu vor ajunge în vîrful coastei care domină Saint-Aubin-Les-Epinaies, sat adunat în jurul clopotniţei scunde, cu acoperiş de ardezie şi cocoş copt de soare. Din ploaia de dimineaţă n-au mai rămas decît nişte bălţoace. Păcat! Amatoare de pietre şi bîrne aparente, familia Dupontier este atît de mîndră de ferma sa pusă la punct, „Ghindăria", încît a hotărît să-şi mîne oaspeţii încoace, spre reşedinţa aceasta secundară şi să înşire pe două sute de metri un alai ca în vechime. O ploicică bună ar fi fost cum nu se poate mai potrivită pentru atmosferă.

Piciorul lui Louis se ridică. Maşina se domoleşte. Coboară panta încet de tot. Înaintea casei familiei Dupontier, la marginea aşezării, mai sînt cinci case, înfundate în grădini unde se rotunjesc lăptuci şi mutriţe de puştoaice. Aline şi-a legat părul într-o băsmăluţă. Louis îşi trage pălăria pe ochi, priveşte pe dedesubt. O problemă pentru nuntă a fost parcarea. Ca să nu se încurce drumul, e pe post de parcare pajiştea din faţă, împrumutată de la vecin: se înşiră acolo cel puţin vreo treizeci de automobile de toate capacităţile, de toate mărcile, cele mai convingătoare semne exterioare privind resursele mai mari sau mai mici ale proprietarilor. Ca să nu fie reperat imediat, Louis se opreşte în faţa celei de-a cincea case. De aici nu poate vedea nimic; nu poate, cu geamul coborît, decît să audă o rumoare vagă. Dar îşi face curaj, înaintează cu o roată, apoi cu încă una, intră cu capota şi portiera din faţă pe bucăţica de drum care leagă curtea pătrată a fermei de şosea. La zece metri mai încolo uşile de la intrare sînt larg deschise. Louis îşi lungeşte gîtul ca să-şi plaseze capul lîngă cel al soră-si, care murmură:

— Ce de-a mătăsuri! Am picat la ţanc...

Într-adevăr, numai sclipiri. Este momentul cînd rochiile lungi şi pantalonii vărgaţi se aşează în rînd pentru plecare. Mireasa, imaculată, da, da imaculată, într-un nimb de tul, şi-a luat deja locul în primire, la braţul tăticului inspector pe Contribuţii directe, Albert Dupontier. Imposibil să le citeşti ceva pe chip: sînt întorşi cu faţa către coloana unde se aranjează iminentul ginere la braţ cu mămica sa, apoi doamna Dupontier agăţată de cotul domnului Cartin, apoi domnişoara şi cavalerii de onoare, apoi alte perechi, toate compuse dintr-o doamnă şi un domn din fiecare clan, doamnele împodobite,

Elena DIMITRIU: „Peisaj"

după cum e obiceiul la specia umană, cu culorile ţipătoare care la galinacee sînt rezervate masculilor, o singură excepţie, în cazul de faţă, făcînd uniforma unchiului colonel pe care lucesc medaliile, galoanele şi epoleţii de aur.

— Pornim ! strigă domnul Dupontier.

Se întoarce ,arătîndu-şi faţa prosperă, sangvină, asortată cu dungulița roşie a Legiunii de Onoare care-i onorează haina. Face primul pas, uriaş, trăgîndu-şi după el fiica ; face şi ea un prim pas, mititel, şi-şi expune figura nici zîmbitoare nici posomorîtă, absentă mai degrabă, resemnată poate.

— Dă-i drumul ! Trebuie să plecăm înaintea lor, spune precipitat Aline.

Dar ce se întîmplă oare ? Se pare că schimbătorul de viteze a optat pentru marşarier şi nu pentru înaintare. Maşina se pomeneşte dată înapoi pe vreo treizeci de metri. Şoferul numără cu voce joasă. Unu, doi, trei, patru... Parcă i s-au întunecat minţile în faţa a ceva ce i-au văzut ochii chiar în clipa aceea : o băltoacă. Albastră, fiindcă se oglindeşte în ea cerul. O băltoacă, destul de mîloasă la fund şi pe deasupra brăzdată de dîre negricioase, datorate cu siguranţă proximităţii coteţelor de iepuri ale doamnei Sarme care, pe proprietatea vecină, creşte iepuri angora pe care-i jumuleşte. Alaiul are loc din belşug pe unde să treacă, pe uscat, numai că...

— Zece ! exclamă subit fratele.

— Eşti nebun ! protestează sora, acoperindu-şi faţa cu amîndouă mîinile.

Maşina ţîşneşte. O mişcare de volan o obligă să facă un mic ocol ca să poată trece pe unde trebuie. Trece. Socoteala, bazată pe lungimea normală a unui pas de femeie, a fost bună. Mireasa şi tatăl său se află exact la doi metri cînd roata din faţă, urmată de cea din spate, le azvîrle în două jeturi, bogatul conţinut al băltii. „Asperges me, domine, hyssopo et mundabor : lavabis me et super nivem dealbabor...". Marie fusese, într-adevăr, mai albă ca zăpada ; şi iată că zicala se răstoarnă : neîntinata e mai întinată ca tina. Mătasea pură a rochiei, voalul pe care îl umfla un vîntişor simpatic, sînt terfelite fără drept de apel, aidoma augustei feţe şi jiletcei paterne, în timp ce — triumf nesperat — valul împroşcăturilor a atins vreo cinci rînduri de coafuri de gală, catifele, museline de dmnişoare, plastroane impecabile, bine călcate, de cavaleri. Stupoare : Huiduieli ! Maşina se îndepărtează însă atît de repede, atentatul a paralizat în asemenea măsură victimele îngrozite, încît nimeni n-a avut timp, bineînţeles, să înregistreze numărul, şi nu-şi dau seama dacă au avut de-a face cu nişte răuvoitori sau doar cu nişte nepricepuţi, abia zăriţi înainte de a dispare după gardul viu, urmaţi de un şuvoi de blesteme inutile.

Şi acum ? Rămîne de văzut. Şi de reflectat. Cînd întîmplarea ţi-a dat ocazia să provoci un eveniment, eşti dator să-i dai curs, nu-i aşa ?

Or, în piaţa din Saint-Aubin-Les-Epinaies biserica îşi expune coasta din dreapta, iar primăria, flancată de şcoală, o priveşte de peste drum ; busola i-a repartizat acesteia din urmă nordul, iar celei dintîi sudul. Vestul e reprezentat de farmacia vecină cu hotelul-restaurant „Calul negru" unde se organizează petrecerile la nunţi, dar şi la întîlnirile veteranilor, pompierilor sau bătrînilor. În sfîrşit, la est poţi vedea trei magazine plus un bufeţel pe colţ, „La Paul şi Paula", excelent post de observaţie fiindcă terenul central nu e acoperit decît de un gazon năpîrlit în jurul Monumentului morţilor, excelent post de intervenţie totodată pentru că vizavi de toaletă e plasată, conform tradiţiei ,o cabină telefonică, excelent post de informare pe deasupra, căci stăpînilor, o pereche vorbăreaţă, nu le scapă nimic din tot ce se petrece în jur şi nu au bucurie mai mare decît să comenteze. După ce şi-au garat maşina lîngă cea a preotului, în spatele bisericii, după ce au traversat discret naosul intrînd pe o parte şi ieşind pe cealaltă, Aline şi Louis s-au instalat la o măsuţă lîngă fereastră, în faţa unui Pernod galben ca frunza. Sug pe-ndelete din el de vreo zece minute, mai degrabă nehotărîţi decît îngrijoraţi, nu prea reuşind să-şi imagineze urmarea. Dar orice piesă care se respectă este prevăzută şi cu sufleuri :

— Ei ! A întîrziat nunta, îi aruncă Paul Paulei care şterge paharele. Huard o să cam bombăne. Trebuie să fie la 11 la consiliu, să-şi prezinte animalele.

Bang ! Cît pe ce ca lui Loius să-i sară ochii din cap. „Aşteaptă-mă !" îi suflă soră-si. Şi uite-l că pleacă, legănîndu-şi şoldurile şi întinzîndu-se nepăsător, către toaletă sau telefon. Bineînţeles că ţinta interesului său e cabina telefonică, unde se pune pe răsfoit febril cartea abonaţilor. Ce de-a sfinţi, patroni de cătune, Saint-Alain-du Roc, Saint-Arsène-le-Viel, Saint-Aubin-du-Cormier... Uite-l şi pe Saint-Aubin-Les-Epinaies, pagina 327. Nu mai e timp, Louis zboară pînă la P, găseşte numărul, îl formează cu un deget tremurător. Sună. Răspunde. O voce groasă de bărbat.

— Aici, primăria.

Louis se azvîrle cu ochii închişi :

— Aici, „Ghindăria"...

Din fericire, omul îi taie vorba imediat :

— Iar ! Doar mi-aţi telefonat ca să-mi spuneţi că întîrziaţi o jumătate de oră. Să nu-mi spuneţi acum mai mult. V-am prevenit : cel tîrziu la zece şi jumătate plec...

E primarul, nu încape îndoială. Mistificarea poate lua proporţii :

— Scuzaţi-mă, dar ştiţi ce s-a întîmplat. Logodnica mea a făcut o adevărată criză de nervi. A trebuit să chemăm doctorul. Căsătoria n-o să poată avea loc astăzi. Ne pleacă invitaţii. Am amînat-o pe săptămîna viitoare...

— Ce poveste, dom'le ! se mormăie la capătul firului şi se trînteşte receptorul.

Nu mai are altceva de făcut decît să se întoarcă la masă, cu o nonşalanţă voită. Degeaba ridică Aline privirile, degeaba-şi ascute urechea, nu, nu va fi pusă la curent : ar pufni în rîs şi ar atrage atenţia asupra manevrei lui frate-su care în clipa asta priveşte intens primăria şi Rancho-ul care staţionează în faţă. Louis s-a întîlnit cu Marie în oraş, dragostea lor a fost mai mult parizianâ, n-a venit decît de două ori la Ghindărie, nu-l cunoaşte pe primar care ar putea, la o adică, să-i sune pe Dupontieri ca să verifice. Pe de altă parte alaiul poate în orice clipă să apară în piaţă. E o problemă de minute ; de altfel, nici măcar nu e sigur ca nişte minute să mai poată schimba ceva. Fără să vrea, Louis închide ochii. Ar greşi cel care ar crede că e vorba doar de o farsă urîtă ; Louis joacă acum o carte mare, o carte dinainte pierdută. Şi totuşi, de data asta, Paula este cea care cască o gură enormă şi-i strigă lui Paul:

— Ce se întîmplă ? Huard pleacă ! Arcurile Rancho-ului s-au turtit sub zecimea de tonă pe care o cîntăreşte probabil primarul. Demarează scurt, înconjoară piaţa, se angajează pe strada Aristide-Briand, intră pe drumul care duce la subprefectură. Bravo ! Fie ca taurii domniei sale să fie cei mai graşi, mai frumoşi, mai premiaţi, mai bine cotaţi din Herd-Book ! Paul şi Paula, care adulmecă un fel de încurcătură, nici nu-şi mai văd clienţii. Stau amîndoi în prag, schimbă păreri. „Doar vorbea lumea, Paul, că mititica şi-ar fi pierdut capul după un pictor fără un chior, că au cam silit-o să se mărite ! Să fi refuzat în ultima clipă ? Iţi dai seama, Paula, cîte cheltuieli de pomană !". Cît despre Aline, ea îşi privea fratele şi murmură cu admiraţie : „Ticălosule !". Dar o tropăială măruntă şi înfundată nu o lasă să continue. A înţeles imediat ; nu se mai poate opri ; ca şi Louis, se scutură de un rîs nervos, auzind exclamaţia la unison a bufetierilor :

— Nu se poate ! Vine nunta şi n-are cine-o primi !

Totul se află repede într-un sat din care cel puţin jumătate e la curent deja cu păţania miresei. Un client bine dispus, care a intrat între timp ca să suflece o juma' de roşu, le-o povesteşte patronilor. Vreo douăzeci de gură-cască, ţinci care arată cu degetul, au răsărit nu se ştie de unde şi, strînşi în grupuleţe şoptitoare, nu se clintesc de pe trotuare. Ajunşi în această zonă de curiozitate ironică, majoritatea membrilor alaiului calcă pe vîrfuri, întorcînd capul de

Elena DIMITRIU : „Flori"

la stînga la dreapta și de la dreapta la stînga și scot la vedere niște mutre de figuranți care ar da orice să se afle în altă parte. Mireasa nu pare a fi cea mai afectată. Îmbrăcată la repezeală cu un taior gris-perle și aureolată de un căpețel de voal croit din ce mai rămăsese curat din cel mare, înaintează, țeapănă, inexpresivă, priponită lîngă un tată întrat la apă, conștient că i s-a cam dus prestigiul. Și iată că exact în clipa cînd dă să pătrundă pe sub portalul pe al cărui fronton triadei Libertate — Egalitate — Fraternitate i se alătură un steag tricolor decolorat, coloana e oprită de secretara de la primărie care, rostogolindu-se de la biroul său, țîșnește, îngrozită, cu brațele în lături și cu tocurile escarpinilor pisînd asfaltul. Poți ghici ceea ce spune după stupoarea care îngheață perechile, pentru a le dezgheța apoi într-un amestec de indignări gesticulate. Totul devine atît de interesant încît Paula, cu consimțămîntul lui Paul, îi lasă în pază bufetul și se strecoară spre grupul de care se apropie, îngroșindu-i rîndurile, ceata de gură-cască, întărită de noi recruți ieșiți de prin prăvălii ori sosiți în goana mare de prin străzile învecinate. Confuzie generală. Parcă-i un furnicar lovit cu piciorul. Louis întredeschide fereastra. În vacarm se aude strigînd colonelul :

— De cine-și bat joc ?

Copleșit, domnul Dupontier nu se resemnează. Merge de la unul la altul, se agață, se chinuie să-și rețină invitații, să-i convingă că totul se va aranja. Dar acest al doilea afront e atît de puternic încît unii renunță, ca de exemplu colonelul care, ridicînd din epoleți, părăsește ostentativ terenul, împreună cu doamna și domnișoara. Tratative timide îi fac pe ceilalți să ezite, iar printre ei, mireasa nemăritabilă nu se distinge decît prin bucățica de voal și remarcabila sa apatie. În încurcătura generală se scurg cinci sau șase minute. Paula se întoarce ca să dea raportul:

— De necrezut ! Nici urmă de primar. Nici urmă de adjuncți : sînt cu toții la consiliu. Domnul Dupontier a sugerat să se treacă întîi pe la biserică, dar preotul — îl vezi, acolo, cu bască ? — le-a atras atenția că legea îi interzice să oficieze el primul. Îți dai seama ce mutră a făcut ! O fericire ! Cînd am plecat, domnul Dupontier le propunea să aștepte întoarcerea primarului la „Calul negru", de vreme ce tot au pregătit chiolhanul... și în orice caz îl vor plăti.

— O petrecere de nuntă fără mireasă, s-o mai vedem și pe asta !

Totuși se pare că asta e soluția la care s-a ajuns, la insistențele domnului și doamnei Dupontier care se agită, trag după ei familia Cartin. Ceea ce a fost un alai se extrage fără energie din mulțime și se retrage în dezordine către restaurant, a cărui ușă turnantă îi înghite unul cîte unul pe convivi. Paula s-a dus din nou. Aline nu scoate o vorbă, ar vrea să nici nu mai existe. Așezat în fața unui al doilea Pernod de care nu se atinge dar care-i motivează șederea prelungită, Louis se întreabă din nou la ce pot duce toate astea. Nu s-a întîmplat ceea ce a sperat. A reușit numai s-o pună pe Marie într-o situație ridicolă. Încă cinci minute umplute doar de muștele care se învîrt în jurul lustrei antice și de potaia care umblă de colo-colo prin piața acum aproape pustie adulmecînd mirosurile rivale ale confraților săi pentru a urina și el deasupra. Apoi Paula se întoarce, veselă.

— I-a telefonat cineva primarului că nu se mai face cununia și el a crezut ! Dumnezeule ! Banchetul era programat la douăsprezece și jumătate ; nici măcar n-au pus masa ; beau cu toții aperitive, înghesuiți în salonul cel mic și spiritele cam încep să se încingă... Familia Cartin îi acuză pe Dupontieri și chiar pe fată care nu mai poate de rușine... Mare lucru să mai iasă ceva din contractul ăsta !

Are darul profeției, madam Paula! Louis își dă peste cap paharul. Totul rămîne posibil. Lipsită de orice dram de cucernicie, potaia ridică piciorul lîngă monumentul morților. Și deodată ușa turnantă a „Calului negru" se rotește scurt. În sens invers. Pentru o ieșire vijelioasă. Este Marie, care o ia la fugă, drept înainte, smulgîndu-și din mers voalul pe care vîntul îl ia imediat în stăpînire și-l poartă ca pe o zdreanță albă, lepădîndu-l în cele din urmă într-o rigolă.

— Ce-ți spuneam ? îi azvîrle Paula soțului domniei sale.

— E rîndul tău. Să n-ai grija mea. Dacă e nevoie, mă întorc la Paris cu trenul, murmură Aline.

Louis se aruncă afară și, ajuns în dreptul bisericii, încremenește în fața fugarei, care pune o frînă bruscă, deloc surprinsă, de altfel. Ea și el stau o clipă neclintiți, față în față. Cum fiecare se știe vinovat de ceva, nu-și spun nimic. Nici măcar nu se ating. Paraleli, sînt fericiți acum pe verticală, așa cum au fost altădată pe orizontală.

— Ai priceput ? E celălalt !

Nici urmă de ostilitate în glasul doamnei Paula, martor privilegiat al unei povești care s-a țesut la ea acasă ; mai degrabă un strop de îngîmfare. Dar ușa turnantă a „Calului negru" se învîrte din nou pentru a-i lăsa să iasă pe tată și pe viitorul soț — acesta din urmă de pus la trecut. Dau din mîini, zbiară nu se știe ce. Degeaba ! Tot tăcuți, dar ținîndu-se de mînă cu ocazia regăsirii, ne-căsătoribilul și ne-căsătorita o întind prin intrarea laterală care răspunde de cealaltă parte a naosului. Zăvorul cel mare tras în urma lor nu le va lăsa urmăritorilor decît plăcerea de a bate cu pumnul în canatul solid, înzestrat cu balamale superbe din fier forjat. Iar înjurăturile acestora din urmă vor fi grabnic înăbușite în solemna bucurie a bronzului. Înainte ca mașina să demareze, cineva, grijuliu să pună ultimul punct la comedie sau, poate, grijuliu să aducă mulțumiri lui Dumnezeu de care, pînă atunci, cam făcuse abstracție, cineva deci va ului satul servindu-i corul clopotelor mari : cel care acompaniază de obicei ieșirea nupțială și care se declanșează în ziua de azi fără clopotar, ca de altfel și celelalte, pentru slujba de dimineață, pentru cea de seară ori pentru morți, printr-o apăsare stupidă pe o anume clapă a unui tablou electric.

Traducere de
Corina DIMITRIU

V. POSTOLACHI: „Flori mov"

Cugetări despre muncă

● Cel ce muncește, acela știe cum se cîștigă, iar ce-l ce mănîncă de-a gata n-are nici o știință.

● „Firea omului este astfel alcătuită încît el nu poate ajunge la desăvîrșire decît muncind pentru desăvîrșirea semenilor săi, pentru binele lor. Omul care muncește numai pentru sine poate ajunge un savant celebru, un mare înțelept, un excelent poet, dar niciodată un om desăvîrșit, un om cu adevărat mare. Istoria consideră oameni mari pe cei care muncind pentru înfăptuirea scopurilor generale s-au înnobilat pe ei înșiși" (KARL MARX)

● „Pentru mine, viața fără muncă nu-și are rațiune. ...Mulțumirea mea cea mai mare, singura mulțumire este lucrul" (GEORGE ENESCU).

Andreea-Oana împreună cu mama ei

TABÁK ANDRÁS

TRENULEȚUL ELECTRIC

Marfarul tras cu pufăieli nervoase de o locomotivă mică și veche, dinainte de potop, a oprit în piața Berlin, dînd cale liberă coloanei de mașini militare ce se îndreptau spre Ujpest. Pe majoritatea vagoanelor erau scrise cu cretă următoarele cuvinte: „Cartofi pentru înfometații capitalei !".

Din ultimul vagon a sărit un băiețel slăbuț, cu păr negru, de vreo doisprezece ani. Purta un palton mare UNRA și o geantă impermeabilă, garnisită cu inițialele programului de ajutorare american. De sub paltonul lung, care-i ajungea aproape de gleznă, ieșeau la iveală niște pantaloni de pînză groasă, în dungi albe și albastre. Din aceeași pînză era și șapca rotundă ce-o purta pe cap. Pe șapcă se zăreau imprimate cifrele negre : 27059.

În fața clădirii gării de Nord, transformată în ruine, doi polițiști cu banderolă tricoloră îi supravegheau pe cei care lucrau, împreună cu un soldat îndesat, cu umeri lați, din Armata Roșie. Toți trei îl priveau pe băiețel.

Copilul, cu bocancii lui grei, a trecut în fugă strada, fără să-i pese de muncitorii ori pietonii care se uitau la el. A păsit pe trotuar.

Soldatul a ridicat mîna, făcîndu-i semn.

— **Malenkij celovek, idi siuda !**

Polițiștii stăteau nemișcați. Rezemați de pușcile lor, nu-și dezlipeau privirile de pe șapca băiețelului.

— **Idi, siuda, malicik !** — a rostit a doua oară soldatul, azvîrlind țigara din care abia trăsese cîteva fumuri.

Chipul băiețelului a înmărmurit. În ochii lui mari, căprui, se citea groaza. Buzele și bărbia au început să-i tremure. După care și-a scos cureaua și, încetișor, s-a îndreptat spre cei trei.

Nu spunea o vorbă, iar ochii priveau în pămînt. Scruta insistent cizmele pline de noroi ale soldatului.

— Lagăr ? — a întrebat soldatul, cu ochii țintă la șapca lui rotundă.

Băiețelul și-a ridicat privirea, dar numai pentru o clipă. Acum nu doar fața, ci și privirea îi erau încremenite.

Soldatul a mormăit ceva. Pe chipul lui lătăreț a apărut un zîmbet. A scos din buzunar jumătate de tabletă de ciocolată și i-a întins-o băiețelului.

— Primește-o, îl îndemnau polițiștii. — Spune-i : **Spasibo, tovarișci !**

Băiețelul continua să tacă. A vîrît ciocolata în geantă, tăcînd cu încăpățînare. Se uita insistent la cizmele soldatului. Fața lui, nemișcată, părea indiferentă.

Soldatul a început să cotrobăie din nou prin buzunarul pufoaicei. În sfîrșit, încruntat, a scos o vechitură de ceas deșteptător, cu capacul turtit, pe care i l-a strecurat în mînă băiețelului.

Abia acum băiețelul a schițat un zîmbet vag, bîiguind :

— **Spasibo, tovarișci !**

Soldatul a izbucnit în rîs, cu o voce plină.

L-a îmbrățișat brusc pe băiețel, făcînd să-i pîrîie oasele. Apoi l-a atins prietenos pe spate.

— **Hitler kaput !** trăsni el un soi de răspuns. Fasciștii — **kaput !** Bravo, **molodeț !**

— Ai la cine să te duci ? l-au întrebat polițiștii.

Băiețelul a încuviințat din cap, după care i-a părăsit. Soldatul și-a aprins din nou țigara. Și-a împins căciula spre ceafă și, dintr-o dată, cu o figură sălbatică, a început să înjure.

Polițiștii l-au urmărit cu privirea pe băiețel. L-au văzut sărind peste gropile asfaltului ciuruit și trecînd repede pe trotuar. L-au mai zărit apoi traversînd încrucișarea străzii Podmaniczky, și l-au pierdut din ochi.

Copilul, dincolo de strada Szondy, s-a oprit în fața unei case. În comparație cu celelalte, casa era surprinzător de nevătămată. N-o nimeriseră nici tunurile, acoperișul nu fusese dărîmat, ba chiar și cele două statui de piatră din loggia etajului al doilea rămăseseră întregi. În mod de-a dreptul miraculos, nici sticla colorată de deasupra porții nu se spărsese.

„Parfumeria lui Rothmann Miksa" — anunța firmă de sticlă. „Marfă originală, din Paris. În curte, pe stînga".

Dedesubtul firmei de sticlă, spoită cu var, cineva mîzgălise următoarea lozincă :

Jos cu speculanții !

Băiețelul a început să silabisească nedumerit, după care, zîmbind, a intrat alergînd pe poartă.

Cînd a ajuns la etajul al patrulea și, de pe casa scării, a ieșit pe culoar, inima a prins să-i bată mai repede. S-a oprit brusc și s-a rezemat de balustradă.

Jos, în curte, la bătătorul de covoare, cu o măturâ lungă în mînă, o femeie voinică stătea și îl privea atent. Asta l-a speriat pe băiețel. A trecut repejor pe culoar și a sunat la o ușă. Pe tăbliță de alamă era scris :

Novak Imre

Ușa s-a deschis aproape în aceeași clipă. A apărut o femeie fragilă, cu o față frumoasă, care s-a uitat mirată la băiețel.

Un timp, s-au privit fără un cuvînt, aproape speriați. Băiețelul, încurcat, își tot smucea cureaua genții.

— ...'mîna, tanti Magda...

Femeia nu i-a raspuns. A devenit palidă, cu chipul ca varul, apoi l-a tras repede pe băiețel de mînă, aducîndu-l în hol. Își bîțîia mereu capul, de parcă nu-i venea să-și creadă ochilor. Fața ei era răvășită de bucurie și spaimă.

— Andris ! Andriska... — a șoptit în sfîrșit.

A strîns la piept obrajii aprinși ai băiețelului, l-a sărutat de mai multe ori, cu un fel de patimă.

Andris a închis ochii, iar colțurile gurii i s-au lăsat în jos. I-a fost teamă că o să-nceapă pe loc să plîngă. Asta l-a pus într-o mare încurcătură, și din nou s-a apucat să tragă de cureaua genții.

— Imre ! Gábor ! a izbucnit femeia. — Veniți repede ! Uitați-vă ! ... — striga. Și iarăși l-a strîns la piept pe băiețel, acoperindu-l cu sărutări.

În ușă s-a arătat un bărbat scund, cu o față rotundă, și un băiețel blond, de vreo șapte ani, care ținea în mînă o jucărie — o locomotivă mică.

— Uitați-vă ! spunea femeia, plîngînd. — Andris ! A venit !...

Bărbatul l-a ridicat pe Andris în brațe, ducîndu-l în cameră. Femeia nu contenea din plîns. Rezemată de perete, își ștergea lacrimile. Gábor strîngea în mînă locomotiva, privind derutat cînd spre maică-sa, cînd spre încăpere.

— Cine-i băiețelul ăsta ? a întrebat, puțin speriat.

— Păi... Andris — a răspuns femeia, printre sughițuri. — Andris, vărul tău mai mare... Nu-l recunoști ?

„Dar știam că a murit" — se mira, în sinea lui, Gábor.

A deschis ușa sufrageriei, oprindu-se.

Tatăl stătea pe vine în fața băiețelului slăbuț.

— **Spasibo, tovarișci !** Așa i-am spus — îi povestea tocmai atunci băiețelul.

Deșteptătorul țîrîia, așezat jos, pe parchet.

Gábor l-a privit atent pe puștiul firav, cu părul negru, cu hainele lui caraghioase, și, continuînd să se mire, l-a recunoscut deodată pe vărul lui, pe Novák Andris, cu care la joacă se împăcau de minune. Înveselit, a alergat spre ei.

— Andris, servus ! Ce-i cu hainele astea urîte pe tine ?

— Servus, — i-a răspuns băiețelul, ridicîndu-se serios și strîngîndu-i mîna. — Paltonul ăsta l-am primit de la americani. E urît, dar ține tare cald. Iar asta în dungi, de dedesubt, e haina de deținut.

„Da, a fost deținut — se gîndea Gábor, roșind. L-au ridicat de la Szolnok, împreună cu părinții. Cînd am aflat, am plîns mult de tot..."

Clipea încurcat. Își dădea seama că nu se cuvenea să pună întrebări.

— În lagăr, asta era îmbrăcămintea obligatorie — explica Andris, dîndu-și puțină importanță. — Știi pe unde vine Bergen-Belsen ? Eu acolo am fost. Nu știi, așa-i ? E în Germania.

Bărbatul a zîmbit trist, mîngîindu-i obrajii.

— Despre asta, acum, nici o vorbă, Mai tîrziu. Ți-o fi foame. Sigur.

S-au așezat la masă.

Toți patru stăteau împrejurul mesei și tăceau. Femeia își ștergea pe ascuns lacrimile. Bărbatul se uita fix, cu privirile pierdute, undeva în fața lui. Evita privirea lui Andris. Și Andris tăcea. Toată atenția și-o îndreptase asupra mesei. Cu rîvnă își ungea cu untură cartoful copt, iar între timp, de atîta concentrare, scotea și limba.

Doar Gábor pălăvrăgea.

— După masă ne jucăm cu trenulețul electric, bine? Tata e nemaipomenit de îndemînatic. Așa de multe linii mi-a făcut, încît pot să umplu cu ele jumătate de cameră. O să construim și o gară, un canton. Le facem din cuburi.

— Ai și cantonier ? a întrebat Andris cu gura plină.

— Sigur că am ! Cel puțin o sută de figuri. Le-am adunat de la diferite jocuri distractive. Ele sînt și călători, și conductori, și con-

trolori. Se bucura tot mai tare că a picat Andris. Cu el se va putea juca mult mai bine decît cu tatăl ; sincer vorbind, începuse să se cam plictisească de toate astea.

— Ai putea sta la noi cîteva zile — i s-a adresat bărbatul lui Andris. — Da, așa ar fi cel mai nimerit. Ți-ar prinde foarte bine.

Andris s-a împotrivit, dînd din cap.

— Mîine o iau din loc. Vreau tare mult să-i revăd pe ai mei. Circulă trenurile spre Szolnok ?

— Circulă, sigur că da — a mormăit bărbatul. A dat deoparte farfuria, începînd să-și răsucească o țigară.

După masă, femeia a deschis larg dulapul cel mare.

— Să-ți căutăm ceva mai acătării, Andris. Nu poți rămîne cu hainele astea. Te îmbăiezi frumos și te schimbi.

Băiețelul s-a întristat.

— Nu vreau să mă schimb — a răspuns. — Nu vă supărați, tanti Magda...

— Bine, dar haina asta de pe tine... — a bîiguit femeia.

— În asta vreau să mă întîlnesc cu tata și cu mama.

S-a făcut liniște.

— Da — a răspuns bărbatul cu voce gravă. — Te înțeleg. Lasă-l, Magda. Are dreptate.

Femeia s-a uitat speriată la el, apoi la băiețel. Ezitînd, a închis dulapul.

— Dar cel puțin fă o baie — i-a șoptit. — Uite, pun apă la încălzit.

— Iar eu, pînă atunci, instalez șinele — a sărit Gábor, alergînd în camera cealaltă.

În timp ce Andris se îndrepta spre camera de baie, femeia se uita speriată spre soțul ei.

— Doamne, cum o să-i spunem ?

Bărbatul n-o privea. Chipul i s-a întunecat.

— Mai tîrziu — a dat din mînă. — Deocamdată, nu se poate.

— E îngrozitor — șoptea femeia. — Bietul de el ! Doamne-dumnezeule...

Bărbatul s-a cutremurat.

— Taci ! Ce te tot văicărești ?

A ieșit din cameră, trîntind ușa.

Din baie, se auzea șiroind apa. După o mică ezitare, a bătut la ușă și a intrat.

Andris se bălăcea voios în cadă. Nu se rușina de goliciunea lui.

— Cînd ai făcut baie ultima dată ? l-a întrebat bărbatul, începînd să zîmbească.

S-a așezat pe lada cu rufe murdare, simțind că-i este cu neputință să se uite la băiețel.

— Nu demult — i-a răspuns Andris. — La sanatoriul american făceam baie în fiecare zi. Erau camere de baie mari și frumoase. Și aveam acolo o soră pe nume May. Ea mă iubea tare mult. Mă îmbăia zilnic.

— Și nu-ți era rușine ? Doar ești băiat mare.

Andris l-a privit mirat.

— Nu. În lagăr stăteam multă vreme goi. Cînd Fräulein Lise și doctorița ne băteau ,totdeauna trebuia să ne dezbrăcăm în pielea goală.

Bărbatul nici de data asta nu s-a uitat spre el. Îi era teamă că pe trupul slăbuț încă nu se vindecaseră cicatricele.

Și-a aprins țigara.

— Cum ai venit acasă ?

— M-am agățat de un tren, apoi de altul, de fiecare dată de unul care se îndrepta spre casă. — Pentru o clipă, a tăcut. — Fiindcă eu, de fapt, am fugit din sanatoriu. Cine știe cînd mi-ar fi dat drumul ? Vroiam să-i văd mai repede pe ai mei.

Bărbatul a tușit. Încurcat, își privea țigara.

— La naiba ! s-a enervat. — Ce mai tutun ! Sper că tu încă nu fumezi.

— Am încercat și eu o dată — chicoti Andris. — Am șparlit una de la un plutonier american. Dar m-a usturat zdravăn în gît, din cauza fumului...

— Măi șmechere ! hodorogi din glas bărbatul, fiind cît pe-aci să-i scape : „— Ce-ar spune despre asta taică-tu ?"

Cînd Andris, gata îmbăiat, s-a întors, șinele trenulețului electric înconjurau întreaga cameră.

Gábor nu-l mai simțea străin. Andris era îmbrăcat cu halatul albastru al mamei și, cu toate că mama l-a scurtat la iuțeală și jos și la mîneci, totuși îi ajungea pînă la glezne. Înota în papucii de stofă ai tatei, iar pe cap, dintr-o basma, verde, avea un turban a-ntîia. Da, e Andris cel de altădată. E-adevărat, nu prea își aducea aminte cum arătase înainte Andris, căci e atît de multă vreme de cînd nu s-au văzut ; nu mai păstrase despre el decît o imagine cețoasă, și, totuși, era sigur că ăsta e Andris cel adevărat, cel vechi ; glumeț, te puteai juca strașnic cu el.

Îi-ar fi făcut mare plăcere dacă vărul lui mai mare i-ar fi povestit cum a fost în lagăr, însă n-a cutezat să scoată o vorbă.

Între timp, Andris gîndea în sinea lui. „Ce bine de tine ! Ai putut sta împreună cu ai tăi, și cu tăticu, și cu mămica. Niciodată n-a fost nevoie să plîngi. N-a trebuit să-ți fie teamă. Nici de Fräulein Lise, nici de doctoriță. Ce știi tu despre toate astea ?"

Ar fi vrut să-i povestească că ce rău e să-ți fie teamă în permanență, și că era cît pe-aci să moară din cauza injecțiilor ălora pe care i le făcea doctorița în mînă, în picior. Încet-încet, ar fi paralizat, iar apoi ar fi murit...

Dar i-a fost rușine să vorbească despre asta. Și, de altfel, ar fi făcut-o doar pe grozavul, căci, de fapt, și el a aflat toate astea abia la sanatoriu, unde l-a îngrijit May. Cîțiva îndivizi vorbeau între ei, iar el a auzit întîmplător, și la început nicicum n-a vrut să creadă.

„Ce știi tu despre toate astea ? își zise din nou, în sinea lui, ca un om mare.

— Ești încă mic. Foarte mic. Un țînc. Nici n-ai crede, te-ai speria și ai visa noaptea doar grozăvii ,ai plînge tot timpul. Despre asta doar mamei și tatei ai voie să povestești".

— Hai să ne jucăm ! l-a îmbiat Gábor și, umflîndu-se în pene, a arătat spre trenulețul electric. — Strașnic trenuleț, nu-i așa ? E un tren veritabil : Märklin. Mi l-a adus nașul.

„Asta-i tren nemțesc — s-a gîndit Andris cu strîngere de inimă. — Nemții îi spun : **Zug...**".

A luat în mînă un vagon de marfă. DR — se zăreau literele mărunte. Și pe cele adevărate tot așa scria. Iar pe ușă, cu litere mari, scriseseră cu var :

ACHTUNG ! JUDEN ! NACH BERGEN-BELSEN !

Sufletul i s-a întunecat deodată.

Cînd i-au mînat spre vagoane, de la gara dinspre care plecau, deodată l-a pierdut din vedere pe tata. Mama nici o clipă nu i-a dat drumul la mînă. Cu ambele brațe îl ținea strîns la piept și cu spatele îl apăra de ghionturi, de îmbrînceli și de loviturile cu patul puștii. Oamenii se călcau în picioare. Pretutindeni — vaiete, vacarm. O voce puternică tună : **Ruhe** !. „Unde-i tata ?" întrebase cînd i-a luat valul și s-au pomenit în vagon. Pe obrazul mamei se prelingea sîngele. Cu brațe blînde, dar puternice, mama l-a strîns la piept. „El nu vine cu noi" — a șoptit. — Aici au voie doar femeile și copiii".

Despre altele nu-și mai aducea aminte.

Cu mare grijă a așezat vagonul pe șine și a studiat figurinele înșirate pe margine. Erau roșii, albastre, verzi, negre. Sînt peste o sută, sigur, de la **hoții și vardiștii** și cursele de alergători... Le recunoscu. La cursele de alergători niciodată nu puteai cîștiga. E-adevărat că trișase puțin cu zarul, dar nu-l observase nimeni.

Se-nsera deja. Gábor, în patru labe, se tîra pe parchet. Construia gara. Cu o figură concentrată, așeza unul peste altul cuburile de lemn. Scotea ușor vîrful limbii, iar șuvițele blonde îi cădeau în ochi.

„Bineînțeles, tu crezi că aceea a fost o gară adevărată — se gîndea Andris. — Cu sală de așteptare, cu hamali și cu călători. Nu era decît o baracă lîngă linia ferată, pe care flutura un drapel cu zvastică. Și peste tot — sîrmă ghimpată. În fața sîrmei ghimpate — soldați în uniformă neagră și cu cîini".

A întins mîna după figurine. A ales una neagră și a așezat-o în palmă. Era o figurină micuță, frumos ajustată.

„Pe chipiul lor rînjea un cap de mort — își zicea în gînd. — **Hinaus** ! — așa strigau toți cînd deschideau ușile — și **Schnell** ! **Schnell**! Fanfara cînta, cîinii lătrau. Mama a sărit cu mine de pe scară și m-a ascuns în spatele ei. Dintr-o dată, în fața noastră a apărut un soldat în uniformă neagră. Pe amîndoi ne-a smuls din rînd...".

Valeriu GONCEARIUC : „Fantastic"

— Uită-te aici ! Aici ! se entuziasma Gábor. — Nu-i așa că-i o gară grozavă ? Vrei să aibă și turn ?

Într-un sfeșnic vechi, cu trei brațe, ardeau luminări. Nici nu observase cînd femeia le-a așezat pe radio.

— N-auzi ? își manifesta uimirea Gábor. — Vrei să construiesc și un turn gării ?

— Nu, nu construi !

„Nici aceea n-avea turn — se gîndea el. — Pe o altă clădire se ridica un turn. Nu era departe de linia ferată. Pe trupul ei zvelt se învîrtea un cocoș de tablă. Din horn năvălea în permanență fumul. **Bad** — era scris, cu litere gotice, deasupra porții...".

Femeia a mai vîrît cărbuni în godin. Focul ardea vesel.

— Construiește o casă cu acoperișul drept—a arătat Andris. — Acolo, lîngă șine. O casă teșită și lunguiață. Să aibă și turn, și un horn solid.

„Pe mama au adus-o acolo — se gîndea el. — Cel cu haine negre ne-a smuls pe amîndoi din rînd și a vrut să mă ia de lîngă mama. Mama s-a prins de mine și a căzut în genunchi. Striga ceva, cu voce joasă. Două femei au ridicat-o și au adus-o în rîndul care se îndrepta șerpuind spre căsuța scundă, cu turnul zdravăn. Pe mine m-au tras în fața unei mese. Acolo erau mulți băieței. O doctoriță în halat alb mi-a zîmbit. „Nu-ți fie teamă, pușiule", mi-a spus ungurește. O tanti în uniformă și cu figură de cal stătea la masă ; zîmbea și ea. Era Fräulein Lise. „Mămica ta s-a dus să facă baie. După aceea se va întoarce la tine" — mi-a explicat doctorița".

I-au transpirat palmele. A așezat figurina neagră la loc, printre celelalte.

„N-ar trebui să ne jucăm de-a trenulețul — șoptea în sinea lui. — E rău... E un joc al naibii de rău. Și eu am acasă trenuleț. Dar n-am să mă joc niciodată cu el".

— Gata ! a strigat Gábor. E gata căsuța ! Am construit-o bine ? Și hornul e bun, nu ?

Într-adevăr, le făcuse foarte bine. Andris a fost nevoit să recunoască. Da, casa era teșită, lunguiață, hornul solid, iar turnul zvelt. Cocoșul de tablă, firește, nu se învîrtea deasupra ei.

Și-a plecat capul, flăcările trimițîndu-i în păr reflexe roșcate.

„Pe mama va trebui s-o întreb de ce nu s-a mai întors atunci la mine. Precis că n-au lăsat-o, iar pe mine m-au păcălit. Ce-am mai plîns... M-au încolonat împreună cu ceilalți copii și am pornit spre lagăr. „Măi, măi... — mă dojenea doctorița maghiară. — Băiat mare, și parcă-i o moară de plîns...". Ar fi trebuit să mă năpustesc asupra ei, s-o muște de mînă...

— Trenul pornește ! a strigat Gábor. — Atențiune ! Atențiune ! E gata de plecare ! Călătorii sînt rugați să poftească în vagoane !

Vagoanele micuțe erau ticsite cu figurine.

„O să se sufoce — se gîndea Andris. — O femeie bătrînă a murit în vagon. Pe mine mama m-a ridicat ca să iau aer. La geamul cel mic erau gratii... Trenul alerga. Tac-tac ! Tac-tac ! Aveam impresia că a alergat zile întregi. N-aveam nici mîncare, nici apă. Ni se uscase gîtul... „Apă... — gemeam. — Vreau să beau apă, mămico !...". „În curînd ajungem — șoptea mama. — În curînd... Și acolo o să fie apă... Încă un pic de răbdare". Așa-mi spunea tot timpul".

Pe frunte i-au apărut broboane de sudoare.

Gábor a apăsat pe butonul de pornire și a fluierat. Trenulețul a țîșnit. Fugea și țăcănea pe șine. Roțile scrîșneau la macazuri. Tac-tac ! Tac-tac !

Andris stătea cu gura încleștată, nemișcat.

„Ce curios ! se mira Gábor. Are o mutră de parcă l-ar fi supărat cineva".

— Vrei să dirijezi tu trenulețul ? l-a întrebat prietenos. — Vrei să fii tu acar ? Bine ? Uite acolo, sîrma aia mică, o întorci la dreapta ori la stînga. Trenulețul pufăia voios, alunecînd pe șine. În vagoane, figurinele se răsturnaseră unele peste altele.

Andris continua să stea nemișcat. Buzele îi tremurau ușor, imperceptibil.

— Să nu ne jucăm de-a asta — a șoptit.

Gábor n-auzea nimic. Cu ochi scînteietori, striga. Imita megafonul.

— Atențiuneee ! Trenul se oprește ! Urmează gara, vă rog ! Coborîți din vagoaneee !

A apăsat pe butonul de pornire, iar trenulețul a început să încetinească. Maiestuos, intra în gară.

— Să nu ne jucăm de-a asta ! a strigat Andris și a țîșnit de pe podea. — N-auzi ? Încetează !

Fața lui slăbuță s-a schimonosit. Ochii, amenințători, i se înflăcărară de un fel de ură.

— Dar călătorii ?... — îngăima Gábor. — Călătorii trebuie să coboare...

— Nu !

Andris s-a năpustit asupra șinelor și, cu toată puterea, i-a tras un picior gării. Cuburile s-au împrăștiat în toate părțile, după care a călcat în picioare casa aceea teșită, cu turnul și hornul ei solid.

— Vai de mine, ce-ai făcut ? se holba Gábor, speriat ; apoi s-a așternut pe plîns.

Andris tremura din tot corpul.

— Ești un băiat rău ! plîngea în hohote Gábor. — Niciodată n-o să mă mai joc cu tine !...

Scoțînd un țipăt puternic, s-a aruncat înainte, dar a întîrziat.

Locomotiva cea mică s-a lovit de perete și a căzut pe pămînt, sfărîmîndu-se.

Atunci Andris și-a acoperit fața cu mîinile și, cu un glas subțirel, a început să plîngă.

În românește de

Ana VÂLCU și Doina FLOREA

REFLECȚII ȘI MAXIME

● Este sigur că numai sentimentele vagi și tumultuoase ale tinereții sînt proprii sublimului (J. W. GOETHE).

● Tinerimea, resortul însuflețirii unui neam, termometrul spiritului de jertfă al societății (O. GOGA).

● Tinerețea zîmbește fără pricină. Este unul din farmecele ei de căpetenie (O. WILDE).

● Tinerețea, chiar în mijlocul supărărilor, are totdeauna o lumină a ei (V. HUGO).

● Taina fundamentală a tinereții nu stă în puterea de a făptui orice, ci în puterea credinței că poți făptui orice (I. S. TURGHENIEV).

● Ne rămîne un singur lucru totdeauna bun : tinerețea (H. SIENKIEWICZ).

● Tinerețea este zîmbetul viitorului în fața unui necunoscut care e însuși viitorul, și e firesc să fie fericită. S-ar spune că răsuflarea ei e făcută din speranță (V. HUGO).

● Tinerilor încredere de le arăți devin cît bați din palme repede bărbați (J. W. GOETHE).

DIN SCRIERI DE DEMULT

● Românul are șapte vieți — locuțiune rezultată din vorba populară „a avea șapte vieți" (mai rar se folosește a avea nouă suflete). Vasile Alecsandri a preluat ideea în „Peneș Curcanul". Mulțimea conduce pe ostașii care pleacă la războiul independenței : „Cu zile mergeți, dragii mei / Și să veniți cu zile". Sergentul răspunde : „Să n-aveți teamă / Românul are șapte vieți / În piept-u-i de aramă".

Era pe cînd nu s-a zărit — vers foarte cunoscut din poezia „La steaua" de Mihai Eminescu : „Icoana stelei ce-a murit / Încet pe cer se suie".

„Era pe cînd nu s-a zărit — Azi o vedem, și nu e". De obicei se citează ultimele două versuri laolaltă spre a semnala (serios sau în ironie, după cum este cazul) o situație, un sentiment despre care nu s-a știut cînd realmente exista și s-a aflat cînd totul a trecut, s-a sfîrșit.

AFORISME

● ARS LONGA, VITA BREVIS («Arta e lungă, viața e scurtă») este traducerea în latină a primului aforism al celebrului imedic grec Hipocrat (n. 460—375 î.e.n.). Mai răspîndită și mai întrebuințată de-a lungul vremii, versiunea latină s-a impus și a rămas în locul celei grecești din care s-a născut. E folosită ca un sfat, ca un îndemn, cînd vrei să spui cuiva să se grăbească, fiindcă timpul e scurt și sînt multe de făcut.

● CÎNTECUL LEBEDEI — Se spune că înainte de moarte, în loc să geamă, lebăda... cîntă. Platon (427—347 î.e.n.) confirmă această credință a vechilor greci («în pragul sfîrșitului, lebedele cîntau fericite, pentru că se duceau la Apolo»), același amănunt fiind consemnat și în una din fabulele lui Esop (c. 620—c. 560 î.e.n.). Credința aceasta a ajuns pînă la noi și găsim, de pildă, la Alecsandri versul : «La moarte mă voi duce ca lebăda, cîntînd...». Din aceeași credință a izvorît frumoasa imagine poetică de a asemui ultima operă remarcabilă a unui poet, muzician, pictor etc., compusă în preajma morții, cu «cîntecul lebedei». Expresia poate fi extinsă și la alte domenii. De exemplu, istoricul Tarlé numește discursul ținut de Talleyrand la Academie cu două luni înainte de a muri «cîntecul său de lebădă».

BORIS VÎȘINSKI

EVADAȚII

Umbre nevăzute se foiau în jurul meu în bezna deasă, sub smaltul lunii strălucitoare, printre copacii stingheri de pe povîrnișuri. Se apropiau din ce în ce mai mult, cu zgomot. Hămăiturile cîinilor erau tot mai sălbatice, mai înteţite. Nu mai aveam putere să fug. Făcîndu-mi loc printre tufișuri, am auzit în apropiere o respiraţie gîfîită, aidoma cu a mea, și am distins, la lumina lunii, un chip de femeie. Apropiindu-mă de ea, m-a întrebat cu o voce sufocată :

— Și tu ai fugit ?

Surprins de blîndeţea glasului ei, mi-am adunat toate puterile și i-am răspuns îndată, printr-o întrebare :

— De ce mă întrebi tocmai asta ?

— Și pe mine mă urmăresc — mi-a zis, fără vlagă. Sînt pierdută.

— Vino pe aici — i-am spus, luînd-o de mînă. Vom scăpa mai ușor împreună.

Mi-a dat mîna fără să șovăie, încrezătoare. Era o femeie tînără, cu părul pe umeri, îmbrăcată cu o rochie lungă, de in. Unul în spatele celuilalt, înaintam înspre munte, epuizaţi. Lătratul cîinilor răsuna acum în spatele nostru, iar vocile erau perfect distincte, ca și cum ar fi fost lîngă noi.

— Încă puţin, încă puţin. Am recunoscut vocea Căpitanului. Ţineţi-o așa, al nostru e. N-are unde să se ascundă.

Vorbele Căpitanului ardeau de furie și de ură.

— Nu e singur, femeia e cu el, — striga unul dintre urmăritori — se vede foarte bine că merg împreună.

— Încă puţin, și îi prindem pe amîndoi, se agita Căpitanul cu o voce gîfîită, ce se pierdea printre trunchiurile copacilor. Scotociţi fiecare tufiș ! Vă promit o sărbătoare pe cinste. Vreau să-i am pe amîndoi la picioarele mele.

Întorcîndu-mă, am văzut epoleţii sclipind sub razele lunii, undeva, în spatele nostru. Faţa suptă a Căpitanului era vlăguită, aproape deformată de oboseală, iar ochii lui străluceau nefiresc.

— Mai repede — am șoptit. Vor să pună mîna pe noi cu orice preţ.

Am tras-o deoparte pe tînăra fată și am coborît în goană panta. Mă durea capul ; era o durere chinuitoare ,insuportabilă.

Deodată, m-am poticnit, la un pas de o groapă care se afla în faţa noastră. Fata m-a oprit cu mare greutate.

— Du-te — i-am spus icnind și întinzîndu-mă pe jos. Du-te, m-au lăsat puterile. Ia-o la vale, fugi.

— Acum sînt cu tine — mi-a răspuns fata, cu o voce hotărîtă și fermă. Eşti singura mea șansă. Întîmplarea a făcut să ne întîlnim, și te voi conduce.

— O șansă palidă — i-am răspuns, oscilînd între toropeala mea și siguranţa ei. Pleacă acum, cît mai e timp. De ce te urmăresc ?

— Cîţiva am evadat dintr-un lagăr, și s-au luat după noi. Un bombardament a distrus împrejmuirea.

— Am avut aceeași soartă — i-am spus.

Prinzîndu-mă de mînă, a observat că în cealaltă ţineam un cuţit.

— La ce-ţi folosește ? m-a întrebat.

— Să nu cad viu în mîinile lor. E tot ce mi-a mai rămas.

— În picioare, camarade, sînt lîngă tine. Nu vor pune așa ușor mîna pe noi.

A îngenuncheat și m-a apucat de mijloc.

— Nu pot, crede-mă, sînt la capătul puterilor — i-am mărturisit. Cu neputinţă să scăpăm. Căpitanul are prea mulţi lîngă el. Se caţără ca furnicile și pustiesc totul. Moartea e soluţia noastră cea mai bună. Vezi dacă au luat-o în sus. Îţi mai spun o dată, du-te, lasă-mă, și, mai ales, nu te întoarce.

Și-a desprins mîna dintr-a mea și, ridicîndu-se, a dispărut între tufișuri. Plin de neliniște, am rămas acolo, ascultînd vocile, fiind sigur că se vor întoarce. Glasurile lor ajungeau pînă la mine, ca un fel de valuri. Aș fi vrut să strig după ea, dar nu-i știam numele.

— Fugi, — am murmurat — te implor.

Nu mi-a răspuns nimeni.

În această așteptare plină de spaimă, am auzit deodată o exclamaţie de bucurie.

— Hei, am prins o femeie.

— Unde e ? a întrebat Căpitanul, înaintea celorlalţi.

— E singură ? au sărit în același timp mai multe voci. Singură ?

Un cîine mare lătra cu furie, la ea, probabil.

— Da, e singură.

— Nici el nu poate fi prea departe — s-a auzit tunînd Căpitanul. Nu trebuie să ne scape. Căutaţi-l bine peste tot !

Am auzit glasul fetei.

— Nu mai e nimeni, sînt singură.

— Minţi, erai cu el adineauri !

— N-am văzut pe nimeni — a repetat ea.

Mi-am mușcat violent buzele, ghemuindu-mă pe pămîntul rece și ţinînd strîns cuţitul, gata să mă arunc asupra lor, căci mă așteptam în orice clipă să cadă asupra mea. Cu răsuflarea întretăiată, incapabil să fac cea mai mică mișcare, eram sigur că voi fi prins. Voiau trupul meu și trupul tinerei fete. Dacăra dorinţei nestăpînite le ardea pieptul. Nu voiam să cad viu în mîinile lor, ar fi fost absurd, nedrept.

Toate chipurile căpătau, în noapte, relieful unui monstru enorm, pe care Căpitanul îl împungea cu ochii lui sticloși. Era un fel de materie informă, cenușie, ce-și îndrepta spre mine, amenințător, tentaculele.

În românește de
Doina FLOREA-CIORNEI

(FRAGMENT DIN ROMANUL „OCHII PICTORULUI")

Liviu SUHAR : „Ritual"

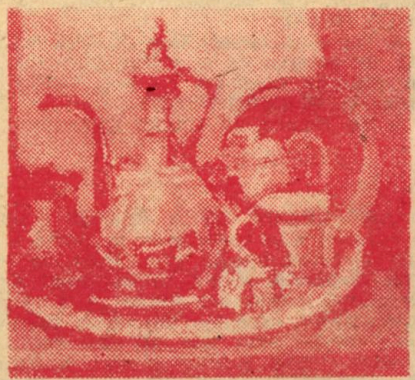

Constantin DARADICI — Vase din Babadag

CAREURI

Plastică ieşeană

ORIZONTAL : 1) Pictor născut la Iaşi (1889—1963), autorul pînzelor „Vederea panoramică a Iaşului“ — Domn al Moldovei a cărui statuie ecvestră este amplasată în faţa Palatului Culturii. 2) Grafician ieşean, care a debutat în 1917 cu desene — Sala „Victoria“ unde se organizează expoziţii periodice de pictură şi sculptură — Stare ! 3) Arnold Max — Pictoriţă care în colectiv a realizat un vitraliu la Palatul Culturii — Inginer (abr.). 4) Tablou de Dan Hatmanu — ...Mihăilescu-Craiu, pictorul ieşean care în acuarelele sale a zugrăvit imagini din Iaşi. 5) Actul istoric de la 1859 imortalizat pe pînză de Costache Agafiţei — „...pe deal“, tablou de Th. Pallady — Debutul lui Alupi ! 6) Marele nostru compozitor al cărui nume este legat de Iaşi, dăltuit în piatră de Boris Caragea (1961) — Zece literal ! — Dan Zamfir. 7) Nu acesta — Pară ! — I. Schmidt ; „...autorul statuii lui Mihai Eminescu din Piaţa Bibliotecii centrale universitare (1927). 8) Autorul bustului actorului Matei Millo — Varietate de ocru — Prima zi. 9) Ion Irimescu, autorul bustului Veronicăi Micle din Copou — ...leilor, monument al Grădinii Copou datorat lui Gh. Asachi (neart.). 10) Mamă (înv.) — Clasic român (1837—1889), al cărui bust realizat de Richard Hette străjuieşte mormîntul scriitorului din cimitirul Eternitatea. 11) Autoarea tablourilor „În vie la Iaşi“ şi „Peisaj din Bucium“ — „Hora de la...“, pînză de Em. Bardasare.

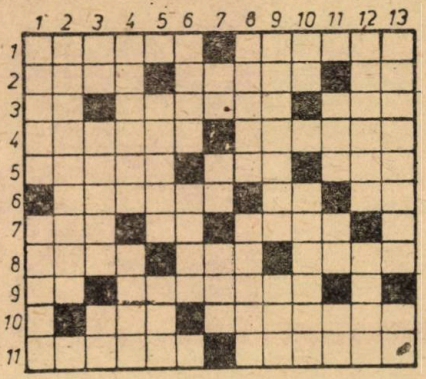

VERTICAL : 1) Autoarea monografiei „Dan Hatmanu“ — A aproba. 2) Sculptor italian, autorul statuii lui Alexandru Ioan Cuza din Piaţa Unirii (1911). 3) Iaşi (presc.) — Obiectiv (fig.) — Ion Oprea. 4) Coji negre — Ştefan cel Mare (sculptură de E. Frèmiet). 5) Oraş în R.D.G. — „Cap de bătrîn“ de Em. Bardasare ! 6) Vechiul nume al rîului Oise (Franţa) — „...lîngă Iaşi“, pînză de Th. Pallady. 7) În Iaşi ! — Eseu ! — Ion Luca Caragiale. 8) Onor — Discuţie uşoară. 9) Bustul acestui pictor român din Grădina Copou aparţine sculptorului Vladimir Florea — Grăsime animală. 10) Ene ! — Poziţia uneia dintre femei din pînza lui Th. Pallady intitulată „Compoziţie“ (masc.). 11) Fir — Careu ! — Canoe ! 12) Pictor (1897—1946), fost elev al Şcolii de arte frumoase din Iaşi — Localitate în U.R.S.S. 13) Scriitor român (1808—1868), al cărui bust realizat de Iftimie Bîrleanu a fost executat în 1970 — Una şi una !

DICŢIONAR : SIL, RIESA, ESIA, NUGR.

Literară

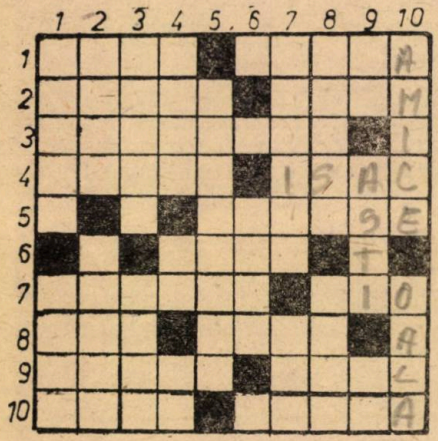

ORIZONTAL : Numele a 17 poeţi şi prozatori români clasici şi contemporani.

VERTICAL : 1) Lipsiţi de voinţă — Compus al nichelului. 2) Cadru — Prin viu grai (pl.) 3) Iscusită — Urcat. 4) Unitate de măsură a forţei — Pe ele — Comparativ. 5) Maximă (fig.). 6) Interjecţie. 7) Plasă de pescuit (tr.) — Localitate în U.R.S.S. 8) Aplecată — Instrumente folosite la foraj. 9) Camă ! — Aceşti — Adrian. 10) Prietene — Vas.

Zile de iarnă

ORIZONTAL : 1) Bardul de la Mircești autorul poeziilor „Iarna“, „Sania“, „În miezul iernei“, „Viscolul“ ş.a. 2) Autorul melodiei „Toată iarna, ger şi frig“ (Gheorghe) — Albi ca zăpada (fig.). 3) Căsuţă de lemn — A merge cu plugul. 4) Poetul născut la 6 februarie 1891, autorul poeziilor „Stea de iarnă“, „Iarna cu zăpezi de argint“ şi „Flori ucise de ger“ — Sprinten şi uşor ca un patinator. 5) Rîu în U.R.S.S. — Gheţar în Himalaia (Nepal). 6) Lăutarul din romanul „Iarna căzută-n genunchi“ de Dan Claudiu Tănăsescu — Astupătoare la horn, care opreşte ieşirea căldurii după ce s-a stins focul în sobă (tr.) 7) Poetul (01.01.1923), autorul volumului „Ianuarii“ — Vasile Alecsandri. 8) Liric contemporan, a scris „Va veni iarna albă“ şi „Descînt la vremea iernii“ — „Albă... zăpada“, basmul copilăriei noastre — E înhămat la săniile eschimoşilor. 9) „...de zăpadă“, poezie de Şt. O. Iosif şi D. Anghel (neart.) — Seu ! — După februarie (pop.). 10. Iarna se îmbracă în alb — Trag iarna la sanie şi vara la car. 11) Iarna — Corneliu Sturzu.

VERTICAL : 1) A scris romanul poliţist poetizat „Iarna, departe...“ (Sergiu) — Autorul pînzei „Iarna“ (Arthur). 2) Căli ! — Eroină a nuvelei „Ningea în Bărăgan“ de Fănuş Neagu — Clasic român al penelului (1831—1891), autorul tablourilor „Peisaj de iarnă cu scene de patinaj“ şi „Transport de buţi iarna“. 3) Poetul fără seamăn al liricii noastre, născut la 15 ianuarie 1850 — În stoc ! 4) Suavă poetă ieşeană, autoarea volumului de versuri pentru copii „Baba Iarna intră-n sat“ — Lovitura hocheiştilor cu crosa în pucul de pe gheaţă. 5) Începe să se bucure ! — Patinoare naturale iarna. 6) Îngheaţă iarna — Zilele de iarnă în contextul nostru — Nămeţi de 2, 3 metri ! 7) 3, 4 ianuarie ! — Fruntaş. 8) Poet contemporan, autorul volumului „Zăpezi fără întoarcere“ — Se înroşeşte, dar la foc ! 9) Personaj feminin din romanul „Revelion la vamă“ de Silvia Zabarcencu — Dramaturg fecund, autorul piesei „Urme pe zăpadă“ (Paul). 10) Pe versurile lui George Bacovia a creat cîntecul „Decembrie“ (Nicu).

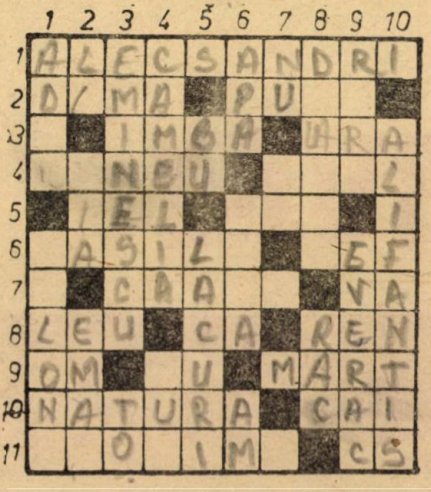

Superlative geografice

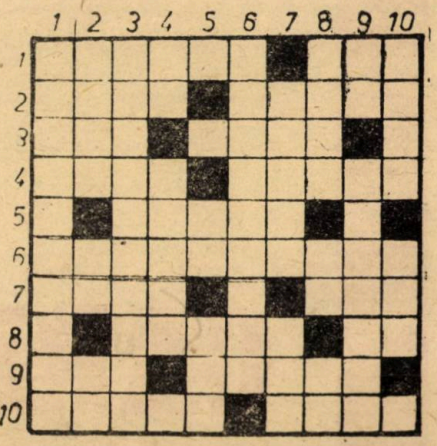

ORIZONTAL : 1) Cel mai mare cîmp petrolifer situat în apropierea Golfului Persic — Înălţime în Alpi. 2) Cel mai mare tunel-canal, leagă fluviul Rhône de portul Marsilia (7,29 km) — A înverzi. 3) Dans spaniol andaluz — Una din cele mai mari păduri din Franţa. 4) Vulcanul activ cu cea mai lungă perioadă de activitate, peste

6 000 ani, situat în insula Sicilia — Construcţie subterană ce leagă localităţile Brig (Elveţia) şi Iselle di Trasquera (Italia), pe sub Alpi (19.823 m), numit Simplon II. 5) Cascada cu cea mai înaltă cădere de apă (979 m) din Venezuela. 6) Localitate în Toscana (Italia) care împreună cu împrejurimile reprezintă zona cu cea mai intensă utilizare a manifestărilor postvulcanice. 7) Ansamblul semnelor simbolice de pe un blazon (pl.) — Fluviul cel mai lung, cu cel mai mic număr de afluenţi (6 671 km). 8) Port la Marea Roşie situat în depresiunea Afar singurul loc de pe glob unde poate fi studiată la zi deriva continentelor — Scade! 9) Fluviu în U.R.S.S. (1 970 km) — Liman fluviatil cu apă sărată pe cursul mijlociu al Ialomiţei (132 ha). 10) Referitor la munţii Anzi, cel mai lung sistem muntos din lume — Rîul Parisului lung de 776 km.

VERTICAL: 1) Cea mai mare insulă (2 175 600 km²). 2) Localitate în S.U.A. cu cea mai mare cantitate de precipitaţii înregistrată într-o oră (305 mm) — Argeş — Amazonul la vărsare! 3) Peşteră situată în Franţa, cu cea mai mare stalagmită de 29 metri (2 cuv.). 4) La intrare în Wellington! — Los... numele spaniol al munţilor Anzi. 5) Unge! — Aso..., vulcanul cu cel mai mare crater din Japonia. 6) Cel mai mare port cu trafic complex situat în Olanda. 7) Cel mai nordic centru urban situat în Groenlanda — Registrul cel mai jos al vocii bărbăteşti. 8) Oraş în Franţa — Lene! — Notă muzicală. 9) În cuvă! — Cel mai jos teren de aterizare, situat în peninsula omonimă din Iordania, la 360 m sub nivelul oceanului planetar (2. cuv.). 10) Cel mai lat (104 m) şi adînc (13,7 m) canal din R.F.G. cu o lungime de 98,7 km — ...Faithful (Bătrînul fidel), gheizerul cu cele mai constante erupţii (S.U.A.).

DICŢIONAR: OTHE, CAEN.

Rîuri

ORIZONTAL: 1) Afluent al Tisei, cu o lungime de 381 km, separă prelungirea Apusenilor de Carpaţii Orientali — Se varsă pe dreapta Mureşului, la Alba Iulia (53 km). 2) Rîu ce izvorăşte din Munţii Rodnei, străbate depresiunea Maramureş şi se varsă în Tisa (80 km) — Afluent al Someşului avînd 112 km. 3) Una din cele două Tîrnave, ce trece prin Sighişoara şi Mediaş — Rîu ce străbate Ţara Oaşului (70 km) şi se varsă în Tisa — Izvorul Bistriţei! 4) Foarte ridicat — Izvorăşte din Munţii Cibinului (93 km), cunoscut în cursul său superior şi sub numele de Valea Frumoasei. 5) Lăpuş! — Rîu ce se varsă în Dunăre la Oltenita (340 km), avînd ca afluenţi pe Vîlsan, Rîul Doamnei, Neajlov, Sabar, Dîmboviţa. 6) Şantierele navale Oltenita (presc.) — Localitate în Spania. 7) Împreună — Rîu al Dobrogei (52 km), ce se varsă în Lacul Babadag. 8) Afluent al Bîrladului (66 km) ce trece prin oraşul cu acelaşi nume — Rîu în Iugoslavia. 9) Rîu în Ardeal ce se varsă în Mureş, în aval de Luduş (167 km) — Liman fluviatil pe cursul mijlociu al Ialomiţei. 10) Întinsă — Plecat. 11) Romancier portughez — Ţinut în vestul ţării străbătut de cele trei Crişuri şi afluenţii lor.

VERTICAL: 1) Afluent al rîului Bîrlad — Albiile şi versanţii rîurilor ce formează privelişti de neuitat (sing.). 2) Afluent de dreapta al Moldovei (54 km), „în care se oglindeşte cu mîhnire de atîtea veacuri Cetatea Neamţului" (Ion Creangă) — Rîu în Banat (76 km) ce se varsă în Dunăre. 3) Un alt rîu al Maramureşului (33 km) — Rîu ce se varsă în Siret, la sud de Mărăşeşti (68 km). 4) Rîu ce izvorăşte din Coasta Lohanului şi se varsă în Prut (68 km) — Rîu în Anglia. 5) Scule — Afluent al Siretului, în aval de Adjud (158 km). 6) Acute! — Posezi — Uşier! 7) Munţii din vest, din care izvorăsc rîurile Arieşul, Someşul Cald şi Rece, Crişul Pietros ş.a. — Rîu în India. 8) Fratele Oltului, rîul ce izvorăşte din masivul Hăşmaşu Mare, avînd ca afluenţi pe Tîrnava, Luduş, Arieş, Ampoi, Strei ş.a. — Izvorînd din Munţii Semenicului se varsă în Dunăre pe teritoriul Iugoslaviei (339,7 km). 9) Post-scriptum — Afluent de dreapta al Putnei (64 km). 10) Rîul Timişoarei (245 km) — Stă pe malul apei. 11) Stînjenel — Rîul cu debitul scăzut ce se varsă în Ialomiţa.

DICŢIONAR: ZAS, IBAR, ESA, LEA, AMI.

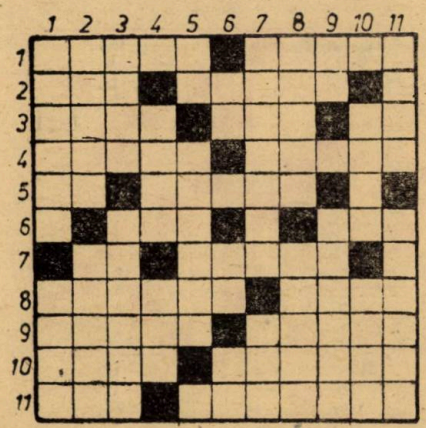

Mai

ORIZONTAL: Luna mai (pop.) — Olga, născută la 23 mai 1913. 2) Poetul care a scris „Fructe de mai" — Autorul operei „Ora spaniolă", prezentată la Paris la 19 mai 1911. 3) Bice! — Autorul poeziei „Dimineaţă de mai". 4) Veche măsură de capacitate olandeză — „...de 1 Mai", cîntec de C. Porumbescu — Textilă. 5) Pelinul de mai — A bate pene. 6) Mai de două ori în anagramă!! 7) 1 şi 2 mai! — Autorul operei „Doctor Faust", prezentată în premieră la 21 mai 1925. 8) În toiul maialului! — Culme în R.F.G. — Posesiv. 9) Mai — Judecător în infern (mit.) — Leu! 10) Poet de naţionalitate maghiară, autorul volumului „Cele mai frumoase poezii" — Luat cu sila. 11) Animal nordic — Pictor ieşean, autorul pînzei „Pionieri de 1 Mai" (Dan).

VERTICAL: 1) Mai (pop.) — Mai mare decît căpitanul. 2) Autorul povestirii „Dimineaţă de mai" — Petreceri în luna mai. 3) Sau — Luna

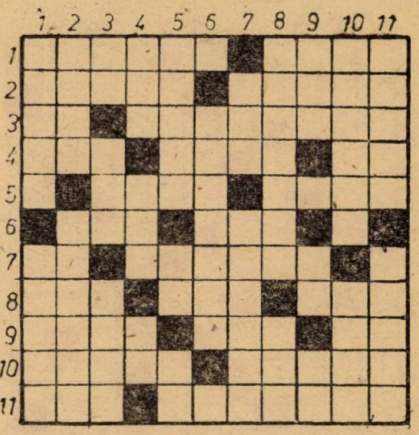

din careu — Nume masculin. 4) Din neamul remilor — Regina feelor din „Romeo şi Julieta" de W. Shakespeare — Cel mai bun. 5) A lua ceva asupra sa — Unu şi una — Zoe Hanganu. 6) Scriitorul născut la 21 mai 1914. 7) Frigătoare (tr.) — Autorul operei „Nunta lui Figaro" care a fost prezentată în premieră la 1 mai 1786. 8) Autoarea poeziei „Întîi mai republican" — Mai. 9) Plasă de prins peşte — 31 mai! — La revedere. 10) „Acum în mai" este poezia ce-i aparţine — Grec. 11) Arbuştii ce-nfloresc în luna mai — A scris poezia „Daruri de mai" (Nicolae).

DICŢIONAR: AAM, ATZ, EAC, RER.

Perpessicius

(1891—1971)

Careul „Perpessicius" l-am realizat pentru a aniversa 95 de ani de la naşterea criticului şi 15 ani de la moarte.

ORIZONTAL: 1) Oraşul de pe Dunăre unde s-a născut la 21 octombrie 1891 Dumitru Panaitescu, al treilea fiu al lui Ştefan şi Elisabetei Panaitescu — Evocă figura lui Perpessicius în „Tinereţe fără bătrîneţe", apărută în „Excurs sentimental" dedicat criticului de Muzeul literaturii române (Edgar). 2) Mare istoric şi scriitor român pentru care Perpessicius a avut un deosebit cult — ... -Ionescu, eminentul bibliograf sub conducerea căruia Perpessicius începe să lucreze din 1915 la „Noul catalog al Bibliotecii Academiei". 3) În felul acesta — Revistă condusă de Gala Galaction şi Tudor Arghezi unde Perpessicius publică poemul „Ad provinciales, meum in Gretchen amorem, spernentes" în 1915. 4) Localitate în Olanda — ...şi alta în Norvegia. 5) Vechiul do — „...sau focul de paie", roman de Perpessicius rămas neterminat — Ion Minulescu. 6) Poetul Brăilei pe care tînărul Dumitru Panaitescu îl admira „magnetizîndu-i" pe elevi cu versurile lui Goga (Dinu) — Prenume feminin francez. 7) Dumitru Panaitescu printre prietenii săi — Golf asiatic. 8) Din timp! — Daniela Caurea — Pseudonim al lui Ion Luca Caragiale. 9) Efectul glontelui dum-dum primit de Perpessicius în mîna dreaptă, ceea ce duce la rezecţia cotului de către

BIBLIOTECA ORĂŞENEASCĂ JIMBOLIA

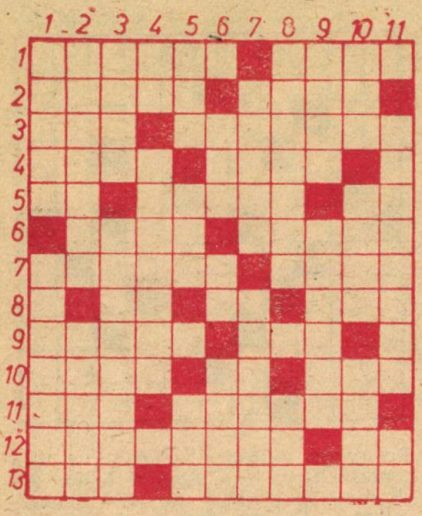

doctorul francez Dufrèche, la Botoşani — Obicei. 10) Strigăt de durere (reg.) — Din „Eminesciana“ ! — „...pentru Postumus“, poezie de Perpessicius. 11) Sportul cu arma — „...la Eminescu“, eseu publicat în „Eminesciana“. 12) Înalt for ştiinţific al ţării care îl alege ca membru corespondent în 1948 pe Perpessicius — George Sanda. 13) Vîrf în Alpii elveţieni — „...intermitente“, volum apărut în editura „Dacia“ cuprinzînd confesiunile criticului (1971).

VERTICAL : 1) Fostul profesor al lui Perpessicius de la Facultatea de Litere din Bucureşti pe care-l evocă în amintirile sale (Alte menţiuni de istoriografie literară şi folclor) — Dealul unde este rănit Perpessicius în timpul primului război mondial (13 octombrie 1916). 2) Despre personalitatea lui Perpessicius, acest istoric şi critic literar spunea : „Un minuitor al condeiului din epoca de glorie a literaturii franceze, cu ornamente în stilul lui Fragonard şi Boucher“ — Soţia criticului, fosta colegă de facultate, născută Păleologu. 3) Oraşul de pe Mureş unde Perpessicius a fost profesor la Liceul „Moise Nicoară“, în 1919 — „...sentimental“, volum apărut în 1932 completat cu poeziile ciclului „Albumuri & Amoruri“. 4) Ioan Grigorescu — „O nobilă figură“ şi-a intitulat evocarea acest scriitor român la moartea marelui critic. 5) Poezie de Mihai Eminescu (neart.) — Abreviere latină — Localitate în Franţa. 6) Sat în jud. Hunedoara — „...provinciales, meum in Gretchen amorem, spernentes“, poemul amintit mai sus — Elisabeta Panaitescu, născut Daraban, pentru Dumitru Panaitescu (pl.). 7) Roman de Mihail Sadoveanu despre care Perpessicius scria că e „...întîia lectură care m-a cucerit şi mi-a transmis primii fiori, de neuitat, ai ficţiunii lor...“ (neart.) — „Repertoriu...“, volum ce apare la Arad reprezentînd o parte din recenziile publicate în revista bibliografică „Buletinul cărţii“ p. 1924. 8) Unul din pseudonimele criticului realizat din prima silabă a numelui tatălui său şi din două silabe din numele mamei sale — Localitate în Somalia. 9) Altă poezie de Mihai Eminescu — Ceea ce a fost Perpessicius pentru întreaga creaţie literară a marelui Eminescu. 10) Strop de ploaie — Verigă — Zeitate nordică. 11) Figură brăileană amintită de Perpessicius în „Schiţă de excurs autobiografic“ (Petre) — „Scut.. targă“, întîiul volum de versuri al lui Perpessicius (1926).

DICŢIONAR : NEDE, NER, SEL, RET, IET, DAGR.

Arcuri

ORIZONTAL : 1) Fiul lui Zeus şi al lui Lets, care crescînd nemaipomenit de repede, la numai cîteva zile de la naştere, şi-a luat arcul cu săgeţile şi a reuşit să ucidă şarpele Pyton de la Delphi — „...şi arcul“, volum de critică literară al americanului Edmund Wilson. 2) Compozitor italian (1792—1868), autorul operei „Wilhelm Tell“ — Prefix cu semnificaţia cîrlig. 3) Curent (abr.) — „Ei scot din a lor arcuri un vifor de săgeţi“ (Dan, Căpitan de plai ; sing.). 4) Colibă pescărească (reg.) — Arcanu din judeţul Buzău — Scule ! 5) Unealtă de oţel în formă de sul, întrebuinţată la ascuţitul cuţitelor (pop.) — „...cu arc“, volum de memorialistică de Paul Morand (sing.). 6) Crustacei — Construcţie de beton sau metal la care se folosesc şi arcurile ogivale. 7) Arc folosit la acţionarea diferitelor mecanisme — 21 arcuri ! 8) Fata cu arcul dintr-o horă românească ! — Articol scurt. 9) Forma arcanei ! — Poemă de Victor Hugo. 10) A bate pene — Element arhitectural format din arce şi coloane sau stîlpi. 11) Calapod — Arc format dintr-o singură foaie încastrată la un capăt.

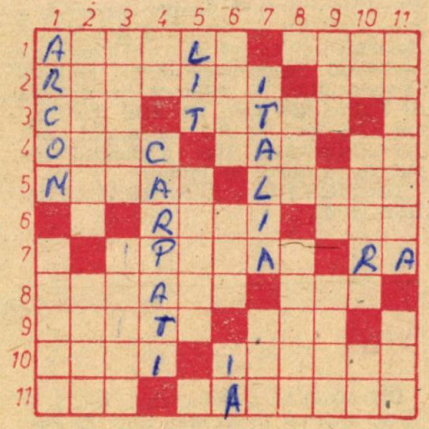

VERTICAL : 1) Un arc şi-un om ! — Eroul care-i ochi călciîul vulnerabil al lui Ahile cu săgeata din arcul său. 2) Construcţie în formă de arc — Piatră. 3) Arcaş (înv.) — Mobilă tapiţată prevăzută cu arcuri. 4) Culese ! — Masiv muntos în ţara noastră reprezentat sub forma unui mare arc. 5) Literatura (presc.) — Arcan (reg.). 6) Trib în Ţara de Foc — Arc în oglindă ! — Asia ! 7) Ţară europeană unde în capitala ei, Roma, se află două Arcuri de Triumf datorate împăraţilor Constantin şi Titus — Încheietura braţului. 8) Fir — „...scînteie lungi în soare, arcuri se întind în vînt“ (Eminescu ; sing.). 9) Metalul din care au fost construite arcurile castelelor zidite din stele (Eminescu, „Mortua est“) — Marin Preda — Adevărat. 10) Doine ! — Tirul cu arcul — Afirmaţe. 11) Semn muzical numit şi arc, folosit pentru a lega portativele ce compun o partitură — Fructul aşezat pe capul copilului vestitului arcaş Wilhelm Tell şi pe care acesta trebuia să-l săgeteze în două cu săgeata spre a-şi cîştiga libertatea.

DICŢIONAR : UNC, ANE, ONAS.

1, 2, 3...

ORIZONTAL : 1) Figură geometrică plană — Înălţimi ; 2) Enunţ prim, nedemonstrat, din care se deduc alte enunţuri — Corp geometric ; 3) Rigle folosite şi la geometrie — Plus — A folosi prea mult ; 4) Rază — Poliedre cu două feţe egale şi paralele şi cu celelălte feţe în formă de paralelogram — persoana a III-a ; 5) Cît încurcat ! — Aur — Figură geometrică plană fără nici o dimensiune; 6) Acest (pop.) — Bisectoarele 1 şi 3 ! — Oraşel în U.R.S.S.; 7) Deplasare relativă a două secţiuni paralele şi transversale ale unui obiect solid — Radu Manea; 8) Dreapta care împarte un unghi în două părţi egale; 9) Una din „Cireşari“ — Nota trei ! — În glob ! ; 10) 100 de bani (pl.) — Număr care reprezintă o cantitate vidă ; 11) Una dintre culorile fundamentale ale spectrului solar (masc.) — Se sprijină pe patru pereţi; 12) Poem de Victor Hugo — Numerele care intră într-o înşiruire.

VERTICAL : 1)Laturile care alcătuiesc unghiul drept al unui triunghi dreptunghic — A scris poeziile „Trei feţe“ şi „1907“ ; 2) O temă la algebră — are 365 zile ; 3) Cele trei Crişuri (sing.) — Triunghiuri cu două laturi egale; 4) Conul sau cubul — Număr impar ; 5) Riglă specială folosită la măsurarea unor înălţimi — Triunghiuri cu laturile neegale (sing.); 6) Două din patru ! — Îndrăgit — Specie de gasteropode; 7) Cesiu — Finlanda în denumirea internaţională; 8) E de milioane — Fluier de trestie cu şapte găuri — Persoana a doua ; 9) Element de legătură — Matematician elveţian (1707—1783) — Cub mic ; 10) Primul număr — Număr vechi — Şcolăriţă ; 11) Zece (reg.) — Formă de exprimare (masc.) ; 12) Perpendiculara dusă din vîrful anumitor corpuri sau figuri geometrice de bază — Localitate japoneză.

DICŢIONAR : LEOI, ANE, ENA, ONE.

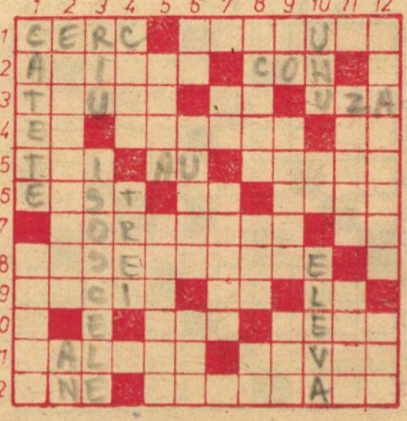

În familie

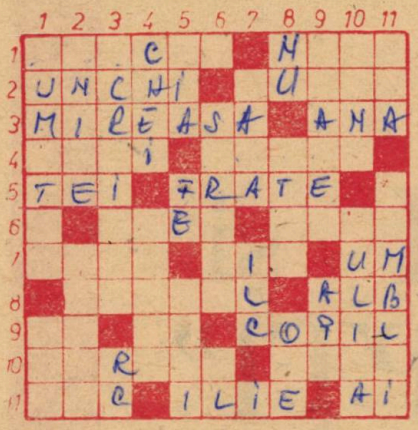

ORIZONTAL: 1) Tatăl ginerelui... — ...și soția fiului meu. 2) Fratele tatei — Frate cu Oltul. 3) Nevastă-mea în ziua căsătoriei — Soția lui Manole. 4) Fragmente din „Căsătoria secretă" sau „Nunta lui Figaro" — Pline de apă. 5) Copacul lui moș Andrei și al mătușii Mărioara (Ion Creangă) — E mai mic sau mai mare la părinții mei! 6) Părintele meu — Fiul ei a fost un Făt-Frumos într-o poveste de Ion Creangă. 7) Te face să rîzi — A scris cartea „Jean, fiul lui Ion" — În lume! 8) Fata unchiului Iorgu dintr-o nuvelă de Barbu Delavrancea — Prefix pentru albine. 9) La împlinirea a 50 de la căsătorie se aniversează nunta de aur (sing.) — Nună! — Fiu. 10) Fiica împăratului din feeria „Înșir-te mărgărite..." de Victor Eftimiu — Aurelia alintată. 11) Arma Amorului! — Stăpînul clanului Moromete (Marin Preda) — Posezi.

VERTICAL: 1) Nașul fiului meu — În felul acesta. 2) Căsătorie (fig.) — N-a ajuns la pragul majoratului. 3) Alexandre Dumas-tatăl și Alexandre Dumas-fiul (sing.) — Radu Cerchez. 4) Folosesc la deschiderile ușilor — Specii de arbori ce cresc pe malurile apelor. 5) Comună în Franța — Fete! — Nașii noștri. 6) Termen familiar folosit la țară (pl.) — Alexandru cel mic! 6) Ființa cea mai scumpă — Inițialele celui care a descris cu vervă și ironie educația primită în familie de „domnul" Goe. 8) Începe nunta! — Moral — Ceasuri. 9) Orașul unde apare „Familia" — Riuri. 10) Șotul doamnei de Chateaubriand — Persoană minoră aflată în grija cuiva, altul decît părinții. 11) Echipă de fotbal — Tata, mama și eu (pl.).

DICȚIONAR: API, RIA.

Serghei COLÒȘENCO

Personalități Ieșene

ORRIZONTAL: 1) Academician și medic ilustru, întemeietorul cardiologiei românești, profesor universitar la Facultatea de medicină din Iași unde a profesat mai bine de patru decenii — Fastă glorie a fotbalului ieșean. 2) Mare animator al vieții muzicale ieșene de la începutul secolului nostru, compozitor și strălucit dirijor, autor a numeroase

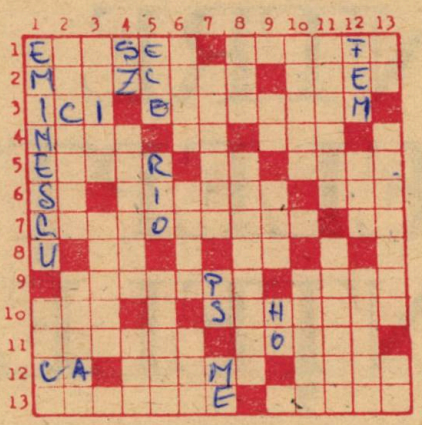

compoziții: „Cîntece pentru voce și pian", romanțe, serenade, lieduri și contate — Chiuit. 3) Aici — Altă personalitate ieșeană și a culturii muzicale românești din secolul XIX, compozitor, violonist, profesor, dirijor și publicist, căruia George Enescu, ajuns muzician de renume mondial, i-a dedicat în 1942 suita „Impresii din copilărie". 4) Diminutiv feminin — Nud... gol! — Prolog la „Iliada"! 5) Mamifere nordice — În pictură! — Orătănii. 6) Sec! — Poetă militantă care a cîntat în poezia sa atît rezistența antifascistă, cît și viața celor „umiliți și obidiți" și care în „Cîntare munților", dar mai ales în „Aștept anul nou" exprimă cu patos chemarea la luptă pentru instaurarea unei păci mondiale — Legumă. 7) Unul dintre cei mai mari savanți produși de școala noastră de chimie, fondată de marele Petru Poni, al cărui discipol a fost, militant neobosit al ideilor progresiste, fiind permanent în strînsă legătură cu acțiunile din ilegalitate ale P.C.R. — Ion Ursu. 8) Unu și una! — **Subit!** 9) Ustensilă întrebuințată în pictură — Cufăr. 10. Păcălit — O foarte bună „bucată" din Scheletti (!), o altă mare personalitate muzicală ieșeană. 11) Remarcabil dirijor și pedagog de un deosebit talent muzical, profesor la Conservatorul din Iași, promotor al creațiilor muzicale românești — Figură proeminentă a literaturii noastre, scriitor expresiv, de o mare sensibilitate față de frumusețile naturii, așa cum apare în „Amintiri din copilărie" și „În munții Neamțului". 12) Caic! — Precis — Poezie de Vasile Alecsandri — altă mare personalitate ieșeană — ce face parte din volumul „Doine și Lăcrămioare" apărut în 1853. 13) Familie progresistă, care la sfîrșitul sec. al XIX-lea, contribuie la răspîndirea ideilor socialismului în România, în a cărei casă din str. „Sărărie" apare „Contemporanul", revistă ce a răspîndit ideile noi ale marxismului — Oameni de seamă, mari personalități.

VERTICAL: 1) Luceafărul literaturii românești, steaua de primă mărime a personalităților ieșene — Poet și cîntăreț popular. 2) Unul din cei mai de seamă cărturari, născut la Prigoreni lîngă Tg. Frumos, care ne-a lăsat opera sa capitală, „Letopisețul Țării Moldovei" — Diminutiv feminin. 3) A pregeta — Personalitate ieșeană, remarcabil scriitor, artist-cetățean, participant la mișcarea revoluționară din 1848, din opera căruia amintim: scrierile memorialiste „Piatra Teiului", „Iașii și locuitorii săi în 1840" dar opera sa de bază rămînînd „Amintirile" publicate în 1855 în „România literară". 4) Sergiu Zagardan — Agățat — Diminutiv masculin. 5) Întrece! — Riu în Brazilia — Portocaliu. 6) Poet contemporan — Particulă minusculă — Gen în care a excelat Arnold Max, pictor de seamă în istoria acuarelei românești (n. Iași 1897). 7) Râpe (reg.) — Post scriptum — Mihai Eminescu. 8) Apare la mulți ani — Cărturar și mitropolit al Moldovei, reprezentant de seamă al epocii luminilor în cultura românească, traducător poliglot și publicist, din ale cărui opere spicuim, „Drept slăvitoare învățătură" (1835) și „Îndeletnicire despre buna murire" (1845). 9) Poezie scrisă de Alexandru Hrisoverghi, o altă personalitate ieșeană, apărută într-un volum postum în 1843, volum editat și prefațat de Mihai Kogălniceanu — A și mai demult — Primele noțiuni literare ale lui Hogaș! 10) Excepțional talent pe care l-a dat Iașul, om de teatru, actor și dramaturg, născut la Stolniceni lîngă Pașcani în 1814, director al Teatrului Național din Iași, mai tîrziu al celui din București, nemuritor interpret al Chiriței, Babei Hîrca, Mamei Anghelina etc. — Oficial. 11) Actor dotat cu un remarcabil spirit de observație și instinct al scenei (Ștefan) — Citolog american de origine română, născut la Iași în 1912, care a elucidat ultrastructura celulelor. 12) Diminutiv feminin — Eden — Tufiș. 13) Alexandru Teodoreanu, o altă personalitate ieșeană, pe scurt! — Înalta funcție deținută de Mihail Sadoveanu în Marea Adunare Națională pentru orașul Pașcani — Miorița (pl.).

DICȚIONAR: ACIN, ISA, TUDINE, SCI.

Puiu BRANER

Copertă literară

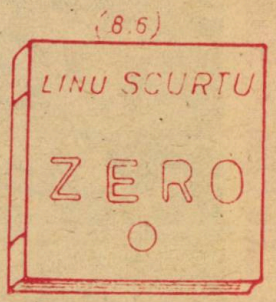

Literară

155 x 3
465 15600.
89108

PRINTRE ÎNȚELEPȚI și „ÎNȚELEPȚI”

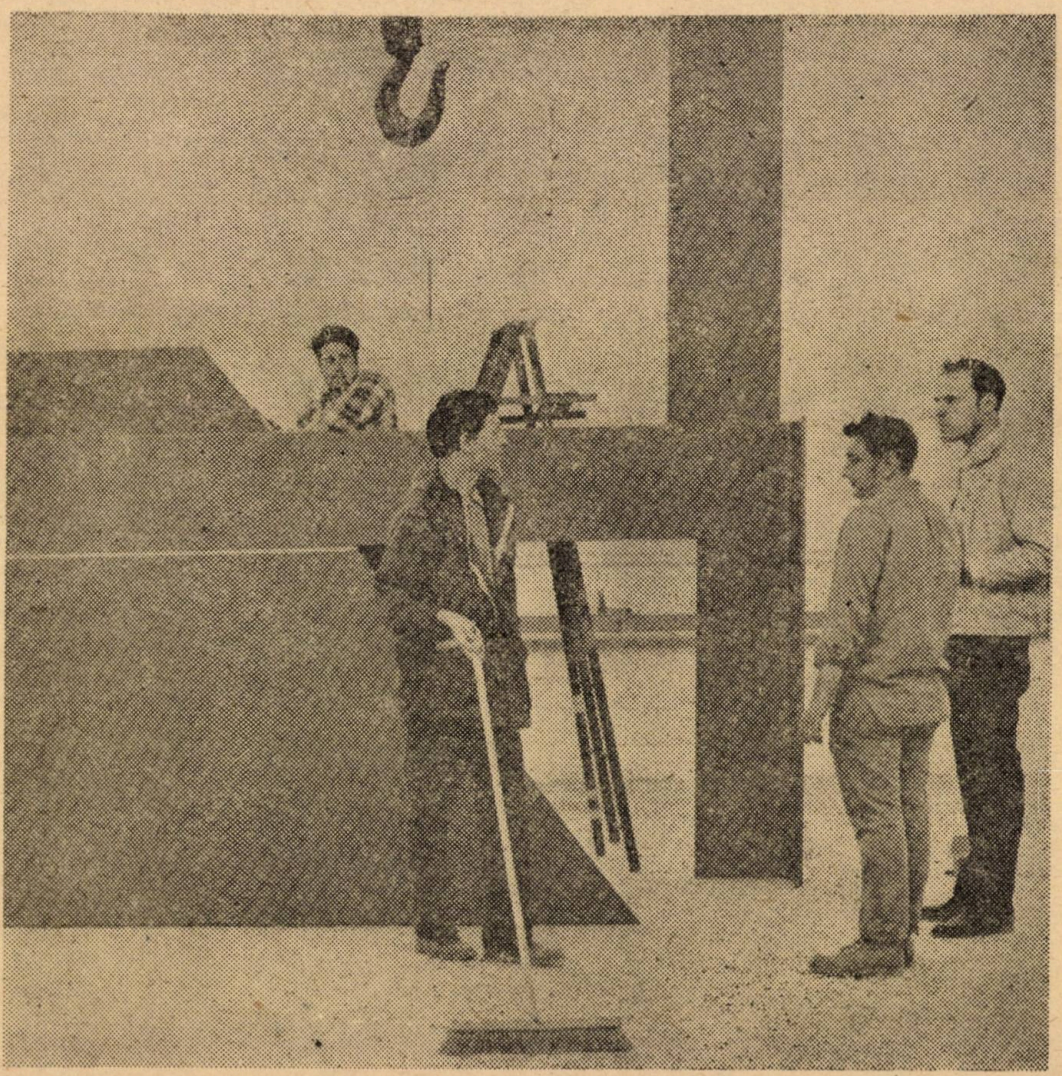

LÉVI-STRAUSS în 33 de cuvinte

Fragmente dintr-un dicţionar intim în care Lévi-Strauss exprimă, prin răspunsuri scurte, ce îi evocă o serie de cuvinte propuse.

AFRICA

O parte a lumii pe care practic n-o cunosc. Se asociază pentru mine cu imaginea unor societăţi foarte mari — comparativ cu cele pe care le-am frecventat în Brazilia — şi cum mă văd mai bine trăind în ţări cu o densitate a populaţiei foarte slabă decît în regiunile dense şi populate...

AMURGUL ZEILOR

Wagner... M-am întors la el, după ce l-am trădat în anii adolescenţei. Pe vremea aceea, l-am idolatrizat pe Stravinski şi am iubit cu pasiune, continui să iubesc, Pelléas.

BANI

Ce-aş face cu ei dacă aş avea mulţi: aş achiziţiona obiecte frumoase.

BIBLIOTECĂ

Un monstru. Nu ştiu ce să mai fac cu cărţile, nu mai ştiu ce am, nu mai ştiu unde sînt. Şi cînd te gîndeşti că acum douăzeci şi opt de ani cînd m-am mutat în apartamentul în care sîntem, biblioteca era o minune. Lumea întreagă era reprezentată pe pereţi şi fiecare lucrare ocupa locul pe care populaţia respectivă l-ar fi ocupat pe hartă.

CARTE

Substanţa vitală din care ne hrănim.

CĂLĂTORIE

Nu m-am schimbat, detest acest lucru. Nici astăzi nu suport călătoriile decît pentru a obţine rezultatele a căror condiţie sînt : să învingi distanţele, să schimbi cadrul, să vizitezi alte locuri. Dar ideea de a lua un avion, de a ateriza pe un aeroport, care e mereu acelaşi, în orice parte a lumii, este pentru mine o oroare constantă. Idealul meu : călătoria pe jos, aşa cum o făcea Rousseau.

DISCIPOL

Am avut desigur elevi în cursul carierei mele de profesor. Mi se pare, în schimb, că am avut foarte puţini discipoli... şi n-am încercat niciodată să am. Am fondat, apoi condus timp de douăzeci de ani Laboratorul de Antropologie socială de la Collège de France, numeroşi cercetători au lucrat acolo : i-am încurajat întotdeauna să fie ei înşişi.

ENCICLOPEDISM

Ceea ce datorez tatălui meu care m-a incitat, îndemnat să explorez toate direcţiile astfel încît, în pragul adolescenţei, aveam sentimentul că toată gama activităţilor intelectuale îmi era accesibilă: compuneam muzică, pictam, scriam... De altfel, pe urmă, asta m-a handicapat şi este unul din motivele pentru care n-am început să scriu decît relativ tîrziu : eram prea dispersat. Sper că astăzi am ajuns să capitalizez cît de cît din această dispersie.

EXISTENŢIALISM

O concepţie filosofică care nu mă interesează: consider că umanitatea trebuie studiată la o altă scară.

FILOSOFIE

Formaţia mea. De fapt, am fost filosof de nevoie, pentru că restul mă plictisea. Nu aveam o vocaţie deosebită, nici vreun interes precis pentru ea... Întîi am predat-o, pe urmă m-am revoltat împotriva ei, acum după ce am ajuns poate la o anumită înţelepciune, îmi spun că din momentul în care încerci să reflectezi la lume şi fenomene, faci întotdeauna puţină filosofie. La ora actuală, problema, pentru mine, nu mai este deci să mă pronunţ pentru sau împotriva filosofiei, ci de a mă defini, de a mă situa poate faţă de două concepţii despre filosofie. Una, care a rămas pînă la sfîrşit aceea a lui Sartre, care consideră că filosofia este un domeniu aparte şi vrea să ignore gîndirea ştiinţifică. Şi cealaltă, fiind tocmai cea care mă interesează, care constă într-un efort de a reflecta în mod critic, de a înţelege, de a căuta implicaţiile a ceea ce gîndirea umană produce, atît în ştiinţe cît şi în artă. Consider de aici înainte că o filosofie care îşi pune probleme despre viziunea lumii generată de progresele biologiei sau ale fizicii este în acelaşi timp inevitabilă şi legitimă.

INTERPRETARE

Muzica nu există înainte de a fi fost interpretată — ceea ce o deosebeşte de pictură şi de literatură. Doar partitura există, adică un cod şi instrucţiuni pentru a permite recrearea operei. Deci interpretarea este o parte integrantă a muzicii în timp ce, pentru celelalte arte, ea este secundară. În literatură, de exemplu, ea este ceea ce cititorul adaugă textului.

LIMBĂ

O divinitate pentru care trebuie să avem un cult.

MEMORIE

Nu am memorie, este o infirmitate. Dacă vreau să-mi amintesc ceva, fac o fişă, altfel, după două ore am uitat.

MOARTE

Un lucru agasant : din cauza ei nu voi şti cum va fi lumea peste o sută, două sute sau două mii de ani...

MONOTEISM

Nu-i prea pe gustul meu... Dacă sînt atît de cucerit de Japonia, este, în parte, din cauza şintoismului : această capacitate prodigioasă de a injecta — sau de a regăsi — divinităţi în tot şi în orice, în cea mai neînsemnată stîncă sau în cea mai neînsemnată floare.

MUNCA

Mijloc de a avea conştiinţa împăcată.

NOUL ROMAN

Îl cunosc puţin... În sfîrşit... Am vrut poate să citesc cîteva dar le-am abandonat : mă plictiseam.

OBIECTE RARE

Întreţin cu ele un raport dintre cele mai intime. Colecţionez din fragedă copilărie. Primul pe care l-am primit şi pe care îl posed şi acum mi-a fost dăruit de tatăl meu : este o stampă japoneză. Îmi amintesc că am pus-o în fundul unei cutii pentru a o decora şi apoi, de cîte ori primeam o recompensă cînd aveam şapte, opt sau nouă ani, mă duceam într-un magazin de pe strada Petits Champs, se numea „La Pagoda" să-mi cumpăr mobile în miniatură, japoneze sau de alt fel, pentru a reconstitui în cutia mea o casă japoneză. Acest obicei de a colecţiona nu m-a părăsit niciodată. În Statele Unite, cu suprarealiştii, colindam magazinele de antichităţi : cel care descoperea un obiect, dacă avea suma necesară, îl cumpăra pentru el, sau dacă nu, îl semnala altcuiva cu mai mulţi bani care se grăbea să-l cumpere. Şi astăzi, unica mea distracţie săptămînală este să scotocesc la Hôtel Drouot.

POEZIE

Baudelaire, Mallarmé... pînă la anumite versuri din Valéry.

A PREDA

A gîndi în public. Cursurile mele erau un tête à tête cu mine însumi. Nici măcar nu ştiam cine este în faţa mea.

PRIETEN

Am avut foarte puţini prieteni adevăraţi.

PSIHANALIZĂ

Trebuie să distingem două lucruri. În primul rînd tehnica terapeutică faţă de care sînt sceptic. Şi apoi marea descoperire a lui Freud şi anume : că ceea ce ne apare ca fiind cel mai arbitrar şi mai de neînţeles în viaţa spiritului poate fi analizat şi înţeles în mod raţional. Nu pretind că explicaţiile sale sînt satisfăcătoare, subliniez doar faptul că el a arătat că inconştientul poate fi raportat la nivelul gîndirii conştiente, că iraţionalul poate fi un fruct pentru gîndirea raţională şi acest lucru este capital.

PSIHOLOGIE

Am scris undeva că etnologia este o psihologie. Consider deci că mă aflu în preajma psihologiei.

A SCRIE

Scriu ca să nu mă plictisesc. Îmi place scrisul dar nu caut permanent fraza frumoasă. Citeodată totuşi ştiu că n-aş reuşi să transmit o idee dacă nu fac apel şi la formă.

SEDUCŢIE

Nu mă priveşte... sau nu mă mai. Am reputaţia de a fi rece, distant. Alfred Métraux, care mă cunoştea bine, mă califica întotdeauna de Jupiterian.

SISTEM

Vorbesc rar despre sistem, utilizînd mai degrabă termenul de structură. Care e diferenţa dintre cele două? O structură este un sistem care rămîne identic în cursul transformărilor.

STRUCTURALISM

Aşa cum este înţeles, o modă pariziană de felul celor care răsar o dată la cinci ani şi care şi-a avut porţia ei cincinală.

ŞTIINŢA

Nu cred că fac ştiinţă, în sensul puternic al termenului şi nu cred că aşa zisele noastre „ştiinţe" umane şi sociale sînt ştiinţe. A pretinde acest lucru ar fi o impostură. De aceea, reflecţia ştiinţifică, aşa cum se manifestă ea în toată măreţia — în biologie sau în fizică —, îmi serveşte drept far. O privesc, îmi estimez stîngăcia mea infinită, biet specialist de ştiinţe umane şi îmi spun că trebuie să tinzi spre ea atît cît se poate, fiind în acelaşi timp sigur că nu o vei atinge niciodată.

SUPRAREALISM

Am împărtăşit gustul său pentru artele primitive — judecată extrem de sigură din partea lui Breton sau Max Ernst. A mai fost şi acea formidabilă exploatare a frontierelor înseşi ale gîndirii care, pentru actorii acestei mişcări, era un scop în sine, iar pentru mine, un obiect de reflecţie.

Traducere de
Marina MUREŞANU-IONESCU

V. POSTOLACHI: „Iarnă"

E. M. CIORAN: confesiune

Textul care urmează face parte din ultimul volum al lui Emil Cioran, Exercices d'admiration/Essais et portraits, Gallimard, 1986. Volumul cuprinde opiniile filosofului despre diferiţi autori, dintre care amintim pe Valéry, Beckett, Michaux, Borges. Dar, aşa cum se întîmplă de obicei, vorbind despre alţii, autorul se defineşte şi se caută de fapt pe el însuşi. În această Confesiune pe scurt, Cioran explică de ce scrie, care sînt mobilurile şi efectele actului de creaţie pentru sănătatea psihică, intelectuală şi chiar fizică a creatorului, datorită unei puteri aproape magice a cuvîntului.

CONFESIUNE PE SCURT

Nu am dorinţa de a scrie decît într-o stare explozivă, de febră sau crispare, de stupoare schimbată în frenezie, într-un climat de răfuială cînd invectivele vin să înlocuiască palmele şi loviturile. Aceasta începe de obicei astfel: un uşor tremurat care devine din ce în ce mai puternic, ca după o insultă pe care ai încasat-o fără să răspunzi. Exprimarea este echivalentul unei replici tardive sau al unei agresiuni amînate: scriu ca să nu trec la fapte, pentru a evita o criză. Exprimarea este uşurare, revanşă indirectă a celui care nu poate înghiţi o umilinţă şi care se răzvrăteşte în cuvinte împotriva semenilor săi şi împotriva sa.

Indignarea este mai puţin o mişcare morală şi mai multă una literară, ea este chiar resortul inspiraţiei. Şi înţelepciunea? Este exact opusul. Înţeleptul din noi ne ruinează toate elanurile, este sabotorul care ne diminuează şi ne paralizează, cel care-l pîndeşte pe nebunul din noi ca să-l calmeze şi să-l compromită, ca să-l dezonoreze. Inspiraţia? Un dezechilibru brusc, voluptate fără nume de a te afirma sau a te distruge.

N-am scris nici un singur rînd la temperatura mea normală. Şi totuşi, mulţi ani, m-am considerat drept singurul individ lipsit de tare. Acest orgoliu mi-a fost benefic: el mi-a permis să înnegresc hîrtia. Am încetat practic să produc în momentul în care, delirul meu potolindu-se, am devenit prada unei modestii pernicioase, funestă pentru acea febrilitate din care emană intuiţiile şi adevărurile. Nu pot produce decît dacă, eliberîndu-mă brusc de simţul ridicolului, îmi judec începutul şi sfîrşitul.

A scrie este o provocare, o viziune din fericire falsă a realităţii care ne situează **deasupra** a ceea ce este şi a ceea ce ne pare a fi. A face concurenţă lui Dumnezeu, a-l depăşi chiar prin simpla virtute a limbajului, aceasta este fapta de glorie a scriitorului, specimen ambiguu, sfîşiat şi înfatuat care, ieşit din condiţia sa naturală, se dedă unui vertij superb, mereu deconcertant, uneori odios. Nimic mai mizerabil decît cuvîntul şi totuşi prin el te înalţi la senzaţii de fericire, la o dilatare ultimă în care eşti complet singur, fără cea mai mică ură de sentiment de opresiune. Supremul atins prin vocabulă, prin însuşi simbolul fragilităţii! Poţi să-l atingi, curios, şi prin ironie, cu condiţia ca aceasta, împingînd la extrem opera de demolare, să te dispenseze de fiorii unui zeu inversat. Cuvintele ca agenţi ai unui extaz răsturnat...

Tot ce este cu adevărat intens ţine de paradis şi de infern, cu diferenţa că, pe primul, nu putem decît să-l întrevedem, în timp ce, pe al doilea, avem norocul de a-l percepe şi, mai mult, de a-l **simţi**. Există un avantaj şi mai notabil, monopolizat de scriitor: acela de a te debarasa de **pericole**. Fără facultatea de a înnegri pagini, mă întreb ce aş fi devenit. A scrie înseamnă a te desprinde de remuşcări şi ranchiune, înseamnă a-ţi vărsa secretele. Scriitorul este un detracat care se foloseşte de aceste ficţiuni care sînt cuvintele pentru a se vindeca. Cîte răuri, cîte accese sinistre n-am învins datorită acestor remedii insubstanţiale!

A scrie este un viciu de care te poţi sătura. În realitate, scriu din ce în ce mai puţin şi voi sfîrşi, fără îndoială, prin a nu mai scrie deloc, prin a nu mai găsi nici un pic de farmec acestei lupte cu ceilalţi şi cu mine însumi.

Cînd ataci un subiect, fie şi mediocru, încerci un sentiment de plenitudine, însoţit de oarecare morgă. Fenomen încă şi mai ciudat: acea senzaţie de superioritate cînd evoci o figură pe care o admiri. În mijlocul unei fraze, cu cîtă uşurinţă te crezi centrul lumii! A scrie şi a venera nu merg împreună: fie că vrem sau nu, a vorbi despre Dumnezeu înseamnă a-l privi **DE SUS**. Scrisul este revanşa creaturii şi răspunsul pe care-l dă unei Creaţii zăvorîte.

Prezentare şi traducere de
Marina MUREŞANU-IONESCU

MIECZYSLAW JASTRUN (1913—1984)

O activitate literară prodigioasă și o carieră literară ce și-a dobîndit răsunet european înscrie sub semnătura lui Mieczyslaw Jastrun 19 volume de versuri, numeroase eseuri, monografii remarcabile (Mickiewicz, Słowacki, Norwid, Kochanowski ș.a.), volume de memorii, măiestrite traduceri din lirica universală.

Eseul Mitul mediteranean, apărut la Varșovia în 1962, tradus în multe limbi străine, reprezintă o meditație filozofică ce scrutează destinul civilizației noastre, sprijinindu-se pe filozofia antichității, pe Lucrețiu, Virgiliu, Shakespeare, Dante, Leonardo da Vinci, Lev Tolstoi, Heine, Mickiewicz și alte momente ale speranței și disperării umane. Text grav, profund, adesea fermecător prin fervoarea cu care denunță determinări istorice și social-umane, tenebrele iraționalismului sau sferele ezotericului, Mitul mediteranean rememorează drame trăite de omenire pentru a surprinde fizionomia lumii contemporane și a emite, în final, o ipoteză salvatoare în ordinea de idei a ieșirii din pustiu. Dăruit cu puterea convertirii sensibile, eseistul-poet evită dezechilibrul dintre concept ideatic și literatură, eseul său fiind pînă la urmă nu o demonstrație filozofică, ci o literatură ce seamănă cu filozofia, căpătînd astfel o expresivitate specifică.

De ce trudești atîta, Leonardo?

(din eseul Mitul Mediteranean)

Iată întrebarea pe care și-o punea el însuși. Răspunsul nu există, ne-a rămas doar tăcerea, deoarece marile lui opere sînt atît de ambigue, încît nu pot explica limpede cine a fost creatorul lor.

Artist, pentru care nu era suficientă arta, cercetător pe care empirismul nu-l satisfăcea, inventator lipsit de mijloace pentru realizarea ideilor lui, un Dedal și un Icar într-o singură personalitate. Marejkovski îl opunea pe Tolstoi lui Dostoievski, pe marele pontif al corporalității — vizionarului împărăției spiritului ; amîndouă aceste definiții i se potrivesc lui Leonardo.

A studiat anatomia, făcea autopsii, expunîndu-se primejdiei de a fi linșat de gloata întunecată la minte, dar toate chipurile, din tablourile lui, chemate din neant, sînt de o extremă spiritualitate, corporalul nu are la el densitatea plăsmurilor lui Michelangelo. În *Bunavestirea* de la galeriile Uffizi s-au șters toate hotarele dintre umanitate și divinitate. Lunca smălțuită este pămînteană și celestă deopotrivă, trupurile sînt văzute și nevăzute, formele geometrice ale chiparoșilor și ale stîncilor creează fundalul static al mișcării ce se adună, în întregime, în mîinile îngerului și ale Madonei. În pînzele mai tîrzii ale lui Leonardo aceste caracteristici ajung la o extremă perfecțiune. Nici sculptura elină nu poate rivaliza cu sacralitatea impregnată în formele create de el. Este însă suficient să privești schițele și crochiurile lui Leonardo, pentru ca această viziune plină de speranțe și engimatică să se încețoșeze, creînd puzderie de îndoieli.

Sînt schițe demne de manualele de anatomie, imagini ale bătrîneții dezgustătoare, amintind pe Goya, ale mizeriei și cruzimii. Sînt notații în care citim gînduri care prezintă omul ca pe o rușine a existenței, drept cea mai mare bestie de pe pămînt, drept ucigaș și canibal. Revin mereu aceste notații cu caracter confidențial, aceste aprecieri care stigmatizează natura umană. Gîndurile acestea otrăvite ale lui Leonardo îl anticipă pe Baudelaire.

Duplicitatea surprinzătoare a autorului *Cinei celei de taină* a fost remarcată nu o singură dată. „Omule care deslușești în această muncă a mea uimitoarele lucrări ale naturii, dacă ești convins că a distruge natura este o faptă josnică, dă-ți seama cît de zadarnic și de nejustificat este a lua viața omului. Și dacă ți se pare că făptura lui este operă de artă, gîndește-te că, prin comparație, sufletul dinlăuntrul ei, oricum ar fi, este divin". Așa scria creatorul unor mașini militare, inginerul care-l slujea pe tiranul Cezar Borgia. Leonardo l-a însoțit în expediții de cucerire a orașelor italiene, a fost martorul violenței și cruzimii stăpînitorilor, contribuind prin arta lui la triumful unui condotier, pictînd și un tablou care înfățișează bătălia de la Anghiari. Însingurat, dedicat studiului naturii, notînd reflecții amare pe tema naturii umane pictînd tablouri ce apar ca exprimarea unei fantezii neîncătușate, cunoscînd știința multor meserii risipindu-și timpul de a cărui valoare era mai conștient decît oricine altcineva, lăsîndu-și lucrările neterminate, adorat de unii, hulit de alții, cine a fost acest om cu adevărat ?

A fost numai, și mai presus de orice, un *homo* în toate inconsecvențele sale, în fărîmițarea vieții sale și deopotrivă a operei atît de spiritualizate, încît, prin contrast, acele simple și banale defecte pe care le-a avut se augmentează pînă la dimensiuni enorme, pînă la chinuitorul sentiment de a nu se putea exprima pe deplin. El, atît de însetat de neasemuit, lupta cu un mister orb la problemele omenești. Cu trecerea anilor, se retrage tot mai mult pe poziția de observator și de martor ocular, discrepanțele dintre el și viață devin tot mai numeroase, dar el știe deja că ceea ce este mai adevărat și mai bun în natura umană, ca și ceea ce este respingător, trebuie să rămînă neexprimat, deoarece nici măcar arta nu posedă mijloace de a eterniza acele laturi ale ființei noastre. Dar nu numai aceasta era cauza. „Și aș mai fi putut spune multe, dacă mi s-ar fi lăsat libertatea de a divulga întregul adevăr".

Iată o mărturisire care cuprinde drama gînditorului și a moralistului. Presiunea ambianței, perdelele groase ale miturilor religioase, sociale, de moravuri, diversele tabu-uri de neclintit, tot ceea ce frînează ideile și sinceritatea atît în societatea timpurilor noastre, cît și în cea primitivă. Toate acestea le vedem cuprinse în mărturisirea leonardiană despre inevitabila îngrădire a adevărului. (...).

În timp ce Leonardo picta *Cina cea de taină* nu se poate să nu-și fi dat seama că aceasta era de fapt drama fundamentală, repetabilă a adevărului. S-a gîndit poate, atunci cînd a purces la treabă, că problema o va constitui redarea jocului mușchilor, expresia ochilor și a gesturilor, de aceea s-a cufundat atît de îndelung în studiul lor. Poate că, mai tîrziu, lucrul l-a absorbit în asemenea măsură, încît nu și-a mai amintit alt adevăr, în afara adevărului naturii, socotind că a fi credincios naturii este singura obligație a unui artist. Dar această puternică dramă a adevărului și a minciunii depășea natura, așa cum era înțeleasă ea de arta acelui timp. Răzbunarea naturii nu s-a lăsat mult așteptată. Culorile de ulei așternute pe zidul prost pregătit al capelei — aceasta a fost greșeala pe care n-au putut s-o înțeleagă și s-o justifice cunoscătorii tainelor meseriei. A urmat apoi umezeala care a degradat fresca. Oamenii au înfăptuit restul. Leonardo nu picta prosternîndu-se. Pictura era pentru el înainte de toate o problemă a formei : chimia culorilor, modalitatea de fixare pe zid îi absorbea atenția, încît unui observator din afară i-ar fi putut apărea ca un artist indiferent la sensul emanat dincolo de granițele desenului și ale picturalului. Știa prea bine că mijloacele de care dispunea erau prea îndărătnice și grosolane pentru fixarea viziunilor fugitive. Și-a apărat adevărul artei lui. Ar fi putut să fie și în viață consecvent ? Condamnat, ca toți semenii la traiul pămîntean, la felurite activități mărunte, neocrotit de orgoliu, rea-voință, amenințări de tot felul, cel mai adesea s-a reținut de la fapte, cînd acestea nu-i erau impuse de împrejurări, fără însă să adopte vreodată o poziție de frondă. Strălucirea titlului princiar i-a mascat adevărul caracterului lui Borgia. Arta acelor vremi nu dorea să-și depășească hotarele, dădea cezarului ce i se cuvine. Nu se născuse încă mitul despre responsabilitatea artei, iar fidelitatea față de natură era singura ei garanție.

(.....)

Adevărul nu-și dezvăluie oricui taina lui supremă, este indivizibil, o singură parte a chipului îi este luminată, dar lumina se stinge repede din cauza umbrei pe care o aruncă cealaltă jumătate. Cu toate acestea, ne este

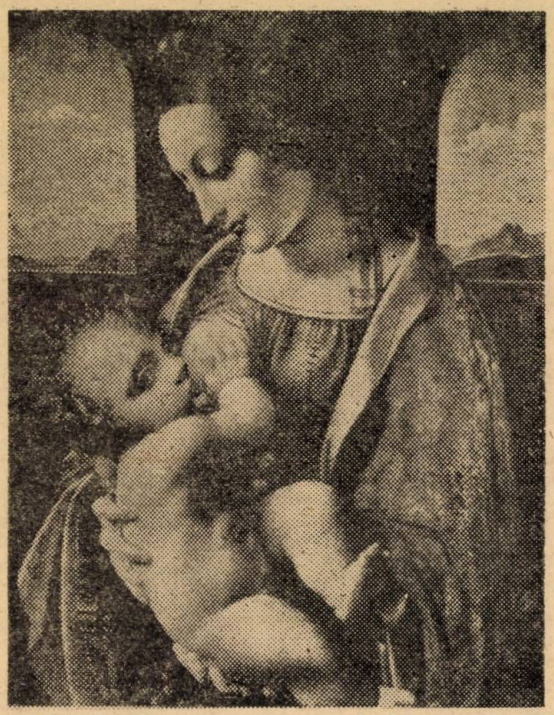

Leonardo da VINCI : „Madona Litta"

atît de indispensabil, încît viața fără el s-ar pierde orice gust și miros. De aceea a și fost dintotdeauna mereu slăvit, cu sinceritate sau fățărnicie, cel mai adesea fără măsură, de vreme ce esența lui este timiditatea și ambiguitatea. În jurnalul lui intim, Leonardo numește minciuna „cel de al cincilea simț al gîndirii noastre", dar cinstea cuvenită a dat-o totuși adevărului, care „are atîta demnitate, încît chiar atunci cînd laudă lucruri de mai mică importanță, ele se înnobilează".

În această privință sentimentele omului de rînd sau ale înțeleptului sînt identice. Numai că înțeleptul este supus la probe grele. Faptele lui îl depășesc în spațiu și timp, nu poate fi previzibilă vreodată soarta ulterioară a creației lui, dacă va fi sau nu folosită ori interpretată de urmași în conformitate cu intenția și voința lui creatoare. Cea mai pură pasiune a adevărului a întovărășit truda lui Leonardo, cercetător al naturii și inginer genial, dar mașinăriile pe care le-a construit puteau servi, cum s-a și întîmplat, minciunii și morții.

Pentru Leonardo noțiunea de progres științific sau noțiunea de tehnică aveau încă integritate și este de crezut că lamentația sa nu implica încă îndoiala cu privire la rostul trudei sale.

„De ce trudești atîta, Leonardo ?" Abandonarea neașteptată a cercetărilor și experiențelor științifice în favoarea artei, învecinată cu împărăția spiritului, revenirile capricioase și imprevizibile la aspra disciplină a științelor exacte, să fi mărturisit deja aceste oscilații, dubiile creatorului sau trebuie interpretate ca o tînjire după liniște ?

Bunavestirea din Uffizi este saturată de liniște, fiecare gest fiind doar început de gest, preludiu al mișcării, căci nu se împlinește în cadrul tabloului, ci contribuie doar la instaurarea stării de liniște. Este ca o muzică, pe neașteptate curmată. Ritmurile melodiei se înalță și recad, fără să mai atingă auzul. Totul abia urmează a se săvîrși. Marea noutate pe care viața o aduce cu sine, marea uimire veșnic încercată. În ultimul tablou pictat de Leonardo, *Ioan Botezătorul,* nu vom mai afla liniștea. Eroul este ambiguu în frumusețea lui păgînă, cu toate că poartă crucea. Ambiguu este și surîsul Androginului, nelinștitorul gest al mîinii. Două mituri contrare, legate într-o singură semnificație. Frumosul — adevărul artistului — atît de aproape de strălucirea unei iluzii și totuși existînd real. Triumful vieții asupra morții. Nimic mai mult.

Prezentare și traducere,
Natalia CANTEMIR

Copiii lumii nu au nevoie de arme!

La fiecare două secunde, în lume moare de foame un copil. În același interval de timp, peste 60 000 de dolari sînt devorați de cursa înarmărilor. Pentru uciderea unui om sînt suficiente 15 grame de explozibil. La această oră, pentru fiecare locuitor al Europei — copil, tînăr, adult sau bătrîn, revin 73 de tone de explozibil. Sînt cîteva dintre datele care pun încă o dată în lumină caracterul aberant, ilogic al înarmărilor, acest moloh insațiabil care înghite imense resurse umane, materiale și financiare, care obstrucționează calea spre progres și dezvoltare a popoarelor, care — în fine — pune într-un grav pericol însăși perpetuarea civilizației pe Terra.

Iar în această cursă contracronometru spre autodistrugere și spre neant, ei, copiii lumii, sînt cel mai grav afectați. În primul rînd, le este umbrit prezentul de acești munți de arme care le răpesc literalmente pîinea de la gură. Cifrele sînt categorice în acest sens :

● A suta parte din sumele pe care lumea le consacră, anual, armamentelor ar putea contribui din plin la ameliorarea hranei și stării de sănătate ale celor mai sărace familii de pe glob.

● Cu suma de 40 miliarde de dolari, reprezentînd costul unui sistem de rachete intercontinentale, s-ar putea asigura hrana pentru 50 milioane de copii subnutriți, sau construirea a 65 000 centre de asistență medicală, sau a 340 000 de școli primare.

● Fondul alocat pentru instruirea și echiparea unui soldat ar ajunge pentru asigurarea condițiilor de școlarizare a 80 de copii pe timp de un an.

● Înghețarea cheltuielilor militare ar elibera o sumă de 3 ori mai mare decît cheltuielile mondiale pentru sănătate și educație.

● O treime din costul unui singur submarin nuclear ar ajunge pentru eradicarea malariei pe glob, malarie ce afectează numeroși copii din așazisa „lume a treia".

● Un submarin „Trident" costă tot atît cît un an de studii pentru 16 milioane de copii, iar o rachetă MX — cît 5 spitale.

● Prețul unui singur avion de vînătoare „F-14" echivalează cu 9 școli.

● Un exercițiu efectuat de un batalion de tancuri este egal cu costul a 28 grădinițe de copii.

● O zi fără cheltuieli militare ar salva de la moarte 17 milioane de copii înfometați.

Statisticile, anuarele, studiile experților în problemele dezarmării oferă din abundență cifre comparative, ca cele de mai sus. Toate aceste echivalențe demonstrează fără putere de tăgadă că armele umbresc și fură copilăria a milioane și milioane de copii de pe întinsul globului. Dar aceste arme — tot mai sofisticate, tot mai distrugătoare și al căror control este tot mai greu de asigurat — amenință însăși viața copiilor, generația de mîine a omenirii. Într-adevăr, detonarea celor peste 50 000 de focoase nucleare existente în lume, cu o putere distructivă de un milion de ori mai mare decît cea a bombei de la Hiroshima, ar transforma Terra într-un pustiu radioactiv.

„Omenirea datorează copilului tot ce-i poate dărui ea mai bun", se spune în preambulul „Declarației drepturilor copilului", adoptat de O.N.U. cu mai bine de un sfert de veac în urmă. Date fiind actualele cadențe ale înarmării, care nu țin seama de necesitățile și aspirațiile copiilor, se impune adoptarea unei atitudini ferme pentru rezolvarea acestei contradicții grave ce minează însuși viitorul omenirii. Există numeroase soluții apte să redea copiilor copilăria. Toate sînt însă condiționate de inițierea unei acțiuni mondiale responsabile în direcția dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare. Renunțarea la arme, un transfer benefic al fondurilor astfel eliberate ar crea premisele asigurării unui viitor de pace și prosperitate pentru toți copiii planetei. Copiii lumii au nevoie de pîine, de asistență medicală, de școli, nu de tancuri, bombe sau rachete. Copiii lumii au nevoie de viață, de liniște, de PACE !

ACHILLE CAMPANILE

VIAȚA LUI SOCRATE

În aerul limpede al amurgului zburau liliecii în jurul Partenonului și bătrînii Atenei, așezați pe trepte pentru a se răcori, discutau în liniște. Tunicile albe, paloarea fețelor, bărbile cărunte aproape că-i făceau să se confunde cu statuile de marmură și sculpturile în relief.

Zgomotele și freamătul orașului ajungeau atenuate la ora aceea de mare forfotă și dezordine, împreună cu un miros de fructe răscoapte ce dădea o neliniște și o tristețe profundă, de neexplicat.

„Băiatul meu" — spunea unul dintre înțelepții cu barba cărunță — „nu are deloc chef să învețe".

„Copiii aceștia" — observă un bătrînel zbîrcit tot — „te aduc la disperare. Și pe nepoții mei, ca să-i fac să învețe, trebuia să-i lovesc cu cravașa".

„Ei", — suspină un al treilea, aranjîndu-și cutele tunicii, „nu mai e ca pe vremea noastră. Astăzi tineretul este foarte distrat. Jocul cu mingea, discul, alergarea, iată lucrurile ce-l interesează. Învățătura însă, nimic".

Sculptorul Sofroniscos îi asculta cu un surîs superior.

„În schimb", — spuse el la sfîrșit — „băiatul meu studiază continuu. Noapte și zi la birou. Își distruge ochii pe texte. Trebuie să-l constrîng eu să se ducă la culcare".

„Va deveni un mare învățat" — observă un prieten cu invidie.

„Aceștia sînt copii care dau părinților satisfacție" — spune un altul suspinînd.

„Îmi consumă mult din uleiul pentru opaiț ca să onoreze ideea" — răspunse Sofroniscos. „O avere, nu altceva".

„Bani binecuvîntați" — spuseră toți.

„Desigur". — zise Sofroniscos cu mîndrie — „și nu vă ascund că sînt foarte mulțumit de băiatul acesta".

Ceilalți bătrîni crăpau de invidie. Se ridicară. De acum ziua se sfîrșise și se zărea trecînd cîte o matroană leneșă într-un cearșaf alb, cîte o brunetă slabă și nervoasă se furișa pe străduțe. Atena...

Ce studia fiul lui Sofroniscos? Într-un cuvînt: totul.

Nu exista ramură a științei pe care s-o lase să-i scape. Istoria apoi ne-a confirmat-o. El — după cum știți din cele aflate la școală — a fost un mare învățat. A fost cel care a formulat faimosul dicton: „Eu nu știu decît un singur lucru: că nu știu nimic".

A putut ajunge la această concluzie după ani de studiu, la capătul cărora, analizînd toate disciplinele, s-a convins că minții noastre slabe nu-i este dat să știe nimic.

Dar această concluzie, care i-a adus atîta succes din partea urmașilor, nu se poate spune că a fost la fel de bine apreciată de contemporani.

Sosi ziua examenului.

Tatăl său, cu toate că-l știa foarte studios, se temea de severitatea profesorilor și-l recomandase prin intermediul unor prieteni cu influență.

„Bine", — spuse lui Socrate examinatorul, dispus să-l favorizeze, „știu că ești un tînăr studios. Spune-mi, deci, ce știi".

Socrate deveni foarte serios.

„Eu" — începu — „nu știu decît un singur lucru...".

„Este cam puțin", observă profesorul, întunecîndu-se și schimbînd priviri pline de înțeles cu colegii de comisie, „oricum spune-ni-l".

„Știu" — continuă Socrate cu mare seninătate — „că nu știu nimic".

„Este o noțiune frumoasă" — zise printre dinți unul dintre profesorii care asistau.

„Hai", — interveni examinatorul întorcîndu-se spre elev — „gîndește-te înainte de a răspunde: ce anume știi?"

„Nimic, domnule profesor", susținu Socrate cu fermitate și respect" vă asigur. Sau, mai bine, nu știu decît lucru acesta: că nu știu nimic".

„Dar ceva tot vei fi știind".

„Nimic, nimic în adevăr. Bine-înțeles cu excepția acestuia". „Care?"

„Că nu știu nimic".

„Dar nimic e prea puțin. Hai, stoarce-ți creierii".

„Vă repet că știu un singur lucru".

„Ei atunci spune-l".

„Știu că nu știu nimic".

În cele din urmă profesorul își pierdu răbdarea.

„Și în condițiile acestea" — strigă —" ai neobrăzarea să te prezinți la examen? Afară!"

„Dar domnule profesor, chiar dacă aș studia mai mult aș ști tot mai puțin".

„Afară, îți spun. Respins!"

Cînd tatăl află, îl luă pe Socrate la palme.

„Măgarule", striga „m-ai făcut să cheltuiesc atîția bani pentru cărți pentru taxe, pentru instruirea ta. Cincisprezece butoaie cu ulei pentru opaiț ai consumat. Frumos rezultat! Ce-ai învățat? Să auzim".

„Am învățat" zise senin Socrate „aceasta: că nu știu nimic".

„A, mai faci și pe spiritualul? Nerușinatule!"

Mama sări în ajutor.

„Hai, spune „Socrate, nu fi așa de rău. Învață. Pune-te pe treabă. Ai să vezi că în octombrie, cu puțină bunăvoință, vei ști ceva".

„Dar am studiat, mamă", insista Socrate cu senină fermitate „îți jur că am studiat".

„Și ce știi?"

„Aceasta: că nu știu nimic".

„Nu se dă bătut. Mai încăpățînat decît un catîr. Cel puțin nu te mai făli cu asta. Spune că știi puțină geografie, puțină istorie".

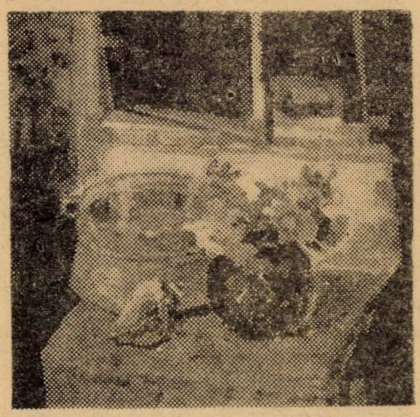

Constantin Daradici: „Lîngă fereastră"

Vestea despre nefericitul rezultat al examenului lui Socrate începu să circule.

„Vezi?" zicea lumea arătîndu-l cu degetul, cînd Socrate trecea pe stradă. „E Socrate".

„Acela care nu știe nimic?"

„Da. Măgarul acela renumit care a studiat atîta și nu a învățat nimic".

„Am auzit spunîndu-se însă", observa cineva cu voce joasă „că se lăuda că a învățat totuși ceva".

„Da. Spune că a învățat că nu știe nimic".

„Pe deasupra, e și cinic".

Și mamele către copii:

„Învățați, copilași, de nu, veți ajunge ca Socrate".

Cît despre tatăl lui Socrate, faptul fusese pentru el o lovitură cumplită. Seara nu se mai ducea nici măcar să se răcorească pe treptele Partenonului, pentru că ceilalți bătrîni, văzîndu-l, își luau un aer de circumstanță.

„Ei", îl întrebau, cu prefăcută consternare, „băiatul tău? A încurcat-o?"

Iar cîte o dată, cînd el ocolea prin altă parte, își dădeau coate și se hlizeau cu gurile fără dinți.

„Fanfaronul acela" șușoteau „cît se mai lăuda cu fiu-su. Na, ține asta".

Și făceau un gest vulgar.

Într-o zi bomba explodează: Socrate a deschis o școală pe cont propriu. Scandalul a fost mare.

„Cîtă nerușinare!" spuneau cîțiva.

Iar alții:

„Este un neobrăzat. El însuși declară că nu știe nimic și pretinde pînă și să aibă o catedră.

Cineva dădea din cap.

„Unde am ajuns! Astăzi urcă la catedră chiar și aceia care recunosc că nu știu nimic".

„Eu însă aș dori să aflu ce anume predă, dacă nu știe nimic", observa un altul.

Mai mulți încercară să se informeze și rămaseră înmărmuriți.

„Se pare" au spus „că va preda singurul lucru pe care îl știe: de a nu ști nimic".

„Dar asta știu și eu să predau" spuneau alții. „Și nu-i nevoie să te duci la școală ca s-o înveți".

„Ba chiar, este un lucru care se învață mai bine neducîndu-te decît ducîndu-te la școală".

„Și pe urmă, ce-i interesează pe alții această noțiune? Este afacerea lui. Cînd unul a învățat că Socrate nu știe nimic, și-a făcut o frumoasă cultură! Vastă! Eu pe copiii mei nu i-aș trimite niciodată să studieze la Socrate".

Nu vă mai spun apoi ceea ce s-a întîmplat cînd s-a aflat că Socrate fusese inclus, printre cei trei, pentru noile numiri ale Academiei din Atena și că avea mari șanse să fie ales.

„Ei, auziți", spuneau toți „pînă acum primeau nulități, acum însă de-a dreptul ignoranți. De-a dreptul pe cei care mărturisesc că sînt ignoranți, care, chiar, își declară și se laudă cu ignoranța".

Încurajați, părinții începură să spună:

„E inutil să mai trimitem copiii la școală. Priviți-l pe Socrate ce carieră a făcut, fără să știe nimic. Să rămînă dobitoci. Astfel, într-o zi, îi vor numi profesori. Și academicieni".

S-au spus chiar și ciudățenii. Un băiat a spus în familie:

„Eu am studiat, știu multe lucruri".

Iar părinții:

„Nu mai spune și altora. Vrei să fii respins?"

Și unui oaspete care era prezent la scenă și care, neînțelegînd, întreba: „Ce-a spus?" răspunseră pentru a minimaliza:

„Nimic, nimic, a glumit".

De acum Socrate își făcuse o poziție. Devenise o autoritate în materie de învățămînt. Toți mergeau la școala lui. Și nu fitecine. Numai mari ca și casele: Platon, unul dintre cei mai mari gînditori ai antichității, Xenofon. Pînă și nobilul Alcibiade.

„E o școală comodă", ziceau toți „obții un titlu de studii cu trudă puțină. Ajunge să știi că nu se știe nimic".

Aceasta toți o învățau rapid. Și pe urmă era povestea aceea că Socrate făcea lecția plimbîndu-se. Ceea ce atrăgea pe mulți.

„Nu mai e nici măcar plictiseala de a sta în clasă", spuneau „se merge la plimbare și trebuie să înveți că nu știm nimic".

Era școala ideală.

Apoi, cu scuza de a face lecție, Socrate se prezenta cu toți elevii în case particulare, chiar și la ora prînzului. Și cîteodată pînă și în anumite case care... S-o lăsăm baltă! În sfîrșit, un mic carnaval. Și lumea murmura.

Nici elevii nu aveau o faimă bună. Despre Alcibiade se povesteau lucruri foarte grave. Platon era considerat un fel de colegian vicios, despre el lumea spunînd: „Dacă nu se corectează, va sfîrși rău".

Între timp Socrate își continua cariera triumfală de gînditor, filosof, profesor și polemist, continuu bazată pe ideea fundamentală a teoriei lui; adică de a ști el un singur lucru: că nu știe nimic.

Cum se întîmplă adesea, începu invidia concurenților.

Era un alt filosof, Pirron, scepticul, căruia nu-i pica bine succesul lui Socrate. Acesta, dușman declarat al gloriei, căuta

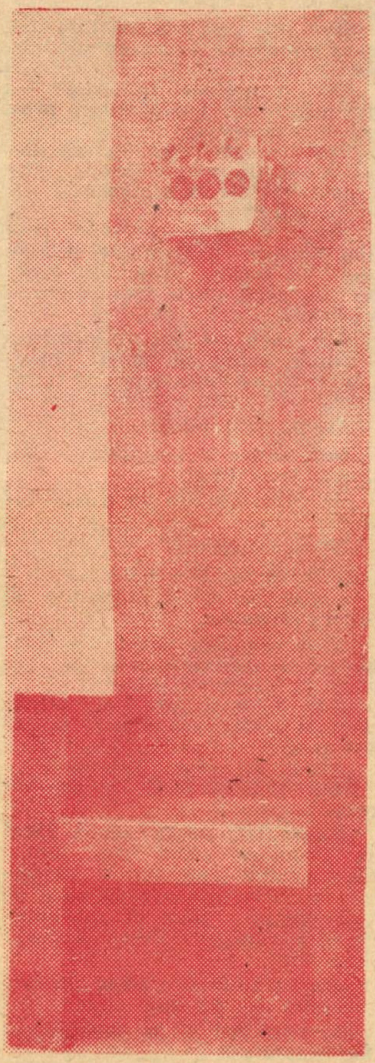

Ovidiu Maitec: „Tronul lui Mircea", 1984, lemn de nuc

punctul slab pentru a-și lovi colegul. Dar cum să-i ataci teoriile, dacă Socrate însuși mărturisea de a nu ști nimic? Să-l trateze ca pe un ignorant? Să-l demaște ca atare? El era primul care își afișa ignoranța și acest lucru preda altora. Reușise să transforme ignoranța în materie de studiat. Pungaș nu glumă. Stătea în siguranță, în ciuda furiei colegilor. Pe de altă parte, Pirron era handicapat și de propriile-i teorii. El susținea principiul după care trebuie să ne îndoim de orice. Cum putea să-l aplice teoriilor socratice fără ca, implicit, să nu-și elogieze rivalul? Într-adevăr, ar fi trebuit să pună la îndoială faptul că Socrate n-ar ști nimic.

Dar, în fine, după o profundă gîndire, Pirron avu străfulgerarea geniului. Îl înfruntă pe Socrate.

„Tu" îi spuse „susții un singur lucru: că nu știi nimic".

„Exact".

„Dar, dacă nu știi nimic, nu știi nici lucrul acesta".

Socrate rămase ca paralizat. Era adevărat. Nu știa nici măcar aceasta. Dar aceasta o știa! Atunci nu era adevărat că nu știe nimic. Întreg eșafodajul culturii sale se clătina. Unica sa cunoaștere se ducea de rîpă.

Astfel, ar fi trebuit poate să modifice propria maximă: „Noi știm un singur lucru. De a ști numai lucrul acesta".

Dar l-ar fi întrebat:

„Ce lucru?"

„De a ști un singur lucru".

„Dar care?"

„Acesta".

Și nimeni n-ar fi înțeles nimic în rest, una e să spui că nu se știe nimic și alta că se știe un lucru singur. Acest singur lucru strică totul.

S-a sfîrșit că l-au pus sub cercetare. Fu prăbușirea mitului.

Îl condamnară să bea cucuta.

Socrate a murit senin, după cum trăise. Este mai mult ca oricînd convins că știe un singur lucru: că știa numai acest lucru.

Zburau liliecii în jurul Partenonului.

Din *Viața oamenilor ilustri*, Milano, Rizzoli, 1975

Traducere de
Eleonora CÂRCĂLEANU

● FELURIMI ●

● Omul care nu știe carte (...) au de a nu se va învăța de la alții care le știu, se aseamănă cu viețuitoarele cele necuvîntătoare, care nu știu ce fac de vreme ce n-au minte, se aseamănă orbilor, pentru că precum orbul nevăzînd lumina soarelui nu știe unde merge, nici ce este înaintea lui, ci de multe ori în gropi și surpături, căzînd, se omoară. **(Antim Ivireanu)**

● Științele sînt uși, iar cheile lor sînt cercetările. **(Anton Pann).**

ACHILLE CAMPANILE

MĂGARUL LUI BURIDAN

Jean Buridan, născut la Béthune (1300 circa — 1358 circa), rector al universității din Paris, elev al lui Occam, a intrat în istorie prin comparația măgarului care ar fi murit de foame mai înainte de a se hotărî pentru una din cele două căpițe de fîn ce i-au fost puse înainte, la distanță egală. În cărțile lui, însă, nu se află această comparație. Cum se explică, dar, că numele îi este legat, de-a lungul secolelor, de măgarul acela, ba chiar că el este cunoscut de marele public doar prin acel măgar? Critica istorică spune: „Cu comparația aceea s-a urmărit să se ridiculizeze teoria lui privind libertatea umană îngrădită de voință care după el, se identifică cu intelectul". De acord, dar cum? Cînd? În ce fel? De ce?

Îngăduie, o cititorule, să te port cu mine (cum? te supără dacă te tutuiesc? este la modă, știi), îngăduie deci, cititorule, să fim per tu și să te port cu mine, în această seară, prin severul edificiu al universității din Paris, între anii 1327 și 1348, exact în perioada rectoratului Buridan.

O, nu mai este vorba de acele modeste colibe care au dat artelor și științelor numele de trivium și quadrivium pentru a indica răscrucile străzii Santa Genoveffa, unde locuiau profesorii. Acuma, colibele acelea au fost demolate și în locul lor s-a ridicat o universitate impunătoare care, prin protecția și avantajele acordate de către Filip cel Frumos, s-a putut extinde și transforma, de-a dreptul, într-o cetate invincibilă a ortodoxiei creștine. E puțină vreme de cînd s-a încheiat perioada de aur a scolasticii, dar nu într-atît, încît ea să fi apus cu totul. Ba chiar, scolasticul Buridan este, nici mai mult nici mai puțin, rectorul universității. Mari nume s-au succedat la acele catedre: de la Albertus Magnus la Toma d'Aquino. Și ce este mai frumos decît să fii rector? prea dotat din punctul de Jean Buridan, care nu era vedere al intelectului, ci datora totul, în mod sigur, propriei voințe, fiind — evident — înainte de Alfieri unul care a vrut, mereu a vrut, puternic a vrut, eră pe drept cuvînt fericit că ajunsese să ocupe locul acela precum și pentru că îl învinsese — cum credea — cu propria teorie despre libertate și voință pe celebrul aquinat.

Numai că, într-o zi, pe cînd traversa curtea universității umflat în pene de propria-i autoritate, datorată numai și numai voinței, tresare, nevenindu-i a da crezare propriilor urechi; dintr-un grup de elevi i-a ajuns o frază pur și simplu incredibilă: „Măgarul acela de Buridan...".

Buridan a vrut să clarifice, situația. „Ei bine" a întrebat el pe elevul de la care pornise fraza „ce ai vrut să spui?". Elevul a știut să întoarcă lucrurile cu subtilitate scolastică. A găsit un *argumentum* necatalogat de Aristotel, și care s-ar putea numi *raggi ratorium*. A răspuns: „Făceam aluzie la faimoasa dumneavoastră teorie a libertății". Era adevărul. Îi spunea măgar tocmai pentru teoria aceea. Dar a adăugat: „Mi s-a spus că ați ilustrat-o cu comparația unui măgar care, aflat între două căpițe de fîn, la distanță egală de el, nu s-ar hotărî niciodată pentru una sau pentru cealaltă. De aceea, spunînd «măgarul acela al lui Buridan»[1], mă gîndeam la protagonistul comparației dumneavoastră".

Doctor diabolicus! Dar Buridan n-a putut decît să admită. În fond era o aplicație a teoriei sale.

Faptul s-a răspîndit. „Ai aflat cum s-a dezvinovățit?" întrebau ceilalți elevi, repetîndu-se, fraza a început să-l scoată rău din sărite. Lăsînd la o parte echivocul, însuși faptul că numele lui părea de acuma legat cu trăinicie de comparația măgarului, nefăcută, în realitate, de el, îl irita îngrozitor.

Într-adevăr, era un lucru extraordinar de neplăcut. Toți colegii săi și foștii profesori ai universității — într-un cuvînt toți scolasticii — obținuseră porecle de vază.

Este adevărat că Abelard (acela al lui Héloise) ca și Piere Lombard, Piere de Poitiers și Gilbert au fost numiți de Vittorino Gualtieri, din cauza tratatelor lor (dintre care acela al lui Abelard se intitula *Sic et non:* poate că da, poate că nu), cele patru labirinte ale Franței. Dar Sant'Anselmo a fost numit «un nou Augustin», însuși Piere Lombard «*Magister sententiarum*»; Alexandru din Hales (Glocester) fu numit de școlari «*Doctor irrefragabilis*»; San Bonaventura din Bagnorea «*Doctor seraphicus*»; Albert din Bollstäd (Elveția) fu chemat pur și simplu «cel Mare»; Toma d'Aquino «*Doctor angelicus*»; William Warron «Doctor întemeiat»; Duns Scot «Doctor subtil»; Francisc de Mayron «Maestrul abstracțiilor»; Andrei Aragonezul «*Doctor mellifluus*»; Gualtiero Burleigh «Doctor lent și limpede»; William Ocçam «Doctor învincibil»; Raimond Lullo «Doctor foarte luminat»; Roger Bacon «*Doctor mirabilis*».

Astfel, dintr-o pură întîmplare, el ar trebui să intre în istorie cu porecla de *Doctor asininus?*

Amărît de aceste îndoieli, Buridan, cu ferma voință care caracteriza fiecare act al său și în baza careia își formulase faimoasa sa teorie despre libertate, înșfăcă tocul pentru a întocmi o dezmințire: „Declar că nu am făcut niciodată comparația etc. etc. care mi se atribuie, și deci îi somez pe toți și interzic să mi-o atribuie, etc. etc.". Așa, gîndea el, vor înceta să mai spună: „Măgarul acela de Buridan".

Dar imediat s-a îngălbenit. O grimasă cumplită îi apăru pe față. I se strecurase, pe neașteptate, un gînd (*intellectus*). Dacă, într-o zi, cineva ar fi spus „măgarul acela de Buridan" făcînd aluzie la mine și nu la animalul acela șovăitor din comparație? Dacă dau dezmințirea, toți vor înțelege că se face aluzie la mine. Și întrucît pentru el *intellectus* se identifica cu voința, fără a pierde timpul și cu aceeași voință care-i caracteriza fiecare gînd și de la care etc. etc., făcu rapid scrisoarea bucățele. Din acel moment, cînd auzea spunîndu-se „măgarul acela de Buridan", chiar dacă în sufletul lui suspecta că se referea la propria sa persoană, surîdea binevoitor, aprobînd. „Fac aluzie" — explica el celor prezenți — „la faimoasa mea comparație, știți. Nu veți fi crezînd...". Și care mai de care exploda, făcîndu-l măgar, fără teamă de pedeapsă.

Numai că, într-o bună zi, un student venit recent, care nu cunoștea istoria comparației, auzind că ceilalți elevi spuneau în prezența rectorului: „Măgarul acela de Buridan" și văzînd că Buridan, departe de a reacționa, surîdea binevoitor, deveni îndrăzneț. Prin urmare, gîndi el, în școala aceasta poți să-l faci pe rector măgar. Și, scrîind părinților, începu să-și dea aere: că el devenise cineva în universitate, că avea mare autoritate pe lîngă rector cu care — auzindu-l pe el — se bătea pe umăr, etc. Astfel dar, cînd părinții, oameni cumsecade și simpli de la țară care făceau sacrificii să-și mențină fiul la universitate, au venit la Paris pentru a se interesa cum mergea cu învățătura, elevul cel formidabil, ca să le arate autoritatea lui, se auzi spunînd în prezența celor doi bătrîni, în timp ce-l arăta pe rectorul care venise să-i informeze despre fiu: „Iată-l pe cretinul ăla de Buridan".

Deschide-te cerule!

„Dar cum?" — spunea elevul plîngînd, îndată ce fu

scărmănat de părinți și eliminat din universitate, „dar de ce? Toți îi spun măgar și eu?...“

Concluzie: în viață Buridan se amăra adesea din cauza echivocului și că i se atribuia acea odioasă comparație. Acuma, însă, din lumea cealaltă, mulțumește Cerului. Dacă n-ar fi fost măgarul acela binecuvîntat, numele meu ar fi fost dat uitării de multă vreme. În schimb este mai popular, dacă vreți, decît al contemporanilor mei, Boccaccio și Petrarca; sigur este, mai mult decît aceștia, pe buzele tuturor și datorez imortalitatea nu faptului că am respins scolastica tomistă, ci numai și numai acelui animal răbdător.

Acum, înainte de a termina, două cuvinte despre comparație. Este adevărat sau nu că „aflat între două căpițe la fel de gustuoase și la distanță egală, un măgar liber ar muri de foamea înainte de a-și duce la gură una dintre ele?“. Nu cred. Pentru una sau cealaltă s-ar hotărî. Ba chiar pentru amîndouă: mai întîi pentru una, apoi pentru cealaltă.

Măgar da, s-ar spune, dar nu cît acela căruia i s-a atribuit comparația.

Traducere de Eleonora CĂRCĂLEANU

---

[1] Sintagma din original „Quell'asino di Buridano“ are două sensuri: a) măgarul acela de Buridan și b) măgarul acela al lui Buridan, echivocul provenind de la prepoziția *Di*, care are diverse valori și funcții.

Pans Petrescu-COSTĂCHESCU: „Floarea-soarelui“

DE CE SCRIEȚI?

Într-un număr hors série din 1985, revista franceză Libération publică o anchetă, la care peste 400 de scriitori din toată lumea răspund la o unică întrebare: De ce scrieți? Printre participanți, nume de rezonanță, laureați ai premiului Nobel, adevărate legende vii ale literaturii universale de azi, nume, unele dintre ele, foarte cunoscute și prețuite de cititorul român. Am ales cîteva răspunsuri, apreciate de noi dintre cele mai interesante, răspunsuri tulburătoare, la o întrebare aparent banală, dar care vizează însăși rațiunea de a fi a literaturii. Diversitatea punctelor de vedere, confesiunile cu implicații mai largi pe care întrebarea de ce scrieți? le provoacă fac din ancheta cu pricina un document esențial și totodată palpitant privitor la condiția scriitorului în secolul XX.

C. L.

RAFAEL ALBERTI
(SPANIA)

Am crezut întotdeauna că scriu pentru a comunica cît mai clar posibil cu cei care mă citesc și mă ascultă. Chiar și în momentele celui mai mare ermetism am pretins claritate. E pentru că sînt dintr-o țară însorită, cu contururi clar decupate într-un golf mirific, cum e acela al Cadixului. Mă pasionează marea, copacii și florile din grădini, arhitecturile albe. Sînt un scriitor al liniștii și pentru liniște. Dar iată, am spus-o adesea, trăim între garoafă și sabie. Mi-a fost dat să mă nasc în veacul celor mai mari războaie și al celor mai minunate invenții care, în loc să fie puse în slujba vieții, sînt îndreptate spre moarte: nu domnește garoafa ci sabia. Dar, între garoafă și sabie, aleg garoafa. [...].

JORGE AMADO
(BRAZILIA)

Mai întîi, pentru a răspunde unei necesități interioare, unei vocații invincibile: chiar dacă aș voi, n-aș putea să nu scriu. Temele, personajele, împrejurările se impun, iar nevoia de a mă pune la masă și de a scrie devine imperioasă; astfel se naște un roman.

Pe de altă parte, scriu pentru a fi citit, pentru a avea o înrîurire asupra oamenilor, pentru a contribui la schimbarea realităților din țara mea, creînd poporului care suferă perspectiva unei vieți mai bune și ridicînd sus drapelul luptei și al speranței. Cred că literatura este o armă iar scriitorul interpretul dorințelor și luptelor poporului său. Așa am încercat să acționez în conceperea și realizarea operei mele de romancier. Scrisă de-a lungul a peste cincizeci de ani, opera mea păstrează, în diversitatea ei formală, o unitate perfectă care rezultă din poziția autorului în fața vieții și realității braziliene: alături de popor, împotriva dușmanilor poporului. Cu alte cuvinte, e vorba de o luptă neobosită pentru libertate, împotriva oprimării, împotriva prejudecăților, a tuturor prejudecăților, îndeosebi a rasismului, cea mai monstruoasă dintre toate, împotriva violenței de clasă, a exploatării muncitorilor, împotriva latifundiarilor, a feudalismului și capitalismului, care există deopotrivă în economia braziliană. O luptă pentru o societate civilă, contra dictaturilor militare și de orice fel. Pentru coexistență armonioasă între colectivitate și individ. Acestea sînt liniile de forță ale operei mele, în care poporul brazilian a fost eroul permanent și niciodată învins.

SAMUEL BECKETT
(laureat al Premiului Nobel)
(IRLANDA)

Nu-s bun de altceva.

ISAAC ASIMOV
(S.U.A.)

Scriu pentru același motiv pentru care respir; pentru că dacă n-aș face-o, aș muri.

HEINRIC BÖLL
(laureat al Premiului Nobel)
(R.F.G.)

Îmi place să scriu, e o bucurie să construiesc. Subiectul, conținutul, mesajul vin din ceea ce generația mea a trăit toate acestea îmi sînt într-un fel oferite, conținutul e întotdeauna un dar. Ceea ce nu înseamnă că subiectul este ceva inutil — un dar un lucru frumos. Dar scriitorul trebuie să „cucerească“ (pentru a întrebuința un cuvînt cam patetic) acest dar. [...].

JORGE LUIS BORGES
(ARGENTINA)

N-aș putea să mă opresc din scris. Am știut întotdeauna că destinul meu este un destin literar, de cititor și de asemenea, în chip imprudent, de scriitor.

Scriu pentru a răspunde unei urgențe, unei necesități interioare. Dacă aș fi fost Robinson Crusoe în insula sa sau Edmond Dantès din Contele de Monte-Cristo n-aș fi scris. Pînă la vîrsta de 30 de ani am citit ceea ce se scria despre mine. De atunci, am încetat s-o fac. Cînd public o carte, prietenii mei știu că nu trebuie să-mi vorbească despre ceea ce am scris. Astfel, public o carte și nu știu nimic despre critică, bună sau rea, dreaptă sau nedreaptă. Nici despre felul cum se vinde cartea. Asta îi poate interesa pe librari sau pe editori, nu pe scriitor.

Nu scriu nici pentru cei puțini, nici pentru cei mulți. O fac atunci cînd simt că trebuie s-o fac. Nu caut subiecte aștept subiectele să mă găsească... și, de altfel, chiar să le resping. Și dacă subiectele insistă, atunci scriu, pentru a putea trece la altceva.

Îmi amintesc de celebrele versuri ale lui Kipling, din If: „A ști să înfrunți eșecul și succesul și să tratezi la fel aceste două impostori“. Căci nimeni nu are atîtea succese și atîtea eșecuri pe cît crede.

Nu recitesc ceea ce scriu. Se întîmplă să fiu întrebat: „Ce vrea să spună cutare frază din cutare povestire?“. Răspund: „Am scris această povestire la vremea ei și n-am recitit-o de atunci“. Scrii o povestire la un moment dat, apoi vin cei care au timp s-o citească și, în cele din urmă, această povestire aparține mai mult cititorului decît autorului.

Cred că e nesănătos să te gîndești la trecut, cred că e nesănătos să te gîndești la aniversări. Încerc să trăiesc îndreptîndu-mă spre viitor. Mă gîndesc la ce voi scrie, nu la ce am scris.

În această casă veți căuta degeaba o carte de-a mea, nu veți găsi, afară de una singură, o carte inofensivă despre budism pe care am scris-o, Alicia Jurado și cu mine, și care e tradusă în japoneză.

Încerc să-mi protejez biblioteca. Cine sînt eu pentru a mă compara cu Voltaire sau Montaigne ? [...].

RAY BRADBURY
(S.U.A.)

De ce scriu ? Pentru că ador dinozaurii, muzeele și visele science-fiction de arhitectură futuristă, bîlciurile lumii care văd apariția viitorului, pe Buck Rogers care m-a antrenat către acest viitor pe cînd aveam 9 ani, și pe Flash Gordon cu care mi-am continuat călătoria la 10 ani, și pe H. G. Wells, și pe Jules Verne care mi-au fost de ajutor în călătoriile mele. Scriu pentru că m-am îndrăgostit de magicieni și de iluzioniști și pentru că Shakespeare a intrat în viața mea, m-a înșfăcat cu dinții lui puternici, m-a zguduit cu poezia lui pe cînd aveam 15 ani. [...]. Dar înainte de toate scriu pentru că sînt îndrăgostit de viață și pentru că îi sînt recunoscător de a-mi fi hărăzit să trăiesc în această epocă. Trebuie să-i ofer ceva în schimb, nu-i așa ?

ANTONY BURGESS
(MAREA BRITANIE)

Primul motiv e de ordin biologic și datează de cînd aveam 40 de ani. În vremea aceea scrisul a fost singurul mijloc de a-mi cîștiga existența. Lucram pe atunci în Borneo, ca funcționar colonial, într-o zi am avut o sincopă și s-a crezut că am o tumoare canceroasă. Am fost scos din serviciul colonial și trimis la Londra unde am aflat că tumoarea era neoperabilă și că-mi mai rămînea de trăit exact un an. Trebuia să-mi cîștig existența și să-mi hrănesc soția în aceste ultime douăsprezece luni. Dar nimeni nu voia să angajeze o persoană al cărei viitor era atît de compromis. În consecință, m-am pus pe scris ; în acel an am scris șase cărți, de asemenea numeroase articole și povestiri. La sfîrșitul acelui an, mai trăiam ; e posibil ca intensitatea muncii cerebrale să fi ucis tumoarea. După 28 de ani continui să scriu și tumoarea n-a reapărut. Scriu pentru că împrejurările mi-au hotărît profesia și era singura pe care eram capabil s-o exercit [...].

ERSKINE CALDWELL
(S.U.A.)

Am acum 81 de ani, și de la 12 ani n-am încetat să nu-mi placă să povestesc în scris tot felul de întîmplări. Am admirat capacitatea pe care o au unii de a povesti oral, dar, pentru mine, numai scrisul este demn de interes. Deîndată ce am fost suficient de priceput, am început să lucrez ca ziarist în speranța că voi învăța meseria de scriitor. Apoi am vrut să mă consacru scrisului de ficțiune, romanelor, nuvelelor și să fac din el scopul vieții mele [...].

Aveam impresia că imaginația poate produce tot materialul necesar ficțiunii și că experiența de viață îmi va fi mai utilă decît studiile academice.

Pot să spun azi, cu o sinceră umilință, că mi-am străduit să fiu un scriitor de ficțiune pentru a-mi satisface dorința de a crea oameni și situații care n-au existat niciodată înainte [...].

MIRCEA DINESCU
(ROMÂNIA)

Puneți-mi la dispoziție un ziar de provincie și o baracă de scînduri cu o firmă murdară, și în trei zile orașele vor mirosi a vanilie și a port deschis.

LAWRENCE DURELL
(MAREA BRITANIE)

Pentru `a mă supraveghea. La o întrebare idioată, un răspuns idiot ; într-adevăr, pentru a mă supraveghea.

FRIEDRICH DÜRRENMATT
(ELVEȚIA)

Este cea mai dificilă întrebare din cîte există. E atît de dificilă încît uneori se răspunde printr-o glumă. Scriu pentru că n-am devenit pictor, și n-am devenit pictor pentru că scriu. Este o întrebare ciudată pentru mine, e ca și cum aș întreba peștele „de ce înoți ?". Scriu pentru că sînt scriitor. Aș putea spune : „pentru a cîștiga bani", dar sînt alte profesiuni în care banii se pot cîștiga mult mai ușor. Întrebarea e atunci : „de ce am ales o muncă atît de grea ?". Nu știu. Pentru că e o pasiune. Cînd scriu sînt în fața unei catastrofe, am întotdeauna impresia că sînt un diletant, că nu știu germana, că n-am deloc imaginație, că mă aflu în fața unui gol.

UMBERTO ECO
(ITALIA)

Înainte de toate : am scris — odată. Nu înseamnă că de obicei scriu. De obicei fac un lucru ciudat, care constă în a trasa cuvinte pe o pagină — dar, evident, pentru dv. asta nu înseamnă scriere, ceea ce au făcut, Aristot, Kant, Descartes (al naibii acest sistem al artelor...), totuși. Atunci cînd am scris s-a întîmplat pentru că nu știam să spun povești copiilor mei, care creșteau. Atunci mi-am zis etc. etc....

Pans Petrescu-COSTĂCHESCU : „Campanule"

MAX FRISCH
(ELVEȚIA)

Răspunsul cel mai simplu e acela al lui Faulkner : pentru a-mi cîștiga existența. E o problemă de motivație și sînt mai multe, paralele. În primul rînd, e aceea a jocului : asemenea unui copil care se joacă în nisip cu o sîrmă, un copil care găsește o sîrmă și-i place s-o răsucească. O altă motivație e aceea de a „picta dracul pe perete", de a alunga astfel ceea ce poate fi o neliniște, o disperare, o anxietate. Pictorii preistorici au „alungat", pe perete, animalul de care le era frică. În literatură sînt multe sinucideri, dar autorii nu s-au sinucis întotdeauna. Reprezentarea unui fapt îți permite să nu-l săvîrșești.

O altă motivație : să realizez în ficțiune o dorință pe care n-o poți realiza în realitate. Cînd eram copil, aveam ideea fixă că, dacă reușeam să-mi imaginez cu mare precizie o fetiță de vîrsta mea, ea îmi va aparține. N-am reușit niciodată.

O alta : trăim lumea ca pe o lume care trece, și dorim s-o fixăm. Este, cu siguranță, una din cele mai vechi motivații. Cînd mă aflu într-un loc pe care nu-l voi mai vedea niciodată, îl descriu. Fixez, scriind, un lucru pe care l-am trăit, de exemplu declarația de război din 1939, care altfel s-ar pierde [...].

CARLOS FUENTES
(MEXIC)

Pentru că e unul din puținele lucruri pe care știu să le fac.

GABRIEL GARCIA MARQUEZ
(laureat al Premiului Nobel)
(COLUMBIA)

Pentru ca prietenii să mă iubească și mai mult.

WILLIAM GOLDING
(laureat al Premiului Nobel)
(MAREA BRITANIE)

Cum să se poată răspunde la o asemenea întrebare ? A fost o vreme, cînd eram tînăr, cînd credeam că se poate. Dar în ultimii cincizeci — șaizeci de ani mi-a fost din ce în ce mai greu să dau răspunsuri definitive, indiferent de subiect.

GUNTER GRASS
(R.F.G.)

Scriu pentru că nu pot face altceva.

GRAHAM GREEN
(MAREA BRITANIE)

De nevoie. Cînd am un furuncul care s-a copt îl apăs.

NICOLÁS GUILLEN
(CUBA)

În Cuba ne-am îndreptat privirile cu o nobilă curiozitate spre tradiția noastră literară care corespunde operei celor mai progresiști scriitori din secolul al XIX-lea și, în general, spre ceea ce a realizat în materie de artă clasa cea mai dezvoltată, din punct de vedere economic, a societății cubaneze, clasă care, în mod tacit sau evident, și-a clădit apogeul și prestigiul pe sclavie, inclusiv pe aceea impusă sclavilor africani al căror rol în integrarea națională a fost întotdeauna ascuns sau negat de către proprii lor exploatatori.

Marti, în preajma anului 1895, ne arată că după ce am învins Spania, va trebui să înfruntăm America de Nord. Deosebirea e că America de Nord, luînd-o înainte, s-a înfruntat ea cu noi, dorind să pună Spania în derută; a făcut-o pentru propriul folos, și nu pentru acela al unui popor care s-a bătut aprig, aproape un secol, pentru libertate. Astfel, generațiile cubaneze din primii ani ai Republicii s-au născut copleșite de acel pesimism chinuitor pe care îl provoacă marile eșecuri, cataclismele morale ireparabile. De aceea revoluția noastră nu s-a îndreptat numai împotriva politicului, economicului, socialului care se alterase în Cuba, dar și împotriva a ceea ce fusese corupt în cultură din cauza proximității imperialiste.

Iată drumul pe care ne-am hotărît să-l străbatem. Sîntem pe cale de a face primii pași, dar sînt pași siguri. În sfîrșit Cuba și America speră să fie studiate, apărate, prezentate, potrivit limbajului lor spiritual propriu, și nu printr-un limbaj împrumutat sau închiriat. Nu-i același lucru să vorbești din tranșee, sau de la o reuniune liniștită în timp ce-ți faci siesta. Și oare acela care n-a auzit șuieratul gloanțelor ori n-a respirat fumul prafului de pușcă va putea pedepsi sau ierta, adică va putea judeca ? [...].

ABE KOBO
(JAPONIA)

Această întrebare nu ține de logică, ea privește, fără îndoială, etica. La nivelul logicii, întrebarea este un nod al lui Moebius, conține în ea însăși răspunsul. Pentru scriitor, creația nu este numai rezultatul unei opțiuni, este o formă de viață. Întrebarea „de ce" este o parte constitutivă a vieții, și cum nu se poate găsi un argument care să justifice de ce trăim, tot așa nu se poate găsi un motiv pentru actul de a scrie.

Totuși din punct de vedere etic e o întrebare care trezește o oarecare nostalgie. E incontestabil că a existat o perioadă, plină de speranță, cînd această întrebare era posibilă (independent de posibilitatea de a răspunde la ea). Dar, traversînd o epocă asemănătoare unei poveri mult prea grele, scriitorul a fost dezamăgit și a devenit mai modest. Decît să dansezi prost dansul cu moartea, e preferabil să te consolezi și să-l dansezi bine. În vis, călătorul himeric care trece hotarul visează...

ALBERTO MORAVIA
(ITALIA)

La 16 ani, cînd am început să scriu primul meu roman, am hotărît ca de atunci să scriu zilnic, trei ore pe zi dimineața. După-amiaza și noaptea trebuiau consacrate acelor lucruri pe care le numeam atunci „viața" și care, în realitate, erau momentul în care „acționam". Această hotărîre atît de precoce a provocat în mine, de-a lungul anilor, un fel de obișnuință psihologică. De foarte mult timp scriu în fiecare dimineață, așa cum dorm în fiecare noapte și cum mănînc în fiecare zi: scrisul a sfîrșit prin a face parte din ritmul meu biologic.

O dată ritmul biologic stabilit, cînd scriu încerc mai ales să rezolv probleme literare, adică toate problemele, întrucît literatura este totul. În orice caz, înaintez ca măgarul din fabulă în urma morcovului. Din acest motiv, cînd sînt întrebat de ce scriu, răspund, de regulă, scriu pentru a ști de ce scriu.

AUGUSTO ROA-BASTOS
(PARAGUAY)

De ce scriu ? Din pricini atavice, poate. Știu, nu e un răspuns bun. Dar poate exista un răspuns exact la o întrebare atît de exactă ? Oricine scrie are, pentru această nebunie a scrisului, rațiunile sale publice și personale, chiar necunoscute lui și care nu-i vor fi niciînd cunoscute. Și, de la un scrib la altul, această gamă de motivații se întinde aproape la infinit. Rămîne scrisul și în el acea particulă a nenumăratelor lucruri care sîntem noi înșine, dar cu aceste lucruri nenumărate în interior ; parcele de adevăr, deci cu adevărul în fiecare din noi. Asemenea fiecărei picături din apa mării, cu întreaga mare în interior [...].

Dînd la o parte fanatismele noțiunii, pot spune că scriu pentru a încerca să-l cunosc pe celălalt, pe ceilalți, semenii mei, pentru că numai prin ei mă pot cunoaște. Nu doresc să umblu prin lume cu aerul că am ajuns întotdeauna prea tîrziu. Între altele, scriu pentru a evita ca pe această planetă amenințată de stingere, la frica de moarte să nu se adauge și frica de viață.

ALAIN ROBBE-GRILLET
(FRANȚA)

Scriu romane de treizeci și cinci de ani. Și încă nu știu de ce. Aveam o meserie care mă pasiona și în care promiteam o carieră strălucită. Aveam aproape treizeci de ani cînd am părăsit totul pentru a scrie niște cărți pe care nimeni nu le voia, nici editorii, nici, mai apoi, publicul. Asta nu m-a deranjat. Trebuia să scriu aceste cărți, fără să știu din ce motiv. Este un fel de angajare, fără îndoială, dar nu una de ordin politic sau social sau moral sau de orice altceva exterior literaturii. Este o angajare întru scriitură. Îmi dau seama, desigur, că aceasta s-ar putea explica cu ușurință prin cîteva vorbe mari: senzația de straniu față de lume, refuzul morții, grija de a introduce ordinea în mijlocul dezordinii etc. Dar mă păzesc de cuvintele mari. Am avut întotdeauna impresia că literatura este lucrul cel mai important. Dar nu pot preciza în ce sens. Am scris, vreme de mai mulți ani, o carte, Oglinda care revine, care se ocupă tocmai de aceste probleme : de unde vin aceste lucruri pe care le scriu și de ce să le scriu. Sincer vorbind, concluziile, dacă pot exista concluzii, sînt prea fragile pentru a le putea rezuma în cîteva cuvinte aici.

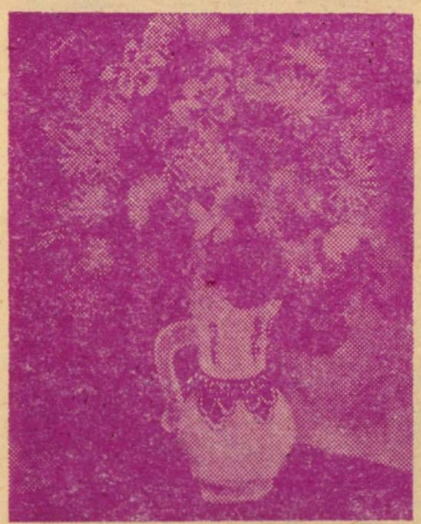

Pans PETRESCU-COSTĂCHESCU : „Vas cu flori"

ERNESTO SÁBATO
(ARGENTINA)

Sînt două forme de scriitură. Prima e aceea pe care o numim proză, în sensul propriu al cuvîntului, conformă faimoaselor „idei clare" ale lui Descartes, purificată de orice emoție, așa cum o găsim în teorema lui Pytagora, în modul de folosință a unei mașini de spălat sau într-un tratat de filozofie raționalistă. Cealaltă e aceea care vine din lumea emoțiilor, a viselor, a miturilor și a florilor de crin, din lumea poeziei în sensul propriu al cuvîntului, chiar dacă nu e scrisă în versuri. Versul nu este condiția necesară și suficientă a poeziei: Happy birthday to you n-are nimic de a face cu poezia, în vreme ce Faulkner sau Kafka, Cervantes sau Proust sînt la modul esențial poetici.

De ce se scriu aceste lucruri ? Nu sînt în stare să dau o explicație, deși sînt o mulțime de psihologi care se încapățînează să găsească una. Ele se întrupează în mod compulsiv cu aceeași violență și la fel de inexplicabil cum sînt fabricate visele și pentru motive identice. Ele exprimă, în singurul limbaj care le poate exprima, o totalitate complexă și contradictorie și nu sînt, cum pretind unii teoreticieni superficiali, un „reflex" al realității, ci un act activ și în chip ontologic creator, care se afirmă prin simboluri, metafore și mituri. Este cea mai înaltă și mai profundă manifestare a spiritului uman căci, cum a spus-o Hölderlin, omul este egalul lui Dumnezeu, cînd visează, și mai puțin decît un cerșetor, cînd gîndește. Prin această activitate, ființa umană atinge regiunea extremă a marilor enigme existențiale, enigme metaistorice, valabile pentru toate epocile și pentru toate locurile lumii. De aceea arta se poate schimba, dar nu progresează, visele de azi nu sînt mai „frumoase" decît visele lui Iosif.

Marx se întreba cu perplexitate, într-o scrisoare către un prieten, de ce Sofocle continuă să emoționeze, în vreme ce structurile economice, sociale și politice ale vremii noastre sînt atît de diferite de cele ale Greciei antice. Ceea ce dovedește că pînă și un geniu se poate înșela, atunci

cînd se lasă prea mult sfătuit de propriile doctrine.

FRANÇOISE SAGAN
(FRANȚA)

Pentru că ador acest lucru.

JAROSLAV SEIFERT
(laureat al Premiului Nobel)
(CEHOSLOVACIA)

Nu vă voi spune nimic nou. Nu poate fi decît dorința ce există în orice ființă de a lăsa o urmă, fie și numai o semnătură cu degetul, pe o oglindă aburită.

GEORGES SIMENON
(BELGIA)

Întrebarea dv. este foarte simplă, și răspunsul meu, foarte sincer, va fi la fel : scriu pentru că din copilărie am simțit nevoia să mă exprim și pentru că simt un fel de neliniște atunci cînd n-o fac.

MICHEL TOURNIER
(FRANȚA)

De ce scrieți ? La întrebarea aceasta Balzac a răspuns : ca să fiu bogat și celebru. Alții cu siguranță vor răspunde : pentru că este un act necesar echilibrului meu psihic, și aș scrie, chiar dacă n-aș fi publicat. Acestea sînt cele două răspunsuri extreme. În ce mă privește, voi răspunde : pentru a fi citit. Mă consider asemenea unui meserias retras fasonînd acest obiect manufacturat destinat să fie pus în vînzare, care este o carte. Cartea este o creație și această creație comportă un stadiu prim și unul secund. În primul stadiu inventez o povestire și personajele ei. În al doilea stadiu cititorul intră în posesia lor și continuă această creație pentru a o face a sa. Și cum orice creație produce o bucurie, încerc o îndoită bucurie : aceea de a crea și de a provoca creația cititorilor mei. Aprind în mine un foc care-mi dă căldură și lumină. Dar, în același timp, îl răspîndesc și observ pe întreg pămîntul milioane de mici flăcări tremurînde, pe care cărțile mele le aprind în spirite și în inimi. La Monteux (Gard) am vizitat fabrica de artificii Ruggieri. În niște bărăci mici și ușoare ca un fulg — gata să-și ia zborul la cea mai mică explozie — am văzut niște chimiști amestecînd în tuburi prafuri multicolore, care, mai tîrziu și foarte departe, urmau să devină fuzee luminoase, sori strălucitori, focuri bengale. Un scriitor este într-o anumită măsură un astfel de chimist ciudat.

JOHN UPDIKE
(S.U.A.)

Din cea mai fragedă copilărie am fost sedus de materialele artei mele, de creioane, hîrtie, mai tîrziu de mașina de scris și de toate ustensilele tipografice. După mai bine de treizeci de ani din viață, în care m-am ocupat de fabricarea propriilor mele cărți, sînt încă fermecat de procedeul tehnic și de actul miraculos care consistă în a-ți putea condensa amintirile, viziunile și micile descoperiri în semne întunecate ce pot fi cu ușurință reproduse. A te răspîndi astfel, într-un fel de baie de confeti care cad pe umerii și pe capetele oamenilor atunci cînd intră în librării sau cînd întorc paginile revistelor, este un imens privilegiu și un dispreț aruncat legilor pămîntești care hotărăsc asupra felului în care oamenii sînt puși să se cunoască unii pe alții. Această expansiune entuziastă a limitelor obișnuite ale spațiului este însoțită de un eventual dispreț împotriva limitelor timpului : speranța de a fi citit, auzit, apreciat după moarte. Scrisul este cu adevărat o artă minunată și scriitorul este, pe bună dreptate, invidiat de cei care trudesc ore întregi și care văd rezultatul muncii lor risipindu-se în vîrtejul nevoilor omenești.

Dar — se va spune — nu trebuie să existe un conținut, un mesaj în aceste cărți ? Presupun că plăcerea mea dezinteresată pentru jocul creației se însoțește cu dorința egoistă de a mă exprima și de a impune realitatea mea altora. Subiectele primelor mele cărți au fost istorisirile mamei și ale tatălui meu, culorile și nuanțele specifice Pennsylvaniei natale. Apoi, treptat, am putut înțelege și formula anumite scene din Noua Anglie adoptivă, ca și unele adevăruri, care mă surprindeau pe mine însumi, privind viața adultă, familia și societatea americană. Pentru a începe să scriu, am avut întotdeauna nevoia să simt că mă aflu pe punctul de a releva ceva care n-a mai fost relevat în totalitate — nici de Sinclair Lewis, nici de Faulkner, nici de iscusiții mei tovarăși de pagină de la The New Yorker. Am fost întotdeauna atras de cotloanele prăfuite, rar vizitate : unica mea povestire istorică l-a avut în vedere pe obscurul președinte James Buchanan, disprețuit în timpul vieții, și după moarte practic uitat, eclipsat de succesorul său, Abraham Lincoln. Unicul meu roman despre realitățile planetei s-a orientat către Sahelul african, o regiune a globului relativ departe de conștiința majorității americanilor, deși foametea repetată de acolo schimba puțin datele. Iată, în orice caz, punctul meu de vedere în ce privește datoria romancierului față de societate : a face public ceea ce altfel ar fi rămas obscur și a pune sub un ecleraj complex, din mai multe unghiuri, lucrurile care sînt de obicei luminate brutal, fie din dreapta fie din stînga, cealaltă jumătate rămînînd întotdeauna în umbră...

MARIO VARGAS LLOSA
(PERU)

Evenimentul care, pînă azi, a contat, cred, cel mai mult în viața mea, a fost acela de a fi învățat să citesc. Aveam 5 ani și eram un copil zburdalnic și visător. Revistele și cărțile de aventuri mi-au îmbogățit lumea în chip extraordinar, umplînd-o cu peripeții, cu țări și ființe fabuloase, eu fiind eroul, descoperitorul și încarnarea lor, cu toată forța unei imaginații pe care lecturile o mențineau într-o continuă erupție și care, cum se întîmplă adesea la copii, distingea cu greutate limitele dintre ficțiune și realitate. Timpul, desigur, a avut grijă să le facă vizibile și să arate că sînt de netrecut. Cred că vocația mea de romancier poartă în ea nostalgia acestor aventuri citite și cred că reprezintă un efort obscur de a refuza limitele dintre inventat și trăit. [...].

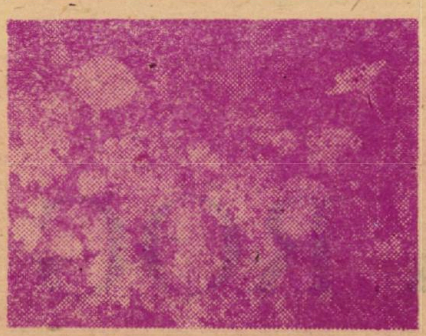

Pans PETRESCU-COSTĂCHESCU : „Vizdoage"

KURT VONNEGUT
(S.U.A.)

Scriu pentru că încerc o anumită satisfacție în a pune în ordine (cel puțin, așa sper) o mică porțiune de haos, pe o foaie de hîrtie. Dulgherii fac același lucru cu lemnul.

CHRISTA WOLF
(R.D.G.)

Aș putea să răspund printr-o vorbă de duh : scriu pentru a descoperi motivul pentru care simt nevoia să scriu.

În fapt, pentru mine scrisul este mai mult cheia care deschide ușa îndărătul căreia sînt păstrate inepuizabile domenii ale inconștientului. E drumul care conduce la depozitul cu lucruri interzise, cu ceea ce a fost dat la o parte încă din copilărie, cu ceea ce n-a fost admis, cu ceea ce n-a fost refulat. Este drumul care duce la izvoarele visului, ale imaginației și subiectivității.

Pentru mine aventura spirituală a scrisului înseamnă a afla în mine însămi acele forțe pe care aș putea să le eliberez și care, de-a lungul vieții, au fost, în condițiile istorice pe care le știm, bănuite de subiectivism și declarate : inutile, gratuite, dăunătoare, inutilizabile, necuviincioase, nesemnificative, dezavantajoase, interzise, păgubitoare, anarhice, amorale, fără scrupule, condamnabile, împotriva legii, necorespunzătoare, improprii, rușinoase, împotriva ordinii, plictisitoare, ridicole, maladive, nebunești, fără valoare, arbitrare, demne de dispreț, rizibile, smintite, imorale, iresponsabile, false, intempestive, incorecte, indecente, devastatoare, egoiste, inadmisibile, ingrate, radicale, rebele, neraționale. Aceste forțe au fost judecate drept negative, au fost anesteziate, înlănțuite, paralizate.

Ceea ce-mi produce teamă este modul în care funcționează, în societățile industriale, selecția forțelor și a eforturilor „rentabile" ale omului în detrimentul nevoilor și dorințelor sale „inutile". Tristețea care rezultă din această dihotomie și din această amputare stă cu siguranță la baza scrierilor mele. În zilele noastre arta este, fără îndoială, singurul refugiu, singurul schimb de experiență în vederea ajungerii la imaginea unui om nescindat. De aceea cred că a scrie este o formă de a mă pune la încercare pe mine însămi. [...].

Traducere de
Daniel DIMITRIU

PUȚINĂ MUZICĂ,

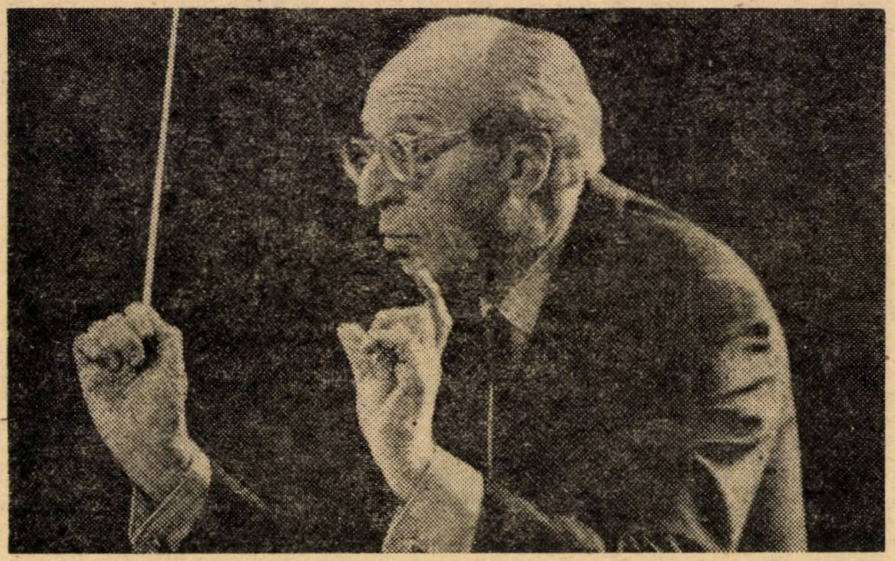

VĂ ROG!...

ENESCU
ȘI PRIETENII SĂI

Interviu cu artista emerită MARIOARA DAVIDOGLU

— Stimată maestră Marioara Davidoglu, v-am ascultat zile în șir povestind despre personalități ale scenei românești și internaționale. Știți, însă, ce ne-a mai făcut deosebită plăcere să reținem? Accentul pus de dumneavoastră pe cuvîntul „unic". În rostirea d-voastră devine „unic", are accentul pe „i".

— Accentele nu se pun, ele cad. Cad acolo unde le este locul, iar în rostire locul nu este neapărat logic, ci este mai ales afectiv. Așa simți că trebuie pus pentru a spune altceva decît ceea ce repeți în fiecare zi și cu fiecare ocazie.

— Într-adevăr, atunci vorbeați de George Enescu.

— Da. Anii în care Enescu a desfășurat la Iași o muncă enormă, artistică și patriotică, au fost anii 1916—1919, adică anii primului război mondial. Erau, atunci, adunați la Iași conducătorii țării, parlamentul, precum și cei mai mari artiști din capitală și de la naționalul craiovean. În iarna lui 1916 era un ger cumplit. Frigul și amărăciunile războiului erau uitate la concertele sale. În sala Naționalului nostru era căldura și entuziasmul credinței că Biruința va fi a noastră. La concertele sale nu se mai găsea nici un singur bilet, un singur loc liber. Te simțeai în al nouălea cer stînd în picioare să-l asculți numai — dacă de văzut nu puteai, din cauza celor din fața ta.

— În ciuda acestor dificultăți de procurare a biletelor, înțelegem că nu v-ați îngăduit să lipsiți de la concertele sale.

— Eram elevi ai Conservatorului și ai teatrului, eu și Gică Popovici. Din București venise, refugiată Lenuța Stănescu, elevă la clasa de canto. (Lenuța Stănescu era de pe la Brezoa. O cunoștea, din București, maestrul Nottara, și tot el o va boteza — aici la Iași — după succesul din „M-selle Nitouche" cu numele de Elena Zamora, nume ce i-a rămas toată viața). Toți trei făceam figurație obligatorie — ca elevi ai teatrului. În această calitate primeam 47 lei pe lună și o Carte de liberă intrare. De fapt, noi stăteam toată ziua în Teatru, și dacă aveam repetiții și dacă nu. Acolo era cald, dar mai ales, acolo erau repetițiile marilor actori, apoi ședințele Parlamentului. Pe toate le urmăream pierduți într-un colț al sălii.

— Un colț din care privirile erau fascinate de evenimentele și aparițiile din marea scenă a țării.

— Așa am cunoscut, adică am auzit și ascultat mulți oameni de seamă. Dar bucuria, fericirea noastră sporeau la concertele lui George Enescu. Ocupam, în mare grabă, loja de sus, de lîngă plafon. Aceea era loja Conservatorului. De acolo îl ascultam și-l aplaudam de ni se rupeau palmele.

Cîte o dată maestrul își arunca privirea spre noi. Atunci eram în culmea fericirii. Ni se părea că ne caută special, cu privirea și că — de ce nu? — se bucură că sîntem acolo sus. Îți dai seama, noi credeam că numai aplauzele noastre le aude și numai pe ale noastre le simte cît de sincere și puternic izbucnesc.

Grupului nostru — de trei — i s-a mai adăugat, repede, încă un coleg care — zicea el — urma muzica. Era însă cam mic, cam grăsuț și cam tuciuriu. Îl chema Petruță și era în foarte bună prietenie cu bătrînul portar al Teatrului, cu mos Munteanu. De fapt, ca să intre în sală fără bilet și fără invitație, nu de director avea el nevoie, ci de portar. Iaca de ce Gică Popovici nu-l prea înghițea pe bietul Petruță. Tocmai pentru că nu avea Carte de liberă intrare și fiindcă ar fi văzut, chiar el, cum Petruță i-ar fi pus lui mos Munteanu — direct în buzunar — un pachet de tutun de 20 de bani. Avea, deci, dovada sigură a relației sale. Zadarnic Elena Zamora voia să-l potolească, spunîndu-i că cel mai important lucru este dragostea lui pentru muzică. Gică al nostru tot mai bodogănea, pornit a ceartă, zicîndu-i, cînd „grăsunule", cînd „bucsai", așa cum numai atunci, la vîrsta aceea își pot oamenii îngădui. Petruță, însă, se făcea că nu-l aude și a rămas între noi, ce-i de-o vîrstă cu el.

— Frumos mai evocați aceste momente! Oare știți cît de puternic vi se aprinde privirea, cît de emoționată sînteți? Dacă ați avea o oglindă...

— Oglinda o am. Dar e una vie cu adevărat fermecată. În ea văd numai eu. Văd ce-am mai văzut odată... Cînd apărea George Enescu, avînd vioara în mînă, Petruță sărea de pe scaun vrăjit. Ochii i se aprindeau și șoptea încetișor — să nu supere pe nimeni — „E grozav, e dumnezeiesc!". Dar pe cine putea, oare, să supere!? Fiecare gîndeam și simțeam la fel. Nu ne rămînea neobservat nici măcar un fir din părul său, tare frumos.

— În curînd se va dovedi utilă această atentă „urmărire" a maestrului.

— Ei, da. Într-o zi, la un concert, se rupe o strună de la vioară. Enescu nu se oprește, cîntă înainte, iar Petruță descoperă locul unde a sărit struna și — în pauză — o ia la fugă într-acolo. Nu mică ne-a fost mirarea, cînd Bucsaiul — cum îi zicea Gică — vine cu o bucată de strună și o așează frumușel, în buzunarul surtucului. Asta aduce noroc, zice el. Noi am căzut pe gînduri. Ce fel de noroc, îl întreabă Elena Zamora? Noroc în carieră!

Din acel moment ochii noștri erau la arcuș, la strune și la mîinile fermecate ale maestrului. Ba, am făcut și o înțelegere: cum se va rupe o strună, cel care o găsește o va împărți frățește sau vom face în așa fel încît fiecare să avem cîte o bucată de strună de la vioara lui George Enescu. După fiecare spectacol, și dacă se rupeau corzi ori nu se rupeau, noi eram porniți pe căutat. Așa azi, așa mîine, stăteam la intrarea în scenă ca un planton. Desigur, încurcam și ieșirea că-ntr-o bună zi maestrul Nottara vine și el să-l aștepte pe Enescu pentru a stabili programul lor în spitale, printre răniți. Dintre cei care mergeau să aline durerea celor loviți de arma dușmană erau: George Enescu, Constantin Nottara, Maria Ventura, Constantin Tănase. Cum noi stăteam gră-

madă la ușă, maestrul Nottara ne întreabă ce facem, acolo. Îi spunem repede și în cor, că noi sîntem... căutători. Ce fel de căutători, întreabă rîzînd. De strune, răspundem noi. De strune aducătoare de noroc.

La ieșirea lui Enescu din scenă maestrul Nottara îi spune: Georgică, uite, dumnealor sînt căutători de strune de la vioara ta. Sînt marii tăi admiratori! Bine, bine, răspunde Enescu, le pot da un pachet să-l împartă. Nu, îi spunem. Noi căutăm dintr-acelea rupte din vioara d-voastră.

— Acesta a fost, probabil, primul dialog cu marele interpret, compozitor, dirijor și profesor. A fost însă, categoric, momentul care v-a legat și mai mult de locul concertelor sale.

— Atît de mult încît se obișnuise cu noi de-adevăratelea. Nu se mai arăta deloc surprins cînd se-mpiedica de noi. Surprizele însă urmau. După un matineu ne spune: după ce mă odihnesc puțin, vă rog să veniți la mine! Nu 'ne mai ținea pămîntul de bucurie și nerăbdare. Cînd maestrul însă se îmbrăca în cabina cea mare a D-nei Aglaia Pruteanu, noi am și dat buzna. S-a uitat la noi, îl mîngîie ușor pe cap pe Petruță. Apoi, ne spune: vreau să vă las o amintire pentru că văd cum nu lipsiți de la nici un concert. Asta înseamnă că iubiți muzica. Voi o să-mi spuneți doar ce vreți să vă cînt. Elena Zamora îi cere „Frühlingslied". Eu „Obad Provensal". Gică Popovici vrea „Momentul" de Rocherini, iar Petruță o bătută sau o horă. Genialul artist zîmbește și ne cîntă la fiecare ce am cerut. Au fost cele mai frumoase daruri, cea mai frumoasă amintire. (Vocea artistei scade. Acum parcă vorbește pentru sine. În „oglinda" sa fermecată nimic nu mai începe decît acea neprețuită amintire). Petruță plînge de fericire și-i sărută mîna cel dintîi. Tot așa facem și noi...

— Credem că ați refuza să ne spuneți numele întreg al lui Petruță. Fie și pentru faptul că el, în amintirile d-voastră, așa vreți să rămînă. Aparent numai fără importanță, căci în fapt avea „cel dintîi" inițiativa.

— Da. Tot el a fost acela care l-a rugat pe maestru să-i dea voie să ducă vioara de la Teatru pînă acasă, fiindcă — zicea el — e tare frig și să nu degere „mînuțele". Maestrul aprobă și astfel Petruță îl însoțea după fiecare concert pînă-n strada Vovidenia (azi George Enescu), la nord de Golia.

— Aceasta se petrecea deci, în timpul primului război mondial. Apoi, grupul celor patru „căutători" v-ați mai întîlnit?

— După ce s-a terminat războiul și suferința noastră a românilor, maestrul a plecat la Paris. Apoi a înconjurat Pămîntul să facă auzită și cunoscută muzica românească. Despre Petruță nu mai știam nimic. Elena Zamora a mers din succes în succes. Trece de la Paris în Italia și Spania, unde face lungi turnee. Eu cu Gică Popovici am rămas la Teatrul nostru. După un timp mă caută un om care avea să-mi spună ceva. Vine, cu pălăria în mînă și mă întreabă dacă-l recunosc. Era cel de-al patrulea „căutător", zice el. L-am recunoscut îndată, deși nu-i mai puteam zice Petruță. Mi-a spus că o duce greu. Era lăutar, chitarist. Se gîndise c-ar putea veni pe lîngă noi să cîștige un ban. L-am asigurat că vom face noi ceva pentru el și l-am întrebat dacă mai are vreo strună de la vioara lui Enescu. Atunci, scoate, cu grija, un carnețel în care avea o iconiță legată cu un firicel de arnici roșu, iar lîngă ea o strună. Era struna după care ne băteam. Era struna pe care el o zărise primul.

— Dar pe George Enescu, l-ați mai întîlnit? Spuneți-mi că da. N-aș vrea să cred că nu l-ați mai văzut.

— A mai trecut un șir lung de ani. Mă găseam la Paris. Mergeam, seara la concertele Colonne unde marele nostru Enescu era solist. Într-o seară îl aștept, și eu, la ieșire împreună cu cei ce-l aveau ca idol. Îmi bătea inima grozav. Nu reuseam să mă fac observată. Nu eram sigură că voi reuși să-i dau pe toți admiratorii săi la o parte pentru a mă apropia eu. Trecea, frumos și elegant ca nimeni altul, împărtind zîmbete doar schițate celor ce-l așteptau. Cînd să ajungă în dreptul meu îi strig: bună seara, maestre! S-a oprit și-mi zice: Română, sigur. De unde? De la Iași, răspund, sînt unul din cei patru „căutători" din anii 1916—1919. Erau mulți cei care-l așteptau. Mulți și de toate națiile. Atunci însă știam că vorbește numai cu mine. Era parcă un secret al nostru și numai al nostru.

În acei ani, zice maestrul, muzica era ca un balsam. Cîte bucurii aduse de muzică pe un timp al marilor noastre dureri; dar și speranțe! Îți mai aduci aminte de concertul pe care l-am dat numai pentru voi? Emoționată și mai mult, spun numele pieselor. Maestrul cade pe gînduri. Eu, parcă nu mai știu nimic din tot ce voiam să-i spun. Se instalează o clipă de liniște. Doar pașii ni se mai aud...

— Putem relua firul? Continuăm cu întîlnirea de la Paris?

— M-a întrebat despre toți. I-am spus că Zamora este în Franța. Știa. Se bucura de reușita ei. Aflase și de la Victor Eftimiu. Despre Popovici și despre mine i-am spus că sîntem tot la Naționalul ieșean. Era fericit că și Petruță este printre noi, la teatru, că îl chemam de cîte ori era nevoie de cineva cu chitara în vreo piesă. „Da, da — zice maestrul — e lăutar. De la început mi-am dat seama că e neam de lăutar. Vasăzică tot v-au ajutat strunele celea rupte. Să știți că nici eu nu v-am uitat. Nu v-am uitat pe nici unul. Te rog să-i spui asta și lui Petruță!". Mi-a întins mîna. Îmi părea rău că nu mai am vîrsta copilăriei să-i pot săruta frumoasa-i mînă cu aceeași evlavie...

Laurențiu ȘOITU

Antologia umorului

● Domnule doctor, spune o femeie specialistului în boli nervoase, sotul meu i s-a deraniat ceva la creier: adesea se întîmplă să îi vorbesc ore întregi, despre ceva, și descopăr revoltată că nu a reținut nici un cuvînt.

● — Ce este nou în acest sezon în moda feminină?

— Rochie-tunică și pantofi cu toc înalt subțire. Ansamblul se completează cu o sacoșă mare, viu colorată, pentru cartofi.

● Ospătarul aduce o halbă cu bere care trei sferturi conține spumă.

— Ospătar, eu vreau să beau berea, nu să mă bărbieresc!

● Soția — cum ai să trăiești fără mine?

Soțul — mai ieftin!

● Un șofer puțin ametit de băutură este oprit de un polițist.

— Ce e cu mine? merg prea repede?

— Nu domnule, zburați prea jos îi răspunde polițistul.

● La recrutare:

— Pari sănătos, zise medicul. Nici o maladie, nici o infirmitate!

— Nu prea văd bine, domnule doctor, spuse viitorul recrut. Sînt miop!

— Ia arată-mi pînă unde vezi!

— Vedeți musca aceea care se plimbă pe plafon? Ei bine, eu nu o văd.

● Verlaine, fiind în vizită la medicul Gistal, acesta îl rugă să îi scrie cîteva versuri în album:

Autorul „Sărbătorilor galante" se conformă, și albumul medicului se îmbogăți cu următorul catren:

De cînd doctorul Gistal / ne vindecă — Oh ce uimire! / Nu mai avem nici un spital / Avem în schimb trei cimitire...

● Molière, care nu avea o părere prea bună despre medicii din vremea sa a definit astfel diagnosticul medical:

— Omul suferind, în luptă cu boala, are nevoie de un arbitru, și recurge la diagnosticul medicului. Cînd medicul nimerește boala, omul a scăpat, cînd îl nimerește pe bolnav, omul e pierdut!

● Umoristul austriac Saphir este invitat într-o zi la dejun de către o doamnă distinsă, dar foarte zgîrcită.

La plecare doamna îl întrebă:

— Cînd mă veți onora din nou la dejun?

Iar Saphir care mîncase foarte prost răspunde:

— Chiar acum!

I. D.

CVINTET PENTRU CEI PATRU „VOCES"

ȘI UN CURIOS DIN UMBRA SĂLII DE CONCERTE

Dacă reușiți să treceți mai jos de acest titlu, intenționat ales să vă atragă cît mai mult atenția, veți fi martorii unei dispute referitoare la muzică, susținută cu multă ardoare, seriozitate și competență de violoniștii Bujor Prelipcean și Anton Diaconu, de violistul Constantin Stanciu și de violoncelistul Dan Prelipcean, sau cum li se spune, cu o undă de intimitate, cu simpatie și cu multă admirație: „Voces". VOCES, scris pe afișele lor de concert cu litere mari, negre, de departe vizibile, așa cum se cuvine renumelui acestor „patru instrumentiști magnifici" ai Filarmonicii „Moldova" din Iași.

În ceea ce-l privește pe al cincilea, anonimul curios din umbra sălii de concert, care se simte întrucîtva vinovat că i-a smuls de mai multe ori din repetiții, acesta poate fi oricine, prin urmare și cel ce va semna totuși în final.

— Și acum, pentru că nu intenționez să vă pun la încercare cu acel gen de întrebări, parcă anume compuse să-i deconcerteze pe interlocutori, vă invit, pur și simplu, să-mi spuneți, cum ați reușit să atrageți atîta lume la concertele dvs.?

D.P. — *Că nu a fost întotdeauna așa, reiese și din întrebare. Într-adevăr, am cîntat la început și în săli goale.*

B.P. — *Cu toate că, la constituirea formației noastre, în anul 1973, terenul era, cum se spune, pregătit; publicul — la publicul ieșean mă refer — deținea deja o cultură muzicală suficient de cuprinzătoare, știind dacă să aprecieze sau nu ceea ce i se oferea. Mai greu a fost să convingem acest public că ne prezentam în fața lui după nesfîrșite ore de pregătire și meditație asupra partiturilor de pe pupitrele noastre.*

D.P. — *Nu e de mirare că s-a întîmplat așa, și că se-ntîmplă în continuare așa cu majoritatea tinerilor interpreți. Examenul cel mai greu este cel susținut în fața publicului, care dacă n-ai avut șansa de a fi copil-minune sau dacă nu porți un nume de rezonanță, este înclinat să te ocolească, adică să nu vină la concert. Și este firesc. De aceea, dacă se ivește prilejul să-l cîștigi de partea ta, strădania de a nu-l pierde trebuie să fie neobosită. Publicul oricărui gen de manifestări asta așteaptă: să-i cîștigi încrederea.*

— Cînd simțiți că vă apasă cea mai mare răspundere: cînd cîntați în fața unei săli arhipline, sau cînd vă ascultă doar cîțiva aprigi melomani?

A.D. — *Răspunderea este aceeași. Emoțiile noastre pot fi mai mari în fața unei săli arhipline. Pentru că ne ascultă elevii unei școli sau melomani cu o amplă cultură muzicală. Niciînd nu ne-a trecut prin minte că un public este mai important, iar altul mai puțin important. Noi sîntem chemați să facem muzică și, oricine te-ar asculta, muzica trebuie să fie la fel de bine cîntată. Repetăm atît de mult, și cu atîta seriozitate, încît nici n-am putea să procedăm altfel. Iar cei mai severi judecători ai concertelor noastre, să știți, sîntem noi înșine. Atunci cînd ne vedeți înclinîndu-ne la aplauze, dacă veți fi foarte atent, veți citi uneori, pe fețele noastre și cîte o adîncă și neconsolată nemulțumire.*

B.P. — *Lucrul acesta ni se întîmplă din ce în ce mai rar. Nu pentru că am fi astăzi mai puțin exigenți decît ieri, dimpotrivă. Dar ne străduim să evităm surprizele repetînd și iar repetînd, mergînd cu investigațiile noastre pînă ce totul ne devine foarte clar, pînă la obținerea aliajului cel mai prețios al gîndirii și posibilităților noastre. Și atunci, simțim cum ne contopim între noi învăluiți în sunete, că nu mai sîntem patru instrumentiști, ci unul singur, că dacă Anton Diaconu trebuie să continue o frază muzicală începută de mine, o face ca și cum aș cînta-o eu însumi.*

C.S. — *În afara muzicii, vreau să spun, cînd ne despărțim pentru a merge fiecare pe la casele noastre, cînd ne întîlnim cu alți prieteni sau poate numai cu cunoștințe întîmplătoare, cînd unul se duce la pescuit, celălalt umblă după cumpărături, altul joacă fotbal și al patrulea studiază o carte despre tehnica construcției viorilor, redevenim ceea ce am fost dintotdeauna, ne reintegrăm individualității noastre. Dar cînd ne întîlnim iar pentru a face muzică, renunțăm de bunăvoie la aceste haine de toate zilele pentru veșmîntul de duminică al pasiunii noastre comune.*

— Este frumos și convingător ceea ce spuneți, cu atît mai mult cu cît rezultă și dintr-o imperioasă necesitate. Această comuniune, această contopire este una dintre primele condiții pentru ca o formație să dăinuie și să-și găsească drumul către o muzică atît de laborioasă cum este muzica de cameră.

D.P. — *Muzica de cameră reprezintă stadiul cel mai elaborat al muzicii, esența muzicii...*

— Vă înțeleg, și nu este prima oară cînd aud această aserțiune. În muzica de cameră, compozitori dintre cei mai renumiți, au introdus tot ceea ce au știut și simțit mai intim, prevalîndu-se în același timp de un arsenal tehnic, pînă la un moment dat, inaccesibil ansamblurilor instrumentale mai numeroase.

D.P. — *Așa este! Cum fiecare dintre noi a cîntat la rîndu-i, ori la vremea studenției, în orchestra Conservatorului „George Enescu" din Iași, ori mai tîrziu, în orchestre simfonice profesioniste, știm astăzi cîte ceva despre tehnica de orchestră, care nu este de loc inferioară tehnicii cvartetului, dar nici compatibilă cu aceasta. Cvartetul însă te solicită mai mult. Să ne amintim numai de faptul că într-o componență atît de restrînsă, fiecare instrument se distinge perfect, că nu-ți poți permite nici o clipă de relaxare, aflîndu-te într-o permanentă stare de tensiune, concentrat asupra instrumentului tău și la ce cîntă ceilalți, de la prima pînă la ultima notă. Și acesta este doar un prim aspect, care-i privește strict pe interpreți. Cel de la doilea, care implică în egală măsură și publicul, îl constituie caracterul de maximă elaborare a limbajului muzical. Să încerc o explicație. Compozitorul care se decide să scrie o lucrare camerală, are la îndemînă cîteva instrumente, deci posibilități restrînse de manevră. Gama combinațiilor nemaifiind atît de largă, ca în cazul unui ansamblu simfonic, el trebuie să recurgă la un limbaj dens, încărcat de sensuri, ca o meditație continuă și concentrată. În felul acesta ajunge uneori să se depășească pe sine, și chiar muzica timpului său. Primul care a îndrăznit atît de mult a fost Beethoven. Cu el, cu cvartetele lui, dar mai ales cu ultimele lui cvartete, începe și o epocă nouă, pe care cred că nu greșesc numind-o a „cvartetului concertant". Cum ar fi sunat a zecea și a unsprezecea simfonie beethoveniană după aceste ultime cvartete?*

C.S. — *Cu cît ne apropiem de timpul nostru, lucrurile par să se complice și să se simplifice totodată. Par mai simple pentru că noi înșine, interpreții, a trebuit să urcăm mai întîi treptele unui proces de educație muzicală extrem de riguros, care ne-a înzestrat nu numai cu îndemînarea de a manevra niște instrumente, dar și cu un larg orizont de înțelegere. Această înțelegere este esențială pentru noi, și prin mijlocirea noastră, pentru public. La rîndul său, acest public, care nu este numai publicul nostru, ci al atîtor și-atîtor alți interpreți, știe astăzi să discearnă cu competență și, de ce nu, cu temeritate. În asta constă dificultatea: muzicianul este dator să nu rămînă în urma acestui public, oferindu-i mereu mai mult decît a fost obișnuit să primească. Este un proces continuu de emulație la care și compozitorii au contribuit și contribuie din plin. Ei știu din capul locului că, atîta vreme cît ceea ce notează pe portativ are logică, are justificare în desfășurarea muzicală, cu alte cuvinte, în contextul dramatic — termen adoptat din teatru, dar perfect adecvat și muzicii instrumentale — oricît de avansat, sau nou, sau insolit ar fi perimetrul sonor în care s-ar situa, publicul va fi capabil și dornic să-i urmeze.*

— Ceea ce spuneți demonstrează, pe lîngă o mare seriozitate, și o bogată experiență.

B.P. — *Vedeți dvs..., nu este numai experiența noastră, ci a cîtorva generații de instrumentiști de cvartet, sau de muzicieni, pur și simplu.*

D.P. — *Unul dintre cei mai eminenți profesori pe care i-am avut, și căruia ne adresăm și astăzi, este compozitorul Wilhelm Berger din București. Ne adresăm lui nu numai atunci cînd ne propunem să-i cîntăm muzica, ci pentru orice în legătură cu muzica de cameră. Erudiția sa este inepuizabilă, dar el rămîne, mai ales, ju-*

decătorul nostru cel mai autorizat, cel mai sincer, cel mai drept.

B.P. — *Am avut profesori foarte buni care ne-au îndrumat și dezvoltat gîndirea muzicală: Vilmos Tatrai, la Budapesta, apoi violoncelistul Uzi Wiesel din cvartetul „Tel-Aviv", fost profesor la Academia „Juillard" din New York. Foarte importante pentru noi au fost cursurile de înaltă măiestrie pe care le-am urmat la Hanovra cu Friedrich von Haussegger, distins profesor la Academia de muzică din acest oraș, și cu Amedeo Baldovino, de la Academia Santa Cecilia din Roma. Pentru ca, între 1981 — 1983, să parcurgem cursurile de perfecționare ale Academiei de muzică din Köln cu vestitul cvartet londonez „Amadeus".*

A.D. — *Întîlnirile noastre cu membrii cvartetului „Amadeus" au fost cu mult mai mult decît niște simple cursuri. Am cîntat sub îndrumarea lor, am discutat ore-n șir despre muzică...*

B.P. — *...Plus faptul că, periodic, cîte unul dintre membrii cvartetului „Amadeus" se substituia unuia dintre noi, stimulîndu-ne, îndemnîndu-ne și pe această cale.*

A.D. — *Ei aveau atunci experiența a peste 35 de ani de cvartet și, așa cum noi ne mîndrim că ne-au fost profesori, la fel de mîndri se simțeau și ei că l-au avut printre marii sfătuitori pe George Enescu.*

B.P. — *Ne-au povestit odată că, după ce Enescu i-a ascultat cîntînd într-un concert la Londra, a venit la ei și, felicitîndu-i, i-a invitat în camera lui de la hotel. Acolo, cum era și un pian în încăpere, Enescu le-a cîntat din memorie din toate cele 17 cvartete de coarde ale lui Beethoven. S-au despărțit, ducîndu-se fiecare la culcare, abia în zori.*

— Știm cu toții ce înalt nivel de execuție a atins în zilele noastre arta interpretativă. Dacă acestea ar fi limitele perfecțiunii, ce se va mai întîmpla mîine? Dar să nu ne hazardăm să răspundem la această întrebare cu caracter retoric, ci la o alta: perfecțiunea în muzică, dacă se poate vorbi despre așa ceva, înseamnă numai o execuție desăvîrșită?

D.P. — *Mi s-a întîmplat să aud uneori pe cîte un excelent virtuoz cîntînd fără ezitare o muzică față de care n-am resimțit nici cea mai mică emoție, în timp ce, cu un alt prilej, un instrumentist mai puțin tehnic, dar mai sensibil, a reușit să mă zguduie exact cu aceleași note muzicale. Acesta din urmă este un adevărat muzician, și un astfel de muzician a rămas Enescu pînă-n ultima clipă a vieții.*

— Cine nu a ascultat Ciacona de Johann Sebastian Bach cîntată cu o mînă tremurîndă, dar cu atîta căldură, de George Enescu în ultimii ani de viață? Din fericire, s-au păstrat și alte interpretări ale sale din perioade mai timpurii, care ne relevă și înalta sa măiestrie tehnică: Dublul concert de Bach, în compania lui Yehudi Menuhin sau Poemul de Chaussen care, în anul 1932, a fost distins cu Marele Premiu al discului.

D.P. — *Pe cel ce ascultă nu-l interesează neapărat tehnica, deși nu putem trece sub tăcere că s-a manifestat și se manifestă încă o deosebită apreciere pentru virtuozitate. În privința secolului trecut, unul dintre cele mai ilustre exemple rămîne Paganini. Și Liszt, dar Liszt nu a fost doar un Paganini al pianului. Nu vreau totuși să alunec mai departe în această direcție, și să-mi continui ideea. Așadar, după părerea mea, a noastră, tehnica este un element care susține, dar nu definește interpretarea. Lipsa tehnicii este întotdeauna evidentă și comentată negativ. Dar existența ei nu trebuie să stînjenească perceperea muzicii ca muzică. Un exemplu al excesului de tehnică ni-l oferă acei interpreți care, dorind să-și etaleze marea lor agilitate, grăbesc tempoul, deformînd muzica.*

— Se spune, pe bună dreptate, că acela este un mare artist care știe să cînte cum trebuie un Adagio.

B.P. — *Fără-ndoială. În toate se cere un echilibru, către care te conduce însăși muzica, atunci cînd ești capabil s-o urmezi. În momentul în care forțezi tempoul, peisajul începe să devină neclar; dacă-l rărești, muzica pare trenantă, plictisitoare, anulînd emoția. Dar tempoul este una dintre componente... Am putea vorbi despre nuanțare, despre echilibrul de ansamblu și cîte altele, fiecare constituindu-se în mari capitole ale artei interpretative. Rezumînd totul, ajungem la cele trei principii după care ne călăuzim spre a obține maximum de efect și stări de emoție profunde.*

În primul rînd, muzica să izvorască dintr-o mare sinceritate a interpretării. Dacă tu însuți ești convins de ceea ce cînți, ca un bun orator care-și rostește discursul încredințat pînă-n adîncurile ființei lui de ce spune, atunci cei ce te ascultă te vor urmări cu interes. „Demagogia" muzicală este la fel de evidentă ca și cea oratorică. Un alt principiu este de a respecta logica firească a frazei și a construcției muzicale. În sfîrșit, trebuie să mai spun că pentru fiecare concert noi ne alcătuim programul de așa manieră, încît să dăm satisfacție unui public cît mai divers. Să nu se considere că este un criteriu secundar. Noi cîntăm în săli de concerte unde vin cele mai diferite categorii de public. Dar cîntăm adesea și în întreprinderi, instituții, fabrici. Așadar, pe lîngă faptul că avem datoria să ne gîndim cu cea mai mare seriozitate la programul nostru dintr-o anume seară, prezentat la Filarmonică, sîntem obligați să știm dinainte cu ce să cucerim în a doua seară un public care nu a auzit poate niciodată, sau nu a ascultat cu atenție — ceea ce este tot una — muzică de cvartet.

— Asta presupune că oricînd trebuie să fiți pregătiți pentru a prezenta un mare număr de lucrări.

B.P. — *Cu timpul se acumulează un repertoriu destul de bogat, și dacă fiecare lucrare a fost bine așezată la vremea ei, nu mai este chiar atît de greu să le readuci la nivelul lor maxim de realizare.*

— Mă întreb cînd mai reușiți să pregătiți lucrări noi?

C.S. — *Repetînd zilnic și cu maximă eficiență. Este adevărat că muzica contemporană ne pune față-n față cu tot felul de dificultăți, cărora însă le căutăm o rezolvare corespunzătoare. În felul acesta am reușit să cîștigăm încrederea unor compozitori români de confirmată valoare, care au scris muzică de cvartet anume spre a fi cîntată de formația noastră. Și este o mîndrie pentru noi să le rostim numele ori de cîte ori ni se ivește prilejul: Vasile Spătărelu, Anton Zeman, Cristian Misievici, Wilhelm Berger, Dumitru Bughici, regretatul Mihai Moldovan. În această privință, cel mai emoționant omagiu ni l-a adus compozitorul Dumitru Bughici care declara într-un interviu acordat în timpul ediției din 1981 a Festivalului „George Enescu", că este fericit să poată spune că valoarea cvartetului „Voces" stimulează valoarea componistică românească în cadrul acestui gen.*

— Pentru un interpret de unde, sau de cînd începe muzica să fie muzică?

— D.P. — *Am putea răspunde: odată cu primul sunet sau cu primul acord al unei lucrări, dar ar fi prea simplu. Pînă să putem spune că muzica începe așa, străbatem un drum lung și laborios. Muzica este un proces de profundă, profundă gîndire. Celibidache are dreptate să afirme atît de tranșant că pentru un interpret, numai într-o fază absolut primară, apropierea de muzică se face prin note. Dar sînt notele niște semne grafice și nimic mai mult? Pentru un profan, da! Cum și mie, alfabetul Morse nu mi se pare altceva decît*

Cvartetul „Voces"

o înșiruire de linii și puncte. Eu știu că aceste linii și puncte au o semnificație, dar mesajul lor mi-ar rămîne străin chiar dacă mi-ar anunța o primejdie de moarte. Pe cînd notele îmi vorbesc chiar de pe hîrtia cu portative: la început, mai puțin clar; insist, și le descopăr înțelesuri mai subtile. Ne amintim cu toții de cele patru note cu care începe Simfonia a V-a, a „Destinului", de Beethoven. Cîte semnificații nu li se pot da... Se spune că i-ar fi fost inspirate lui Beethoven de o bătaie în ușă. În clipa aceasta aș fi foarte interesat să știu dacă informația este exactă. Am înțelege mai bine cum un geniu poate înălța atît de sus o întîmplare banală, smulsă cotidianului, o întîmplare pe lîngă care noi, muritorii de rînd, trecem de nenumărate ori, fără să vedem și fără să înțelegem mai nimic.

A.D. — *La o conferință de presă, un mare cineast francez, Jean Renoir*[1] *spunea că, după părerea lui, un lan de grîu pictat de Van Gogh poate fi mult mai frumos decît un lan de grîu existent în realitate. Cu alte cuvinte, arta ca să fie artă, trebuie să depășească faptul real care a însuflețit-o, constituindu-se într-o altă realitate, mult mai cuprinzătoare și cu semnificații infinite.*

B.P. — *Muzica este și ea un ansamblu de imagini, recepționate de conștiința celor ce ascultă. Aceste imagini, fie că rămîn ceea ce sînt: contururi sonore pure, și atunci contactul cu muzica are loc nemijlocit, fie că sînt transferate într-un posibil concert imaginar. Nu facem un secret din faptul că în anumite momente încercăm să sugerăm astfel de imagini concrete, cinematografice. Acum nu are prea mare importanță dacă noi ne-am gîndit la tumultul sufletesc iar un ascultător anume se duce cu gîndul la tumultul unei furtuni. Principalul este că se lasă sugestionat de muzica pe care i-o oferim, pentru că sugestia joacă un rol deosebit de important în comunicarea dintre artist și spectator. Priviți-l pe Celibidache cînd dirijează: ochii, mîinile, mimica lui stăpînesc orchestra cu forța unui demiurg, pentru ca sugestia transmisă de el, multiplicată la scara întregii orchestre, să ajungă în cele din urmă la publicul care ascultă vrăjit, copleșit. Celibidache este un magician al sunetului, și asta încercăm și noi să facem.*

D.P. — *Muzica îți dă posibilitatea unor infinite nuanțe; este arta culorii și a declamației, totodată.*

— Pînă unde poate merge această apropiere de muzică, adică de „aparență" cea mai adevărată a unei muzici sau alta?

B.P. — *Spuneți „aparență" considerînd muzica drept un fenomen virtual. Pentru a accepta ideea astfel formulată nu trebuie să ne punem decît una dintre cele mai simple întrebări: dacă i-am găsi unei anume muzici forma ideală, definitivă, unanim acceptată, ne-am opri la acea formă? Fără-ndoială că nu. Muzica este singura dintre arte care permite, între limite riguros exacte, o nesfîrșită libertate. Pe cînd surîsul Giocondei îl poți interpreta cum vrei, dar nimeni nu s-ar încumeta să profaneze cu o pensulă cît de abilă acest surîs ideal, fixat pe pînză de Leonardo da Vinci. Mă înclin în fața perfecțiunii discografice a pianistului Glenn Gould, dar îl prefer pe Me-*

Dirijorul Ion Baciu

nuhin, așa cum l-am ascultat în 1981, cîntînd în sala Filarmonicii din Berlinul de vest Sonata a III-a „în caracter popular românesc" de George Enescu și partea a doua din Sonata primăverii[2] *de Beethoven. Cred că nu este greu de sesizat deosebirea. Dar permiteți-mi să vă dau un alt exemplu mai plastic. La Copenhaga am vizitat printre altele și Muzeul figurilor de ceară al madamei Toussaut. Întîlnești acolo, turnate în ceară, toate mărimile și celebrițățile care s-au petrecut din această lume mai de multă vreme sau mai de curînd. Dar cuprinși de febra modernizării, meșterii topitori au trecut și la lumea celor vii, adică la Gina Lollobrigida, Raquel Welch, Ursula Andress pe care aș fi preferat să le-ntîlnesc plimbîndu-se prin muzeu, decît stînd incremenite, cot la cot cu marile umbre.*

C.S. — *Semnele muzicale, notele, nu sînt numai convenționale, dar și foarte relative. Ele ne spun multe, dar nu totul. Și dacă nu știm totul, cît de aproape sau cît de departe sîntem de adevăr? Aceasta ar fi dilema, dar o dilemă necesară pentru că ne permite la rîndu-ne să facem artă.*

D.P. — *Dirijorul Sergiu Celibidache, pe care-l admirăm atîta, și cu care am petrecut cîteva ceasuri bune la Bratislava, dădea la niște cursuri drept exemplu diferite variante ale temei principale din Simfonia nr 40, în sol minor, de Mozart, întrebînd care este cea mai bună, cea mai adevărată. Evident, toate variantele se conformau partiturii. După ce fiecare a indicat cîte un model, marele dirijor le-a dat un răspuns surprinzător: toate erau bune.*

A.D. — *Sondajul acesta este infinit Cînd crezi că ai reușit o adîncă versiune interpretativă, descoperi că mai sînt alte și alte modalități, mai bune sau tot așa de bune. De pildă, Cvartetul nr. 2 de George Enescu, pe care l-am înregistrat în 1981 pe disc, îl găsim astăzi depășit. Un alt exemplu: în stagiunea 1983 — 1984, cînd am sărbătorit un deceniu de la înființarea cvartetului „Voces", am prezentat integrala cvartetelor de Beethoven. Ei bine, în vara lui '85, le-am cîntat la Piatra Neamț, și mai apoi, în R.F. Germania, adăugînd, în acest scop, o serie de elemente noi, care ni s-au revelat pe parcurs. Niciodată nu poți spune: aceasta este imaginea definitivă, aceasta este înfățișarea cea mai adevărată a muzicii pe care o cînt. Ca interpret, cît trăiești, trebuie să o iei mereu de la capăt, depășindu-ți, în același timp, limitele de înțelegere atinse la un moment dat.*

— Într-un număr din luna octombrie al revistei „Ateneu" din Bacău, vorbind despre integrala cvartetelor de coarde, prezentată de cvartetul „Voces" la Piatra Neamț, la finele lunii august, conferențiarul universitar — doctor Mihai Cozmei se întreba:

„De unde o atît de armonioasă înmănunchiere de virtuți muzicale?" Răspunsul, concentrat, îl aflăm cîteva rînduri mai jos: „Ceea ce i-a propulsat spre înălțimile perfecțunii artei camerale este, pe de o parte, munca, stăruitoare, epuizantă, și cu o clară direcționare, incluzînd nu numai studiul instrumental individual și colectiv permanent, dar și o largă deschidere spre cultură, o acută nevoie de cunoaștere, iar pe de altă parte, *bucuria de a sluji muzica*, muzica de cameră, în special și, astfel, trăirea satisfacției de a te împlini dăruind semenilor lumină, frumusețe și speranță". Aș dori însă să formulez întrebarea de mai sus și altfel: Cum se produce această comunicare a patru individualități, spre a o defini pe cea de a cincea, muzica?

B.P. — *Între noi se dă o continuă luptă de idei.*

— Dar pe scenă... Acolo sînteți..., trebuie să fi ajuns la un acord.

D.P. — *Realizarea finală este împătrită...*

B.P. — *Ajungem la un acord cu mult înainte. Pe scenă nu mai este loc de dispute. Avem deja o viziune finală.*

C.S. — *Acolo nu facem improvizație, dar nu excludem spontaneitatea.*

— Dacă înțeleg bine, spontaneitatea este singura licență pe care o admiteți în acest complex de reguli precis regizat care compun o lucrare finită, și unica modalitate de manifestare a individualității.

C.S. — *Da, așa este. Spontaneitatea ține de inteligența și de inspirația de moment a fiecăruia dintre noi, încadrată riguros între coordonatele stabilite dinainte. Aceste coordonate sînt atît de puternic ancorate în conștiința noastră, încît și atunci cînd luăm fiecare drumul către casă, obsesia lor ne însoțește. Pentru că nici atunci nu ne putem rupe de muzică.*

A.D. — *Noi facem muzică, așa cum spunea cineva, cu notele și cu instrumentele, cu instrumentele — fără note, cu notele — fără instrumente, fără note și fără instrumente. Prin urmare, dacă vreodată prietenii sau cunoștințele noastre ne vor întîlni pe stradă și nu le vom răspunde la salut, îi rugăm să ne ierte neatenția: repetăm în acel moment, făcînd muzică fără note și fără instrumente.*

Interviu realizat de
Val GAFTA

[1] *Regizor, fiul pictorului Auguste Renoir.*

[2] *Sonata opus 24 în fa major, pentru vioară și pian.*

PERSONALITĂȚI ALE JAZZULUI

În ediția precedentă a almanahului „Convorbiri literare" evocam trei personalități de prim-plan ale jazzului mai vechi și mai nou — Thomas 'Fats' WALLER, Theodore 'Sonny' ROLLINS (americani) și Jan GARBAREK (scandinav). Menționam totodată criteriile pe baza cărora ne-am oprit la aceste nume, dintre atitea zeci și sute de muzicieni remarcabili care au lăsat o amprentă de neșters în istoria jazzului sau care marchează evoluția acestui gen în zilele noastre. Criteriul esențial era măsura în care muzicienii selectați au fost/sunt reprezentativi pentru o anume perioada/stil/tendință în evoluția jazzului pe plan mondial sau național, avînd însă în vedere și acele personalități profund originale, deci mai greu încadrabile într-un curent sau altul, dar care au lărgit semnificativ spectrul expresiv al limbajului acestui gen muzical. Aceleași repere ne-au condus la selecția pentru această ediție.

Miles DAVIS

Numele acestui muzician este indisolubil legat de nașterea stilului cool (răcoros), la sfîrșitul anilor '40. Nu mai puțin însă, Miles DAVIS a fost și este o personalitate extrem de complexă, diversă, un spirit mereu în mișcare, în căutarea noului, uneori capricios, derutîndu-și nu o dată admiratorii de pe toate meridianele globului prin îndrăzneala inovațiilor sale.

Dewey 'Miles DAVIS s-a născut la 25 mai 1926 la Alton, statul Illinois. În 1945 tatăl său îl trimite să studieze la cunoscutul conservator new-yorkez Juilliard School of Music. Talentul său muzical îl fac repede remarcat pe tînărul trompetist de personalități de prim-plan ale jazzului de la mijlocul deceniului al cincilea ca Benny CARTER, Coleman HAWKINS, Eddie DAVIS și Billy ECKSTINE, cu care de altfel colaborează. Dar prima „întîlnire" decisivă pentru drumul său în jazz avea să fie aceea cu Charlie PARKER, acest genial pionier al jazzului modern, „purtătorul de drapel" al be-bopului. Dar puternica personalitate a lui Miles avea să-l scoată de sub influența lui 'Bird' după anul 1948. Își formează o mică orchestră de 10 muzicieni cu care avea să se afirme încă în 1948 dar mai ales în 1949 la clubul Royal Roost — un adevărat focar al jazzului modern în acei ani. Al doilea grup al lui Miles — celebrul nonet din 1949 — includea muzicieni ca Al HAIG/John LEWIS (p), Jay Jay JOHNSON (tb), Gerry MULLIGAN (bar-sax), Lee KONITZ (a-sax), Max ROACH/Kenny CLARKE (dr). Orchestra nu a funcționat public decît 15 zile dar a fost înregistrată de casa Capitol. Opt piese realizate cu nonetul și anume Jeru, Move, Godchild, Budo, apoi Boplicity, Israel, Venus de Milo, Rouge (le-am enumerat în ordinea în care au fost înregistrate) au rămas adevărate puncte de reper în creația lui DAVIS, dar și în istoria jazzului modern. Ele au fost ulterior reeditate în albumul de referință „Birth of the Cool".

Miles DAVIS

Miles DAVIS aducea în jazz o sonoritate nouă, în care criticul André FRANCIS întrevede reminiscențe — subtil recompuse — ale stilului primului mare trompetist alb al genului, Bix BEIDERBECKE, din ultimii trei ani ai scurtei sale vieți : a murit în 1931, la numai 28 de ani ! Alți critici, de exemplu Frank TÉNOT, semnalează în creațiile timpurii ale lui Miles tendința realizării unei sinteze de stiluri ale unor trompetiști de facturi diferite : Clark TERRY și Bobby HACKETT pe de o parte, Dizzy GILLESPIE și Fats NAVARRO pe de alta. Însă fără îndoială influența cea mai puternică venea din partea saxofonistului Lester YOUNG, unanim recunoscut drept precursor al curentului cool. Trăsături care în maniera interpretativă a lui 'Prez' YOUNG se manifestau „în embrion" sau, în orice caz, nu ajunseseră să creeze școală, devin în arta lui Miles și a altor coolsters caracteristici definitorii : sobrietate în expresie, decontractare maximă, ritm relaxat și sonorități calme, rafinate, catifelate (cf. Dicționar de jazz, Ed. Muzicală 1976). Este interesant de semnalat faptul că Miles a rămas singurul coolster important, dintre cei de culoare : inovațiile sale au fost preluate și dezvoltate de o pleiadă de muzicieni albi, în special de saxofoniștii Lee KONITZ, Gerry MULLIGAN, Stan GETZ, Al COHN, de șeful de orchestră (big-band) Gil EVANS, de pianiștii Dave BRUBECK și Bill EVANS. Aceștia și mulți alții nu exploatat și dezvoltat disponibilitățile spre interiorizare, rafinament ale jazzului cool. Li s-a reproșat chiar unor reprezentanți ai curentului că se pierd în căutări sterile, că fac o muzică „pentru intelectuali", că jazzul lor nu mai are vitalitate, nici swing. Nici DAVIS nu a fost lipsit de contestatari : renumitul critic și promotor francez Hugues PANASSIÉ — pentru care însă jazzul se cam oprește la ceea ce au creat ARMSTRONG, ELLINGTON și BASIE — îi „acordă" lui Miles în dicționarul său (Albin Michel, Paris — 1971) doar vreo șase rînduri (!), afirmînd că acesta era inițial un trompetist talentat, ca apoi „să întoarcă spatele jazzului"... Alt critic francez, A. FRANCIS (citat și mai sus), e mult mai generos cu cele 4 pagini pe care i le dedică în „Jazz" (Ed. du Seuil, ediția a 6-a, 1973) și care oferă o serie de observații de finețe asupra multiplelor fațete ale complexei personalități a muzicianului.

Sub aparența neutră a sonorității lui Miles se poate discerne un umanism vibrant, o emoționantă sensibilitate și un gust extrem de original. Instrumentist liber de prejudecăți, de clișee, aportul său pe scena de concert sau în studiourile de înregistrare este întotdeauna imprevizibil. Nu poți rămîne insensibil la muzica sa, ea nu e „confortabilă" ci derantează de multe ori, e și detestată dar și adorată. În orice caz, i se recunoaște lui DAVIS privilegiul de a fi destins și inspirat, extatic, dar și nesociabil, deseori arogant.

Dar firea sa aparent distantă nu l-a împiedicat să colaboreze fertil — spre sfîrșitul anilor '50 și în anii '60 — cu cei mai importanți muzicieni de jazz ai timpului, atît în concerte cît și pe discuri. Să amintim celebrul quintet ce a imprimat, în 1956, albumele Cookin' și Relaxin' la casa Prestige ; alături de Miles cîntă John COLTRANE (tenor sax), Red GARLAND (pian), Paul CHAMBERS (bass), Philly Joe JONES (drums). Zece ani mai tîrziu (24—25 noiembrie 1966) un alt quintet Miles DAVIS imprima la casa C.B.S. un alt album istoric, „Miles Smiles" : considerăm absolut necesar să menționăm pe colegii lui DAVIS din acest grup, căci ei au rămas protagoniști de primă mărime ai jazzului contemporan : Wayne SHORTER (t-sax), Herbie HANCOCK (p), Ron CARTER (b), Tony WILLIAMS (dr.). Cei mai mulți istorici ai jazzului converg în a considera albumul lui DAVIS din 1970 — „Bitches Brew" — drept „certificat de naștere" al jazz-rock-ului. O contribuție majoră în dezvoltarea acestui stil a avut-o H. HANCOCK.

După 1968 formațiile conduse de Miles au fost mai puțin stabile, la fel și muzica sa, în sensul că unii comentatori îi reproșează concesii făcute muzicii „comerciale". Totuși, dacă și integrarea jazzului cu rock-ul a fost o asemenea concesie, ea a fost bine-venită, înscriindu-se de fapt în tendința (mai accentuată în ultimii cîțiva ani) spre jazzul de fuziune, spre integrarea celor mai insolite sonorități, ritmuri și instrumente, stiluri și chiar genuri muzicale.

La începutul anilor '80 sănătatea lui DAVIS a avut de suferit, implicit și activitatea sa muzicală. Nu a mai scos mai mult de un album pe an, nici apariițiile în concerte/festivaluri n-au fost mult mai frecvente. Să amintim concertele de la Odeon — Hammersmith (Londra) din aprilie '82 și aprilie '83, participarea la San Diego (California) Jazz Festival '82, la

Jazz Jamboree (Varșovia) '83, apoi discurile : „We Want Miles" (C B S 1981), „Star People" (C B S, discul anului '83 în JF Poll), „Decoy" (C B S, discul anului '84 în același clasament), „You're under Arrest" (C B S '85).

Intr-un interviu acordat în octombrie '83, cu ocazia prezenței la Jazz Jamboree, revistei Jazz Forum, Miles afirmă că din muzica zilelor noastre nu mai ascultă jazz, ci doar pe Stockhausen, referindu-se apoi la tendința larg răspîndită spre imitație : „În loc de a copia, trebuie să-ți utilizezi capul. Nu spre a fi cel mai bun, ci spre a-ți reuni forțele cu ale altora." Este ceea ce a știut el să facă pe parcursul a patru decenii, ca puțini alții, căpătînd — în conștiința milioanelor de iubitori ai genului — statura unui adevărat titan al jazzului, unui leader necontestat al avangardei, cel puțin de 20 de ani încoace.

Chick COREA

Pe parcursul ultimelor două decenii Chick COREA a devenit treptat unul dintre cei mai importanți pianiști ai jazzului contemporan. Sensibil la cele mai diverse tendințe din jazzul acestei perioade — nu puține și nu toate viabile — a știut mereu să creeze o muzică de înaltă ținută, stimulînd semnificativ creativitatea valorosilor muzicieni cu care a colaborat.

Armando Anthony 'Chick' COREA s-a născut la Chelsea, statul Massachusetts, în 1941. A beneficiat încă de la cea mai fragedă vîrstă de o atmosferă muzicală în familie : tatăl său cînta la trompetă, contrabas, baterie și ghitară, era compozitor și șef de formație. De la 6 ani îl inițiază pe Chick în teoria muzicală, avînd însă grijă să lase cîmp liber de desfășurare imaginației copilului. Acesta putea asculta discuri cu 'Bird' PARKER, GILLESPIE și orchestra Billy ECKSTINE din bogata colecție a tatălui său, dar și muzica unor BACH sau CHOPIN, de care se apropie singur după ce învață să descifreze partiturile. Studiile sale sistematice, cu un pianist de formație clasică, nu au durat mai mult de patru ani (între 8—12 ani), după care Chick — o spune el însuși — a continuat să-și însușească și să-și perfecționeze tehnica pianistică singur, ascultînd și iar ascultînd.

Debutează în formația condusă de tatăl său, cîntă apoi în cea condusă de trompetistul Blue MITCHELL. Îl înlocuiește pe Gary BURTON (vibes) în quartetul lui Stan GETZ (1966),

Chick COREA

ca un an mai tîrziu să înregistreze cu Grady TATE și Ron CARTER albumul „Sweet Rain" — primul său succes discografic. Înlocuiește pe H. HANCOCK în formația lui Miles DAVIS, care înregistrează în 1968 discul „Filles de Kilimandjaro". Apoi își formează propriul trio, cu Dave HOLLAND la contrabas și violoncel, Barry ALTSCHUL ; prin adăugarea proeminentului saxofonist Anthony BRAXTON, acesta devine grupul CIRCLE, ce reprezintă un moment important în evoluția artistului ; concertul de la Paris (1971) al quartetului a fost editat pe un dublu album la casa E C M. Un alt disc important a fost „Now He Sings, Now He Sobs", înregistrat în trio cu Miroslav VITOUS (bass) și Roy HAYNES (dr) încă în 1968. Fără a avea prolificitatea lui M. DAVIS care a realizat zeci de discuri, COREA a realizat o serie de albume aducînd, aproape fiecare, elemente noi în muzica sa și în jazzul contemporan. Interesul său pentru muzica spaniolă/latino-americană — explicabil desigur și prin originea spaniolă a lui COREA — s-a manifestat mai ales în muzica scrisă pentru grupul RETURN TO FOREVER și în discurile acestuia. Au rămas celebre piesele La Fiesta și Spain, cea de a doua inspirată de Concierto de Aranjuez al compozitorului spaniol Joaquin RODRIGO. Ambele au primit mai tîrziu o interpretare strălucită pe albumul realizat de COREA cu Herbie HANCOCK, în duo pe piane acustice. Maeștri ai pianului electric, cei doi și-au demonstrat virtuozitatea și inventivitatea improvizatorică și pe „strămoșul" acestuia.

Fără intenția de a încărca memoria cititorului cu discografia completă a lui Chick, să amintim încă alte albume remarcabile realizate de el : „Leprechaun", „Mad Hatter", „Spanish Heart", „Secret Agent", „Duet" (cu vibrafonistul Gary BURTON, la E C M), „Trio Music" (iarăși cu VITOUS și HAYNES, dar 14 ani mai tîrziu), „Three Quartets" (cu Michael BRECKER — t-sax, Eddie GOMEZ — bass, Steve GADD — dr, 1981), „Touchstone" (1982, în care nu lipsesc ghitarele și percuția latină). „Trio Music", dedicat compozitorului Thelonious MONK (acesta a fost și un mare pianist), reprezintă realmente o extensie creatoare, o reinterpretare a stilului atît de personal, cumva ermetic al celui ce a fost unul din fondatorii bebop-ului. Pentru un disc plin de referințe directe la muzica lui BARTOK (dar și a lui STRAVINSKY, PROKOFIEV) cum este „Three Quartets", sunt aproape incredibile improvizațiile pline de swing din Quartetul nr. 3. Aceeași fascinație pentru limbajul muzical al lui BARTOK transpare în „Lyric Suite for Sextet" (E C M 1982), în care Chick și Gery BURTON sunt însoțiți de un quartet de coarde (2 viori, violă și violoncel) și care demonstrează că o sinteză între jazz și idiomul muzicii clasice e posibilă.

Am vorbit despre activitatea lui COREA, despre discurile sale, mai puțin despre arta sa pianistică. În două cuvinte, plăcînd cu economie acorduri cu mîna stîngă, dovedește o extremă volubilitate a mîinii drepte, un swing aparte, cumva reținut dar mereu prezent, o fantezie improvizatorică remarcabilă.

Dar Chick COREA a manifestat mereu și preocupări — dacă le putem astfel numi — metamuzicale : interesul pentru educația muzicală, pe care nu o vede ca menită să creeze star-uri, ci un tip de atmosferă de natură a încuraja cît mai mulți oameni să înțeleagă arta, să devină artiști ; el vede în muzică, în artă în general, cea mai bună modalitate de a reda calitate vieții, de a arunca punți între oameni, popoare și rase. „Mesajul artistic pleacă de la creatorul lui către întreaga lume și ordonează lucrurile. Aceasta este frumusețea spiritului..", spune COREA.

Alexandru CĂRĂUȘU

REPERE STILISTICE
JAZZUL ROMÂNESC

Jazzmen-ii români au ținut întotdeauna pasul cu tendințele, orientările și stilurile ce s-au impus pe plan internațional. Este normal și necesar să se întîmple așa. Spre exemplu, muzicianul complex și complet care a fost Richard Oschanitzky, a cîntat (la pian, orgă electrică) și a compus în stilul Modern Jazz Quartetului exact în anii în care cei patru „moderni" tutelați de John Lewis erau la zenitul celebrității. Dar, preluînd una din cele mai frumoase teme ale lui Lewis — „Django" —, Oschanitzky i-a conferit un plus de frumusețe în solo-urile pianului și ale saxofonului tenor, realizînd un dialog al celor două voci în care fiecare notă este atît de bine argumentată, expresia — deși reținută — sondează zone atît de adînci ale tristeții, iar finalul cunoaște reluarea temei în manieră bachiană atît de unitar în raport cu atmosfera întregii piese încît versiunea muzicianului român depășește sensibil originalul. Făcînd o rapidă și definitivă pasiune pentru bossa-nova, Oschanitzky nu numai că a interpretat la modul virtuoz improvizatoric temele celebre (de neuitat rămîne versiunea sa pianistică a „Bărcuței" lui Menescal), nu numai că le-a orchestrat ca nimeni altcineva

(dacă le-ar auzi, muzicienii brazilieni ar rămîne uimiți — sîntem siguri! — de modul în care teme ce păreau a nu avea nevoie de învesmîntări orchestrale bogate au fost totuși augmentate, înfrumusețate cu atîta măiestrie), dar a și compus el însuși cîntece în această manieră, ce respectă fidel normele de simplitate, frumusețe tristă și bogăție armonică implicită. Abordînd freejazzul în plină... libertate a stilului, Richard Oschanitzky s-a impus cu **Freetet-ul** său în centre muzicale în care free-ul era intens practicat și nu de muzicieni oarecare. „Neurasia", „Procesiune", „Nu fi trist", „Encháinee", „Blue Brazil", sînt de fapt (în pofida credinței multor jazzmeni că **free** înseamnă evadarea din rigorile melodice, ritmice, armonice) lucrări minuțios elaborate, impresionînd prin echilibrul interior, prin spațiul de libertate improvizatorică acordat unor instrumentiști de excepție ca Dan Mîndrilă și Johny Răducanu, prin perfecta acomodare a elementelor de interpretare, ritmică și sonoritate arhaică românească la spiritul modern, tensionat, frust și intelectualizat totodată al free-ului, al jazzului. O altă preluare de concept — **jazzul simfonic**. Comparativ cu opus-urile anterior elaborate, aparținînd unor muzicieni de primă calitate proveniți din jazz sau din muzica simfonică — ce profundă, ce temeinică pătrundere a celor două concepții muzicale, cîtă ingeniozitate, inventivitate și talent contribuie la realizarea unei lucrări de fuziune cu totul deosebită în context mondial: **Dublul Concert pentru Pian, Saxofon Tenor, Orchestră Simfonică și Bigband.**

Este de la sine înțeles că muzicienii de jaz din țările europene care urmăresc să se impună prin originalitatea demersului compozițional și improvizatoric au a se referi în mod necesar la practica tradițională a regiunii din care provin. În mod explicit, citînd teme întregi și ritmuri nemodificate sau prelucrînd, inventînd, dimensionînd forme, sonorități și expresivități. Folclorul sud-est european poate oferi încă mari perspective unui jazzman preocupat să valorifice resursele tradiției și argumente relevante în acest sens au adus muzicienii de jazz bulgari, polonezi sau sovietici pe care i-am ascultat în înregistrări dar mai ales în sala de concert. Aportul jazzmen-ilor români la acest capitol este semnificativ. Ieșiți din sfera de influență a idolilor, a maeștrilor, ajunși la maturitatea care știe să decanteze vremelnicia modelor și tendințelor de perenitate a valorii și autenticității, jazzmen-ii noștri au șlefuit (cuvîntul pare străin, poate, acestui domeniu muzical dar este pe deplin argumentat în plan valoric) diamante sonore cu irizări și strălucări ce nu vor păli. Așa cum multe din creațiile clasicului jazzului românesc **Richard Oschanitzky** rămîn peste timp modele, tot astfel, teme ca „Jocul țambalelor" de **Johny Răducanu** sau „Cetățile Ponorului" de **Marius Popp**, se constituie în mărturii ale rafinamentului cu care filonul de profundă și autentică simțire, specific românească a fost conectat pulsului dinamic ori atmosferei lirice, melodismului tînguitor, dramatic, resimțit în blues și în doină.

Dar iată că, după **Oschanitzky** (1969—70), zonele arhaice ale folclorului nostru și-au pierdut rezonanța, retrăgîndu-se tăcute din scenă, piesele compozitorului menționat negăsindu-și pînă azi interpreți pe măsură, tinerii afirmați ulterior lăsîndu-se seduși de focul de artificii al jazzrock-ului sau neavînd curajul de a se apropia de melodiile aparent simple dar de o bogăție a ethos-ului ce provoacă o senzație asemănătoare cu aceea pe care o are cîtadinul ajuns fără antrenament în aerul

Harry TAVITIAN

tare al înălțimilor. Cu atît mai puternică și mai plăcută a fost surpriza pe care am avut-o în decembrie 1983 cînd, în timpul **Galelor Jazzului** ce se desfășurau la Brașov l-am ascultat pe pianistul constănțean **Harry Tavitian** improvizînd pe melodia colindei „Vine hulpe de la munte". Ca și cu doi ani mai înainte, la Costinești, cînd tălmăcise o frumoasă „Baladă armenească", **Tavitian** avea capacitatea de a converti melos și simțire purificată, iluminată de bucuria simplă și clară resimțită la sfîrșit de an, de a le converti într-un discurs melodic ce amplifica sentimentul, starea de vrajă ce îi ivise, augmentat de armoniile ușor disonante dar păstrătoare de timp, de spațiu. Continuînd o direcție începută în 1980 cu acel parodic „Marș al miresei" (pe care publicul european îl poate asculta pe discul „Horizons" — **„Orizonturi"**, dedicat de casa londoneză de discuri LEO RECORDS în 1985 formației „Creativ" din Constanța), **Tavitian** și bateristul **Corneliu Stroe** (nucleul fostului grup) au aprofundat incursiunea în universul artistic românesc improvizînd pe teme alese din cunoscutul Codex alcătuit de Ion Căianu în secolul al XVII-lea, pe melodii lirice și de dans din Ardeal și Levant. Deși sursele sonore menționate au fost reutilizate pe parcursul mai multor recitaluri în cursul anului 1985 (**Festivalul Internațional** de la Sibiu din martie sau **Zilele Jazzului** găzduite de Brașov în decembrie), am regăsit de fiecare dată exprimate cu pregnanță, plasticitate, umor și bun gust ritmurile și melodiile de joc dinamice, fruste, a căror tratare sugera abandonul, uitarea de sine a dansatorului prins de beția jocului. Instrumente adecvate spiritului sincretic, ilustrele, eufoniul (ce revela asociații cu timbrurile tulnicelor) sonoritatea insolită a pianului preparat, amintitoare în momente foarte scurte a „voci" cînd răgușită cînd de o neașteptată dulceață a țambalului sau instaurînd o atmosferă onirică, un halou de legendă în mijlocul cărora sonorităților arhaice căpătau un plus de atractivitate, de fascinanță, clopoței, strigătele de dans sau ingînările protagoniștilor, bateria furibund dezlănțuită — toate acestea au recreat atmosfera, spiritul unei petreceri populare, stările contrastante de gingășie și lirism sau de abandon sub vraja dansului, exprimate prin reformulările ingenioase, rafinate ale temelor melodice sau prin vîrtejul paroxistic al ritmului — ritm popular, pulsație swing sau ad libitum (liber). Iată, deci, cum tradiția poate alimenta și motiva cele mai moderne forme de exprimare muzicală, ce par a-i fi total străine, iată cum — în cazul talentului, ingeniozității și, de ce nu, al curajului! — se poate stabili un dialog viu, spiritual, fascinant între **arhaic-tradițional** și **jazz-ul de orientare free.**

Pentru că ne-am referit în paragraful anterior la tradiția muzicii populare românești, trebuie amintit aspectul celeilalte tradiții, — a jazzului —, reprezentată de ragtime sau dixieland. Publicul care aplaudă cu zecile de minute fără întrerupere recitalul uneia dintre cele mai moderne formații de jazz românesc — trio-ul sau quartetul bateristului Eugen Gondi — aplaudă cu aceeași frenezie piesele prezentate de sextetul de **dixie** din Reșița sau de septetul Ansamblului Armatei din Cluj. Aranjori, autori de teme și instrumentiști de mare autenticitate stilistică contribuie la perpetuarea în timp — pe meleagurile noastre — a maniere.or din copilăria jazzului — **Mihai Porcișanu** sau **Rolf Bush** reușind să reconstituie de fiecare dată exuberanța, seninătatea și exultanța ritmică a jazzului vechi, captivînd realmente publicul.

O nouă axă pe eșichierul jazzului românesc a fost trasată recent de cîntăreața vocală **Anca Parghel** (Suceava). După perioada de început a activității sale, legată în mod firesc de „școlile" unor **Ella Fitzgerald** și **Sarah Vaughan, Anca Parghel** descoperă potențele expresive ale relației voce-trombon (augmentată și de pian), compunînd piese ce îi evidențiază căldura și puritatea glasului, dar și intenția de a se apropia de zonele insolite ale **expresionismului.** Deși modelul oferit la sfîrșitul anilor '70 de cîntăreața vocală **Lauren Newton** (cunoscătoare și cultivatoare a liedurilor lui **Schoenberg, Webern** și al jazzului deopotrivă) nu pare a-i fi străin, vocalista noastră reușește să-și păstreze în întregime stilul interpretativ propriu, știind să armonizeze elementele de swing și scat cu cele de natură expresionistă, cîștigîndu-și interesul și simpatia publicului.

Diversitatea stilistică și calitatea muzicii de jazz practicată la noi împiedică comentarea în spațiul ce ne-a fost acordat, a tuturor creațiilor valoroase. Am

(continuare în pag. 139)

Alexandru VASILIU

NU NUMAI pe 36 milimetri...

ALTE NOI ȘI VECHI DEDESUBTURI DE LA HOLLYWOOD

Dar înainte de a începe înșiruirea lor, ne facem o datorie din a-l cita pe marele dispărut al ecranului, Rock Hudson care nu și-a ascuns niciodată animozitatea față de ziariștii profesînd în presa de scandal: „M-am săturat să tot aflu despre mine o grămadă de lucruri dezvăluite de către persoane pe care nu le-am întîlnit niciodată și cărora nu le-am spus, în consecință nimic!... Cum ar fi de exemplu starea de sănătate a inimii mele, tensiunea mea arterială, sporturile pe care le practic, cîte țigări fumez pe zi, băuturile preferate, locurile pe care le frecventez! Se pare că ziariștilor dintr-o anumită categorie le lipsește din ce în ce mai mult imaginația și încearcă să compenseze acest lucru crezînd că-și pot interesa publicul abordînd subiecte scabroase sau defăimătoare...".

Cele ce urmează sînt departe de a putea fi categorisite astfel dar, trebuie recunoscut că dezvăluirile din viața actorilor — mai ales, așa cum se va vedea, a acelor actori ce au căzut victime propriei lor dorințe de anonimat — presupun un anume soi de indiscreție și abia după aceea își pot găsi justificarea în dorința că publicul vrea, în admirația-i de multe ori exagerată, să-și cunoască cît mai bine idolii, să și-i apropie, să-i demitizeze...

Deci... pentru cei interesați — amănunte inedite, picante chiar, într-un cuvînt detalii ce pot satisface curiozitatea, chiar nemanifestată, sau constitui deliciul unei lecturi... la sfîrșit de an.

Poate de aceea suita T.V. realizată la Hollywood și difuzată în 1985 s-a bucurat de un atît de mare succes. Este vorba de „Hollywood wives" („Dedesubturile Hollywood-ului"); ecranizare după un acid best-seller scris de Jackie Collins, sora actriței Joan Collins starul serialului — și el de mare succes — „Dinastia" față de care critica e unanimă în a aprecia că „Dallas" e un dulce copil, o nevinovată saga. Autoarea, și deci și pelicula, descriu viața de la Hollywood, pasiunile, moravurile extravagante și — nici vorbă de scrupule sau procese de conștiință în ceea ce privește indiscreția și sordida plăcere de a-i face publice rezultatele — aspectele cele mai intime din viața vedetelor din capitala filmului. Cauza: fiecare amănunt este veridic. „Nimic nu e inventat" spune Jackie Collins. Însă, cîtă delicatețe! — „Am schimbat numele pentru că nu voiam să atac sau să dăunez starurilor". Și înalta societate a Hollywood-ului e pasionată de acest „joc al adevărului" în care fiecare încearcă să ghicească despre cine este vorba în această aventură de scandal. Dar Jackie Collins e mare meșteră în a lăsa să planeze ambiguitatea, și în legătură cu unul dintre personaje — Ross Conti — spune că toată lumea o întreabă dacă este vorba despre Burt Reynolds, Kirk Douglas, Clint Eastwood sau Gregory Peck. „Adevărul — spune ea — este că în Ross Conti este cîte puțin din fiecare dintre ei".

Și nu s-a făcut economie la nimic pentru a zugrăvi în șase ore de peliculă această lume de viciu în care moravurile, nu ușoare, ci spulberate, și banii sînt regi: un buget de 13 milioane de dolari, un dezmăț de lux, de bogăție și opulență și... un lung șir de staruri: Angie Dickinson, Robert Stack, Stefanie Powers, fără a-i uita pe Candice Bergen, Suzanne Somers și Andrews Stevens.

Nu, amănuntele ce urmează nu sînt de aceeași natură cu cele savurate recent în cetatea filmului, iar unele dintre ele sînt, veți vedea, confirmate de însăși istoria, e drept scurtă, dar totuși istorie, a celei de-a șaptea arte.

Să începem însă cu... cea contemporană.

Numărul unu al ecranului american — Paul Newman — duce o viață retrasă. Și nu e singurul. „Dar cînd ieși cu el pe stradă — spune Charlotte Rampling care l-a secondat cu brio în „Verdict", regia Sidney Lumet, — este o adevărată calamitate: admiratoarele dau pur și simplu năvală peste el. Impactul său fizic, în carne și oase, este și mai grozav decît în film". Și împotriva oricărei așteptări, fenomenul capătă amploare odată cu trecerea anilor; căci cu cît Paul Newman îmbătrînește, cu atît e mai frumos. Cauza — ochii săi. Albaștri. Secretul lor e simplu, o spune însuși Newman: „Sînt daltonist, am privirea fixă. Din cauza asta este imediat remarcată". Sătul și el de situație a ajuns să-și compună deja un epitaf: „Aici odihnește Paul Newman, mort din cauză că ochii săi au devenit căprui...".

Oricum, în ciuda celor 63 de milioane de americane care se declară nebunește îndrăgostite de el, Newman, starul cel mai casnic al cinematografului trăiește retras în Connecticut și practică cu ardoare nobilul sport al pescuitului cu undița. Seducătorului Paul îi place Bach, berea (20—30 de cutii pe zi) și soția sa. La două zile după cea de-a 58-a aniversare a sa își celebra și nunta de argint cu actrița Joanne Woodward în compania celor cinci fete ale lor.

Paul Newman convențional? Oricum el exasperează Hollywood-ul neîncetînd să distrugă frumoasa și faimoasa imagine a tipului de bărbat american ce-i fusese făurită. În 1976 turnează „Buffalo Bill și indienii" în regia lui Altman și jubilează: „Ce fericire să poți dărîma mitul lui Buffalo Bill, al meu, cel al lui Clark Gable și al lui Spencer Tracy!" Dar acest actor exigent își recunoaște bucuros și cu mîndrie în același timp greșelile față de public. Faptul ce urmează a intrat deja în legendă. În 1975, canalul nouă al televiziunii americane hotărăște să difuzeze marele film-rateu „Caliciul de argint" de la începuturile carierei sale, film în care se crezuse de cuviință să i se vopsească părul în negru ca să semene cu Marlon Brando. Imediat după difuzarea filmului, Paul Newman închiriază pagini întregi prin ziare. Ca să-și prezinte scuzele. Anunțul, în chenar negru ca un ferpar de deces suna astfel: „Dl. Paul Newman vă roagă să-i primiți scuzele. În primul rînd pentru proasta calitate a filmului, apoi pentru acea a performanței sale actoricești".

Evident, efectul fu exact invers, iar recordurile de priză la public spulberate:

„Toată lumea a dorit să mă vadă jucînd prost. Și nimeni, dealtfel, nu a fost decepționat din acest punct de vedere...".

Conștiința sa profesională este celebră: datorită ei a ajuns să ocupe locul doi în cursa de 24 de ore de la Le Mans, în 1979. Cînd a trebuit să interpreteze rolul unui boxer a învățat boxul.

Dacă hobby-ul lui Steve Mc Queen erau mașinile de curse, Paul Newman, care se așterne serios pe treabă pentru rolul din filmul „Viraje", obține o licență de pilot de curse profesionist.

Un profesionist încăpățînat așa cum singur se califică. Dar la fel și în viața de toate zilele, mergînd de fiecare dată pînă la capăt. Fostul președinte Carter îl numește membru al delegației americane la O.N.U. la Conferința mondială asupra dezarmării. Și asta datorită spiritului său pacifist.

În 1976 împreună cu soția sa fondează comitetul „Energy Action" care-și propune — nici mai mult nici mai puțin — să pună capăt monopolului marilor companii petroliere. Dar ceea ce-i acaparează aproape toată energia, activitatea căreia i se dăruiește cu toată pasiunea este aceea desfășurată în cadrul Fundației „Scott Newman", organism care a luat naștere pe 20 decembrie 1978 într-o cameră dintr-un motel de mîna a patra din Los Angeles, acolo unde fiul său Scott tocmai murise în urma unei supradoze de narcotice.

„Este o fundație de care mă ocup personal căci nu sînt dintre aceia care se mulțumesc cu mila organizată ca să-și împace buna lor conștiință. Vreau ca prin această fundație să fie salvați copiii — căci sînt încă copii — și să fie învățați să scape de acest viciu. Împotriva diavolului nu poți lupta, cu apă sfințită". Căci Newman, fost vînzător de efecte sportive, fost fotbalist dat afară din echipa sa în urma unui scandal „foarte alcoolizat" cu poliția, fost marinar în al doilea război mondial, rămîne un „om" și unul dintre adevăratele mari staruri. Capabil de orice îndrăzneală, capabil să-și asume orice risc și mai ales să-și păstreze nealterate misterul și intimitatea. Așa cum concluzionează și Charlotte Rampling: „Sistemul hollywoodian era defectuos, nefast pentru indivizi, dar el a îngăduit lumii să viseze. Noi, actorii, avem chipuri și ochi mai mari decît toată lumea. A fi star, este unfel de a exista. Și trebuie să rămîi

destul de izolat și chiar îndepărtat ca să nu întrerupi visul".

Așadar un miniportret al lui Newman așa cum poate nu l-ați cunoscut. Așa cum de fapt ar trebui să-i știm pe cei ce ni se impun sau ne devin idoli.

Și... o schiță de portret — mai mult nici nu ar fi fost posibil — a „Divinei", Greta Garbo. Victimă involuntară a dorinței sale de anonimat, de singurătate, Garbo s-a văzut caricaturizată, în timpul anilor petrecuți la Hollywood, sub trăsăturile unui sfinx. Unii ziariști auzind faimoasa „Vreau să fiu lăsată în pace", au mers pînă acolo încît i-au negat existența pretinzînd că sub numele de Garbo s-ar ascunde un efeminat tînăr suedez. O serie întreagă de provocări, chiar și ura spectatoarelor, geloase pe puterea pe care o exercita prin distanță și glacialitate, n-au copleșit-o totuși. Ea n-a vorbit niciodată despre iubirile ei — dacă le va fi avut — despre gusturile și pasiunile ei. Din contră, s-a amuzat să complice jocul împrumutînd identități de operetă (Miss Brown !) ascunzîndu-se sub pălării bărbătești și în spatele ochelarilor săi negri care o fac — crede ea cu o fermecătoare naivitate — să semene cu acea oarecare Greta Gustaffson din Stockholm. De cînd a renunțat la film, din 1941, Garbo n-a încetat să provoace speculațiile cele mai deplasate. Fotografii nu mai ostenesc încercînd să surprindă silueta, furișîndu-se grăbită, a acestei femei care în septembrie '86 va împlini 81 de ani. Tot ceea ce se știe despre ea este că a detestat și a disprețuit întotdeauna cinematograful, actorii, Hollywood-ul. Și totuși... în imobilul în stil pretențios hispano-californian de la numărul 1027, de pe Chevy Chase Drive din Beverly Hills, casă cu opt camere, trei săli de baie, piscină, grădină cu lămîi, domeniu unde mai bîntuie încă fantomele foștilor proprietari, Rudolph Valentino și Ramon Novaro, Garbo nu ocupă decît o singură cameră la parter, mărginită de salon și de bibliotecă. Ciudată locatară care îl cheamă pe celebrul croitor Adrian să-i mute mobilele, nepreocupîndu-se să schimbe nici tapetul, nici tapițeriile, nici perdelele, care nu va cumpăra niciodată un bibelou sau un tablou. E (aproape) bogată, iar faima cîștigată grație legendei sale care se afirmă tot mai mult nu și-o întreține decît cu lucruri vechi moștenite întîmplător. Sigrid și Gustaf, cuplul de servitori suedezi imigranți ca și ea, pe care-i angajează, sînt stupefiați că faimoasa Garbo nu are decît un cufăr, trei valize, cîteva cutii cu pălării, că se scoală la ora 4,00 dimineața, pe cînd ei încă mai dorm, că toată ziua călătorește de una singură fie că plouă, fie că bate vîntul. Sînt uluiți că stăpîna lor care cîștigă 5 000 de dolari pe săptămînă numără bănuț cu bănuț Banii de cheltuială pentru nevoile casei nu depășesc 100 de dolari pe lună. Nu mai știu ce să creadă despre această femeie care le verifică cheltuielile după notele de plată de la magazin, care regretă aspra climă a Suediei natale, căreia îi e suficientă compania unui cățeluș chow-chow, a două pisici și a unui papagal care repetă cîrîit: „Hello Garbo !" Ce pot aștepta de la această ființă care pe ecran cunoaște cele mai fabuloase destine, dar care în intimitate nu folosește nici un artificiu ; nu se machiază, nu se parfumează, nu se coafează și împinge firescul pînă acolo încît se duce la cinematograf duminica după amiaza — în general la cît mai mare distanță de casă — și se desfată cu filmele lui Gary Cooper sau Lubitsch. Garbo, faimoasa Garbo, pe care puținii dar atenții și fidelii prieteni, actorul suedez Nils Asther, John Loder, Emil Jannings, regizorul belgian Jacques Feyder (a turnat cu ea la Hollywood „Sărutul") n-au văzut-o decît rareori cu o umbră de rimel pe gene, spre deosebire de Marlène Dietrich care sosind la Hollywood este pur și simplu epatată de ultima descoperire din arsenalul cosmetic, genele false, și refuză să și le scoată păstrîndu-le pe pleoape zi și noapte.

Garbo trăiește ca o funcționară obișnuită... Scularea, gimnastică, în mașină și drumul la studiouri, muncă, un sandviș ronțăit în pauză, și plecarea exact la ora 17,00... „Nu face niciodată ore suplimentare, inutil să-ncerci s-o faci să mai rămînă pentru încă o reluare", după ce sirena a sunat sfîrșitul lucrului... gata cu femeia romantică, nici urmă de grație, nici priviri languroase, nimic. Dar Garbo se mai și „distra". Se duce chiar la un dineu dat în onoarea ei de Pola Negri unde apare într-o rochie verde lungă pînă la genunchi de mult ce stătuse în etuva vopsitoriei cu părul încîlcit de cîrlionți („N-am știut, suspină ea, credeam că sînt în pas cu moda"), o ținută care-i năucește pe cei prezenți, escapade în restaurante din Los Angeles cu prietenii ei, cîteva seri petrecute cu soții Feyder, și multe filme. Tot timpul numai refuzuri a tot cea ce este pompos, fastuos.

Această existență retrasă, sălbatică chiar, ambiguitatea raporturilor sale cu suedezul Sörensen care se instalase în California numai pentru a fi aproape de idolul său, dar care se dovedește cu totul altfel decît și-o închipuise el, anticonformismul ei care nu are nimic ostentativ și factice irită pe locuitorii teritoriului hollywoodian și critica se dezlănțuie. Presa o tratează drept „egoistă", „ignorantă", „iresponsabilă", afirmă că — poate — acest mister ascunde de fapt un imens vid, i se pretinde o comportare pe măsura normelor vieții din cetatea filmului, i se cere chiar să nu-i mai sîcîie pe toți cu atîta mister, să le dea pace „nu avem nevoie de această obișnuită muritoare cu picioare mari".

Dar Lillian Gish își amintește de o altă Garbo : aceea care la moartea surorii sale primește în scris consolările Lillianei, și care vine să-i mulțumească dar, engleza ei fiind atît de proastă, nu se poate exprima inteligibil și izbucnește în plîns. „Iar eu care nu știam boabă de suedeză, o îmbrățișai și plînserăm împreună. O înțelegeam, eram cuprinsă de o sfîșietoare tristețe : ce m-aș fi făcut eu dacă aș fi fost în locul ei, dacă mi-ar fi murit sora, dacă aș fi fost singură și străină ca ea, pe un pămînt neprimitor".

O altă mărturie este aceea a Louisei Brooks care în 1928 o întîlnește la un prieten comun, scriitorul Benjamin Glazer și unde după prînz, ceilalți invitați ieșind pe terasă, Louise Brooks rămîne în sufragerie alături de Alice, gazda, și Garbo să-și bea cafeaua. „Tocmai divorțasem de Eddie Sutherland și Alice nu se abține să nu-mi pună cîteva întrebări destul de stînjenitoare. Garbo și cu mine izbucnirăm în rîs făcîndu-ne complice cu ochiul. Și am fost frapată de extraordinara fericire, bucuria sinceră ale lui Garbo care atunci mi s-a dezvăluit în întregime. Nu pot uita acele momente binecuvîntate, frumusețea ei, spiritul ei luminos, așa că nu pot decît să mă indignez în fața stupidității, a josniciei publicului, a tuturor acelor ce continuă să născocească cele mai aberante legende în jurul acestei femei. Auzi ! Garbo și miturile ei !"

Legende, mituri...

Pe vremea turnărilor la „Romanță", Phil Scheuer, critic la „Los Angeles Times" dă tîrcoale platourilor și-l interpelează pe Clarence Brown care se încruntă privind în jurul lui : „Ieșiți imediat afară că trebuie să sosească dintr-o clipă în alta". Însă Scheuer fuge în celălalt capăt al imensei săli de bal ascunzîndu-se printre cei două sute de figuranți. Dar odată intrată pe platou, Garbo „adulmecă" de la distanță acea prezență străină și arătîndu-l cu degetul pe intrus, cere să fie dat afară. „De ce o asemenea intransigență" se miră actorul Rex O'Malley pe platoul de turnare la „Marguerite Gautier" ? „Pentru că așa ceva distruge iluzia" răspunse ea. Și nu va fi făcută nici o excepție, nici chiar pentru prietenii apropiați. Nici un autograf, nici fotografii cu dedicație... Nici cînd bolnavă fiind — publicul n-o știa dar Garbo suferea de o hipotensiune cronică — actorii trimițîndu-i fiecare flori, ea nu le răspunde decît printr-un simplu „Mulțumesc" scris pe o carte de vizită nepurtînd nici o semnătură.

Dar publicul, iar publicul !, nu știa aceste amănunte iar ziariștii de scandal se serveau de ele ca s-o copleșească cu insulte, s-o înfiereze pe acea care sfida legile hollywoodiene.

Toată lumea se întreabă ce face ea așa, de una singură, în pustietatea plajelor californiene, cu cine e de fapt ?, cum ?, de ce ?. Joan Crawford a cărei lojă era vecină cu a ei, nu va reuși să scoată de la ea două fraze întregi, iar Marlène Dietrich a așteptat-o în zadar să binevoiască să bea un ceai cu ea. În timp ce i se sfîșie veșmintele, i se smulg nasturii de la mantou (incidentul s-a produs la New York tot trecînd dintr-un taxi în altul, de la hotelul „St. Moritz" la „Cazino" situat în mijlocul Central Park-ului), Garbo va petrece acele cîteva zile într-o încordare extremă, hăituită, năucită de înfruntarea cu adoratorii săi, în timp ce fotografii și ziariștii o mitraliază cu flash-uri și întrebări. Adulată deci, celebră, ea respinge toate avansurile capetelor încoronate și ale miliardarilor. E normal ? se întreabă toți. Cînd va înțelege mulțimea ce o hăituiește că Garbo nu va face parte niciodată din rîndurile ei ?

În decembrie 1927, Garbo pune mîna pe pană și publică în „Theatre Magazine" o scrisoare pe care o intitulează : „De ce sînt numită „Solitara"... „La sfîrșitul unei zile de turnări sînt cumplit de obosită și-mi dau seama că un an și jumătate este extrem de puțin pentru a reuși să modifice modul și cursul unei existențe încît să devin în sfîrșit o adevărată americană.

E clipa în care nu mă gîndesc decît la repaos, la tihnă. Să mă plimb puțin de ici colo fără țintă, să frunzăresc o carte, să scriu o scrisoare

sau două şi apoi să mă închid în camera mea. Mondenităţile mă copleşesc, şi apoi engleza mea este mult prea rudimentară ca să pot sesiza toate subtilităţile conversaţiilor. Stau tot timpul cu atenţia încordată căci mi-e teamă ca nu cumva să-mi scape ceva din acest tumult care mă împresoară ca o curgere rapidă. Pentru mine e încă prea devreme : abia m-am acomodat cu universul cinematografului. Singura mea preocupare în viitorul imediat este munca mea, ceea ce voi face mîine. Prieteni ? Da, am. Am întîlnit mulţi oameni încîntători în Statele Unite. Încîntători şi buni. Cînd am debarcat la New York, apoi la Hollywood, eram o necunoscută, eram dezarmată. Pe platoul de turnare celelalte actriţe mi-au dezvăluit micile lor secrete, iar regizorii mi-au suportat stîngăciile lingvistice. Da, America a fost bună pentru mine. Prietenia ! Ce aş fi fără ea ? Dar nu mă pot consacra în întregime ei. Mai tîrziu... Aşadar, tot veţi mai susţine că sînt o solitară ?"

Patetice rînduri, patetică şi naivă întrebare a unei fiinţe pe care un mit nedorit a copleşit-o, zadarnică şi nobilă încercare de a arăta semenilor ei cu spirite mutilate, că este un om ca oricare altul. Detalii din viaţa cotidiană a Gretei Garbo la Hollywood, detalii ce dezvăluie o dramă a inadaptării.

Dar la Hollywood s-au mai trăit şi alte drame... la vîrste fragede. E vorba de copii ai vedetelor, sau de copiii-vedete.

Să începem cu B. D. Hyman, fiica neuitatei interprete a lui Baby Jeanne, Bette Davis. „My Mather's Keeper" („Gardă de corp a mamei mele") se intitulează cartea pe care B. D. Hyman a publicat-o în S.U.A., carte presărată de episoade violente, de revolte, de manifestări ale unui sentiment matern exacerbat, împins la limita suportabilului... Secvenţe pe care fiica actriţei le retrăieşte într-o zi din 1973 pe treptele locuinţei lui Bette Davis, cînd, lăsîndu-şi familia, B.D. se duce să-şi vadă mama a cărei stare o preocupă din ce în ce mai mult şi o găseşte într-un hal fără hal, cu faţa descompusă, părul răvăşit şi care o întîmpină cu urlete, încriminări, lacrimi, fraze scîncite... căci abia după ce va fi dispărut de pe faţa pămîntului va înţelege B.D. toate sacrificiile ei, ardoarea dragostei ei de mamă, că nu-i mai rămîne decît să moară pentru că nu mai e bună de nimic. Fiica încearcă s-o liniştească, să-i spună că bea prea mult, că nu are dreptate şi că o iubeşte mult. Acum îşi aminteşte ea de „sinuciderile" lui Bette Davis, de angoasele, ei, de spaimele ei. B.D. avea opt ani, iar Michael, fratele ei adoptiv — abia trei, şi deja totul se desfăşura ca după un scenariu : „Mă iubeşti B.D.", veşnica întrebare, paharele de băutură care se succed rapid, flaconul de tranchilizante luat în sala de baie, copiii bătînd înnebuniţi în uşă, implorînd, plîngînd în suspine, iar ea, Bette Davis, ieşind după cîteva ore imperială, calmă, vie „bine merci", incapabilă să-şi dea seama de efectul acestei dramatice reprezentaţii, asupra copiilor săi.

Cartea a fost scrisă, amănunte nu tocmai plăcute au fost făcute publice, dar B. D. Hyman este chiar aşa de inocentă şi candidă pe cît ar vrea să pară în această lungă confesiune ? A ştiut oare ea să înţeleagă complexul personaj care este Bette Davis care şi-n viaţa de toate zilele continua să declame cu formidabila sa voce aspră, replica din „Totul despre Eva" : „Fasten your seat belts, it's going to be a bumpy night !" („Puneţi-vă centurile de siguranţă, noaptea o să fie accidentată !") replica ce o prinde de minune ? Nu cumva B. D. Hyman a simţit că nu poate fi „aidoma" mamei sale, că nu poate să-i egaleze formidabilul curaj şi îndrăzneala, furia ei de a exista ?

Oricum, menţineţi ataşate centurile de siguranţă căci... universul hollywoodian e accidentat de alte şi alte drame de copii.

Joan Crawford trăi în anii patruzeci un adevărat coşmar căci, îmbătrînind, simte că-şi pierde gloria, ca banii şi dragostea îi scapă printre degete şi încearcă atunci să-şi creeze o nouă imagine, mai convingătoare şi mai puţin sălbatică decît cea pe care i-o conferiseră fostele ei roluri de femeie rea, de incendiatoare, de femeie avidă şi distrugătoare de căsnicii... De ce n-ar deveni o mamă de familie, o americană clasică înconjurată de căpşoare blonde ? Şi dacă nu poate avea copii, ei bine, o să adopte. La Hollywood asta e o adevărată manie. Mai întîi va fi Christina, apoi Christopher, şi alte două fetiţe care nu vor sta însă decît scurta vreme în frumoasa casă albă în care totul trebuie să fie imaculat, Joan Crawford punînd ea însăşi mîna să frece alămurile şi să lustruiască mobila. De fapt — o maternitate de paradă pentru admiratori. Mama şi fiica sînt fotografiate împreună îmbrăcate în rochii identice sau pe marginea piscinei, ce mai ? o adevărată fericire familială. Dar nimeni nu ştie că în urmă cu doar cîteva minute Joan îşi aruncase fiica în apă ca să-i dea o lecţie de natatie, că s-a înfruntat cu copila urlîndu-i în faţă : „Sînt mai tare ca tine ! Eu sînt cea mai bună ! Eu învîng întotdeauna !"

De sărbătorile de iarnă în faţa unui brad superb sub care se îngrămădesc o mulţime de daruri, familia pozează în faţa ziariştilor şi fotoreporterilor. Cadourile sînt splendide, dar copiii nu au dreptul la ele. Odată festivitatea terminată, Joan Crawford se grăbeşte să le împacheteze la loc şi să le trimită unor copii necunoscuţi, iar pe Christina o trimite în camera ei unde cît va fi vacanţa de lungă va scrie nenumărate scrisori de mulţumire. Şi drăgălăşeniile mămicii adoptive continuă : copiii poartă urmele loviturilor de măturâ, sau sînt legaţi şi imobilizaţi în pat pînă dimineaţa dacă cu o seară înainte făcuseră vreo năzbîtie. Îndată ce va fi suficient de mare, Christopher va scăpa de acea casă care devenise un balamuc, dar Christina, „un monstru de egoism", va umbla din pension în pension tot timpul sub supravegherea cumplitei sale mame care nu va da înapoi s-o pedepsească să poarte un mantou încheiat cu un singur nasture şi pentru care fata manifestase preferinţă, dar fără nimic pe dedesubt în afară de un furou, devenind altfel ţinta bătăii de joc a tuturor. Cît despre căsătoria mamei sale cu patronul firmei „Pepsi-Cola", Christina o va afla din presă. Legăturile între cele două femei sînt de acum rupte pentru totdeauna. Joan Crawford îşi urmări copiii pînă dincolo de moarte, survenită în 1977 în cea mai totală singurătate. Ea nu le-a lăsat nici un bănuţ drept moştenire „pentru motive pe care numai ei le cunosc" se spunea în testament. Privindu-şi mama moartă, din nou frumoasă şi tot arogantă graţie macheurilor starurilor, Christina se simţi ca şi cum ar fi fost pălmuită de către „Această scumpă mamă" aşa cum cu o amară răzbunare şi-a intitulat ea cartea din care am extras, cît mai selectiv posibil, cele de mai sus.

Hollywood-ul şi cinematograful nu i-a favorizat niciodată pe copii, chiar dacă Shirley Temple e încîntată că Gary Cooper o saltă în braţele sale vînjoase sau că Alice Faye — idolul feminin dintre cele două războaie — îi cumpără îngheţată, căci micuţa e însoţită 24 de ore din 24 de ore de gardieni, iar seara cînd o învăleşte cu plăpumioara roz, mama ei nu-i citeşte basme cu zîne şi Feţi-Frumoşi, ci scenariul pe care fetiţa îl va turna a doua zi. O mamă care încerca o plăcere deosebită în a mărturisi miorlăindu-se că „adorabila" ei Shirley învăţase să danseze înainte de a învăţa să meargă şi care o dădu (la vîrsta de trei ani !) la o şcoală de balet înainte de a propulsa la Hollfwood unde mamele „veneau ca nişte languste înfometate"

În spatele copiilor-regi trebuie căutată acea mamă care se realiza în fine prin cîntecele, gingăşiile şi zîmbetele înduioşătoare ale copiilor săi.

Şi poveştile cu maştere cu ambiţii artistice neîmplinite continuă...

Ethel Gumm este o artistă ratată, căreia îi e ruşine să gireze un mic cinematograf de provincie american şi să se exhibeze pe scenă la pian, într-un loc pe care-l consideră prea mărunt pentru ambiţiile sale. Mai întîi îşi va lansa, sau mai bine zis îşi va mîna cele două fete, pînă în ziua în care-şi va da seama că cea mai mică, a treia ei fată, Frances, este mult mai înzestrată decît surorile ei mai mari. Ethel Gumm va brăzda America din music-hall în music-hall, dintr-un hotel prăpădit în altul, din restaurant în restaurant, care de care mai jalnice. În timpul unuia dintre aceste turnee, care se va încheia la Hollywood în 1935, Frances Gumm a devenit Judy Garland. Cea care la 13 ani cînta deja cu intonaţiile unei femei de 40 de ani semnează primul său contract cu Metro Goldwin Mayer, iar la 15 ani suferă prima sa depresiune nervoasă. Ea nu-i va ierta niciodată mamei sale cea ce a făcut din ea, ea o va învinovăţi de iubirile ei ratate, de naivităţile ei amoroase şi îi va reproşa că trăieşte pe spinarea ei şi că nu a rămas fidelă memoriei tatălui ei.

Nathalie Wood debutează la patru ani, făcînd figuraţie alături de mama sa. Ca din întîmplare şi tatăl ei lucrează tot în cinematografie ca accesorist de machete. Dar, firesţe, elementul predominant din acest cuplu este mama. Marie Gurdin s-a născut în Rusia de unde a emigrat în Statele Unite stabilindu-se în Santa Rosa, un mic orăşel din California, unde vegetează împreună cu soţul ei, tot de origine rusă. Marie Gurdin vorbeşte stricat engleza, şi nu se va adapta niciodată pe deplin la stilul de viaţă american ci va pluti întotdeauna pe aripile visurilor sale exotice pe care i le împărtăşeşte Natasei, fără îndoială preferata ei dintre cele trei fiice ale sale. Dar cu toate as-

tea e destul de cu picioarele pe pămînt şi a înţeles că pentru a face bani, mulţi bani, singurul mijloc este cinematograful. Ea una nu are talent, dar Natașa! Într-o bună zi o echipă de cineaşti se instalează la Santa Rosa. Cum se caută figuranţi, Marie Gurdin se prezintă, nu cu fiica ei Olga, pe atunci în vîrstă de 13 ani, ci cu Natașa. Înainte de a da audiţia Marie Gurdin are grijă s-o mustruluiască cu asprime pe Natașa, arătîndu-i cum să surîdă, să facă reverenţe regizorului, să fie amabilă cu vedetele dacă se întîmplă să le întîlnească... Micuţa fetiţă nu trebuie să se uite decît la oamenii importanţi, nu la cei de-mîna a doua, cei care sînt ultimii pe generic. Olga care spera atît de mult să fie aleasă, e furioasă foc văzînd că i-a fost preferată mucoasa aceea mică de patru ani. Deci, Marie Gurdin o împinge pe Natașa către realizator, către Pichel care explică ceea ce aştepta de la micuţă: Natașa, cu un cornet de îngheţată în mînă, va scăpa îngheţata şi va trebui să înceapă să plîngă. „E în stare să plîngă?" întreabă Pichel. „Bineînţeles!" protestează Marie Gurdin. La cîtva timp după asta familia Gurdin primeşte un telefon: Natașa să vină la Hollywood să dea o probă. Dar Natașa nu va fi admisă considerîndu-se că prestaţia ei artistică a fost prea puţin convingătoare. Şi mai ales pentru că nici nu a plîns! Marie Gurdin nu se va da însă învinsă. Întoarsă la Santa Rosa, la mediocritatea şi sărăcia ei, ea reia din nou asaltul asupra Hollywood-ului, îşi îmbracă toată familia, neluînd cu ea decît o bucată de tort. Doar avea experienţa emigraţiei cînd străbătuse Rusia şi China cu un copil în braţe, încît cetatea magică era mai nimic pentru ea. Cu greu i se putea rezista Mariei Gurdin, insistenţei sale, farmecului ei. Firescul şi frumuseţea Natașei făceau restul. Natașa avu deci o a doua şansă care se dovedi a fi fericită. În vreme ce Olga Gurdin, care frecventa un curs de artă dramatică, renunţa la speranţele ei de afirmare, Natașa Gurdin dispărea, şi-n locul ei se născu Natalie Wood. Perfect docilă, Natalie nu opunea nici o rezistenţă, nerefuzînd nici să-şi înveţe cu scrupulozitate lecţiile, nici să se culce la orele 22,00, nici să-şi ia vitaminele, nici să zîmbească, nici să nu-şi manifeste oboseala, nici să accepte ca mama sa să o însoţească pretutindeni, nici ca ea să vegheze asupra taliei ei, asupra hainelor ei, învăţînd-o cum să se machieze. Pentru cinematograf, pentru mama sa, tot timpul prezentă, totdeauna teribil de eficace în situaţiile cele mai delicate, Natalie Wood renunţase la un cămin, la tatăl său, care trăia acum departe de soţia lui, împreună cu sărmana Olga...

În 1954, anul în care a turnat „Furia de a trăi" cu James Dean, şi cu cel ce avea să devină prietenul ei, Sal Mineo, Natalie se emancipează: ea refuză să-şi mai continue cursul de la studio, pentru a intra într-un colegiu „adevărat", dar mama ei continuă să se afle în preajma ei, găsind că Dennis Hopper acela care vine s-o caute pe Natalie, sau celălalt, Elvis Presley, care e tot atît de neîndemînatic şi cu ghitara aşa cum e şi cu o fată, nu-s de nasul ei, nu-s oamenii potriviţi pentru Natalie „a ei". Şi apoi — peste ani — croaziera aceea tragică din 1981 în timpul căreia Natalie muri, în mod misterios, înecată. Cum şi-o vor aminti cei care au admirat-o? Ca pe actriţa aceea prea frenetică, căsătorită apoi cu seducătorul Robert Wagner? Sau ca pe supravieţuitoarea unei epoci excitante dar tulburătoare pentru un psihic fragil? Sau ca pe copilul care ştia să se machieze cu îndemînare, care nu spunea niciodată nu, şi care nu plîngea cînd moţul unui cornet de îngheţată îi cădea pe jos?

Sarah Taylor se visa a fi actriţă. Ea va reuşi să devină, dar prin persoană interpusă. În 1940 ea părăseşte Anglia şi împreună cu fiica ei Elisabeth, în vîrstă de 8 ani, pleacă la Hollywood. Văzînd-o, şi fiind frapat de strălucirea ochilor ei violet, de graţia aeriană a comportamentului său, Louis B. Mayer exclamă: „Ce mai aşteptaţi ca s-o angajaţi?" Sarah Taylor se consacră de atunci înainte, carierei „uluitoarei sale fiice". Cu ocazia primului ei divorţ, de Nicky Hilton, Elisabeth Taylor va declara în plin tribunal: „Am un corp de femeie, dar din punct de vedere emoţional, sînt un copil".

Tatăl lui Mickey Rooney este actor, iar mama sa — dansatoare. La 11 luni, el figurează într-un sketch burlesc montat de părinţii lui. La doi ani Mickey este „vedeta americană" a unui spectacol de varieteu. La şapte ani, ajunge la Hallywood unde încarnează... un pitic. În şase ani Mickey turnează 85 de filme... Toate însufleţite de copii, de tineri şi tinere (printre care şi Judy Garland). Mic de statură, 1,59 m, M. Rooney nu se uită decît la femeile mai mari ca el, matern firește. Judy Garland, Lana Turner, Esther Williams şi Ava Gardner, cea mai formidabilă descoperire a lui, cu care se va căsători.

În faţa lăcomiei publicului pentru copiii ce jucau în film, Hollywood-ul s-a văzut constrîns de către legislaţia americană să aplice legi foarte stricte. Numărul de ore de turnări a fost reglementat la fel ca şi prestaţiile copiilor la radio şi şedinţele pentru fotografii de publicitate. În incinta studiourilor au fost construite săli de clasă în care învăţară la vremea lor Mickey Rooney, Donald O'Connor, Deanna Durbin, Natalie Wood, Elisabeth Taylor. Astăzi actori ca Brooke Shields sau Jodie Foster studiază la universitate. Pe atunci însă, înmînările de diplome de la sfîrşitul anului de studii aveau loc sub lumina imenselor reflectoare răsfrîntă şi îmbogăţită de oglinzile blendelor încît nu se mai ştia exact dacă e un film cu Mickey Rooney şi Juddy Garland sau realitate. Într-un interviu din 1954 Natalie Wood îşi aminteşte de copilărie, declarînd că a fost o fetiţă ca oricare alta, plăcîndu-i să se joace cu păpuşile şi cu mingea, dar că pe platou „era serioasă pentru că era vorba de muncă". Shirley Temple, ex-ambasadoare a Statelor Unite, iar acum — bunică, nu vorbeşte despre munca ei, ci despre decepţia pe care a suferit-o cînd, la cinci ani, într-un mare magazin un Moş Gerilă i-a cerut un autograf...

Natalie Wood şi Shirley Temple lăsau baltă mingea şi păpuşile cînd auzeau „Linişte, se turnează!", căci munca lor era din punct de vedere nervos, intelectual şi fizic, plină de constrîngeri şi alcătuită din o mie şi una de suferinţe... Cum s-o faci să plîngă pe Margaret O'Brien la turnarea unei scene din „Cîntecul de pe Missouri"? Rămas fără argumente, realizatorul, Vincente Minnelli, o priveşte fix în ochi, cu răutate: „Ştii Margaret, voiam să-ţi spun ceva... căţelușul tău a murit". Margaret O'Brien izbucneşte în suspine.

De cum se instalează la Hollywood, Judy Garland suportă sarcasmele celor ce o găsesc prea grasă şi îşi bat joc de ea, aşa cum o făcea Louis B. Mayer, pe seama spatelui ei puţin încovoiat („Ce mai face micuţa mea cocoşată?"), o pun la regim cu supă de pasăre, brînză degresată, o schingiuiesc cu corsete de fier ca să-i subţieze talia şi să-i pună în evidenţă bustul, îi deformează obrajii şi nările cu tampoane de cauciuc şi sînt gata-gata să o prefere în locul ei pe Deanna Durbin „privighetoarea Hollywood-ului"... E prea batrînă — se apreciază — ca să joace rolul lui Dorothy din „Vrăjitorul din Oz". Ca să pară de 14 ani, pe cînd ea are 17, i se vor aplatiza sînii strîngîndu-i cu feşe de pînză, şi-i vor tortura corpul care suportă dramatice variaţii de greutate cu un întreg arsenal de mijloace demne de maşinăriile de schingiuire ale Evului Mediu. Nici o clipă de răgaz pentru ea. La studio e aşteptată la ora 19,00. Cînd va împlini 18 ani — va fi ora 7,00. Îşi repetă lecţiile, dă pe gît micul dejun, o maşină o duce la studio şi o lasă la machiaj, de unde trece la secţia de costume. Turnări, interviuri, fotografii, inaugurări oficiale, repetiţii şcolare... şi la ora opt seara Judy ajunge în sfîrşit acasă, epuizată, nervoasă, găsindu-şi somnul graţie uneia dintre acele cașete pe care toată lumea le foloseşte la Hollywood.

„Eu n-am avut copilărie! Mi s-a furat!" Pînă la moartea ei, în 1969, Judy Garland nu va înceta să repete acest leit-motiv sfîşietor. Totuşi, pentru ea — şi cu totul şi cu totul contrar altor semene ale ei de la Hollywood — nu va conta decît un singur lucru: copiii. În 1954, crede că în sfîrşit va primi un Oscar pentru reuşita ei actoricească din „S-a născut o stea" de George Cukor. Judy e la spital şi aşteaptă să nască, iar o echipa de la televiziune a invadat rezerva, în care tocmai îl născuse pe fiul său Joey Luft. Dar vestea cade ca un trănet: Grace Kelley e cea care cîştigă Oscar-ul. Oamenii de la televiziune îşi strîng în grabă aparatele nemaidînd nici o atenţie lehuzei care abia îşi stăpîneşte lacrimile. Nu, n-o să plîngă, pentru că-l are pe Joey! În ceea ce o priveşte, Liza Minnelli a înţeles foarte repede frămîntările mamei sale. La patru ani, văzînd cum mamei i se face o injecţie strigă cu disperare: „Oh, destul!" La 11 ani ea schimbă rolurile. Ea va fi de acum înainte mama, cea care va veghea, confidenta privilegiată a lui Judy Garland care îi întîmpină pe servitorii veniţi să se angajeze şi-i întreabă pe cel mai serios ton: „Aş putea să văd referinţele dumneavoastră?", ea este cea care îşi pîndeşte mama şi o împiedică să mai ia infernalele pilule, cea care va porni şi va continua vînătoarea sticlelor de alcool pe care Judy Garland le ascundea cu o diabolică îndemînare prin casă, ea e cea care stă îndărătul uşii camerei în care s-a încuiat mama sa încercînd, încă o dată, să se sinucidă, tăindu-şi venele. La Londra, la Hong-Kong, la Las Vegas, Judy Garland are nevoie să-i ştie în jurul ei pe cei trei copii, ea îi implică total în viaţa ei profesională: Liza,

Lorna şi Joey se vor obişnui astfel să urce alături de mama lor pe scenă ca să intoneze împreună cu ea finalul de la „Over The Rainbow“ şi se vor afla în egală măsură în centrul neîncetatelor ei certuri şi divorţuri. Pentru ei, pentru a şi-i păstra se luptă Judy Garland, acceptă, pînă la capăt, angajamente, turnee, experienţe zdrobitoare, decepţionante. Liza are talent, Judy urlă, se zbate, se împotriveşte, se cutremură de oroare. Meseria asta e înspăimîntătoare! Nu, fiica ei nu trebuie să cunoască aceleaşi incertitudini, aceeaşi epuizare, aceeaşi frămîntare provocată de grija zilei de mîine... Dar în clipa următoare — iat-o dîndu-i o lecţie, făcîndu-i o demonstraţie de canto şi de comedie Lizei care, încîntată, o ascultă povestindu-i despre vremea pe cînd prietenii ei se numeau Frank Sinatra, Tyrone Power, Artie Shaw, Fred Astaire, Clark Gable... Dar o cuprinde ruşinea căci toate astea nu sînt decît faţada poleită, factice a Hollywood-ului. Dacă ar şti Liza... Liza Minnelli îşi va încerca singură şansa, în mici reviste muzicale, dar nu pe Broadway, iar Judy Garland se va înfuria iarăşi şi iarăşi înainte de a capitula... căci fiica ei este într-adevăr demnă de ea! Aşa că o va invita în mai multe rînduri să cînte împreună în recitaluri, o va prezenta tuturor ca o viitoare, o mare vedetă. Şi Liza Minnelli va fi aceea care se va ocupa de funeraliile mamei sale în iunie 1969 cînd, peste douăzeci de mii de persoane vor trece cu paşi mărunţi ore în şir de jur împrejurul clădirii Campbell, casa funerară a starurilor din New York. S-ar fi putut crede că se întorseseră vremurile strălucitoarelor premiere de pe Sunset Boulevard. Nu mai lipseau decît aplauzele salutînd sosirea maşinilor vedetelor. Aproape că nici nu se poate spune că a fost vreun discurs, dar în schimb — multă, multă muzică. În maşina funerară ce-i ducea pe cei trei copii a lui Judy, radioul de bord difuza un extras de pe discul înregistrat pe viu la concertul lui Judy Garland la Carnegie Hall. „Închide aparatul“, implorară Joey şi Lorna. „Nu“, veni răspunsul Lizei. Şi atunci cele două fete schimbînd o lungă şi plină de înţelesuri privire, începură să cînte alături de mama lor.

Deci, Hollywood-ul aşa cum poate nu-l ştiaţi, staruri, idoli, fantome dintr-un vis ce nu vrem şi nu-l putem lăsa să ia sfîrşit : filmul. Dar dincolo de el sînt nu vedete, nu intangibili idoli ci oameni, oameni care prin zbuciumul lor, prin renunţări şi sacrificii au ştiut să-i dea viaţă. Şi dacă în încercarea de a vă înlesni cunoaşterea lor, aşa cum au fost, aşa cum trebuie să-i ştim, cu calităţi şi defecte, copleşiţi uneori de omeneşti suferinţe, nu v-a fost pe plac, considerati cele de pînă acum drept... o încercare nereuşită de parodie. Este şi ea, parodia, un gen ce merită toată atenţia, căci îndrăgind-o învăţăm să ne distilăm dureri şi înfrîngeri într-un zîmbet sau ironic, sau amar.

Sorin ILIESCU

Adaptare pe baza articolelor semnate de Joan Marc Trevor şi Francoise Ducout în „Ciné — Télé — Revue“ şi „Elle“, de Alix de Saint-André, în „Figaro Magazine“ şi a cărţilor „La Gardienne de ma mére“ de B. D. Hyman şi „Cette Chère maman“ de Christina Crawford.

Note de călătorie

Impresii din Istanbul

(continuare din pag. 64)

aşa ca într-un ultim drum, maşini pe care scrie cu litere mari : „Maşallah“ (cum o vrea alah) sau „Dikat acami süfür !“ (atenţie şofer agiamiu). Aşa că cine vrea riscă, fie ce o fi, se aruncă în vîltoarea străzii şi se întîmplă să ajungă dincolo numai foarte uşor înspăimîntat.

Există mulţi oameni, în acest oraş de patru milioane de locuitori cu umbrele unor preocupări grave pe faţă. Cîştigă mult, puţin sau pur şi simplu cîştigă ? Nu ştiu. Cert este că în seara de bar de la Kervan Sarai nu eram decît noi străinii şi nici un turc pe la mese. Turcul e modest îmbrăcat şi sobru în gesturi. Pe străzi nu sînt literalmente femei, decît doar pe ici, pe colo cîte una căreia însă, de cele mai multe ori, nu poţi să-i vezi faţa. Emancipareа femeii de către „tatăl turcilor“ Kemal Mustafa Atatürk, creatorul Turciei moderne, nu a avut încă efectul scontat. Bărbaţii rezolvă toate afacerile familiei dar numai pînă la poarta casei. Haremurile (de fapt harem înseamnă sacru sau rezervat) au fost desfiinţate dar, după o credinţă veche, femeia continuă să nu fie decît „o floare căreia îi cad petalele şi se ofileşte, iar sufletul ei e ca parfumul florii : îl ia o boare şi-l împrăştie“.

În Istanbul se construieşte încă puţin şi asta înseamnă că şi locurile de muncă sînt puţine. Sigur, e frumos în palatul-muzeu Topkapî sau la Dolmabahce, unde vezi aur, argint şi încă odată aur, sînt privelişti încîntătoare pe malurile Bosforului şi ale Cornului de aur, sînt construcţii de o arhitectură veche, semeaţă, mai ales moschei, care atestă energia turcilor, inteligenţa şi dragostea lor pentru frumos dar şi fanatismul lor religios, de necrezut pentru un european al secolului douăzeci.

Semne bune anul are!

Andreea şi Cristina

Alexandra

Mihai-Dănuţ

Doi cineaști în vogă

MILOS FORMAN ȘI CLINT EASTWOOD

1.

Ferestrele salonului său se deschid spre una din cele mai frumoase vederi din cîte există: Central Park Simți că aceasta nu e o simplă întîmplare ori o dovadă de snobism, ci doar nevoia de a-și desfăta privirea a unui om la care totul este simplu, începînd chiar cu încăperea în care ne aflăm: culori deschise, mobilier funcțional și cărți, cărți răspîndite prin toate colțurile, cărți de engleză, cărți de cehă Iată un loc în care te simți bine, cu atît mai mult cu cît gazda însăși are o mină cu adevărat fericită. Milos Forman este, în mod vizibil, fericit; și chiar dacă refuză să poarte mereu pe umeri greutatea recordurilor filmelor sale, acestea par, totuși, să-l tonifice și să-i dea o liniștitoare mulțumire. Nu-i prea place să vorbească despre recentul său succes și cu atît mai puțin despre viitor. Repetă cu încăpățînare cum că n-ar avea nici un proiect și că nici nu-și propune încă nimic; un film nou, spune el, este ca și îndrăgostirea „un coup de foudre" (o lovitură de trăsnet) care te nimerește atunci cînd te aștepți mai puțin. Să deducem de aici că Milos Forman se mulțumește a se bucura de viață de pe o zi pe alta? Puțin probabil. Prea (adesea) maliționi îi sînt ochii, prea multă energie ascund seninătatea și calmul său; într-un cuvînt, stau față în față cu un om care, deși pretinde că nu știe să converseze, are multe de spus, mult prea multe ca să rămînă vreme îndelungată inactiv.

Reporter: Amadeus cunoaște succese de răsunet pretutindeni în lume, atît publicul, cît și critica îl elogiază. Cum explicați acest entuziasm general?

Milos Forman: — Este ceea ce se numește alchimie! Ceva care a făcut ca toată lumea să petreacă cu mare plăcere două ore în compania unor creatori precum Mozart și Salieri. Date fiind cifrele înregistrate pînă acum, se pare că unele persoane au vizionat filmul de mai multe ori. Și în Ragtime povestea era remarcabilă, personajele puternice, dar degeaba; filmul nu a atras prea multă lume în sălile de cinematograf. Ei bine, nu știu, sincer să fiu, cum se explică acest succes. E adevărat că Amadeus îl merită mai mult decît Ragtime; rețeta este, de altfel diferită, căci ar fi periculos să se folosească una și aceeași pentru două filme: fiecare poveste necesită o modalitate de abordare particulară.

R.: — (...) Considerați că, odată cu și datorită succesului obținut cu Amadeus, v-ați integrat, faceți parte din „sistem"? (Din sistemul vieții americane. N.T.).

M. F.: — Nu am făcut nimic nici pentru, dar nici contra acestui sistem, am încercat doar să fac filme la care mi-a plăcut cu adevărat să lucrez; mi-am putut permite, e drept, să nu mă apuc de ceva ce n-am agreat. Ceea ce mă împinge să fac un film este, de obicei, o poveste de care realmente mă îndrăgostesc; aceasta mi-e singurul criteriu de selecție.

R.: — Vreți să spuneți că în Hair, de pildă numai povestea v-a interesat, și nu critica subînțeleasă a societății americane?

M. F.: — În cazul pomenit, nu povestea m-a convins, ci muzica; ea mi-a trezit interesul, cheful, cu forța ei de a exprima emoții și lucruri ușor de vizualizat; lucruri, pe de altă parte, intrigante, atîtătoare. Știți, de cînd mă aflu aici, nu-mi mai scriu singur scenariile, engleza nefiind limba mea maternă. Ar trebui să vorbesc engleza așa cum respir, ceea ce nu este cazul meu. Mai am mult de lucru în această direcție. Prefer deci ca altcineva să semneze scenariul și din alt motiv: nu vreau să se spună despre filmele mele: „Iată America văzută de un străin"; de un străin, fie el și profesionist.

R.: — Dintre toate etapele pe care le presupune munca de regizor, pe care o preferați?

M. F.: — Poate sună cam ridicol, dar țin la toate, rînd pe rînd, cînd sînt direct implicat (...) în lucrul specific fiecărui studiu. Conceperea scenariului împreună cu scriitorul este nemaipomenită: nimic nu te presează, stai închis, izolat de toți și toate și inventezi zeci de situații dintre care te oprești, în cele din urmă, la una singură: într-un cuvînt, îți dai frîu liber imaginației, fanteziei. Urmează apoi turnarea; fiecare zi îți aduce noi semne de întrebare. Cît despre montaj, el

este la capătul a doi ani de muncă, etapa finalizărilor. Înainte, în tot timpul turnărilor, eram mînat de nerăbdare; de graba de a vedea montajul. Și atunci, la capătul unei zile de turnări, mă închideam la mine și montam. Era epuizant și fizic, și psihic; această muncă de noapte nu-mi servea la nimic, secvențele nu se înlănțuiau corect și trebuia să iau montajul de la capăt. Ba mai mult, se întîmpla ca secvențe minunat montate, pe care aș fi dorit să le păstrez, să nu se lipească nicăieri, iar asta mă întorcea pe dos. Sigur că, în momentul filmărilor, încerci să gîndești montajul, dar asta se întîmplă doar în linii mari, finețea montărilor finale fiind încă departe. În general, cu opt zile înainte de începerea filmărilor repet împreună cu actorii în decorurile stabilite; acolo, pe moment, încep să-mi conturez, în mare, modalitățile de lucru, încep să știu ce vreau de la fiecare; astfel că, în ziua cînd începem, eu am deja în minte cîteva idei clare. Nimic din toate acestea nu trebuie să fie însă vizibil pentru public. Subtilitățile regiei trebuie să servească scenariul, povestea și nu să li se suprapună. Ideal este să cauți a înfrumuseța, a amplifica, a îmbogăți o scenă și nicidecum a face dovada unor virtuozități regizorale.

R.: — Cum procedați la alegerea actorilor?

M. F.: — După mine, un rol cu devărat reușit este rezultatul îmbinării dintre jocul actorului și personalitatea sa umană. Gîndiți-vă la marii actori: Gabin, Cagney, Brando ș.a. În spatele rolului îl ghicești pe același Gabin sau pe același Cagney; cei care nu îndrăznesc a se dărui total rolului, pot fi buni profesioniști, dar niciodată staruri. Personal, prefer ca actorul să urmeze ceea ce-i dictează instinctul, fără ca eu să trebuiască să-i „povestesc" personajul. Cu cît mai puțină vorbărie, cu atît mai bine. Asta dovedește că scenariul „funcționează" și că actorii sînt „pe rol". Uneori, cîte unii simt nevoia să discute cu mine despre psihologia personajului, pentru a se clarifica și stimula pe ei înșiși. Dacă este nevoie, o fac și pe asta, dar rămîn la convingerea că asist la o drogare (artificială) cu cuvinte. Consider că esențială, pe un platou de filmare, este atmosfera. Uneori se întîmplă chiar să întreții așa-numite tensiuni, dacă acestea servesc filmului. Salieri și Mozart (adică actorii care îi întruchipau*) de pildă, aveau uneori discuții în contradictoriu, pe care mă făceam că nu le observ, tocmai pentru că ele îi ajutau să se implice și mai mult în rol. Totul e să știi cum să faci ca eventualele disensiuni să nu se transforme în conflicte personale.

R.: — Se poate spune că faceți filme pe care v-ar place să le vizionați ca spectator?

M. F.: — Absolut. E și acesta un principiu de-al meu, deși extrem de simplu: să n-asculți decît de tine însuți, să speri că publicul te va urma și înțelege. Se întîmplă, uneori, să descoperi, filmul odată terminat, că ai strecurat în el, în mod cu totul inconștient, lucruri la care nu ai stat să reflectezi prea mult. Asta se întîmplă rar, e adevărat, și de aceea nu poți conta pe astfel de întîmplări. În orice caz, un film este pentru fiecare altfel, spectatorul face din el filmul său, în

raport cu ceea ce descoperă acolo care să corespundă personalității sale ascunse.

R.: — Cînd mergeți la un film, alegerea o faceți în funcție de gen sau de regizorul care îl semnează?

M. F.: — Asta depinde, mai întîi, de starea de moment. Dar țin la toți regizorii și mai ales la cei care fac filme pe care eu n-aș putea să le fac. Îmi place, de exemplu, să-l urmăresc pe Spielberg, de vreme ce eu unul n-aș fi în stare, să lucrez ca el; și mai există un motiv: el îmi incită interesul pentru lucruri care a-prioric sau gîndite de altul m-ar lăsa rece. Cinematograful are miraculoasa putere de a te implica în viața altora, de a aduce la lumină zone ale propriei ființe rămase de obicei în obscuritate. Și apoi, contrar vieții cotidiene, în sala de cinematograf poți profita de ceea ce ți se oferă, fără a-ți face griji dacă ceea ce vezi, este sau nu, în interesul tău imediat. Senzația de neimplicare pe care ți-o dă filmul te preschimbă într-un veritabil altruist.

R.: — Ce v-a determinat să acceptați ca la ediția Cannes '85, să fiți președintele juriului?

M. F.: — Festivalul de la Cannes îmi place; îmi place atmosfera care domnește acolo, îmi plac tradițiile lui, dar și faptul că, în realitate, totul nu-i decît un joc. E ca și cu Oscarurile: nu trebuie să le iei prea în serios. Ca și cum s-ar putea decide care din două, mărul sau banana, e mai bună! Amîndouă sînt la fel de bune; pot cel mult să spun pe care din aceste fructe o prefer. Un juriu nu este, deci, o curte de apel, după cum eu nu sînt un judecător. Da, e adevărat, că pot să-mi exprim preferințele, ceea ce nu are nimic de-a face cu ideea de dreptate. Problema nu se pune în termenii echității, ci în cei ai emoției. Ideal ar fi să existe două jurii, unul „emoțional" și celălalt „intelectual". Sînt convins că s-ar ajunge la rezultate total diferite. Vedeți, deci, că totul nu-i decît un joc, a cărui responsabilitate cade pe umerii delegatului general al Festivalului, Gilles Jacob. În fond, el este acela care selectează atît filmele, cît și membrii juriului, lucru deosebit de important și delicat: este vorba de formarea unei echipe. Gîndiți-vă, de pildă, la una formată din Connors plus doi jucători slabi: lucrurile vor merge prost din start chiar. Dar aliniați alături de Connors un McEnroe și un Lendl și veți asista la o competiție cu adevărat sportivă. Eu unul nu am avut niciodată nimic împotriva prezentării vreunui film de-al meu la astfel de competiții și am lăsat totul la aprecierea juriului, care, în fond, este format din profesionisti. Cred, totuși, că în general se dă cam prea multă importanță lucrurilor de genul ăsta. Am mai făcut parte din juriul de la Cannes și în 1972 cînd am impresia că factorul „emoțional" a cîștigat în fața celui „intelectual". Și dacă îmi este permis, voi da un sfat juraților: „Nu vă temeți să fiți subiectivi". Sigur că în fiecare din noi se stabilește un echilibru între inimă și ratiune. Dar procentajul este, de la caz la caz, douăzeci la optzeci ori treizeci la șaptezeci. De ce să nu recunoaștem, există și presiuni exterioare: să le amintim doar pe cele venite din partea diferiților prieteni. E normal să fie așa; totul se reduce, în cele din urmă, la o chestiune de gust și nicidecum la una de dreptate... Desi președinte al juriului Cannes '85, n-am uitat că înainte de toate sînt un fan al cinematografului și deci ghid prioritar îmi este principiul emoției și al plăcerii.

2.

La o jumătate de oră de Los Angeles, în inima întinselor studiouri Burbank, poți vedea o căsuță de lemn, cu încăperi nu prea mari, dar (odată ajuns înăuntru ai ocazia să te convingi de asta) mobilate cu gust, deși extrem de simplu. Aici prind contur filmele lui Clint Eastwood, cel care — după un recent sondaj — ocupă primul loc în ierarhia de preferințe ale americanilor (între 18 și 24 de ani), lăsînd mult în urmă nume precum cele ale lui Reagan, Spielberg, Michael Jackson sau al papei.

În prag sînt așteptat de un bărbat robust, cu o figură bonomă: Fritz Manes, asociatul dar și prietenul (din copilărie!) al lui Eastwood, omul-cheie al companiei înființate de acesta în anii '60 („Malpaso Company"). Manes este producător, dar și cel care caută locurile potrivite pentru filmări, care ajută la stabilirea distribuțiilor, organizează infrastructura sau ia parte la cascadorii. El reprezintă, în mic, un principiu viu al organizării tipice lui Eastwood: toată lumea este direct implicată în acțiunea de turnare a unui film, cei aproape 80 de oameni care de peste 10 ani formează o adevărată echipă, fiind în stare să se înlocuiască unii pe alții, să facă, la nevoie, munca celorlalți și chiar la fel de bine.

Clint Eastwood

„Mai stăm puțin de vorbă, sau apare și Clint"? Sincer să fiu, aș prefera ca Manes să-mi vorbească despre Eastwood, înainte ca acesta să-mi răspundă la întrebări. În fond, Clint este un caz aparte: după ce a avut de înfruntat indiferența sau chiar disprețul criticilor, iată-l acum unanim apreciat. Intelectualii pretențioși au fost nevoiți, de data aceasta, să dea cîștig de cauză marelui public, acordîndu-i lui Eastwood mult rîvnitul titlu de „autor". În prezent, „autorul" dezgroapă vechile rădăcini ale genului care l-a făcut celebru: westernul. Iată-l pentru întîia oară la Cannes, înscris în competiție. „Sincer să fiu — mărturisește Manes — nu ne așteptam la una ca asta. Cînd am fost anunțați că filmul nostru Pale Rider (Călărețul palid) va fi vizionat, nici nu ne-am gîndit că el va fi inclus în competiție. Clint însă, n-ar recunoaște asta pentru nimic în lume, după cum n-ar mărturisi nici cîtă plăcere i-a făcut omagiul pe care i l-a adus la Paris cinemateca franceză. Clint este, de aceea, cu adevărat fericit, deși nici măcar între noi nu abordăm acest subiect, el fiind cam pudic de felul lui". Într-adevăr, nici o diplomă pe pereții biroului său, nici un semn de glorie. Trofeele își au, totuși, un loc al lor... în spatele fotoliilor! Manes îmi arată un pian pe care stă deschisă o partitură. „Muzica este marea pasiune a lui Clint. Cîntă la pian, compune teme muzicale pentru filmele sale; sînt convins că i-ar fi plăcut să facă și carieră muzicală". Iată că imaginea pe care mi-o făcusem despre cow-boy-ul taciturn și aspru capătă contururi noi. E timpul să mi le clarific. Ieșim, traversăm studioul și ne oprim într-o sală în care echipa lucrează la mixajul filmului 24 de ore din 24: Cannes obligă! În fața consolei, trei oameni manipulează manetele. În spatele lor, cufundat într-un fotoliu, un bărbat cu voce caldă își exprimă punctul de vedere. Ne vede, se ridică și ne face semn să ne așezăm: intenția sa este de a verifica mixajul celei dintîi bobine. Splendid! Voi asista la primele secvențe ale filmului. Voi urmări, ulterior, și alte părți de peliculă și voi afla că pentru Clint Eastwood, unui simplu zgomot de pași de o jumătate de secundă merită să i se consacre o jumătate de oră de încercări. Voi mai afla că este un om cît se poate de hotărît, dar niciodată autoritar; că se destinde ridicînd haltere; că tehnicienii săi sînt posesorii unei sofisticate mașinării de obținere a... floricelelor de porumb și că, în pauze joacă ping-pong, dar mai ales că sînt toți, devotați trup și suflet acestui bărbat tras la față, suplu și care

Reporter: — Noul dumneavoastră film poartă titlul **Pale Rider**, acesta fiind, de fapt, și numele personajului pe care îl interpretați. Se înscrie el în aceeași categorie de eroi nici buni, nici răi?

Clint Eastwood: — Acesta este parcă mai dezabuzat decît toți ceilalți, dar și mai misterios. „Pale Rider" („Călărețul palid") este, de fapt, o expresie extrasă

din Noul Testament și pronunțată de o fetiță care se roagă, tematoare, pentru viața celor dragi ei; venirea mea coincide cu rugăciunea, eu devenind astfel un fel de „trimis al cerului" și deci un personaj oarecum mai bun decît de obicei, puțin generos însă cu „răii" care-mi apar în cale.

R.: — De ce ați așteptat atît (Josey Wales în afara legii datează din 1976), pînă să turnați un nou western?

C. E.: — Westernul a fost mereu prezent pe ecrane. Filme ca „Războiul stelelor" folosesc același tip de intrigă. Dar tinerii de azi nu cunosc westernul decît prin intermediul televizorului. A fost o perioadă cînd televiziunea americană prezenta mai multe westernuri decît filme polițiste. Iată deci două dintre consecințe: pe de o parte o saturație cauzată de frecvența cu care westernul rula pe micul ecran, iar pe de altă parte, un public tînăr care nu a urmărit acest gen de film într-o sală de cinematograf. „Josey Wales" are mare succes la public (telespectator, se-nțelege); mi se întîmplă ca pe stradă să fiu întrebat de vreun puștan: „Pe cînd un nou western?". Scenariul de la „Pale Rider" stătea de multișor în sertarele mele; mereu intervenea însă cîte ceva mai „urgent" și-mi spuneam: „Nu-i nici o grabă, westernul mai poate aștepta". O să mă întrebați de ce m-am hotărît acum să-l fac. Chestie de instinct, cred. Ceva îmi spune, de vreun an încoace, că a venit momentul să mă apuc de lucru la el.

R.: — Numele personajului dumneavoastră pare să cuprindă în el o întreagă mitologie a westernului; are asta vreo legătură cu realismul eroilor pe care îi interpretați, nici buni, nici răi, așa cum simplificate sînt personajele lui John Wayne, de pildă?

C. E.: — Am să vă istorisesc o anecdotă în acest sens. Don Siegel turna un film cu John Wayne. La un moment dat, scenariul prevedea că cineva să tragă asupra lui Wayne și, crezînd că l-a nimerit, să părăsească încăperea. Siegel îi indică lui Wayne: „Te ridici și tragi în tipul care dă să iasă". La care Wayne răspostează: „Nu pot. Un cowboy care se respectă nu trage niciodată pe la spate, nici chiar într-un dușman". Siegel nu se lasă: „Da? Ei bine află atunci că Eastwood ar face-o!". Vedeți, cred că aveți dreptate.

R.: Sînteți în prezent apreciat chiar de cei mai înverșunați critici ai dumneavoastră de altădată. Cum vă explicați această schimbare?

C. E.: — Poate totul se datorează părului meu cărunt deja! Dar să lăsăm gluma cred că criteriile valorice sînt astăzi altele, drept pentru care și cele pe care le apăr sînt astfel privite. Nu consider că am fost vreodată propovăduitor al ideilor de dreapta, am încercat doar să prezint felul în care m-am simțit frustrat de către un sistem blocat de o administrație și o birocrație absurde. Ciudat, dar cred că schimbarea de care vorbeați mai înainte este datorată în cea mai mare parte filmelor cu încasări minime Honkytonk Man (Omul de Cabaret) și Bronco Billy. Ele au deschis un unghi nou de receptare a creațiilor mele. Dar mai cred că s-au produs schimbări de ambele părți, de fapt: eu unul pot admite că azi sînt cu mult mai matur.

R.: — Cînd lucrați la un film, vă gîndiți și la public? Încercați să-i prevedeți reacțiile?

C. E.: — Deloc, pentru că nu nimerești niciodată. Dar, trebuie să recunosc, încerc cel puțin să nu-l subestimez. Am susținut întotdeauna că ceea ce se spune despre vreunul din filmele mele este perfect adevărat, chiar dacă părerile se băteau cap în cap. Filmul devine proprietatea celui care îl privește. Lucrurile nu trebuiesc făcute în pripă pentru că spectatorul va ghici ușor (uneori chiar prea ușor) spre ce vrei să-l ghidezi! Îmi amintesc că cel care făcea montajul la Josey Wales, de pildă, ținea morțiș ca peste imaginea din final în care eu plec singur, s-o suprapună pe cea a eroinei: „Trebuie să spunem cumva publicului că mergi s-o regăsești", susținea el. „Nicidecum, îi răspundeam eu, spectatorul dorește atît de mult ca întîlnirea să aibă loc, încît el o va considera ca de la sine înțeleasă; și chiar dacă eu pornesc pe cu totul alt drum decît cel dorit, publicul va inventa vreo potecă ori vreo scurtătură care să mă conducă la fata la care vrea el să ajung". Și într-adevăr, punînd întrebări unor tineri care ieșeau din sala de cinematograf, m-am convins că nu greșisem: ei erau siguri că eroul nu putea decît să-și regăsească iubita, într-un happy-end luminos.

R. — Sînteți producător, realizator și actor. Aceste funcții se suprapun în permanență, sau căutați să le disociați cît mai mult cu putință?

C. E — La începutul carierei mele a fost într-adevăr mai complicat. Pierdeam nopți întregi gîndindumă la modul în care voi turna a doua zi unul sau alul din planuri. Decizia odată luată, încercam în sfîrșit să dorm, ca imediat să realizez că nu-mi învățasem rolul. În prezent a intervenit obișnuința: o parte din munca de zi cu zi o fac aproape fără să-mi dau seama; dimineața pe platoul de filmare am idei clare și destul de bune chiar despre ceea ce urmează să fac; și aceasta fără ca în prealabil să-mi fi stors prea mult creierii. În timpul filmării vreunei scene, știu instinctiv dacă e sau nu ceva de capul ei sau dacă va trebui refăcută. Atunci cînd nu sînt „în bătaia" aparatului de filmat și am de dat replica unui actor care se află, în schimb, în plin focar, trebuie să am grijă cum îl privesc: așa cum l-ar privi personajul meu și nu ca un regizor care urmărește întreaga scenă. Trecerea de la o funcție la alta, se face, în definitiv, printr-un simplu declic și, cu timpul, din ce în ce mai ușor, mai spontan. Meseria de actor m-a făcut să înțeleg importanța pe care o are pe platou atmosfera generală. Actorii nu-și fac, în general, prea multe probleme decît atunci cînd se simt în pericol. Iată de ce fac tot ce-mi stă în putință să le dau senzația de securitate, să se știe liberi și în același timp protejați. Și, pe cît posibil, îmi dau silința ca prima priză să fie și cea mai bună. Am văzut destui regizori care își cam obosesc actorii; aceștia dau tot, se implică total în fiecare scenă, pe cînd regizorul nu știe întotdeauna exact ce vrea. Știți, meseria asta îmi pare destul de ciudată. Actorilor li se cere să facă ceea ce niște copii, de exemplu, ar face cît se poate de natural; asta în ciuda faptului că ani și ani tot lor li s-a repetat întruna că un adult nu trebuie să se poarte ca un copil...

R.: — V-ați mai mulțumi astăzi doar cu titlul de actor, jucînd sub îndrumarea altui regizor?

C. E.: — Sincer vă spun că ar fi formidabil. M-aș lăsa pe mîna unui regizor în care să am încredere deplină, cu singura condiție ca punctele noastre de vedere asupra filmului să coincidă.

R.: — Ați fi curios să aflați ce intenții are un regizor (cu care lucrați, evident), cum concepe el derularea fiecărei etape de elaborare a filmului?

C. E.: — Ciudat, acum îmi dau seama că foarte rar am întîlnit actori care să fie interesați de munca regizorului, în timp ce mie mi-a plăcut întotdeauna să privesc și să înțeleg această muncă.

R.: — În Pale Rider despre ce este vorba, pînă la urmă?

C. E.: — Ei bine, iată un film aproape ecologic. Conflictul (dintre două societăți, una mare și alta mică) pleacă de la un baraj hidraulic. Totul vizează, de fapt, ideea unității unui grup restrîns de oameni în fața pericolului. Ceva asemănător începuturilor Sindicatului!

Este, dacă vreți, o reîntoarcere la mitologia westernului, la izvoarele acestui mit; iată de ce am ținut să-i dau eroului o aură mistică. Cu toate acestea punctul de vedere prin care se consideră istoria este perfect contemporan. Atitudinile unora dintre personaje sînt cu totul moderne, chiar dacă apar în context și lucruri care țin de clasic, ajungîndu-se la un amestec de timp trecut și timp prezent. Deși western, în filmul meu nu apar indieni.

Traducere de
Anca-Maria RUSU

* Fahrid Murray-Abrahams și Tom Hulce (N.T.)

Semne bune anul are!

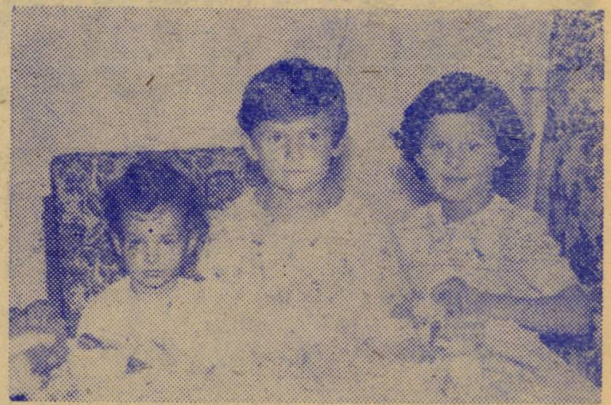

Paul, Raluca, Camil

DE-ALE LITERATURII...

O RADIOGRAFIE A „intelocrației" franceze

Hervé Hamon și Patrick Rotman nu sînt cu totul necunoscuți cititorului român. Acum cîțiva ani, cartea lor Les intellocrates — Expedition en haute intelligentsia *(Paris, 1981), a patra publicată de ei împreună, a fost prezentată cititorilor „României libere". Bogăția informațiilor (de la date statistice la chestiuni de amănunt privind organizarea și funcționarea instituțiilor culturale) l-a făcut pe prezentator să creadă că cei doi autori sînt sociologi. Nu, ei sînt „numai" ziariști, dar, într-adevăr, competența profesională, savoir-faire-ul impresionează, astfel încît „dau clasă" — una superioară — multor producții cu veleități științifice. Lectura se arată a fi deosebit de interesantă și pentru cei cu oarecari cunoștințe în domeniu (căci multe din numele personajelor, revistelor, ziarelor, editurilor întîlnite în carte depășesc prin rezonanță mediul parizian în care au fost puse în circulație), și celor „inițiați". Scrisă dinamic, cu un aer* ricaneur, *specific ironiei publicistice, în special celei aparținînd stîngii franceze, denunțînd jocurile de culise ale spectacolului cultural ce fascinează o întreagă lume, lucrarea nu trebuie totuși luată drept altceva decît este: un produs esențial ziaristic, care urmărește (pe jumătate conștient, pe jumătate inconștient) un efect de senzație asupra receptorului, iar acest receptor este plasat de cele mai multe ori în afara mediului explorat. Spre deosebire însă de alți confrați, care uită să spună că fac și ei parte din jocul ce-l „denunță" și „demască" prin dezvăluirile lor mai mult sau mai puțin senzaționale, Hervé Hamon și Patrick Rotman țin să o reamintească permanent, critica adusă de ei „sistemului" nefiind lipsită de o undă autocritică. De unde și ambiguitatea atitudinii, pe jumătate implicate, pe jumătate distante, reflectate în ironia discursului.*

Situație datorată în mare parte și poziției ambigui, mediane a universului jurnalistic căruia îi aparțin autorii, împărțit între producția culturală de consum (și corespondentul ei ziaristic, „presa de scandal") și producția culturală autentică (care se ține de obicei la o distanță prudentă față de mijloacele de comunicare în masă, mai apropiată fiind totuși de presa „critică" sau „de stînga"). Cultura este departe de a se reduce la ceea ce se scrie în ziare sau se vorbește la televiziune, lucru pe care cam uită (o „uitare" tot profesională, aș zice) să-l mai amintească autorii. O bună ilustrare a acestor calități și limite ale cărții este capitolul din care am tradus aici fragmentele cele mai importante, capitol dedicat premiilor literare. Proasta lor reputație în lumea literelor franceze va surprinde poate pe necunoscător. Un asemenea premiu, la care se „înghesuie" mulți ar putea în schimb compromite efectiv în ochii, confraților un autor sau o editură de avangardă în momentul în care l-ar încasa. Despre această lume mai puțin cunoscută, ce nu aparține, e drept, „înaltei inteligențiii", se vorbește mai puțin în carte, și din motivul că necunoașterea ei o face inaptă să devină un subiect de pus în discuția marelui public. În sfîrșit, ar fi greșit să se considere (cum ar cam lăsa să se creadă cei doi ziariști) că premiile sînt doar o afacere „pur" comercială ori de publicitate. Dovadă că printre denunțătorii lor, citați de autori, se numără și doi din directorii celor mai... comerciale edituri franceze, „Laffont" și „Presses de la Cité", fără îndoială nemulțumiți că nu le revine și lor o parte din profituri. Prin urmare, e de presupus că premiile și editurile ce le domină („Gallimard" și „Seuil" mai ales) se situează undeva la mijloc în lumea intelectuală, între producția „comercială" sau „burgheză" și producția de avangardă sau „pur" intelectuală, reprezentînd instanțele culturii consacrate, cele mai îndreptățite în fond să capete aceste distincții sociale uzuale și totodată specifice mediului care sînt premiile literare.

Hervé Hamon, Patrick Rotman:

PREMII DE SEZON

Odată cu sfîrșitul verii, un murmur străbate arondismentul șase, ia proporții pe la începutul toamnei, devine sonor la primele cețuri, vacarm o dată cu bruma: vreme de trei luni, lumea editorială trăiește pentru premiile literare. Toți sînt implicați, cei care ridică din umeri cu dispreț ca și cei care se agită. În fiecare sezon, același cortegiu de speranțe și ranchiune însoțește cursa cu obstacole. Scriitorii tropăie înaintea potoului, editorii dau ultimele sfaturi, bookmaker-ii înregistrează pariurile, iar cîțiva spectatori, din vîrful tribunelor, denunță trucajele. „Frustrații sistemului folosesc insinuarea fără a putea (sau disprețuind) să facă ordine cu adevărat, notează Bertrand Poirot-Delpech [cronicarul literar al ziarului Le Monde], iar beneficiarii țipă de emoție". Apoi totul reintră în normal și totul reîncepe. Pentru a nu fi acoperiți de o niagară de informații îndoielnice care amețesc pe toată lumea fără a convinge pe nimeni, trebuie, în legătură cu premiile literare, să începem prin cîteva fapte brute.

Prima acuzație formulată de adversarii lor (care sînt și „excluși sistemului"): trei case de editură, Gallimard, Grasset și Le Seuil, desemnate vulgar ca „banda celor trei", acaparează cvasi-totalitatea recompenselor. Să luăm ca referință deceniul 1970—1980, adică unsprezece atribuiri de premii (vezi tabelul de mai jos): trio-ul acaparează 9 Goncourt, 9 Médicis (din 12: au fost doi laureați în 1980), 9 Interallié, 8. Renaudot, 11 Fémina. Altfel spus, acești trei editori umflă 82 la sută din cele cinci principale premii (nu luăm în considerare premiul pentru roman al Academiei franceze, al cărui juriu este, prin definiție, specific). Aceste rezultate sînt grăitoare prin ele însele. În legătură cu premiul Goncourt, Bernard Clavel, fost jurat demisionar,

spune fără ocolișuri : „Șansele ca laureatul să fie ales în afara editurilor Gallimard, Le Seuil și Grasset sînt practic nule". Printre cele trei edituri, Grasset se află pe primul loc (34 la sută), talonată de Gallimard 32 la sută) ; Le Seuil este la mare distanță (16 la sută).

E firesc ca acești editori să-și ia partea leului, observă, cu argumente, avocații apărării. Hervé Bazin, președinte al academiei Goncourt : „Cele trei mari edituri care își împart premiile, publică mai mult de 80 la sută din romane, și acaparează deci cele mai bune cărți". Michel Tournier, consilier literar la N.R.F., membru influent al juriului Goncourt : „Doar ei trei reprezintă 70 la sută din producția romanescă a Franței". Acuzația se sufocă de indignare. Francis Esménard, Președinte-director general al Editions, Albin Michel : „E aberant, complet fals în ce privește cantitatea, și mai rămîne de văzut în privința calității!". Aceeași furie la Robert Laffont : „Minunată mai e declarația lui Hervé Bazin. Sau minte sau habar n-are de nimic. Se dovedește sau incompetent sau ignorant". În realitate, după statisticile Sindicatului național al editurilor, cele trei instituții în cauză asigură 25 la sută din producția romanescă. Dezbaterea are loc deci asupra noțiunii de calitate. Ce este o carte care merită să „goncourcze" ?. E de necontestat că Gallimard, Grasset și Le Seuil editează o literatură valoroasă. Este la fel de necontestat că și alți editori, mai ales cei „mici", publică lucrări care fac față comparației. Să semnalăm că un critic atît de exigent ca Angelo Rinaldi, de altfel autor publicat de Gallimard, își consacră aproape jumătate din cronicile sale unor cărți publicate în altă parte decît la cei „trei". Bernard Poirot-Delpech acordă, în ce-l privește 40 la sută din atenția sa unor titluri din afara triunghiului. Gallimard, Grasset și Le Seuil nu dețin deci, nici pe departe, monopolul literaturii franceze demne de acest nume.

Prima concluzie provizorie : Trei editori. Gallimard, Grasset și Le Seuil, obțin în raport cu producția literară franceză un procentaj de premii excepțional de ridicat.

Altă acuzație adusă sistemului : juriații sînt legați de editori, îndeosebi de cei trei care ocupă pozițiile fruntașe. Judecata lor este în mod obligatoriu falsificată. Ei nu recompensează un autor, ci o editură. (...).

Gallimard, Grasset și Le Seuil adună 70 la sută dintre juriați. Distribuirea între ele este foarte inegală. Grasset domină, cu 39 la sută din reprezentanți ; Gallimard se ține pe-aproape cu 21 la sută. Le Seuil e mult în urmă, ca și cum ar amuza un cuplu complice. Severă ierarhie. Observăm, în plus, că juriul Renaudot arată mai multă independență față de edituri decît celelalte.

Se poate discerne, la nivelul cifrelor, o anumită relație între apartenența editorială a juraților și distribuirea premiilor ? Răspunsul (...) este afirmativ. „Banda celor trei" culege 82 la sută din premii în perioada 1970—1980 ; ea numără 70 la sută dintre juriați. Grasset, în cursul acestui deceniu, obține 34 la sută din premii ; 39 la sută dintre juriați sînt autorii săi ; 21 la sută dintre juriați publică la N.R.F. Le Seuil, pentru 16 la sută din distincții, nu „aliniază" decît 10 la sută dintre arbitri. În marile ei linii, paralela este izbitoare.

A doua concluzie provizorie : Trei editori, Gallimard, Grasset și Le Seuil, își împart în mod egal imensa majoritate a juriilor. Repartizarea premiilor se efectuează aproape simetric după numărul juraților.

Concentrarea juraților într-un număr restrîns de organizații este un fenomen istoric de înțeles și datat. Premiul Goncourt (creat în 1903) și premiul Femina (1904) nu devin evenimente ale vieții literare decît între cele două războaie. La acea epocă, în care apar și premiile Renaudot (1926) și Interallié (1930), Republica literelor este supusă la doi monarhi, Gaston Gallimard și Bernard Grasset. De la început, și unul și celălalt au cucerit pe larg juriile care, de atunci, s-au autoreprodus. Moștenirile s-au transmis, modificate totuși, de variațiile sezoniere. După Eliberare, René Julliard a profitat de eclipsa editurii Grasset ca să realizeze o breșă ce s-a soldat cu patru premii Goncourt. Sînt deja zece ani de cînd Le Seuil a fost admis discret în club. După regula generală, cînd un jurat dispare, cel nou promovat — ales de egalii săi — nu schimbă deloc echilibrul anterior. „Nu sînt aceiași pioni, dar e aceeași tablă de joc", ironizează Robert Laffont. (...).

Pentru a nu cădea într-un schematism simplificator, trebuie să nuanțăm puțin. Editurile puternice controlează distribuirea premiilor. Această stăpînire globală nu înseamnă că jurații sînt niște soldați de plumb manevrați la comandă. François Nourissier analizează foarte lucid datele problemei : „S-ar putea spune fără excese de răutate ori de candoare, că posibila complezență a juraților este în legătură inversă cu notorietatea lor. Un romancier în plină formă, neînchipuit de dotat, plin de succes și de cititori, ar fi evident juratul ideal și ideal de independent. Dimpotrivă, un poligraf extenuat, înrăit, plin de datorii, care nu mai supraviețuiește decît o lună pe an datorită atențiilor cu care e onorat atunci, ar fi la modul dramatic sensibil solicitărilor și manevrelor". Legăturile cu editorul sînt diferite de la un scriitor la altul. Hervé Bazin sau Robert Sabatier, ale căror lucrări sînt trase în mai multe sute de mii de exemplare, nu suferă nici o presiune de ordin economic. Li se aduc mai degrabă mulțumiri pentru dovezile de încredere arătate instituției. (...).

Scriitorii care decernează laurii de toamnă se revoltă împotriva suspiciunii generale. Dar a cui e vina, dacă aceste practici, fie și rare, sînt tolerate ? Confreria juraților este solidară și nu-i suportă pe „disidenți". Cel ce demisionează nu vorbește deloc. În 1975, Antoine Blondin demisionează de la Interallié. N-a admis ca Voldemar Lestienne, director la France-Dimanche și autor al Unui amant de buzunar, să o ia înaintea candidatului său, Alexandre Astruc. Se mulțumește să declare : „Am fost la Canossa, sînt trist, am fost fraier, sînt dezgustat și furios". Asta pentru că Grasset a umflat premiul pentru a patra oară în cinci ani ? Bernard Clavel, romancierul de sertar, părăsește în 1973 academia Goncourt în vîrful picioarelor. Dar după șase ani de mutism, se confesează ziarului Le Monde : „Juratul de la Goncourt își are bătrînețile asigurate. I se va publica întotdeauna un articol. Va putea să scrie orice porcărie. Va avea întotdeauna un editor care să i-o publice și un critic care să i-o tămîieze. Găsesc asta dezgustător". Strigăt din inimă care-i provoacă lui Hervé Bazin acest mormăit veninos : „Greșește scuipînd în supa ce i-a fost pregătită cu grijă, nu e orice fel de supă, ci una de homari". Bernard de Fallois, patron al editurii Presses de la Cité, consideră dimpotrivă că Clavel a avut dreptate să-și acopere nasul : „Este într-adevăr un martor de necontestat. N-a fost doar la banchet, ci a intrat și în bucătărie. L-a părăsit după doi ani deoarece găsea unele mirosuri grețoase".

A treia concluzie provizorie : O minoritate de jurați este cu siguranță sensibilă la ceea ce se numește în alte părți bacșiș. Legăturile lor cu editorii țin mai mult de troc decît de literatură. (...).

Juriilе nu examinează nici pe departe toate lucrările aflate în competiție. Cum altfel ar putea-o face la modul concret ? Fiecare elector, între 1 septembrie și 15 octombrie, ar trebui să „înghită" cele 150 de romane apărute atunci ,adică 3 pe zi. În 1977, Jean-Pierre Giraudoux, cofondator al premiului Médicis, declara revistei Express : „Drama constă în inflația titlurilor. Se publică prea multe romane, iar juriile nu citesc nici a zecea parte din ele". Cum să decizi ? După cum criticul literar cedează tentației permanente de a scrie asupra unor opere pe care le cunoaște deja ca director de colecție, tot astfel juratul își îndreaptă atenția spre cărțile pe care le-a văzut circulînd în editura sa. În 1930, un singur arbitru al premiului Médicis citise les Figurants, de François Weyergans, carte desemnată totuși de presă ca una dintre favorite. Editată de Balland, lucrarea n-a reușit să străpungă cercul familiei. Adevărata selecție are loc la acest stadiu, în defavoarea editurilor care nu au nici un delegat la masa de negocieri. Rezultă din acest filtraj o „magnetizare" spre Gallimard, Grasset și Le Seuil a romancierilor în căutare de lauri. „Turma pentru Goncourt" îi abandonează pe micii editori — care, adesea, i-a descoperit — ca să se precipite la editorii mari care acaparează distincțiile. „De ce te înverșunezi să pretinzi să dezgropi talente, îi reproșează cutare director literar lui Jean-Pierre Ramsay [Editor „mic"] de vreme ce n-ai să-i poți păstra ?".

A patra concluzie provizorie : Majoritatea juraților, autori publicați de Gallimard, Grasset sau Seuil, citesc cu prioritate operele publicate de aceștia din urmă. Nimic uimitor deci în faptul că „banda celor trei" colecționează premiile : ea este, mai mult sau mai puțin, singura aflată în cursă. (...).

A vorbi despre premii înseamnă a vorbi despre preț. Un Goncourt atrage în medie vînzarea a 300 000 de exemplare, Fémina trece de 100 000, Interallié depășește 50 000, Renaudot la fel, iar apoi vine Médicis. Cu traducerile, edițiile de buzunar etc., un Goncourt este capabil să facă să crească cu două-trei milioane de centime cifra de afaceri a unei edituri. Autorul premiat încasează a zecea parte din această sumă, iar editorul său, în beneficiu net, ceva mai puțin. În aceste vremuri amărîte, cînd cartea se află în criză, așa ceva e o mină de aur. Un asemenea flux de încasări aduce întreprinderii un balon de oxigen. Pentru edițiile pline de datorii, premiul devine o necesitate economică absolută, ca motor al sistemului. Politica editorială a editurii este antrenată într-o spirală inflaționistă. În vreme ce sutele de milioane circulă pe masă, considerațiile morale sînt date deoparte. Corupția nu e un desfrîu suplimentar, ci stă la baza întregului mecanism. Unul din marii patroni ai lumii editoriale mărturisește într-o butadă revelatoare că premiile îl costă tot atît cît cîștig îi aduc. Trofeele din noiembrie țin într-adevăr de business. Ar trebui neapărat să părăsească rubrica literară a revistelor pentru a trece la cea economică.

Avocații instituției atît de blamate observă că, în ciuda viciilor lor, premiile trezesc viața literară și înscriu cele mai bune titluri pe prima pagină a ziarelor. Să spunem, mai prozaic, că industria cărții își oferă pentru mai multe sute de milioane o publicitate gratuită, care se concentrează asupra cîtorva lucrări. Unele tiraje ajung pînă la 300 000 sau 400 000 de exemplare, dar această performanță are loc în defavoarea celorlalte, căci publicul cititor nu este extensibil la nesfîrșit. Cumpărătorii lucrărilor premiate sînt ei oare numai cititori? Nu e sigur. Laureații din noiembrie furnizează cadourile din decembrie. Dacă premiile erau distribuite la Paști, ar fi avut oare mai mult succes decît ouăle de ciocolată?

Să fie măcar posibil a le „moraliza", întreabă sufletele virtuoase? Deschizînd în mod echitabil juriile tuturor caselor de editură? Prăjitura n-ar mai fi tăiată în trei, ci în cinci sau în șase, iar competiția ar deveni mult mai excitantă. Adoptîndu-se un cod deontologic care ar interzice unui jurat să fie în mod simultan colaboratorul unei edituri? Această precauție elementară ar limita pagubele, dar cei abili vor ști să ocolească dificultățile.

Atunci? Atunci, iată un rechizitoriu care datează din 1968, dovadă că, și în acest domeniu, istoria se bîlbîie uneori: „Cînd vor demisiona oare toți acești jurați, ca să se sfîrșească o dată cu comedia asta a premiilor literare? Instituția se cufundă în ridicol. E timpul să-și dea duhul. Cum de se mai pot găsi încă oameni care să accepte un asemenea joc, dat fiind ceea ce a ajuns: o operație financiară prea fructuoasă ca să nu fie suspectată, o alegere imposibil de făcut și care nu poate ține, în cel mai bun caz, decît de arbitrar...?. Unde să găsești jurați, adică cititori avizați, a căror libertate de judecare să poată părea garantată? Ca scriitori, ei sînt publicați de editori. Dacă sînt critici, editurile îi folosesc ca lectori sau directori de colecții. Justificată sau nu, acuzația cade, implacabilă, după fiecare verdict: premiile nu sînt date cărților, ele sînt date editorilor care țin juriile în mîna lor. Să se suprime premiile. Banii vehiculați de ele ne corup moravurile literare. Nu mai e vorba decît prea puțin de literatură și prea mult de comerț".

Autoarea acestor rînduri încărcate de vitriol este Jacqueline Piatier [cronicar literar la ziarul Le Monde]. Începînd din 1978, ea este membru al juriului Médicis. A cincea concluzie, definitivă: Chiar aceia care condamnă sistemul, și a căror integritate e în afară de orice îndoială sînt neputincioși în fața lui.

Prezentare și traducere de Mihai Dinu GHEORGHIU

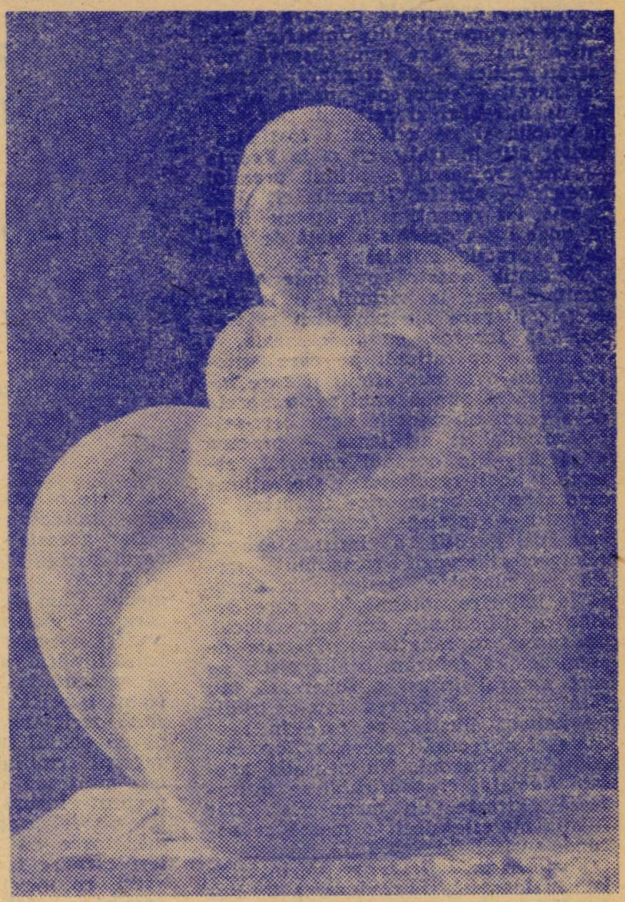

V. CONDURACHE: „Poemul iubirii"

Jazzul românesc

(urmare din pag 128)

vrea să mai amintim în finalul acestor însemnări, aportul substanțial al jazzmenilor timișoreni la promovarea — de-a lungul anilor — a unui jazz modern, de mare calitate. Figurile legendare ale regretatului **Richard Oschanitzky** și a mult apreciatului **Eugen Gondi** se impun cu putere în istoria ultimului pătrar de veac al jazzului românesc. Edițiile recente ale festivalurilor de profil au cunoscut prezența uneia dintre cele mai interesante formații ce a activat — o perioadă scurtă, e drept, dar la ce nivel interpretativ-estetic — în orașul de pe Bega — **Crepuscul**. În cazul formației amintite și a grupurilor conduse de **Eugen Gondi**, categoriile stilistice devin superflue, fluxul muzical recepționat de ascultătorul atent înglobînd elemente de swing, rock, baladești, o muzică profund esențializată, gîndită, argumentată în cele mai fine detalii de construcție și sonoritate, o muzică ce îmbină cu rafinament tensiunile și relaxările, replicile spirituale ce și le dau instrumentele temperat amplificate sau cele acustice, o muzică intelectualistă, care nu atrage din primele secvențe dar care, odată stabilită empatia necesară, se urmărește cu atenția concentrată la maximum.

Evident, oricît de mare ar fi dorința de a reda ceva din jazzul cel mai valoros cultivat în ultimii ani la noi, cuvintele nu pot tălmăci decît fragmentar, poate nu îndeajuns de fidel, de viu, spiritul, esența muzicii. Alte valori ale jazzului românesc au rămas neabordate. Sperăm doar că rîndurile închinate cîtorva dintre cei mai pasionați, mai competenți, mai valoroși muzicieni de jazz români să constituie un îmbold de a-i căuta, de a-i asculta; muzica lor ne fascinează, ne modelează, ne exprimă.

PHILIPPE RENARD

Umberto Eco cîştigă pariul

Primirea entuziastă pe care a cunoscut-o romanul lui Umberto Eco, într-o fază — aşa cum observă numeroşi critici — de stagnare a creaţiei narative europene, suscită o serie de întrebări şi reflecţii. Succesul de public şi de critică a fost strălucitor atît în Italia cît şi în Franţa — unde romanul a primit premiul Médicis —, atît în Germania cît şi în Spania, iar recent, şi în Statele Unite, unde i s-a deschis o piaţă de desfacere practic infinită.

Meditaţia noastră nu poate să se limiteze doar la virtuţile şi la defectele literare ale povestirii ci trebuie să încerce, cu îndrăzneală, o analiză a operaţiunii pe care autorul a dus-o la bun sfîrşit şi care înţelege să răspundă unui pariu : acela de a reuni elementele unui best-seller mondial şi a-l lansa — precum o sticlă — în oceanul editorial, aşteptînd apoi rezultatul. Operaţiune care a reuşit peste orice aşteptări.

Pentru a înţelege fenomenul, nu este deloc util a insista asupra reîntoarcerii vogii romanului istoric : el cunoaşte, desigur, în Europa, o înflorire notabilă, dar care devine cu dificultate, din succes local, un succes supranaţional. Trebuie de asemenea să refuzăm o altă pistă, pe care autorul însuşi o sugerează, nu fără umor : ancorarea într-o tradiţie italiană ilustră, pe care în realitate el o recuză : aceea a *Logodnicilor* lui Manzoni. Nu degeaba prefaţa *Numelui trandafirului* se intitulează „Fireşte, un manuscris". Dar filiaţia nu este decît o mască ce ascunde surîsul lui Eco. (...).

Numele trandafirului se prezintă, de la bun început, ca traducerea în italiană a traducerii în franceză a unui text latin pierdut. În chip curios, tocmai ex-teoreticianul „Grupului 63" este cel care conduce această operaţie de bricolaj literar în contradicţie cu goana după modernitate care era hrana lui zilnică. Dar linia de dezvoltare a teoriilor şi a producţiilor textuale ale grupului are o coerenţă *sui generis* care nu exclude astfel de rezultate. Epoca lui de aur corespunde *boom*-ului economic al anilor '60, înaintea terorismului, şi se epuizează o dată cu primele bombe lansate de Banca pentru Agricultură şi de criza petrolieră. (...) Neo-avangarda, aşa cum se intitulează ea însăşi, macină în caleidoscopul ei resturile edificiului cultural, subminînd ierarhiile, amestecînd forme şi genuri, în căutarea semnificantului unei lumi sufocate de semnificat. Încetinirii industrializării îi corespund refluxul şi nostalgia. Dar „deconstrucţia" genurilor tradiţionale va supravieţui : ea apare mereu, sub forme variate şi uneori camuflate. Oricum, nu mai poţi fi „de avangardă" deoarece nu mai ai mare lucru de privit înainte, dar nu e posibil nici să te înrolezi în ariergardă şi să te prefaci că n-ai observat nimic : din acest inconfort ia naştere noua situaţie, numită post-modernism. (...)

Acestea sînt premizele de la care trebuie să plecăm pentru a înţelege întreprinderea lui Eco. Dacă Manzoni tindea către un viitor dorit şi recognoscibil, post- modernul se întoarce către trecut, un trecut de altfel irecuperabil, surogat al unui prezent absent. Rămîne pastişa. Specialist în Toma d'Aquino, familiarizat cu Beatus din Liebana, mare cititor al textelor medievale, Umberto Eco optează pentru neo-gotic. Roman al unei crize, *Numele trandafirului* marchează poate o cotitură istorică în literatura italiană.

Dar aceasta nu explică extraordinarul succes al romanului într-o ţară — S.U.A. — care n-a cunoscut evul mediu. Cum de a fost acceptat acest cocktail medieval în patria Hot Dogului şi a rachetelor Persching ? Probabil fiindcă yankeii, ca noi toţi, s-au recunoscut în el. În fapt, întreaga tramă istorică a romanului nu reprezintă decît aluzii contemporane, semne cu ochiul adresate cititorului sau sugestii criptice ce trebuie raportate, mai mult sau mai puţin conştient, la prezent. Însuşi cadrul istoric evocă, într-un fel, o perioadă de criză asemănătoare cu a noastră : două puteri care se înfruntă, papa şi împăratul, cu inevitabilele crize interne : anti-papa, anti-împăratul ; mişcările marginale, ereticii ; opoziţia între sat şi oraş, acesta din urmă nou centru al puterii etc. Mai ales modul de a prezenta istoria o face inter şanjabilă : comentariile imită legendele benzilor desenate istorice şi sînt ca nişte fişe de lectură distribuite de-a lungul romanului. Cînd istoria se încarnează în personaje reale, ca Umbertino din Casale, evocarea devine mai interesantă dar şi mai problematică : acest mistic ambiguu care vorbeşte despre Fecioară şi despre Sfînta Clara cu o senzualitate suspectă, atribuind totodată femeii toate viciile, acest persecutat de biserică a cărui ortodoxie şerpuieşte riscant printre mişcările eretice dar care crede în Adevăr pînă la fanatism, este mai curînd o caricatură, bazată pe stereotipe freudiene, decît un personaj probabil.

Dar mai ales aluziile precise sînt acelea care îl captivează pe cititor şi îi dau sentimentul delicios că se plimbă pe aleile istoriei ca la el în grădină. Totuşi, istoricii mentalităţilor ne preveniseră : o dată cu trecerea epocilor şi a secolelor, ideile, tabù-urile, sensibilităţile, esenţa însăşi a omului se schimbă radical ; dar poate ar trebui să presupunem că omul îşi urmăreşte propria esenţă, fără să o atingă vreodată... În *Numele Trandafirului*, totul este recognoscibil căci totul este superficial. În această expoziţie de antichităţi regizată de Eco, regăsim toate problematicele timpului nostru : marxismul, cu aspiraţia către salvarea spirituală şi mai ales materială a omului, cu figura subproletarului secolului al XIV-lea — Salvatoare — care nu-şi domină limbajul, precum imigranţii noştri ; fantasma lui 68 cu cetăţeanul revoluţionar — Remigio — care aspiră la o sărbătoare a egalităţii ; şi mai ales Brigăzile Roşii, care se află deja în trupele lui Fra Dulcino. (...) Toate problemele sau dogmele ce frămîntă timpul nostru se regăsesc în panorama acestui an de dizgraţie 1327 : antisemitismul ; rasismul în interiorul abaţiei ; societatea de consum ; opoziţia între oraşe şi satele deposedate. (...) În plus, banii circulă peste tot, sînt motorul tuturor războaielor. Între Guglielmo şi Abbone (Abatele), citim opoziţia între „progresistul" care mizează totul pe oraş şi „conservatorul" care îşi vede diminuată puterea asupra plebei rurale. Căci înfruntarea bogaţi-săraci îşi asumă o coloratură inedită : ea este văzută de Guglielmo nu ca o lege a naturii ci ca un scandal ce trebuie eliminat. Nu puteau lipsi manevrele recuperatoare ale celor două puteri : papa, Ioan al XXII-lea, este împotriva săracilor, în ciuda mişcării franciscane şi a ramurii sale „spirituale" ; împăratul este în favoarea săracilor dar, desigur, din simple raţiuni tactice. Cititorul contemporan, chiar dacă ignoră total aceste lupte istorice, se simte prins într-un context care îi aminteşte străvechi similitudini. (...) Pentru a completa tabloul acestor aluzii explicite, iată o anticipare profetică a maestrului suspiciunii, Freud în persoană : „Avem atîtea adevăruri în mînă, încît în ziua în care va mai veni încă unul care să vrea să scoată un adevăr din visele noastre, atunci chiar că va fi aproape timpul lui Antichrist" (p. 435 ; toate indicaţiile de pagină vor trimite la ediţia românească — n.n.).

Societatea care ne este prezentată se află într-o fază de profunde mutaţii iar protagoniştii resimt cu toţii, mai mult sau mai puţin, transformările, schimbarea, insecuritatea (cuvinte cu puternică rezonanţă în Franţa de astăzi) şi riscul, omniprezent, unei explozii violente şi definitive : Apocalipsa — cea adevărată — care constituie metafora romanului.

Personajele înseşi sînt ca nişte semnalizatoare al căror mesaj ne parvine nealterat. Guglielmo, ex-inchizitorul, condamnă explicit tortura şi se îndoieşte de Adevăr : „datoria celui care-i iubeşte pe oameni este să-i facă să rîdă de adevăr, *să facă adevărul să rîdă*, pentru că singurul adevăr este să învăţăm să ne eliberăm de pasiunea nesănătoasă pentru adevăr" (p. 487). Dar Guglielmo nu este oare, mai curînd decît un inchizitor care nu-şi mai acceptă condiţia, modelul clasicului intelectual de stînga contemporan, opus totalitarismelor, democrat, sceptic şi sfîşiat de contradicţii: „este totuşi adevărat că acelea erau timpuri întunecate în care un om înţelept trebuia să gîndească la lucruri aflate în contradicţie între ele" (p. 19) ?

Pentru a echilibra situaţia, trebuia să se dea o replică figurii lui Guglielmo : neliniştitorul personaj numit Jorge din Burgos este cel care joacă acest rol. Din aluzia transparentă la Jorge Luis Borges nu putem scoate mare lucru chiar dacă, precum marele argentinian, călugărul e orb. Mai este şi pasiunea pentru cărţi, dar aceea a călugărului e morbidă şi mutilantă, căci el nu reţine decît cărţile pe care biserica le-a binecuvîntat, celelalte inspirînd teamă şi fiind destinate fie focului fie... otrăvirii. Biblioteca din edificiu este într-adevăr o nouă bibliotecă a lui Babel, care l-ar fi încîntat pe Borges. Relaţii mai evidente există între Guglielmo din *Baskerville* şi Sherlock Holmes (nu-

mele lui Adso trimite şi el la *Watson)* — nu este oare englezul un fin detectiv, foarte versat în subtilităţile metodei logico-inductive ?

(...) Această dorinţă de a evoca în spatele personajelor dubluri cunoscute, pe lîngă o marcă de umor, este un indice al statutului personajului. Fiinţă improbabilă, *ad libitum,* el este problema pe care o încarnează dar ar putea fi şi cu totul altceva. Jorge este necesar fiindcă opune raţiunii lui Guglielmo fanatismul, adevărurilor nesigure şi dobîndite ale englezului Adevărul granitic ; bătrînul spaniol ca şi anglo-saxonul sînt polii unei alternative şi astăzi actuale : integrism sau progresism, fundamentalism sau relativism. Jorge e sufletul întregii maşinaţii : geniul lui (de fapt al autorului) constă în a fi încredinţat unei cărţi otrăvite misiunea de a ucide. Cartea a doua a *Poeticii* lui Aristotel este un Fatum capabil să-i suprime şi pe cei care, cum ar fi Malachia, Jorge ar vrea să-i ţină în viaţă. La urma urmei, spaniolul nu este autorul direct decît al unei crime, comise asupra Abatelui, pe care îl blochează în spatele scării secrete (e drept că va încerca să-i ucidă în acelaşi chip pe Guglielmo şi pe Adso). Jorge se consideră un simplu instrument al pedepsei divine şi, orbit de fanatism, reuşeşte să execute ceea ce îi dictează nebunia lui. Dorinţa sa este visul secret al stabilităţii, ar vrea să oprească timpul pînă la judecata de apoi, să nu adauge o iotă la ceea ce există deja, să elimine orice cercetare, orice noutate, orice schimbare. Biblioteca e un diamant care nu poate fi înstrăinat ; ea trebuie să păstreze în închisoarea ei Adevărul imuabil şi intangibil. Totul a fost spus în Scripturi ; blestemat să fie cel ce caută altundeva, mai ales într-un tratat despre rîs. Nu poţi rîde de Adevăr fără a-l risca să-l primejduieşti. După cum se vede, rolurile sînt — cu umor — inversate : bibliotecarul este reincarnarea marelui inchizitor pe cînd ex-inchizitorul apără libertatea cunoaşterii. (...)

Jocul aluziilor funcţionează pentru că problemele şi personajele, izolate de carnea lor istorică, fluctuează în căutarea unui cititor care, în activitatea conştiinţei sale sau în futilitatea informaţiilor primite prin mass-media, le comunică viaţă. (...) Precipitatul ideologic al romanului este noţiunea de toleranţă, virtute supremă pentru popor, fără îndoială fiindcă democraţiile noastre n-au găsit altceva mai bun să ne propună. Ideile sînt semne care aşteaptă contactul cu alte semne ce pot fi uneori idei. Dar despre asta va trebui să mai vorbim.

Procedînd invers ca într-o cercetare obişnuită care, respectînd logica, se ridică de la simplu la complex, sîntem obligaţi, conduşi de însăşi desfăşurarea cărţii, să urcăm la suprafaţă. Cu cît încercăm să ne cufundăm în misterul sensului cu atît sîntem readuşi la linia de plutire, ca un balon pe care nu poţi să-l menţii sub apă. În fond, pe măsura ce „aprofundăm" romanul sîntem constrînşi să-l descriem, să repetăm litera textului.

Din acest punct de vedere, o analiză a intrigii nu este lipsită de interes. Descoperim o schemă articulată pe trei nivele şi bazîndu-se pe exegeza celor patru înţelesuri ale Scripturilor. Sensul literal : şapte morţi ; sensul alegoric, care este şi temporal : totul se desfăşoară în şapte zile ; sensul anagogic : crimele par să corespundă avertismentului celor şapte trîmbiţe ale Apocalipsei. Sensul moral, tocmai fiindcă e prea evident şi banal, apare mai puţin limpede : luxura şi orgoliul sfîrşesc prin a fi pedepsite. Dar schema este defazată şi înşelătoare ; diviziunea în şapte zile e foarte variabilă întrucît o utilizare liberă a orelor liturgice îi permite autorului să restrîngă sau să dilate timpul. Un singur exemplu : ultima zi — a şaptea — se desfăşoară doar noaptea şi continuă fără tranziţie seara precedentă. În plus, cei şapte morţi nu ritmează cele şapte zile : Severino este al patrulea cadavru dar dispariţia erboristului infirmier corespunde zilei a cincea. În ziua a patra nu se întîmplă nimic. În ziua a şasea moare Malachia — a cincea victimă. Pentru a recupera mortul pierdut, două personaje mor în ziua a şaptea, Abatele şi Jorge. Structura temporală şi structura factuală nu corespund, după cum schema celor şapte trîmbiţe ce serveşte drept fir conducător anchetei lui Guglielmo se dovedeşte falsă. Morţii sînt într-adevăr şapte, dar asta din întîmplare, căci ei puteau fi mai mulţi sau mai puţini : Bencio se salvează doar fiindcă n-a avut vreme să umezească cu salivă paginile lipite ale cărţii otrăvite ; Guglielmo şi Adso se salvează ca prin minune ; Malachia nu trebuia să moară dar moare... Bunul plac al scriitorului este deci cel care impune cifra şapte : cuşca povestirii este doar imaginară. Defazarea este voită de către Eco pentru a nărui orice pretenţie de ordine, de plan, de desfăşurare coerentă. Alţii sînt factorii ce coagulează elementele romanului.

Lectorul care urmăreşte rezolvarea enigmei nu notează aceste salturi şi falii, aşa cum nu observă nici abilitatea mecanică a romancierului preocupat să disemineze şi să mascheze elementele adevărului. La a doua lectură, observi că esenţialul e spus foarte repede : încă înainte de pagina 90 se face aluzie la Aristotel, la atitudinea reticentă a lui Jorge, la virtutea revoluţionară a rîsului...

Să încercăm să urmărim semnele Tratatului lui Aristotel pe măsură ce intriga se desfăşoară. Constatăm că un lanţ homofil uneşte pe bibliotecarul Malachia cu Berengario, ajutorul de bibliotecar, şi pe acesta cu Adelmo. O dată în plus, alunecăm de pe o pistă pe alta dar, curînd, desfrîul fizic ne readuce la Carte prin mijlocirea desfrîului intelectual ; în fapt, Adelmo îi cedează lui Berengario doar pentru ca acesta să-i dea cartea interzisă ; dar nu rezistă remuşcărilor şi se omoară. Venanzio, străin de lanţul homofil, este martor al remuşcărilor tovarăşului său şi profită pentru a-şi însuşi cartea care îl otrăveşte ; este prima crimă a Tratatului. Tehnica amînării funcţionează perfect : într-adevăr, nimeni nu menţionează un detaliu esenţial : degetele lui Venanzio sînt înnegrite de otrava ingerată. Mult mai tîrziu vom afla aceasta, după moartea lui Berengario şi graţie observaţiilor lui Severino. De asemenea, cînd Guglielmo examinează, pentru prima oară, masa de lucru a lui Venanzio, nimic nu ne poate face să presupunem că Tratatul se află chiar acolo ; doar o frază anodină trimite la ceea ce vom afla mai tîrziu : „printre foi, nişte cărţi, în greceşte" (p. 129). De abia la pagina 162 sîntem informaţi că, într-adevăr, cartea se afla pe masă : „Azi am văzut aici două cărţi, şi una era în greceşte. Şi tocmai asta lipseşte. Cineva a luat-o, şi-n grabă mare, pentru că o foaie de pergament a căzut pe jos". Furtul fusese comis de Berengario în noaptea în care luase şi ochelarii lui Guglielmo (...). Va trebui să aşteptăm pagina 348 pentru a avea o nouă informaţie despre carte : Severino a regăsit-o în biblioteca lui. El a înţeles de altfel natura Tratatului : acesta se ascunde într-un volum disparat care conţine patru texte diferite ; materia lui fizică e o substanţă puţin cunoscută atunci, „charta linea" ; în plus, trebuie manipulat cu precauţie. Dar Severino nu poate comunica aceste informaţii din pricina prezenţei celorlalţi călugări şi va muri şi el, asasinat nu de carte, al cărei secret îl dezlegase, ci de Malachia, care ascultă de ordinele lui Jorge. Cînd Guglielmo şi Adso se duc la laborator în căutarea cărţii, o văd dar nu o recunosc (p. 361). Două pagini mai încolo, cînd înţeleg misterul cărţii şi se întorc la spital, nu o mai găsesc deoarece o luase Bencio ca să-şi satisfacă curiozitatea intelectuală, ignorînd pericolele care îl pîndesc.

Tehnica lui Eco se schimbă de aici încolo radical : în loc să ne pregătească o nouă lovitură de teatru, care să ne pună iarăşi pe urmele Tratatului, el ne dezvăluie ascunzătoarea : Bencio „se dusese să-şi ascundă cartea tocmai în chilia lui" (p 367). Se produce deci o cotitură în strategia narativă : Eco şi-a dat probabil seama că firul de tors devenise atît de încîlcit încît cititorul trebuia ajutat, schimbîndu-se tehnica amînării sistematice. Totul este condus de aici înainte cu dezinvoltură şi nu corespunde cîtuşi de puţin mecanismului precis al maşinii infernale atît de dragi romanului poliţist clasic. Trama apare, din nou, ca un pretext susceptibil de a menţine atenţia şi tensiunea cititorului. Alta e raţiunea ultimă a cărţii.

Puţin după aceea, Bencio este recuperat de către putere, adică de către Malachia care, manevrat în continuare de Jorge, îi propune postul de ajutor de bibliotecar cu condiţia să restituie cartea. Ceea ce Bencio face înainte chiar de a o citi. El realizează astfel dintr-o pălită două lovituri: îşi salvează, fără să ştie, viaţa şi se instalează în templul ştiinţei. Dimpotrivă, obtuzul Malachia, în ciuda avertismentului criptic al lui Jorge, se hotărăşte să citească cartea şi, bineînţeles, moare otrăvit. Tratatul nu va mai părăsi de acum încolo *finis Africae* (inima labirintului), păzit de Jorge. La sfîrşitul romanului, văzîndu-se descoperit, într-un gest de provocare absolut coerent cu litera dacă nu şi cu spiritul Apocalipsei — „ia-o şi mănînc-o ; ea îţi va amărî pîntecele, dar în gura ta va fi dulce ca mierea", *Apocalipsa,* 10.9 — va devora Tratatul izbucnind într-un rîs diabolic, primul pe care şi-l îngăduie, dar şi ultimul.

Tortuosul itinerar al cărţii a doua a *Poeticii* constituie subiectul romanului şi e ca un fir al Ariadnei. Guglielmo, însoţit mereu de Adso, încearcă să recupereze cartea, cu o înverşunare crescîndă, convins tot mai mult că ea este la originea crimelor, dar fără să ştie că este chiar agentul lor ; Jorge, la rîndul lui, se străduie să o recupereze pentru a o reaşeza în centrul labirintului, de unde n-ar fi trebuit să iasă niciodată

tă. În ciuda cîtorva incoerenţe — de ce alege Berengario infirmeria pentru a citi cartea? de ce Jorge a întocmit o fişă a lucrării, pe care oricine o poate consulta, chiar dacă cu greutate, dată fiind natura compozită a volumului şi absenţa titlului — în ciuda acestor inconsecvenţe, aşadar, căutarea cărţii îl pasionează pe cititor. Adesea, e adevărat, motivul central se pierde în consideraţiile laterale care par să-l acopere dar mişcarea de ceas a leitmotivului îl regăseşte pentru a ţese povestirea şi, totodată, a-i figura metafora: cartea vine din inima însăşi a bibliotecii şi se întoarce tot acolo, înghiţind în trecerea ei ucigătoare oameni sosiţi din întreaga Europă, din Italia pînă la Scandinavia şi din Spania pînă în Germania. În plus, biblioteca desenează, prin sălile ei, o lume: HIBERNIA, YSPANIA, IUDAEA, AEGYPTUS, ANGLIA, GERMANIA, GALLIA, ROMA etc., iar în ascunzişul cel mai secret din LEONES se află *finis Africae* la care se ajunge prin două intrări secrete. Trecînd în revistă multele manuscrise reunite în acest microcosmos al mapamondului (cunoscut atunci), Eco dovedeşte, după cum afirmă medieviştii, o erudiţie prodigioasă şi inatacabilă, care trebuie să servească drept suport anchetei lui Guglielmo. Abilitatea constă în a dilata atenţia lui Guglielmo către toate cărţile, menţinînd-o totodată îndreptată către căutarea unei singure cărţi. Roman despre toate cărţile dar şi despre o singură carte care provoacă criza tuturor celorlalte, iată punctul focal al întreprinderii demiurgice a autorului. (...)

Cărţile nu dau soluţii definitive la problemele omului, ele servesc doar să-l ajute în zadarnica lui tentativă de a instaura o ordine în lume. (...) Partea a doua a *Poeticii* lui Aristotel îşi asumă, în acest sens, o dublă semnificaţie: ea împărtăşeşte fragilitatea cărţilor, relativitatea conţinutului lor, dar răstoarnă termenii seriozităţii; ea ne face să rîdem de adevăr, *ea face adevărul să rîdă* (Nietzsche?). Mai mult, ea corespunde atît de bine doctei aşteptări a lui Guglielmo încît acesta e capabil s-o reconstruiască în minte fără s-o fi văzut vreodată. Tratatul niciodată regăsit, viu doar în fertila imaginaţie a lui Eco, absoarbe, prin chiar absenţa lui, întreaga substanţă a cărţii.

Un roman construit deci în întregime pe o absenţă, pe un vid de semnificaţie. Acea *Poetică* ce contestă cultura lumii, nimeni n-o va putea citi — cei care au citit-o au murit înainte de a putea să vorbească despre ea — dar toţi îşi vor aminti de sfatul: *a rîde de adevăr*. Sfat care vine din neant şi se întoarce în neantul unde revine şi cartea, înghiţită şi apoi arsă. Simptomatică este atitudinea fetişistă a lui Adso, în pelerinajul său, cîţiva ani mai tîrziu, pe locurile ecpirozei. Din bibliotecă — precum din cea din Alexandria — n-a mai rămas nimic, în afară de cîteva relicve culese cu tandreţe de călugăr şi cărora el va încerca, toată viaţa, să le dea un sens: „La sfîrşitul răbdătoarei mele realcătuiri mi s-a însăilat în minte o mică bibliotecă, semn al celei mari, care dispăruse, o bibliotecă făcută din bucăţi, citate, fraze neterminate, rupturi de cărţi" (p. 493). Dar asta îi e de ajuns pentru ca, demn discipol al unui mare maestru (romanul este şi un roman de iniţiere), să reconstituie din frînturi de cărţi sistemul de semne. Universul ars de Eco nu putea decît să ne ducă la ultima consecinţa: moartea lui Dumnezeu. Adso, bătrîn, îl citează la sfîrşitul cărţii — fără să-l cunoască — pe Angelus Silesius (indicaţia mi-a fost furnizată de colegul meu Michel Arnaud), născut în 1624: „ott ist ein lautes Nichts, ihn rührt kein Nun noch Hier...", şi adaugă: „Mă voi cufunda în întunecimea lui Dumnezeu... Voi cădea în dumnezeirea tăcută şi nelocuită, unde nu există operă şi nici imagine" (p. 495). Stranie profesiune de credinţă pentru un benedictin! Umorul lui Eco rezidă şi în aceea că a montat o enormă maşină erudită de dizertaţii teologice pentru a ajunge finalmente la ateismul în sensul propriu al termenului: Dumnezeu ca absenţă.

Ce mai rămîne după această *tabula rasa*? Doar semnele al căror profet este Eco însuşi. Ele sînt acelea care dau coerenţă caleidoscopului de elemente disparate: dacă totul e semn, orice trimite la orice, într-un joc metafizic şi vertiginos în care semnificanţii se conectează, se îndepărtează, se încrucişează, se suprapun la infinit. Cu atît mai bine dacă, uneori, semnificaţii îşi fac apariţia, oricum ei sînt înşelători şi fără urmări: de aici, refuzul ironic pe care Eco îl opune oricărui paralelism cu lumea de astăzi. Astfel, taxinomiile (de ierburi, pietre, pietre preţioase...), listele (de monştri, îngeri, cărţi...) îşi răspund şi se substituie într-un vîrtej care cuprinde întreg cosmosul: în fapt, cu cît erudiţia se desfăşoară cu atît ea se izbeşte de limita de netrecut pe care destinul i-o fixează fiecărei epoci. Volatilizarea culturii, a societăţii, a bisericii, a ereziilor duce la apariţia unor galaxii de semne detaşate de realitate şi din această cauză istoric nesemnificative. Nu degeaba Guglielmo reuşeşte într-o singură întreprindere — identificarea calului Brunello — la începutul povestirii, dar eşuează fie în rolul de mediator politic fie în acela de anchetator. Cînd afirmă: „Bunul meu Adso... Tot timpul drumului te învăţ cum să recunoşti urmele cu care lumea ne vorbeşte ca o mare carte" (p. 24), el precizează curînd după acea: „şi se folosesc semne şi semne ale semnelor numai cînd ne sînt de lipsă lucrurile" (p. 29). Cei asasinaţi intră ei înşişi, ca semne, într-o trama codificată: „poate că l-o fi omorît, în locul oricărui altuia, ca să lase un semn, ceva, ca să dea un interes oarecare faptului" (p. 107).

Totuşi, Eco comite o confuzie grea în consecinţe: el pune pe acelaşi plan toate semnele, într-o viziune semiotică totalitară. Ceea ce spunea despre semnele naturale lăsate de calul fugar, o repetă identic în legătură cu cărţile: „O carte este făcută din semne care vorbesc de alte semne, carele, la rîndul lor, vorbesc despre lucruri" (p. 396). Dar cuvintele nu sînt doar semne, cuvintele rezistă: ele pot muri dar rezistă multă vreme şi această rezistenţă — marcă a încarnării lor, a „poeziei" lor (în greceşte: „a da naştere) — nu permite toate punerile în relaţie, toate comparaţiile, toate trimiterile. Nominalismul lui Eco, dacă poate fi, în cazul lui Guglielmo, o dovadă de modestie, nu este la fel, cu siguranţă, pentru autor: „Nu m-am îndoit niciodată de adevărul semnelor, Adso, ele sînt singurul lucru pe care-l are omul la îndemînă pentru a se descurca în lume. Ceea ce n-am înţeles eu era legătura dintre semne" (p. 487). Cine va fi garantul semnelor? „Relaţiile sînt modurile în care mintea mea percepe raportul între entităţi separate, dar care e garanţia că modalitatea aceasta este universală şi statornică?" (p. 205); şi încă: „dar atunci pot mereu şi doar să vorbesc de ceva care-mi vorbeşte de altceva şi aşa mai departe, dar cevaul de la urmă, cel adevărat, nu există niciodată?" (p. 317). Garantul semnelor este autorul însuşi care se consideră Dumnezeu, refuzînd condiţia sa de om — finită şi nu infinită. Dar adevărul îl descoperim doar în finitudinea noastră. Sîntem adevăraţi pentru că aparţinem unei ţări, unei lumi, unui timp anume. Opţiunile noastre, iubirile şi urile noastre, nici un semn nu va putea niciodată să le redea în obscuritatea şi în consistenţa lor: sîngele, sudoarea, sufletul însuşi nu sînt susceptibile de a fi reprezentate prin nişte simple semne. Doar cuvîntul este capabil de aceasta, şi în cuvînt nu semnul comunicării contează înainte de toate, ci patina, opacitatea pe care i le insuflă creatorul — adică poetul. În asta constă caracterul intraductibil al cuvîntului. Umberto Eco, nou demiurg, se joacă cu semnele dar e neîncrezător în cuvinte: romanul lui nu e „scris", ci pare mai curînd dictat la magnetofon, într-un stil în chip deliberat plat: aşa cum aminteam la început, e traducerea traducerii unui text absent care, pe deasupra, e şi în latină. Un element important al succesului tocmai de aici provine: traducerea poate fi repetată la infinit, traducătorul va întîlni dificultăţi tehnice de limbă, în transpunerea dintr-un idiom în altul, dar nu imposibilitatea unui cuvînt înrădăcinat nu numai în limbă, ci şi în fiinţa însăşi a scriitorului — care nu este doar un scriptor. Eco îşi pune erudiţia în serviciul unui joc monden (mondenitate îmbibată, totuşi, de disperare; să nu uităm ultima frază a cărţii: *Stat rosa pristina nomine, nomine nuda tenemus*), avînd, drept justificare constantă şi ultim sprijin, *semnul*.

Dar tocmai de aici vine fascinaţia pe care o suscită romanul: din această limitare a cuvîntului la semn, considerat drept inel interşanjabil al unui lanţ. Omul contemporan — acela determînat de *mass-media* şi de societatea de consum — se regăseşte în roman. El utilizează din ce în ce mai puţin cuvintele — foloseşte mai curînd onomatopeele — şi este avid de semne: de la îmbrăcăminte la motoare trecînd prin banda desenată, muzica pop, publicitate şi televiziune, totul e semn, comunicînd de la o extremă la alta a planetei. *Numele trandafirului* este un roman captator de fantasme, cititorul îşi descoperă în el seamănul, fratele: pe *Homo informaticus!*

În româneşte de Al. CĂLINESCU

(textul de mai sus reproduce — omiţînd cîteva pasaje mai puţin semnificative — un articol apărut în revista *Critique*, număr special consacrat Italiei).

Arthur Miller

Despre DISTANȚE*)

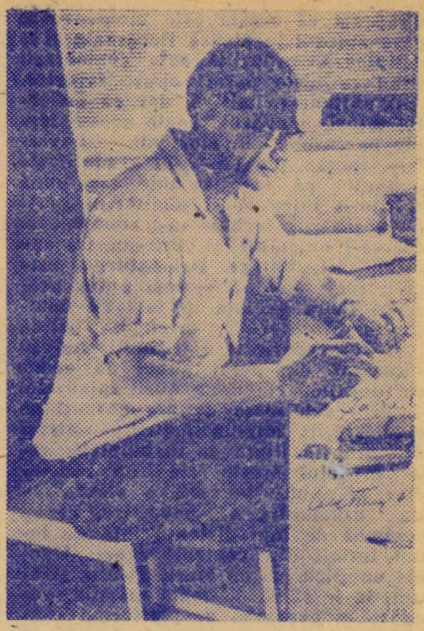

Aceste proze au fost scrise în ultimii cincisprezece ani ; toate au apărut în periodice în afară de una care este publicată pentru prima dată în această carte. Desigur că ele nu au fost concepute ca o serie (deși, citindu-le acum împreună, sînt surprins de o oarecare continuitate). Au fost create pentru propria mea plăcere, dacă asta poate fi cu adevărat posibil cînd cineva intenționează să-și publice scrierile. În comparație cu dramaturgia, totuși, scrierea povestirilor este, fără îndoială, mai agreabilă. De altfel, în această țară noi acordăm puțină atenție povestirilor, care sînt risipite printre reclamele revistelor și sînt considerate, mai mult sau mai puțin, ca întîmplări la nivelul de jos al ierarhiei, ca bungalowurile în sfera arhitecturii.

Și aș prefera ca atitudinea să nu se schimbe. Ca o revanșă asupra afectării ne rămîne această formă a artei în care scriitorul încă mai poate fi concis pe măsura cerințelor subiectului. Aici el nu are nevoie să spună, numai de dragul formei, mai multe decît știe. Există un timbru al vocii în schiță care, în mijlocul bombasticismelor nerușinate ale zilei încă îl mai tentează pe cel ce dorește să-i scape adevărul dintr-o răsuflare. Pentru un dramaturg el are o anumită atracție : economia și decorul său formal — cel puțin poate avea aceste calități — oferă un înveliș pentru acele sentimente și povești care, neelaborate, sînt mai adevărate și, totuși, dintr-un motiv sau altul, nu aparțin scenei.

Desigur este de așteptat ca dramaturgul să spună că îi place să scrie povestiri pentru că este sătul de actori, directori și necazurile mecanismului teatral, dar, cu mîna pe inimă, mie mi-s dragi actorii și directorii. Ceea ce, totuși, am descoperit este că, din cînd în cînd, există tentația de a nu accelera și condensa evenimentele și dezvoltarea personajelor, ceea ce se face într-o piesă, ci de a le păstra înghețate și a vedea lucrurile izolate în nemișcare, ceea ce cred că este imensa putere a unei schițe bune. Obiectul, locul, vremea, aspectul schimbării de atitudine a unei persoane — aceste lucruri pot avea doar o importanță secundară pe scenă, unde acțiunea face ca adevărul să fie evident ; în viață, totuși, și în povestire locul în sine și lucrurile văzute, starea de spirit a unui moment, avîntul rătăcitor al înțelegerii care nu duce nicăieri, toate pot fi înregistrate și pot trage în balanță.

Unele din aceste povestiri n-ar fi putut fi niciodată piese de teatru, dar unele poate că ar fi avut șansa. Cele din urmă n-au luat forma unor piese și pentru că mi s-a părut că împing timbrul vocii dramatice, care este întotdeauna prezumțios, pînă la extrema limită. Dramaturgul este, în ultimă instanță, un actor manqué ; filosofii total retrași și rezervați nu scriu piese — cel puțin nu unele care să poată fi jucate. Probabil că de asta dramaturgii între două vîrste se întorc așa des spre proză și se îndepărtează de mascarada indecentă. Lumea toată e o scenă, dar vine momentul cînd ai prefera să fii real și acasă. În cazul meu, de-a lungul anilor m-am trezit că ajung în punctul acesta o dată sau de două ori pe săptămînă (deși nu îndeajuns de fericit de a prinde întotdeauna un subiect în aceste momente faste) și atunci am considerat extrem de potrivită scrierea de schițe. Pe scurt, masca este de altă natură pentru cel ce s-a surprins nepregătit în sala de așteptare a stomatologului, într-un tren sau avion, ori în baie. Există mai puține motive de iritare. Paradoxal, dar adevărat, cel puțin pentru mine, că, deși schița se afundă într-un puț de liniște odată ce este publicată, în vreme ce o piesă este întotdeauna însoțită de tot felul de reacții omenești, eu personal simt o oarecare conexiune cu cititorul, cu străinii, în povestire. Există în dramaturgie o oarecare agresivitate ; dacă o formă a artei este prietenoasă și familiară, aceea este povestirea. Simt că îl cunosc pe Cehov mai bine din povestiri decît din piese, iar pe Shakespeare prin sonete, care, analog, reprezintă povestirile lui. Desigur că Hemingway este mai palpabil în povestiri decît în romane, mai puțin ascuns și profesional în sensul rece al cuvîntului. Este mai puțin de eliminat din Cazacii sau Moartea lui Ivan Ilici decît din Război și pace, dar este mult mai puțin decît și-ar putea cineva imagina. Poate că în aceasta și constă atracția — adevărul este denaturat ceva mai puțin într-o povestire, chiar și numai din cauză că ariile conexe de interpretare sînt mai reduse, mai puțin distanțate de concret ; se poate obține uimirea mai rapid prin surprindere, ceea ce este, în cele din urmă, motivația celui care scrie — sau a celui care citește.

Ceea ce nu înseamnă de loc denigrarea dramei sau a teatrului, ci doar punctarea unor diferențe. De exemplu, întotdeauna am descoperit cu curiozitate că dialogul este cu mult mai greu de scris într-o povestire decît într-o piesă și din cînd în cînd mi-am oferit diferite explicații pentru această ciudățenie. Poate că, m-am gîndit, eu știu că nici un actor nu va pronunța aceste rînduri, așa încît este o absurditate să le scrii. Apoi mi se părea că trebuie să existe vreo obiecție semi-conștientă în punerea dialogului într-o formă care nu era absolut necesară și astfel a apărut o senzație de arbitrar. Acum, însă, cred că există un conflict al măștilor, o ciocnire a tonalităților. Rîndul vorbit este „rostire", este ceva spus unei mulțimi și trebuie, ca atare ,să fie în mod deosebit emfatic și precis, iar implicit trebuie să solicite un răspuns, fiecare rînd din dialogul dramatic este o jumătate a unui conflict dialectic. Dar genul acesta de presiune exercitată asupra dialogului dintr-o povestire deformează totul în jur. E ca și cum i s-ar povesti cuiva o întîmplare de către un prieten care se ridică deodată și, aruncîndu-și privirea în depărtare, își continuă povestea imitînd vocile participanților. Brusca apariție a convenționalismului, a acestui fel de convenționalism, este primejdia amenințătoare a actorului. Iată de ce, probabil, este imposibil să transferi scene dialogate din romane pe scenă. Ele pot părea perfect 'dramatice pe hîrtie, și uneori chiar sînt, dar de cele mai multe ori dialogul romancierului este menit mai degrabă ochiului decît urechii și nu impresionează cînd este ascultat. Invers, dialogul dintr-o povestire trebuie să-și sacrifice sunetul pentru a fi convingător ochiului. Și aceasta este încă una din ispitirile pe care le exercită povestirile asupra unui dramaturg — cînd cineva scrie dialoguri pentru ochi, scena devine din nou un lucru minunat și-ți revine setea de a scrie piese, iar „dreptul" de a spune o poveste își face din nou apariția. Asta mi se pare ciudat și ironic, pentru că pe vremea cînd eram școlar am fost atras la început de cărți în funcție de cantitatea de dialog pe care o revela o rapidă frunzărire a paginilor. Presupuneam că restul cărții este scris de dragul dialogului ; și, indiscutabil, cartea era citită pentru dialog.

*) Text publicat ca introducere la volumul I Don't Need You Anymore, Bantam, Books, 1968.

Credeam că acesta este momentul în care autorul încetează flecăreala şi se eclipsează, propriile sale comentarii fiind ca nişte păreri opuse faptelor.

O noţiune primitivă, dar ea reflectă, totuşi, adevărul. Toate aceste forme pe care le-am moştenit — povestire, roman, piesă — sînt gradaţii ale distanţei pe care trebuie s-o pună scriitorii între ei şi auditoriul periculos pe care trebuie să-l ademenească, să-l ameninţe şi, într-un fel sau altul, să-l subjuge. Dramaturgul este cu totul pe scenă — mai puţin prezenţa fizică — faţă în faţă cu monstrul ; prozatorul, oricît de palidă i-ar fi acoperirea, este mult mai în siguranţă din acest punct de vedere, dar departe de a auzi aplauzele, de a vedea masa de necunoscuţi ce stau vrăjiţi într-un teatru, extraşi din propria fiinţă de închipuirile sale. În celul acesta, cînd un romancier se apucă de scris o piesă, sau un dramaturg o povestire, el îşi schimbă de fapt distanţa faţă de focul teribil din centrul scenei. Uneori un Dickens, un Mark Twain, străduindu-se să sfîşie toate măştile, vor apare în persoană pe platforma conferinţei, ca şi un Sinclair Lewis ca membru al Sindicatului Actorilor, sau un Hemingway ca personalitate deplină. Dar măştile n-au sfîrşit : cea pe care o îndepărtăm nu face decît să lase la vedere cea pe care o purtăm în continuare. Problema nu este, deci, una de sinceritate — cine poate şti aceasta despre sine ? Este mai degrabă redarea unei viziuni personale la distanţa sa specifică, descoperirea timbrului potrivit simţămintelor cuiva faţă de un lucru, o persoană, un eveniment. Nici o formă nu poate exprima totul de una singură ; aceste povestiri sînt doar ceea ce am văzut, de la o altă distanţă.

Noiembrie 1966.

Traducere de P. LIVIU

Ştiaţi că:

...orhideea este mîndria naţională a singaporenilor ? Fără orhidee sînt de neconceput nunţile sau răsplata performanţelor sportive. Selecţionerii de la Grădina botanică din Singapore prezintă vizitatorilor 30 de specii de orhidee.

...în Africa există o specie originală de salcîm, numită «salcîmul-flaut» ? Ramurile acestui copac au ţepi plini de orificii săpate de cărăbuşi. Adierea vîntului străbate aceste orificii, făcînd salcîmul să... cînte.

...un singur fag produce într-o oră 1 700 de grame de oxigen ? Producţia sa zilnică poate satisface necesităţile de oxigen ale unui număr de 64 de persoane. Într-o oră, fagul prelucrează 2,35 kg de bioxid de carbon, conţinut în gazele de eşapament, purificînd astfel 4 800 m^3 de aer.

...în taigaua Ussuri se află o plantă medicinală mai scumpă decît ...aurul ? Rădăcina ei, semănînd în mod curios cu configuraţia corpului omenesc, are excepţionale proprietăţi curative. Fiind însă de o extremă raritate, un gram din această plantă este mai scump decît un gram de aur !

Autograf: MIRCEA ISPIR

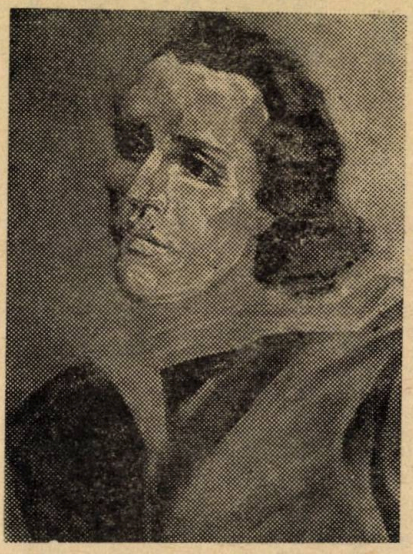

„Eminescu"

„Flori"

„Portret de femeie"

„Actori"

„Portret de copil"

„Dans"

Dan Hatmanu:

Cu ani în urmă, mi-aduc aminte, artiștii plastici erau împărțiți nu numai pe genuri, adică pictori, sculptori, graficieni, decoratori etc, ci și pe teme. De exemplu pictori peisagiști, pictori de compoziție, portretiști, pictori de natură statică, nuduri sau flori etc.

Dar nu numai atît, peisagiștii erau specializați în marine alții în peisaj rural sau urban, în peisaj de munte, păduri etc. Același lucru cu graficienii și sculptorii.

Astăzi însă există tendința de dispariție a granițelor dintre genuri, adică grafismul apare atît în pictură cît și în sculptură, apare pictură în relief și sculptură colorată. Nu numai atît însă, există tendința de colaborare între artele plastice și celelalte domenii, literatură, muzică, în vederea realizării unei arte sensoriale care să se adreseze tuturor simțurilor.

Explicația stă în orizontul larg al creatorului, modern contemporan, care, pentru comunicarea gîndurilor, emoțiilor și sentimentelor sale, își alege limbajul cel mai potrivit, uneori chiar depășind domeniul în care este specializat — sînt multe exemple de scriitori care au desenat și pictat, de artiști plastici care au folosit limbajul literaturii.

Ceea ce-i convine mai puțin unui artist plastic să redea în arta sa, sînt aspectele narative din literatură, gesturile declamative. Arta plastică rezolvă dialogul dintre personaje printr-o mare simplificare și economie de gesturi apelînd la ritmuri, forme, și culori prin care sugerează trăirile și stările personajelor; alteori recurge la metamorfoză și simbol. Dar, atît artistul plastic cît și poetul, au puncte comune; adică sînt oameni de mare sensibilitate, vibrînd la tot ceea ce-i înconjoară, au puterea de a pătrunde în miezul lucrurilor, de a descoperi și vedea ceea ce nu vede oricine. Limbajul îi desparte; arta plastică avînd la bază, așa cum se știe, imaginea, iar literatura conceptul.

Dintre procedeele comune picturii și literaturii, alegoria se bucură de examinarea cea mai atentă. Între ele sînt posibile schimbări, poate chiar frecvente — așa, cum spuneam mai sus, s-ar putea invoca o întreagă tradiție de poeți desenatori sau de muzicieni poeți a căror operă, dublă din punct de vedere poetic este din punct de pedere organic, una singură: de la Michelangelo, la Blake, Hugo, și Wagner...

„Autoportret în timp: „Pictorul și maeștrii"

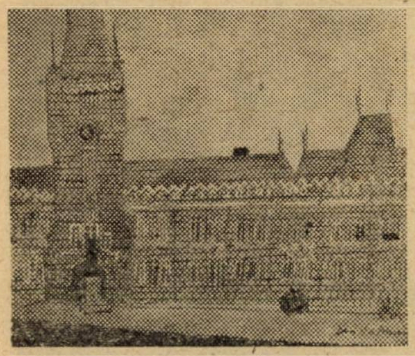

Palatul Culturii

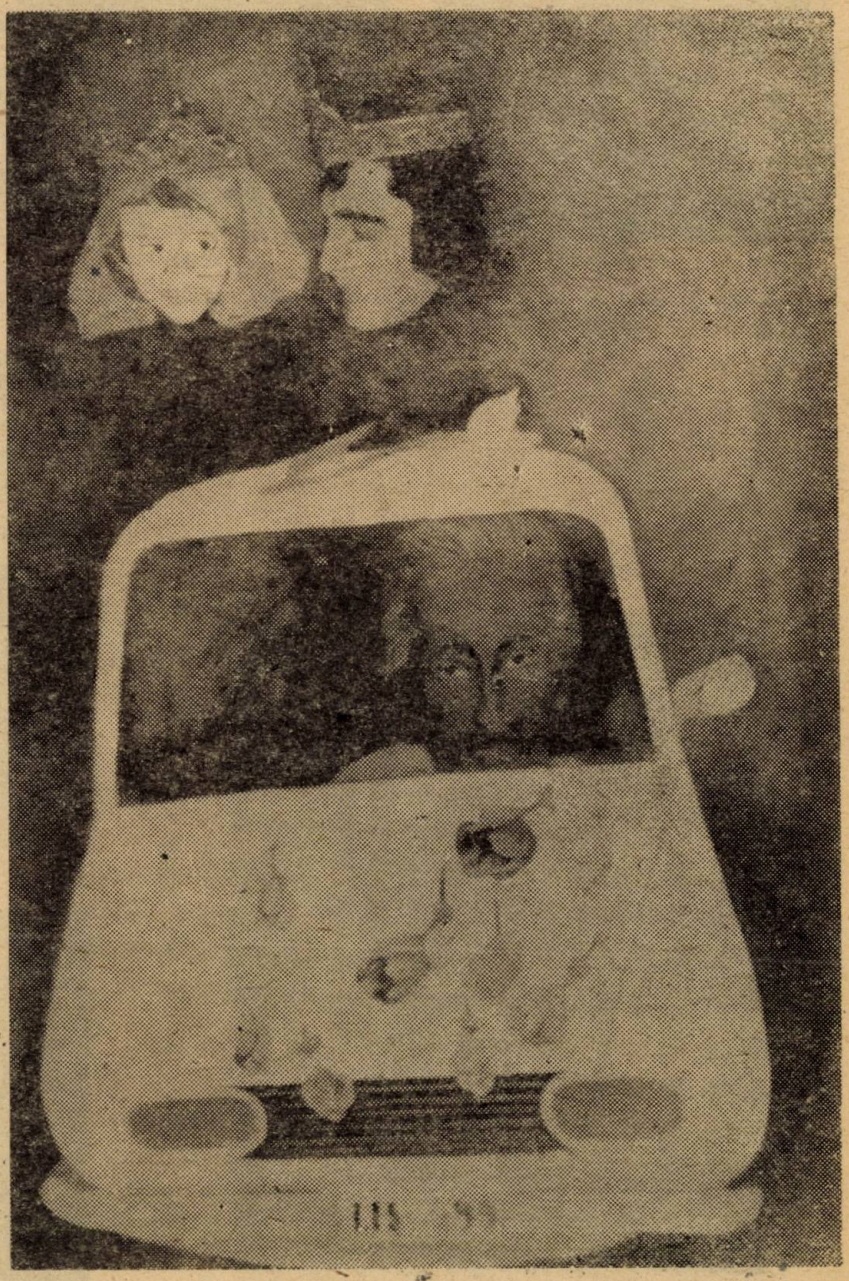

Autoportret în timp: „La nunta Ancuței"

Gabriela Agafiței:

Mi se cere să scriu despre legătura dintre pictură (artele plastice) și literatură. Mă sperii, n-o să pot scrie nimic. Mă învîrt prin cameră, construiesc fraze pompoase, facile; prea personal ceea ce comunică, nu interesează pe nimeni.

Încerc să spun ce-a însemnat pentru mine literatura. Mă uit în bibliotecă; cărți pe care le-am citit demult, le-am recitit acum: Shakespeare, Dostoievski, Virginia Woolf, Marquez, Camus, Borges, Pavese, Faulkner, Buzzati, Cehov, Breban, Bănulescu, Radu Petrescu, Sorescu (cîteva foarte dragi).

Au însemnat pentru mine bucurie, lumină, o punte către mine, o punte între viață și mine. Am primit enorm, și am simțit nevoia să fac totul pentru a putea dărui.

Cred că una din trăsăturile comune ale acestor două arte, pictura și literatura, este puterea lor de a comunica sensibilizînd, lucru foarte important pentru toate timpurile și, poate în mod deosebit, acum.

O carte de poezie sau proză care mă impresionează nu mă îndeamnă să o ilustrez, dar mă ajută să cred că oamenii au nevoie de lucruri frumoase, că merită efort, bucuria de a dărui.

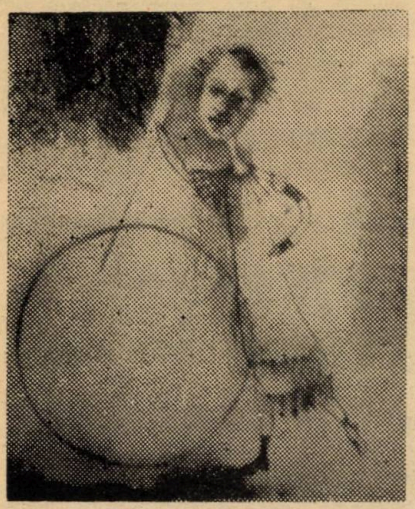

„Fata cu cercul"

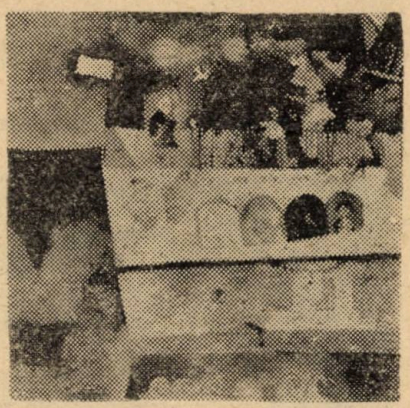

„Compoziție"

„Portret"

Autograf: Adrian Podoleanu

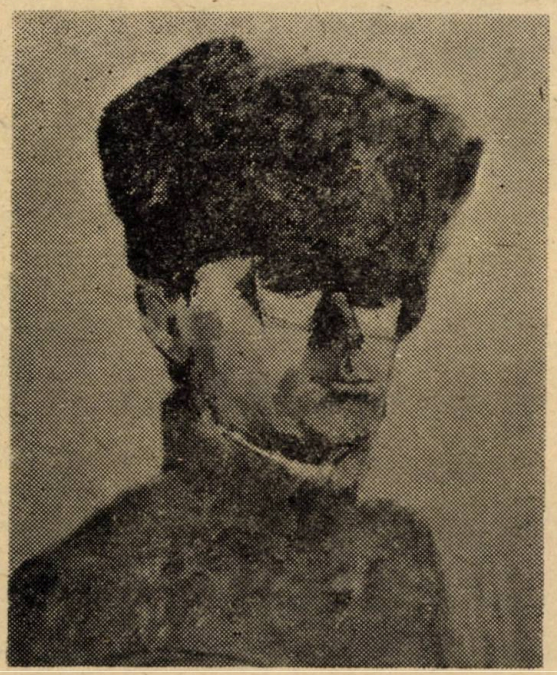

„Autoportret"

„Portret romantic"

„Peisaj industrial"

Autograf: Liviu Suhar

„Pan“

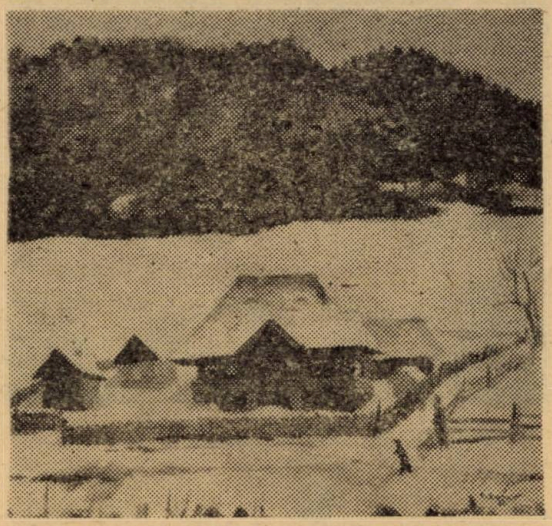

„Mărturie“

„Doi trompetiști“

Autograf: Ion Neagoe

„Filomela“

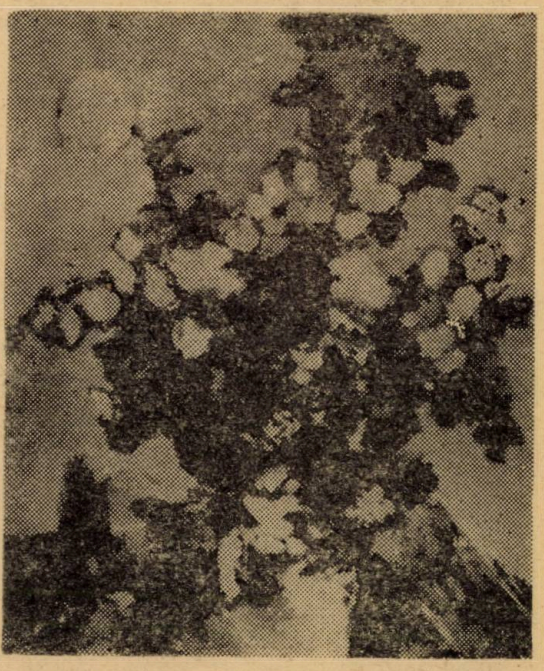

„Flori de toamnă“

Profesorul Constantin Ciopraga și Florin Mihai Petrescu ascultînd amintirile lui Eusebiu Camilar despre Otilia Cazimir (25, II 1964). (Colecția Pans Costăchescu)

D. Florea Rariște, Ion Arhip, G. Lesnea, Șt. Oprea și Florin Mihai Petrescu — 1973.

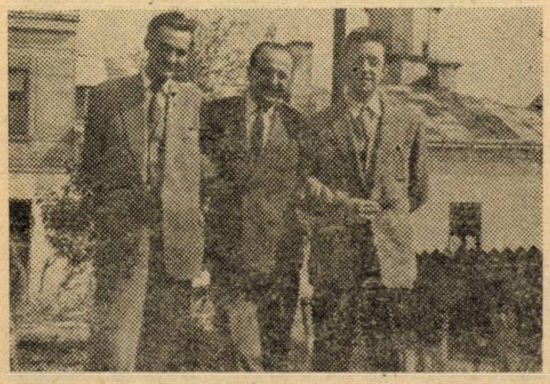

Florin Mihai Petrescu, Ion Istrati și Andi Andrieș.

Florin Mihai Petrescu dînd autografe pe volumul „Vis și simetrie", 1973 (Colecția Pans Costăchescu)

Pictorul Victor Mihăilescu-Craiu cu mama sa și doi tineri — 1960.

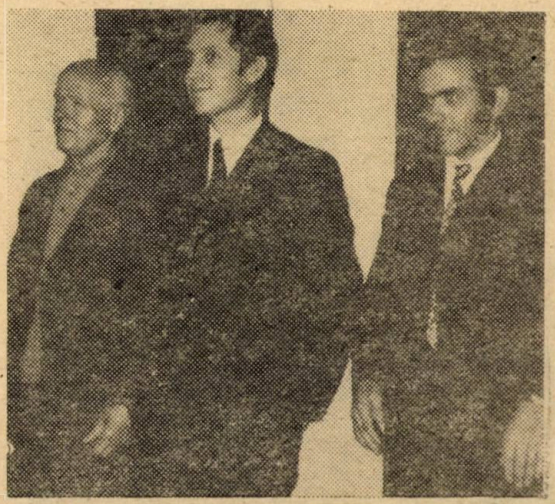

George Lesnea, Mihai Drăgan și Ștefan Avădanei

Carte de vizită

● ALAIN VILAIN-DECORBY s-a născut la 18 februarie la Lille. A studiat pictura în Academiile libere ale orașului Paris. În 1975, expune pentru prima oară la Salon d'Automne. Va mai participa la : Salon Comparaisons, Salon des Indépendents, Salon d'Hiver și altele. În 1978, deschide prima expoziție personală la Quadrat Josef Alberr în R.F.G.

A.V.-D. își sublimează sensibilitatea plecînd de la început „în căutarea" spațiului pictural înainte de a supune reflecției peisajul interior. Am putea vorbi de acel gust — foarte francez — al dominării spațiului. În totul, este fascinat de formele pure și culorile fundamentale — lecție învățată de la Constructivismul european. Dar în conținutul metafizic al spațiilor abstracte, putem depista influența creatoare a mentorului său spiritual : artistul de origine română Alexandru Istrati.

H. Z.

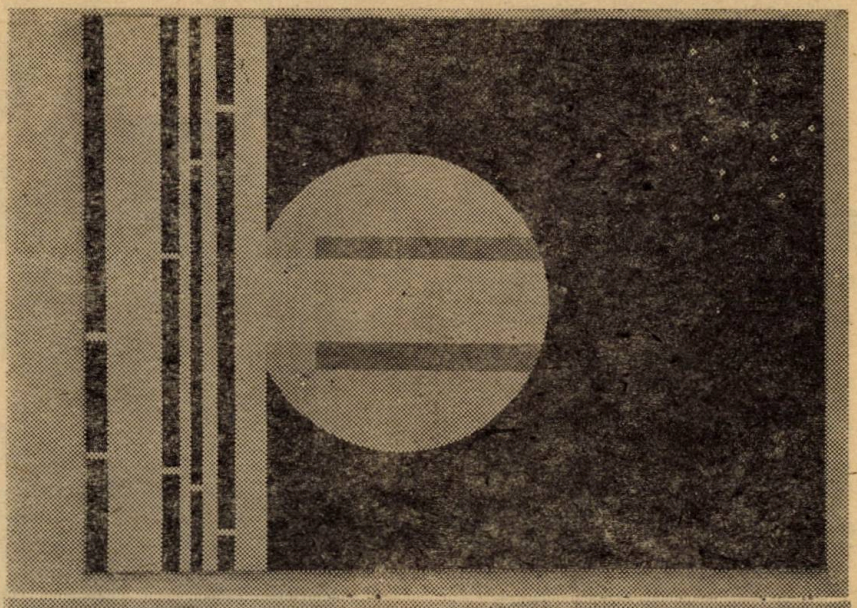

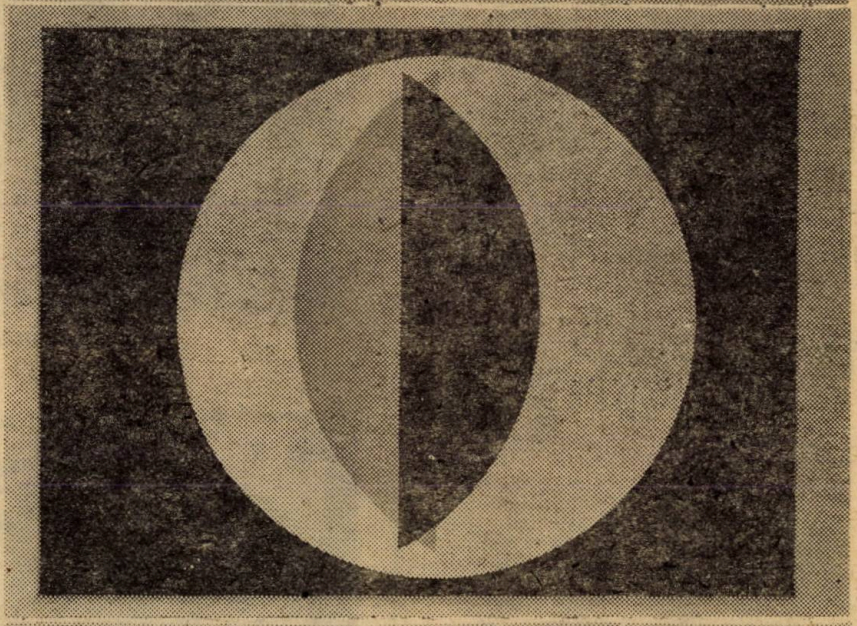

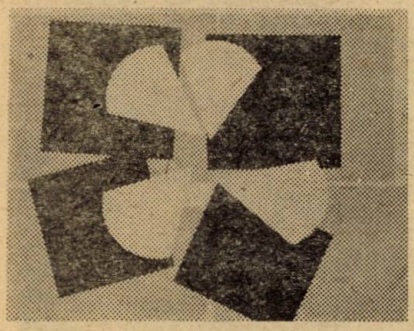

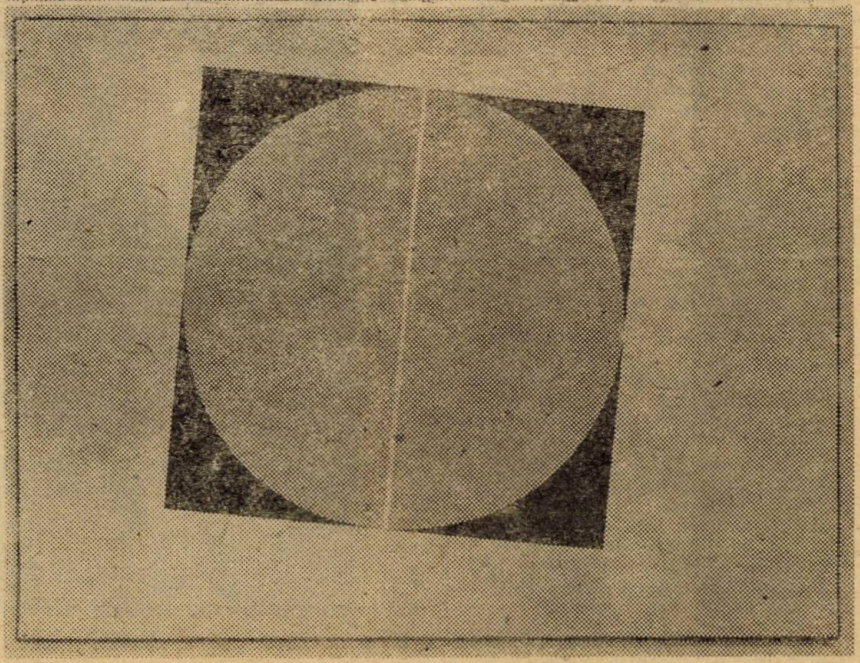

1. ARITMIE
2. ÎNTREG UNIVERSUL
3. SĂRUTUL
4. TRIUMFUL CERCULUI

Întru „creșterea limbii românești“

Doamnei Natalia Dumitrescu
Domnului Alexandru Istrati

Poetul din acest spațiu al limbii române știe că „prin limba învățată, eliberezi un spirit legat în tine“. El mai știe că legea unei limbi guvernează și viața și moartea, că posedă între cei doi poli vocația miturilor.

Pătrunzînd în piramidele ei, comunicîndu-se (și comunicînd) el simte senzația dură a cuvîntului în prezumția sa magică. Trezit din somn, cuvîntul îi împrumută amintirea primordială: „întemeiază o realitate mai mult decît o numește“.

Într-un celebru poem: Drumul pe care l-am urmat, Robert Frost zice: „Voi povesti aceasta suspinînd / de-acum încolo secole de-a rîndul: / plecau într-o pădure două drumuri, / iar eu l-am urmat pe cel mai neumblat, / și iată că aceasta-a schimbat totul“. Aș numi unul: infernul, iar pe celălalt: paradisul artifical. Între realitate și aspirație, poetul stînd într-un unghi privilegiat se întreabă: — poate fi și cuvîntul o trădare? Numai că în fiece cuvînt se infiltrează realul și se abolește fanfaronada. Violența, ironia, sarcasmul dinamitează spațiul malefic al inerției. Mai ales, cînd însuși cuvîntul ia act de condiția existenței sale.

II

Poetul deprins cu steaua limbii române o aseamănă pe aceasta, poate, cu relieful patriei, relief armonizat în muzica unei geologii particulare. Vor fi fiind și cuvinte-oase, în adaos (la altele). Cine se teme de vegetația absurdă a cuvintelor (de alții) stricate? Bogăția limbii noastre nu e un cimitir de fosile, ci o înflorire de altoiuri. Ea numește o stare de gîndire și suflet, cu o mereu altă gamă de cuvinte, nuanțînd, distingînd, reliefînd. Astfel, nu-i trebuie căutate trepte mai jos față de alte limbi. Arhitectura sa e clară ca însăși natura: natura care e modul sublim al ieșirii din juxtapunere și anonimat. Dar pentru cel care nu se gîndește pe sine, întru adevăr prin ea, nu-i decît o roată de nisip.

III

În limba română, cuvîntul nu admite vorba în plus. Mai ales, în atingere cu minciuna aureolată. Trebuie învinsă, tot prin el, și dovada unei culpabilități.

Poetul îi apără fîntînile celeste și i le învelește cu miriade de retine, în starea de veghe.

A o iubi, a-i fi mereu în ritm cu bătăile inimii — inimă care gîndește muzica și geometria înțelepciunii — a-i scoate din adîncuri aurul în sporire e un act de patriotism. Eminescu și Arghezi i-au redat verticalitatea cosmică. Astăzi, Nichita Stănescu i-a explorat în substratumul poetic inefabilul conceptelor.

Și nu va suna fals ca pe voci culcate — în poziție de șarpe — vibrarea în aerul pe care i-l inspiri și respiri: — acestei limbi „îmi dărui și cărțile și noaptea“.

Horia ZILIERU

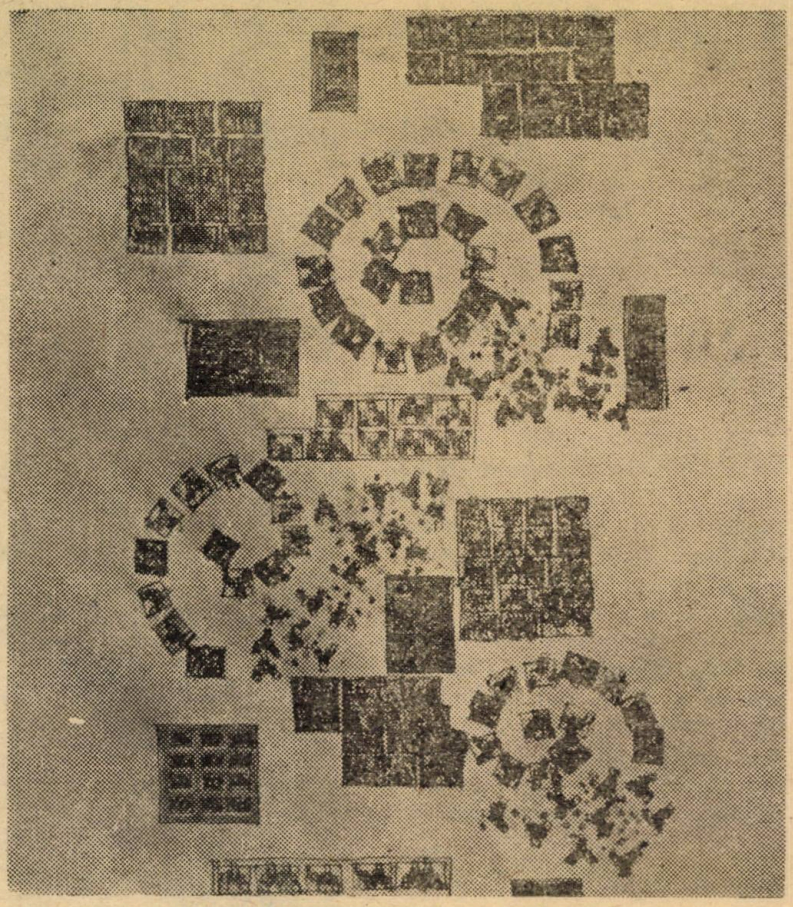

NATALIA DUMITRESCU: „Sărbătoare“

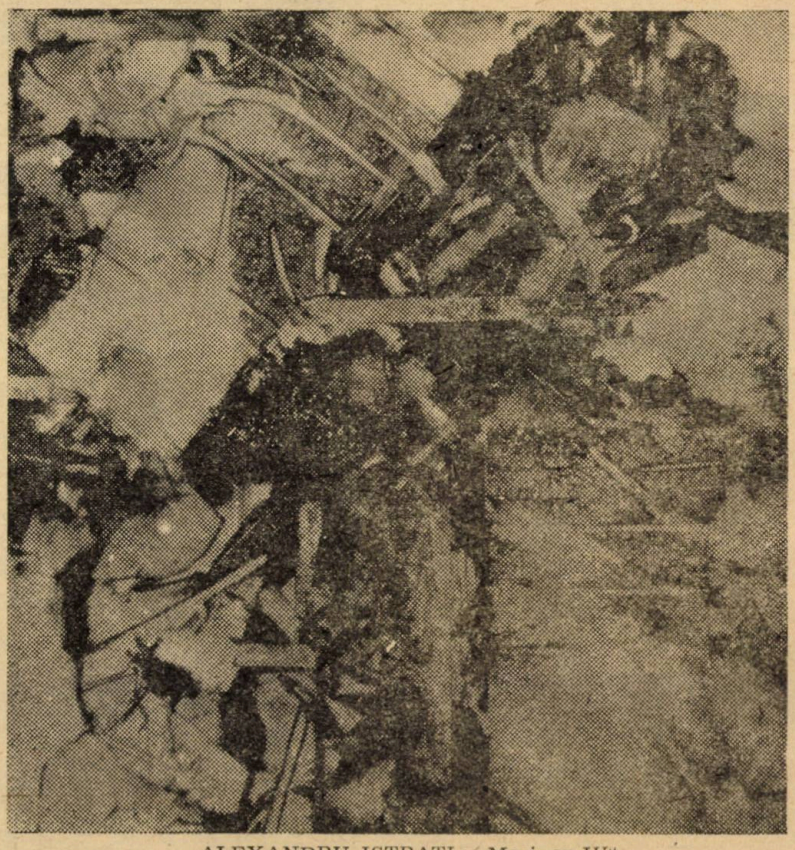

ALEXANDRU ISTRATI: „Mariner-IV“

între FORMĂ și CULOARE:

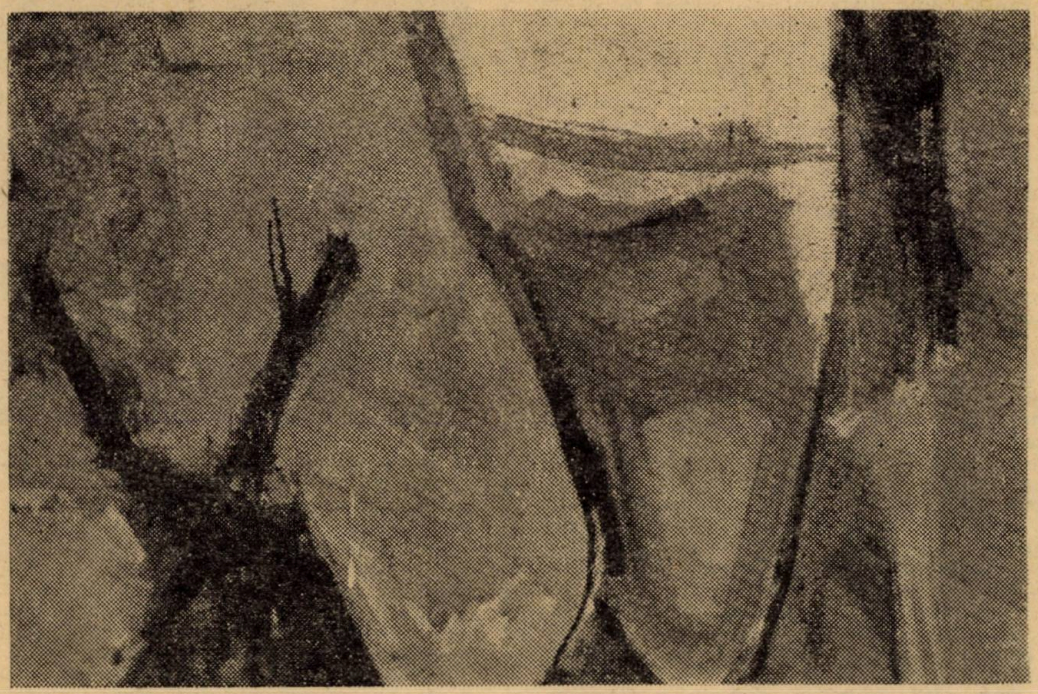

RODIN

despre femeie sau filosofia modelului dominant

În vara anului 1911, Auguste Rodin atinsese deja onorabila vîrstă de șaptezeci și unu de ani. Era un maestru și în jurul sculptorului crescuse un mit care îngloba, deopotrivă, virtuți reale și închipuite, alături de o sumă de întîmplări faste și nefaste (recuperarea, de către un admirator, a prototipurilor nefolosite dintre deșeurile fabricii de la Sévres, refuzarea scandaloasă a statuii lui Balzac chiar de comanditari pe motivul „neasemănării", distrugerea cu lovituri de secure a mulajului din gips reprezentînd pe vestitul Gînditor, expus experimental în fața Panthéonului parizian). Iată așadar suficiente motive care să incite curiozitatea pentru tot ceea ce ar fi gîndit și rostit „personajul" sau artistul, celebritate de servindu-i în egală măsură. De-a lungul unei cariere sinuoase, dar pînă la urmă victorioasă, A. Rodin a dobîndit o multitudine de îndemînări plastice care au slujit la exprimarea temperamentului său romantic, la concretizarea concepției simboliste, la dozarea convenabilă a lirismului în articulațiile unui discurs plin de dramatism. Și dacă am rememora, oricît de sumar, imaginea cîtorva dintre lucrările sculptorului (Primăvara, Sărutul, Eva, Geniul cel bun, Frate și soră), am constata funcția decisivă pe care o are corpul uman în complexitatea acestui limbaj. Și în primul rînd chipul și trupul femeii, constituind acea sursă energetică inepuizabilă care este iubirea. „Iubirea îl obsedează — observa cu dreptate Élie Faure —, pentru că iubirea realizează, în formele care se caută și se unesc la chemarea ei, cea mai puternică expresie a formelor redate fatalităților tragice și ajunse indiferente față de morală și de moarte, datorită unei puteri mai înalte decît morala și decît moartea". (s.n.). La o asemenea performanță, A. Rodin a ajuns printr-o experiență îndelungată și printr-o cunoaștere profundă a vieții. Și prin multă muncă, desigur. O parte din aceste avataruri ale creației au fost dezvăluite publicului francez, în vara anului 1911, prin intermediul unei cărți semnată de Paul Gsell, unde erau transcrise conștiincios și cu fidelitate cuvintele artistului. O carte-dialog deci, din care săptămînalul „politic și literar" de sub direcția lui Adolphe Brisson, Les Annales (nr. 1466, din 30 iulie), venind în întîmpinarea curiozității cititorilor, reproducea fragmentul următor, la rubrica „Le livre de jour":

FRUMUSEȚEA FEMEII

— Spuneți-mi, nu credeți că frumusețea antică depășește cu mult pe aceea a timpului nostru, și că femeile moderne sunt departe de a le egala pe acelea care pozau înaintea lui Phidias?

R: Cîtuși de puțin!

— Totuși, perfecțiunea Aphroditelor...

R.: Artiștii de atunci aveau ochi să o vadă, pe cînd cei de azi sunt orbi, iată toată diferența. Femeile din Grecia erau frumoase, dar frumusețea lor sălășluia mai ales în gîndirea sculptorilor care le reprezentau. Există, astăzi, femei asemănătoare. Acestea sunt, în special, europencele din sud. Italiencele moderne, de exemplu, aparțin aceluiași tip mediteranean ca și modelele lui Phidias. Acest tip are, drept caracteristică esențială, egalitatea dintre lărgimea umerilor și a bazinului.

— Dar invazia barbarilor în lumea romană nu a alterat, prin încrucișări, frumusețea antică?

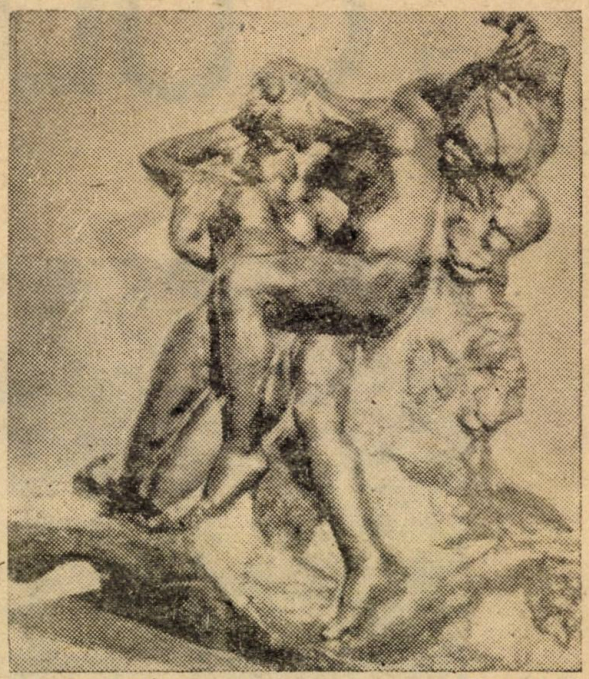

Auguste Rodin: „Primăvara"

R.: Nu. Presupunînd că rasele barbare au fost mai puțin frumoase, mai puțin echilibrate decît rasele mediteraneene, ceea ce este posibil, timpul s-a însărcinat să estompeze tarele produse prin amestecul sîngelui și să facă să reapară armonia tipului vechi. În amestecul frumosului cu urîtul, întotdeauna frumosul sfîrșește prin a triumfa: Natura, printr-o lege superioară, revine constant spre lucrul cel mai bun, tinde mereu spre perfecțiune.

Alături de tipul mediteraneean există, pe de altă parte, un tip septentrional, căruia îi aparțin multe franțuzoaice, ca și femeile popoarelor germanice și slave. La acest tip, bazinul e foarte dezvoltat și umerii sunt mai îngusti: este structura pe care o observați, de pildă, la nimfele lui Jean Goujon, la Venus din **Judecata lui Paris**, pictată de Watteau, la **Diana** lui Houdon. În plus, pieptul este în general înclinat în față, pe cînd, la tipul antic și mediteraneean, toraxul e retras înapoi.

Adevărul e că toate tipurile umane, toate rasele își au frumusețea lor. E suficient să o descoperi. Am desenat, cu plăcere infinită, micuțele dansatoare cambodgiene care au venit recent la Paris cu suveranul lor. Gesturile delicate ale membrelor lor subțiri erau de o seducție stranie și minunată. Am făcut studii după actrița japoneză Hanko. Ea are o cu totul altă anatomie decît a europencelor dar, totodată, foarte frumoasă prin forța ei singulară.

O secundă mai tîrziu, reluînd o idee care îi este dragă, sculptorul mi-a spus:

R.: În concluzie, Frumusețea este peste tot. Nu ea e aceea care lipsește, ci ochii noștri sunt aceia care nu o văd. Frumusețea, ea este caracterul și ex-

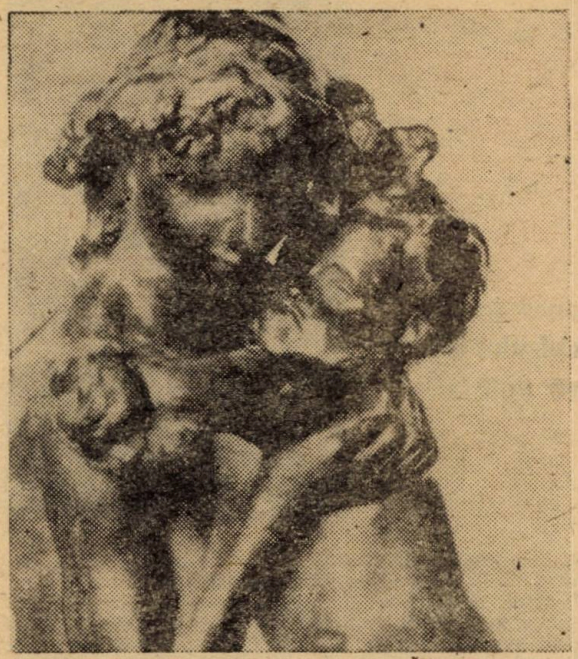

Auguste Rodin : „Frate şi soră"

presia. Or, nu există nimic, în Natură, care să aibă mai mult caracter decît corpul uman. El evocă, prin forţa sau prin graţia lui ,imaginile cele mai variate. Uneori el se aseamănă cu o floare : elasticitatea torsului imită tulpina, surîsul feţei şi strălucirea părului corespund deschiderii corolei. Alteori el se aseamănă unei liane suple, sau unui arbust cu arcuirea fină şi cutezătoare. „Văzîndu-te, spune Ulisse Nausicăi, credeam că revăd acel palmier care, la Delos, lîngă templul lui Apollo, din pămînt se ridica într-un jet puternic spre cer".

Altădată, corpul uman, curbat înapoi, e ca un resort, ca un arc frumos pe care Eros îşi potriveşte săgeţile lui invizibile. Uneori, apoi, e ca o urnă. Am aşezat adesea cîte un model pe pămînt cerîndu-i să întoarcă spatele spre mine, picioarele şi braţele rămînîndu-i în faţă. În această poziţie, silueta spatelui, care se subţiază la talie şi se lărgeşte la şolduri, se detaşa singură şi ea figura un vas cu un contur încîntător, amfora care închide în pîntecul ei promisiunea vieţii.

Corpul uman este mai ales oglinda sufletului şi de aici vine frumuseţea lui cea mai mare.

„O carne de femeie ! lut pur ! minunăţie !
Pătrundere sublimă a spiritului, sfîntă,
În ţărna ce Fiinţa supremă o frămîntă !
Materie-unde duhul prin giulgiu luminează !
Nămol în care-naltul dăltuitor sculptează !
O, glod august, ce cheamă sărutul şi simţirea,
Atît de sfînt că nu ştii cît biruie iubirea,
Cît inima-i împinsă spre tainicul culcuş,
De nu e voluptatea gîndire în urcuş..." *)

Da, Victor Hugo a înţeles bine ! Ceea ce noi admirăm în corpul uman e — mai mult decît forma lui frumoasă — flacăra interioară care pare că luminează prin transparente.

*

Mărturisirile acestea sunt de un interes indiscutabil nu doar pentru că întregesc profilul spiritual al lui A. Rodin, ci şi pentru că aduc o contribuţie esenţială la definirea modului de a percepe şi gîndi o temă imposibil de ocolit în toate genurile artei. Rămînînd totuşi în preajma sculptorului francez, aş vrea să reproduc în continuare un dialog imaginat de Rainer Maria Rilke pe parcursul unei conferinţe pe care i-a dedicat-o în anul 1907 (întrebările aparţin, desigur, poetului, iar presupusele răspunsuri — lui Rodin) : „— Aţi avut duşmani ? / R. : Nu m-au împiedicat să lucrez. / — Şi gloria ? / R. : M-a obligat să lucrez. / — Şi prietenii ? / R. : M-au îndemnat să lucrez. / — Şi femeile ? / R. : Lucrînd am învăţat să le admir". (s.n.). Chiar dacă artistul ar fi ales alte cuvinte, nu trebuie să ne îndoim de verosimilitatea mesajului din răspunsuri, căci R. M. Rilke a avut prilejul să pătrundă în intimitatea convingerilor lui A. Rodin, fiindu-i secretar şi colaborator apropiat în perioada 1905—1906. Şi, oricum, acest dialog imaginar intră în rezonanţă cu acela real de mai sus şi cu textul care urmează. El este un extras din răspunsul expediat de A .Rodin, tot în 1911, iarna, aceleiaşi reviste Les Annales (nr. 1 486, din 17 decembrie), care organizase o anchetă prilejuită de o expoziţie „Les Eglises de France et nos Artistes", deschisă de Galerie Hessèle din Paris, prin strădania lui Maurice Barrès. Dintre impresiile sculptorului am ales-o pe aceea care interesează chestiunea abordată aici şi care beneficiază de aspectul şi unitatea poemului în proză.

ÎN JURUL CATEDRALEI

. . . . . .

O micuţă franţuzoaică, zărită în biserică...
O lăcrămioară înflorită în rochia ei albă... Însă voluptatea e străină acestor linii adolescente. Ce graţie modestă ! Dacă fata ar şti să privească şi să vadă, ar recunoaşte chipul ei în toate portretele din bisericile noastre gotice, căci ea este încununarea stilului nostru, a artei noastre, a Franţei noastre.

Stînd în spatele ei, nu vedeam decît cifrul general al persoanei sale şi voluta roză a fustei de copil-femeie. Dar înălţă capul, se întoarse o clipă de la pagina cărţii, şi un profil de înger tînăr îmi apăru. Manierele ei delicate mă fac să gîndesc la sora mea, aceea pe care o vedeam cînd eram amîndoi tineri, şi la prietenele ei. Se află, în tot farmecul ei, tînăra fată a provinciei franceze : simplitate, onestitate, tandreţe, inteligenţă şi calmul surîs al inocenţei adevărate, care se propagă precum o dulce contagiune şi varsă pacea în inimile cele mai tulburate. Modestia şi Măsura sunt marile calităţi ale franţuzoaicelor. Fetele noastre tinere (departe de Paris) poartă aceste două cuvinte clar înscrise pe frunte, şi spiritul modern, printr-un miracol, n-a ajuns încă să le transforme. Pe malurile Loirei, în special, se recunoaşte adesea prospeţimea originală a rasei în admirabile exemplare feminine. Să nu schimbăm deci nimic în educaţia femeilor noastre : le stă bine aşa, şi cea mai frumoasă dintre Aphroditele antice era mai puţin frumoasă. Să nu clintim nimic. Capodopera e încă în plină lumină... Dar — of ! — schimbarea se va produce în ciuda noastră, şi ea deja a început.

Arhitectura catedralelor noastre era necesară frumuseţii acestor femei, ca un cadru grandios şi proporţional. Nu e nici o îndoială, şi totuşi... În penumbra bisericii — o atmosferă de reculegere, unde se simte palpitînd gîndirea sobră a oamenilor studioşi, unde muzica ritmează orele blînde ale zilei şi ale sărbătorilor de peste an, unde poezia nu e lipsită nici de eroi şi nici de devotate, unde femeia se ştie respectată de toţi în sufletul şi în frumuseţea ei : iată unde se poate naşte şi forma aceea care trebuie să fie victoria noastră vie.

Ce va mai rămîne, mîine, din asta ? Deja, ce a mai rămas ? E un miracol că pot exista încă fete precum aceea pe care am admirat-o în biserica din Beaugency. Ele ne vin din trecut ; vor mai fi întîlnite unele, încă o vreme, în regiunile mai puţin „civilizate" ale provinciei.

Dar mi se pare că au, astăzi, soarta catedralelor, cărora strămoşii lor le-au servit de prototip : ele nu mai sunt la modă.

*

Iată cum, la apogeul maturităţii sale creatoare (sculptorul va muri în 1917), A. Rodin ne-a transmis cîteva elemente din ceea ce s-ar putea numi filosofia modelului dominant. E astfel uşor de evaluat profitul care se desprinde prin alăturarea reprezentărilor plastice de subtextul lor sensibil şi reflexiv.

*) cf. Victor Hugo, **Legenda secolelor**, E. L., 1969, p. 193—194 (traducere de Ionel Marinescu).

Emil NICOLAE

SALVADOR DALI –

„La vie secrète de Salvador Dali"

CAPITOLUL XI

Lupta mea • Participarea mea la revoluția suprarealistă și poziția mea • Obiectul suprarealist împotriva visului povestit • Activitatea paranoia-critică • Împotriva automatismului.

Chiar de la sosirea mea la Paris, mi-am dat seama că succesul expoziției mele la Goemans avusese drept rezultat că îmi făcuse dușmani. Cine erau acești dușmani? Aproape toți. Arta modernă decreta mobilizarea în masă împotriva unei opere care era violentă și obraznică, incomprehensibilă, deconcertantă și subversivă. În sfîrșit, aceasta nu era Arta „tînără" modernă. Deodată am înțeles că aveam oroare de epoca mea. Les Cahiers d'Art trebuiau să mă ignore pînă la capăt, în timp ce bătrînii domni cu jambiere mîncate de molii, cu mustăți pătate de tabacul prizat și cu vestoane decorate cu rozetele Legiunii de onoare își scoteau lornioanele pentru a vedea mai bine tablourile mele și erau tentați să le ia cu ei pentru a le agăța în sufragerii alături de un Meissonier. Bătrînii, care de cincizeci de ani nu se plictiseau să iubească pictura, m-au iubit și înțeles. Ei simțeau că eram acolo pentru a-i apăra. În realitate, ei nu aveau nevoie să fie apărați, pentru că reprezentau deja forța și eu mă alăturam tradiției victorioase. Cînd am sosit la Paris, cercurile intelectuale erau alterate de influența nefastă și deja în declin a bergsonismului a cărui apologie a instinctului și a elanului vital dusese la revalorizări estetice grosolane. Africa se năpustise sălbatic asupra inteligenței pariziene. Era adorată Arta neagră, și aceasta grație lui Picasso și suprarealismului. Roșeam de jenă și minie cînd vedeam moștenitorii unui Rafael căzînd în aceste aberații. Trebuia să găsesc antidotul, drapelul opus acestor produse ale fricii, ale prostiei și ale sclavajului spiritual. Împotriva obiectelor primitive avui ideea să lansez obiectele decadente, civilizate și europene ale „Modern style"-ului. Eu am considerat întotdeauna epoca 1900 drept rezultat psiho-patologic al decadenței greco-romane. Mi-am spus că din moment ce acești oameni refuză să audă vorbindu-se frumos și se pasionează numai de „l'élan vital", eu trebuie să le arăt cum în cel mai mic detaliu ornamental al unui obiect 1900 se află mai mult mister, poezie, erotism, nebunie, zbucium, patos, grandoare și profunzime biologică decît în fetișurile lor slute și primitive. Și într-o zi, în mijlocul Parisului, descoperii gurile de metrou 1900 care erau deja, din nenorocire, pe punctul de a fi demolate și înlocuite cu oribile construcții anonime. Fotograful Brassai făcu o serie de fotografii cu elemente decorative ale acestor porticuri și nimănui nu-i veni să creadă — în asemenea măsură „Modern style"-ul păru suprarealist. Astfel, începură să caute obiecte 1900 la piața de vechituri. În scurt timp influența 1900 se făcu simțită. Maxim's, care restaura restaurantul său, opri lucrările. Cîntecele de epocă redeveniră la modă în revistele cu costume 1900. Se specula asupra laturii alterate și anacronice a stilului 1900 pentru a ni-l servi în filme naive și umoristice. Punctul culminant fu atins cîțiva ani mai tîrziu de Elsa Schiaparelli care reuși să impună moda părului ridicat la ceafă. Văzui astfel Parisul metamorfozîndu-se sub ochii mei, după ordinele mele. Dar, ca întotdeauna, propria mea influență mă depășea într-un asemenea grad, încît fu imposibil să conving pe cineva că pornea de la mine. Același lucru se produse cîțiva ani mai tîrziu, a doua oară cînd am debarcat în New York și cînd am observat că majoritatea exponatelor din vitrinele marilor magazine se inspirau din motivele suprarealiste pe care eu le lansasem mai întîi. Drama continuă a influenței mele este că ea mi-a scăpat și că nu am putut nici s-o canalizez, nici să profit de ea. Trăiam într-un Paris care se supunea cuvintelor mele de ordine. Cînd citeam un articol împotriva arhitecturii funcționale, știam că aceasta mi se datora. Dacă vreunul replica la mai știu eu ce lucru: „Mă tem să nu fie considerat modern", aceasta tot de la mine venea. Publicul nu se decidea să mă urmeze, dar eu îi ruinasem convingerile! Artiștii moderni aveau dreptate să mă urască. Neputînd profita de descoperirile mele, am fost constant furat. „Stilul meu modern" odată lansat, nu făcui decît să ies în stradă pentru a constata răspîndirea lui: dantele, filme, oale de noapte, încălțări — toate semănau. Nenumărați artizani trăiau fabricîndu-le, în timp ce eu mă plimbam prin Paris fără a putea face ceva. Toată lumea putea realiza ideile mele, mai puțin eu!

Nici măcar n-aș fi știut cum și unde să mă adresez pentru a găsi un umil loc de figurant în unul din aceste filme 1900 turnate cu mari vedete și multe milioane și despre care n-aș fi avut idee!

Aceasta fu perioada descurajantă a invențiilor mele. Vînzarea tablourilor mele se lovea de francmasoneria Artei moderne. Primii o scrisoare de la vicontele de Noailles care mă făcu să întrevăd mari dificultăți. Trebuia să mă decid să procedez altfel. Stabilii o listă de invenții pe care le crezui infailibile.

Astfel, inventai:

unghii artificiale cu mici oglinzi;

manechine transparente pentru vitrine. În corpurile lor puneam apă în care înotau pești imitînd circulația sîngelui;

sculpturi-ventilatoare;

ochelari caleidoscopici de purtat în mașină în timpul traversării peisajelor plictisitoare;

măști fotografice pentru reporterii de actualitate;

machiaje combinate pentru a atenua toate umbrele feței;

pantofi cu arc pentru ușurarea mersului;

cinematograful tactil care permitea, grație unui mecanism foarte simplu, să atingi tot ceea ce vedeai: stofe, blănuri, stridii, carne, nisip, ciini;

obiecte destinate plăcerilor celor mai secrete, fizice și psihologice, dintre care unele trebuiau să fie nesuferite în momentul cînd clientul le sfărîma de un perete în mii de bucăți, iar altora le provocau exasperarea și scrîșnituri de dinți asemănătoare celor pe care le încerci cînd o furculiță răzuiește zgomotos o masă de marmoră. Cu nervii praf, clientul nu mai avea altceva de făcut decît să proiecteze în-

tr-un perete un obiect care, spărgîndu-se, făcea un zgomot foarte plăcut ; obiecte pe care nu știai unde să le plasezi și care creau un sentiment de insatisfacție pînă te debarasai de ele. Masochiștii riscau să facă un mare succes comercial din aceste obiecte ;

rochii cu piese false și cîlți anatomici savant dispuși în interior cu scopul de a crea un tip de femeie în raport cu imaginația erotică a bărbatului ;

falși sîni suplimentari în spate care ar fi revoluționat moda o sută de ani ;

băi de toate formele și chiar o baie fără baie unde apa cădea artificial ;

un catalog cu forme aerodinamice pentru mașini, cele pe care zece ani mai tîrziu toate caroseriile aveau să le adopte.

Aceste invenții fură martiriul nostru. Mai ales al Galei, care, cu devotamentul ei fanatic, pleca după dejun cu proiectele mele sub braț într-o cruciadă ale cărei umilințe depășeau limitele oricărei rezistențe umane. Se întorcea seara, vînătă, moartă de oboseală și înfrumusețată de sacrificul pasiunii sale. O întrebam: :

— Nici aceasta n-a mers ?

Îmi povestea totul cu răbdare, pînă în cele mai mici detalii. Plîngeam deseori înainte de a merge să ne liniștim în penumbra abrutizantă a unui cinematograf de cartier. Mereu aceeași poveste : se începea prin a găsi invențiile mele drept șmintite și fără valoare comercială. Apoi, cînd Gala, prin forța insistențelor, a reușit să-i convingă de interesul lor practic, i se spunea că dacă lucrul era efectiv interesant, era imposibil de realizat și ar impune prețuri nebunești. Cuvîntul „nebun" nu era străin. Demoralizați, trebuia să abandonăm acel proiect și să facem altceva.

— Dacă unghiile false n-au mers, să încercăm cinematograful tactil, ochelarii caleidoscopici sau mașinile aerodinamice !

Gala termina în grabă dejunul și pleca în cruciada sa prin autobuze, nu înainte de a mă săruta îndelung și a-mi zice : „Curaj !". Și rămîneam toată după-amiaza pictînd tabloul meu inadapté și antimodern, în timp ce prin cap îmi treceau mii de proiecte irealizabile.

Și totuși... Și totuși toate proiectele mele fură realizate, mai devreme sau mai tîrziu, de alții și în general atît de rău încît îmi fu imposibil să mai revin. Într-o zi aflarăm că tocmai fuseseră lansate unghiile false de seară, în altă zi că mașini aerodinamice circulă pe străzi. Într-o dimineață citii într-o revistă : „Tocmai s-au pus în vitrine manechine transparente servind de acvarii pentru pești. Aceasta seamănă cu Dali". Era încă o șansă dacă mă citau, cînd în alte dăți se pretindea că aș copia în tablourile mele ideile altora ! Ideile mele plăceau din momentul în care necunoscuții le distrugeau sub pretextul că le fac mai bine.

Teribilul bun-simț francez pusese stăpînire pe numele meu de-acum celebru, dar pentru a face din el un fel de sperietoare de vrăbii. „Dali, oh !, da, este extraordinar, dar este nebun și nu este durabil". Și eu voiam atît de mult ca aceasta să fie durabil ! Voiam să smulg acestei societăți, care mă admira și care se temea de mine, puțin din aurul său pentru a ne permite, Galei și mie, să trăim fără această fantomă epuizantă a grijii banilor care ne amenința încă de la Torremolinos. Dacă eu nu cîștigam bani, în schimb Gala reușea să facă miracole cu puținul pe care-l aveam. Niciodată urechile murdare, viața Boemei n-au intrat la noi, pe lungile lor labe împletticite și în pelerinele lor din cearșafuri murdare. Noi n-am cunoscut cartofii prăjiți, nici neliniștea înjositoare a salariaților de la gaze și electricitate, cu chitanțele lor în mînă și sunînd înnebunitor la ușa de serviciu a bucătăriei goale. Niciodată nu am cedat prozaismului de zi cu zi. Grație iscusinței strategice a Galei, totul fu pretext pentru a ne apropia și mai mult sufletește. Cu puțini bani, mîncam sobru dar bine. Nu ieșeam. Gala își cosea singură rochiile, în timp ce eu munceam de o sută de ori mai mult la cine știe ce pictură mediocară. Puneam tot sufletul și tot sîngele meu pentru a pregăti noi expoziții, pentru a răspunde cîtorva rare comenzi. Gala îmi reproșa uneori că muncesc pentru sume prea mici și eu îi răspundeam că era încă miraculos că există asemenea comenzi, pentru că eu eram un geniu și geniile sînt sortite să moară de foame.

— Dacă noi trăim modest, aceasta e pentru că tu și cu mine facem în fiecare moment al zilei un efort continuu și supraomenesc grație căruia vom sfîrși prin a izbuti.

În jurul nostru, artiști astăzi uitați trăiau bine „mediocrizînd" ideile daliniene. Dacă Dali-ul integral se revela drept o hrană neasimilabilă și prea pipărată, în schimb rețeta care consta în a presăra puțin Dali pe cele mai proaste feluri de mîncare, era ceva curent. Puțin Dali în nori, în peisaje, în melancolie, în fantezie, în conversație, dar numai puțin, fiindcă aceasta da o savoare picantă și atrăgătoare la tot. Și totul devenea comercial și mai atrăgător pe măsură ce Dali-ul absolut devenea mai violent înspăimîntător și se decomercializa. Mi-am spus : trebuie să dureze ! În loc să fac un pas înapoi, am făcut cinci înainte, încurajat de Gala, la fel de încăpățînată în intransigență. În ziua reușitei, toți șobolanii, toate urechile murdare ale boemei, toate fețele trandafirii ale vieții vor fi la picioarele noastre ! În timp ce rigorile și constrîngerile sfîrșeau prin a ne da un sens, celelalte se dizolvau în facilitate. Cocaină aici, heroină dincolo, puțin alcool peste tot, alcool și pederastie peste tot, opium și pederastie — iată vehiculele sigure ale reușitelor efemere. Francmasoneria viciului se întrajutora cu devotament sentimental împotriva fricii comune a solitudinii. Toți trăiau împreună, transpirau împreună, urinau împreună, așteptînd ca primul care cedează să-și întoarcă spatele pentru a se lăsa înjunghiat de un pumnal amical.

Forța noastră, a Galei și a mea, era că trăiam igienic în această promiscuitate, fără a fuma, fără a ne înțepa, fără a ne smîorcăi, fără a ne înșela, totdeauna singuri, cum fuseserăm în copilărie și adolescență. Nu numai că rămîneam distanți, ci la fel de distanți față de artiștii din Montparnasse, față de nebuni, de burghezi. Noi eram în centru și pentru a rămîne aici și pentru luciditatea noastră. (...).

La o lună după reîntoarcerea mea la Paris, am semnat un contract cu Georges Keller și Pierre Colle. În galeria celui din urmă, expusei puțin după aceea Dormeuse-cheval-lion-invisible, fruct al contemplațiilor mele la Cap de Creus. Vicontele de Noailles cumpără această pînză, Jean Cocteau La Profanation de l'hostie și Andre Bréton Guillaume Tell. Criticii de artă începură să fie neliniștiți de opera mea. Dar, de fapt, numai suprarealiștii și oamenii de lume se simțeau atinși cu adevărat. După o vreme, prințul Faucigny-Lucinge cumpără la Tour du désir, tablou care reprezenta un bărbat și o femeie goi, strîns înlănțuiți într-o poziție criminală și erotică alături de un cap de leu.

Începui să asist tot mai des la dineuri mondene unde eram primit în compania Galei, cu teamă și admirație. Profitai de aceasta pentru a impune „mon pain". Într-o seară, după un concert la contesa de Polignac, fui înconjurat de un grup de femei foarte elegante pe care le-am bănuit în mod deosebit vulnerabile la genul meu de elucubrații. Obsesia „pîinii mele" mă făcea să visez la crearea unei societăți secrete a Pîinii, al cărei scop ar fi fost cretinizarea sistematică a mulțimii. Între cupele de șampanie, mi-am expus, în acea seară, liniile generale. Eram în grădină, într-o bună-dispoziție. Stele căzătoare brăzdau mereu cerul. Mi se părea că văd sufletele frumoaselor mele prietene reflectîndu-se în bijuteriile lor strălucitoare, în timp ce rîdeau. Unele din aceste rîsete se pierdeau în guri frumoase și blazate care n-ar fi rîs la fel în urmă cu trei ani. Altele conteneau pentru că mă găseau periculos, sau consimțeau să surîdă cu un oarecare scepticism. Pentru a avansa puțin mai departe în ușurătate și ironie, primeam cu tact briza voluptuoasă a rîsetelor din spatele evantaielor de sidef și perle. Sigur că reușisem să le captez atenția, mă oprii și asupra „societății secrete". Acest proiect era pustesc și o știam. Dar nu mă puteam stăpîni să nu mă gîndesc la el. M-au rugat să continui : ce-i cu povestea aceasta a pîinii ? ce-ați inventat ? Rîdeam cu un fel de frenezie bolnăvicioasă. Trebui să cedez...

— Primul punct de realizat e să coci o pîine lungă de 15 metri. Nimic mai simplu, cu condiția să ai un cuptor de dimensiunile necesare. Această pîine trebuie să fie absolut ca toate pîinile franceze. Al doilea punct constă în a găsi locul unde trebuie să fie expusă. Sînt de părere că trebuie ales

un loc mai puţin frecventat, pentru ca apariţia ei să fie cu atît mai inexplicabilă, căci nu contează decît scopul cretinizant al acestui proiect. Propun deci grădina Palatului Regal. Pîinea va fi adusă aici noaptea de două echipe de muncitori falşi, aparţinînd societăţii secrete şi care vor da impresia că vin pentru a instala canalizarea. Ea va fi învelită în ziare şi va fi legată cu sfoară. Cîţiva membri ai societăţii secrete vor locui într-un apartament ce dă în grădina Palatului Regal. Rostul lor va consta în a observa şi a stabili un prim raport detaliat al reacţiilor publicului cînd descoperă pîinea. Într-adevăr, este normal să se prevadă consecinţele serios demoralizante ale unui asemenea fapt într-un oraş ca Parisul. La un moment dat, în ciuda ziarelor legate cu sfoară, cineva trebuie să descopere că e vorba de o pîine. Enormitatea descoperirii va fi de aşa natură încît vor proceda cu circumspecţie şi vor transporta pîinea într-un laborator al prefecturii pentru analize atente. Conţine ea exploziv? Nu. Este otrăvită? Nu. Este o reclamă pentru un brutar şi care anume brutar? Nu, aceasta nu mai e o reclamă. Ziarele avide de mistere insolubile vor pune stăpînire pe afacere şi editorialiştii se vor lansa în cele mai absurde polemici. Ipoteza nebunici va fi, după toate aparenţele, invocată la loc de frunte. Nenumărate teze se vor înfrunta. Sigur, un nebun izolat n-ar fi fost în măsură să coacă pîinea şi să o ducă singur la Palatul Regal. Dacă este un nebun, el a trebuit, în orice caz, să probeze sens practic pentru a-şi asigura complicitatea şi discreţia citorva ajutoare. Deci ipoteza unui nebun, sau a unui grup de nebuni, nu are baze serioase. Se pare, după toate aparenţele, că e vorba de o manifestare cu tendinţe sociale enigmatice. Dar cum să interpretezi această pîine simbolică, a cărei eficacitate este nulă pentru că nimeni nu-i ştie rostul? A insinua că e vorba de o glumă a unor studenţi n-ar convinge pe nimeni. Dezorganizarea şi stîngăcia practică a unui grup de suprarealişti nu le-ar fi permis să pună la punct un cuptor capabil să coacă o pîine de 15 metri. Cu atît mai mult, studenţii n-ar fi putut-o face. Era posibil să se gîndească la Dali şi societatea sa, dar nu era decît o şansă la un milion. Controversele vor continua încă în plin pînă ce un fapt nou va soca: apariţia unei pîini de 20 de metri în curtea palatului Versailles. Imediat, ziariştii vor inventa existenţa unei societăţi secrete pentru a explica această nouă pîine. Fotografii vor începe să pîndească venirea unei a treia pîini. Nu va trebui să se întîrzie furnizarea ei pentru că actualitatea se devoră pe ea însăşi şi devoră pîini din ce în ce mai lungi. În numeroase oraşe ale Europei vor apărea pîini de 30 de metri, în aceeaşi zi şi la aceeaşi oră. A doua zi o telegramă din Statele Unite va anunţa descoperirea unei noi pîini franţuzeşti lungă de 40 de mtri, lăsată de necunoscuţi pe trotuarul ce duce de la Savoy Plaza la hotelul Saint-Moritz... Este evident că dacă asemenea manifestări oculte ar putea fi duse la bun sfîrşit, eficacitatea lor poetică ar fi considerabilă şi capabilă, fără îndoială, de a crea o stare de confuzie şi isterie colectivă nemaivăzută, ruinînd sistematic logica acestei lumi raţionale în favoarea monarhiei ierarhice... Mă ascultau cu acea atenţie şi acea frivolitate atît de specifice femeilor elegante din înalta societate. Puţin după aceea am constatat că toate se foloseau de terminologia mea.

— Dragă, am o poftă nebună să cretinizez...

— De două zile sînt incapabilă de a-mi localiza libidoul. Şi tu?

— Am fost la un concert Stravinsky. Era frumos! Era cleios! Era o infamie! Peste tot recunoşteam frazele şi ideile mele. Lucrurile erau sau nu „comestibile". Ultimele tablouri ale lui Braque erau „tout simplement sublimes" etc. Această frazeologie exuberantă şi de origine catalană, care-mi aparţinea, mi-o împrumutaseră cu umor între două bîrfe mondene. Cu toate acestea, sensul mistificaţiei mele alerga prin creierul lor ca un mic parazit.

— Dar să vedem, Dali, pentru ce pîine, de ce acum mereu pîinea?

— Aceasta, spuneam eu, este metoda paranoia-critică, de care ar trebui să te interesezi, dragă prietenă!

Îmi cereau atunci să le explic metoda mea paranoico-critică, articolele pe care le publicam fiind prea ermetice. Mărturisesc astăzi că pe vremea aceea nu ştiam nici eu însumi ce putea fi această invenţie. Ea mă depăşea, şi, ca multe din descoperirile mele, nu trebuia să sesizez întreaga-le semnificaţie decît mult mai tîrziu. Îmi petreceam viaţa auzind repetîndu-se:

— Ce vrea să însemne aceasta?

Într-o zi, am golit în întregime interiorul unui colţuc de pîine şi am aşezat în el un mic boudha pe care l-am acoperit în întregime cu purici morţi. După aceea am închis deschizătura colţucului cu o bucată de lemn, am lipit totul şi am scris deasupra: Dulceaţă de cal. „Ce vrea să însemne aceasta?". Decoratorul Jean-Michel Franck îmi oferi două scaune în cel mai pur stil 1900. Am transformat unul înlocuind şezutul său cu o placă de ciocolată. Apoi l-am dezechilibrat prelungind unul din picioarele sale într-un pahar cu bere. Am numit acest obiect inconfortabil „scaun atmosferic". Toţi cei care îl vedeau arătau o profundă nedumerire. Ce vrea să însemne aceasta?

Începui atunci o campanie pentru a lansa obiectul suprarealist, obiectul iraţional cu funcţiune simbolică, împotriva viselor povestite şi a scrieriturii „automatice" etc. Obiectul suprarealist trebuia să fie absolut inutil atît din punct de vedere practic cît şi raţional. El materializa, cu maximum de tangibilitate, fanteziile spirituale ale caracterului delirant. Prezenţa şi circulaţia acestor obiecte concura obiectul util şi practic cu o asemenea violenţă, încît am crezut că asist la o bătaie între cocoşi înfuriaţi din care obiectul normal ieşea cel mai des fără pene. Apartamentele pariziene vulnerabile la suprarealism se încărcară rapid cu obiecte suprarealiste, deconcertante la prima vedere, dar pe care fiecare le putea atinge şi manipula cu propriile mîini. Puteau astfel să atingă corpul nud şi ieşit din mintea mea, conform adevărului catolic că obiectul este o „stare de graţie".

Voga obiectelor suprarealiste discredită voga viselor şi a povestirii „automatice" atît de plictisitoare. Obiectul suprarealist crea o nevoie de realitate. Nu mai voiau „minunat povestit", ci minunat făcut cu mîinile. Acel „jamais vu" nu interesă curînd decît pe suprarealiştii din Europa centrală, pe japonezi şi pe toţi întîrziaţii internaţionali. Cu obiectul meu am ucis pictura suprarealistă primară şi pictura modernă în general. Miró spusese: „Vreau să asasinez pictura!". El o asasină ajutat de mine, care, nemilos, dădui lovitura de graţie în plin. Nu cred, totuşi, că Miró înţelesese că victima noastră era „pictura modernă", şi nu cea veche, care, pot să vă asigur după ce am văzut ultima colecţie Mellon, se ţine cît se poate de bine. În plină frenezie a obiectelor suprarealiste, am pictat cîteva tablouri aparent normale, inspirat de fotografiile instantanee cărora le adăugai puţin Meissonier. Publicul, obosit, muşcă imediat nada, ceea ce mă făcu să-mi spun: „Aşteaptă, nu-ţi fie frică. Îţi voi da realitate...". Această nouă perioadă ne-a „atins" bine pe Gala şi pe mine, pentru că acum dispuneam de suficienţi bani pentru a ne întoarce la Cadaques timp de o lună şi

jumătate. Prestigiul meu se consolida considerabil. Criticii distingeau deja supraréalismul dinainte şi de după Dali. Indolenţa, decoraţia delicvescentă, cleiosul, biologicul, putrefacţia — erau ale lui Dali. Un obiect medieval nepreväzut — era al lui Dali. O privire bizară sau angoasantă într-un tablou de Le Nain — era a lui Dali. Un film imposibil cu harpişti şi şefi de orchestră adulteri — era tot al lui Dali. Pîinea Parisului nu mai era pîinea Parisului. Era pîinea mea, pîinea lui Dali, pîinea lui Salvador! Unul din secretele influenţei mele a fost întotdeauna că ea rămînea secretă. Secretul Galei a fost că la rîndul ei avea un dublu secret. Posedam secretul de a rămîne secret. Gala poseda secretul de a rămîne secretă în secretul meu cu mine. Deseori se credea că s-a descoperit secretul meu: eroare! Nu era al meu, era al Galei! Lipsa banilor fu, de asemenea, unul din secretele noastre. Noi nu aveam aproape nimic cel mai des şi trăiam constant angoasaţi de bani. În acele momente ştiam că forţa noastră consta în a nu o arăta. Mila aproapelui ucide. Forţa, zicea Gala, constă nu în a inspira milă, ci ruşine. Puteam să fim morţi de foame, dar nimeni n-ar fi ştiut vreodată. Genio y figura, hasta la sepultura, „geniu şi alură pînă la moarte" era deviza noastră. Semănam cu acel spaniol care nu are ce mînca, dar care, la prînz, intră în casă şi se aşază la masa pe care nu se află nimic, nici pîine şi nici vin. El aşteaptă ca alţii să dejuneze. Locul este gol şi adormit sub un soare neiertător. De la toate ferestrele se văd cei care, după ce au terminat de mîncat primii, traversează strada. Cînd consideră că a terminat, omul nostru se ridică, îşi pune o scobitoare între buze şi se plimbă curăţindu-şi dinţii. Trebuie să se creadă că el a mîncat, deşi n-ar fi capabil nici să muşte. De îndată ce banii încep să se împuţineze, trebuie sporite bacşişurile pentru a nu ceda niciodată mediocrităţii. Se petrec atîtea lucruri, dar nu trebuie să te adaptezi lucrurilor. Poţi să nu mănînci, de exemplu, însă e rău să nu mănînci. Încă de la Malaga, eram elevul Galei care-mi revela principiile plăcerii. Ea mă învăţa de toate. M-a învăţat să mă îmbrac, să cobor scara fără să cad de treizeci şi şase de ori, să nu-mi pierd banii, să mănînc fără să arunc picioarele de pui în plafon, să-i cunosc pe inamicii noştri. Ea fu îngerul echilibrului şi al proporţiei care anunţau clasicismul meu. Fără să mă depersonalizez, m-am debarasat de ticurile care mă tiranizau. Începui să iau cunoştinţă de actele mele.

Gala, în loc să mă cătească, aşa cum ar fi putut face viaţa, îmi construi o cochilie ermetică, încît în raporturile exterioare treceam drept o fortăreaţă, în timp ce în interior continuam să vieţuiesc precum în albuş, în super-albuş. Aşa că în ziua cînd m-am decis să pictez ceasuri, le-am pictat moi. Aceasta se petrecu într-o seară obositoare. Aveam o migrenă, indispoziţie extrem de rară la mine. Trebuia să mergem la cinema cu nişte prieteni şi în ultimul moment m-am decis să rămîn acasă. Gala voia să iasă cu ei, în timp ce eu voiam să mă culc devreme. Ne terminaserăm cina cu un excelent camembert şi, cînd fui singur, rămăsei un moment cu coatele pe masă reflectînd la problemele puse de „super-mou"-ul acestei brînze fluide. Mă ridicai şi mă dusei în atelier pentru a da, ca de obicei, o ultimă privire lucrării mele. Tabloul pe care tocmai îl pictam reprezenta un peisaj din împrejurimile Port-Lligat-ului ale cărui stînci păreau luminate de o lumină transparentă de amurg. În prim plan schiţasem un măslin tăiat şi fără frunze. Acest peisaj trebuia să-mi servească drept pînză de fond pentru vreo idee; dar care anume? Îmi trebuia o imagine uluitoare şi n-o găseam. M-am dus să sting lumina şi să ies, cînd am văzut pur şi simplu soluţia: două ceasuri moi, dintre care unul spînzura lamentabil de o ramură a măslinului. În ciuda migrenei, îmi pregătii paleta şi mă apucai de lucru. Două ore mai tîrziu, cînd Gala reveni de la cinema, tabloul care trebuia să fie unul din tablourile mele cele mai celebre, era terminat. Am dus-o pe Gala în faţa lui ţinîndu-şi ochii închişi: — Unu, doi, trei. Acum poţi să priveşti. Privii la rîndu-mi în timp ce ea fixa tabloul şi pe faţă i se reflecta o extremă încîntare. Am fost, deci, convins de eficacitatea imaginii mele, căci Gala nu se înşela niciodată.

— Crezi că în trei ani vei uita acest tablou? am întrebat-o.

— Nimeni nu-l poate uita după ce l-a văzut.

— Atunci, să mergem la culcare. Mă doare îngrozitor capul. Voi lua o aspirină. Ce film ai văzut? Era ceva bun?

— Nu ştiu, nu-mi mai amintesc.

În aceeaşi dimineaţă, primisem o scrisoare de refuz de la o casă de filme căreia îi încredinţasem un mic scenariu minuţios pregătit şi care era, de fapt, rezumatul cel mai profund al ideilor mele. Înţelegînd, după primele rînduri, că e vorba de un răspuns nefavorabil, nu citisem mai departe. Mai calm, după terminarea noii pînze, reluai lectura scrisorii pentru a descoperi că ideile mele li se păruseră excelente acelor domni, dar că filmul nu va fi „public", că ar fi imposibil să-l comercializeze şi că, în orice caz, spectatorilor nu le place să fie bulversaţi într-un asemenea hal în obişnuinţele lor. Cîteva zile mai tîrziu, o pasăre venită din Statele Unite cumpăra ceasurile mele moi pe care le botezasem Persistance de La Mémoire. Această pasăre avea aripi mari şi negre ca acelea ale îngerilor lui Greco. Dacă aripile sale negre nu puteau fi văzute, în schimb nu puteai să nu remarci costumul său din stofă albă şi pălăria-i largă de Panama. Se numea Julien Lévy şi era omul care avea să impună arta mea în Statele Unite. Julien Lévy îmi mărturisi că el considera opera mea drept absolut extraordinară, dar antipublică şi de nevîndut. El personal ar agăţa tabloul meu în casă pentru plăcerea sa personală. Persistance de la Mémoire avea să justifice aceste pronosticuri neplăcute fiind vîndut şi revîndut, pentru a ajunge pînă la urmă la Muzeul de artă modernă unde este, fără îndoială, tabloul cel mai privit. L-am văzut deseori recopiat în provincie de pictori amatori care nu-l văzuseră decît în fotografii albnegru şi inventau deci culorile. Servi, de asemenea, la atragerea atenţiei publicului în băcănii şi în magazinele de mobilă. Puţină vreme după aceea, asistai la proiecţia unui film aşa-zis comic unde se reluaseră majoritatea ideilor micului meu scenariu. Era un film idiot, rău făcut, dezastruos... „Ideile" sînt desigur pentru a fi risipite, dar — din fericire — profitorii le distrug uneori pentru că le explodează în mîini, înainte ca uniformitatea să le fi la locul. Ca şi femeia dicţionarului Larousse, suflam asupra florii ideilor mele periculoase. Semănam în vînt, dar semănam seminţe virulente. Salvador Dali nu poate fi imitat oricum. Cel care încearcă, moare! Furat, escrocat, plagiat, n-aş fi simţit mai puţin prestigiul meu urcînd şi mai mult, în fiecare zi, spre zenit, dacă, în schimb, n-aş fi cîştigat bani. După atîtea eforturi, Gala şi cu mine plecarăm la Port Lligat cu numai două luni asigurate dinainte: o lună şi jumătate în Spania şi cincisprezece la Paris.

Traducere şi adaptare de
Aurel DUMITRAŞCU

Adrian PODOLEANU: „Flori"

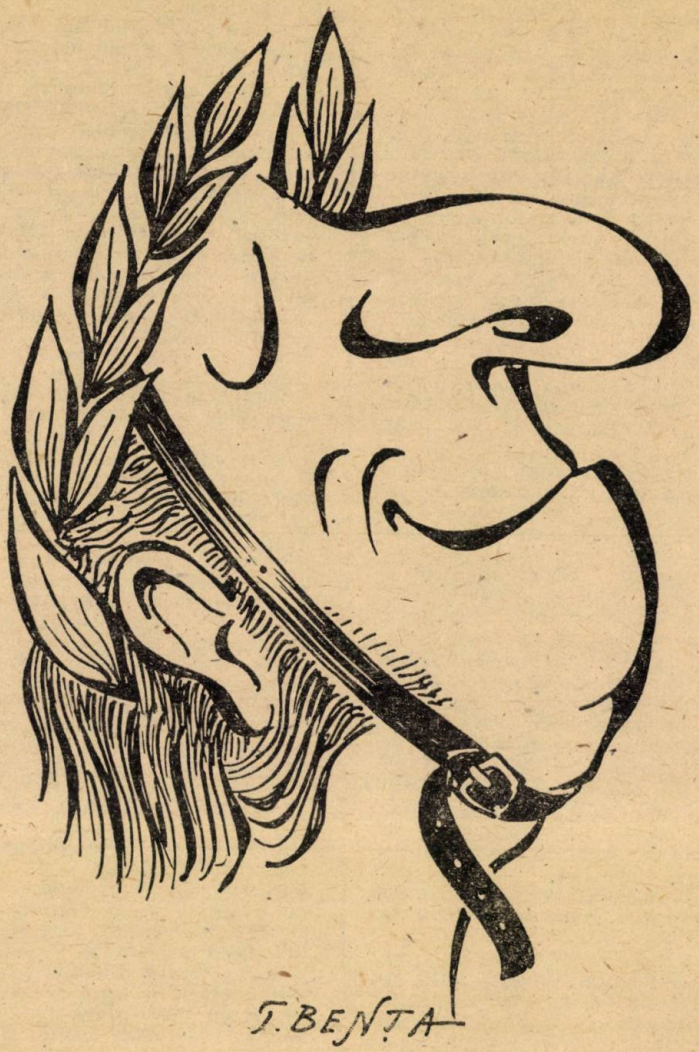

umor

HUGH VICKERS:

Panică la Operă

GAGURILE INVOLUNTARE, DEMNE DE FRAŢII MARX, AU TRANSFORMAT CÎTEODATĂ DRAMA LIRICĂ ÎN OPERĂ BUFĂ. HUGH VICKERS S-A FĂCUT CRONICARUL UNOR „INCIDENTE TEHNICE" CARE AU PERTURBAT, DE-A LUNGUL ANILOR, REPREZENTAŢII PE CELE MAI MARI SCENE ALE LUMII; LE-A ADUNAT ÎN DOUĂ LUCRĂRI, DE UN HAZ IREZISTIBIL: GREAT OPERATIC DISASTERS ŞI EVEN GREATER OPERATIC DISASTERS.

„TOSCA" de Puccini, City Center, New York (1960)

Majoritatea dezastrelor tehnice se nasc din neînţelegeri sau din incompetenţa regiei. Iată o adevărată catastrofă datorată unei răzbunări a maşiniştilor, victima fiind soprana. Repetiţiile fuseseră furtunoase, dar întreaga echipă, cu o abilitate demonică, lăsă soprana în pace în seara premierei, pînă în momentul cînd Tosca se aruncă în gol de pe zidurile castelului. După scenariul clasic, cîntăreaţa trebuia să sară şi să cadă pe o saltea aşezată la aproximativ un metru şi jumătate mai jos (cine în afară de Callas a mai reuşit vreodată să aibă o naturaleţe convingătoare în asemenea momente? Braţele ei larg deschise ne obsedează şi astăzi). În cazul acesta, era vorba nu de Callas, ci de o tînără şi plinuţă americancă, ce a aterizat nu pe o saltea, ci — oribil detaliu — pe o trambulină. Ea avu timp să salte de vreo cincisprezece ori înainte de căderea cortinei, oferind publicului cînd faţa, cînd spatele, iar spectatorii o văzură cînd rizînd în hotote, cînd urlînd de furie... Nefericita trebui să renunţe la seria spectacolelor de la City Center.

„TOSCA" de Puccini, Opera din San Francisco (1961)

Să nu uităm că „Tosca" este adeseori „cenuşăreasa", adică ultimul spectacol al stagiunii marilor teatre lirice. Şi asta fiindcă trece drept o operă „uşoară": în afara celor trei protagonişti, nu-i decît corul din primul act („de rutină"), cel din actul al doilea (care cîntă din culise) şi plutonul de execuţie (fără probleme: nu cîntă). Dar vai! ceea ce pare facil poate da naştere unor erori fatale. În cazul acesta, plutonul de execuţie era compus din studenţi, plini de bunăvoinţă dar ignorînd total libretul...

O planificare pripită conduse la anularea repetiţiilor şi în seara premierei plutonul de execuţie intra în scenă după ce avusese doar cîteva minute de discuţie cu producătorul. Grăbit, acesta le-a explicat: „Cînd regizorul vă va face semn, veţi intra în pas de marş, veţi aştepta ca ofiţerul să coboare sabia şi veţi trage.

— În regulă, dar cum ieşim din scenă?

— Păi, ...o să ieşiţi o dată cu protagoniştii" (Este, în Statele Unite, instrucţiunea standard care se dă servitorilor, figuranţilor etc.).

Publicul văzu prin urmare doisprezece soldaţi făcîndu-şi o intrare cît se poate de ordonată şi oprindu-se brusc la vederea a două persoane — şi nu a uneia, cum se aşteptau ei —, un bărbat şi o femeie, amîndoi părînd foarte agitaţi. Atunci cînd îşi îndreptară armele, după o clipă de ezitare, asupra bărbatului, acesta se ridică, demn şi resemnat, după care începu să arunce ocheade inexplicabile dar semnificative către femeie... Soldaţii îşi întoarseră atunci armele către ea. Dar femeia începu să facă din cap o serie de nu-uri disperate, fapt la urma urmei normal, din moment ce avea să fie împuşcată. Trebuiau oare executaţi amîndoi? Dar atunci nu ar fi trebuit să stea atît de departe unul de altul... Dar, în definitiv, opera se intitula „Tosca", cucoana aceea grasă din faţa lor era cu siguranţă Tosca cu pricina... Se auzi o muzică solemnă şi lugubră... Ofiţerul ridică sabia...

Aşa se face că, printr-un proces de deducţie, studenţii o împuşcară în seara respectivă pe Tosca şi nu pe Cavaradossi. După care, spre marea lor mirare, studenţii îl văzură pe bărbatul aflat la vreo zece metri de ei căzînd ţeapăn la pămînt, în timp ce femeia asupra căreia trăseseră se repezea, plîngînd, la el. Rămînea ultima indicaţie: „Veţi ieşi din scenă împreună cu protagoniştii". Uluiţi, o văzură pe Tosca rupînd-o la fugă, încălecînd parapetul şi aruncîndu-se în gol. Nu mai era nimic de făcut: în timp ce cortina se lăsa încet, plutonul de execuţie, într-o sincronizare perfectă, se aruncă pe urmele Toscăi...

„DON JUAN" de Mozart, Opera din Viena (1958)

Multe opere se încheie, precum „Tosca", prin pogorîrea eroului în misterioase abisuri. Don Juan dispare pur şi simplu în adîncimile unui nor de fum, în timp ce, în culise, corul demonilor îi promite cele mai cumplite chinuri în împărăţia tenebrelor. Dar la Viena, vai!, în acea seară, Cesare Siepi tocmai îşi termina admirabila-i interpretare cînd ascensorul de scenă se blocă, lăsînd la vedere capul şi umerii cîntăreţului. Toate eforturile tehnicienilor nu făcură decît să confirme una din legile fundamentale ce guvernează dezastrele din teatrele lirice: o dată catastrofa petrecută, singurul lucru pe care îl poţi spera este întoarcerea la statu quo ante. Aşa că maşiniştii ridicară la loc ascensorul, cu Siepi cu tot. Acesta ului cu adevărat publicul prin prezenţa sa de spirit: ca un profesionist curajos ce era, aşteptă mai întîi o nouă încercare de coborîre — ce avu, bineînţeles, acelaşi rezultat. Şi atunci, în mijlocul tăcerii îngrozite care cuprinsese Staatsoper, se auzi vocea lui sonoră: „Doamne, ce noroc! Nu mai e loc în infern!".

„RIGOLETTO" de Verdi, Covent Garden, Londra (1948)

În timp ce cînta „Questa o quella", tenorului englez Walter Midgely îi intră un colţ de mustaţă în gură după care, în mod fatal, îl înghiţi. Îşi termină totuşi celebra arie, cu ornamentul pilos înfipt — naiba ştie cum — în laringe. Reuşi în cele din urmă să-l scoată de acolo, printr-o sforţare atît de violentă încît obiectul zbură pînă în fosa orchestrei unde se opri, după spusele martorilor oculari, drept pe faţa dirijorului Erich Kleiber.

„CARMEN" de Bizet, Heidelberg (la o dată necunoscută)

Dirijorul Ian Reid îşi aminteşte şi astăzi de incident... „Dirijam „Carmen" la Heidelberg, povesteşte el. Don Jose descoperi prea tîrziu că uitase să ia cuţitul cu care trebuia, în ultima scenă, să o înjunghie pe Carmen. Se hotărî, deci, s-o... gîtuie. Cîntăreaţa, crezînd că partenerul ei a înnebunit, se zbătu ca o tigroaică. Şi totuşi, cu eroism, reuşi să cînte pînă la capăt, cu vocea puţin voalată şi răguşită, din cauza, evident, interminabilei strangulări".

„CARMEN" de Bizet, Covent Garden, Londra (1932)

La jumătatea actului III, dirijorul, sir Thomas Beecham, luă cunoştinţă de prezenţa în scenă a unui cal, destinat, în principiu, să adaoge o pată de culoare episodului din grota contrabandiştilor. În fapt, era vorba de bătrînul cal, bun la toate, utilizat în rolul lui Grane din „Amurgul zeilor" şi pe care publicul îl îndrăgise pentru obiceiul lui de a... rumega decorul. Acum însă, calul îşi întoarse brusc crupa la acţiune şi, ridicîndu-şi coada cu o mişcare ho-

tărîtă și teatrală, comise ireparabilul. Orchestra se opri, liniștea puse stăpînire pe întreaga sală, dar, din fosă, se ridică vocea lui Sir Thomas : „Slavă Domnului, în sfîrșit, un critic !".

„DON JUAN" de Mozart, City Center, New York (1958)

În acea seară, publicul a trăit o experiență extraordinară : i s-a oferit, direct pe scenă, o viziune panoramică a lumii exterioare. Prin unul din acele accidente care sînt coșmarul regizorilor, decorul precedent, acela al ospățului lui Don Juan, fu ridicat brusc către tavan, cortina nefiind coborîtă încă dar, în schimb, imensele uși din fundul scenei erau deja larg deschise pentru a permite intrarea noului decor. Timp de douăzeci de divine secunde, publicul descoperi nu Spania secolului al XVIII-lea, ci strada 55 — cortegiu de mașini, taxiuri claxonînd, doi sau trei agenți de circulație, uluiți, cărora le căzu literalmente fluierul din gură : nu mai mică fu, bine-înțeles, stupoarea spectatorilor. Acest gen de impact extrem între realitate și ficțiune convine de minune New-York-ului. În definitiv, poate că fiecare oraș își are dezastrul pe care-l merită.

„LOHENGRIN" de Wagner, Metropolitan Opera, New York (1937)

Marele tenor Lauritz Melchior era gata, în actul trei, să-l înfrunte pe odiosul Telramund și să dejoace capcana pregătită în camera nupțială. Vă puteți imagina consternarea lui atunci cînd, întinzînd mîna sub pat pentru a lua spada care trebuia să se găsească, ascunsă, acolo, descoperi că regia uitase să o pună. Neavînd armă, îi administră uluitului Telramund un croșeu de stînga la maxilar, rapid și eficient. K.O.

„AIDA" de Verdi, Opera din Cairo (1970)

Pentru un teatru liric, focul este o primejdie reală. Cu toate acestea, singurul dezastru major de acest fel este, de un bun număr de ani, incendiul care în 1970 a distrus Opera din Cairo, mistuind în flăcări decorurile și costumele originale din „Aida". Și, în plus, a acționat aici și o ironie a destinului : pe vremea aceea, principala unitate de pompieri din Cairo își avea sediul chiar în... clădirea Operei.

„NUNTA LUI FIGARO" de Mozart (dată și loc necunoscute)

Aproape toți contii Almaviva au trebuit să facă față unor situații deosebite, mai incurcate chiar decît acelea pe care le cunoaște personajul. În cazul nostru, interpretul găsi camera nupțială a Suzanei și a lui Figaro mobilată cu multă generozitate : scena era plină de mobile acoperite cu huse. Or, contele nu repetase mai deloc, sau poate chiar deloc. În seara premierei, își dădu seama dintr-odată, atunci cînd trebuia să descopere ascunzătoarea lui Cherubino, că nu știe unde să-l caute. Începu deci să alerge de colo cîlo, smulgînd cu frenezie husele și răsturnînd o grămadă de mobile. În ciuda eforturilor discrete, dar tot mai disperate, ale Suzanei și ale lui Basilio, care încercau să-i indice direcția cea bună, își pierdu în așa hal capul încît singurul mijloc care mai rămăsese ca opera să continue fu ca Cherubino să iasă de bunăvoie din ascunzătoare. Nostimă modificare a intrigii !...

„CARMEN" de Bizet, arenele din Verona (1970)

Cai, ce de cai folosiți în această montare — 38, ca să fim exacți Se plimbau în fundul scenei în actul întîi. Reveneau în actul doi să-l caute pe Don José și să-l ducă departe de han. În actul trei, toți caii — cu un aer nițel cam derutat — erau cocoțați în vîrful unui munte artificial. Reapăreau în actul IV, călăriți de picadori, dar în chip evident tot mai obosiți, de o nervozitate alarmantă. Cu toate acestea, totul decurse bine pînă în momentul în care ultimul dintre ei părăsi fundul scenei și, descriind un arc larg de cerc, pătrunse în plaza de toros, îndreptîndu-se spre extremitatea dreaptă a scenei. Cînd era foarte aproape de fosa orchestrei, dirijorul — Gianandrea Gavazzeni — ridică dintr-odată bagheta. Drept răspuns, calul se aruncă asupra lui. Din fericire, bagheta dirijorului trebuie să fi fost fermecată : calul căzu pe tobe, într-un zgomot infernal, fără urmări neplăcute nici pentru el, nici pentru călăreț. Publicul așteptă, cu răsuflarea tăiată. Îl văzu pe Gavazzeni coborînd bagheta și îl auzi articulînd (eroare fatală : dirijorul uitase că în acest auditorium fără pereche, cea mai mică șoaptă este auzită de 15 000 de persoane) : „Quel piccolo finocchio di regista !) (insultă italienească pe care ne abținem s-o traducem).

În hohotele de rîs ale asistenței, procesiunea ecvestră trebui să se întoarcă în fundul scenei și să reia mișcarea, reluare petrecută acum fără incidente. Dar nu mică fu uluirea spectatorilor atunci cînd, tot în ultimul act, chiar în clipa în care Franco Corelli se pregătea să o ucidă pe Grace Bumbry, o pisică își făcu apariția pe scenă. Firește, atrasă de interpretul care cînta, veni să se frece de picioarele lui Corelli, torcînd și privindu-l languros, în timp ce acesta intona : „Ei bine, blestemato...".

„CARMEN" de Bizet, Bournemouth (la o dată necunoscută)

Era un turneu Sadler's Well, care se oprise pentru o reprezentație la Bournemouth. În scena contrabandiștilor, un enorm cîine ciobănesc se aventură pe platou (teatrul se afla într-un mare imobil ce cuprindea și birouri, iar cîinele, proprietatea unui funcționar, era un animal foarte prietenos, pentru care clădirea nu avea secrete). Mulți spectatori, puțin familiarizați cu libretul, crezură că această apariție era prevăzută în acțiune, și fură încîntați (ceilalți spectatori, cei informați, fură fără îndoială și mai încîntați). Cîinele ajunse lîngă rampă, chiar în fața dirijorului, și se opri, hipnotizat de bagheta. Obișnuit să i se arunce bucăți de lemn după care fugea și le aducea înapoi, cîinele era convins că bagheta va servi unui astfel de joc. Văzînd că nu se întîmplă nimic, teribil de contrariat, slobozi niște urlete disperate. „Marș", începură să strige și dirijorul și interpreta lui Carmen care, mai aproape fiind, încercă și cîteva lovituri de picior. Inutil. Regia fu obligată să coboare cortina.

„LOHENGRIN" de Wagner, Metropolitan Opera, New York (1936)

După ce Lauritz Melchior — poate cel mai mare Lohengrin din toate timpurile — terminase de cîntat „O König hör" din ultimul act, nacela cu lebăda — purtată de undele luminoase și înșelătoare ale muzicii — sosi la timp, dar plecă înainte ca tenorul să se poată urca în ea. În fața unei situații pe care o putem califica drept fără ieșire, Melchior se întoarse către public și întrebă, cu vocea obosită și resemnată a călătorului care a pierdut unul din ultimele autobuze de noapte : „La ce oră vine următorul ?".

„BEATRICE DI TENDA" de Bellini, Teatrul San Carlo, Napoli (1961)

În cursul unei reprezentații cu această operă (prea puțin cunoscută, din păcate) de Bellini, pusă în scenă — superb — de Luchino Visconti, în ultimul act, juponul celebrei Joan Sutherland se desprinse și începu să alunece încetișor și ireversibil, căci Beatrice e tot timpul în scenă. Totuși, nu căzu decît în momentul aplauzelor finale. Atunci, tenorul Renato Cioni se aplecă, îl scoase din picioarele interpretei, îl ridică și îl arătă triumfător, cu o galanterie nu se poate mai latină, mulțimii entuziaste.

În românește de
Cecilia CĂLINESCU

LEONID TREER (U.R.S.S.)

În căutarea vieții liniștite

Te-ai gîndit vreodată, cititorule, de ce sîntem cu toții atît de nervoși? Incotro ne grăbim, din momentul apariției pe lume și pînă la capătul vieții? Zilele ne sînt încărcate, secundă cu secundă. Stînd la o ședință, ne pregătim luarea de cuvînt la următoarele două. În avioane sau alte mijloace de locomoție, precum și în hoteluri ne petrecem cei mai buni ani ai vieții. Intorcîndu-ne din delegație, observăm cu stupefacție că ne-au crescut copiii. Să sari de pe traseu este cu neputință. În caz de cădere — se face transplantul organului afectat și goana continuă. Fiecare este nevoit să muncească pentru alții doi care nu vor să-și bată capul. Chiar și noaptea, în pat, ne urmăresc vise productive. Cu iubirea ne întîlnim doar la cinematograf, unde sîntem tîrîți, o dată la patru luni, de soțiile noastre ofensate. Zbîrnîitul telefoanelor ne ține loc de muzică. La telefonul cu exteriorul sîntem amenințați, la telefonul cu interiorul amenințăm noi pe alții. Mereu se pare că a mai rămas foarte puțin, că mai este de făcut încă un ultim efort și totul se va ameliora. Dar zilele trec în zbor și dorita liniște nu se instalează. Îți vine uneori să te furișezi într-o văgăună, unde nu sînt nici superiori nici subalterni, ori să-ți bagi picioarele în undele reci ale unui izvor, să muști un fir de iarbă, să te contopești cu flora și fauna pămîntului. Dar pornirea aceasta este o utopie, nu aici se află ieșirea. Singura soluție este să ne dobîndim pacea sufletească astăzi, acum, fără întreruperea muncii pe care o prestăm. Experiența unor tovarăși trezește speranțe în acest sens. Este vorba de oameni care trec prin viață liniștiți și senini, nici un fel de neplăceri nefiind în stare să le afecteze echilibrul interior. Chiar dacă, să spunem, au de dat mîine în exploatare un obiectiv important, care nici măcar n-a fost încă început, ei nu-și ies din fire, nu-și smulg părul din cap, ci se ghidează după niște reguli simple și infailibile.

După multă trudă, am izbutit să obținem un exemplar din respectivul „Regulament" și, cu amabilitate, vi-l punem la dispoziție:

REGULA I: Discerne greutățile obiective

În viața reală apar continuu greutăți inerente; o parte dintre ele nu pot fi depășite de nici un conducător de colectivitate productivă. De exemplu, unitatea care asigură materie primă nu și-a respectat angajamentul. Sau, în scopul economisirii energiei, jumătate din numărul atelierelor n-a funcționat. În cazurile acestea totul este clar! Pentru greșelile altora nu răspundeți personal. Mai rău stau lucrurile atunci cînd partenerii respectă graficele de livrare, cînd electricitatea este asigurată continuu și într-o cantitate suficientă pentru toți și, cu toate acestea, n-ați îndeplinit prevederile planului. Cîte cineva și-ar putea pierde capul într-o astfel de împrejurare. Dar autenticul amator de viață liniștită gîndește mai profund și are o perspectivă mai cuprinzătoare. Adresîndu-se naturii-mume, el cheamă în ajutor stihiile. Calculează cantitatea de precipitații căzută pe centimetru pătrat și descoperă că tocmai aici s-a înregistrat o depășire de normă. Invocă mișcările seismice care au avut loc în împrejurimile întreprinderii pe care o conduce. Dibuiește o dizertație care demonstrează influența mișcărilor scoarței terestre asupra scoarței cerebrale. Nemaigăsind argumente pe Terra, își amintește de activitatea solară: momentele de vîrf ale acesteia, din anul de grație respectiv, au corespuns surprinzător cu scăderea productivității de la locul de muncă îndrăgit. Ce-i de făcut, în definitiv, dacă providența a dorit ca furtunile solare să-și fixeze acțiunea tocmai asupra întreprinderii cu pricina? Iar cînd furtunile se ostoiesc, pot fi înlocuite cu alte fenomene cosmice. Se poate oare lucra normal, dacă un fenomen ca acesta se repetă cu regularitate la fiecare două secole?

Intr-un cuvînt, a descoperi greutățile obiective nu-i o problemă fără ieșire. Dorință să existe! În plus, condiția ca explicațiile să fie documentate științific. Formule, calcule, grafice, comparații și confruntări cu statistici de peste hotare — toate acestea conferă un caracter convingător. Iată de ce sînt foarte importante legăturile cît mai strînse cu oamenii de știință. Fără sprijinul resortului respectiv de cercetare științifică, dezvinovățirile dumneavoastră nu fac nici cît o ceapă degerată.

REGULA A II-A: Studiază planul

Vom începe cu definiția: „Un plan real este acela care permite colectivului să trăiască liniștit". Din păcate, mulți conducători nu înțeleg această axiomă, luptînd pentru realizarea indicatorilor, pînă în momentul cînd încep medicii să lupte pentru viața lor. Cu o astfel de atitudine nu mai poate fi vorba de longevitate. Un director care privește mai departe, înainte de orice altceva trebuie să diminueze planul de producție. Corecțiile se fac atît în planurile anuale, cît și în cele trimestriale. Argumentația trebuie să fie imbatabilă: „schimbarea componenței chimice a materiei prime", „schimbarea situației demografice din regiune, municipiu etc." ș.a.m.d. Evident, corectarea simultană a planurilor la toate întreprinderile nu o va permite nimeni. Dar nici nu-i nevoie. Nu uitați că oriunde există colective fruntașe, în stare să le „acopere" și pe cele rămase în urmă. Situația este similară cu a caravanei în care cămilele cele mai viguroase duc poverile cele mai grele. Important este prin urmare să devii la timp o „cămilă slabă". Desigur jeluirile nu vor trezi întotdeauna o reacție de compătimire. Nici pe departe. Dar fie și numai o singură încercare încununată de succes vă poate da posibilitatea să trăiți, un timp oarecare, liniștit. Aveți în vedere, totuși: dacă după efectuarea multiplelor corecții, totuși nu veți realiza planul, soarta dumneavoastră este de-a dreptul întristătoare. Superiorii dumneavoastră încearcă în asemenea cazuri sentimentele părinților logodnicii căreia îi fuge mirele în ajunul nunții. Căci, din moment ce conducerea v-a arătat înțelegere, este primejdios să-i înșelați așteptările!

REGULA A III-A: Nu spuneți „DA" sau „NU"

Această regulă se aplică, cu cel mai sigur succes ca antitoxină în lupta cu noile idei și cu felurite proiecte de inovație care vă amenință cu multă bătaie de cap. Toți acești fanteziști neliniștiți nutresc convingerea că pot ferici omenirea. Nici nu le trece prin minte că fericirea se instalează doar atunci cînd nimeni nu mai are

Liviu SUHAR: „Metamorfoză"

inițiativă. Să nu încercați cumva să-i aduceți pe drumul cel drept, deoarece vă expuneți unei avalanșe de comisii de control. Dimpotrivă, ascultați însul activ cu toată atenția de care sînteți capabil. Arborați pe chip expresia de „tatăl soldaților" și repetați la anumite intervale ceva în genul: „Chestiunea este foarte interesantă". Evitați concluziile! Și principalul — nu promiteți nimic concret. Descrieți tovarășului complicațiile și dificultățile situației actuale. Făceți-l să simtă că simpatizați cu ideea lui, dar că orice acțiuni precipitate nu pot decît să-i dăuneze. Că sînt utile tatonări anterioare (iar în convorbirea respectivă formulări cețoase, de genul „graba strică treaba", „necesitatea pregătirii terenului" ș.a. nu pot fi decît salutare). Mai puteți, desigur, aminti de Einstein, a cărui teorie nu a fost apreciată la început. Oricărui solicitant îi face plăcere o asemenea analogie. Lăsați-l să părăsească biroul sau cabinetul dumneavoastră îngrijorat, dar fără să-și fi pierdut speranța. Din timp în timp, el vă va reaminti de existența lui; atunci liniștiți-l cu o vorbă bună, fără să treceți sub tăcere noile greutăți ivite fără întrerupere. Va sfîrși prin a se convinge de faptul că „societatea nu este încă pregătită să recepteze" sau de adevărul: „gîndirea o ia înaintea timpului". La cimitirul ideilor pierdute se va mai ridica o movilță iar dumneavoastră veți fi înlăturat cu succes încă o inițiativă.

REGULA A IV-A: Nu te băga în față

E rău cînd sînteți tot timpul criticat. Dar și în situația cînd sînteți permanent lăudat, de asemenea nu-i nimic bun. Cu cît succesul este mai de importanță, cu atît cresc pretențiile. Va trebui să vă cățărați tot mai sus, asumîndu-vă riscul căderii în orice moment. Învingătorul nu este judecat atîta timp cît învinge. Dar o poticnire cît de mică este privită ca un mare eșec. Cu atît mai liniștitor și mai în siguranță este să te stabilești în „mijlocul de aur". Mijlocașul nu deranjează imaginea generală, nu sare în ochii nimănui, nu ia locul nimănui planificat să-l ocupe. El este comod pentru toți, deoarece rareori dă semne de viață. Planul îl depășește numai cu 10 procente, trăind liniștit întreg anul următor. Producția lui corespunde normativelor, deși nu are cerință pe piață. Pe capul lui nu cade nici mînia, nici iubirea conducerii, el trece neobservat, de aceea este fericit.

Reputația mediocrului vă ocrotește de multe neplăceri. Datorită unei asemenea reputații ajungi liniștit pînă la pensie și te retragi în odihnă binemeritată cu un sistem nervos solid. Printre altele, nu-i exclus ca „sus", tocmai pentru asta, să se hotărască atribuirea unor merite de avansare. În cazul acesta încercați, cu toată prudența, să explicați că noua funcție nu v-ar oferi satisfacțiile celei actuale, pentru care ați depus atîtea eforturi și ați jertfit atîția ani. Refuzînd, nu pierdeți însă simțul măsurii. Dacă se insistă din partea conducerii, va trebui să acceptați avansarea. Dar nu trebuie să vă necăjiți din cale-afară, deoarece principiul „Nu te băga în față", te poate salva în orice fun...

Aici manuscrisul „Regulamentului" se întrerupe. Propunem citiorilor să-l completeze și să-l supună discuției publice. Deoarece prea multă viață liniștită la unii tovarăși nu poate să nu neliniștească întreaga noastră societate.

In românește de
Natalia CANTEMIR

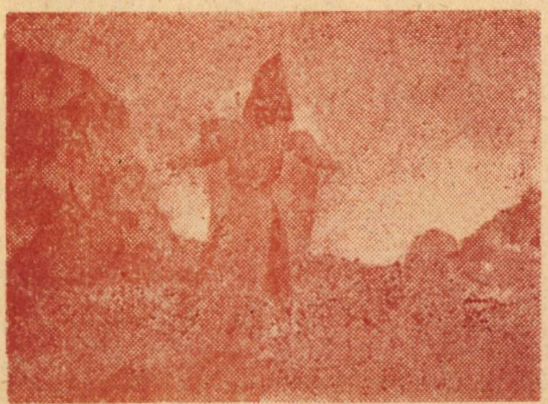

Liviu Suhar: „Viziune"

OLEG CEARUȘNIKOV (U.R.S.S.)

Teribilă nervozitate

Șeful secției, Piotr Nikolaevici Riașențev ieși din cabinetul lui, apropiindu-se de masa inginerului Briukov. Acesta, desprinzîndu-se de linia logaritmică la care tocmai calcula șansele de succes ale echipei „Șahtior", își ridică surprins capul. Privirile li s-au întîlnit...

„Uite, chiar acum îl voi întreba cum stau lucrurile cu proiectul fermei de păsări" — se gîndi autoritar Piotr Nikolaevici.

„Vai, dacă-i trece prin minte să mă întrebe de proiectul fermei de păsări?" — se sperie Briukov.

„Dar dacă se apucă să-mi spună că nu-i gata?" — ezită Piotr Nikolaevici.

„Iar eu îi trîntesc de la obraz: deocamdată, asta-i treaba, nu-i gata..." — s-a decis Briukov.

„Atunci îi pun întrebarea frontal: de ce, mă rog?" — a hotărît cu fermitate Piotr Nikolaevici.

„Ah, dar dacă îi trece prin minte să întrebe: de ce, mă rog?" — s-a neliniștit Briukov.

„Și dacă îmi răspunde: am fost la cules varză, iată de ce" — i-a trecut prin minte lui Piotr Nikolaevici.

„Iar eu îi răspund: am fost la varză, cunoașteți prea bine situația. În definitiv, chiar dumneavoastră m-ați trimis" — s-a gîndit insolent Briukov.

„Iar eu îi spun: varza-i varză, pe cînd proiectul trebuie predat la timpul fixat" — a hotărît implacabil Piotr Nikolaevici.

„Numai că s-ar putea să-mi facă teoria că varza-i altă chestie, pe cînd proiectul, să faci bine mata și să-l predai la termen" — meditâ abătut Briukov.

„Numai că s-ar putea să-mi reproșeze că în secție lucrează 19 persoane, dar de trimis l-a trimis tocmai pe el și încă pentru aproape o lună de zile. O să facă gălăgie, e din teapa asta..." — a reflectat Riașențev.

„Atunci îi spun verde în față: în secție sînt 19 capete, cu frunțile, una mai latâ decît cealaltă, dar de gonit la varză tocmai pe mine v-ați găsit, pentru aproape o lună de zile. Am să fac un scandal! Mă duc pînă la șeful cel mare, nu mă las!" — s-a îndîrjit Briukov.

„Nu, mai bine nu-l întreb deocamdată nimic" — a cedat Riașențev.

„Așa că, mai bine nu cuteza să mă întrebi" — a tras concluzia logică Stepan Stepanovici Briukov.

Riașențev a tușit, și-a dres glasul și a întrebat:

— Lucrezi, Briukov?

— Lucrez, Piotr Nikolaevici...

— Ei, atunci continuă, nu vreau să te întrerup, a făcut Riașențev și s-a retras în cabinetul lui. Așezîndu-se la birou, a scos o batistă, și-a tamponat fruntea și s-a gîndit: „Poftim subaltern!... Cu de-alde ăștia se fac infarcte la cincizeci de ani...".

In vreme ce Briukov, rămas singur, a meditat: „Poftim șef!... Cu de-alde ăștia încărunțești în floarea tinereții... Trebuie să-mi iau tălpășița din secția asta încotro m-or duce ochii...".

Și au oftat amîndoi din rărunchi.

UMOR

MURPHOLOGIA

Cărțulia lui Arthur Bloch, Legile lui Murphy, apărută la Los Angeles, în 1977 și devenită rapid un best-seller, parodia cu seriozitate comică o serie de formulări sobre din tomuri științifice, concepții sau ipoteze avansate de diverși savanți, anecdote și paradoxuri de circulație în diferite domenii ale științei. Tot acest folclor științifico-tehnic, cuprins într-o notație alertă, de certă ținută beletristică, exprimă nemulțumirea față de cursul politicii oficiale în lumea apuseană: în economie, doctrine de propagandă, comunicarea mass-media, etc. „zîmbiți, vă rog, căci mîine va fi mai rău" — iată în esență, filozofia lui Murphy. Aforismele spirituale de mai jos au fost selectate dintr-un Post Scriptum al unei reviste sovietice de economie și de organizare a producției industriale.

Se vede că „a face haz de necaz" nu lasă pe nimeni indiferent.

MURPHOLOGIA

Legea lui Murphy: Dacă o neplăcere se poate întîmpla, atunci este sigur că se întîmplă.

Consecințe: 1. Nimic nu-i atît de simplu, cum se crede îndeobște. 2. Orice lucru pe care-l avem de îndeplinit necesită o cantitate mai mare de timp, decît ne putem închipui. 3. Dintre toate neplăcerile posibile se întîmplă tocmai aceea cu urmările cele mai nefaste. 4. Dacă au fost înlăturate patru cauze ale eventualelor neplăceri, totdeauna mai rămîne a cincea. 5. Lăsate să se desfășoare în voia lor, evenimentele au tendința să meargă de la rău spre mai rău. 6. Imediat ce vă apucați de rezolvarea unei probleme, apare alta care trebuie rezolvată în prealabil. 7. Orice rezolvare a unei probleme determină apariția altora.

A II-a lege a lui Cheeseholm: Cînd treburile merg bine, ceva trebuie să intervină în viitorul cel mai apropiat.

Consecințe: 1. Cînd treburile merg mai rău decît oricînd în viitorul apropiat se vor înrăutăți și mai mult. 2. Dacă vi se pare că situația s-a îmbunătățit, înseamnă că ați scăpat ceva din vedere.

A III-a lege a lui Cheeseholm: Oamenii înțeleg orice propunere cu totul altfel decît cel care o face.

Consecințe: 1. Chiar dacă explicația dată este atît de clară, încît exclude orice interpretare eronată, oricum se va găsi cineva care să înțeleagă greșit. 2. Cînd sînteți încredințat că acțiunea dvs. va întîmpina aprobarea generală, în mod obligator cineva o va dezaproba.

Prima lege a lui Scott: Faptul că ceva nu merge bine n-are importanță. Există posibilitate să arate bine.

MURPHOLOGIA APLICATĂ

Legea lui Booker: Chiar o practică redusă la minimum merită o teorie cît mai extinsă.

Legile lui Kleepstein cu aplicare la construcția de mașini. 1. Cererea dumneavoastră de invenție va întîrzia obligator cu o săptămînă, față de o cerere similară, înaintată de altcineva. 2. Stabilitatea realizărilor în producție este totdeauna invers proporțională cu tendința de coborîre a graficului. 3. Din segmentarea oricărui cablu rezultă totdeauna bucăți prea scurte.

Legile lui Kleepstein aplicate la cererea unor modele prototip. 1. Erorile permise se acumulează în aceeași direcție: pentru a pricinui maximum de dificultate la asamblare. 2. Dacă în schemă se cer „n" piese de detaliu, în depozit se vor găsi „n—1". 3. Motorul se va învîrti în sensul opus celui postulat. 4. Sistemul de protecție a unei instalații va deteriora toate celelalte sisteme. 5. Eroarea va apare abia după terminarea probei finale de bună funcționare a aparaturii. După ce carcasa a fost fixată cu cele 16 șuruburi-prezoane, se va dovedi că a fost uitată izolația interioară.

Traduceri de
NATALIA CANTEMIR

Adrian PODOLEANU: „Flori roșii"

BORIS VOVK:
(U.R.S.S.)

Săptămîna

Viața mea seamănă cu o adevărată tragedie.

Luni, de dimineață, i-a fost rău bunicii, ca atare, n-am putut s-o lăs singură, a trebuit să-i dau medicamente.

Marți am avut inundație în apartament și pînă mi-a venit meșterul am avut ceva bătaie de cap.

Miercuri am rămas suspendat între etaje, în lift, nu mai puțin de o jumătate de oră.

Joi... Ce-a fost joi? A, joi am făcut o entorsă la un picior, pe stradă. M-a durut foarte mult. Trecătorii se uitau la mine cu lacrimi în ochi. O femeie m-a ajutat să trec drumul iar un bătrîn mi-a dat cîrja lui ca să mă pot deplasa...

Vineri, adică alaltăieri, de troleibuzul în care mă aflam s-a izbit un camion, deci accident de circulație. Bine că n-au fost victime, se putea întîmpla și mai rău.

Și așa, săptămînă după săptămînă. Vă spun, viața mea este o adevărată tragedie.

Azi e sîmbătă. În zilele de sîmbătă și duminică totul este în regulă. Nu trebuie să-i explic nimănui de ce am întîrziat din nou la servici.

VOLODIMIR TRISCIUK:
(U.R.S.S.)

Jubileu

Koțiureak se întorcea de la lucru foarte bucuros. Fredonînd o melodie veselă, s-a ridicat la etajul al doilea și tocmai da să apese pe sonerie, cînd din apartament s-a auzit un glas de bariton:

—În sfîrșit, Lenuțo, singuri. Recunoaște, ești fericită?...

— Dragul meu...

Koțiureak lipi urechea de ușă, prinzînd din zbor frînturi de fraze:

— Tot timpul m-am gîndit la tine...

— Pentru mine ziua de azi este cea mai fericită zi din viața mea...

— Ah, draga mea!...

Mai mult nu putut răbda, a smucit mînerul ușii, rămînînd cu el în mînă. De enervare a început să bată cu pumnii în ușă. După ușă, un timp, s-au auzit mișcări, după care ușa s-a deschis. Koțiureak semăna cu Otello. Prima dată i-a căzut în ochi masa acoperită. Pe masă un buchet de flori și o sticlă de șampanie...

— Petreceți? — unde-i nemernicul? — spuse și se repezi în dormitor. S-a uitat sub masă, a deschis dulapul, a ieșit în balcon, ba s-a uitat și-n frigider.

— Unde s-a ascuns? — strigă Koțiureak, holbîndu-se la soția sa care se pierdu cu firea.

— Nu știu... Despre ce...

— Nu te prefă! Acum cîteva momente am auzit... Nu cumva sfîntul discuta în cameră?

— A-a, iată ce... venindu-și în fire soția apăsă pe butonul magnetofonului. S-a auzit același bariton:

— În sfîrșit, Lenuțo, singuri. Recunoaște, ești fericită?...

— Dragul meu...

Oprind magnetofonul, soția zise cu un glas trist:

— Mai ții minte ziua nunții noastre? Cînd am rămas singuri?... Ascultînd vechi înregistrări am dat peste aceasta. De dimineață tot ascult... De mult n-am mai auzit astfel de cuvinte de la tine Apropo, azi s-au împlinit zece ani de cînd ne-am căsătorit.

BORIS RIȚKOV:

(U.R.S.S.)

Acest colectiv sensibil

M-a părăsit soția. La început am fost distrus, sufletește, cît pe ce să-mi iau zilele, dar cum? De spînzurat era prea dureros, iar să mă împușc n-aveam cu ce. Trebuia deci să trăiesc.

Acasă sufeream din cauza soției, în schimb la servici eram eroul zilei. Cînd intram în birou toți se dezlipeau de hîrtiile lor, mă priveau semnificativ, și începeau să suspine de parcă și ei au fost părăsiți. Șeful m-a premiat, iar consiliul orășenesc m-a ajutat din punct de vedere material. Domnișoara Lilia Sergheevna m-a oprit pe coridor și privindu-mă în ochi a șoptit dramatic:

— Dragul meu, țineți-vă tare! Sînt alături de dumneavoastră, cu inima... Apoi cu mîna ei mi-a luat o scamă de pe haină.

Chiar și Eduard Koșkin, care în general nici nu mă observa, m-a bătut pe spate:

— Ascultă bătrîne, va trebui să-ți iei o amantă, am în vedere pe cineva...

Peste o lună s-a întors soția și-mi zice: — Ai să mă ierți? Am iertat-o. Acasă totul a intrat pe făgașul obișnuit, în schimb la servici... Cînd m-am ivit la servici toți au tăcut, iar în spatele meu a început să se șușotească. Lilia Sergheevna, trecînd pe lîngă mine mi-a șoptit: „Cîrpă ești, nu bărbat!". În discuția cu șeful, acesta scotea cîte un Hm! privind în jos. Amanta pe care mi-a recomandat-o Koșkin mi-a făcut scandal la telefon, iar fotografia mea de la panoul de onoare a fost împodobită cu două coarne.

Peste o lună răbdarea mi-a ajuns la capăt, m-am mutat la amanta mea. Comitetul orășenesc mi-a dat o mustrare pentru comportare imorală, iar șeful mi-a zis că locul meu nu este într-un colectiv sănătos. Eduard Koșkin, la o țigară, povestea picanteriile despre iubirile mele din trecut, iar Lilia Sergheevna dîndu-și ochii peste cap, spunea despre soția mea:

— Biata femeie! Această ciudățenie fără inimă nu i-a putut ierta mica slăbiciune? Acum sînt din nou singur. Colegii spun despre mine:

— Bună pasăre! Nici o femeie nu poate trăi cu el!

VICTOR ENDEBERIA:

(U.R.S.S.)

A ajutat

Lui Eugen, un băiat de șase ani, i-a apărut în somn ceva păros, avînd și coarne.

— E Scaraoschi, zise bunicul.

Visul s-a repetat. Nepotul a scîncit în somn.

— Trebuie să-i citim molitva, înainte de culcare.

— Așa, zise Eugen. Dar bunica i-a tăiat-o scurt.

— Nu te băga. Cei tineri nu înțeleg mare lucru. Tatăl lui a trebuit să capituleze.

Cu toate acestea, peste cîteva zile visul s-a repetat.

— Bunicul a început să mormăie, citește babă mai clar, Scaraoschi nu prea înțelege ce-i citești. Hai să citim în doi iar la sfîrșitul molitvei trebuie scuipat.

— În sfîrșit, Scaraoschi a închinat steagul, în al zecelea an, cînd Eugen avea șaisprezece ani, în somn i-au apărut colegele de clasă. Niște fete minunate.

— Bunica jubila. Vedeți că molitva a ajutat...

Traduceri de
Kolea KURELIUC

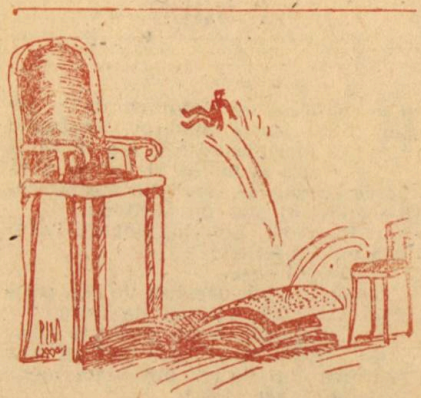

ANTOANETA APOSTOL:

„Case tăcute"

„Iarnă"

„Șura"

„Iarnă"

SAKI: Sexul care nu cumpără

Deschiderea unui nou mare centru comercial, cu specific feminin, în West End, ne sugerează reflecția: „Oare femeile cumpără vreodată cu adevărat?". Desigur există atestări clare ale faptului că ele ies după cumpărături la fel de asiduu ca albinele după flori, dar cumpără ele oare în sensul practic al cuvîntului? Considerînd că există banii, timpul și energia necesare, o abordare hotărîtă a tranzacțiilor comerciale ar rezulta în mod natural în satisfacerea fără greș a nevoilor domestice obișnuite, dar se știe prea bine că servitoarele (și gospodinele tuturor claselor) își fac aproape o onoare din a nu fi aprovizionate după necesități. „De la o joi o să rămînem fără scrobeală", prezic ele cu fatalism, și pe la o joi rămîn fără scrobeală. Au prezis aproape la minut momentul în care se va epuiza stocul, iar dacă joia se întîmplă ca magazinele să se închidă mai devreme, triumful lor e complet. Se poate întîmpla să existe chiar în fața ușii vreun mic magazin care să țină și scrobeală, dar mintea feminină a și respins o sursă atît de evidentă de reîntregire a unui bun pe cale de epuizare. „De acolo nu cumpărăm" îl plasează în afara sferei competenței umane. E demn de remarcat că, așa cum un ciine ciobănesc doar rareori intervine în treburile turmelor vecine ,tot așa o femeie recurge rar la magazinele din imediata apropiere. Cu cît e mai îndepărtată sursa unor mărfuri, cu atît mai dîrză hotărîrea de a epuiza tocmai acele sortimente. Arca lui Noe probabil nici nu pornise pe ape de cinci minute cînd o voce feminină își savură remarca unor lipsuri în rezervele de semințe pentru păsări. Acum cîteva zile două cunoștințe feminine de-ale mele își mărturiseau unele apăsări psihice cauzate de vizita neașteptată a unei prietene tocmai înainte de prînz, ele nefiind în stare s-o oprească la masă deoarece (cu o notă de mîndrie legitimă) „n-aveam nimic în casă". Le-am atras atenția că locuiau pe o stradă împănată cu magazine alimentare și că ar fi fost ușor să mobilizeze un prînzișor acceptabil în mai puțin de cinci minute. „Nouă", ziseră, cu o calmă demnitate, „așa ceva nu ne-ar fi venit în gînd", și am simțit că sugerasem ceva aproape indecent.

Dar domeniul în care capacitatea feminină de cumpărare este cu totul la pămînt este în satisfacerea nevoilor de ordin literar. Dacă ai produs cumva o carte ce s-a bucurat de vreun oarecare succes, fii sigur că vei primi o scrisoare de la o doamnă pe care o cunoști destul de vag, întrebîndu-te „cum se poate procura". Dumneaei cunoaște numele cărții, al autorului și al editurii, dar problema de nerezolvat pentru ea este cum să ajungă la un contact real cu respectiva carte. Îi răspunzi atrăgîndu-i atenția că adresîndu-se vreunui magazin de metalo-chimice, sau vreunui negustor de semințe n-ar ajunge decît la amînări nedorite și la insatisfacții, și îi recomanzi să solicite serviciile unui librar, cel mai încurajator lucru care-ți trece prin cap. După o zi-două îți scrie iar: „S-a rezolvat; am împrumutat-o de la mătușa dumneavoastră". În acest caz, desigur, avem de-a face cu tipul Cumpărării-Excluse, care și-a însușit Calea Mai Bună, dar sentimentul neajutorării există și cînd asemenea căi sînt închise. O doamnă din West End își exprima către mine zilele trecute interesul ei pentru rasa terrier din Scoția de Vest, și dorința ei de a ști mai multe în privința acelei rase; cînd, după cîteva zile, am dat peste un articol exhaustiv pe acea temă în numărul curent al unui foarte cunoscut săptămînal, i l-am semnalat într-o scrisoare, dîndu-i toate datele ziarului. „Nu pot obține ziarul", îmi răspunse la telefon. Și nu putea. Locuia într-un oraș în care centrele de difuzare a presei se numără, presupun, cu miile, și trebuie să fi trecut pe lîngă zeci de asemenea centre pe parcursul expedițiilor ei zilnice de cumpărături, dar în ce privea acel articol asupra terrierilor scoțieni, el ar fi putut la fel de bine să fi fost conținut într-un ceaslov dosit în vreo mănăstire budistă din Tibetul de Est.

Brutala abordare directă a problemei de către cumpărătorul masculin stîrnește o anume ironie combativă la martorul feminin. O mîță care-și lungește plăcerea unui șoarec pe o întreagă parte dintr-o după-amiază lungă de vară, eventual scăpîndu-l simte fără îndoială același dispreț pentru un terrier care în zece secunde își scapă șobolanul de chinurile vieții. Eram tocmai pe punctul de a rezolva o scurtă listă de cumpărături acum cîteva zile, cînd fui descoperit de altă cunoscută de-a mea, pe care, abătîndu-ne de la cele stabilite de nașii ei cu vreo treizeci de ani în urmă, o vom numi Agatha.

„Doar n-ai de gînd să-ți cumperi sugativa de aici?" exclamă ea într-o șoaptă agitată, și arăta atît de firesc îngrijorată încît îmi blocai mîna în aer.

„Hai să te duc eu la Winks § Pinks", zise îndată ce ajunseserăm afară: „au niște nuanțe de sugativă așa de drăguțe — sidefie și heliotropă și creponată și satinată".

„Dar eu nu vreau decît sugativă albă, obișnuită", zisei.

„Lasă, lasă. Cei de la Winks § Pinks mă cunosc", îmi răspunse fără legătură. Se pare că Agatha are convingerea că sugativa se vinde doar în cantități mici și doar persoanelor cu reputație, în care poți avea încredere că nu o vor folosi în scopuri periculoase sau improprii. Mai făcurăm cîțiva pași împreună apoi începu să aibă senzația că ora ei de ceai era de o importanță mai imediată decît sugativa mea.

„Și mă rog la ce-ți trebuie sugativă?" întrebă deodată. Îi explicai cu răbdare.

„O folosesc la uscarea cernelii de pe textele proaspăt scrise ca să nu fac pete. E probabil o invenție chinezească a secolului doi înaintea erei noastre, dar nu sînt sigur. Singura altă întrebuințare a ei care-mi vine în minte este s-o faci cocoloașe pentru joaca pisoilor".

„Dar dumneata n-ai pisoi", zise Agatha, cu acea dorință feminină de a dezvălui întregul adevăr cu mai toate ocaziile.

„Oricînd poate apărea vreunul fără stăpîn", replicai.

Oricum fără sugativă tot am rămas.

Traducere de
Florența POPA

SAKI: Filboid Studge, povestea unui șoarec salvator

„Vreau s-o iau de soție pe fiica dumneavoastră", zise Mark Spayley bîlbîindu-se în propriul avînt. „Sînt un simplu artist cu un venit de două sute de lire pe an, iar ea este fiica unui om imens de bogat, așa încît cred că o să mă considerați cam îndrăzneț în oferta mea".

Duncan Dullamy, mare om de afaceri inflaționiste, nu dădu nici un semn de nemulțumire. De fapt în secret fu ușurat la perspectiva găsirii chiar a unui soț de două sute pe an pentru fiica sa Leonore. Tocmai îl năvălea o criză din care știa că nu-l vor scoate nici bani nici credite; toate afacerile întreprinse recent e-

rau la pămînt, mai ales cea cu minunatul mic-dejun Pipenta, pentru reclama căruia aruncase atîţia bani. Nu prea se arăta a fi stupefiat cumpărătorii, care, deşi cumpărau stupefiante, nici gînd să cumpere Pipenta.

„V-aţi căsători cu Leonore dacă ar avea un tată sărac?", întrebă omul cu avere fantomă.

„Desigur", zise Mark, evitînd cu înţelepciune un protest exagerat. Şi, spre uluirea lui tatăl Leonorei nu numai că îi dădu consimţămîntul, dar şi sugeră o dată cam apropiată pentru nuntă.

„Aş dori să-mi pot exprima recunoştinţa în vreun fel", zise Mark cu sinceră emoţie. „Dar mă tem că arăt ca şoarecele ce-i oferă ajutor leului".

„Fă lumea să cumpere gunoiul ăla nenorocit", zise Dullamy, cu un gest sălbatic spre un afiş al dispreţuitului Pipenta, „şi aşa mă vei ajuta mai mult decît tot ce-au fost în stare să facă agenţii mei publicitari".

„I-ar trebui un nume mai ca lumea", reflectă Mark, „şi ceva distinctiv în linia afişului. Oricum, o să fac o încercare".

Trei săptămîni mai tîrziu lumii îi fu anunţată sosirea unui nou sortiment de mic dejun purtînd răsunătorul nume de „Filboid Studge". Spayley nu lansă nici un fel de imagini de sugari masivi sporindu-şi proporţiile cu rapiditatea ciupercilor datorită mîncării minune, şi nici de reprezentanţi ai marilor naţiuni dîndu-se în vînt după ea. Un singur sumbru afiş îi înfăţişa pe Osîndiţii Iadului îndurînd noul chin al imposibilităţii de a ajunge la Filboid Studge, pe care necuraţi eleganţi li-l prezentau de la distanţă în castronaşe transparente. Fiori suplimentari erau produşi de includerea în scenă a unor Suflete Rătăcite avînd trăsături sugestive asemănătoare cu ale unor somităţi contemporane: personalităţi din ambele partide politice, mari doamne de societate, dramaturgi şi romancieri de frunte, precum şi distinşi eroi ai văzduhului puteau fi vag recunoscuţi în gloata celor damnaţi; cunoscute stele ale comediei muzicale lăcăreau pierdut în umbrele Infernului, zîmbind încă din obişnuinţă, dar cu înspăimîntătorul zîmbet al mîniei neputincioase. Afişul nu cuprindea nici o aluzie clară la meritele noului fel de hrană, doar un singur enunţ sinistru era înscris cu litere mari la bază: „Acum ei nu-l mai pot cumpăra".

Spayley intuise faptul că oamenii fac, dintr-un sentiment de datorie, lucruri pe care nu le-ar face niciînd din plăcere. Există mii de oameni respectabili din clasa de mijloc, care, dacă-i întîlneşti pe neaşteptate într-o baie turcească, îţi vor explica foarte sincer că le-a ordonat un doctor să facă băi turceşti; dacă le spui că tu mergi acolo pentru că-ţi place, îţi vor contempla compătimitor motivele frivole. Tot astfel, oricînd apar ştiri din Asia Mică despre un nou masacru al Armenilor, e de la sine înţeles pentru toţi că acesta a fost executat „la ordin" venit dintr-o parte sau alta; se pare că nimeni nu se gîndeşte că ar putea exista unii cărora le place să-şi omoare vecinii din cînd în cînd.

Aşa a fost şi cu noul produs. Nimeni n-ar fi mîncat Filboid Studge din plăcere, dar sinistra austeritate a reclamei împinse roiuri de gospodine spre băcănii, unde solicitară aprovizionare imediată. În strîmte bucătării, solemne fiice cu codiţe îşi ajutau mamele deprimate să execute ritualul primitiv al preparării. La micul dejun din salonaşe mohorîte era consumat în tăcere. Odată ce femeile descoperiră că avea un gust insuportabil, zelul lor în a-l impune familiei nu mai cunoscu limite. „Nu ţi-ai mîncat porţia de Filboid Studge!" se ţipa după funcţionarul fără poftă de mîncare pe cînd se ridica grăbit şi indispus de la micul dejun, iar masa de seară îi era prefaţată de nişte resturi încălzite a căror explicaţie era „porţia ta de Filboid Studge pe care n-ai mîncat-o dimineaţă". Acei fanatici străini care se chinuie ostentativ, în interior şi în exterior, cu biscuiţi medicinali şi haine terapeutice, se înfipseră agresiv la noua hrană. Tineri onesti şi ochelarişti o devorau pe treptele Clubului Liberal Naţional. Un episcop, ce nu credea într-un stat al vitorului, predică împotriva afişului, iar o fiică de pair muri după ce consumase prea mult din compoziţie. O reclamă suplimentară fu obţinută cînd un regiment de infanterie se răsculă şi preferă să-şi împuşte ofiţerii mai degrabă decît să mai mănînce grefosul terci; din fericire Lord Birrell of Blatherstone, care era Ministru de Război în acel moment, salvă situaţia cu al său fericit aforism: „Disciplina ca să fie efectivă trebuie să fie opţională".

Filboid Studge devenise emblemă a vieţii de zi cu zi, dar Dullamy ajunse la concluzia înţeleaptă că nu era în mod necesar ultimul cuvînt în dieta de mic dejun; supremaţia sa putea fi pusă la încercare îndată ce un produs cu gust şi mai imposibil ar apărea pe piaţă. Putea să apară chiar şi o reacţie în favoarea a ceva apetisant, şi era posibil ca austeritatea puritană a momentului să fie apoi expulzată din bucătărie. Prin urmare, la un moment oportun, Dullamy îşi vîndu investiţiile în produsul respectiv, ceea ce îi aduse un venit colosal într-o conjunctură critică şi îi plasă reputaţia financiară dincolo de orice posibile obiecţiuni. Cît despre Leonore, care acum era o moştenitoare la o scară mai mare ca oricînd, tatăl ei îi găsi ceva cu mult mai sus pe piaţa matrimonială decît un desenator de reclame cu un venit de două sute pe an. Mark Spayley, şoarecele cerebral care ajutase leul financiar cu un asemenea efect incontrolabil, fu lăsat să blesteme ziua în care concepuse reclama minune.

Traduceri de
FLORENŢA POPA

SAKI: umorist de mare renume, semna de obicei Saki, şi se numea în realitate, Hector Hugh Munro (1870—1916). În afară de mîndria scoţiană avea şi un umor tipic insular — de la ironia fină la bancuri cu lorzi şi la umor negru — dragoste pentru animale şi indiferenţă faţă de bani. Deşi n-a apucat decît începutul acestui secol, Saki a intuit excelent unele tendinţe absurde ale societăţii de consum în plină ascensiune, după cum o dovedesc şi schiţele de mai jos.

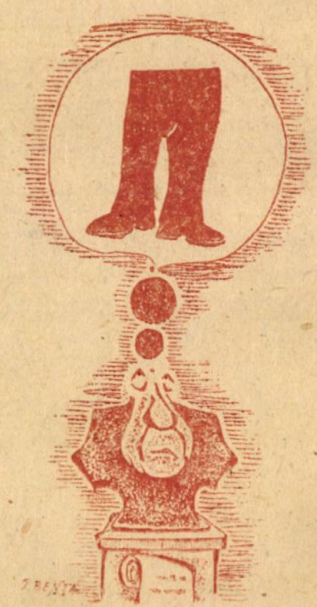

Ipostaze... de ris

Cînd se rîde din articulaţii
şi spontan, din orice-ncheietură,
nu se rîde din improvizaţii,
ci se rîde cu întreaga gură.

Se mai spune, uneori, în lume
despre-un rîs cu gura la ureche !
nu-i găsesc acestui rîs un nume,
dar e sigur că-i de modă veche.

Mai există rîsul pasager,
cînd şi cînd, doar cu o icnitură,
şi-apoi este rîsul mesager,
sincer şi din orice-ncheietură.

Rîsul feminin e mult mai plastic,
cu nuanţa lui sentimentală,
este unul sincer în vestală
şi un altul — rîsul cel sarcastic.

Rîsul azvîrlit în colţul gurii
şi în escapade, poticnit,
în contrast cu haina-nvestiturii,
iminent, e rîsul ipocrit.

Rîsul cel rotund şi zgomotos
de fizionomie corpolentă,
e molipsitor şi languros,
somptuos în mantia-i ardentă.

Rîsul în reprize, sacadat,
mergînd parcă-n trap şi în galop,
te mai agasează-un moment dat,
el avînd un caracter şi-un scop.

Uneori se rîde histrionic
lamentabil, pînă la uimire,
dar tu izolat, fiind platonic,
îţi rămîne-o tristă amintire.

Şi mai întîlnim un rîs abject,
cu ventuze-n flenduri de frivol,
tălmăcind absconsul interject,
ca fiind imensul plin de gol.

Se mai rîde şi în evantai,
pentru fotograf sau musafiri,
rîsul fără zgomot, fără grai,
ce rămîne doar în suveniri.

În sfîrşit, un rîs se poate spune,
un temperament, un caracter,
ce-n tipologii le putem pune
cînd se rîde mult sau efemer.

Ipostaza rîsului, în fine,
este un moment de relaxare
şi oricînd el poate face bine,
să nu fie fals, de persiflare.

Rîsul este, oricum, sănătos,
şi ne sugerează mult senin,
timpu-i mai plăcut şi mai frumos
cînd zîmbim, de fericire plini.

CONSTANTIN MATEI

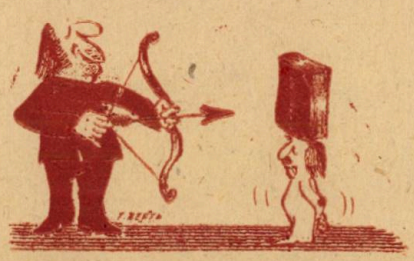

Epigrame de şi cu George Lesnea şi Florin Mihai Petrescu

G. L. Îţi voi răspunde la moment
Aşa cum toată lumea ştie
Eu în armată sunt sergent
Dar general în poezie

★

F. M. P. Meşterul Lesnea nu se-ndoaie
A debutat cu semeţie
Nu ca sergent în poezie
Ci între două răzbutoaie

★

G. L. Precum l-au lăudat părinţii
Fără-a fi la gît olog
Luciu îşi tratează dinţii
C-un crîşmar stomatolog

★

F. M. P. Pictor de păduri şi-amurguri pestriţe
Aprig în baladă, în acest moment
Chiar dacă dintre noi este absent
Maestrul Lesnea face Agafiţe-fiţe

★

G. L. Azi în văzul tuturor
Şi în crîşma-ncîntătoare
Ţin paharul de-un picior
Şi-s cu ochii la picioare

★

Chiar acum puteţi afla
Cum se ştie de la Noe
Că Lucică pentru-a bea
Nu are de dinţi nevoie

★

După atîta chef şi zbucium
Tot criticîndu-ne pe noi
Din teascurile de la Bucium
Lucică scoate-un nou butoi

★

Istrate, ca un faun
Din silvica tăcere
Ne-oferă cîte-un scaun
Dar nu ne dă şi-o bere

★

Mongol cu zîmbetul suav
Şi nedispus la vorbă lungă
Istrati-al nostru-i grav bolnav
— la pungă !...

★

Frumoasa Lili, fată fină
Şi cu efect tulburător
E doctoriţă-n medicină
Dar pacientă în amor

★

Frumoasa doamnă ca o stea
Ce prin ştiinţă străluceşte
Oricît ar fi de doctor ea,
Tot un bărbat o oblojeşte

★

Spun într-o strofă fără slavă
Sorbind o clipă din stacan
Cînd e la masă şi Dumbravă
A răsărit şi-un Dumbrăvean

★

Florin, urmînd chemarea
Nu-i amiral cu duhul
N-are nimic cu marea
El este cu văzduhul

★

Spune-un lector ideal
Veşnic pradă mersului
Că Florin e amiral
În furtuna Versului

★

Prozatorii sînt isteţi
Îşi conservă bine eul
Şi, în lume, pe poeţi
Totdeauna cade greul

★

Ca-n trecutul plin de veşti
Şi acum, cît ţine zarea
Poeziei româneşti
Iaşu-i va salva onoarea

★

Noi poeţii astăzi ştim
În Moldova lui Neculce
Despre Patrie să scrim
Este-un lucru tare dulce

★

În seara ce prăjeşte micii
Cînd unii încă-s morţi de foame
Vrei să-ţi înmormîntezi amicii
Bînd pielea lor în epigrame

★

F. M. P. Lovit e bardul în mîndrie
Stă mînios ca un haiduc,
Căci astăzi la cofetărie
Se delectează cu un suc

★

G. L. Florin, poetul sensitiv,
S-a compromis definitiv
Căci azi la bar c-un epigon
Bău o cupă cu sifon

★

Îmi spune Histrionul
Care ades se-mbată
Rușinea cu sifonul,
Azi, trebuie spălată.

★

Florin, cel cu cîntare
În ţara lui Neculce
Azi fuge de ce-i tare
Şi-aleargă spre ce-i dulce

★

Inspiratul Menestrel
Face de femei paradă
Şi la Amandina el,
S-a-ntîlnit c-o citronadă

★

Florin mult-năzdrăvanul
Şi poet de mare har
Ar lua în mîini volanul
Dar i-i milă de pahar

Epigrame de George Lesnea

*

F. M. P. S-asculți pe Lesnea-n epigramă
N-ar fi chiar-chiar așa o dramă
Durerea-i alta și mă scurmă
Că-ți cere să și rîzi la urmă

*

G. L. Grăbit, cu pasul lui egal,
Poetul care-l știe veacul,
Mergea la doctor la spital
Cînd colo-n crîșmă-și află leacul.

*

Stau printre oameni scumpi și rari
Și-o spun, fără să-mi fie frică :
Față de scriitorii mari,
Eu cer numai o spumă mică.
P. S. Dar din întîmplare
Mi-o aduce mare

*

Duduie care sorbi din spumă
Cu zîmbet dublu de carmin
Să știi că viața e o glumă
Dacă privești la ea senin.

*

Florinel e pui de drac,
O știu pînă și cocoșii
De la sticla de coniac
A ajuns la suc de roșii
P. S. Dacă ținem evidență
Este-o mare decadență

*

Decăderea este grea
Și Florin de ea nu scapă
Fiindcă soarbe o cafea
Cu un kilogram de apă

*

Doctorița cea vitează
Orice regulă desfide
Cu mașina te salvează
Dar cu ochii te ucide

*

Ca orice poet
Cu o vervă vie
Horia-i atlet
Dar în poezie

*

Spun aici cu grai senin
Într-o gingașă tăcere
Verva vine de la vin
Nu se-afirmă de la bere

*

Florinel, un bun amic,
Cu o vervă foarte vie
Nu mănîncă mai nimic
Dar produce poezie

*

Ca un iezuit deplin
Criticul ce ne desfide,
Bea la masă cu Florin
Lăudînd pe Philippide

*

Ca și Veronica Micle
Damele ce le cîntați
Știu ca să desfunde sticle
Dar înfundă pe bărbați

Epigrame de Florin Mihai Petrescu

F.M.P. Dansatori extravaganți

Se uită lumea ca la urs la voi,
Ca-ntr-un muzeu privind specia rară ;
Or fi acestea dansurile noi
Dar voi sînteți din era terțiară

Băutorilor întîrziați

— Mai adă-un kilu-acuma cît ți-am zis
— Eiii ! Lungă-i calea vinului spre casă !
Acum vă credeți șoimi, dar s-a deschis
Prăpastia de a zbura sub masă.

Unor copii „moderni"

O barbă sumbră v-o lipiți de cap
În lumea care merge înainte
Și-n loc s-aveți pe Cicero în minte
Voi îl purtați, aplatizat, pe cap.

Unui corector neatent

Să-ți fie-n veacuri numele pocit
Greșala cînd, distrat ,o scapi în proză,
Și-un vers cînd c-o silabă-ai schilodit
S-apari cu nasu-n ceafă-n orice poză.

Unor părinți

— Copii-aceștia, Doamne, nu mai știu
Că ora șase e un ceas tîrziu,
Brigăzi și coruri... muncă voluntară
— Cînd noi cîntăm, e primăvară-n țară !

Epistolă către Andrițoiu

Te-aștept cu versul tău săpat în stîncă
Să poposim în pivnițe adînci
Simțind încet cum ne îmbracă harul
Cînd tu ridici în slăvi de vis paharul

Iar eu mă las în paza ta, Bădie,
Cînd regăsesc mai sus c-un veac „familia"
Din legiunea sacră Ventimilia
Pînă-n „Palinca de la Orăștie".

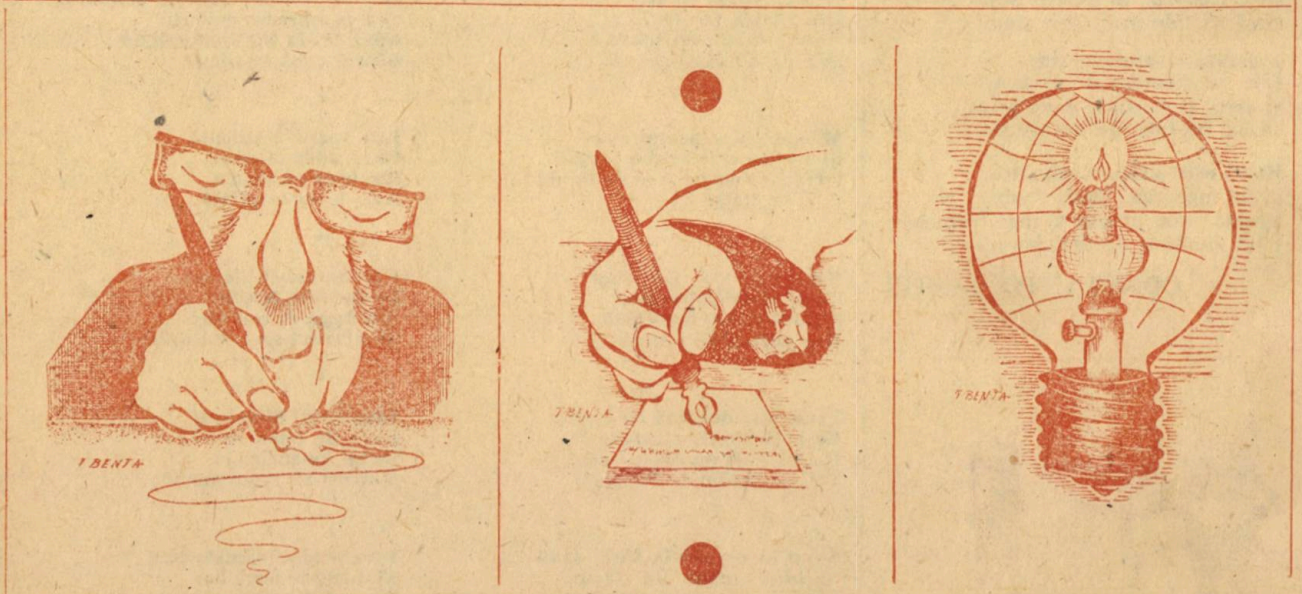

AUTORUL CĂRȚII „IN COSMOS“

Prins de vraja lui Apollo,
pleacă-n cosmos, uneori.
Socotesc că, doar pe-acolo
să-și mai afle... cititori.

Cristian TEODORESCU :

„MAESTRUL DE LUMINI“

Nu este doar o întîmplare
Că măiestria sa deplină
Creează „jocuri de lumină“
...Pe scena vieții literare !

Horia ZILIERU :

„ROZA ETERNĂ“

E-o structură net modernă,
Ce înlătură prognoze :
N-are „viața unei roze“,
Fiind titular-eternă !

• catrene • catrene • catrene • catrene •

LA MODA E MOBILE

Chiar de-ți iei poet-model,
credincios să-i fii e greu ;
modei îi rămîi fidel,
numai dacă-o... schimbi mereu.

LA UN DEPOZIT DE LEMNE

Se plîngea cumpărătorul :
— de ce-s slabe, frățioare ?
Și-i răspunse vînzătorul :
— sînt din... sălcii plîngătoare.

UNUI SPORTIV „CLIENT“ LA BOLTA-RECE

Scăpat teafăr după meci,
cu efortul în contrast
într-un anturaj nefast
s-a accidentat în... beci !

Neculai DARIE

Fănuș NEAGU :

„A DOUA CARTE CU PRIETENI“

Citind atent „A doua carte
Cu prieteni“ brusc te edifici :
Că-l roagă cei lăsați deoparte
Să nu-i declare... inamici !

Ion POP :

„SOARELE ȘI UITAREA“

C-un lirism discret (aminte
Iau admiratoarele)
Meteorologic simte
Cum... ne uită soarele !

Platon PARDĂU :

„ULTIMA TENTAȚIE“

Autorul, cordial,
Are-o inspirație :
Ne prezintă (în final ?)
Ultima tentație !

Emil BRUMARU :

„DULAPUL ÎNDRĂGOSTIT“

Animist, mai mare dragul,
Cuhniei îi trece pragul
Ca briantul Savarin
În domeniul — feminin !

CULEGERE DE EPIGRAME

Economiști, această carte
Treizeci de lei au prețuit...
Umorul e, în bună parte,
Precum se vede... gratuit !

Corneliu ȘTEFANACHE :

„DRUMURI DE FUM“

Caracterele opuse,
Prinse-n noul său volum,
Circumspect au fost conduse
Pe un drum de... foc și fum !

Ioan GROȘAN :

„CARAVANA CINEMATOGRAFICĂ“

E dintre-acele serii strălucite
Ce ies, lucid, din vechile canoane !
Pe drumul prozei scurte, în suite
Și-alți autori, vin cu-alte... caravane !

Nicolae MANOLESCU :

„O UȘĂ ABIA ÎNTREDESCHISĂ“

Eseurile-s astfel scrise,
Încît nu poate să ne mire
Cum că prin uși întredeschise
Trec doar acei cu gust „subțire“ !

Paul DROGEANU :

„PRACTICA FERICIRII“
Fragmente despre sărbătoresc

Stilul său clar și estetic
Demonstrează-o tactică,
Teoretizînd sintetic
Fericirea... practică !

Magareta FAIFER

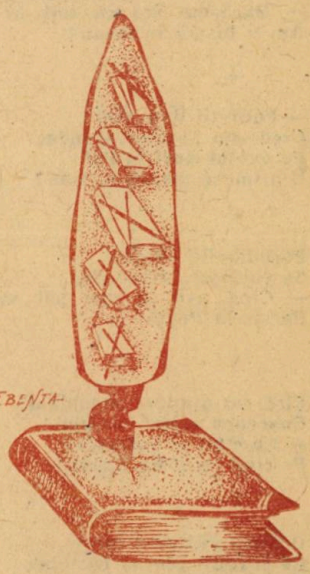

fabule milimetrice

★

Plînge leoaica : — O duc greu
Cu soţul că de cîţiva ani
Din retribuţia de leu
N-aduce-n casă nici cinci bani !

★

O maimuţă spre-amiază
Se boieşte, se rujează,
Motivînd aşa din pom :
— Vreau s-arăt şi eu a om !

★

Într-un stup mica albină
Nu se-opreşte din oftat :
— Ce folos că sînt regină ?
Am un trîntor de bărbat !

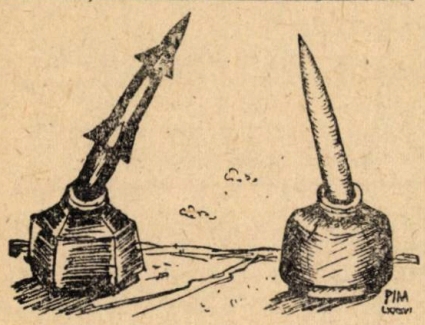

★

I se pare mereu goală
Viaţa sepiei comodă.
Este sursă de cerneală
Şi cînd pixul e la modă.

★

Caracatiţa cea mare
Întrebă racul pe şleau :
— Cînd ies seara la plimbare
Ce braţ soţului să-i dau ?

★

Licuricii nu se lasă
De un gînd cam năzdrăvan :
— Dacă-am sta cu toţi în casă
Am fi lustră în tavan !

★

— Politeţii dau obol !
Crede-un pinguin scundac.
Pe exploratori la Pol
Îi primesc mereu în frac !

★

Porumbelul călător
Se gîndeşte, avînd fler :
— Cînd n-o să mai pot să zbor
Pensie la Poştă cer !

★

Cică, un gîndac, meschinul,
Concepea astfel căminul :
— Eu stau în sufragerie,
Pe cînd ea-n bucătărie !

★

Oftează vulturul încet,
Că devenit plesuv complet,
Fără perucă, vrea măcar
Tichie de mărgăritar

★

Spune-un şoricel pe masă :
— Nu am radio defel.
Mîţa nu este acasă
Şi-aş dori să joc niţel !

★

Opreşte pe o libelulă
O muscă şi-ntrebă pe şleau :
— Nu ai văzut nici o căciulă
Pe undeva, să pot să stau ?

★

Zboară zumzăind nervos.
Peste urbe un ţînţar :
— Nu văd nici un mincinos
Să mă facă armăsar !

★

Un morun cam ignorant :
Nu sînt pasăre nicicum.
Totuşi la restaurant
Cer toţi „pană de morun" !

★

Ursul, jigărit la trup,
Geme-n vizuină-ncet :
— Tot mîncînd miere din stup
M-am ales cu diabet !

fabule milimetrice

★

Ochiul boului e iar
Rău bolnav şi-şi spune trist :
— Mă duc la veterinar
Sau opresc la oculist ?

★

Caria îi dă îndemn
Unei muşte din gunoi :
— Caută-mi, te rog, un lemn,
Că n-am mai mîncat de joi !

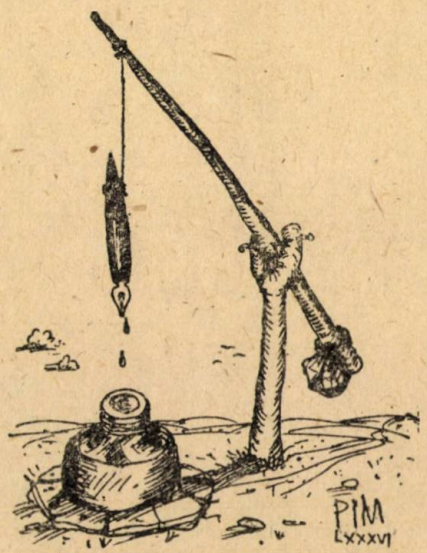

★

— Mi-a crescut cioc berechet,
Bagă el, ţapul, de seamă.
Mă reped pînă-n Tibet.
Poate dau peste o lamă !

★

Cănăraşul, în prostie
Vrînd să vadă ce-i pe-afară,
Evadă din colivie
Drept la o pisică-n gheară.

★

Cînd scriam teme-n caiete,
Le explică : Sînt din şcoală !
Cînd scriam teme-n caiete,
Mă umpleam tot cu cerneală !

★

Nutria : — Cum îmi dau seama,
Sînt o blană de duzină.
Vinovată-i însă mama
Că nu m-a făcut hermină !

★

Morsele sînt în natură
Vietăţi fără cultură,
Totuşi ele pînă mor
Îşi au alfabetul lor.

★

— Cine vrea să-mi dea de urmă,
Spune un berbec scundac,
Dacă nu mă vede-n turmă,
Mă găseşte-n zodiac !

★

Crocodilu-şi dă pe gene
Cu gaze lacrimogene.
Lui, murindu-i un vecin,
Ţine să-l plîngă puţin.

★

Azi păunul pune cruce
Îngîmfării, ştiind clar
Că la nume prea aduce
Cu un anumit acar.

★

Lebăda lîngă broatac
Stă pe mal oftînd încet :
— Nu mă pot plimba pe lac !
Nu am şcoala de balet !

★

Mica scoică are fler,
Observînd perla din ea :
— Aoleu ! De-atîta ger
Mi-a-ngheţat şi lacrima !

★

Cînd să sugă pentru cină,
Mielul cere-aşa direct :
— Mamă, adu şi-o vecină,
Zicătoarea s-o respect !

★

Cum îi spuse gărgăriţa :
— Îţi zic toţi „călugăriţa",
Cică, ea pleacă-n neştire
Să intre la mînăstire.

V. D. POPA

fabule milimetrice

Parodii

HORIA ZILIERU

ARS-IRITTARIA

Bijdu — Kamu — yoloy, oloi mai mare
Cu brebenel la coadă, omul june
Pitroci și colombale — yale care
Nu pot să recunoască și s-adune

Y^2 + vagi Țipale
Itaca în crepuscul, Alfa — Mya
Ci foc nu mai avu și zeul Yale
O, Precus — mecum — vivat Isteria !

La Ea în șanțuri goale cu carnale
Odăjdii mici cu bulb și miez pisat
Țobel-Ixon cu fetru la Kintale
Și rouă ieri rotundă mult și pat.

Așa cum începuseră — H‹
Oron — bolon intrau de mici în curbe
Ei troc și floc tăcuți pentru băiatu
Dar eu întotdeauna pentru Urbe.

CEZAR IVĂNESCU

DOINĂ

! Ah, mira-m-aș să mă mir
după toate cîte au fost
floarea mea de trandafir
eu rămas-am făr' de rost
floarea mea de trandafir
eu rămas-am făr' de rost.

! Că de-atîtea cîte-am scris
floarea mea de trandafir
am făcut și bătături
mirui-m-aș să mă mir
am făcut și bătături
mirui-m-aș să mă mir.

! Bate vîntul mă usucă
ca pomul din rădăcini
vino moarte-n moarte urcă
să rămîn de tot străin
vino moarte-n moarte urcă
să rămîn de tot străin.

! Să blestem dar pentru ce
floarea mea de trandafir
eu precum asemene
rămîn și mă mir
rămîn precum asemene
rămîn și mă mir .

Dan GIOSU

Aforisme

■ De la salvarea Capitoliului, gîștele consideră liniștea o trădare.

■ Se tîra cu genunchii altuia.

■ Era un om atît de curat încît nu avea umbră.

■ Cîte nu am tras în viață, filozofă boul...

■ La moartea soțului, femeia îi luă cornele și le agață deasupra patului.

■ Nu toate maimuțele au coborît din copac. Unele o mai fac și astăzi.

■ Pînă la Mecca, treci prin Roma.

■ A simți necazurile ieșindu-ți prin piele, gîndi ariciul.

■ Curajul de-a ignora curajul.

■ Inteligența prostului se numește nebunie.

■ Pictorul se murdărise de artă pînă la cot.

■ Frunza e un fruct intelectual.

■ Întîlnindu-se după cîteva zilei, cei doi hoți de buzunare s-au îmbrățișat îndelung.

ETC.

■ Ascunzîndu-și capul în nisip, struțul nimeri peste un scorpion.

■ Elefantul este un individ care și-a luat nasul la purtare.

■ Luîndu-și inima în dinți, din greșeală, o înghiți.

■ Să privim cu încredere înainte, susținea racul.

■ Melcul autentic merge încet pentru că dorește să se deplaseze foarte repede.

■ Curajul îi mirosea a naftalină.

■ Lașul și cînd mimează curajul o face cu lașitate.

■ Ștampila avea forma piciorului.

■ Juriul concursului de frumusețe era alcătuit din broaște.

■ Avea atîtea pe conștiință încît își îndeplini planul la fier vechi.

■ Am văzut cu ochii mei cum un crocodil a murit chinuindu-se să plîngă.

■ „Să fim curajoase" le strigă broasca, pisicilor. Și sări în apă.

■ Hoțul intelectual, după spargerea muzeului semnă în „Cartea de onoare".

■ Se urau... Sublim.

■ „Ce dracu nu mai vine" se întrebă îngerul.

■ O singură cale spre adevăr : Calea Lactee.

■ Unii nu înțeleg cuvîntul decît trecîndu-l prin stomac.

■ Unele cărți corespund ghicitorii „oi negre pe cîmp alb".

■ Gîndindu-mă la Polifem, constat că existau indivizi adoptați privitului prin gaura cheii chiar înaintea apariției acestora.

Luigi PUIU

epigrame

UNUI „CREION"

Ca un blestemat de soartă
Te trezești pe linie moartă
Și atunci cînd te-ai tocit
Și cînd ești prea... „ascuțit"

UNUI MANUSCRIS

— Ascultă sfatul meu
Fi-ndcă ți-l dă un moș :
Ferește-te mereu
De sobă și de... coș !

ASCENSIUNEA UNUIA CARE ȘI-A CRITICAT ȘEFUL

Cu șefu-a lichidat — cred eu
Conflictul
Că-l văd că urcă iar, mereu
(Cu... liftul !)

FĂRĂ URMĂRI GRAVE

Cînd cu mașina m-am izbit
În digul de la cotitură
Nevastă-mea s-a cam lovit...
Dar n-a pățit nimic la... gură !

TREPTE

Încă din anii tinereții
Unii se țin de scara vieții
Pe care-o urcă-ncet-încet
Alții, coboară la... Bufet !

PRINCIPIALITATE

Dulăul știm că-i ocrotit
C-așa la toți ni-e felul
Dar cînd e vorba de lovit
Atunci lovim... cățelul !

FLORI PENTRU SOȚIE

Și ghiocei caut, firește
Mereu ;
Zăpada nu se prea topește...
Nici eu...

UNUI NECONFORMIST

De felul lui era decis
Ne aștepta vre-un compromis
Dar cînd pe șef l-a contrazis...
S-a zis !

UNUI LOGODNIC

Învață-ntîi ca să cîrpești
Să cari din piață, să gătești
Și-atunci cînd crezi c-ai învățat
Te poți gîndi și la-nsurat...

REABILITARE PENTRU SERVIL

Cu cele rele-a terminat-o
E om c-o față, nu cu două
Chiar peria și-a aruncat-o
(Căci și-a luat o alta, nouă !)

PROTEST LA DIVORȚ

— Să ne despartă ei pe noi ?
Eu de fetiță ?...
Rog dați părinții înapoi
La... Grădiniță !

Costache PLĂCINTĂ

o posibilă „poștă a redacției"

Mereu primim manuscrise. Dumneavoastră scrieți, iar noi sîntem obligați, moral, să răspundem. Spre satisfacția noastră, am citit de două, de trei, chiar și de patru ori manuscrisele, pentru a ne da seama de verbul particular, care trebuie încurajat, cu promptitudine, în aria atît de diversă a cuvîntului. Așadar, răspundem, cu cea mai mare urgență, celor care ne-au cerut părerea asupra încercărilor de a intra în aria atît de strălucitoare a literei tipărite.

MIRCEA RADU IACOBAN: Piesa dumneavoastră, „Asociația", se referă, cînd la scriitori, cînd la vînători, cînd la pescari. Propunem să rămîneți la un personaj care să vineze, cu plăcerea de a umbla cu pușca în spate, să pescuiască, din plăcerea de a i se înnoda nailoanele, nu se știe de către cine, să mai meargă și pe stadioane și să-i dați un nume de efect: Stelian Obreja (n-ar strica și un pseudonim pentru personajul pe care vi-l propunem: Ștefan Oprea). Vă rugăm să mai reflectați!

ANDI ANDRIES: Ultima piesă a Dumneavoastră, „Directorul", este publicabilă. O mică modificare ar mai trebui, la replica personajului principal, atunci cînd, datorită unui calambur, bine inspirat, subalternii rîd, dar pierd sensul zicerii, din plăcerea de a rîde, numai pentru că rîsul este sănătos. Cît privește celălalt manuscris, exegeza despre opera lui Virgil Cuțitaru, ne depășește, întrucît nu putem publica în Almanah exegeze, oricît de realizate ar fi ele, ca aceasta, a Dumneavoastră.

HORIA ZILIERU: Am primit poeziile Dumneavoastră, compuse, printre altele, într-o armonie unică, din pătrate, dreptunghiuri, triunghiuri, dar, cu toată bunăvoința, n-am înțeles de ce ați pus la colțuri litere. Bănuim că le-ați pus pentru a ne avertiza că doriți să vă apropiați de literatură. Așteptăm, conform promisiunii, poemul în două... sinusoide. Noi nu primim decît manuscrise dactilografiate... la două rînduri!

ION CHIRIAC: Tot nu ne-am înțeles, tovarășe! Vă spuneam și altădată că poezia nu este poezie, dacă ea înnobilează cititorul dintr-odată. Or, Dumneavoastră încercați să emoționați. Nu așa se face poezia astăzi, tovarășe! Citiți poezia tinerilor! Scrieți ca ei! Prea vă înțelege toată lumea și nu-i bine! Este greu să vă scoatem în lume cu poezii „fără cheie".

STELIAN BABOI: Un manuscris similar am primit de la tovarășul Kasparov, care ni-l prezenta cu titlu de originalitate, cum că el ar fi „multimondial". Noi, neștiind cum s-ar putea face rocada Kasparov—Baboi, am apelat la maeștrii în domeniu: Ioanid Romanescu, Vilgil Cuțitaru și Mihai Dumitriu. Din referat reiese că vorbiți mult și numai Nicolae Turtureanu, din prea multa răbdare, vă sfătuiește, din patru sferturi de oră în patru sferturi de oră, cum se poate apăra un pion, care, în cele din urmă ar putea să își piardă calitatea de combatant!

CORNELIU ȘTEFANACHE: Construiți bine și frumos, bate-v-ar norocul să vă bată! Păcat că nu vă aplecați asupra problemelor de actualitate! Vă asigurăm că dacă ați proceda după cum vă invităm ați avea multe-multe șanse. Vă dorim mult succes și să mai auzim ce faceți cu eroii Dumneavoastră insoliți, pe de o parte, foarte adevărați pe de altă parte.

DUMITRU RADU POPESCU: Am primit, prin coletărie, manuscrisele Dumneavoastră, în greutate de 30,234 kg. Le-am citit în trei schimburi. Avem material pentru Almanah pînă la ieșirea noastră la pensie. Vă mulțumim pentru colaborare!

PETRU SĂLCUDEANU: Prea sobru și convingător este „Bunicul" Dumneavoastră. Poate găsiți un alt erou, care să se numească altfel, de exemplu: Holmes, Poirot, Maigret! Dacă nu aveți inspirația... numelor, întrebați-l pe Vasile Baran. El poate să vă spună la ureche de toate, pînă și despre preistorie, sau, întrebați-l pe Haralambie Bărzan!

ȘTEFAN OPREA: Sîntem total de acord cu romanul „Dar de ce, măi!?!", roman despre însipide întîmplări de pe terenul cu 22 jucători +3 (1+1—1) arbitri. Subscriem, repetînd, la rîndu-ne, titlul propus de Dumneavoastră: dar, de ce, măi!?!

NICOLAE TURTUREANU: Poemul Valiza începe frumos: „Ce mai faci, domnule, / Se pare că e o ciudățenie, / Eu sînt poet pe propria mea barbă, / O spun de mult, de cînd obișnuiam / Valizele să le ascund în pod; / Frumoasă era mintea mea de plod". Apoi, degenerați discursul poetic, fără motiv: „Albinuță albinea Asta e valiza mea?". Cum s-ar zice cădeți în zona prozei, care vă amenință cu mare ușurință. Păcat, pentru că celelalte poezii pe care ni le-ați trimis exprimau virtuți reale, chiar dacă unele rime ca: abatiză, chirchiză, Iză, valiză se repetau!

AUREL LEON: Am primit abia mîine manuscrisul. Era formidabil! De aceea, l-am și publicat alaltăieri!

ZAHARIA SÂNGEORZAN: Vă zbateți degeaba! „Leul critic" este o parodie, reușită, ce-i drept, dacă ne amintim de „Leul albastru". Dacă schimbați epitetul, s-ar mai putea, dacă schimbați subiectul, în poezie e cu totul altceva. De ce nu încercați și muzică ușoară? Nu facem apropo la versurile Dumneavoastră, care ne plac, dar ne gîndim la imponderabilitate cînd spunem ceea ce spunem, cu gîndul la maximele Dumneavoastră posibilități.

ION ȚARANU: Scrisoarea Dumneavoastră ne-a emoționat. Dacă și manuscrisul va fi la fel de convingător, literatura va mai face un pas. Redacția vă stă la dispoziție la orice oră. Datele utile pentru transportul în siguranță al manuscrisului le puteți afla la serviciul „Informații". Așteptăm cu înfrigurare!

Caricaturi de C. PĂLĂDUȚĂ

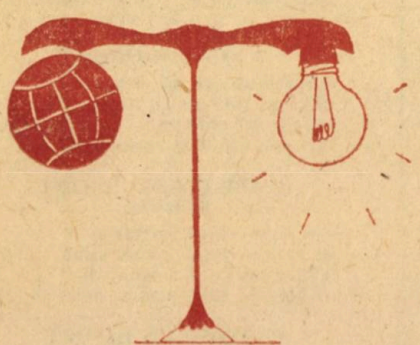

„Fără cuvinte"

„Te bucuri degeaba, că n-am găsit și creion"

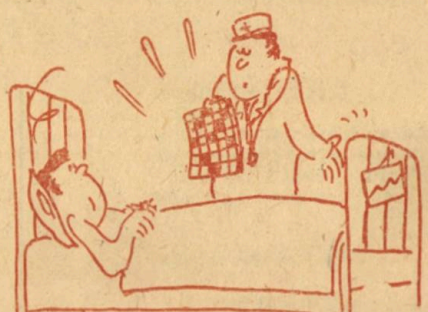

„Dacă nici asta nu-ți ajută"

„Fără cuvinte"

AL. CĂLINESCU: Pentru că ați început să glumiți, ce să facem și noi, decît să vă întrebăm: „unde ni sînt visătorii?".

AL. DOBRESCU: Articolul despre romanul polițist, să zicem că ar mai merge. Vă rugăm să treceți pe la redacție, pentru a ne lămuri cum se poate scrie, într-adevăr, un asemenea roman, fără ca el să fie criticabil.

IOAN HOLBÀN: Cu părere de rău, trebuie să vă facem cunoscut că ultimele douăzeci și nouă de exegeze asupra scriitorilor români încă în viață nu țin de sumarul nostru. Stilul fluent, elegant, atotcunoașterea subiectelor abordate ne face să vă invităm și la aniversările revistei care patronează Almanahul. Vă vom anunța în timp util!

LUCIAN DUMBRAVĂ: Ne întrebați dacă Ovidiu a scris versuri și la Murfatlar. Deși nu este decît un răspuns de rutină, vă informăm că pe vremea lui Ovidiu noi nu existam. Altfel, l-am fi tras de mînecă și către acolo...

N. V. TURCU: Adresa filosofului care trăiește în peșteră, de unul singur, și gîndește la fel, nu ne este cunoscută. Nu are nici cutie poștală, pentru că vrea să fie singur. Zicem, să-l lăsăm în pace! Gîndească, în peștera lui!

CORNELIU STURZU: Părerea noastră este că poezia vă avantajează. Parcă îl vedem pe un individ, cu numele Talent, care vă așteaptă la fiecare colț, gata să vă lovească în moalele capului. Este bine să vă feriți de indivizi dubioși. V-am propune să aveți încredere numai în oamenii pe care îi cunoașteți. Asta, Talent, este foarte periculos, dacă nu știi cum să te porți cu el; ca un Ianus, care, pînă nu-și face damblaua, nu te lasă în pace, doamne ferește!

GRIGORE ILISEI: Am dat telefon la Federație, așa cum ne-ați rugat. Ni s-a răspuns că arbitrii nu sînt coechipieri ai Politehnicii, că orice echipă de fotbal poate să trimită „în cîmp" (ce bine ar fi!) numai 11 jucători, cu posibilitatea de a fi schimbați chiar dacă se află în mare formă etc. (N-am înțeles, dacă jucătorii sau antrenorul, asta mai rămîne de văzut la fața locului). Asociația Scriitorilor din Iași confirmă prezența Dumneavoastră în juriul de premiere, considerînd că fără probitatea de care ați dăt dovadă de atîtea ori nu s-ar putea ajunge la marele adevăr.

CONST. CIOPRAGA: Stimate tovarășe profesor, ne așteptam de la Dumneavoastră la orice lucru frumos, dar ca să faceți observații asupra operei lui Al. Piru, ce-i drept cu acribia pe care trebuie să o recunoaștem, cîntîndu-i în strună, tocmai aici ni s-a oprit răsuflarea!!!

N. ȚĂȚOMIR: V-am răspuns și prin scrisoare: cu epigramele adresați-vă cenaclului „Flacăra Iașului", care a început să lanseze cele mai valoroase talente. Cît despre poeziile redactate în limba lui Publius Ovidiu Naso, sîntem total în acord cu Dumneavoastră. Trebuie să fie ceva de capul lor, altfel nu ni le-ați fi trimis spre publicare!

LUCIAN VALEA: Curios, dar adevărat! Ne trimiteți o bandă de magnetofon, cu precizarea că ea trebuie urmărită pînă la capăt! Ne-am formalizat și v-am ascultat pe toate pistele, și pe o parte și pe cealaltă, dar nu am găsit finalul. Nu cumva ați omis, din prea mare grabă, desigur, să ne-o trimiteți și pe a doua?

VIRGIL CUȚITARU: S-o credeți Dumneavoastră, că Hyperion, despre care faceți atîta caz, este o structură nefericită! Un proverb popular spune că fiecare doarme după cum își așterne. Asta, apropo de articolul de 250 pagini. Cît despre romanul pe care intenționați să-l dați gata, înainte de a-l da pe el gata ne-ați dat pe noi, cu promisiunile. Nu avem permisiunea să publicăm numai titluri, ci, cu îngăduință, fragmente, dacă se poate...

AL. PASCU: Este adevărat, sîntem oameni, dar totul are o limită! Din ce dosar ați mai scos și gogonata asta cu baba care în loc să vîndă leușteanul în piață, îl... tezaurizează?!?

VASILE CONSTANTINESCU: Am reținut faptul că sînteți emoționat chiar de la trimiterea celor trei sonete-parodie despre: Ion Țăranu, Paul Balahur și... V. Constantinescu. Cu emoție vă răspundem, mai ales că ne cunoaștem bine: dați-i zor, că aveți spor! Asta s-ar putea numi virusul contaminării!

LUCIAN VASILIU: Tot ce spune omul, spune... pe barba lui. Vă exprimați corect, chiar prea corect, aș putea spune, dar s-ar putea să o pățiți, ca și mine, de data asta!

Vicențiu DONOSE

Petru DIACONU: „Pasărea speranței"

• FELURIMI • FELURIMI • FELURIMI •

„O prietenă îl rugă într-o zi pe celebrul fizician și matematician Albert Einstein să-i dea neapărat un telefon a doua zi.

— N-ar fi bine să notezi numărul pentru că nu e prea ușor să reții 24361?

— Ba, dimpotrivă draga mea, — îi răspunde savantul; este compus din două duzini, la care adaugi pe 19 ridicat la pătrat.

• În 1727 Voltaire veni la Londra, unde găsi o atmosferă foarte ostilă Franței. Un grup de trecători care-l recunoscură, îl înconjurară strigînd: „Ucideți-l! Jos cu Franța". Scriitorul nu se intimidă și le răspunse: „Nobili englezi, vreți să mă ucideți pentru că sînt francez. Nu credeți că sînt destul de pedepsit că nu sînt englez?!".

Toți izbucniră în rîs și în felul acesta Voltaire fu salvat.

• O dată Victor Hugo călătorea în străinătate. La frontieră un jandarm îi completă biletul de liberă trecere.

— Cu ce vă îndeletniciți?

— Scriu, răspunde Hugo.

— V-am întrebat în ce fel obțineți mijloacele de existență?

— Cu pana, îl lămuri scriitorul.

Iar jandarmul își notă conștiincios în formular: V. Hugo, negustor de pene.

• Marele filozof german Immanuel Kant îl întîlni într-o zi pe un prieten al său, cam înaintat în vîrstă împreună cu o tînără, fată:

A doua zi îl întrebă:

— Este noua ta logodnică?

— Da! Răspunde acesta. Ce te miră cumva alegerea pe care am făcut-o?

— Alegerea ta nu! A ei!

În patru rînduri

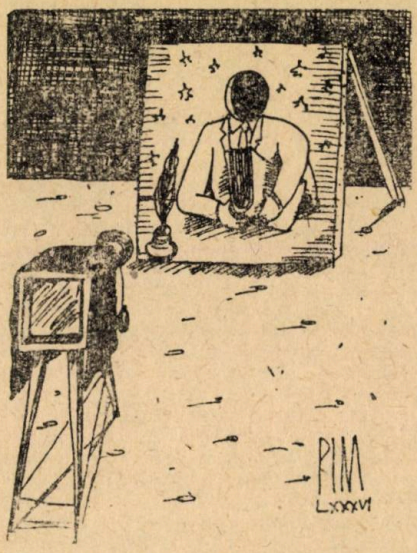

NEȘANSA

Infractorul le-a scăpat,
Nu e lucru de mirare :
El păzeau ieșirile
El ieși pe la intrare.

VÎNĂTOREASCĂ (pictorului ALIN GHEORGHIU)

Are o pușcă fermecată
Ce nu ratează niciodată
În cîte rațe el a tras
Toate în viață au rămas.

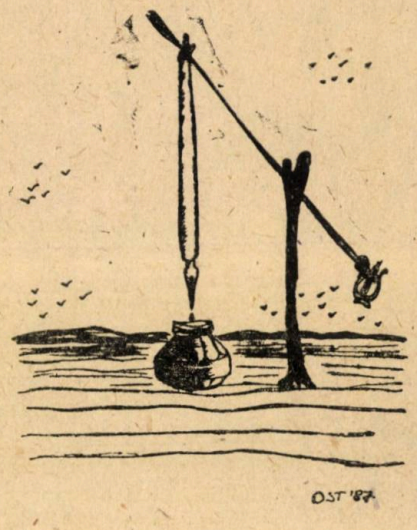

UNUI DALTONIST

Culorile îl obsedează,
Se gîndește : nu cumva,
Cînd pe verde traversează,
Să nu-l vadă cineva.

POETULUI AL. CĂPRARIU
— autorul poeziei „Greșeala"

Încearcă mulți să se ferească
Ca-n viața lor, să nu greșească
Și totuși unii se înșeală
Că mai comit cîte-o „greșeală"

PICTORULUI TEODOR BOTIS — autorul tabloului „Mal stîncos"

M-am uitat de sus în jos
La tabloul „Mal stîncos"
Și de-atent cît am privit
Vă spun drept, c-am obosit.

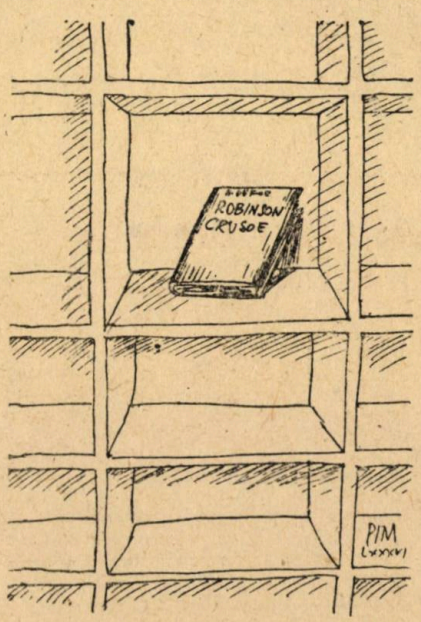

SFATUL MEDICULUI

Să nu fumați, nu-i sănătos,
Cei ce fumează mult se duc...
Spunea un doctor serios
Trăgînd mereu dintr-un trabuc.

UNUI MICROBIST

Duminică batem precis
Deși nu ghicesc și scorul
Și-atunci soția l-a trimis
Să mai bată iar covorul.

Gheorghe **GROSU**

DUMITRU FOCA

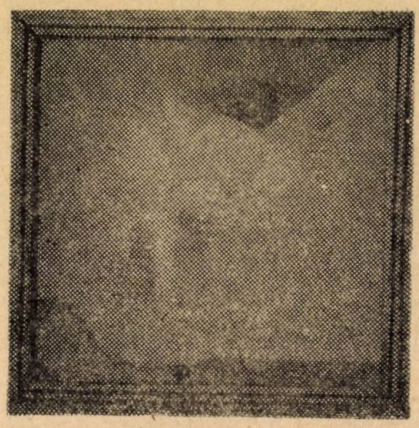

„Deltaplan în zbor"

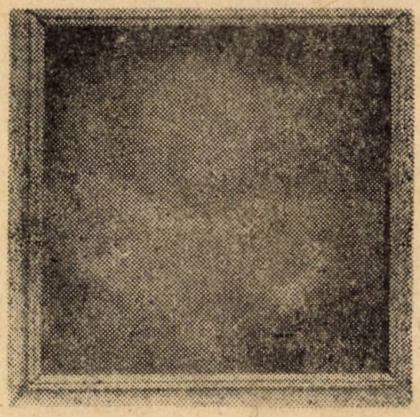

„Icar"

„Astrală"

„Amurg"

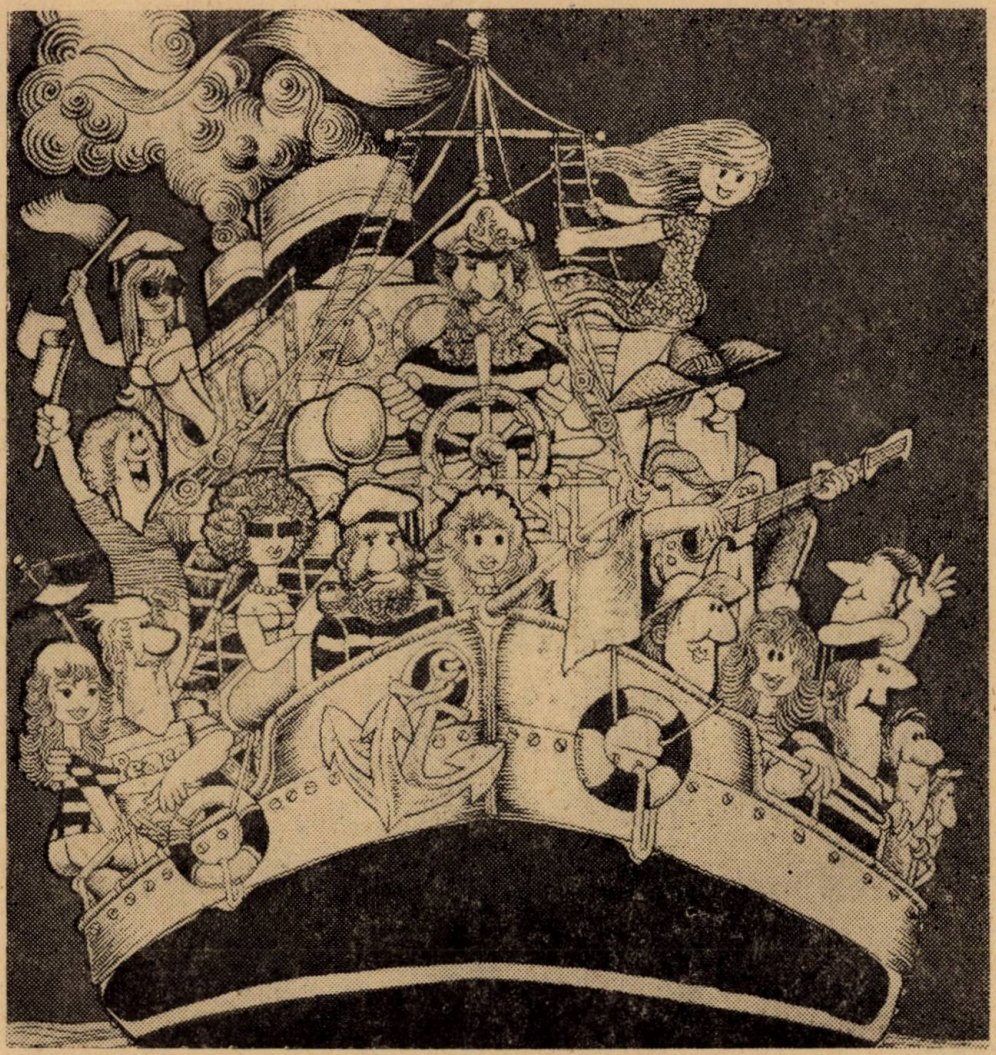

AMALGAM

România în enciclopedia armeană

„Răsfoind enciclopediile lumii", iată titlul unui articol apărut în precedenta ediție a Almanahului oferit de „Convorbiri literare", care mi-a sugerat scrierea rîndurilor de mai jos. Am dorit să completez informațiile cu privire la acest prețios instrument de cultură al omului modern, semnalînd recenta editare la Erevan a „Enciclopediei Armene", care oferă, între altele, cititorului armean de pretutindeni o imagine a străvechilor relații existente între poporul român și cel armean, precum și informații cu privire la țara noastră.

Apariția, începînd din anul 1974, a primei „Enciclopedii Armene", editată de Academia de Științe a R.S.S. Armene, constituie un eveniment fără precedent în viața spirituală a acestui popor.

Literatura armeană de informare științifică a luat naștere în secolul al V-lea, socotit de istoriografi drept „secolul de aur" al culturii armene. Mesrop Maștoț crease în anul 405 alfabetul armean, astfel încît de pe vremea aceea, cît și în secolele următoare, oamenii de știință și cultură armeni au conceput un număr considerabil de lucrări, contribuind la răspîndirea cuceririlor spirituale din diferite epoci. Avînd un caracter enciclopedic, operele lui Movses Khorenați (sec. V), Anania Siracați, Movses Caghancatvați (sec. VII), Grigor Maghistros (sec. XI), Mekhitar Herați (sec. XII), Stepanos Orbelian, Vardan Arevelți (sec. XIII), Grigor Tatevați și Amirdovlat Amasiați (sec. XV), precum și ale altor autori de seamă medievali, care oglindeau nivelul cultural universal al epocii, prezintă și în zilele noastre informații de mare valoare, bogate din punct de vedere științific.

Numai în ultimele două secole și jumătate circa 400 de dicționare în limba armeană, apărute în diferite părți ale lumii, au precedat actuala „Enciclopedie Armeană". Amintesc că primul dicționar cu caracter enciclopedic a apărut în 1749 la Constantinopole. De asemenea, nu este lipsit de interes să semnalez că în 1938, la București, a fost publicat un asemenea dicționar enciclopedic, redactat de orientalistul Mertici Bodurian. În Armenia Sovietică, primele încercări de realizare a unei enciclopedii în prima jumătate a deceniului al patrulea nu s-au încununat de succes, astfel încît au rămas lucrări de referință și s-au folosit pe scară largă doar dicționarele redactate de Agemian, Abeghian și Malkhasian.

Se preconizează ca actuala „Enciclopedie Armeană" să aibă douăsprezece volume, din care unul să fie consacrat exclusiv R.S.S. Armene, iar un altul pentru completări, indice de nume și toponimice. Autorii intenționează să abordeze 50 de mii de titluri, oferind în fiecare volum în jur de 1 500 de ilustrații — fotografii în alb-negru și în culori, hărți, grafice etc.

În cele zece volume cîte au apărut pînă în prezent, într-un tiraj de 100 de mii de exemplare (format mare), sînt abordate teme din toate domeniile cunoașterii umane. Ne bucurăm să semnalăm apariția a peste 150 de titluri cu tematică românească, dintre care aproximativ jumătate sînt redactate de istoricul Suren Kolangian, originar din România, consacrat de circa trei decenii, cu o lăudabilă pasiune, studierii istoriei relațiilor româno-armene, care acoperă o perioadă de aproape un mileniu.

Cum era și firesc, Moldova este prezentată în această enciclopedie la loc de cinste, dat fiind că armenii care s-au risipit în lume după căderea regatului armean de la Ani (1405) și al celui din Cilicia (1375), au ajuns în această ospitalieră provincie istorică a țării noastre, unde și-au găsit adăpost și recunoaștere din partea domnitorilor vremii. Numeroase date marchează momente din istoria principatului Moldovei, începînd cu secolul al XIV-lea, în vremea lui Bogdan Vodă I și pînă în 1859, în momentul unirii cu Țara Românească. Un loc de seamă este acordat domnitorilor Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Ioan Vodă Potcoavă, Ioan Vodă Viteazul, precum și Dimitrie Cantemir. Se semnalează că „Istoria imperiului otoman" — capodopera lui Dimitrie Cantemir, care i-a adus în 1714 titlul de membru al Academiei de Științe din Berlin, a fost tradusă și în limba armeană, fără să fie însă, din păcate, tipărită pînă în prezent. Cum Dimitrie Cantemir a fost în Caucaz și în Armenia, se arată că în operele sale „Descrierea Moldovei" (1769—1770) și „Despre zidul caucazian" (1726) autorul s-a referit adeseori la armeni și la Armenia, oferind, mai ales, numeroase informații cu privire la armenii din România. De asemenea, autorul articolului menționează că unele din melodiile compuse de Dimitrie Cantemir au fost prelucrate ulterior și puse pe note de compozitorul armean Baba Hamparțum de la Istanbul și salvate astfel de la dispariție. La bibliografia folosită de Suren Kolangian este citat și volumul monografic „Dimitrie Cantemir" publicat în 1973 de prof. dr. Virgil Cândea la București.

Un amplu articol este consacrat lui Manuc Bey (Mirzaian) și rolului pe care l-a jucat el în istoria Moldovei.

Trecînd la epoca modernă, vom aminti că „Enciclopedia Armeană" acordă locul cuvenit unui număr însemnat de cărturari, dintre care Mihail Kogălniceanu, Gheorghe Asachi și Nicolae Iorga s-au ocupat, de-a lungul activității lor prodigioase de armeni, manifestînd o simpatie deosebită față de aceștia. Dacă Mihail Kogălniceanu s-a socotit un prieten al armenilor, Gheorghe Asachi a fost cel care, în tipografia sa „Albina", a editat primele abecedare în limba armeană din țara noastră, iar savantul Nicolae Iorga, printre multiplele sale preocupări, a acordat o deosebită atenție cercetărilor în domeniul armenologiei, publicînd totodată traduceri din lirica armeană medievală și modernă.

Un discipol al renumitului savant român a fost și orientalistul armean H. Dj. Siruni (1880—1971), care de-a lungul activității sale s-a ocupat îndeaproape de istoria comunității armene din Moldova și a fost primul traducător din limba română al versurilor lui Mihai Eminescu (1939).

De altfel, lui Mihai Eminescu îi este consacrat un amplu articol în „Enciclopedia Armeană", în care afară de amintita traducere a lui Siruni se semnalează și traduceri ulterioare publicate în Armenia Sovietică de către poetul Gurghen Borian în 1964 și 1974.

Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Garabet Ibrăileanu și Mihail Sadoveanu, precum și compozitorii Ciprian Porumbescu și George Enescu își ocupă și ei locul cuvenit în galeria marilor creatori români.

În ceea ce privește toponimicele, „Enciclopedia Armeană" se ocupă, între alte orașe românești, de Iași, Suceava, Botoșani, Bacău, Bîrlad, Roman, Galați, ca centre importante, în care de-a lungul timpului au existat puternice colonii armenești, cu intensă viață spirituală.

Așteptăm cu interes și apariția celorlalte volume ale acestei monumentale enciclopedii, care vor întregi nu numai ansamblul cunoștințelor umane, dar vor aduce cititorului armean și alte teme românești.

Madeleine KARACAȘIAN

A. Podoleanu : „Două ulcele"

Oameni cu memorie ieșită din comun

Istoria omenirii a consemnat, de-a lungul mileniilor, indivizi cu memoria prodigioasă care prin capacitatea de asimilare a creierului, s-au detașat net de semenii lor. Despre filozoful roman Seneca, bunăoară, se spune că putea să repete, foarte ușor, peste 2 000 de cuvinte, neavînd vreo legătură unul cu altul, și aceasta în condițiile în care le auzea rostite o singură dată. La rîndul lui, K. Fr. Gauss (1777—1855) renumit astronom, fizician și matematician putea spune din memorie primele zecimale ale tuturor logaritmilor, iar alt matematician — englezul John Wallis (1616—1703) — să extragă, în minte, rădăcina pătrată a unui număr de 53 de cifre.

Performanțe similare i se atribuie și matematicianului și fizicianului elvețian Leonard Euler (1707 — 1783) capabil să rețină primele șase puteri absolut tuturor numerelor pînă la o sută. O memorie de-a dreptul prodigioasă se afirmă că a avut și marele poet german J. W. Goethe. Primele argumente: la vîrsta de 8 ani, Goethe învățase foarte bine în paralel — latina, franceza, italiana, engleza și aceasta în condițiile în care, în același timp, mai lua lecții de pian, flaut, violoncel.

Printre oamenii cu memorie ieșită din comun și, în plus foarte precoce, figurează muzicieni celebri ca: I. S. Bach, G. F. Haendel și W. A. Mozart, marele pianist și compozitor Fr. Liszt etc.

Se cuvine spus că și George Enescu se bucura de o memorie remarcabilă, între altele el putea să reconstituie din memorie o bună parte din literatura muzicală clasică; opere, simfonii, sonete etc.

Și o ultimă performanță; celebrul arheolog german H. Schliemann a învățat limba engleză în 6 luni, iar limbile: olandeză, portugheză, spaniolă, italiană, în cîte o lună și jumătate, iar N. Iorga limba... turcă pentru a se descurca într-un discurs oficial, într-o noapte...

Laurențiu TUDOSIE

anecdotă

Caragiale primi într-o zi vizita unui june dramaturg, care vroia să-l consulte cu privire la ultima sa lucrare, o tragedie în cinci acte, scrisă în versuri. Junele pentru a cîștiga bunăvoința autorului, aduse prevăzător și cîteva sticle cu vin vechi. Cum începea lectura unui act, deschidea o sticlă. Dar cînd ajunse la ultimul act, Caragiale îl opri:

— Măi, interesant, vin mai ai?

— Mai am o singură sticlă!

— Ad-o încoace! Scoate dopul și lasă dracului „opul" că-mi strică toată dispoziția.

AVRAM D. TUDOSIE

Viorica Toporaș: „Flori"

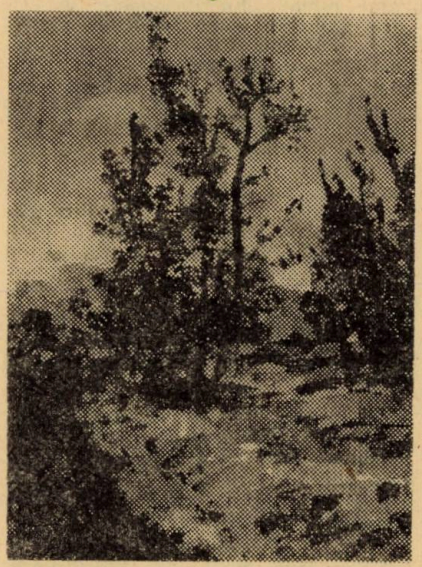

Viorica Toporaș: „Peisaj"

știați că...

...Mirajul constă în prezența ochelarilor de cal direct pe creier?

...Întrebată care sînt avantajele cubului, sfera spuse: are prea multe fețe. Întrebat de avantajul sferei, cubul preciză: nu știi niciodată unde îi este obrazul?

...S-a găsit antidotul împotriva lenei? Este un extract din creier de furnică care se administrează după fiecare cincisprezece minute de stat degeaba.

...Ideea unui pat rabatabil pentru bolnavi a pornit de la Patul lui Procust?

...Un cercetător a descoperit componența curajului? el ar fi alcătuit nouăzecișinouă la sută din frică și una la sută reținere.

...Inoculîndu-se șoarecelui un extract din tiroidă de elefant, se remarcă apariția în cîteva zile a unei trompe de cîțiva centimetri? Descoperirea contribuie la prevenirea pierderilor cauzate de rozătoare.

...O astronavă canadiană a descoperit boabe de porumb pe planeta Marte? se crede că ele reprezintă resturi ale unui prînz la care au participat trei extratereștri după ce în prealabil au vizitat Terra!

...După zece ani de cercetări un arheolog a găsit explicația absenței casierilor în Comuna primitivă? „Nu existau bani pe vremea aceea" afirmă el. A fost propus pentru premiul Nobel.

...Proverbul „Calul de dar nu se caută de dinți" provine de pe vremea Calului troian cînd aceste animale erau suspectate de a conține soldați?

...Un copil de trei ani din India — Rahim Kali — a scăpat de un tigru care l-a surprins jucîndu-se în grădină, strecurîndu-i-se printre dinți?

...Everestul măsoară mai puțin de la vîrf spre bază decît de la bază spre vîrf? Aceasta este părerea unui om de știință vest-german iar cauza ar fi greutatea cu care apasă aerul asupra celui care efectuiază această măsurătoare.

P. LUIGI

Ștefan Hotnog: „În grădină"

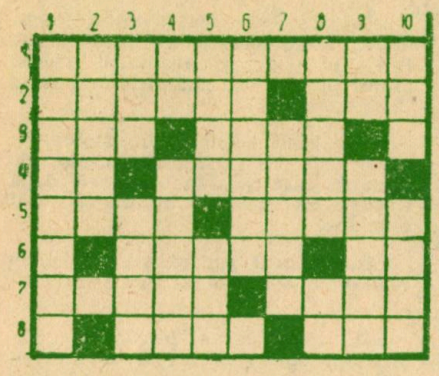

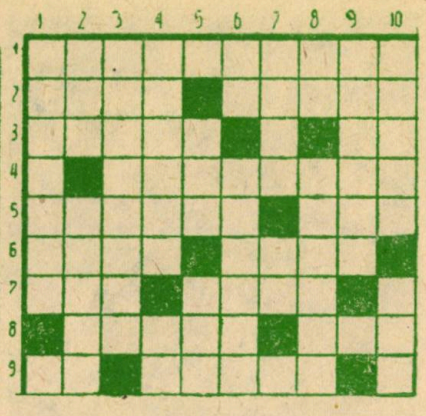

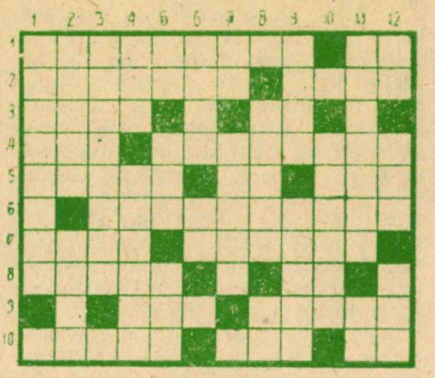

TOPÎRCEANU

ORIZONTAL : 1. Parodie după M. Codreanu, scrisă în 1911 ; 2. „Balada...", care alături de cea a chiriașului grăbit, a călătorului, a popii din Rudeni etc. au constituit un gen caracteristic poeziilor lui Topîrceanu — „Trec..., trec lunile în goană..." din celebra baladă apărută în 1910 (neart.) ; 3. Localitate în Portugalia — Șmecherie ; 4. Nete ! — ...Cazimir, poetă ieșeană, prietena de o viață a lui G. Topîrceanu ; 5. Orășel în S.U.A. — Creastă ; 6. Gen de poezie în care Topîrceanu a scris frumoase parodii — Posed ; 7. Porție — Nume masculin ; 8. Pe scena teatrului din acest oraș a prezentat Topîrceanu „Bacilul lui Koch", conferință umoristică în versuri — „Cad din... mărgăritare", primul vers din „Noapte de iarnă".

VERTICAL : 1. Poezie scrisă de Topîrceanu în 1920 ; 2. Cele de mai, de august, de toamnă, de iarnă și-au aflat în Topîrceanu un mare cîntăreț ; 3. A iradia pe jumătate ! — Armate ; 4. Maiorescu Titu — A alina ; 5. Acest (pop.) — Localitate în Spania ; 6. Caracteristice ; 7. Om decăzut (rar, pl.) ; 8. A adera — Înțeapă, ca o ironie a poetului ; 9. „S-a-ntîlnit... pui de cioară / C-un bîtlan de baștină", spune Topîrceanu — „Migdale...", volum de versuri apărut în 1928 ; 10. Ușor — Sentiment pe care poetul îl cîntă cu multă sensibilitate („Noapte de toamnă", „Romanță" etc.).

Dicționar : IPA, TIOG, NES.

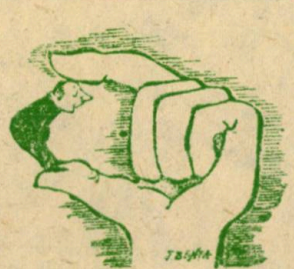

Caricaturi de T. BENȚA

GARABET IBRĂILEANU

ORIZONTAL : 1. Bardul de la Mircești, a cărui operă a făcut obiectul cercetărilor lui Garabet Ibrăileanu ; 2. Ibrăileanu le-a studiat cu multă atenție, mai ales la versul eminescian — Cunoscut scriitor rus, citat în opera lui Ibrăileanu ca model de înaltă realizare artistică ; 3. Comedie satirică de Al. Kiriței (neart.) — Minulescu Ion ; 4. Indispensabil ; 5. Pentru totdeauna ,așa cum va rămîne numele lui Ibrăileanu în critica literară românească (fem.) — Soția lui Dan, din romanul cu același nume de Al. Vlahuță, roman despre care Ibrăileanu a spus că „are o mare valoare, reliefînd multe infamii mascate ale clasei noastre stăpînitoare cu pretenții de civilizație și cultură" ; 6. Spusă — Vîsle ; 7. Se ocupa cu transportul — Lucrări de doctorat, ca și cea a lui Ibrăileanu intitulată „Opera literară a domnului Vlahuță" (sing.) ; 8. Ibrăileanu pentru „Adela" — Nu se mișcă ; 9. 1906, cînd a apărut revista „Viața românească", al cărei secretar de redacție a fost Ibrăileanu pînă în anul 1933 — Tovarășa de viață a lui Ibrăileanu.

VERTICAL : 1. Mare poet român, colaborator apropiat al criticului ; 2. Nume de fată — Atribuț acordat de Ibrăileanu lui L. N. Tolstoi ; 3. Luceafăr al poeziei românești, a cărei operă Ibrăileanu o cunoștea pe dinafară ; 4. Vioară (fig.) — În teorie ! ; 5. Nae, sucit ! — Țesătură ; 6. Cu ață ! — Toți colaboratorii țineau seama de cea emisă de Ibrăileanu ca fiind foarte competentă ; 7. Diminutiv feminin — În azbest ! ; 8. D. Horia — Uitată (fig.) ; 9. „Neamul șoimărești-lor", „Concert din muzică de Bach" etc. ; 10. Apărută — Spre el s-a îndreptat simpatia lui Ibrăileanu, prezentînd în 1907, în „Viața românească", materiale cu un bogat conținut social.

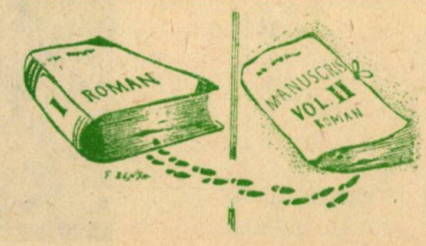

LA „VIAȚA ROMÂNEASCĂ"

ORIZONTAL : 1. Colaborator la „Viața românească", fermeca cu deosebire pe Ibrăileanu prin minunatul dar de a evoca trecutul și de a zugrăvi natura — În poezie ! ; 2. Îngrijesc de apariția operelor — Națiune ; 3. Paginile revistei „Viața românească" au constituit un cadru favorabil publicării acestora (sing.) — În citadelă ! ; 4. Articol — Pentru ei „Viața românească" publica cele mai reprezentative „bucăți literare" ; 5. Inspiră sentimente de venerație — I. Rosetti — Copac ; 6. Autorul volumului „Strofe alese", despre care criticul Ibrăileanu a scris o cronică literară, scoțînd în relief toate laturile acestui talent puternic și original ; 7. Împrejmuire — Una din mănăstirile vizitate cu prilejul excursiilor organizate de membrii cercului „Viețîi românești" ; 8. Asamblează două piese — În literatură ! ; 9. Ramură (poet.) — Necruțător, cum era G. Ibrăileanu cu cei ce atacau prestigiul revistei ; 10. Preocupări obsedante — 1906, care a marcat apariția primului număr al revistei „Viața românească" (pl.) — În manuscris !

VERTICAL : 1. Autorul cărții „Amintiri de la Viața românească", care a scris minunate pagini despre fondatorii și colaboratorii prestigioasei reviste ; 2. Eroina din romanul cu același nume al lui G. Ibrăileanu — ...Vodă (fostă Golia), stradă din Iași ; 3. Funcție îndeplinită de C. Stere și Paul Bujor la revista „Viața românească" ; 4. Tos (anagr.) — Sînt distribuite în piesele de teatru ; 5. În volum ! — Prima parte din cuplaj ! — Căzi ; 6. Adela, Ion, Nicoară, de exemplu — Poftim ; 7. A. Ionescu — ...Frumos, locul unde s-a născut G. Ibrăileanu ; 8. Aproximativ — Pe strada Traian ! ; 9. Așa cum era grupul de intelectuali din jurul revistei — Gen literar (pl.) ; 10. Lămpi primitive ; 11. A susține, a sprijini, ceea ce a făcut cu multă demnitate Ibrăileanu la „Viața românească" — Raicu Rion, unul din cei mai buni prieteni ai marelui critic ; 12. Capitalul cel mai prețios — Nume masculin — Fluviu în Asia.

M. BUSUIOC

aforisme

■ S-au aplecat atît de mult asupra problemei încît alunecînd, o sparseră.
■ Cuvîntul e o şopîrlă. De cele mai multe ori rămîi în mînă doar cu o coadă.
■ Se îndepărtă atît de mult de el însuşi, încît fixă întîlnirea la telefon.
■ Deviza lui era : zis şi plecat.
■ După ce îşi luă zborul, începu să sape.
■ Înşiind din cuşca fiarelor, dresorul îşi închise cuvintele înăuntru.
■ I s-a spus că are nasul între ochi şi s-a simţit jignit.
■ Se miră că Ecuatorul nu are trecere pentru pietoni.
■ M-am hotărît îşi spuse. Şi amînă pe mai tîrziu.
■ Se ridică atît de sus, încît ajunse cu mîinile la propriile-i picioare.
■ „Mă bizui pe tine" îi spuse elefantul şoricelului.
■ Interviul zilei luat melcului : „curajul este arta de a merge încet".
■ Pe unii Cupidon nu-i loveşte cu săgeata ci cu leuca.
■ Îi era atît de greu să se depăşească încît îşi puse piedică.
■ „Plec pentru totdeauna" îi spuse ea. Şi-i lăsă numărul de telefon.
■ La inventar i-au ieşit două măşti în plus. Erau ale lui.
■ Specialitatea bucătarului era întîrzierea ospătarilor.
■ Uneori, mi-aş da mîna întreagă pentru un deget.
■ Şlefuindu-se, a rămas doar praful.
■ Întorcîndu-se, fiul risipitor îi arătă mamei suma cîştigată la Loto.
■ Prăbuşindu-se în prăpastie, se salvă agăţîndu-se de strigăt.
■ De pe cîmpul de luptă aducea Victoria. Fiind prea mare, o tîra prin praf.
■ Îi dădu bună dimineaţa. Apoi scoase pumnalul.
■ După ce îşi plăti toate datoriile, rămase şi fără personalitate.
■ O viaţă a luptat să se cucerească. Atunci cînd a reuşit, totul era în ruine.
■ Era atît de isteţ încît uită cum arată inteligenţa.
■ Făcîndu-şi inventarul şi descoperindu-şi lipsurile se mîtui.
■ A naufragiat într-o altă iubire.
■ Curiozitatea este o obişnuinţă brusc interesată.
■ Ahile ar fi trebuit să-şi amputeze piciorul la care avea călcîiul vulnerabil.
■ Ca să n-o mai vadă, îşi astupă urechile.
■ Cercetîndu-se, nu observă nimic. Se uitase prea adînc.
■ Aveau nevoie de zbor, : erau viermi.
■ Un cuvînt e o piramidă. Deasupra lui nu mai încap altele.
■ Între două genii, nu poate exista decît o prăpastie.
■ A sili poezia „să vină", înseamnă a o accepta fără un ochi sau o mînă.
■ Dragostea lui avea un picior de lemn.
■ Nu a reuşit să ajungă în al nouălea cer, pentru că liftul era în „revizie".
■ Adevărata gîndire şi-o risipea calculînd cum să le arate celorlalţi că el gîndeşte.
■ Ferească Dumnezeu, spuse diavolul !
■ Calul de dar n-o fi cal troian ?
■ Mai sînt şi azi unii care trăiesc în butoaie, ca Diogene. Diferă doar motivele.
■ Îi era prea lene pentru a fi un leneş autentic.
■ Pentru a fi bine văzut, îi făcu şefului cadou o pereche de ochelari.
■ Trompetiştii obţineau succese, doar atunci cînd mîncau.
■ Ardea de nerăbdare. Şi se făcu scrum.
■ În Comuna Primitivă era şi cîte un sat mai dezvoltat.
■ Scria numai în consoane. Vocalele sunau a gol.
■ În brigada artistică iepurele primise rolul de Sisif pe motiv că avea picioarele din spate mai lungi.
■ Cucul a fost promovat ca director al oracolului.
■ Nu există modă mai conservatoare ca cea a pinguinilor.
■ Stinse lumina apoi se apucă de scris.
■ „La dracu" spuse ! şi se îndreptă spre Paradis...
■ Uneori mă gîndesc la bucuriile astea mărunte pe care le-aş da pe o mare nenorocire.
■ În semn de pace, cobrele îşi schimbară între ele veninul.
■ Nu avea nimic în comun cu cei din jur. În rest, era ca toţi oamenii.
■ Întinzîndu-se cît plapuma, deveni mult mai subţire ca ea.
■ După ce răpuse gazela, leul îşi scoase proteza pe furiş.
■ Anticii nu ştiau că trăiesc în antichitate.
■ Era genul de om care îşi combătea în public ideile sale ca fiind ale altuia.
■ Cucul pendulei se gîndeşte cum să-şi pună ouăle în alt cuib.
■ Nu mergeţi înainte fără oglindă retrovizoare.
■ Aveau atîte dureri încît îşi imaginau fericirea ca fiind una mai mică.
■ După ce cîntă de trei ori, cocoşul îşi ascunse ceasul.
■ Adam se gîndi, privind la Eva : „Să fiu atent altfel e în stare să mă înşele cu mine însumi".
■ Intră în inima ei fără să se şteargă pe picioare.

COLŢURILE SFEREI...

■ Proştii consideră subtilitatea o viclenie.
■ Era un om prevăzător. Mergea în vîrful picioarelor pentru a şi le feri de propriile călcîie...
■ După ce ajunse în vîrful piramidei, îl reteză. Pentru a sta jos.
■ Şi păsările îşi au... cîrtiţele lor !
■ Avea mult de furcă cu picioarele. Mereu i-o luau înaintea capului.
■ Se sperie atît de tare încît umbra îi fugi în partea... opusă.
■ De un an nu s-a întîmplat nimic. Dar am să schimb foaia. Şi citi şi cealaltă pagină.
■ Ajunsese pînă acolo încît mănuşile nu-i mai suportau... mîinile.
■ Avea ceva din zborul vulturului : ghearele !
■ Şopîrla e un subaltern ideal. Călcată pe coadă, îi creşte alta...
■ Avea nevoie acută de apropierea cuiva. Era hoţ de buzunare.
■ Predestinarea e o întîmplare care a luat-o înaintea altor întîmplări.
■ Îl dispreţuia pe omul acela pentru că îi aducea aminte de el...
■ Linia este efortul unui punct de a fugi de el însuşi...
■ Nimic de spus. Avea stofă băiatul : era croitor.
■ S-a închis în metaforă dar, încercînd să arunce cheia, o sparse...
■ Transferînd puţin din sîngele lui scorpionului, acesta din urmă a... murit.
■ Simţind că-l sîcîie gulerul cămăşii, crezu să ăsta e primul fior al dragostei.
■ Privindu-se în oglindă, îşi potrivi mai bine cuvintele.
■ Li se tociseră dinţii de atîtea vise...
■ Era atît de ocupat, încît cu el însuşi nu se întîlnea decît din întîmplare.
■ Pentru a fi sigur că nu va lăsa nici o urmă, îşi luă umbra în buzunar.
■ Singurul lucru bun pe care l-a făcut în viaţă, este că a murit.
■ Licuriciului îi place să creadă că stelele sînt fraţii lui mai mari.
■ Toţi săriră să-l ajute. În învălmăşeală, îl sufocară!
■ Şi mărăcinele se transformă în cenuşă. Dar n-a fost copac.
■ Avea o calitate, totuşi : se născuse.
■ N-am auzit niciodată de un şarpe ce s-a sinucis înghiţindu-şi veninul.
■ Avea atîta încredere în propria persoană încît nu ştia ce să facă cu ea.
■ Dumnealui iubea în pauzele dintre sentimente.

CURBURI

■ Cîrtiţele au votat primele pentru zbor.
■ Puricele din coama leului se crede aghiotant.
■ Dintre toate formele de cunoaştere, iepurele a preferat frica.

Luigi PUIU

apropouri

Unor babe = S-a aprobat : sînteţi programate în primele zile din martie !
Unui balcon = Nu umbla cu dedesubturi la vedere !
Unui cizmar = Nu-ţi bate cuie în talpă !
Unor chibrituri = Să vă rămînă de cap !
Unui cîntar = Nu fura, că se pedepsesc şi complicii !
Unui coate goale = Nu mai purta mîneci scurte !
Unui contraamiral = Împacă-te cu amiralul !
Unei cataramе = Fără găuri în plus la dat drumul : dar nici la strîns !...
Unor comisii = misii !
Unui compas = Compasiune
Unei curci = Degeaba ! Ca „atenţie" e preferat soţul dvs. !
Unui deget = Cum de-ai pierdut verigheta scoasă ?
Unui doctor docent = Cereţi părerea medicului.
Unor dopuri = Care-i pentru gît ?
Unei dudui = Nu mă dudui !
Unei ducese = Duce (te-ai !)
Unui dentist = Pune-mi te rog, placa preferată !
Unui demon = Lua-te-ar dracu' !
Unor Eve = Frunze mai lungi !
Unui filatelist = Cum de ai un cap de... bour ? !
Unei fantome = Cînd te găsesc la serviciu ?
Unui frînar = Ocupat. Încercaţi la C.F.R.
Unui figurant = Doar la teatru mai ţine figura !
Unei fotografii = Te-ai învechit, dar tot tînăr mă păstrezi !

Unei gişte (corpolente) = Scumpo ! ! !
Unei garderobe = Ascunde şi păstrează numai haine dezbrăcate !
Unui gardian = Puşcăria te mănîncă, pînă la... pensie !
Unui geam = Nu-mi vorbi fără perdea !
Unor gărgăuni = Cap !
Unei gogoaşe = Plăcintă e totuşi mai plin de conţinut !
Unor gaiţe = Zburaţi ! (din casele noastre !)
Unei girafe = „Capul plecat..."
Unui hectar (cu recoltă slabă) = Ha !... Ha ha ha!
Unui huligan = „Mulţi ani !"... Acolo !...
Unui iepure = Singura scăpare-i fuga-n dublu exemplar !
Iubitei = Mi te-am făcut nevastă, ce mai vrei?!
Unei ilustre = Ce vrei să ilustrezi ?
Unui leneş = Slujbă la... stat !
Unui lanţ = Ce cauţi tu aici la starea civilă ? !
Unui lăcătuş = Descurcă-te cu pilele pe care le ai !
Unei groape cu lei = Suma mă interesează !
Unei minute = De un ceas te-aştept !
Unui mim = Fă-te şi tu că faci ceva !
Unei măsuri = Vai ce mă doare capul : şi aseară te-am pierdut !
Unei manichiuriste = Poţi cere mîna şi bărbaţilor necunoscuţi !
Unei moaşe = Cum ? Şi pruncul ăsta-i tot poet ? !
Unui melc = Nu-ţi băga chiriaşi în casă ! Ţi-o spune Stan Păţitul
Unei menghine = Strînge-mă măcar tu cu toată dragostea !
Unui miop = Post de ghid la O.J.T. Brăila
Unor măgari = Urcarea la coborîre-i interzisă !
Unei metrese = Un metru. De lemn !...
Unei nuci = Perete potrivit.
Unui ospătar = Cele bune să se-adune. Fără dată !
Unui pumn (violent) = Altă dată te purtai şi tu mai... palmă !
Unui plop = Cum stai cu recolta de... pere ? !
Unor purici = Fiţi şi voi mai săritori la nevoie(cînd vor să vă prindă !)

Costache PLĂCINTĂ

Proverbe şi cugetări africane

■ A fi pentru progres nu înseamnă că trebuie să renunţăm la toate vechile tradiţii.
■ Nu rasa face pe om, nici culoarea pielii.
■ Făcea parte din oamenii aceia care se tem de iubire, tocmai pentru că aşează iubirea pe cele mai înalte piscuri.
■ Nimeni nu ştie dacă o nucă este bună sau rea pînă n-o sparge.

SEMBEN USMANN

■ Oricît de mic e acul, găina să-l înghită nu poate.
■ Veninoasa broască se zbenguie în faţa bucătarului.
■ Două sute de ace nu fac o sapă, nici două sute de stele, o lună.
■ Părului alb de albinos nu-i poţi da culoare.

PROVERB YOUROUBA

■ O binefacere nu este niciodată pierdută.
■ Prietenia ajută buna înţelegere.

PROVERB IMERINA

■ Cel care spune la revedere, nu ştie oboseala drumului.
■ Dacă părul alb ar fi semn de bătrîneţe, nimeni nu ar fi mai bătrîn decît mielul alb.

PROVERBE MINYANKA

■ Vălul inimilor se destramă atunci cînd inimile se privesc în faţă.

PROVERB BERBER

■ Înţelepciunea nu este un medicament pe care poţi să-l înghiţi.

PROVERB ACHANTHI

■ Ştiinţa este asemeni trunchiului unui baobab, pe care o singură persoană nu poate să-l cuprindă.

PROVERB PEUL

■ Ochii merg acolo unde nu vor, dar picioarele nu merg niciodată acolo unde nu vrei să mergi.

PROVERB PEUL

■ Nu devii iute dacă te freci cu piper, şi nici bun dacă te ungi cu miere ; faptele tale sînt bune sau rele.

PROVERB MALGAŞ

■ Bărbatul este un fluviu, femeia, un lac.
■ Orice bărbat are ziua lui de cumînţenie, şi orice femeie ziua ei de afurisenie.

PROVER MALAEZ

Traducere şi selecţie de
Viorica UNGUREANU

PARODII

Petre Stoica:
SUB UN TAVAN CU AMORAȘI

Cerul, un tavan cu amorași
Într-un hotel de duzină
Și la intrare o limuzină
Cu o șoferiță ce-ntr-un paneraș

Așează norii pentru trimis la spălat
La o curățătorie chimică —
Și despre divina ei mimică
Un student ia note (cu scris cifrat).

Iar pe trotuarul de macadam,
Deghizat în detectiv amator,
Cu papion și țilindru pășește Adam

În pasul lui obișnuit: Hop! Hop!
Căutînd în urma unui compresor
Un cui de dinainte de potop.

Mihai Beniuc:
PROPRIETAR DE MĂR CU GARD

Știu șapte limbi și era gata-gata
S-o-nvăț și pe a noua, dar la Cluj
Treapta „muscă"-n sportul cu mănuși
Nu se preda în facultăți la data

Cînd eu voiam cu metrul să măsor
În adîncime Iliada; Bine,
Mi-am zis atunci, fii liniștit că vine
Și vremea ta ca brav pomicultor

Cînd pe asfaltul unui bulevard
Vei fi proprietar de măr cu gard,
Cu fructe cît un pumn, miciuriniste —

Apoi cu-un vers duios slăvi-voi arta:
„Cînd voi izbi o dată eu cu barda..."
Condeie tinere, fiți optimiste!

Vasile Constantinescu:
POEM FĂCUT ÎN EPRUBETĂ

Cu Diogene — zeul din butoi —
Am fost colegi de doctorat un pic
Făcînd naveta între Carul Mic
Și-Academia din Hârlău. Cu noi

Din cînd în cînd venea cu bucurie
Și Don Quijote cel care a scris
Ce preț are fasolea-n paradis.
„Cum să ghicești destinul pe chelie"

E un volum de versuri genial
Ce-mi va aduce-un premiu mondial
În anul 2000, cînd o cometă

Cu coadă, rătăcind prin univers,
Se va opri ca să-mi admire-un vers
Dintr-un poem făcut în eprubetă.

George Țărnea:
SERENADĂ LA TELEFON

Venii cu-o serenadă în tremollo,
Dar să dau drumul vocii n-am curaj,
Că locuiești la ultimul etaj
Și nu mă țin bojocii pîn-acolo.

Mai bine-am să ți-o zic la telefon
Și-ai s-o asculți, iubita mea focoasă,
Chiar și atunci cînd soțul e acasă
Și doarme în pantofi și în palton.

Poți s-o asculți plîngînd de bucurie
În vreme ce tai ceapă la bucătărie
Și-ți garantez că numai noi vom ști-o.

Iar dacă nu ți-o place, altădată
Să ai norocul de a-ți fi cîntată
De soțul tău. Și-acum salut. Adio!

Adrian Păunescu:
IUBIȚI-VĂ PE TUNURI!

Iubiți-vă pe tunuri! În stil maraton.
E timpul ca și dragostei eterne
Să-i conferim dimensiuni moderne,
Nu ca-n albume vechi de pension.

Se pot împrumuta de la muzeu
Cu ora sau cu noaptea — după voie;
Nu ca bătrînul Noe-ntr-o canoe
Cînd se ferea de nu știu care zeu.

Dacă iubirea are spirit pur,
Pe țeava tunurilor e, vă jur!
În ritmuri folk de la casetofon.

Iar cînd îndrăgostitul e poet,
Va sta la loc de cinste pe afet.
Iubiți-vă pe tunuri, vă ordon!

Nicolae Dragoș:
GRÎU-I STRAȘNIC, NU-S PROBLEME

Grîu crescut pînă la brîu,
Uneori și mai sus încă —
Al său spic să nu-l ajungă
Ciorile de peste rîu.

Și pegasul șade demn —
Adică voios ca mine,
Că-l întrec în înălțime
Spicele. Și îi fac semn:

Hei, divinule cu pene,
Să nu urci prea sus în zbor,
Că te schimb cu un tractor

Avînd mai mulți cai putere —
Și m-ascultă în tăcere...
Grîu-i straşnic. Nu-s probleme!

Dan Verona :
CÎNTEC PENTRU SACOȘA MEA

Niște mere, niște pere, niște prune —
Dragi îmi sînt cînd ale mele sînt
Și cu dor adînc am să le cînt,
Fiindcă sînt zemoase și sînt bune.

Orice prună, ceapă sau păstaie
De fasole — sînt ceva suprem
În sacoșă, dacă le avem
De la mama soacră fără de bătaie.

N-am rîvnit vreun măr în nici o seară
De la cea cu care sînt vecin de scară,
Deși-ar fi grozavă la un briuleț —

Însă are-un soț ce (toată lumea știe)
Îmi dă „Bună ziua !" cu prietenie,
Și-mi văd doar de mărul meu — chiar pădureț.

Nichita Danilov :
SPAȚIU ÎN FORMĂ DE ȚINTAR

Pe un țintar, în colțul stînga sus,
Stă blîndul Iezechil cu capu-n jos,
Iar de-ale lui mustăți ținîndu-se frumos
Este Enoh, la rîndu-i suprapus

Pe umerii cei lați ai lui Pahnute
A cărui mînă dreaptă s-a-ncleștat
Pe ceafa lui Sisoe, ce-i legat
(Fiind cu mîinile pe bolovan pierdute)

De burta mare-a Sfinxului cu-o ață,
Iar de la el în sus, cu capu-n ceață,
E Trismegistul, iar mai sus c-un loc

Stă Eremia dîrz, al oiștii simbol,
Apoi urmează un patrat ce-i gol.
Și-n mijloc : Zarul. Vă invit la joc !

Ion Beldeanu :
HIDROCENTRALĂ SOLARĂ

Raza dimineții e perpendiculară
Pe blocul în care eu locuiesc,
De aceea din toate manuscrisele cresc
Șerpi cu clopoței — și chiar o bizară

Sirenă cu coadă de pește. Și-am fost
Pentru explicarea acestor mistere,
La un Centru de calcul dotat cu haltere
Unde mușchi-s în formă în zile de post

Și m-am dus la profesorul de geometrie,
Avînd ierburi de leac, și i-am zis : Bădie,
Soarele-i ca o apă. Hai să-i facem baraj

Și iute-l transformăm în hidrocentrală.
Firește, ideea a fost colosală
Și am făcut-o poem. Apoi, reportaj.

Stelian Baboi :
SONET ÎN PROZĂ (LIRICĂ, BUNÎNȚELES !)

Ea venise la piață cu niște frunze de ștevie
și el opintindu-se cu un sac de opintici
cam șuguia vîntul unul sfios cu poalele ei
și el a început să viseze plăcinte poale-n brîu

și mi-a fost rușine de atîta lipsă de imaginație
la handralău mai tolomac decît vîntul
catrința fiind demnă de-o mai nobilă cauză
de pildă ca tablă de șah fără piese

în locul acestora însă putînd folosi mînăturcile
care vin de la cuvîntul mînă în mod just
se-nțelege
cu mîna pipăind noi orice hotar al cunoașterii

cum dai ștevia aia se punea răzbit întrebarea
și am pus-o corect ca la carte că pînă și vîntul
cel chibiț zise gardă și-a urmat sacrificiu
de damă

George Damian :
LUCRURI CIUDATE, ÎN ZORI

Lucruri ciudate încep să se spună
Despre vînzătoarele de păpădii,
Că păpădii ar fi chiar ele și
În felul ăsta ar zbura pe Lună.

Însă eu cred că vestea-i o minciună
Iscată de bărbați ce fără flori
Lîngă neveste se întorc în zori
Și-n șoaptă le urează : Noapte bună !

Dar ce-i mai curios (ca o furtună
Într-un pahar) e că ăst fapt ciudat
Chiar unui botanist i s-a-ntîmplat.

Cică avînd un puf de păpădie
Pe haină, ar fi zis către soție
Că-i o scrisoare ce-a venit din Lună.

Mircea ANTIM

Ipostaze ale femeii în poezia actuală

„Tu nu ai o rochie pe tine
o tu disprețuiești anotimpurile
și numai căderea uimită a frunzelor
de pe sini
îți acoperă șoldurile cu vocale
enorme : a a a“

(DAN LAURENȚIU
— Sub tufele de trandafir)

„— Ochii tăi cu globuri aurii
Au semințe coapte peste zi
să le strîngem, mi se croncăni,
să le spargem, mi se cîrîi...“

(PAUL BALAHUR
— Balada cifrei cîștigătoare)

„Așa, cetitorule, să aflați
că toată partea femeiască
începu să-nmulțească;
care fată, care băiat
de s-au preuții spăriat...“

(ION GHEORGHE
— Sfîntu Gheorghe)

„— o femeie e un fel bun
ne care ni-l dorim zilnic
la masa cu patru picioare
de prun..“

(NICOLAE TURTUREANU
— Cerc de zăpadă)

„...în rochia de-amor provincial
în văzul lumii în scandal se lasă
și îmi traduce din «les fleurs
du mal»
în contemplarea pură de mireasă“

(HORIA ZILIERU
— Amorisissima)

„...o femeie spală rufe în mare
iar țărîna cîntecului ei îmi ieșea
printre dinți
cum puii crocodilului printre dinții
crocodilului“.

(ION MIRCEA
— Parthenogeneză)

„...iubita mea din anii de școală,
— măturătoare la circ, recent a
născut
o ecuație“.

(VASILE CONSTANTINESCU
— Poem care nu poate fi fabulă)

„... știu bine madonă numele tău
e Viitorul porți
ciorapi incasabili și sfînta superba
ta aură
e din sîrmă ghimpată ai o inimă
calmă
nici un vînt nu-ți scutură
puturosul frunziș...“

(PETRE STOICA
— Deși iubesc portretul
acela)

„ochiul meu supus vederii
vede doar carnea muierii
mînuri gingașe și față
într-o pururea albeață
ca-ntr-un giulgiu-al învierii!“

(CEZAR IVĂNESCU
— Dacă te-aș urma, Domniță)

„...Cînd spun femeie cuvîntul e un
cal greoi de Brabant
capabil de mari poveri plăcute
pielea îi tremură sub roiul de
constelații Trop Trop
pe caldarîmul unei provincii
senzuale“

(OVIDIU GENARU
— Poveri plăcute)

„Pe cît ești de frumoasă, pavoazată,
pedantă, îmbufnată, sclifosită—
să-ți intre-n cap odată și odată:
n-ai să ajungi și altuia iubită!“

(IOANID ROMANESCU
— Vin eu!)

Texte culese de L. VASILIU

PARODII

EMIL BRUMARU :
„CÎNTEC DE CORECTOR“

Un înger m-a trezit către amiază :
„Hei, scoală ! Te așteaptă spalții puri !
Bucătăriile în cor te aclamează !
În supe-noată fascinații nuri !“

...Mă uit la el ca Robinson Crusoe
din lenjeria fină, princiară
pe care mă gîndisem s-o
transform în fașe, mai an vară

M-aud din nou somat, ca la Urgență :
„Sînt propoziții, fraze, paragrafe
care așteaptă de la tine asistență...
Fanfare de metafore, tarafe !...

Te-așteaptă pagini noi, delicii fine
oximoroane, virgule și interjecții...
Ia stetoscopul, vată, parafine
și trusa infernală cu injecții !“

La care eu răspund nervos și tandru :
„Azi nu sînt de servici, nu mă lînșa !
Mă întîlnesc cu Dante și Menandru !
Îndată mă arunc în șa... Hop-șa !“

IOANID ROMANESCU :
„ȘAHISTUL“

La pieptul meu crescu Șahistul.
Priviți : șahistul este bun !
Și în genunchi cîștigă bătălii
și-n infernala gaură de tun !

Cînd face jocul parc-ar dezmierda
pogoane de femei captive
în rochii transparente, violete
surprinse-n clipe defensive

A renunțat la burse și libații,
la prînzuri cu mărar și cu oloi.
El este instituția morală
care l-a premiat și pe Baboi !

El, șahul, ziua mea de post
el, șahul, instituția morală
el, șahul caligrafilor amici
cu inima o rază de cerneală...

La pieptul meu crescu Șahistul.
Priviți : învinsul e învingător !
Cu infanteria pionilor de aur
înaintăm spre meciul următor !

DAN LAURENȚIU :
„TRANS ULTRA SUPER“

Frig frig frig
vai unde e umbrela trans ultra super
în fața mea șarpele suge
sînul metafizic

„zboară porcul și înflorește portocalul“
dar eu trec strada în timp ce
puiul iese din găoace
ca un sentiment fără pene

desigur îngerul negru îmi taie calea
mă anunță că Socrate a murit
frig frig frig
vai unde e umbrela trans ultra super

vă mulțumesc
iau taxiul prin lumile subterane

L. V. DELAPOGOR

LONGEVITATE și CREATIVITATE la SCRIITORI

În toate timpurile, din îndepărtata antichitate și pînă azi, au trăit și trăiesc oameni cu o longevitate remarcabilă și cu o nesecată putere de muncă și de creație pînă la apusul vieții. Istoria culturii și a civilizației cunoaște nenumărate cazuri de personalități care s-au bucurat de o longevitate nu numai prelungită, dar și creatoare, izbutind opere durabile la vîrste neobișnuit de avansate.

Dintre literații longevivi antici menționăm pe Sofocle, care a scris dramele „Oedip rege" la vîrsta de 75 ani și „Oedip la Colona" la 89 ani, cu puțin înainte de moarte. Scriitorul roman Catton cel Bătrîn a început să învețe limba greacă la 80 ani, trăind pînă la 85 ani.

Miguel de Cervantes a terminat celebra lui operă „Don Quijote de la Mancha" la vîrsta de 69 ani. Petrarca a proslăvit-o în versurile sale pe Laura pînă la sfîrșitul vieții, survenit la 70 ani.

Elenistul francez André Charles Boulle (1642—1732) a trăit 90 ani, iar scriitorul Bernard de Fontenelle a atins centenarul (1657—1757).

George Bernard Shaw și-a păstrat vioiciunea spirituală și verva satirică pînă aproape de sfîrșitul vieții sale îndelungate (94 ani), dînd la 73 ani fermecătoarea piesă „Căruța cu mere" și la 76 ani piesa „Prea adevărat ca să fie frumos".

Deși nu s-a bucurat în cursul vieții de o sănătate înfloritoare, François Marie Arouet (Voltaire) a trăit 84 ani, realizînd la 70 ani importanta sa lucrare „Dicționar filozofic".

Johann Wolfgang Goethe a avut o surprinzătoare epocă de creație spre amurgul vieții, între 56 și 66 ani, necunoscînd avatarurile fizice și spirituale ale bătrîneții, păstrîndu-și voința, luciditatea gîndirii și creativitatea artistică pînă în anul morții sale, încheind ultima parte a poemului dramatic „Faust" la 82—83 ani. La vîrsta de 64 ani el începuse să studieze literatura orientală.

Un alt mare scriitor, Victor Hugo, care a atins vîrsta de 83 ani, a creat cinci dintre cele mai importante romane între 75 și 80 ani. La această ultimă vîrstă a scris „Arta de a fi bunic" cu o prospețime rar întîlnită la un octogenar. El a încheiat ciclul de poeme „Legenda secolelor" la 81 ani.

L. N. Tolstoi a trăit 82 ani, scriind pînă în ultimul an al vieții. Un alt scriitor rus, I. A. Krîlov, a început să studieze limba greacă la 68 ani, stăpînind-o perfect la 71 ani și delectîndu-se pînă la sfîrșitul vieții (76 ani) cu lectura poeților greci în original.

Alți scriitori celebri ca Hollanden, Pierre Corneille, J. J. Rousseau, Henrik Ibsen, Thomas Mann, Rabindranath Tagore ș.a. au creat unele dintre cele mai durabile opere la vîrste înaintate.

Louis Aragon, celebrul poet al dragostei și fidelității, totodată cunoscut militant comunist, a avut de asemenea o viață lungă (85 ani), ca și scriitoarea militantă germană Anna Seghers (82 ani). Scriitoarea și ziarista franceză Geneviève Tabouis, care s-a remarcat printr-o atitudine antifascistă fermă, a decedat în 1985, la vîrsta de 93 ani.

O glorioasă generație de poeți spanioli a depășit (uneori cu mult) vîrsta de 80 ani : Jorge Guillen (91 ani), Vicente Aleixandre (86 ani), Dámaso Alonso, Gerardo Diego, Rafael Alberti ș.a.

Romanciera Chaterine Anne Porter, autoarea cunoscutului roman „Corabia nebunilor" a împlinit 95 ani, scriitoarea octogenară Margueritte Yourcenar a devenit în 1980 prima femeie membră a Academiei Franceze, iar scriitorul Maurice Genevoix, membru al aceleiași prestigioase societăți academice ,este nonagenar.

Demn de reținut este cazul scriitorului belgian Marcel Domec, care și-a făcut debutul literar, cu romanul „Mai tîrziu pe malul lacului", la... 73 ani, romanul fiind apreciat de critica literară ca o realizare deosebită.

Scriitoarea engleză Margareth Murray a scris, după ce a devenit centenară, cartea „Primii mei o sută de ani".

O performanță deosebită a realizat William Morris, care a obținut în 1979 diploma universitară în litere, devenind astfel dintr-o dată decanul de vîrstă al licențiaților în litere din Marea Britanie, deoarece avea — la acea dată — vîrsta de... 93 ani !

Karl Augustin de Taygen este cel mai bătrîn editor în activitate din lume. În 1984 a împlinit vîrsta de 100 ani, continuînd totuși să conducă o tipografie și să coordoneze publicarea săptămînalului elvețian „Heimatblatt".

În literatura noastră o longevitate creatoare a avut-o Tudor Arghezi, care a trăit 86 ani, publicînd volumul de versuri „Ritmuri" la vîrsta de 85 ani.

Poezia scrisă în ultima perioadă a vieții medicului și scriitorului Vasile Voiculescu și îndeosebi „Ultimile sonete închipuite de Shakespeare în traducere imaginară" au constituit o adevărată revelație ,ele intrînd în tezaurul literaturii române.

Dintre marii noștri scriitori și cărturari, de o viață lungă au beneficiat și Gala Galaction (82 ani), Mihail Sadoveanu, Gheorghe Asachi, Ion Agîrbiceanu, Mihai Codreanu (81 ani), care au contribuit cu opere originale la fondul de aur al literaturii naționale pînă în ultima clipă a vieții lor rodnice.

Dar lista scriitorilor români longevivi este foarte lungă, ea putînd fi ilustrată prin nenumărate exemple : Eugeniu Ștefănescu-Est și folcloristul G. T. Niculescu- Varone (99 ani), Petre Dulfu, autorul „Isprăvilor lui Păcală" (97 ani), I. D. Ștefănescu, Ionel Pop (95 ani), Alexandru Cazaban, J. Remer Anselme, Kós Károly (94 ani), Ion Pop Florantin, Alexandru Vițianu (93 ani), Bernard Capessius (92 ani), Franyó Zoltán (91 ani), Titus Stoika (90 ani), D. I. Suchianu, Iacob Negruzzi (89 ani), Dimitrie Murărașu, poetul junimist Anton Naum (88 ani), lingvistul Hariton Tiktin, Eugen Boureanul (86 ani), Iosif Cassian Mătăsaru, filologul I. M. Marinescu, N. I. Popa, Elena Eftimiu, I. Valerian (85 ani), Henriette Yvonne Stahl, Mircea Ștefănescu, Liviu Rusu, Teodor Burada (84 ani), Victor Eftimiu, Lucia Mantu (83 ani) ș.a.

În momentul de față, în țara noastră trăiesc numeroși scriitori și oameni de litere, care au atins vîrste impresionante, unii dintre ei fiind încă activi.

Astfel, Cella Delavrancea, filologul Iorgu Iordan și poetul Mihai Cruceanu se află în pragul atingerii vîrstei centenarului. Printre nonagenari se numără Ion Clopoțel, Lucia Bors-Bucuța, Alexandru Rosetti, Paul Constant, poetul Mihai Moșandrei, Ștefana Velisar Teodoreanu, Margareta Sterian, iar în preajma atingerii vîrstei de 90 ani se găsesc Leon Negruzzi, Virgiliu Monda, Toader Hrib. Printre octogenarii activi putem aminti pe academicienii Alexandru Graur și Șerban Cioculescu.

Dacă toți literații amintiți au atins vîrstele înaintate ale legendarilor înțelepți antici, aceasta se datorează și cumpătării în toate, hărniciei lor, cultivării spirituale și unei anumite atitudini filosofice față de viață.

René DUDA

Semne bune anul are !

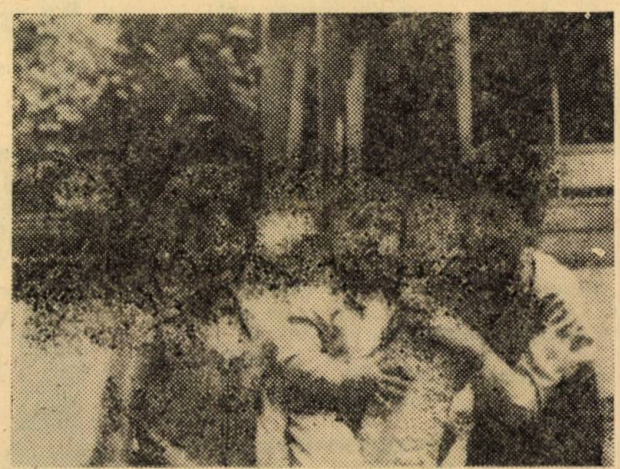

Catrinel, Dănuț, Ionuț

Decalogul actorului

1) Să nu ai mai mulți dumnezei

Orice actor, făr-de ocoluri,
Va declara instantaneu :
— Există doar un Dumnezeu...
Acela care-mparte roluri.

2) Să nu-ți faci chip cioplit

Nici o actriță cu renume
Nu cade în acest păcat,
Căci chipul ce și-l plimbă-n lume
Nu e cioplit, ci e pictat.

3) Să nu batjocorești

Cînd se laudă talentul
Vreunui amorez peltic,
Fă și tu pe competentul :
Spui „Ehe !" — sau taci chitic.

4) Să cinstești ziua de odihnă

Urmînd preceptele divine,
A șaptea zi — cum se cuvine —
Cinstită-i de actori mereu.
(Și seara, și la matineu...)

5) Să-ți cinstești părinții...

Maestrului de altădată
Ce-i azi un bust în părăsire,
Oferă-i la un an o dată
Un gînd. (De-i mult, doar o privire).

6) Să nu ucizi

De vrei rivalul să-ți răpui,
Să nu o faci cu revolverul ;
Asociați găsești destui :
Un critic, un actor, suflerul...

7) Să nu înșeli

Cu fast, reclame și oglinzi,
Făr-o trăire-adevărată,
Un public îl înșeli o dată —
C-a doua oară nu-l mai prinzi.

8) Să nu furi

Cînd rolul care ți s-a dat
De toată lumea-i contestat,
În lucrătura din subsol
Se vede c-ai avut un rol.

9) Să nu minți

Prin al eschivei labirint
Poți trece cîte-un gînd ciudat :
„Mă iartă, Doamne, c-am să mint,
Dar tare este talentat !"

10) Să nu rîvnești

Ics, director și actor,
Nu-i un acaparator :
Dacă e vreun rol să-i placă,
Nu-l rîvnește — ci îl joacă.

Mircea TRIFU

Anecdote

Avînd nevoie de informații pentru o temă un băiețel a întrebat-o pe mama : „Cum m-am născut eu ?"

Convins că el n-ajunsese încă la vîrsta cînd să înțeleagă, mama i-a răspuns : „Te-a adus barza, dragă".

„Și cum s-a născut tata ?", continuă mititelul.

„Exact la fel", i-a spus mama.

„Dar bunica ?"

„Și pe ea a adus-o barza".

„Și bunicul ?"

„Tot așa. Nici o deosebire".

La care mititelul oftă și scrise : „Potrivit unor surse foarte serioase, în familia noastră nu s-au înregistrat nașteri naturale în ultimele trei generații".

Tinerii căsătoriți se certau prima oară.

„Să știi că înaintea ta m-au curtat zece bărbați", se lăudă soția.

„Atunci de ce nu te-ai căsătorit cu primul nătăfleț care a făcut greșeala să te ceară ?", întrebă soțul.

„Așa am și făcut", răspunse ea.

„Grozav oraș, Parisul", îi spuse Tom prietenului, cînd s-a întors dintr-o excursie în străinătate. „Era bine să fi fost acolo acum douăzeci și cinci de ani".

„Cînd Parisul era Paris ?" întrebă prietenul.

„Nu", răspunse Tom cu nostalgie. „Cînd Tom era Tom".

Un tată și-a dus băiețelul de patru ani la grădina zoologică. Cînd au ajuns la o barză, băiețelul s-a uitat lung la ea și a exclamat dezamăgit : „Bine, tăticule, dar văd că nu mă mai cunoaște !"

„Ascultă, păpușico", spuse prezumtivul șef către o blondă arătoasă care făcuse cerere pentru postul de secretară „dacă te-aș strînge-n brațe și te-aș săruta, ai striga după ajutor ?"

„Ai avea nevoie de așa ceva ?" se interesă ea sec.

„Șaizeci de cenți pentru zece ouă ?" se scandalizează gospodina. „Unde ajungem ? Asta înseamnă șase cenți un ou".

„Înțeleg", o compătimi băcanul, „dar gîndiți-vă că un ou reprezintă o zi întreagă de lucru pentru o găină".

Un tînăr necăsătorit și o mireasă prezumtivă au fost puși față în față de o petitoare energică și cu imaginație. Dar la prima privire tînărul dădu să fugă.

Trăgînd deoparte petitoarea, el îi șopti : „In ce m-ai băgat ? E groaznic ! Ai spus că e zîna zînelor și văd că-i grasă, urîtă c-un ochi de sticlă și cu-n picior de lemn".

„Nu-i cazul să vorbești în șoaptă", îl asigură petitoarea. „Este și surdă".

Al și Sam au fost prieteni în tinerețe, dar primul s-a îmbogățit și cel de-al doilea trăgea mîța de coadă.

Într-o zi Sam a primit un telefon interurban din Florida.

„Sam", a spus vocea. „Ghici cine-i ? Chiar eu sînt, Al. Dar ghici de unde vorbesc. Te sun de la telefonul din mașina mea. Nu-i așa că-i grozav ?"

„Ai telefon în mașină ?" dădu să se sufoce Sam.

„Sigur că da", confirmă Al. „Vorbesc din mașină".

Sam se simți copleșit de invidie. Jură pe loc că o să ajungă ca Al, indiferent cît l-ar costa.

Și-a retras întîi toți banii din bancă. Apoi, cît putu de repede își ipotecă apartamentul, își vîndu acțiunile și-și amanetă toate lucrurile de valoare din casă. Și-a adunat în fine banii pentru o mașină cu telefon. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să se așeze comod pe scaunul din spate și să sune numărul telefonului din mașina lui Al.

„Eu sînt, Sam", strigă el cînd Al a ridicat repectorul. „Te chem de la telefonul din mașina mea".

„Scuză-mă o clipă, te aud greu", strigă Al în receptor. „Văd că tocmai sună celălalt telefon".

Un bătrîn de optzeci și cinci de ani a fost întrebat cum ar dori să moară, dacă e să aleagă.

„Să fiu împușcat de un soț gelos", răspunse el într-o clipă.

Două doamne care jucau golf deranjau doi domni care așteptau să se elibereze terenul. În cele din urmă unul din cei doi, nerăbdător să mai aștepte, s-a decis să intervină și să le roage pe doamne să se grăbească. Dar cînd s-a apropiat de ele s-a oprit brusc și a luat-o repede din loc.

„Ce s-a întîmplat ?" a întrebat prietenul.

„Doamnele acelea de pe teren", spuse el într-un suflet. „Una e soția, cealaltă mi-e amantă".

„Atunci", se oferi partenerul, mă duc eu la ele".

Dar peste cîteva clipe s-a întors și el agitat.

„Ce mică-i lumea", exclamă el cu mirare.

Culese și traduse de
Luiza PÂRVU

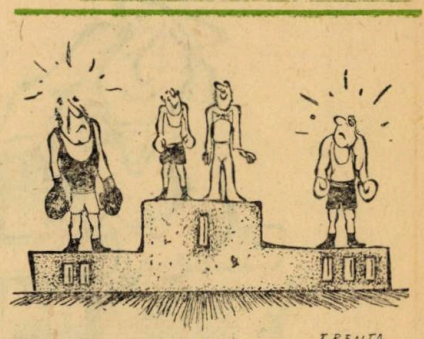

Rondelul scopului

Păi știi asta cît contează
Să știi să lucrezi tematic,
Chiar dacă nu ești simpatic,
Nimic nu te afectează.

E o forță ce-ți creează
Șiretlicul diplomatic
Păi știi asta cît contează
Să știi să lucrezi tematic.

Șeful să ți-l ai spetează
Dacă tu ești antipatic,
Și lucrezi neîndeminatic,
Poate chiar te promovează.

Păi știi asta cît contează ?

Gheorghe GROSU

Cannes, într-o zi de iulie. O tînără se plimbă pe faleză. Deodată este abordată de un domn cam în vîrstă :
— Domnișoară, aș vrea să vă întreț̦in cîteva clipe.
— Să mă întreț̦ineți cîteva clipe ? exclamă tînăra indignată. Drept cine mă luați ? Ori mă întreț̦ineți tot sezonul, ori deloc !

O tînără proaspăt căsătorită îi spune mamei sale :
— Din moment ce mă acuzi că am un amant, ceea ce nu-i adevărat, ei bine, am să-mi mai iau unul !

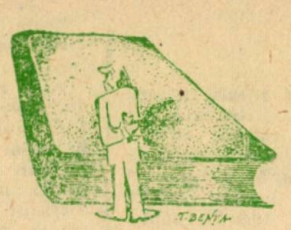

— Acum, vă rog să-mi spuneț̦i unde se află un riu cu mulț̦i pescari.

— Ce vrei să-mi faci ? geme ea.
— Nu știu. Dumneata visezi, nu eu.

O tînără îi spune altcia :
— Sora mea îmi scrie că s-a măritat cu un numismat.
— Ce naiba, exclamă aceasta, n-a putut să ia un român de-al nostru ?

Într-un cabinet de consultații medicale :
— Nu-mi place deloc cum arăț̦i, spune doctorul gînditor.
— Să fiu sincer, doctore, nici dumneata nu-mi eș̦ti prea simpatic, răspunde pacientul.

Într-o brutărie :
— Aveț̦i intermediară ?
— Nu, vînd direct !

— Desigur, maestre, numai că merge mai încet.

Stăpîna casei discută cu noua angajată :
— Fii atentă cu vazele acestea. Au mai mult de două mii de ani.
— Nu vă faceț̦i probleme, am să am grijă de ele de parcă ar fi noi-nouț̦e.

O tînără mîndră de arborele genealogic al familiei sale explică unei prietene :
— Știi, unul din strămoșii mei a participat la cruciade.

anecdote anecdote anecdote anecdote anecdote anecdote

— Eu, spune o tînără, nu prea sînt tare la istorie. Uite, de pildă, n-am știut niciodată prenumele lui Napoleon.

O tînără se plimbă ț̦inînd în lesă un ciine enorm. Un tînăr, adept al metodelor clasice, îi spune frumoasei :
— Ce ciine superb aveț̦i, domnișoară. Pot să mă apropii să-l mîngîi ?
— Desigur, răspunde aceasta, altfel cum ar putea să vă muște ?

Două foste colege de școală se întîlnesc după cîț̦iva ani :
— Zău ? La care din ele ?
— Păi, la toate !

Un tată vizitează o expoziț̦ie de pictură și își recunoaște fiica într-un nud. Întors acasă, o ia la întrebări pe aceasta :
— Nu ț̦i-a fost rușine să pozezi goală în fața unui bărbat ?
— Dar nu i-am pozat, tată ! M-a pictat din amintire !

— Eu nu sînt deloc superstițioasă, îi mărturisește o tînără unei prietene.
— Eu însă sînt.
— Rău faci, se spune că asta aduce ghinion.

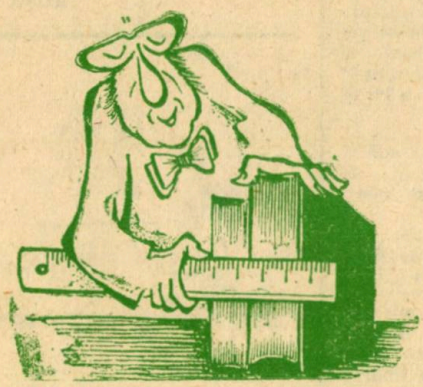

— Eu sînt secretară, spune una din ele. Cîștig 3 000 de franci, plus primele. Lucrez de la 10 dimineața pînă la 5 după-amiaza, cu o pauză de două ore la prînz. Seara, directorul meu mă duce acasă cu mașina, afară de cazurile cînd mă invită să iau masa cu el în oraș... Tu cum te descurci ?
Cealaltă își plecă ochii și spuse :
— Și eu am luat-o pe căi greșite ca și tine !

O tînără cumpără o trusă completă de pescuit și i se adresează vînzătorului :
— De ce nu te mărițț̦i ? o întreabă mătușa pe tînăra ei nepoată.
— Vezi, tanti, omul nu trebuie să se întindă mai mult decît îi este plapuma. Îmi ajung colegii de birou, partenerii de tenis și vecinii de palier !

Un avocat publică un anunț la mica publicitate pentru un post de secretară. O tînără îi trimite autobiografia și este convocată de către acesta pentru a fi supusă la probe.
— Domnișoară, văd că aveț̦i un scris foarte frumos și ordonat. Știț̦i să și stenografiați ?

Motoarele huruie, avionul este pe punctul de a decola.
— Vă rog să vă puneț̦i centurile de siguranț̦ă, spune stewardesa. Și... strîngeț̦i-le bine, căci am uitat să luăm alimentele, adaugă ea.

O tînără visează că este urmărită de un satir cu picioare de țap. Epuizată, se împiedică de o piatră, cade și este ajunsă din urmă de satir.

Stăpîna casei ț̦ine foarte mult la papagalul ei. Înainte de a angaja pe noua fată în casă, o întreabă :
— Îț̦i plac papagalii ?
— Nu vă faceț̦i griji cu mine, nu fac niciodată mofturi la mîncare.

Mai multe persoane sînt întrebate ce le-ar plăcea să citească dacă ar fi pe o insulă pustie. După un timp de gîndire, o tînără răspunde :
— Cred că aș alege ca lectură... un marinar tatuat !

Aveț̦i vreo explicație a faptului că ați întîrziat ? o întreabă directorul pe secretara sa.
— Nu, am alergat atît de repede încît n-am avut vreme să găsesc vreuna.

— După cîte știu, nu eș̦ti singur la părinț̦i.

— Nu, mai am două surori.

— Imposibil, o cunosc bine pe sora ta și mi-a spus chiar ieri că are o singură soră.

Avînd mare nevoie de bani, s-a gîndit la tînărul pe care nu-l iubea, dar care îi făcea o curte asiduă de mai mult timp.

— Am să fiu sinceră, îi spune ea, am nevoie de 1 000 de lei. Dacă mi-i dai, am să-ți arăt locul unde am fost operată de apendicită.

— Cum îți permiți, tinere, să-mi săruți secretara chiar sub nasul meu? exclamă indignat directorul.

— Stați puțin, tovarășe director, replică acesta, am sărutat-o sub nasul ei, nu sub al dumneavoastră!

— Eu, declară o tînără, am mare noroc cu bărbații: toți cei care îmi plac sînt frumoși!

O tînără se întîlnește cu un văr de-al ei întors din Africa.

— Ce climă îngrozitoare! se plînge acesta. Cel puțin

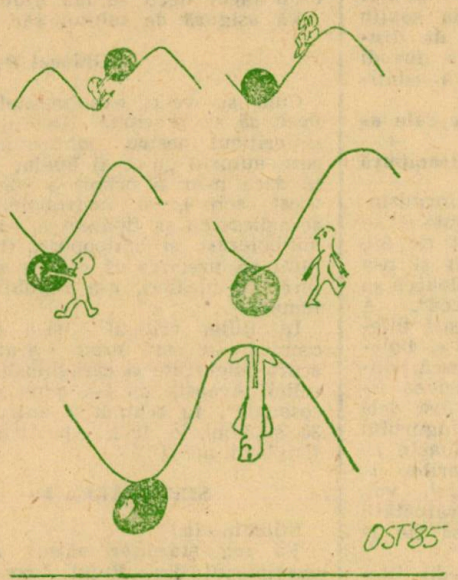

El îi dă imediat suma cerută, iar ea îl invită la plimbare și îl duce într-o străduță liniștită.

— Vezi, îi spune ea întinzînd brațul, în clinica aceea din capătul străzii.

40 de grade la umbră, și asta zile-n șir!

— Dar cine te obliga să stai tot timpul la umbră?

Un polițist ajunge din urmă cu motocicleta pe o tînără care mergea cu 130 de kilometri pe oră.

— Știați că mergeți cu 130 la oră? o întreabă el.

— 130? exclamă tînăra bătînd din palme. Nu credeți că este extraordinar pentru cineva care nu are permis?

O infirmieră îi arată spitalul unei colege mai tinere recent angajată.

— Aici, spune ea, se află bolnavii cei mai periculoși pentru noi: sînt aproape vindecați.

În timpul unei escale, toți marinarii cer să coboare pe uscat. Toți, în afară de unul, care declară că preferă să rămînă la bord.

— Ei, drăcie! exclamă căpitanul vasului, înseamnă că ești singurul care nu ai o soție în portul ăsta!

— Dimpotrivă, sînt singurul care am!

Un tînăr îmbrăcat foarte excentric își cumpără o cămașă ultra-modernă, cu dungi de culori stridente. După ce plătește, îl întreabă pe vînzător:

— Aș putea să o schimb în caz că le place bătrînilor mei?

Andrei e foarte trist pentru că și-a pierdut ciinele.

— Dă un anunț la mica publicitate, îl sfătuiește un amic.

— Degeaba, ciinele meu nu știe să citească.

— Mie, spune un marinar unui prieten, îmi plac fetele bine crescute: cele după care trebuie să fluieri cel puțin de două ori ca să se întoarcă!

Traducere și adaptare de
Mihai-Eugen AVADANEI

• anecdote • anecdote • anecdote • anecdote • anecdote • anecdote •

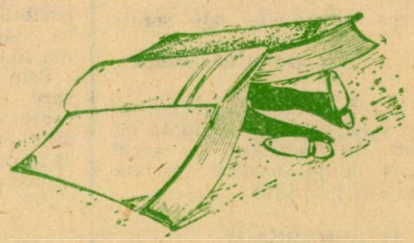

Mic dicționar

BRAMBUREALA = e ceva să-ți bați copiii
MÎNA = una care te are la degetul mic
UNGHIE = obiect care de multe ori se pune în git
BLONDĂ = una fostă brunetă
PLOP = lemn din care de multe ori se face mobilă de nuc
MĂSEA = una de care trage dentistul și la care trage bețivul
POM = copac în care de multe ori e bine să nu fii
VIN = unul căruia i s-a înfundat
FUNICULAR = lift evadat și care și-a luat drumul munților
CABANĂ = casă refugiată în pădure
VAR = material care se folosește la schimbarea la față a unora
FUM = unul care nu vrea să iasă pînă nu-i dai foc
SCAUN = obiect pe care dacă îl ai la cap ești sigur pe picioare
RĂSPUNDERE = problemă ce îi face pe unii să o ia la goană
CALORIFER = sobă încălzită cu apă
COMIC = unul angajat pe post de ris
SCĂUNEL = nepotul fotoliului

Gheorghe GROSU

SCRISORI

– schiță de moravuri literare –

PRECIZARE. Totul este strict autentic. Pentru a menaja vanitățile, nu am dat nici numele, nici titlurile reale.

Pe data de 15 februarie 1972, un cronicar literar al unei reviste cu vechi tradiții primește prin poștă o carte cu dedicație din partea unui autor. O răsfoiește, nu părea grozavă, preocupat de alte lucruri, o lasă deoparte.

Pe data de 22 februarie factorul îi aduce

SCRISOAREA I

Stimate etc.,

V-am expediat zilele trecute un exemplar, din „Puțul beznei". Între timp, așa cum poate ați observat, volumul a fost executat în revistele centrale, în „Astrul" și „Literatura".

De fapt, am impresia că recenzenții nici nu citesc cartea, ci se mărginesc să ciugulească patru-cinci rînduri de la începutul și de la sfîrșitul fiecărui capitol, iar apoi, cu ajutorul lor, să însăileze un articol în sensul celor ce au auzit sau își închipuie despre carte.

Îmi menține speranța într-o intervenție a Dumneavoastră. Faceți dreptate acestei cărți de pe acum atît de hulită.

Am muncit cinci ani la ea și aștept vocea unei personalități din lumea criticii.

Vă asigură de bunele sale sentimente,

Ghiocel Brambură

Trece o lună, trec două, „personalitatea din lumea criticii", luată cu alte treburi mai serioase, nu scrie nimic despre „Puțul beznei". Și iată că, pe 7 aprilie, primește

SCRISOAREA II

Stimate etc.,

Cînd a hotărît să publice „Puțul beznei", conducerea editurii „Opera" avea următoarea părere despre ea, părere pe care am constatat că și-o menține :

„O carte bună... Are forță satirică (antiboierească și antipopească)...".

Oare nu cumva se tem onoratii recenzenți că această lucrare cu „pretenții", care acum e citită pe nerăsuflate și trecută tot mai mult din mînă în mînă, ar putea să însemne într-o zi și altceva decît o oarecare „colecție de povestioare cu iz pornografic" ?

Acum aproape două luni, aflîndumă la editură, am putut să aud cu urechile mele că tovarășii din conducerea editurii „Opera" vă socotesc unul din cei cîțiva critici încă tineri, în opinia cărora se poate avea încredere. Nu vreau să jignesc pe nimeni, dar am aflat că sînteți probabil singurul critic ieșean căruia i se poate acorda credit în judecățile sale de valoare. Asta m-a determinat să vă scriu imediat după aceea și să vă cer „să faceți dreptate" „Puțului beznei". Acum vă scriu din nou, în speranța că, dacă cumva aveți asupra „Puțului beznei" un alt punct de vedere decît acela al denigratorilor de rea credință, nu veți ezita ca, în cele din urmă, să vi-l faceți cunoscut.

E știut faptul că recenzentul Titus Sorin de la „Literatura" a scris asupra „Puțului beznei" înainte chiar de a o fi citit. Zilele trecute, stînd de vorbă cu cineva foarte influent din conducerea revistei „Literatura", acesta m-a asigurat ferm că orice articol ar veni din partea unui critic de prestigiu în legătură cu „Puțul beznei" — revista ar acorda spațiu articolului respectiv, măcar de dragul controversei și pentru a dovedi străinătății că viața literară continuă să fie la noi liberă.

Vă asigură de sentimentele sale amicale,

Ghiocel Brambură

Numai că — să vezi conformism ! „Singurul critic ieșean" căruia i se putea acorda credit, excedat de atîta „presiune", a citit cartea și n-a fost deloc impresionat de valoarea ei „antiboierească și antipopească". A constatat că e o biată aiureală dilletantă, de care atît popii cît și boierii puteau să nu se sinchisească, singurul **anti** — care i se potrivea fiind : anti-literară. Acesta a fost deci punctul de vedere al „singurului critic ieșean etc.". El era foarte apropiat de cel al „denigratorilor de rea credință", anulînd astfel, vai, posibilitatea de „a dovedi străinătății că viața literară continuă să fie la noi liberă"...

Prin redacții sau alte medii literare, criticul nostru și-a expus părerea ,stînd de vorbă cu unul, cu altul, așa încît, cum-necum, opinia sa ajunge la urechea autorului. Mintenaș, acesta trimite

SCRISOAREA III

Stimate etc.,

O scrisoare primită azi de la cineva mă vestește că ați refuzat să scrieți despre „Puțul beznei" altfel decît au scris revistele și ziarele din Capitală.

Mă văd silit să-mi cer scuze pentru faptul că am apelat la dumneavoastră. Nu aș fi făcut-o niciodată dacă, așa cum v-am scris, nu aș fi primit din altă parte o sugestie în acest sens.

Surîd gîndindu-mă că atitudinea conformistă pe care ați adoptat-o față de „Puțul beznei" nu vă apropie mai mult de osanalele [sic] celor mari. Mă refer la faptul că, într-un ziar, ați fost criticat în cuprinsul aceluiași articol în care era înfierat, din nou, „Puțul beznei".

De altfel, începe să nu mă mai intereseze soarta cărții în țară. Am bune temeiuri să cred că versiunea franceză a cărții va fi publicată de una din principalele edituri din Paris. Furia și reaua credință cu care s-a scris la București împotriva ei n-au făcut decît să mă ajute.

Vă asigură de salutul său cordial,

Ghiocel Brambură

Cum se vede, evenimentele începeau să se precipite. Nici nu scrisese criticul nostru „conformist" (la care autorul „n-ar fi apelat niciodată dacă n-ar fi primit o sugestie în acest sens"), și metropolele lumii se-nghesuiau să tipărească volumașul antiboieresc și antipopesc. (N. B. Inutil să precizez că nici o altă editură, de nicăieri, n-a republicat volumul).

In iulie, criticul și-a publicat cronica, în care erau arătate, pe scurt, aberațiile și caraghioslîcul cărțuliei. Aceasta nu i-a adus rîvnitele „osanale", în schimb a antrenat, pe 30 septembrie 1972, epilogul întîmplării, adică :

SCRISOAREA IV

Stimate etc.,

Vă rog stăruitor să-mi restituiți exemplarul din „Puțul beznei" care din greșeală a fost trimis pe adresa Dumneavoastră și care, tot din greșeală, poartă o dedicație.

Este o datorie elementară a restitui un bun care nu-ți aparține, mai ales cînd acest bun îți este insistent solicitat.

Ghiocel Brambură

Criticul (conformist, deh !) s-a conformat și a restituit „bunul" — deși îl primise cadou —, dar a păstrat dedicația („Criticului de valoare națională, spirit pătrunzător și ales, această carte de ardori a farmecelor" [sic]), cu gîndul că ea rezuma foarte exact modul de a fi al autorului.

Și după de două ori șapte ani, a scris această schiță de moravuri literare.

George PRUTEANU

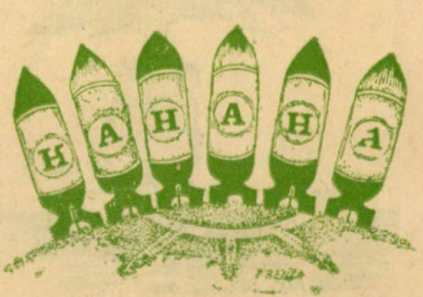

EUSEBIU CAMILAR: Epigrame

Între multele inedite rămase de la Eusebiu Camilar se află și un lot de 30 de epigrame, cîteva din ele cu variante. În ciuda aspectului sobru și aproape solemn din anii maturității, autorul **Turmelor** păstrase, intim, jovialitatea fostului proletar, capacitatea de a-și converti amărăciunea în zîmbet Nu-i lipsea nici simțul comicului și nici priceperea șarjării unor „păcate" ale confraților.

Epigramele și „odele" **(ode à rebours)** nu sînt datate, dar, cu o mică marjă de aproximație, se poate afirma că au fost compuse în ultimii cinci ani ai vieții autorului. Această datare ni-i sugerată de analiza raporturilor sale cu „victimele", cît și de alte elemente, cum ar fi de pildă aluziile făcute la calitatea sa de președinte al Fondului Literar, funcție în care a fost instalat la 12 martie 1965. Țintele favorite sînt Victor Eftimiu (1889—1972) și Mihai Gafița (1923—1977).

Primul, scriitor prodigios, celebru îndeosebi prin feeria **Înșir-te Mărgărite** (1911) și prin basmul dramatizat **Cocoșul negru** (1913), membru onorific în multiple comitete și academician (1950), îl contraria prin impetuozitatea sa excesivă, prin fanfaronada asurzitoare și prin pretențiile de virilitate la o vîrstă trecută de „pragul biblic" cînd și cei mai vajnici bărbați se domolesc. „Statuia" sa, de fapt un bust, instalat pe soclu în fața blocului din Intrarea Doctor Marcovici nr. 9 de lîngă Cișmigiu, constituia obiectul de amuzament al lumii artistice bucureștene și sursa de inspirație a mai multor caricaturi ale neîmblînzitului Neagu Rădulescu (1912—1970). Secretar al bătrînului maestru, programatorul turneelor sale de șezători (cea de la Bacău, organizată de „Viața românească" a avut loc în 15 iunie 1963) era Cristian Pănicescu (n. 1908), care i-a supraviețuit un deceniu.

Al doilea, Mihai Gafița, editor al lui Eusebiu Camilar și unul din exegeții săi cei mai comprehensivi, se făcea „vinovat", prin 1963—1964, de „obstrucții" în publicarea romanului **Satul uitat**, apărut totuși postum (1974).

Cu Al. Philippide (1900—1979) și cu Eugen Jebeleanu (n. 1911) relațiile lui Camilar au fost cordiale, cu note de simpatie și prețuire reciprocă. „Oda celor 3 speranțe" a fost scrisă, ca și catrenul următor, pe o invitație la sesiunea generală a Academiei din 7 și 8 martie 1962. Situația academică a lui Al. Philippide s-a modificat însă în anul următor, cînd autorul **Studiilor și portretelor literare** a fost ales membru titular. Eugen Jebeleanu a obținut rangul de academician abia în 1974.

Cîteva epigrame exprimă insatisfacțiile de dramaturg nejucat ale lui Camilar și sensibilitatea sa la comportamentele oamenilor de teatru. În afară de dramele publicate — **Focurile** (1945, în colaborare cu Magda Isanos) și de **Valea Albă** (1975) — el a scris și alte piese, de factură istorică sau parabolică : **Dimitrie Cantemir, Orbul din Ecbatana, Confrații Mus** etc., mai puțin sau deloc cunoscute. Scriitorul ridiculizat pentru pretențiile lui de emul al clasicului I. L. Caragiale e Teodor Mazilu (1930—1980), pe atunci doar autor al romanului **Bariera** (1959), al schițelor și foiletoanelor adunate în **Insectar de buzunar** (1956) și **Galeria palavragiilor** (1957).

În sfîrșit, mărturisesc că am tresărit descoperind numele „Kalin" într-o epigramă adresată „unuia care după ce mi-a citit cele «1001 de nopți» a făcut aluzii triviale și s-a scuzat pe urmă că fusese beat"... Repovestirile lui Camilar din vestitele basme arabe s-au tipărit în 4 volume între 1961 și 1963. La apariția ultimului dintre ele, în mai 1963, autorul, în drum spre satul natal, a făcut un popas în Iași, „ca să cinstească evenimentul", nu într-unul din vestitele localuri din capitala Moldovei, ci la Bîrnova, în aer liber, frugal și doar cu „un strop de Cotnar", unde l-am însoțit împreună cu dr. Stela Rusu-Grigorescu și prof Olga Chițu, pe atunci studente, cea din urmă autoarea unei teze de licență despre viața și opera Magdei Isanos. A fost o după-amiază de peripatetism și lectură, curată, fermecătoare, cum însuși Camilar avea să-mi declare într-o scrisoare de după această dată. Eram prea tînăr pentru a face „aluzii triviale" încît n-am avut motiv — nici atunci, nici mai tîrziu — să cer scuze. Dincolo de gîndurile și presupozițiile la care mă ispitește, epigrama în discuție e, trebuie să recunosc, dintre cele mai reușite. Cît privește „morala" ei, am descoperit-o pe cont propriu și am aplicat-o în oficiul meu de recenzat.

Constantin CĂLIN

Maestrul Victor Eftimiu, venind la șezătoarea literară de la Bacău, însoțit de secretar, a redactat și tirada din „Cocoșul negru". La masă, nemaifiind friptură pentru amîndoi, secretarul i-a înhățat friptura maestrului...

★

„Arunci un pumn de aur"
Și-ți și găsești măsura :
Îndată, secretarul
I-a și-nhățat friptura...

★

El însuși și-a-nălțat statuia
Să-nfrunte vremea, valul ceții ;
Dar (...)[1] i-a fost (dat) s-o vadă
Căzîndu-i chiar din timpul vieții !
Statuia — ce bizar perdaf :
Chiar el, și-o curăță de praf !

★

Cînd la noi ca om vestit,
Să ne sprijine-i poftit ;
Se întoarce... sprijinit.

Oda celor 3 speranțe

Oricît trecu grozavul
Și surdul vremii glas,
Noi, și-n Academie
Speranțe am rămas !

Speranță-i Jebeleanu,
Precum a fost mereu !
Și lîngă Philippide,
Speranță sînt și eu.

Oricît va curge vremea
Cu surdul val al ei,
Noi toți vom fi... speranțe,
Chiar și-n Mileniul III...

De vom rămîne la sesiune,
Toți, pînă la sfîrșitul ei,
Specialiști ieșim în bronho-
Pneumonie... la viței...

★

Din africanii munți Djebel[2]
Coborîtor se crede el,
Dar e, la noi, un sat, Jebel ![3]

Lui M. Gafița

Vrînd să împrăștie atîtea
Insinuări ridicole,
S-a operat, să dovedească
Că a avut... cole !

Același, în pantaloni șanjanți...[4]

În zadar se zbate
Totu-i de prisos :
Strălucește numai
De la brîu în jos !

★

E predestinat prin viață :
Chiar și-n gafe e, gafiță !

★

Îl neagă inamicii
Zadarnic, de-astă dată :
Căci opera lui face
O ceapă degerată !

★

Vă-nverșunați degeaba
Îl apăr eu, dușmani !
Da ! Opera lui face
Într-adevăr, doi bani !

★

Cînd criticii spun că matale
Ai fi al doilea... Caragiale, —
Mă mir și eu, cu cititorul :
Cultivă criticii umorul ?

★

Azi vrea să scrie piese
Dar fără nici un nimb !
Făcea mai bună treabă
Cu... piesele de schimb !

★

„Te joc !" îmi zise directorul
Solemn, cînd piesa mea i-am dat,
Și respectîndu-și strict cuvîntul,
A treia zi m-a și... jucat !

★

Plîngi chiar tu
Scriind istorii,
Să nu plîngă
Cetitorii !

★

Răcnea că n-o cuprinde era
Cu-nflăcăratul ei talent,
Dar s-a calmat, garsoniera
Schimbînd-o cu-n apartament.

★

Tot cătînd pantoful
Fin și ușurel,
Pînă una, alta
S-a-ncălțat cu el !

Poeta X s-a măritat cu maestrul octogenar Y

Ce tot bîrfește reaua lume ?
Nu-i drept : ea are bani destui,
Dar neavînd format un nume
Și-a însușit numele lui.

---

1. Cuvînt tăiat, indescifrabil
2. Djebel Toubkal, vîrf în masivul Atlasul Mare (Africa de Nord)
3. Sat din județul Timiș
4. Din „stofă șanjantă" (étoffe changeante), a cărei culoare își modifică intensitatea

Epigrame de E. Camilar

*

A încercat cu-nverşunare,
Gramatica s-o-nveţe-un pic,
Însă amica lui A mare
S-a încurcat la un a-mic !

*

Dac-ai ieşit de-aici, cu bani în buzunar
Privighetoare-ţi cîntă la Fondul Literar ;
Dar dacă ieşi de-aice, fără parale, fiert,
Doar cucuveaua-ţi cîntă, a gol şi a deşert !

*

Unuia care după ce mi-a citit cele „1001 de nopţi" a făcut aluzii triviale şi s-a scuzat pe urmă că fusese beat...

În numele bătrînului Omar,
Aminte ia, o, ben — Kalin Phlekar !
Ca vinul bun e-o carte, mai întâi :
Il beau deopotrivă, buni şi răi :
Spre cap la unii urcă, luminos,
La alţii cade-n părţile de jos...

Epigrame

Rugă
Pictoriţei Maria Mănucă

Mi-ai dat alură de viconte
Cap şi pigment de Belafonte
Ca să ajung şi eu vedetă
Dă-mi voce, ritm şi siluetă.

Unui „autor" chefliu
care semnează articole scrise de alt Cineva

Se ţine ţanţoş în speteze
Că o măiastră pană „Parker"
Îl tot invită să semneze
Cu-a sa cerneală Johnnie Walker.

Lui Alexandru Clenciu

Pana l-a făcut celebru
În caricaturi alb-negru
Dar observ că la catrene
Stăpîneşte multe pene.

„Invidie"
Epigramistului George Petrone

În cercul vostru, hotărît
Eu n-o să pun călcîiul
De vreme ce, şi-atîta cît
Pe tron e George-ntîiul.

Logoreicii

Indivizi ce scot din guşe
Ouă fără gălbenuşe
Şi le bat pînă din ele
Iese spumă de bezele.

Lui Dumitru Vacaru

Îşi exprimă sincer harul
În dulci slove româneşti
Semnătura e Văcaru
Descendenţa, Văcăreşti.

Lui Corneliu Ştefanache
autor al romanului „Drumuri de fum"

Ca să nu văd ce şi cum
M-ai ghidat pe căi de fum
Şi am mers pînă-n postfaţă
Folosind faruri de ceaţă.

Există în pictură un stil Radinschi

Viaţa multora sens are
Să se topească „în stil mare"
Al vieţii sale sens subtil
A fost un pur şi simplu stil.

Lui Radu Negru
cunoscut critic de artă

Înger blond între bărbaţi
Între critici om integru
Radu nu-i din Afumaţi
I se spune totuşi... Negru.

Unuia care are obsesia retrogradărilor

Individul ăsta muşcă
Parcă-ar fi scăpat din cuşcă
Nu plăteşte daune,
Deşi muşcă scaune.

Sociologului taciturn

Una este şansa ta
De a deveni peren
Să cutezi a descifra
Tăcerea ca fenomen.

Ilie DODEA

DEZLEGAREA JOCULUI „TOPÎRCEANU" :

ORIZONTAL : 1. Animatorul ; 2. Morţii — Ani ; 3. Ipa — Spil — N ; 4. Nt — Otilia ; 5. Tiog — Coamă ; 6. I — Sonet — Am ; 7. Raţie — Iare ; 8. E — Iaşi — Cer.

DEZLEGAREA JOCULUI „GARABET IBRĂILEANU" :

ORIZONTAL : 1. Alecsandri ; 2. Rime — Cehov ; 3. Gaiţe — L — Mi ; 4. H — Neapărat ; 5. Eternă — Ana ; 6. Zisă — Rame ; 7. ITC — Teză — S. ; 8. Autor — Stă ; 9. An — Elena — T.

DEZLEGAREA JOCULUI „LA VIAŢA ROMÂNEASCĂ" :

ORIZONTAL : 1. Sadoveanu — Po ; 2. Edituri — Neam ; 3. Vers — O — Ci — T ; 4. Ale — Cititori ; 5. Sacru — Ir — Pom ; 6. T — Topîrceanu ; 7. Ocol — Agapia ; 8. Şurub — U — It — O ; 9. Z — Ram — Acerb ; 10. Manii — Ani — Ri.

ANDI ANDRIEȘ ȘI UNA DIN PIESELE SALE DE TEATRU

Ce preferă veșnic el ?
Să rămînă un poet.
El cu el, într-un duel,
El cu el, într-un... „Duet".

METAMORFOZA ELEMENTELOR DIN OPERA UNUI POET

Dacă vîscu' și măraru'
Inverzesc de sentiment,
Pentru ce Emil Brumaru
Se usucă de... talent ?

ONU CAZAN CU „PANĂ DE CAUCIUC"

„Pana de cauciuc"... un fleac !,
Se repară un, doi, trei.
Cum îi vii însă de hac,
Cînd ai pană de... condei ?

METAMORFOZELE LUI HYPERION DE VIRGIL CUȚITARU

Chiar schimbat, Hyperion,
Măsurîndu-și adversaru,
Spune fără ură-n ton :
— Nu mă pun cu... Cuțitaru.

VICENȚIU DONOSE ȘI „LĂPUȘNEANU ȘI PATRU PĂCATE"

Lăpușneanu și „patru păcate",
Două personaje cu tot dichisul.
Vicențiu Donose, din păcate,
N-are decît unul și-acesta-i... scrisul.

MIRCEA RADU IACOBAN ȘI UNA DIN CĂRȚILE SALE

„Din Azore în Antile",
Mircea Radu Iacoban
Lasă urmele pe file
Ca vaporul peste-ocean

GRIGORE ILISEI CU ULTIMUL SĂU ROMAN

Strașnic mod ! Nimic de zis,
Face cît un miliard.
A schimbat masa de scris
Cu... „Masa de biliard".

AUREL LEON CU DOUĂ DIN CĂRȚILE SALE

Leon iese „Din pridvor"
Cu vreo două gînduri sumbre,
Dar în noul său decor
E-o lumină între... „Umbre".

„CEL DIN URMĂ" DE MARCEL MUREȘEANU

„Cel din urmă" cînd rămîi
De confrați, eu te conjur,
Fă pe loc stînga-mprejur,
Ca să fii tu cel dintîi.

„DIALOGURI FĂRĂ PLATON" DE NICOLAE PRELIPCEANU

Fără Platon, izbutește
Dialoguri foarte clare,
Încît ele-ajung, firește,
Interviuri... literare.

„VIAȚA FĂRĂ SENTIMENTE" DE CONSTANTIN PRICOP

Apelînd la argumente,
Cînd poetul o descrie
„Viața fără sentimente"
Este tot o... poezie.

TITLUL UNEI CĂRȚI SCRISE DE CORNELIU STURZU

Turn de fildeș, nici decum,
Întrucît s-a demodat.
De aceea el, acum,
S-a mutat în... „Zigurat"

Geo NICHITA

DIVINA PARODIE

(Comedia DiNina) — ediție foarte bilingvă introducere, note ș.a.m.d. de G.P.

1 Cam pe la ora 10 a vieții mele
m-am pomenit în fața unor pagini
extrem de complicate și de grele.
4 Nici nu pot spune chinul fără margini
de-a sta de joi și pînă marți în casă
și de a-mi scoate mintea din paragini.
7 Tu, geniu bun, tu, Nina mea duioasă,
putere dă-mi ca să-mi înfrîng complete
descurajare bleagă și fricoasă :
10 Eu nu-s Coșbuc, nici Buznea și nici Eta,
mă tem că mi-ar fi șubredă versiunea ;
mai simplu-i să repar motocicleta.
13 La ce bun să mă bag eu în genunea
în care n-a pătruns în veci lumina
și pentru care nouă domnul nu ne-a
16 încredințat lanterna sa, divina... ?
Mai bine hai s-o ștergem la plimbare
tu, doamna mea, stăpîna mea, tu, Nina !
19 „CU MINE mergi spre-o tălmăcire mare,
cu mine, spre eterna transpirație,
cu mine mergi la cărți și dicționare.
22 EU NU admit facila înclinație.
Eu cer să zămislești lucrare vastă
fără, pe glob, termèn de comparație.
25 N-A EXISTAT naintea mea nevastă,
deci eu sunt Cea Dintîia dintre Toate :
de vrei să trîndăvești, nădejdea-i proastă !"
28 Așa-mi grăi și mă luă de spate
și-mi puse între degete stiloul :
„— Lascia(te) ogni speranza, tu, bărbate !
31 Să nu te prind că părăsești biroul !
Să tragi din greu ca să ajungi celebru,
cum trage greu cînd prins în jug e boul !"
34 Și plîns și vai și tînguit funebru :
că n-am talent, că nu sunt bun, că aia,
că-n fața filei albe eu văd negru...
37 „— Slăbește-mă cu fîla, că-ntorc foaia !
Tu să-mi lucrezi cu spor și avîntare
de vrei să mergi la vară la Mamaia ;
40 și dacă năzui să te scalzi în mare,
lipește-te la masă și lucrează
și-ntîi te scaldă-n propria sudoare !
43 Nu-i pacoste pe lume mai de groază
decît să crezi aceste toante spuse :
cum că cel ce traduce nu crează !
46 Talentul vrea de la talent produse :
tu aur poți să faci și diamante,
dar nu zăcînd ca molia-n catrafuse !"
49 Așa mi-a spus, și vorbele-i presante
mi-au scos din cap neghină și tărîță,
dar mult prea obosit de-atîta Dante,
52 căzui în pat cum cade-n pat o mîță.

1. Nel mezzo del camin di nostra vita/mi ritrovai... (I, 1).

7. O Muse, o alto ingegno, or m'aiutate (II, 7).

10. Io non Enea, io non Paolo sono (II, 32).

13. Ma io, perchè venirvi ? o chi'l concede (II, 31).

18. Tu duca, tu signore e tu maestro (II, 140).

19—27. PER ME si va etc. (III, 1—9).

35. Temo che la venuta non sia folle (II, 35).

39. „Mamaia" : gramatici certant : mama-soacră ? perla litoralului ?

43. Nessun maggior dolore... (V, 121).

43. Amor ch'a nullo amato amar perdona (V, 103).

52. E caddi come corpo morto cade (V, 142).

53. Să fim serioși, care cinzestrei ? !

sport···sport

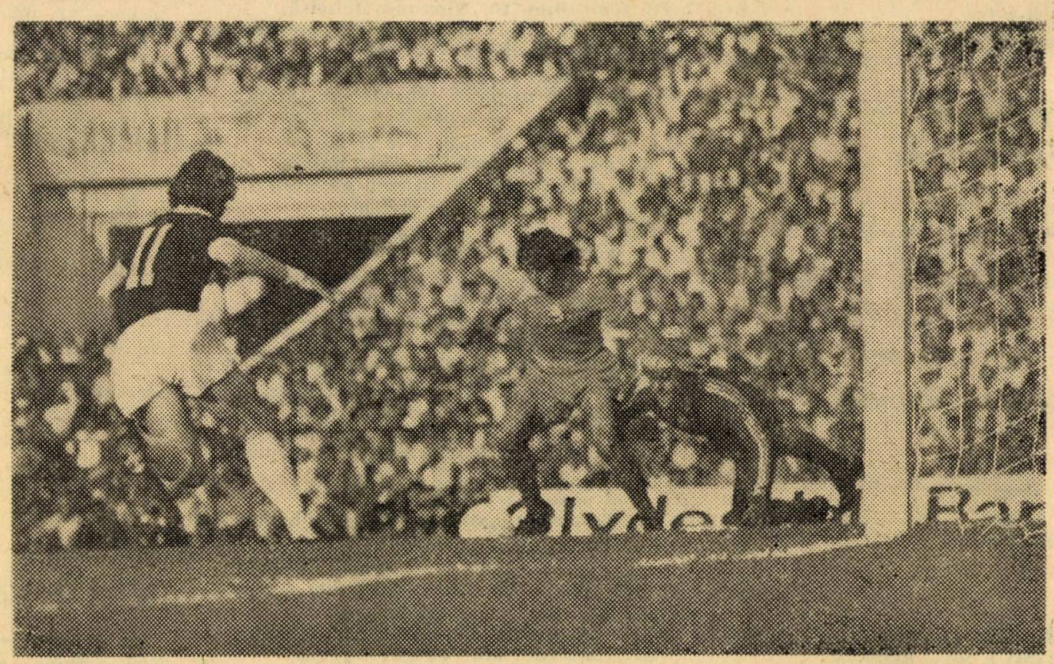

CAMPIONATUL MONDIAL DE ȘAH

a împlinit 100 de ani—1886—1986

PRIMUL MECI PENTRU TITLUL DE CAMPION AL LUMII. În ultimul sfert de veac al secolului trecut s-au detașat drept protagoniști ai jocului de șah W. Steinitz, întemeietor al școlii „noi" șahiste (școli poziționale) și I. Zuckertort, considerat un virtuos al jocului combinativ.

După marele turneu internațional de la Londra, 1883, la care Zuckertort a ocupat primul loc, iar Steinitz al doilea, acesta l-a provocat pe Zuckertort la un meci. După lungi tratative, la 29 decembrie 1885, se semnează (în S.U.A.) documentul prin care este perfectat meciul și concomitent o „Înțelegere între participanți", în care se fixau condițiile de bază ale meciului, iar în preambulul acesteia se spunea : „Astăzi 29 decembrie 1885, între W. Steinitz din New York și I. Zuckertort din Londra s-a încheiat o înțelegere că ei joacă un meci de șah pentru titlul de campion mondial (The championship of the World). Condițiile de desfășurare a meciului : se va juca pînă la 10 victorii realizate de unul dintre concurenți (remizele nu se consideră) ; locul meciului — 3 orașe din S.U.A. : New York ; Saint Louis ; New Orleans ; controlul timpului — 2 ore pentru 30 de mutări, apoi o oră pentru 15 mutări ; în prima etapă, la New York, se va juca pînă cînd unul din adversari va cîștiga patru partide. Apoi meciul se va transfera la Saint Louis. Această etapă va continua pînă la cîștigarea de către unul din adversari a trei partide. După o pauză, meciul va continua la New Orleans, unde se va juca pînă la victoria finală a unuia dintre combatanți. La scorul 9—9, meciul va fi declarat remiză. Și astfel, la 11 ianuarie 1886, a început mult așteptatul meci, „cel mai mare meci al timpului nostru", după expresia care circula atunci.

Etapa new-yorkeză s-a terminat cu scorul de 4—1 pentru Zuckertort, rezultat care a uimit lumea. După o scurtă întrerupere, meciul a continuat, conform celor stabilite, la Saint Louis. „Înmormîntat" de răuvoitori, deplins de admiratorii săi, Steinitz i-a uimit, totuși, și pe unii și pe alții, cîștigînd trei partide ! Zuckertort a reușit numai o singură remiză, astfel că scorul s-a egalat, devenind 4—4.

Înainte de ultima etapă de la New Orleans, deși scorul era egal, situația lui Steinitz, din punct de vedere psihologic, era mai avantajoasă : el era în ascensiune, în timp ce Zuckertort era deprimat. Și într-adevăr, în ultimă etapă de la New Orleans, Streinitz a cîștigat 6 partide și a pierdut numai una singură. Cu scorul +10, —5, =5 a cîștigat Steinitz, devenind astfel primul campion oficial al lumii. Lumea șahistă de pretutindeni a consemnat cu satisfacție acest eveniment istoric.

În șah a început o nouă eră : era campionatelor pentru titlul mondial !

2. CEI 13 CAMPIONI AI LUMII. În cei 100 de ani de la primul meci pentru titlul de campion al lumii (1886—1986), în lumea șahistă au domnit următorii 13 campioni.

1. Wilhelm Steinitz (1836—1909). Este primul șahist care a formulat noile idei privind strategia și tactica jocului de șah. El a dat șahului o nouă profunzime, elaborînd legile jocului pozițional, relevînd frumusețea acestuia. A fost campion mondial timp de 8 (opt) ani (1886—1894) și a susținut, în total, șase meciuri pentru titlul suprem.

2. Emanuel Lasker. (1868—1941). Una dintre cele mai reprezentative personalități din istoria șahului. A fost cel mai bun șahist al lumii timp de 27 de ani (1894—1921). Adept convins al școlii „noi" al lui Steinitz, Lasker a introdus pentru prima dată elementul psihologic în lupta șahistă. A fost un luptător dîrz și foarte tenace, atît în atac cît și în apărare. A susținut, în total, opt meciuri pentru titlul mondial.

3. Jose Raul Capablanca (1888—1942). În urma victoriei senzaționale în meciul cu campionul S.U.A., F. Marshall (New York 1909) cu scorul +8, —1, =14, Capablanca a fost invitat la marele turneu internațional de la San Sebastian, 1911. A cîștigat în mod strălucit locul 1, lăsîndu-i în urma sa pe cei mai mari șahiști ai vremii, Campionul de șah de atunci, Em. Lasker așa a caracterizat stilul și forța de joc al învingătorului : „Partidele lui Capablanca sînt clare, logice, întemeiate. În ele nu este nimic neclar, artificial... Mutările sale, chiar și cele mai firești, sînt foarte profunde", iar marele său rival, Alehin, aflînd de moartea timpurie a lui Capablanca, a scris : „În istoria șahului nu este și nici nu a fost nici un șahist atît de talentat ca marele Capablanca..." Partidele sale aparent simple, dar foarte profunde, au fost și sînt studiate de toți șahiștii competiționali. Campionul mondial, A. Karpov se consideră discipol al marelui cubanez.

4. Alexandr Alehin (1892—1946). La 16 septembrie 1927 a început în capitala Argentinei istoricul meci dintre cei mai tari șahiști din lume, Capablanca și Alehin. Meciul s-a destășurat conform „Convenției londoneze" din 1922, convenție elaborată de campionul lumii de atunci, Capablanca și semnată de Alehin și ceilalți eventuali pretendenți. Iată punctele principale ale acesteia : Pretendentul este obligat să depună suma de 10 000 de dolari în fondul de premii ; meciul se joacă pînă la 6 (șase) victorii a unuia dintre concurenți ; remizele nu se iau în considerație ; la scorul 5 : 5 meciul se declară nul, campionul mondial păstrîndu-și titlul.

După cum se știe, spre marea surprindere a tuturor, meciul, cu scorul +6, —3, =25, a fost cîștigat de Alehin, titlul de campion trecînd în posesia lui. „Visul vieții mele s-a împlinit și am reușit să culeg roadele muncii și eforturilor mele îndelungate", a scris el despre sfîrșitul meciului. Alehin a dovedit că în șah lupta este decisă de fantezia creatoare, de inspirație, de voința de a învinge și nu numai de tehnică, oricît de înaltă ar fi ea. Iar marele maestru ceh Reti remarca : „În partidele cîștigate de Alehin, sub învelișul de gheață al tehnicii moderne, arde viu flacăra căutării unor căi noi, care îi este cu totul străină lui Capablanca".

Începînd cu al 4-lea campion mondial, Al. Alehin, jocul de șah a suferit noi schimbări. A început era tratării științifice a șahului. Alehin a lucrat mult acasă, studiind atent cele trei faze ale jocului : deschiderile, jocul de mijloc și finalurile (A. Karpov). În concluzie, arta șahistă a lui Alehin consta în : armonia elementelor combinative și poziționale ale jocului, legătura reciprocă dintre strategie și tactică, însușirea la perfecție a laturei științifice a șahului... (V. Panov). A. Alehin a susținut 5 (cinci) meciuri pentru titlul suprem, a purtat 17 ani coroana șahistă (1927—1935 și 1937—1946) și a murit neînvins.

5. Max Euwe (1901—1981). Al 5-lea campion al lumii, Dr. M. Euwe și-a dedicat întreaga viață matematicii și șahului, pe care le-a slujit cu nezdruncinată credință... A participat la circa 125 de turnee mai importante și 30 de meciuri, jucînd peste 2 400 de partide oficiale... Dintre performanțele deosebite ale lui Max Euwe reamintim : 12 titluri de campion al Olandei, campion mondial amator în 1928 și deținerea titlului suprem de campion al lumii în perioada 1935—1937 în urma celebrului meci cîștigat contra lui Alehin. (Din revista română de șah nr. 1/1982).

6. Mihail Botvinnik (n. 1911). În anul 1946 a murit, neînvins, campionul mondial. A. Alehin, iar titlul de campion a rămas vacant. Conform deciziei F.I.D.E., în cursul anului 1948, la Haga și Moscova, s-a disputat meciul-turneu pentru desemnarea campionului lumii. Au participat 5 (cinci) cei mai puternici mari maeștri (al 6-lea, R. Fine din S.U.A., s-a retras) : M. Botvinnik, P. Keres, V. Smîslov (toți U.R.S.S.), M. Euwe (Olanda) și S. Reshewsky (S.U.A.). Cîștigînd toate meciurile și realizînd 14 puncte din 20 posibile, M. Botvinnik a devenit al 6-lea campion al lumii. Și, astfel, a început supremația lui M. Botvinnik, care a durat, în total, 13 ani (1948—1957, 1958—1960 și 1961—1963). Botvinnik a continuat cercetarea științifică în domeniul șahului, cercetare începută de Alehin, însă el nu căuta mutări sau idei noi ci elabora sisteme întregi. În această privință, șahul era, pe atunci un pămînt virgin. Tot Botvinnik a început să trateze șahul și din punct de vedere sportiv, șahul devenind mai aspru, lupta era mai crîncenă, iar apărarea mai hotărîtă. Iată cum a caracterizat pe Botvinnik maestrul I. Horowitz (1948) : „Botvinnik este un continuator demn al celor patru mari — Steinitz, Lasker, Capablanca și Alehin".

7. Vasili Smislov (n. 1921). Unul dintre cei mai remarcabili şahişti ai timpului nostru. Cîştigînd turneul candidaţilor, disputat la Zürich în 1953 cu 18 puncte (din 28 posibile), Smislov a obţinut dreptul de a juca cu Botvinnik pentru campionatul mondial, în 1954. Acest meci, după cum ştim, s-a terminat la egalitate —12 : 12. Trei ani mai tîrziu Smislov din nou se întîlneşte cu Botvinnik în meci pentru titlul suprem. De data aceasta învinge Smislov, devenind astfel al 7-lea campion al lumii. Stilul lui Smislov impune prin simplicitatea şi claritatea ideilor sale. Iată ce scria Botvinnik despre ele : „Potrivit stilului său, Smislov preferă avantaje minimale de ordin poziţional, sigure, celor materiale, de multe ori neclare".

Şi o mare surpriză : V. Smislov (veteranul, 63 de ani !) şi G. Kasparov (mezinul, 21 de ani) în finala candidaţilor din 1984 !

8. Mihail Tal (n. 1936). „După Botvinnik, şahului i-a fost necesar un... Tal ; un artist strălucitor, un romantic, aminîndu-ne de Morphy, de Andersen. A trecut repede, ca un uragan, „curăţind" totul în cale". (A. Karpov). Şi în anul 1960, atenţia tuturor şahiştilor din întreaga lume a fost îndreptată acolo unde îşi disputau supremaţia imperturbabilul Botvinnik şi cel ce fascinase prin partidele sale pe toţi şahiştii, M. Tal. Botvinnik avea aproape 49 de ani, iar Tal numai 23 ! Două stiluri diferite, două temperamente cu totul opuse (V. Polihroniade). Cu scorul +6, —2, =13 a învins Tal, devenind astfel al 8-lea campion al lumii. În meciul-revanşă Tal — Botvinnik (1961), cu scorul +10, —5, =6 a învins Botvinnik. Iată ce declara M. Botvinnik, după ce cîştigase meciul-revanşă : „Pentru a avea speranţe în meciul-revanşă, a trebuit să devin elevul lui Tal. Am învăţat de la el cîte ceva despre măiestria jocului practic...".

9. Tigran Petrosian (1929—1984). După o serie de succese (campionatul Moscovei, 1951 — loc. I, campionatul U.R.S.S., 1951 — loc II—III, Bucureşti, 1953 — loc. II, campionatul U.R.S.S., 1958 — loc. II, campionatul U.R.S.S. 1959 — loc. I, Copenhaga 1960 — loc I şi multe altele), Petrosian a cîştigat turneul candidaţilor de la Curado, 1962, obţinînd astfel dreptul de a se întîlni într-un meci direct cu Botvinnik. Meciul a avut loc la Moscova (1963) şi s-a încheiat cu scorul 12½ : 9½ pentru Petrosian, acesta devenind astfel al 9-lea campion al lumii.

T. Petrosian, deşi ştia să combine tot aşa de bine ca şi Tal, a ales însă o altă manieră, jucînd numai poziţional (A. Karpov). Despre stilul său de joc, Petrosian însuşi scria : „Părerea mea este că trebuie să îngrădeşti posibilităţile adversarului, să joci strategic pe toată tabla, să încercuieşti regele advers şi încet, încet să strîngi laţul în jurul lui". Juca, de obicei, calm, liniştit, fără să rişte, fără „să danseze" pe marginea prăpastiei, cum adesea juca Lasker. Făcea multe remize, însă pierdea foarte rar. A susţinut două meciuri pentru titlul suprem, în 1966 şi în 1969, amîndouă cu pretendentul B. Spasski. T. Petrosian a domnit timp de şase ani (1963—1969) şi a fost unul dintre cei mai paşnici campioni, maestru al tehnicii pure. (E. Polihroniade).

10. Boris Spasski (n. 1937). A debutat în arena internaţională în 1953, la Bucureşti, în cadrul turneului internaţional al României (loc. IV—VI). În 1965, învingîndu-i în meciurile directe pe Keres (6 : 4), Geller 5½ : 2½) şi Tal se întîlneşte în primul său meci pentru titlul mondial cu campionul „en titre", T. Petrosian. Petrosian cîştigă la limită —12½ : 11½. Peste trei ani, iată-l din nou în faţa meciurilor candidaţilor eliminîndu-i pe rînd pe Geller (5½ : 2½) ?, Larsen (5½ : 2½) şi Korcinoi (6½ : 3½). În 1969, în meciul cu Petrosian, îl învinge cu scorul 12½ : 10½, devenind astfel al 10-lea campion mondial. În contrast cu Tal şi Petrosian, Spasski a creat un stil universal, la fel de bun atît în atac cît şi în apărare. Partidele sale, pline de idei şi satisfacţii estetice, sînt şi vor fi studiate atît timp cît va exista şahul.

11. Robert Fischer (n. 1943). Copilul-minune. La 14 ani campion al S.U.A. La 16 ani, F.I.D.E. îi atribuie titlul de mare maestru. În 1970 cîştigă turneul internaţional de la Palma de Mallorca (loc I). Începe meciurile candidaţilor : 6 : 0 cu marele maestru Taimanov, 6 : 0 cu marele maestru Larsen, 6½ : 2½ cu fostul campion mondial Petrosian... Extraordinar ! În 1972, la Reykjawik devine al 11-lea campion al lumii, învingîndu-l pe campionul „en titre", B. Spasski cu scorul 12½ : 8½.

Fischer i-a redat şahului ascuţimea, l-a „asprit" şi a dus lupta pînă la limita „regilor goi". El a demonstrat o tehnică uimitoare în realizarea avantajului, un joc comobinativ şi poziţional, avînd un deosebit simţ al iniţiativei şi iscusinţă în atac. Însă cel mai caracteristic, pentru Fischer, a fost „fermentul" sportiv : folosirea, în luptă, a tuturor şanselor, pînă la ultima clipă (A. Karpov).

Contribuţia lui Fischer la popularizarea şahului în lume era enormă. În multe ţări a sporit considerabil numărul de şahişti, au apărut rubrici noi de şah etc. De asemenea, Fischer s-a luptat cu hotărîre (şi cu succes) pentru îmbunătăţirea condiţiilor materiale ale şahiştilor : să fie răsplătiţi corespunzător cu eforturile şi sacrificiile depuse de ei pe altarul zeiţei - Caissa. Personal, Fischer nu era materialist. Aşa de exemplu, cînd în 1972 a devenit campion al lumii, i s-a propus să facă reclama unui produs, dar Fischer a refuzat, deşi i s-a oferit 1 000 000 de dolari !

În 1975, nefiind de acord cu hotărîrea F.I.D.E. privind regulamentul de desfăşurare a meciului pentru titlul suprem, regulament elaborat de el, Fischer s-a retras din şah, deşi fondul de premii oferit de Filipine s-a ridicat la 5 (cinci) milioane de dolari ! !

12. Anatoli Karpov (n. 1951). Ca urmare a retragerii din şah a campionului „en titre", R. Fischer, tînărul şalenger A. Karpov este proclamat la Moscova de către prof. dr. M. Euwe, preşedintele de atunci al F.I.D.E., drept al 12-lea campion de şah al lumii. Titlul de campion mondial acordat fără o luptă directă, cere a fi confirmat prin participarea noului campion la cît mai multe turnee de mare prestigiu. Şi într-adevăr, participînd timp de trei ani la o serie de turnee puternice, cum ar fi Milano 1975, Amsterdam 1976, Tilburg 1977, Bugoino 1978 şi multe altele, la care A. Karpov a ocupat locul I, tînărul campion a demonstrat tuturor că este, fără nici un dubiu, cel mai bun şahist din lume şi deci merită titlul pe care îl poartă. Iată de exemplu, ce scria despre Karpov marele maestru ungur G. Barcza : „...A. Karpov este un campion mondial care şi joacă... A participat în ultimii trei ani (1975—1978) la cele mai puternice turnee, arătînd prin jocul său că astăzi nu are egal în lume". Dar iată ce scrie el însuşi despre modul cum a progresat în şah : „I-am studiat pe toţi clasicii şahului, îndeosebi pe Capablanca. Cunosc toate partidele sale şi după ele am studiat şahul. Aprofundîndu-le, vreau să înţeleg mai bine creaţia sa, cauzele şi consecinţele schimbării ideilor şi metodelor sale...".

De la încoronarea sa, Karpov a susţinut trei meciuri pentru titlul suprem. În 1978, la Baguio (Filipine), l-a învins pe şalengerul V. Korcinoi cu scorul +6, —5,=21. În 1981, la Merano (Italia), l-a învins tot pe Korcinoi cu scorul +6, —2, =10. (Din 1978, conform hotărîrii F.I.D.E., meciurile pentru titlul suprem se joacă pînă la 6 [şase] victorii ale unuia dintre combatanţi. Al treilea meci pentru titlul mondial susţinut de A. Karpov cu şalengerul G. Kasparov, după disputarea a 48 partide, la scorul 5 : 3 pentru Karpov, a fost sistat de preşedintele F.I.D.E., Fl. Campomanes pe motiv de epuizarea fizică şi chiar psihică a celor doi protagonişti... Meciul va fi reluat în septembrie 1985 după un alt regulament elaborat de Congresul F.I.D.E. din luna august a.c.

13. Garri Kasparov. Meciul pentru titlul de campion al lumii dintre cei doi protagonişti Karpov şi Kasparov, a avut loc la Moscova (3 septembrie — 9 noiembrie 1985) şi s-a desfăşurat de data aceasta după noul regulament elaborat între timp de F.I.D.E. Cu scorul 13 : 11 a învins Kasparov, devenind astfel al 13-lea campion mondial oficial.

G. Kasparov este cel mai tînăr campion al lumii (n. 1963). Un talent înnăscut. Candidat de maestru la 10 ani ; maestru la 15 ani ; maestru internaţional la 16 ani ; mare maestru internaţional la 17 ani ; campion al U.R.S.S. la 18 ani. În ultimii ani a ocupat primul loc într-o serie de turnee puternice. În anii 1982 şi 1983 i s-a acordat „Oscar"-ul şahist.

Ing. B. PONOMAREV

3. CELE 30 DE MECIURI PENTRU TITLUL MONDIAL. În cei 100 de ani (1886—1986) trecuți de la primul meci pentru titlul suprem, în lumea șahistă au dominat 13 campioni, care au disputat 30 de meciuri în cadrul acestei înalte competiții. Să trecem, pe scurt, în revistă, aceste întîlniri, care la timpul lor au suscitat interesul întregii lumi.

1. **W. Steinitz** — J. Zuckertort, S.U.A. 1886. S-a jucat pînă ce unul din pretendenți a realizat 10 victorii. După cum știm, a învins Steinitz cu scorul +10, —5, =5.

Cele 30 de meciuri pentru titlul mondial

2. **W. Steinitz** - M. Cigorin, Havana, 1889. Meciul s-a jucat pe distanța de 20 de partide. A învins Steinitz cu scorul 10½ : 8½ ;

3. **W. Steinitz** — I. Gunsberg, New York 1890 91,20 de partide. A învins Steinitz cu scorul 10½ : 8½ ;

4. **W. Steinitz, —** M. Cigorin, Havana 1892, pînă la 10 victorii. A învins Steinitz cu scorul +10, —8, =5 ;

5. W. Steinitz — **Em. Lasker,** S.U.A. și Canada 1894, pînă la 10 victorii. A învins Lasker cu scorul +10, —5, =4, devenind astfel al 2-lea campion oficial al lumii ;

6. **Em. Lasker** — W. Steinitz, meci revanșă, Moscova 1896/97, pînă la 10 victorii. A învins Lasker cu scorul +10, —2, =5 ;

7. **Em. Lasker** — F. Marshall, S.U.A. 1907, pînă la 8 victorii. A învins Lasker cu scorul +8, —0, =7 ;

8. **Em. Lasker** — S. Tarrasch, Germania 1908, pînă la 8 victorii. A învins Lasker cu scorul +8, —3, =5;

9. **Em. Lasker** — D. Ianowski, Paris 1909, zece partide. A învins Lasker cu scorul +7, —1, =2 ;

10. **Em. Lasker** — K. Schlehter, Viena și Berlin 1910. În caz de egalitate campionul „en titre" își păstra titlul. Lasker și-a păstrat titlul, scorul meciului fiind +1, —1, =8 ;

11. **Em. Lasker** — Ianowski, Berlin 1910, pînă la 8 victorii. A învins Lasker cu scorul +8, —0, =3 ;

12. Em. Lasker — **J. R. Capablanca,** Havana 1921, 24 partide La scorul +4, —0, =10 pentru Capablanca, Lasker, a cedat ; Capablanca devenind astfel al 3-lea campion mondial oficial ;

13. J. R. Capablanca — **A. Alehin.** Pînă la 6 victorii. La scorul 5 : 5, Capablanca își păstra titlul. Buenos Aires 1927. În acest meci istoric, plin de neprevăzut a învins Alehin cu scorul +6, —3, =25. Alehin a devenit al 4-lea campion mondial oficial ;

14. **A. Alehin** — E. Bogoliubov, 30 partide, Germania și Olanda 1929. A învins Alehin cu scorul 15½ : 9½ ;

15. **A. Alehin** — E. Bogoliubov, Germania, 1934, 30 de partide. A învins Alehin cu scorul 15½ : 10½ ;

16. A. Alehin — **M. Euwe,** 30 de partide, Olanda 1935. A învins Euwe cu scorul 15½ : 14½, devenind astfel al 5-lea campion al lumii.

17. M. Euwe — **A. Alehin,** 30 de partide, meci revanșă, Olanda 1937. Alehin și-a recîștigat titlul (15½ : 9½ pentru Alehin).

În anul 1946, Alehin a murit și titlul a rămas vacant. Conform deciziei F.I.D.E., în cursul anului 1948, la Haga și la Moscova s-a disputat turneul celor mai puternici 5 mari maeștri (al 6-lea, R. Fine s-a retras) : M. Botvinnik, M. Euwe, P. Keres, S. Reshewsky și V. Smîslov. M. Botvinnik, cîștigînd cele 4 turnee individuale, a ocupat primul loc și a devenit astfel al 6-lea campion oficial al lumii.

18. **M. Botvinnik** — D. Bronstein. Conform aceleiași decizii F.I.D.E., campionul lumii este obligat să-și apere titlul, din trei în trei ani, în fața pretendentului desemnat de o serie de turnee preliminare. Primul pretendent desemnat de noile reguli ale F.I.D.E. marele maestru sovietic D. Bronstein, a jucat de la egal la egal cu noul campion al lumii, meciul între ei încheindu-se la egalitate — 12 : 12 și conform aceleiași decizii, Botvinnik și-a păstrat titlul.

19. **M. Botvinnik** — V. Smîslov, Moscova 1954. Botvinnik și-a păstrat titlul, scorul fiind 12 : 12 ;

20. M. Botvinnik — **V. Smîslov,** Moscova 1957, 24 de partide. A învins Smîslov cu scorul 12½ : 9½ devenind astfel al 7-lea campion al lumii ;

21. Smîslov — **Botvinnik,** Moscova, 1958, meci revanșă. Botvinnik și-a recîștigat titlul învingînd pe Smîslov cu scorul 12½ : 10½ ;

22. M. Botvinnik — **M. Tal,** Moscova 1960, 24 de partide. A învins Tal cu scorul 12½ : 8½, devenind astfel al 8-lea campion mondial ;

23. M. Tal — **M. Botvinnik,** Moscova, 1961, meci revanșă, 24 partide. A învins Botvinnik cu scorul 13 : 8 ;

24. M. Botvinnik — **T. Petrosian,** Moscova 1963, 24 partide. A învins Petrosian cu scorul 12½ : 9½, devenind astfel al 9-lea campion mondial;

25. **T. Petrosian** — B. Spasski, Moscova 1966, 24 partide. Cu scorul 12½ : 11½, a învins Petrosian ;

26. T. Petrosian — **B. Spasski,** Moscova 1969, 24 partide. A învins, cu scorul 12½ : 10½, Spasski, devenind astfel al 10-lea campion al lumii ;

27. B. Spasski — **R. Fischer,** Reykjavik 1972, 24 partide. A învins cu scorul 12½ : 8½ Fischer, devenind astfel al 11-lea campion mondial ;

28. **A. Karpov** — V. Korcinoi. Deoarece campionul „en titre", R. Fischer, nefiind de acord cu hotărîrile F.I.D.E., a refuzat să-și apere titlul, șalengerul A. Karpov a fost proclamat al 12-lea campion al lumii (1975). Meciul Karpov — Korcinoi (Baguio, 1978), s-a jucat, conform ultimei hotărîri a F.I.D.E., pînă la 6 victorii a unuia dintre cei doi protagoniști. A învins Karpov cu scorul +6, —5, =21.

29. **A. Karpov** — V. Korcinoi, Merano 1981, pînă la 6 victorii. A învins Karpov cu scorul +6, —2, =10 ;

30. Karpov — **Kasparov,** Moscova, 1984, pînă la 6 victorii. După disputarea a 48 de partide, la scorul 5 : 3 pentru Karpov, Fl. Campomanes, președintele F.I.D.E. a hotărît sistarea meciului pe motiv de epuizare fizică și chiar psihică, a celor doi jucători.

Meciul definitiv dintre cei doi protagoniști a avut loc tot la Moscova (3 septembrie — 9 noiembrie 1985) și s-a desfășurat de data aceasta după noul regulament elaborat între timp de F.I.D.E. Cu scorul 13 : 11 a învins Kasparov, devenind astfel al 13-lea campion mondial oficial.

4. CAMPIONII MONDIALI DESPRE ȘAH.

Atracția irezistibilă pentru șah îi caracterizează pe toți marii jucători și în special pe campionii lumii. În scrierile și expunerile lor pot fi găsite multe elemente care confirmă pe deplin cele de mai sus.

Redăm mai jos părerile și cugetările privind șahul ale celor 13 campioni mondiali care au dominat scena șahistă timp de un secol.

1. W. Steinitz (1836—1900), primul campion mondial oficial.

„...Șahul nu este pentru suflete timide. El reclamă un om întreg, care nu trebuie să rămînă ca un sclav față de ceea ce i-au transmis alții ; el trebuie să încerce în mod independent să dovedească profunzimea jocului... Da, șahul este dificil, el cere multă gîndire serioasă și o cît mai harnică cercetare. Numai o critică necruțătoare poate duce la țintă. ...Susțin că nimeni și nimic nu mă va abate de la drumul meu spre adevăr..."

(Campion mondial între 1886—1894).

2. Dr. Em. Lasker (1868—1941)

„...jucătorul de șah care vrea să reușească trebuie să fie un căutător de adevăr, un om cu idei largi și măreție. Ceea ce se numește șiretenie sau vicleșug, deși sînt întrucîtva necesare pentru reușită, nu pot să formeze un veritabil jucător de șah.... De asemenea, pînă la un anumit punct, cunoașterea perfectă a jocului, însușită printr-un studiu asiduu și atent, este un factor indispensabil ,dar nu hotărîtor. Mai trebuie ceva în plus (geniu, talent n.n.) pentru a deveni un adevărat mare maestru.

Viața este inepuizabilă. Șahul, din fericire, de asemenea... La tabla de joc nu este loc nici pentru minciună, nici pentru ipocrizie... Jocul de șah dezvoltă puterea de gîndire.

(Campion mondial între 1894—1921).

3. J. R. Capablanca (1888—1942).

„...Cei ce doresc să învețe șahul, trebuie să studieze în primul rînd finalurile și apoi cînd acestea sînt bine însușite să se treacă la studierea deschiderilor și a jocului de mijloc.

...Să nu vă temeți de înfrîngeri... Să le considerați ca niște lecții care vă ajută să învățați șahul... Experiența este profesorul cel mai bun...

(Campion mondial între 1921—1927)

4. A. Alehin (1892—1946)

„...Șahul nu este un joc, ci o artă. Fiecare șahist de valoare, fiecare șahist talentat are nu numai dreptul

ci chiar datoria de a se considera artist. În ce mă privește sînt gata să-mi asum toate obligațiile care decurg din aceasta... Din păcate, maestrul de șah, spre deosebire de maeștii celorlalte arte, este lipsit adesea de satisfacția de a-și încheia creația cu loviturile spectaculoase pe care le intenționa, deoarece înfăptuirea planurilor sale creatoare depinde de măsura în care adversarul său se apără logic... Datorită șahului mi-am format caracterul. Șahul, înainte de toate, te învață să fii obiectiv. Poți deveni un maestru bun numai atunci cînd îți dai seama de greșelile și defectele proprii. Întocmai ca și în viață".

(Campion mondial între 1927—1935 și între 1937—1946).

5. Dr. Max Euwe (1901—1981)

„...Șahul poate fi studiat și să se obțină progrese pe bază științifică... Din punct de vedere artistic pot fi considerate puține partide... Momentul estetic, după părerea mea, are loc, mai ales în cazul studiilor șahiste... Să nu uităm că scopul principal al jocului de șah rămîne victoria. Din acest punct de vedere șahul este și rămîne sport. ...Studierea manualelor de șah deschide căi pentru dezvoltarea gîndirii independente".

(Campion mondial între 1935—1937).

6. Dr. Mihail Botvinnik (1911)

„...Șahul constituie o parte mică dar caracteristică a culturii. Șahul este în primul rînd joc. Dar dacă o partidă de șah rămîne și trăiește ani de-a rîndul, atunci înseamnă că șahul reprezintă ceva mai mult decît atît : șahul devine artă.

Nu consider șahul știință, însă el are și un element științific, fără de care nu se poate juca bine. Însă acest element joacă totuși un rol secundar.

(Campion mondial între 1948—1957, între 1958—1960 și între 1961—1963).

7. Vasili Smislov (n. 1921).

„...Eu consider jocul de șah drept artă... Am crescut într-o familie în care șahul și muzica au fost la fel de prețuite... Și astăzi viața mea este consacrată celor două arte... Estetica creației șahiste înseamnă înainte de toate justețea ideii, relevată în desfășurarea strict logică a evenimentelor de pe tabla de joc.

...Frumusețea apare nu numai în jocul combinativ, cu sacrificii de efect, dar și în partidele în care învinge logica. Eu caut întotdeauna într-o partidă de șah nu numai victoria, dar și triumful logicii"...

(Campion mondial între 1957—1958)

8. Mihail Tal (n. 1936)

„...Șahul înainte de toate este o artă... Cum se poate explica altfel faptul că milioane de oameni joacă șah, alte sute de mii studiază teoria și rejoacă partidele marilor maeștri din trecut și de astăzi, iar mii și mii de amatori frecventează cu regularitate turneele?.... După părerea mea există o singură explicație : influența estetică enormă a acestui joc...

Șahul reflectă caracterul omului, particularitățile sale. Cred că mașina nu va putea niciodată să imite trăsăturile individuale ale caracterului unui șahist, precum și lupta ideilor. Șahiștii talentați se nasc, însă cei mari devin prin muncă asiduă".

(Campion mondial între 1960—1961).

9. Tigran Petrosian (1929—1984).

„Idealul neatins în șah este jocul fără greșeală... Fiecare șahist, luptînd cu un adversar, se luptă în același timp cu sine însuși.

Fiecare partidă sau meci constituie totodată o luptă interioară. Eu am pierdut multe partide importante, întrucît n-am putut să mă învinge pe mine însumi...".

(Campion mondial între 1963—1969).

10. Boris Spasski (n. 1937)

„...Mă atrage în șah necunoscutul, bogăția nesecată a posibilităților, procesul de creație care întotdeauna însoțește acest joc..."

(Campion mondial între 1969—1972).

11. Robert Fischer (n. 1943)

„...Nu sînt nici computer, nici miracol... Sînt numai un profesionist al șahului. Stau toată ziua în fața tablei de șah, studiez, îmi îmbogățesc necontenit cunoștințele... Am repulsie față de remiză ; de aceea joc pînă la ultima posibilitate..."

(Campion mondial între 1972—1975).

12. Anatoli Karpov (n. 1951)

„...Înainte de toate, șahul este pentru mine o luptă. Adversarul trebuie învins. Apreciez mult și elementul estetic, dar jocul riscant, atît de apreciat de unii șahiști, nu-mi este caracteristic. În fiecare partidă încerc să găsesc cel mai logic și cel mai eficace plan... Sînt un practician al șahului... Însă niciodată și cu nimeni nu joc pentru remiză, nici cu piesele albe, nici cu cele negre..."

(Campion mondial din 1975—1985).

13. Garri Kasparov (n. 1963)

„...Alexandr Alehin. Sînt adept al stilului său. Universalismul lui, tratarea mereu diversificată a jocului, ideile șahiste ale lui îmi impun mie și astăzi. Sînt sigur că stilului Alehin îi aparține viitorul...

(Campion mondial din 1985).

Ing. M. PONOMAREV

Semne bune anul are!

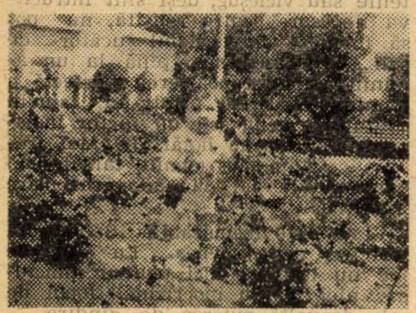

Cristiana

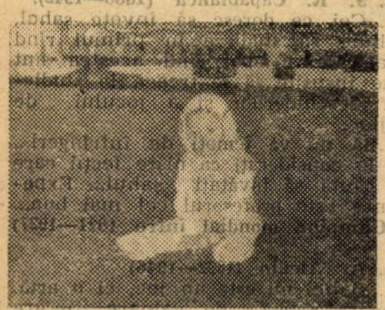

Sorina

Dănuț

Andreea-Georgiana și Ionuț

Alina-Viorela

Amintiri despre Mihail Sadoveanu, șahistul

În luna noiembrie 1986 s-au împlinit 106 ani de la nașterea marelui scriitor al secolului XX, Mihail Sadoveanu.

În amintirile noastre, a prietenilor și admiratorilor săi, numele acestui mare prozator rămîne strîns legat de cele două mari pasiuni ale sale: scrisul, în care M. Sadoveanu a uimit pe toți contemporanii săi cu enorma sa capacitate de muncă, materializată în numeroasele sale opere literare și șahul, al cărui adept pasionat a fost toată viața. În biblioteca sa, impunătoare au găsit loc și numeroasele cărți și reviste de șah printre care cităm: revista franceză „La Stratégie" (anii 1867—1918), tratatul celebrului Philidor „Analyse du jeu des échecs" cartea lui Stamma, revista română de șah (toți anii) etc. Multe articole a scris M. Sadoveanu în Revista de șah (din anul 1927, revista era condusă de M .S.), articole cu care maestrul a contribuit decisiv la popularizarea șahului în țara noastră.

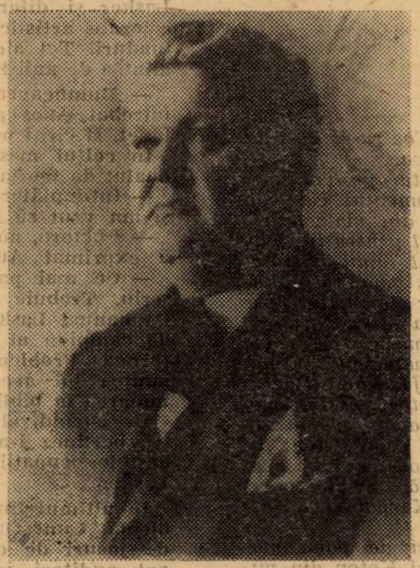

De fapt, rolul lui Sadoveanu în dezvoltarea șahului în Iași și apoi în toată țara a început după primul război moondial, mai precis după 1918, cînd Sadoveanu a înființat „Cercul de șah Iași", cu sediul pe strada Arcu nr. 3. Chiar de la început, numeroși ieșeni au devenit membri activi ai cercului: în primul rînd principalii săi parteneri de la cafeneaua Traian — poetul M. Codreanu, ing. Dimitriu, Ostersetszer și alții.

În calitate de președinte al cercului, M. Sadoveanu se îngrijea de toate și, în primul rînd, de buna funcționare a acestuia și depistarea tinerelor talente. Juca adesea cu vechii săi parteneri, dar și cu tineri cu viitor pentru a le aprecia forța de joc. De multe ori însă se așeza lîngă masa celor considerați „șahiști formați" și le urmărea jocul cu multă atenție, fără să rostească vreun cuvînt, fără să se miște (era un „chibiț" ideal). Erau trei apreciați de el ca tineri cu viitor: A. Winckler, A. Lernovici și autorul acestor rînduri, B. Ponomarev, atunci tînăr student. Mi-aduc bine aminte de o întîmplare care mi s-a întipărit în minte pentru toată viața. Jucam cu Lernovici (negrele), așa cum ne-am înțeles, o partidă serioasă. La masa noastră, aproape ca întotdeauna, s-a așezat Sadoveanu, urmărindu-ne jocul. Am sacrificat două calități și după (cinci) ore de joc am cîștigat partida. Sadoveanu în tot acest răstimp (5 ore) nu a scos nici o vorbă. La terminarea partidei însă s-a ridicat, mi-a strîns mîna și m-a felicitat sincer și călduros, iar eu am fost așa de emoționat încît nu era mult să-mi curgă lacrimile...

Într-o zi, doi tineri jucători, A. Winckler, viitorul campion al orașului Iași și B. Ponomarev, campion al orașului în anii 1952—1954, ne-am adresat președintelui nostru, M. Sadoveanu cu rugămintea să ne aprobe antrenarea în afara orelor de club, jucînd deodată la 4 mese. Ideea i-a plăcut mult lui M. Sadoveanu. A luat imediat măsuri organizatorice adecvate și în plus, a asistat aproape întotdeauna la antrenamentele noastre, încurajîndu-ne.

În anul 1924, secretarul general al „Cercului de șah București", I. H. Gudju a lansat un apel către cercurile de șah din țară (17) pentru a întemeia împreună „Federația Română de șah". Într-o ședință specială, convocată de președintele nostru, M. Sadoveanu ne-a citit apelul, ne-a explicat însemnătatea acțiunii întreprinsă de I. Gudju pentru dezvoltarea șahului în țara noastră și ne-a cerut părerea. Rezultatul acestei ședințe l-a caracterizat însuși I. Gudju: „Printre cele mai semnificative răspunsuri a fost acela al cercului de șah din Iași, semnat de președintele său, Mihail Sadoveanu. Și astfel, la 4 ianuarie 1925 a fost întemeiată mult așteptata „Federație Română de Șah". În calitate de Președinte al Federației și apoi de Președinte de onoare al ei, Sadoveanu a veghiat și a continuat să vegheze pînă la sfîrșitul vieții sale la destinele șahului românesc.

În munca sa întru dezvoltarea mișcării șahiste din țara noastră, i-a fost de mare ajutor „Revista de șah". Revista de șah a fost fondată în anul 1925 de A. Ianovcic. În anul 1927, tînărul Ianovcic se mută la Iași și sediul revistei se mută și el. Director al revistei devine M. Sadoveanu, iar redacția se compune din: A. Ianovcic, A. Lernovici și A. Winckler. În anul 1930, „Revista de șah" a primit numele de „Revista Română de șah", continuînd să fie și mai departe organul oficial al Federației.

În paginile acestei publicații, Sadoveanu a contribuit enorm, prin diverse articole, prin ideile sale despre acest joc al minții, la popularizarea șahului în țara noastră. Iată cîteva din gîndurile sale:

„Șahul nu este un joc, cît o instituție morală".

— „Șahul este un sport intelectual...",

— „Șahul îngăduie oamenilor de limbi și nații diferite să comunice între ei și să se cunoască și să se stimeze".

— „...Între jocul de șah și nivelul de cultură al unui popor există o legătură directă...".

— „...Jocul de șah le acordă tuturor posibilități egale pentru relevarea inteligenții și a inventivității".

— „Șahul este cel mai prețios dar pe care un om inteligent și-l poate face sie însuși pentru vîrsta maturității și mai ales pentru anii penibili ai bătrîneții".

Sadoveanu a fost și un foarte bun șahist. Forța lui de joc era a unui jucător de categoria I. Între membrii clubului circula chiar următoarea idee: „Dacă președintele nostru n-ar fi fost un mare scriitor, ar fi devenit, desigur, un șahist celebru". În general, Sadoveanu nu participa la concursuri, juca numai partide ușoare și prin corespondență. Se pare însă că în anul 1926 Cercul de șah Iași urma să organizeze un turneu cu 5 (cinci) participanți printre care erau incluși M. Sadoveanu și Ostersetzer. Nu știu însă dacă acest turneu a avut loc.

În continuare, pentru a demonstra forța de joc a marelui nostru scriitor, redăm următoarele trei partide, jucate de Sadoveanu în anii '30 cu șahiști ieșeni.

M. Sadoveanu — A. Lernovici. Aprilie 1929 (Revista de șah nr. 11/1960) 1. e4 d6 2. f4 Cd7 3. Nc4 g6 4. Cf3 Ng7 5. N :f7+ R :f7 6. Cg5+ Re8 (la 6... Rf6, atacul continuă decisiv cu 7. Df3 urmat de e5) 7. Ce6 și dama neagră este prinsă.

A. Winckler — M. Sadoveanu, Iași, 1924. 1. e4 e5 2. Cf3 Cc6 3. Nb5 a6 4. Na4 d6 5. 00 Nd7 6. d4 b5 7. Nb3 e: d4 8. C :d4 C :d4 9. D :d4 c5 10. N :f7+ R :f7 11. De3 Cf6 12. f4 De8 13. e5 Cg4 14. Df3 Rg8 15. e6 N :e6 16. Te1 h5 17. h3 Td8 18. h :g4 h :g4 19. Dg3 Dg6 20. Ne3 Ne7 21. Nf2 Dh6 22. Rf1 Nc4+ și Winckler a cedat (Almanah 1985, Planeta șah).

B. Ponomarev — M. Sadoveanu, Iași, 1923. 1. d4 e6 2. e4 d5 3. Cc3 d :e4 4. C :e4 Cd7 5. Cf3 Ne7 6. Ne2 Cgf6 7. C : f6+ C : f6 8. 00 00 9. c3 c5 10. d :c5 N :c5 11. D :d8 T :d8 12. Ng5 Nd7 13. Tad1 Ne8 14. T :d8 T :d8 15. N :f6 g :f6 16. Td1 T :d1 17. N :d1 Nc6 18. Ce1 Rf8 19. Nf3 N :f3 20. C : f3 și după cîteva mutări partida s-a încheiat remiză.

Ing. B. PONOMAREV

ALEXANDR KOTOV: Alb şi Negru

Dintr-un meci pentru titlul de campion al lumii

Autorul romanului „Alb şi negru" din care am preluat fragmentul pe care vi-l propunem în continuare este marele maestru sovietic Alexandr Kotov (1913—1981). În cursul vieţii el a reuşit să îmbine cu mult talent cele două mari pasiuni ale sale: şahul şi literatura. Jucător deosebit de dotat, în anii cincizeci ajungînd chiar candidat la titlul de campion mondial, Kotov a fost şi un publicist şi scriitor de excepţie.

Atras de viaţa şi creaţia acelui monstru sacru al şahului care era Alexandr Alehin (1892—1946) i-a dedicat atît cartea „Moştenirea şahistă a lui Alehin", cît şi romanul „Alb şi negru" care s-a bucurat de un deosebit succes. După acest roman s-a turnat filmul „Alba zăpadă a Rusiei", acelaşi scenariu servind la montarea unei piese care s-a jucat pe scena Teatrului de Stat din Moscova.

Fragmentul preluat surprinde momentul cel mai important din viaţa eroului: meciul pentru titlul de campion al lumii disputat cu celălalt geniu al şahului tuturor timpurilor Jose Raul Capablanca (1888—1942). Pe măsură ce facem mai bine cunoştinţă cu modul de desfăşurare al acestei competiţii găsim mai multe paralele cu un alt mare meci care a avut loc în zilele noastre după aceeaşi regulă: primul meci dintre A. Karpov şi G. Kasparov.

Desprinşi de pana măiastră a lui Kotov din mirifica lume a şahului cei doi mari campioni şi predecesorul lor, Emanuel Lasker (1868—1941) se materializează, prind viaţă, vorbesc, trăiesc.

N.P.

— Bună seara, herr doctor, a salutat gazda micul şi agerul maestru Aues, sosit de cîteva clipe împreună cu Samisch. V-am adus cea de a douăsprezecea partidă a meciului. Ea a fost primită un pic mai înainte din Buenos Aires. Ei, ce pronostic daţi?

— Cred că nu greşesc dacă spun: a pierdut Capablanca, a răspuns Lasker.

— Aveţi dreptate: el a pierdut într-adevăr. Şi cum a pierdut!, a confirmat Aues, întinzînd gazdei ziarul berlinez de seară.

Lasker a învîrtit comutatorul şi cabinetul a fost inundat de lumina constantă a unei lustre mari. Pe toată lungimea peretelui încăperii repauza o uriaşă bibliotecă maroniu închisă. Cizelarea fină, simplitatea măreaţă a liniilor, proporţia echilibrată a formelor, făceau din ea o adevărată operă de artă.

— Această bibliotecă a aparţinut cîndva lui Goethe, le comunica zîmbind de obicei Lasker musafirilor şi aceştia nu înţelegeau dacă el spune adevărul sau glumeşte.

Lîngă geamul acoperit de o draperie verde închis, era aşezată masa de scris maronie în tonul bibliotecii. În colţurile şi adînciturile sculpturilor sale se întrezărea — fie din cauza timpului, fie a timplarului — verdele mucegaiului. Pe masă era o lampă înaltă ca o ciupercă, tot felul de bibelouri de souvenir, busturile lui Julius Cezar şi Bonaparte — preferaţii stăpînului. Pe numeroasele foi cu diferite semne şi formule matematice erau împrăştiate mici grămăjoare de scrum de ţigară.

Cîteva minute, în timp ce amfitrionul era plecat să dea dispoziţii pentru cafea, Aues şi Samisch — un bărbat cu o faţă slabă, scofîlcită — au examinat cu interes relicvele gloriei acumulate de Lasker în timp de douăzeci şi şapte de ani cît a fost campion. Pe o masă micuţă, nu departe de geam, erau aşezate decupaje din ziarele şi revistele întregii lumi, adrese, diplome, fotografii şi caricaturi. Ele purtau autografele unor mari şahişti, filozofi, matematicieni; datoria de atenţie şi respect faţă de renumitul campion o plăteau şi unii scriitori, pictori şi artişti.

Încă o colecţie îl delecta pe vizitatorul care intra prima oară în cabinetul din Schenburg pe Aschaffenburgerstrasse: în spatele geamurilor bibliotecii erau expuse numeroase steguleţe multicolore.

Acestea erau fanioanele cluburilor în care a jucat Lasker şi diferite însigne. Dreptunghiurile fanioanelor colorate artistic alternau cu triunghiuri, pătrate şi rotunduri. Tot aici atîrna şi o şapcă de student care amintea de anii tinereţii proprietarului.

— Dumneavoastră tot vă mai interesaţi de şah?, l-a întrebat Aues pe Lasker cînd acesta s-a întors în cabinet. Il citiţi pe Bilguer?

În colţul mesei repauza o carte uriaşă, groasă, manualul de teoria deschiderilor în şah.

— Întîmplător! M-am uitat la partida a unsprezecea şi am vrut să mă informez în legătură cu deschiderea.

— Doctore, noi sperăm să vă vedem din nou campion, a exprimat Aues dorinţa tuturor şahiştilor germani.

— Ce mai pot face eu?! Treaba mea este acum să scriu. Trebuie să deschidem calea celor tineri.

Emanuel Lasker cedînd în anul douăzeci şi unu titlul de campion al lumii lui Capablanca juca acum rar în turnee. Problemele matematice emoţionau mai mult mintea lui ageră, tratatele filozofice îşi aşteptau terminarea în bibliotecă.

De curînd, el i-a uimit pe toţi: în cel mai bun teatru berlinez i-a fost montată o piesă. Se pare că sînt destule ocupaţii pentru un singur om, dar nu aşa este Lasker!

În ultimul timp, el a devenit interesat de încă o problemă. Cunoscuţii zîmbeau: Lasker a deschis o şcoală de jocuri de cărţi: bridge, scot — trei clase a cîte opt auditori în fiecare. Pierzîndu-şi coroana şahului fostul campion voia probabil să devină regele bridge-ului. Pe cei ce nu înţeleg să-i lăsăm să rîdă.

Lasker era interesat de teoria luptei în toate manifestările ei; el voia să cerceteze legile ei, la început în domeniile care-i erau mai apropiate şi cunoscute: şahul, cărţile şi jocurile matematice.

De ce unii oameni au noroc în viaţă, în afaceri, în joc iar alţii mereu insuccese? De ce la ruletă cifrele cad după o legitate specială greu de surprins? De ce? Cît de multe astfel de „de ce-uri" sînt în toate jocurile dar şi în viaţă.

Inseamnă că există o oarecare logică în acea necunoscută pînă acum legitate a coincidenţelor pe care oamenii o numesc şansă. Scopul pe care şi-l propunea Lasker era descoperirea acestei legităţi, cunoaşterea drumului şerpuit al Fortunei! Rolul cel mai important în această cercetare el îl conferea desigur şahului: aici cunoştinţele lui sînt mai mari ca oriunde, aici el a oferit exemple de apărare fermă bazată pe cunoaşterea luptei psihologice. Nu degeaba pentru salvarea a numeroase partide fără speranţă el a fost învinuit de cîteva ori că-şi hipnotizează adversarii.

Camerista a adus cafeaua, musafirii s-au aşezat în fotoliile adînci. Amfitrionul a apăsat pe un buton şi capacul măsuţei pătrate, acoperite cu stofă s-a întors. Pe cealaltă parte era o tablă de şah: masa parcă simboliza cele două pasiuni ale proprietarului: şahul şi cărţile.

Samisch a aşezat repede piesele şi în curînd toţi trei s-au adîncit în studiul mutărilor efectuate în îndepărtatul Buenos Aires la cincisprezece mii de kilometri de Berlin. Ei semănau cu nişte vrăjitori rămaşi într-o tainică magie. Numai fumul ţigărilor ce se ridica în rotocoale deasupra capului şi rarele exclamaţii de încurajare sau nemulţumire, vorbeau despre faptul că toţi trei trăiesc sau cel puţin încă nu au adormit.

— Bănuiam asta! Ceva de felul acesta trebuia să se întîmple, a întrerupt primul liniştea Lasker.

Partida s-a încheiat şi toţi trei s-au lăsat pe spătarele fotoliilor.

— De ce doctore?, a întrebat Samisch. El era tăcut, închis — probabil boala şi-a pus amprenta pe caracterul său, însă acum şi el s-a înviorat.

— Numai pentru că el a pierdut precedenta partidă, a unsprezecea. Mai precis pentru modul în care a pierdut-o.

Ex-campionul şi-a amintit ce puternică impresie i-a făcut această victorie a lui Alehin asupra lui Capablanca. Chiar el, Lasker, a fost copleşit de profunzimea şi curajul planurilor lui Alehin, de exactitatea manevrelor lui.

— Da e o partidă de înaltă clasă, s-a amestecat în discuție Aues. Nu degeaba cubanezul a declarat unui corespondent: „Eu astfel de partide nu știu să cîștig!".

— Stimabilul senior Capablanca a uitat să adauge: „Eu nu știu nici să pierd astfel de partide!", a spus Lasker contractîndu-și sprîncenele dese cărunte.

— Cum putem înțelege asta doctore?

— Prin faptul că o înfrîngere într-un astfel de stil este pentru Capablanca echivalentă cu moartea. Astfel de partide pierdute îi distrug echilibrul.

— Atunci se înțelege de ce ați prezis victoria lui Alehin în cea de a douăsprezecea partidă.

În cabinet a intrat Marta Lasker, o femeie micuță cu o față lată, binevoitoare și părul tuns scurt. La prima vedere îți rămînea în memorie fruntea ei mare și nasul mic cîrn. Ea a salutat musafirii și nedorind să-i deranjeze s-a retras imediat.

— Privind această partidă e greu să ne imaginăm că ea a fost jucată de Capablanca, a continuat discuția Aues. O eroare grosolană, un calcul elementar greșit. Campionul lumii nu a văzut că pierde turnul!

— Atunci nu mai juca Capablanca, i-a pus pe gînduri pe interlocutori Lasker.

— Permiteți doctore!, au exclamat apoape simultan amîndoi.

— Desigur mutările le făcea Capablanca dar acesta era cu totul alt Capablanca. Nu acel pe care ne-am obișnuit să-l vedem.

— Acest lucru este desigur interesant, dar... eu nu înțeleg nimic, a recunoscut Samisch.

— Ați avut vreodată ocazia să vedeți un meci de box?, a întrebat Lasker.

— Da mie-mi place mult boxul, a confirmat Aues.

— Atunci iată, uneori în timpul luptei unul dintre boxeri îi dă pe neașteptate adversarului o lovitură puternică. Nu knock-out, nu așa ca să-l dea jos de pe picioare dar totuși o lovitură destul de puternică.

— Dar cine poate să-și dea samea cînd o lovitură este puternică și cînd nu?, a gesticulat Samisch. Eu știu una și bună: cînd cade și nu se mai ridică pînă la zece — atunci înseamnă că a primit o lovitură destul de puternică.

— Asta e knock-out, sfîrșitul luptei, a confirmat Lasker, dar există lovituri care nu se observă, nu prea puternice, iar boxerul din cauza lor se clatină abia ținîndu-se pe picioare. Totul plutește în fața ochilor și ringul și spectatorii.

— Aceasta este așa numita stare „groggy": beat, abia ținîndu-se pe picioare, a confirmat Aues.

— Da, Da! O astfel de stare „groggy" există și la șahiști. Pierderea partidei este o lovitură puternică aplicată psihicului maestrului. El deasemeni se clatină, înfrîngerea îl abate de pe calea dreaptă. Stabilitatea sportivă a șahistului ca și a boxerului este determinată de rapiditatea reacției lui de ieșire dintr-o astfel de stare.

— Într-adevăr un „groggy" șahist... s-a îngîndurat Samisch. Aveți dreptate doctore. Cine a pierdut cîteva partide una după alta nu mai este în stare să iasă dintr-un astfel de „groggy".

— Șahul este o luptă a nervilor — a continuat ex-campionul — și învinge acela care știe să cîștige bine, dar, ceea ce nu e mai puțin important și să piardă bine.

— O asta știu mulți! e exclamat Aues.

— Nu este o artă complicată, l-a susținut Samisch.

— Ei asta-i problema, că de fapt e foarte complicată. Din nefericire psihologia luptei șahiste nu este pînă în momentul de față deloc analizată. Pînă în prezent se studiază numai variantele teoretice. Desigur și asta trebuie — s-a grăbit să adauge fostul campion amintindu-și că Samisch este un foarte bun cunoscător anume al teoriei deschiderilor — dar eu cred că generația viitoare de șahiști va începe să acorde cea mai serioasă atenție psihologiei șahului.

Gazda s-a ridicat de pe scaun. S-a terminat țigara și fără ea el nu poate trăi o clipă. A luat din dulap o cutie mică șlefuită și a scos din ea o țigară. Cînd capacul cutiei s-a deschis camera s-a umplut de sunetele unei cantonete napolitane. Lasker a povestit că această casetă i-a fost făcută cadou de către șahiștii italieni.

— Eu susțin că în a douăsprezecea partidă nu a jucat Capablanca, s-a reîntors la discuția întreruptă Lasker. Într-avedăr vedeți ce mutări a făcut negrul. Nici nu-ți vine să crezi că a jucat un maestru.

— Desigur. Și acesta chiar Capablanca cu renumita lui intuiție, precizie, — l-a susținut Aues.

— Mîine el singur nu-și va recunoaște mutările — a continuat ex-campionul, — nu va crede că a jucat atît de prost. Dar după înfrîngere el pur și simplu nu este în stare să facă mutări bune, a pierdut toate calitățile obișnuite unui luptător șahist... Sînt trei categorii de șahiști, a continuat Lasker după o pauză nu prea îndelungată. Unii după ce pierd joacă așa de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Forța jocului lor nu scade, nervii sînt în întregime controlați de rațiune. „Groggy"-ul la astfel de șahiști este de scurtă durată, trece repede și și nu se reflectă în jocul posterior.

— Cine de exemplu, doctore?

—Așa erau Steinitz, Schlechter. Dintre cei ce trăiesc acum — Vidmar. Cred că sluga dumneavoastră prea plecată aparține și ea aceleiași categorii.

— Cum dumneavoastră nu vă indispuneți de loc după înfrîngere?, l-a întrebat pe amfitrion Aues.

— Vă este indiferent: ați cîștigat sau ați pierdut?

— Sigur că mă indispun. Cui îi face plăcere să piardă? Dar trebuie să te ții în frîu ca în ziua următoare să joci cu forța și siguranța obișnuită. Din fericire am reușit să ating un astfel de echilibru.

— Dar Capa? — a întrebat Samisch. Multe din cele pe care le spunea ex-campionul îi erau cunoscute lui Samisch din propria experiență, însă și el era interesat de această inedită clasificare a maeștrilor.

— Capablanca pierde rar, în asta constă particularitatea stilului său, dar poate de aceea înfrîngerile i se reflectă puternic asupra psihicului. În practica lui sînt rare cazurile cînd a pierdut două partide la rînd și acest lucru numai pentru că în ziua următoare înfrîngerii, el de regulă respinge lupta și face o remiză rapidă. Are nevoie de timp pentru ca să-și revină.

— Și în ce categorie îl includeți pe Alehin?

— Campionul rus — aparține unui tip rar de luptător. A știut să-și educe astfel de calități de luptă, o voință atît de puternică încît chiar dacă pare străin în ziua următoare înfrîngerii el joacă și mai puternic.

— Da, da, dumneavoastră aveți dreptate! — a confirmat Aues. Mie întotdeauna mi s-a spus că este cel mai periculos să joci împotriva lui Alehin dacă el a pierdut în ziua precedentă.

— Amintiți-vă turneul de la Petesburg din nouă sute paisprezece. Alehin era foarte tînăr și se părea insuficient de stabil. Ce se întîmplă? În tur tînărul maestru a pierdut la mine. Credeți că a fost afectat? De loc! În ziua următoare el l-a învins pe Tarrasch și încă după o zi pe Marshall. Doi mari maeștri de mare clasă!

— S-a demoralizat! — a rîs Samisch. A fost indispus!

— În returul aceluiași turneu, a continuat Lasker, el a pierdut din nou la mine. Și ce credeți? Îl învinge din nou pe Tarrasch.

— Din obișnuință, a glumit Aues.

— Și ce partide a jucat! Pe amîndouă le-a inclus apoi între cele mai bune într-un manual special — a adăugat Lasker. Iar în meciul cu Capablanca de ce voință, ce fermitate, a dat dovadă Alehin! Ați citit de boala lui? A trebuit să-și scoată șase măsele. I le scoteau seara la ora unsprezece și în ziua următoare el juca partida cîteodată pansat. Nu e glumă!

Musafirii s-au ridicat. Era timpul să plece, ei știind că de mult timp Lasker lucrează în timpul nopților. La despărțire Aues l-a întrebat pe amfitrion:

— E curios cum va proceda Alehin acum? Se va arunca oare într-o ofensivă furtunoasă sau va aștepta greșelile campionului demoralizat.

— Două victorii consecutive i-au dat lui Alehin avantajul unui punct. El va găsi calea justă — a răspuns Lasker.

— Campionul rus și-a însușit cu brio teoria șahului. În afară de aceasta este și un psiholog profund al luptei șahiste.

După ce și-a condus musafirii Lasker a stins lustra, s-a așezat la masa de scris și a căzut adînc pe gînduri. Părul cenușiu, nasul mare și curbat, mustățile cărunte și bărbia conturată ferm confereau chipului său ceva tainic. Liniștea și tăcerea domneau în acest refugiu al gînditorului, numai ploaia după geamuri, lovind rar, în sticlă, amintea că în afara lumii rațiunii mai există și o lume reală cu iraționalitatea, lipsa de logică și hazardul ei.

★

În ziua liberă Capablanca împreună cu Concita au plecat să prînzească la restaurantul „Cabania". Maître d'Hotel a găsit cu greu locuri pentru ei în sala arhiplină și spre uimirea lor i-a plasat exact alături de Alehin venit aici împreună cu secundantul său Daniel Diletaine. Desi nici unul dintre marii maeștri nu simțeau dorința deosebită de a fi împreună, o politețe elementară cerea ca ei să nu afișeze acest lucru, mai cu seamă că prezența Concitei îi obliga pe bărbați să fie galanți. Ofi-

ciantul a unit cele două mese. Stînjeneala datorată neașteptatei întîlniri a trecut repede și toți patru au început să se ocupe de studiul meniului și alegerea felurilor de mîncare. Vizitatorii restaurantului îi observau cu interes pe renumiții șahiști așezați unul împotriva celuilalt nu în fața șahului ci a mesei de restaurant încărcate cu cristaluri. Unii glumeau spunînd că astăzi se joacă „în deplasare", iar mutările vor fi făcute cu piese farfurii și pioni pahărele. Multe discuții au fost generate de toaleta Concitei: rochie lucioasă de culoare liliachie, pantofi gri și mănuși gri lungi pînă la cot. Alehin se afla pentru prima oară la „Cabania".

— E un loc interesant, nu-i așa? i s-a adresat el lui Capablanca.

— Îmi place foarte mult acest restaurant — a răspuns campionul lumii. — E adevărat, unii spun — s-a uitat el la Concita — că în timpul meciului de șah nu e permis să vii des aici.

— De ce?

— Mîncărurile prea gustoase și condimentele cer vin, iar șahiștilor vinul și femeile în timpul turneelor le sînt categoric interzise.

— Da, da, desigur. Dumneavoastră știți că o cunoștință de a mea, dirijor, a denumit acest local conservator pentru tauri! Nu-i așa că e amuzant? — a întrebat Concita. Spunînd aceasta ea a arătat pereții, pe care atîrnau fotografii ale unor berbeci și tauri uriași care au luat premii la diverse expoziții.

— Eu mai degrabă aș denumi „Cabania" nu conservator, ci crematoriu pentru tauri, — a ripostat Capablanca.

— Acest lucru este mai aproape de adevăr.

La intrarea în restaurant era expusă o uriașă bucată de carne friptă de berbec: imediat după ușă, pe ambele laturi ardeau două gigantice cămine. De aici ajungeau pînă în stradă la trecători zgomotul cărnii arzînde și mirosul atițător al mîncării gătite. Berbeci aproape întregi, bucăți uriașe de carne de vită, vînat din belșug și diferite feluri de cîrnați — toate acestea se prăjeau tot aici în văzul lumii, aprinzînd apetitul și atrăgîndu-i chiar și pe cei care nu se pregăteau să intre în local.

Pereții restaurantului erau fasonați în culori închise. Abajururile închise și iluminarea discretă creau în sălile „Cabaniei" o semiobscuritate pașnică în care gîndurile vizitatorului trebuiau să se concentreze numai asupra mîncării. Poate iarăși pentru a aprinde apetitul, pe nenumărate rafturi în sticle cu împletituri de paie, repauzau cele mai bune vinuri argentiniene și chiliene.

— Și ei sînt în competiție! a exclamat dintr-o dată Concita arătînd fotografiile taurilor! Între ei probabil se află deasemeni, un campion al lumii. Poate este acela? — a arătat ea un gigant cu coarne scurte păros, cu ochi mici, răi. —Uitați-vă ce frumusețe!

Alehin și Diletaine au tăcut lăsînd să treacă pe lîngă ei remarca de o spiritualitate îndoielnică a vecinei lor. Ce să-i faci — e o actriță! Dar Capablanca s-a supărat.

— Eu am considerat totdeauna că aveți un gust bun — a răspuns el încruntat.

În restaurant a intrat un gălăgios și insistent băiețel vînzător de gazete. El mai curînd a impus cu forța marfa sa decît a vîndut-o. Un timp la masă s-a așternut liniștea — toți erau ocupați de examinarea ziarelor și revistelor. Deodată liniștea s-a întrerupt din cauza rîsului în hohote al Concitei.

— Vai ce reușit! O adevărată minunăție! — se desfăta ea. Uitați-vă ce caraghioși sînteți! Caricatura îi reprezenta pe Alehin și Capablanca în fața mesei de șah. Pictorul talentat le-a surprins cu veridicitate trăsăturile subliniind reușit particularitățile caracteristice ale fețelor lor. Amîndoi aveau bărbi lungi, negre, care ajungeau undeva jos sub masă. Inscripția glăsuia: „Așa vor arăta Alehin și Capablanca la sfîrșitul meciului".

— Face spirite în privința remizelor — a explicat Diletaine. Pictorul mi-a arătat această caricatură cînd a lucrat-o la club.

— Dar știți don Jose, cu barbă îmi plăceți mai mult! — a exclamat Concita.

— Sînt bucuros să aud asta, dragă. Chiar astăzi am să-mi cumpăr un remediu pentru creșterea părului.

— Dar de ce v-au desenat și Dv. o barbă neagră? a trecut actrița la Alehin. — Doar sînteți blond, mai bine v-ar fi mers o nu prea mare barbă roșcată.

— Sînteți mai în temă signorita — a răspuns zîmbind Alehin. — Este apanajul Dv. să găsiți fardul potrivit și să alegeți ce barbă i se potrivește fiecăruia. „Și coarne deasemeni", — a vrut să adauge Diletaine, dar s-a abținut la timp.

— Și într-adevăr veți face remize pînă la adînci bătrînețe — a afirmat sigură pe sine Concita — Cîte ați făcut pînă acum?

— Pînă acum nu prea multe, — a răspuns în locul partenerilor Diletaine. — Patrusprezece.

Amintindu-i această cifră el s-a gîndit că nu i-ar sta rău Concitei, dacă ar ține minte scorul, măcar în cea mai importantă confruntare a lui Capablanca.

— După a douăsprezecea partidă au fost opt remize consecutive — a comunicat secundantul lui Alehin.

— Ei, vedeți cît de multe! Și în curînd, într-adevăr vă vor crește bărbile.

— Iată de ce eu i-am propus doctorului Alehin să întrerupem meciul considerîndu-l nul. După un an am putea juca altul — a spus Capablanca pe un ton indiferent adresîndu-se numai Concitei.

Gîndul său cel mai tăinuit el l-a exprimat printre altele ca și cum nu l-ar fi interesat de loc. Campionul lumii nu i-a propus încă niciodată lui Alehin să întrerupă meciul, dar vorbea astfel pentru a transforma o propunere importantă într-o glumă fără însemnătate. Însă Concita a înțeles usurința contrafăcută a tonului lui Capablanca. Două înfrîngeri consecutive au subminat încrederea campionului în forțele sale și nu o singură dată el i-a spus Concitei că, după cît se pare nu va mai reuși să se salveze. Jose Raul a devenit îngîndurat și în ultimele zile adesea era mîhnit, întristat. Cu toate prezicerile Concitei, a încetat să mai creadă într-un sfîrșit al meciului favorabil lui și chiar a trimis o telegramă prietenului său Fine, președintele clubului de șah, din Manhatan cu rugămintea de a organiza peste doi ani meciul revanșă.

Concita s-a hotărît să-l susțină pe Capablanca.

— Aceste remize nefolositoare numai vă obosesc, — a spus ea cu glasul unei mame miloase. — Săracul don Jose chiar a adormit în timpul celei de a saisprezecea partide.

— De dormit a dormit, dar a văzut tot! — a rîs Alehin. Cum s-a trezit dintr-o dată a schimbat toate figurile.

Timp de cîteva clipe la masă a domnit tăcerea. Concita s-a hotărît să revină asupra problemei delicate:

— Și vom dezlănțui așa o sărbătoare în tot Buenos-Airesul! Tot teatrul Bataclan va dansa la banchet.

— Pentru așa ceva sînt în stare să fac tot ce se poate, — a glumit Alehin.

— Eu deasemeni n-am nimic împotrivă, i s-a alăturat campionul lumii.

— De întrerupt desigur se poate — a continuat Alehin hotărînd să clarifice intențiile adversarului său — Dar cînd ar trebui să jucăm din nou?

— Peste un an ne putem reîntîlni — a continuat Capablanca. — Numai că de data asta trebuie să ne gîndim la remize. Poate este mai simplu să limităm numărul de partide din meci?

— Eu cred că este mai bine să jucăm acest meci pînă la capăt — a spus Alehin. Mi-e teamă că nu vom ajunge să ne înțelegem repede și ne vor crește într-adevăr bărbi pînă ne vom reîntîlni. Mai bine ca ele să ne crească de la remize!

Refuzul categoric al lui Alehin a creat tensiune la masă. Capablanca a tăcut dintr-o dată, iar Concita a încetat să glumească.

Din fericire prînzul în acest timp s-a terminat și ei puteau să se despartă. Alehin și Diletaine și-au cerut permisiunea să se ridice de la masă și luîndu-și rămas bun au plecat. Concita vedea cît de indispus era Capablanca. Dar și ea singură pentru prima oară de cînd a început meciul, a avut presentimentul că don Jose nu mai poate să-și păstreze titlul, nu mai credea în prezicerile ei optimiste. Și inima nu o înșela: viitorul apropiat i-a adus lui Capablanca o nouă lovitură dureroasă.

x

— Trebuie să recunosc, mi-am schimbat părerea despre Capablanca. El este un luptător mult mai destoinic decît am presupus.

Cuvintele lui Lasker l-au uimit pe Aues. Prea des a avut ocazia să audă opiniile dezaprobatoare ale compatriotului său cu privire la jocul cubanezului.

El s-a gîndit: Capablanca va pierde curînd titlul de campion al lumii și poate de aceea Lasker a devenit mai indulgent față de el, i-a iertat trecutele afirmații și articole arogante.

— Eu am declarat despre Capablanca că se demoralizează ușor după înfrîngere, că este un luptător in-

stabil, — a continuat Lasker. — Asta era adevărata reușitele continui, succesul l-au răsfățat. Dar iată cubanezul a pierdut două partide la rînd, a unsprezecea și a douăsprezecea. Era amenințat titlul de campion mondial. Și spre onoarea lui, Capablanca în acest moment s-a transformat. Minunatele lui calități naturale, uriașul talent toate au fost mobilizate pentru salvarea meciului. Nu este vina cubanezului că el nu a reușit să facă nimic — atît de mare este adversarul său.

— Dar doctore, nu îl înmormîntăm prea devreme pe Capablanca? Trebuile lui nu merg chiar așa de prost, — a protestat Aues. — Scorul pînă în prezent este patru la trei, cubanezul trebuie să cîștige o singură partidă și scorul devine egal.

— Nu, trebuile lui sînt fără nici o speranță. Urmăriți ultimele partide ale meciului și vă veți convinge că el și-a cîntat cîntecul.

— De asta nu sînt de loc convins. Și nu numai eu — mulți cred acum ca niciodată, în steaua lui Capablanca. Haideți să vedem. El a cîștigat a douăzeci și doua partidă iar în a douăzeci și șaptea numai o inexactitate grosolană nu i-a dat posibilitatea să ducă spre victorie o partidă jucată admirabil. Iar într-a treizeci și una? Dumneavoastră ați spus mai înainte: o remiză întîmplătoare, poziția lui Alehin era pierdută. Iată cum joacă acum Capablanca! Iar Alehin? El a cîștigat ultima oară acum trei săptămîni și de atunci nu poate face nimic.

— Dragul meu, toate astea sînt aparențe. Iată, priviți — Capablanca a cîștigat a douăzeci și noua partidă. Și cum a cîștigat-o? Doar după o eroare grosolană a lui Alehin. Dar țineți cont cît de minunat s-a apărat rusul — o apărare uimitoare care numai întîmplător nu a fost încununată de succes. Știți ce a spus unul dintre admiratorii înțelepți ai lui Capablanca? El a afirmat: „După ce Capablanca a scăpat cîștigul în partida a douăzeci și șaptea eu socoteam că el mai poate salva meciul, dar după victoria obținută în partida a douăzeci și noua m-am convins definitiv că afacerea lui este pierdută!". Strălucit spus cu o cunoaștere fină a psihologiei luptei. Și totuși Capablanca este un erou — a continuat Lasker. — Amintiți-vă cum l-a atacat el pe Alehin de la a treisprezecea la a douăzecea partidă. Ce noutăți interesante a folosit, cu ce inventivitate a jucat deschiderile. Se părea că iată, cubanezul va avea succes, dar lui i s-a împotrivit un adevărat geniu. În momentele critice Alehin făcea minuni: salva partide pe care nimeni nu le-ar fi putut salva.

— Ei doctore! Dv. sînteți modest. Desigur că în salvarea pozițiilor grele veți rămîne întotdeauna peintrecut.

— Asta se întîmpla demult, iar acum se joacă altfel — a refuzat laudele ex-campionul. Știți ce partidă l-a indispus și mai mult pe Capablanca? A șaptesprezecea. În ea a făcut tot ce trebuie, a spart structura de pioni a adversarului, se pregătea să culeagă recolta. Tehnicii lui, Alehin i-a ripostat numai cu inventivitate și încă ce fel de inventivitate! „Dacă eu nu am putut să cîștig această partidă — a afirmat atunci Capablanca — atunci nu voi cîștiga nici meciul".

— După cum văd urmăriți meciul, citiți tot ce se scrie despre el — s-a mirat Aues. — Dv. ați spus că v-ați lăsat cu totul de șah.

— Cîte nu am spus eu! Dar meciul îl urmăresc pentru că sînt șahist!

În acest timp a sosit Samisch. El a comunicat că după presa argentiniană, tensiunea a atins un nivel foarte ridicat. Nord americanii țin încă partea vedetei lor, dar argentinienii sînt deja cuceriți de arta rusului. Amîndoi adversarii sînt foarte obosiți — și cum ar putea fi altfel? doar s-au jucat mai mult de treizeci de partide. Toți așteaptă din zi în zi terminarea meciului.

— Da, meciul se va termina curînd — a afirmat Lasker — Alehin se poartă cu adversarul său ca și cum acesta ar fi un leu împăiat.

În partida a treizeci și una el i-a dat tot ce era posibil pentru victorie dar Capablanca nu a știut să cîștige. Voința lui Alehin a cîștigat, în timp ce energia lui Capablanca era epuizată.

— Recunoașteți doctore că vă e milă de Capablanca! Este un șahist talentat.

— Este un adevărat geniu al șahului. În privința forței intuiției și științei de a aprecia repede pozițiile, de a schița calea corectă de joc, Capablanca nu are și nu va avea destul de curînd egali. Dar talentul lui s-a risipit într-o serie de succese ușoare. Cîndva el a fost un șahist excelent, plin de foc, inepuizabil, energie înfocată, avînt.

— Toate acestea au fost, iar acum el va deveni curînd excampionul lumii — a remarcat cu tristețe Samisch.

*

— Mama mia! — a exclamat doctorul Castillo intrînd în club. Aici nu este loc de trecut! Știți — s-a adresat el către Nadejda Alehina — merg la club — nu mă lasă să intru. Eu le spun: „Sînt doctorul lui Alehin și Capablanca", iar ei rîd: „Lui Capablanca — strigă ei — nici medicina nu-i mai poate ajuta iar Alehin o să se descurce și fără doctori!".

Nadea vede de pe locul ei prin ușa de sticlă cum se agită mulțimea la intrare, cît de violent se aruncă cu întrebări microbiștii asupra fiecărei persoane care iese din club. Dar și în încăperea turneului era astăzi înghesuială, nici o dată pînă acum chiar și în zilele întîlnirilor celor mai combative nu se adunase atîta lume.

Toți considerau că meciul se va termina curînd. Partida de ieri a treizeci și patra a fost întreruptă într-o poziție grea pentru Capablanca, deși cîțiva dintre zelosii admiratori ai cubanezului mai sperau că tehnica lui va triumfa, și el va reuși să se salveze. Dacă Alexandr ar cîștiga această partidă meciul ar fi terminat. Este mult așteptata a șasea victorie!

În ultimele zile pe Nadea efectiv o asaltau spectatorii și această atenție generală o obosea, tensiunea ultimelor zile i-a slăbit considerabil forțele, obrajii s-au scofîlcit și a devenit iritabilă. Și cum ar fi putut să nu se emoționeze!

După cea de a douăzeci și una partidă — Sasa avea patru victorii, iar Capablanca două. Se părea că totul este în ordine. Sasa mai trebuia să cîștige două partide pentru a deveni campion. Și dintr-o dată el a pierdut-o pe a douăzeci și noua! Bine măcar că a treizeci și doua i-a revenit lui Sasa și acum numai un singur punct hotărîtor îl desparte de țelul sacru.

În ziua precedentă reluării celei de a treizeci și patra și poate ultimei partide, ea și-a întrebat soțul:

— Cum merg trebuile?

El a răspuns:

— Trebuie să cîștig deși nu fără dificultăți. — Sasa nici măcar nu a analizat prea mult poziția întreruptă. — Astfel de poziții trebuie decise la tablă — a spus el. — Și așa în analiza de acasă nu poți vedea totul.

În această poziție hotărîtoare Alehin avea un pion în plus. Tată atîrnînd pe tabla de demonstrație această mică piesă de carton și cîtă bucurie și tristețe nu sînt legate de ea! Cîte inimi nu face ea acum să bată accelerat! „Dacă ea ar dispare acum — s-a gîndit cu groază Nadea — dacă Alexandr ar comite o inexactitate, viața va fi din nou plină de fericire, speranță în salvarea meciului și menținerea titlului de campion pentru Capablanca. Iar Sasa ar pierde împreună cu această bucată de carton tot spre ceea ce a tins toată viața, pentru ce și-a dăruit forțele și sănătatea, mihnirea, indispoziția și insomniile nopților. Cît de curios este totuși alcătuită această lume! Dar acest pion lateral în plus nu se gîndea de loc să dispară. El s-a fixat stabil într-o pătrățică albă și chiar a încercat să avanseze un pic înainte pe cîmpul negru vecin. „Înainte spre fericirea segnorului Alehin!", a spus Paulino și curînd a bucurat-o și mai mult pe Nadea, aducînd vestea că pe tablă s-au schimbat damele.

Acum victoria lui Alehin nu e departe. Nadea simțea acest lucru și după dispoziția publicului. În club au sosit persoane importante în fața cărora administratorii făceau reverențe. „Sînt reprezentanții președintelui nostru, i s-a comunicat doamnei Alehin. — Au venit să-l felicite pe noul campion pentru victorie".

Inima Nadiei a început să bată repede de bucurie. Doamne, oare a venit într-adevăr sfîrșitul chinurilor? cea de a șasea victorie dorită, cîștigarea meciului? Ah, de ar decurge totul mai repede!

Dar timpul trecea și Capablanca nu voia să cedeze. Probabil că s-a hotărît să lupte cu îndîrjire pînă la sfîrșit folosind și cea mai mică șansă. Dintr-o dată Nadea s-a speriat — pionul lateral al lui Sasa pe care ea l-a urmărit cu ardoare întreaga seară a dispărut. Nu cumva el a scăpat ceva din vedere?! Însă Paulino a liniștit-o comunicîndu-i că pentru pionul cedat Alehin a obținut doi pe flancul celălalt. Într-adevăr pionii sînt izolați dar din fericire regele advers este departe și Alehin trebuie să cîștige în cîteva clipe.

În club tensiunea a atins apogeul. Camerele erau umplute de spectatori, reporteri, fotografi. Au adus chiar și o instalație de filmare pentru a imortaliza

pe peliculă momentul transferului celui mai înalt titlu al șahului. Din clipă în clipă se aștepta sfîrșitul istoricei bătălii. Toți se temeau să nu piardă acest important moment. Vizitatorii de seamă s-au urcat la etaj, microbiștii cei mai zeloși s-au suit pe scară și stăteau acolo așteptînd capitularea cubanezului. „Așteaptă căderea vechiului campion și ard de dorința de a-l felicita pe cel nou" — s-a gîndit Nadea. — Nici măcar nu-și ascund încîntarea. Cît de crud este acest lucru în privința lui Capablanca! Dar n-ai ce-i face, așa e viața". Ei i s-a făcut milă de cubanez: în ultimele zile blînda femeie a observat de multe ori tristețe în ochii lui.

Dintr-o dată în rîndul spectatorilor s-a auzit un murmur. „Nu a scăpat ceva Sașa din vedere?" s-a întrebat ea din obișnuință în primul moment. Dar au liniștit-o. Capablanca a comunicat arbitrului că vrea să întrerupă partida. Transferul puterii a fost amînat pentru mîine.

Curînd au apărut partenerii. După fața lui Alexandr Nadea a înțeles că el nu mai are îndoieli în privința victoriei.

— Cum credeți că se va termina partida? s-a adresat un corespondent lui Capablanca.

— Eu consider că Alehin trebuie să cîștige, — a răspuns el.

Toată atenția era acum îndreptată asupra lui Alehin. Cîndva puțin încrezători în victoria lui, argentinienii se străduiau acum cu prisosință să-și îndrepte greșeala printr-o înflăcărată exprimare a sentimentelor. Era felicitat, corespondenții îl asaltau cu întrebări la care nu răspundea — partida nu era terminată. Reporterii îl chinuiau cu interviurile, cu interminabile fotografii, zeci de mîini ale spectatorilor întindeau către el cărți, carnețele, foi de hîrtie: fiecare voia să aibă un autograf de la viitorul campion al lumii.

Iar în acest timp Capablanca — fostul idol — a fost părăsit chiar de cei mai înflăcărați admiratori ai săi. Campion al lumii — numai pentru douăzeci și patru de ore — pe cine mai putea el interesa?

„Mașina șahistă!". „Campionul neînvins al tuturor timpurilor!". „Iată ce fel de neînvins!". „Nimicit, distrus, făcut țăndări!". „Așa-i trebuie!".

Cînd Capablanca a ieșit din club împreună cu Concita, mulțimea s-a dat tăcută în lături din fața lor. Cu astfel de curiozitate rece este lăsat să meargă spre eșafod condamnatul la moarte, căruia i-au rămas puține minute de trăit.

În hotel Alehin a aranjat pe șahul său iubit poziția de întrerupere. În total sînt numai șase piese: cîte un rege, un turn, și doi pioni albi. Verificînd variantele elementare el a fluturat din mînă. Doi pioni în plus. E caraghios să joci mai departe.

— Asta-i tot! a spus cu glas tare învingătorul fericit. Și s-a îngîndurat pentru mult timp amintindu-și drumul lung și greu străbătut.

In urmă a rămas un sfert de secol de viață de turnee. Au trecut supărările insuccesselor, chinurile, torturile și calvarurile creației. Și-a reamintit casa moscovită din ulicioara Platnikov și stejarul bărtîn din grădină. Aici sub acest stejar el a descoperit multe inovații interesante. Pe urmă războiul. Moskova înfometată, primul campion al Rusiei Sovietice. Și-a amintit de încercările sale neobosite de a obține meciul cu campionul mondial. Iată, și sfîrșitul chinurilor acum el se află pe cel mai înalt pisc: tot ceea spre ce a tins toată viața este acum atins! Privirea lui Alehin a rămas îndreptată asupra șahului vechi care i-a fost cîndva făcut cadou de bunica lui. Într-o clipă i s-a părut că pionii albi i-au zîmbit cu fețele rotunjite, iar turnul negru care luptase mai înainte de partea lui Capablanca a dat confuz din capul de lemn sculptat: „Ce am putut eu să fac? Așa a ieșit".

Indoind ordonat cutia înăuntrul căreia au rămas figurile în poziția partidei întrerupte, Alehin a trecut în camera soției.

— Te felicit, Nadenka — i s-a adresat el zîmbind.

— Noi am învins!

In ziua următoare soții Alehin au putut cu greutate să ajungă la club: mulțimea se părea că nu a plecat de aici din seara trecută. Chiar și în încăperea clubului era la fel ca ieri: aceleași fețe, aceeași tablă de demonstrație cu aceeași poziție. Festivitatea a fost pur și simplu amînată pentru o zi.

Alehin s-a urcat la etaj și împreună cu el secundantul, arbitrul meciului și alte persoane importante. Era timpul să înceapă reluarea dar Capablanca nu apărea.

„Încă puține minute — s-a gîndit Nadejda și răsunătorul titlu de campion va trece la Alexandr. El va fi proclamat cel mai puternic jucător din lume, va deveni regele șahului".

...Dimineața ea și-a întrebat soțul cum este declarat noul campion, cum decurge toată ceremonia? El a zîmbit:

— Nu știu eu nu am fost încă niciodată campion al lumii. Am să încerc pe propria piele și atunci am să-ți povestesc. Pe urmă el totuși i-a povestit că după tradiția existentă, vechiul campion trecînd coroana fictivă a șahului înlocuitorului său de obicei proclamă:

— Ura în cinstea noului campion al lumii!

— Așa a făcut Steinitz cînd a pierdut meciul cu Lasker, la fel a procedat și Lasker cînd a „predat" titlul tînărului Capablanca.

— Iar Capablanca va face astăzi la fel? — nu s-a putut abține să întrebe Nadea.

— Nu știu — a răspuns Alehin. — Asta-i treaba lui.

...A trecut aproape o oră de la momentul destinat pentru reluarea partidei întrerupte iar Capablanca tot nu apărea. Organizatorii uimiți dădeau din umeri, fugeau agitați jos, apoi se urcau din nou la etaj pentru a-l liniști nu atît pe Alehin, cît funcționarii importanți care pierdeau din prețiosul timp al statului.

Nadea s-a gîndit că Sașa e foarte emoționat și s-a hotărît să încalce regulile — acum era tot una. Urcîndu-se la al doilea etaj ea a intrat după îngrăditura de sticlă și s-a apropiat de Alexandr. În acest moment în sală a intrat în fugă un curier în mîna căruia era o scrisoare de la Capablanca adresată lui Alehin. „Cedez partida și vă urez fericire în purtarea titlului de campion al lumii. Felicitările mele soției Dv".

Capablanca distrus nu a găsit în el suficientă bărbăție pentru tradiționalul „Ura".

In aceeași secundă Alehin s-a pierdut în mulțimea care se grăbea să-l felicite pentru victorie. Nadea nu a putut mult timp să ajungă la Sașa — el a dispărut în vîrtejul interminabil al entuziasmului. Era îmbrățișat, sărutat, bătut pe umăr. Toți cei care puteau veneau fugind de jos — acum regulile nu mai erau în vigoare. Zeci de fotografi îl asediau pe Alehin pentru a trimite în toate colțurile lumii portretul noului campion al lumii. Reporterii se grăbeau să-i ia interviuri, operatorii filmau furtunoasa încoronare.

Numai după jumătate de oră Alehin a putut coborî împreună cu soția de la etaj. Chiar la ieșire Nadea a observat dintr-o dată că șireturile de la ghetele lui Sașa sînt desfăcute. „Doamne nu poți să-i încredințezi nimic, — s-a gîndit Nadea. — O singură dată și-a cumpărat singur șireturile și le-a luat de două ori mai lungi". Ea a vrut să-i spună acest lucru lui Alexandr dar el deschidea atunci ușa din afară.

In aceeași secundă zeci de oameni s-a aruncat asupra lui Alehin cu exclamații de entuziasm și l-au îndepărtat de Nadea. Dintr-o dată ea a văzut că Sașa a început să se ridice deasupra capetelor mulțumii și în clipa următoare s-a înălțat la cer. Gălăgioasa, furtunoasa mulțime îl saluta cu admirație pe noul campion al lumii, la cincisprezece mii de kilometri de Rusia natală la celălalt capăt al lumii, argentinienii slăveau geniul șahist rus. Mulțimea se mărea în fiecare clipă și plutea încet pe străzile largi ale capitalei Argentinei.

Printre lacrimile de bucurie care-i acopereau ochii, Nadea vedea figura uluită pe jumătate îndoită a lui Alexandr. De fiecare dată cînd el se înălța în aer, părul lui blond se ridica deasupra capului ca unui clovn de la circ: în același timp șireturile negre dezlegate se agitau amuzant asemeni unor mici șerpi agili.

— Sașa, șireturile, Sașa i-a strigat Nadea, dar țipătul ei s-a pierdut în entuziasmul mulțimii.

Vasile Istrate: „Regnuri"

Argentina, Campeon. Primul din dreapta, micuțul... gigant Maradona

Fiesta mexicană, ornicul fotbalului și revanșa lui Maradona

Iunie 1986. Ceasurile lumii se potrivesc după ceasornicul Mexicului. Un orologiu în măruntaiele căruia nu este nici bătrîna mașinărie elveţiană şi nu-s nici circuitele micronice ale japonezilor. E un ornic în lăuntrul căruia nu se află decît aer. Forma lui — o minge, şi cu ea se dansează timp de o lună tangoul fotbalului mondial. Au rămas să-l joace 24 de echipe, cu, 8 mai multe decît în 1970, cînd Mexicul a găzduit pentru prima dată fiesta mondială a footbalului. Sita preliminariilor, deşi cu ochiurile mai mari ca altădată, a cernut totuşi, bine, rău, dar n-a lăsat să treacă spre Mexic, spre ora finală a Compionatului Mondial, echipe ca Cehoslovacia, Suedia, Iugoslavia, România, R.D.G., Elveţia, Austria, Chile, echipe tari, cu un footbal de tradiţie, unele cu un palmares remarcabil. Contestatul criteriu geografic a deschis, în schimb, un drum unei echipe de diletanţi, cum este cea a Canadei. Dăr asta-i altă poveste.

Fiesta mexicană a început pe tipsia de un verde năpîrlit, tipsie fierbinte la propriu şi la figurat a stadioanelor mexicane. Parcă mai puţin entuziasm ca în '70. Oare umbra neagră a dezastruosului cutremur ce-a zguduit cu puţin timp în urmă Mexicul să fi domolit spiritele? Posibil. Stadioanele arată dezolant de goale. Nu interesează footbalul? Nici pe departe. La meciul inaugural Italia — Bulgaria aproape întreaga suflare de peste 100 000 de oameni nu se sinchisea de discursurile festive, trăia cu ardoare footbalul, adulmeca, aşteptînd să iasă „caii" în arenă. Dar „caii" nu mîncaseră jăratec. Italienii au demonstrat ceea ce se ştia de fapt: că marea lor echipă care a învins în Spania a rămas o amintire, şi aceasta nici măcar dulce. Echipa lui Bearzot, cu vulpoiul Rossi, cu bătrînul Zoff, cu învîlvoratul Conti, arsese pînă la descompunere în nopţile spaniole. Fusese cîntecul de lebădă. Călătoria lor de la Madrid la Roma cu avionul prezidenţial al volubilului bătrînel Sandro Pertini ar fi trebuit să fie şi ultimul zbor împreună. Bearzot s-a încăpăţînat să mizeze pe ei, deşi ştia că nu mai are sub el roibii cu care călcase în picioare în 1982 toată floarea footbalului mondial. Omul cu pipa s-a arătat un sentimental incurabil.

1—1 cu Bulgaria în deschidere, un punct pierdut de italieni în faţa unei echipe care nu a cîştigat nici un joc la turneele finale. Dar echipa italiană se vedea că-şi trăieşte agonia. Zvîcnirea din jocul cu Argentina a mai alimentat iluzii. Lucrurile erau clare. Privirile suporterilor căutau în altă parte. Încotro? Spre Brazilia, desigur. Urmaşii lui Pele prin tradiţie favoriţii mexicanilor.

Brazilia redivivus. Asta cred nu doar mexicanii. Uşurinţa cu care brazilienii lovesc mingea, fără nici un efort vizibil, aşa cum omul respiră, felinitatea jocului lor, muzicalitatea de samba a paselor şi efectele mingilor tăiate ca la tenisul de masă, subjugă. Se uită totul, că Brazilia nu mai are un Pele, un Didi, un Vava, un Garincha, că Zico e rănit în războaiele italice şi că Tele Santana a luat în primire trupa doar cu două luni înainte, după catastrofalul turneu european al Braziliei. Chiar dacă Spania a înscris un gol valabil la 0—0, pe care arbitrul Bambrige nu l-a văzut, sau s-a făcut că nu-l vede, dezlănţuirea sclipitoare a brazilienilor din ultima treime a meciului, cînd le-a scos sufletul spaniolilor, ascunzîndu-le „obiectul" a şters totul. Brazilia Campeon. Samba atotputernică şi atotstăpînitoare. Doar victoria Mexicului asupra Belgiei a mai semănat îndoială. Poate noi, şi-au zis fanaticii mexicani, care de prea mare bucurie s-au încăierat, omorîndu-se. Poate acest ciudat Bora Milutinovici cu schemele lui pe foile de bloc, încercînd să le bage în cap jucătorilor săi şi cu o secundă înainte de a intra în teren, deţine secretul succesului. De ce nu Mexico Campeon?

A venit apoi acel de neuitat U.R.S.S. — Ungaria. Un 6—0 ce putea fi la fel de bine 12—0. Un footbal de vis izbutit de Dinamo Kiev plus Dasaev şi Aleinikov. O maşină perfectă de footbal. Cine ar putea sta în calea unei asemenea echipe de atleţi şi footbalişti totodată? Greu de spus. Cu toţii vedeam mai departe echipa sovietică. O întrebare persista. Va reuşi admirabilul Belanov să alerge ca Vladimir Kuţ? La schimbarea lui în meciul cu Ungaria, picioarele i se împleticeau ca unui alergător de fond. Belanov a izbutit, dar a apărut altceva neprevăzut. Ce anume? Primele semne au ieşit la iveală în jocul cu Franţa. Vulnerabilitatea cuplului de fundaşi centrali. Pe acolo Fernandez a izbutit golul egalizator, înscriind Franţa între favorite.

Brazilia Europei, chiar cu pòvara anilor şi a uzurii vedetelor sale Platini, Giresse, Tigana, arunca în luptă vitalitatea şi tehnica desăvîrşită a lui Amoros, agilitatea şi forţa de percuţie a lui Stopyra, travaliul lui Fernandez, experienţa şi fervoarea lui Bossis. De ce nu Franţa? Enigmele se înmulţesc. Multe dintre voturi merg cu Danemarca. Danezii par irezistibili. Forţă, îndemînare, footbal total şi peste toate această forţă a naturii: Elkjaer Larsen.

Cine să se gîndească la Belgia, calificată după emoţii, la R.F. Germania, greoaie, mişcîndu-se ca un mecanism învechit, sau chiar la Argentina, care pare mai sigură pe ea ca oricînd, dar... Nu doar din dorinţa de senzaţii exotice se pariază şi pe Maroc, care, eliminînd Portugalia, terminînd la egalitate cu Anglia şi Polonia, a devenit dintr-odată marea revelaţie a preliminariilor.

Paris 1984. Echipa Franţei campioană a Europei

BIBLIOTECA ORĂȘENEASCĂ JIMBOLIA 89108

Favoriții se pierd pe drum. Intîi și intîi a ieșit din cursă, producînd păreri de rău, echipa Uniunii Sovietice. A învins-o, s-a mai spus cu temei, arbitrajul. Cel puțin un gol a fost înscris dintr-o clară poziție de ofsaid. A fost eliminată în optimi de propriile slăbiciuni ale cuplului de fundași centrali, ca și de naivitățile tactice. La 2—1 sovieticii au continuat să atace lăsînd descoperită garda. Belgia, echipă cu jucători trecuți prin mari bătălii fotbalistice, a exploatat la maximum aceste erori. Mundialul spaniol a pierdut cea mai ofensivă echipă, adică sarea și piperul spectacolului fotbalistic.

Nici Danemarca n-a reușit să meargă mai departe. Danezii se pare că au luat-o prea tare. S-au sufocat pe drum. 5—1 cu Spania în optimi. De necrezut. Olsen, liberoul lui Anderlecht, n-a putut să-i țină sub ascultare pe năbădăioșii lui coechipieri. S-au dus în față în atac, au curs în valuri, atrași de mirajul victoriei, al gloriei. Spre morile de vînt ale Spaniei. Șiretul Butragueno, simțind naivitatea de Hidalgo a acestor danezi, a atacat frontal și a destrămat frumoasa poveste ce se țesea ca în Andersen într-o noapte liniștită de iarnă din Nord, cînd ninge cu fluturi. Spania a devenit favorită. Spania — Campeon. De ce nu? Cine să-și închipuie că Belgia poate fi un cal troian? Și a și fost. Echipa națională a Spaniei nu se poate confunda cu legendarul Real, în fața căruia nu rezista nimeni.

A căzut apoi Brazilia. S-a întîmplat în sferturi, după un meci al titanilor, cum s-a spus. Un epuizant spectacol în care Franța, la un moment dat bătută, a revenit prin cea mai inspirată tactică cu putință. Francezii au furat mingea brazilienilor, obligîndu-i să alerge după dînsa. Numai niște rafinați tehnicieni ca Platini, Giresse, Tigana și mai ales Amoros, cel care a sunat atacul la poarta Braziliei, puteau să izbutească un asemenea lucru. Brazilia ar fi putut să devină campioana lumii. În Mexic împrejurările au fost mai prielnice ca oricînd, deși din echipă lipseau marile personalități de altădată. Exista însă acum o forță colectivă. Păcat că timpul pe care l-a avut la dispoziție Tele Santana a fost atît de scurt. O echipă se clădește totuși în ani, nu în cîteva săptămîni. Improvizațiile se plătesc pînă la urmă. Și încă scump.

Franța a învins Brazilia. După o asemenea ispravă îți poți face bagajele și pleca acasă. Pentru francezi se deschisese însă un mare drum spre victoria finală. Niciodată titlul nu fusese atît de aproape și surîsul zeiței atît de binevoitor. R. F. Germania, care se chinuise cu Marocul și Mexicul, în optimi și sferturi, nu părea să fie capabilă să repete istoria de la Sevilla din 1982. Optimismul se află pe buzele și în sufletele suporterilor francezi. În inima lui Henri Michel, antrenorul Franței, încolțise îndoiala. El știa că vest-germanii se regăsesc atunci cînd e mai greu. Asta și explică circumspecția declarațiilor sale de dinaintea partidei. Într-adevăr n-au fost niște simple vorbe de convenință. R.F. Germania a jucat primul și singurul său meci bun în turneul final din Mexic 1986. Franța alerga parcă după o Fata Morgana. Marile sale vedete își cheltuiseră toată energia în meciul cu Brazilia. Mașinăria germană, aflată sub presiune, n-avea cum să fie oprită. Bats, eroul din meciul cu Brazilia, nu mai prinsese ziua cea mare, primise un gol de începător, gol ce înclinase repede balanța în favoarea vest-germanilor. Amintirea de la Sevilla inhiba și mai mult o echipă obosită de memorabilul ei succes din sferturi cu Brazilia.

O altă față a lui Platini

Puțini mizau pe Argentina. Carlos Bilardo, cel care a trădat medicina pentru banca de antrenor, s-a găsit în perioada pregătirilor în cîteva rînduri în pragul demiterii. Ceva nu mergea. Bilardo a reușit tocmai ceea ce îi lipsea echipei: unitatea sufletească. El a construit o formație, s-a văzut asta mai ales în jocul cu Anglia, setoasă de victorie. Mundialul mexican n-a început sub cele mai bune auspicii pentru Argentina. Presa din Mexic a publicat declarația lui Cubillas, care a afirmat că peruvienii s-au lăsat învinși cu 6—0 de Argentina, în 1978, pentru a bloca accesul Braziliei în finală. Nimic nou sub soare. Povestea era arhicunoscută. Desigur că această declarație veninoasă, ca și cererile tot mai insistente de a i se retrage Argentinei titlul cucerit fraudulos în 1978 au ambiționat și mai mult echipa argentiniană. Alcătuind o formație solidă de tehnicieni desăvîrșiți, dar și de atleți, îmbinînd fericit fantezia și improvizația fotbalului sud-american, cu rigoarea și dinamismul european și avînd în Maradona o personalitate puternică, în stare să-și asume rînd pe rînd rolul de solist, dar și de corp ansamblu, Argeptina s-a impus din sferturi, din jocul cu Anglia, drept pretendenta cea mai autorizată la titlul mondial. A fost campionatul revanșei lui Diego Maradona. Clasa lui a fost nu odată contestată. Apariția sa pe firmamentul footbalului mondial a fost stelară. S-a vorbit fără rezerve de un nou Pele. Barcelona s-a grăbit să-l aibă în grădina sa și a plătit nu mai puțin de 8 milioane de dolari. Dar Maradona a dezamăgit în Spania la Mondialele din 1982, și la Barcelona, care l-a transferat în cele din urmă, în pierdere, la Napoli. Steaua lui părea să apună. Traumatisme, operații, refacere. Soarele sudului de la Napoli i-a fost prielnic în cele din urmă. Și iată-l pe acest controversat Diego, cu statura lui de luptător sau chiar de halterofil la categoriile mici, renăscînd în Mexic. Micuțul și solidul Diego accelerează ca un automobil de formula unu. Stîngul lui vrăjește balonul. Pătrunde vijelios ca un tanc, se insinuează cu mișcări viclene de felină, are doi ochi în față, alții în părți și în spate. Cînd apare, adversarii simt o primejdie de moarte, se adună în juru-i, dar Maradona aruncă mingea în altă parte, acolo unde Burruchaga sau Valdano sînt complet liberi. Maradona e creierul echipei dar și golgeterul ei. Vrea să arate lumii ce poate, e în stare să calce și peste cadavre uneori (vezi golul înscris cu mîna din meciul cu Anglia). Știe footbal cu carul, cum se zice, dar muncește la fel ca acei jucători care își suplinesc prin dăruire neîndeminarea tehnică. Steaua lui strălucește iar pe firmamentul footbalului.

Victoria Argentinei este și revanșa antrenorului Carlos Bilardo. Amenințat mereu cu demiterea, el a avut tăria să formeze o mare echipă, căreia i-a insuflat conștiința valorii ei. În cele mai grele momente Argentina a demonstrat că are rezerve să revină. La 2—1 cu Anglia, cînd victoria era amenințată, argentinienii au pornit la atac, făcînd șah-mat apărarea engleză și șutînd în bară. La 2—2 cu R.F.G.-ul, în finala de pe Azteca, după ce condusese cu 2—0, Argentina n-a căzut psihic, cum s-ar fi întîmplat în mod normal cu orice echipă. A apăsat pe accelerație și a înscris fulgerător golul victoriei.

Fiesta mexicană n-a avut poate strălucirea de altădată. Impresia e generată și de înclinația noastră de a învălui adeseori în purpură ceea ce a fost cîndva. Ornicul footbalului bate acum o cu totul altă oră. E ora unui joc mai aspru, fără clipe de respiro, fără zorzoane și floricele. Un footbal de angajament, un footbal colectiv. Ora marilor vedete a cam trecut. Maradona este excepția care confirmă regula. Dar cine are asemenea stele, are mai mari șanse de a învinge. Victoria Argentinei este a echipei dar în aceeași măsură și a lui Diego Maradona. Mundialul mexican din 1986 va purta, desigur, numele său.

GRIG

Amintiri din fotbalul ieşean

În atletism se păstrează o evidenţă clară a recordurilor exprimate în centimetri, grame sau secunde; în fotbal, deşi performanţele nu pot fi măsurate şi nu există o evidenţă exactă a recordurilor, se vorbeşte adesea de performanţe mai deosebite.

„Poli" Iaşi în perioada cînd activa sub denumirea A.S.P.I. (Asociaţia Sportivă Politehnica Iaşi) s-a dovedit un „copil teribil" al fotbalului, prin cîteva performanţe puţin obişnuite.

Înfiinţată în toamna anului 1945 sub conducerea prof. univ. ing. Popinceanu Nicolae care, cu concursul unor studenţi inimoşi ca Virlan şi Vizireanu, a pus pe picioare în scurt timp o echipă cu sportivi de la Institutul Politehnic, Inst. Agronomic şi Facultatea de Medicină. După cîteva rezultate bune în jocurile amicale şi un joc de baraj cu Victoria C.F.R. a primit dreptul de a juca în divizia B, la mai puţin de 11 luni de la înfiinţarea echipei. E fără îndoială un record.

În primul an de activitate competiţională, în aprilie 1947, A.S.P.I. organizează un turneu al echipei „Juventus" Bucureşti. Era prima dată cînd o echipă de divizia A evolua în capitala Moldovei. Jocul între Juventus (locul 4 în divizia A) şi „Poli" (locul 12 în una din cele 8 divizii B) părea dezechilibrat, dar studenţii s-au mobilizat exemplar şi au cîştigat cu 2—1. La masa tovărăşească din grădina restaurantului „Pavilion" de pe str. Păcurari, antrenorul emerit Vogl E., obiectiv declara: „cred că A.S.P.I. a meritat victoria chiar dacă noi am dominat, jucătorii noştri nu au ştiut să se descurce în faţa unei apărări bine organizate, iar apărarea noastră s-a clătinat de cîteva ori la contraatacurile rapide ale studenţilor".

În toamna anului 1948 s-a desfăşurat cel mai greu campionat al diviziei B, fiindcă din 16 participante, 10 echipe urmau să retrogradeze. În jocul de la Cîmpina, cu „Astra", la pauză rezultatul era de 1—1. În primele minute ale reprizei secunde portarul Mihăilescu este lovit cu piciorul în faţă şi suferă o fractură a oaselor nazale şi este nevoit să părăsească terenul. În acea vreme nu era permisă înlocuirea jucătorilor, iar în poartă intră fundaşul central Popovici. Vîlvoi, care plîngea în timp ce Mihăilescu primea îngrijiri medicale, este retras ca fundaş central. Vîlvoi Victor („Mala" pentru prieteni) şi Mihăilescu („Coco" pentru colegi), erau foarte buni prieteni. Amîndoi din Ploieşti, au jucat împreună la „Prahova", în divizia A, erau colegi de an la facultate, iar prietenia lor s-a prelungit şi în producţie, la cunoscuta Întreprindere 1 Mai Ploieşti, unde regretatul Vîlvoi a fost director tehnic, iar Mihăilescu este în prezent inginer şef.

Vîlvoi, un polisportiv şi atlet, plîngea şi juca dominînd de departe toţi adversarii.; în poartă, Popovici apăra ca şi cum ar fi fost pe postul său preferat. La singurul corner obţinut la un contraatac Vîlvoi se înalţă cu mult peste adversari şi marchează impecabil cu capul. A.S.P.I. cîştigată cu 2—1 un joc ce părea iremediabil pierdut, jucînd o repriză întreagă în 10 oameni şi cu un jucător de cîmp pe postul de portar.

În primăvara anului 1949 returul campionatului a început la 19 martie şi s-a terminat la 10 mai, mai devreme decît de obicei, spre a se disputa unele meciuri de baraj. În 10 săptămîni trebuiau disputate 15 jocuri iar tot în această perioadă „Poli" era angrenată în cupa Universitară şi în Cupa României. Programul foarte încărcat, cu 3 jocuri în 8 zile, a culminat în cursul lunii aprilie, cînd în 8 zile au fost programate 4 jocuri oficiale; această programare deosebit de dificilă constituie şi astăzi un record pentru ţara noastră şi foarte probabil şi pe plan mondial. Duminică s-a disputat finala cupei universitare „Poli" — Univ. Cluj (Div. A). 3—0, clujenii au greşit socotind jocul uşor şi utilizînd mai mulţi jucători din echipa de tineret; miercuri optimi de finală Cupa României — „Poli" — C.F.R. Cluj (locul 8 div. A) 3—1; vineri camp. div. B, „Poli" — „Astra" Cîmpina, 5—1 şi duminică „Poli" — C.F.R. Iaşi 1—0; o reuşită completă jucînd cu aceeaşi formaţie toate cele 4 jocuri.

Despre faptul că A.S.P.I. a ajuns în al doilea an de activitate în semifinalele Cupei României, o performanţă record s-a mai scris, dar faptul că după ce a eliminat 3 echipe din div. A, o echipă din divizia B, pierde numai în minutul 120 (cînd Avasilichioaiei marchează golul cîştigător) dreptul de a juca finala cu campioana ţării, I.T. Arad, a pus pe gînduri Federaţia de fotbal, care a schimbat regulamentul de desfăşurare, care prevedea că în caz de egalitate după 120 de minute, se califică echipa de categorie inferioară. În prezent după prelungiri se califică echipa vizitatoare. Performanţa de a ajunge în semifinală a fost dublată de aceea de a obliga federaţia de specialitate la schimbarea regulamentului de desfăşurare a „Cupei României".

Mircea GRĂDINARU

Goana după umbre

(urmare din pag. 218)

nea realitate ţi-ai lăsat pușca încărcată într-un loc unde Rhea Harvey o putea găsi cu uşurinţă şi te-ai dus la clubul de pe plajă să-ţi aranjezi un alibi. Ai pierdut vremea la club şi mai tîrziu la Janet Kilpatrick acasă, dar n-a fost degeaba".

„Au merite şi cei ce stau şi-aşteaptă".

„Ţi se pare aşa de comic, Cave? Te faci vinovat de conspiraţie la crimă".

„Nu-s vinovat de nimic, bătrîne. Şi chiar dacă aş fi, nu mai ai ce face. Ai auzit că am fost achitat azi dimineaţă şi există în lege un micuţ articol cu privire la acuzaţia dublă".

„Totuşi, ai riscat cam mult, nu crezi?"

„N-a fost un risc prea mare. Rhea e o femeie colerică şi trebuia să răbufnească într-un fel sau altul".

„De aceea i-ai cerut lui Harvey să te apere, ca s-o presezi pe Rhea".

„Parţial. Faţa îi fu transfigurată de un acces brusc de ură. În primul rînd vroiam să-l văd cum suferă".

„Şi acum ce-ai de gînd, Cave?"

„Nimic. Am de gînd să mă relaxez. Mi-am cîştigat dreptul la odihnă. De ce mă întrebi?"

„O femeie de suflet a fost omorîtă ieri din cauza ta. După cîte cred, ai plănuit omorul ăsta cum l-ai plănuit şi pe celălalt. În orice caz, îl puteai împiedica".

A văzut vîltoarea din ochii mei şi s-a tras înapoi. „Linişteşte-te, Archer. La urma urmei, lumea n-a pierdut nimic prin moartea lui Janet".

I-am zdrobit zîmbetul nervos cu un pumn care l-a făcut să-şi înghită cuvintele. S-a îndepărtat de mine tiriş, s-a forţat să se scoale şi a luat-o la fugă. A sărit peste stratul de flori şi a dispărut după colţul casei. L-am lăsat să plece.

Peste cîtva timp am aflat că Glenway Cave fusese omorît într-un accident, pe autostrada de lîngă Palms Springs. Conducea un Ferrari nou nouţ.

Orhideea roşie

(urmare din pag. 225)

— Pasul — de raţă, spuse Wolfe. Sir Lawrence n-ar fi putut fi ucis în timpul acestui exerciţiu. Concluzia: asasinul folosise o înregistrare.

S-a auzit o bătaie în uşă; m-am dat la o parte, făcîndu-i loc lui William.

— A venit poliţia, spuse acesta.

— Să intre, făcu Wolfe. Mie aduceţi-mi nişte bere.

Am privit trist spre Isabella. O dată în plus devenisem un Don Juan în şomaj.

*

Compania Armstrong a păstrat invenţia, refuzînd totodată să-i plătească ceva lui John. De aceea Wolfe m-a obligat, cu mult sînge rece, să-i plătesc eu cei trei mii de dolari. În rate de un dolar pe săptămînă. Cînd datoria mea va fi plătită, voi fi împlinit optzecişişapte de ani. De aceea, fără ştirea lui Wolfe, am modificat textul anunţului nostru reclamă. „Agenţia Wolfe. Cercet. Anch. Urmăr. Succes asig. Consult. dim. 9—12. Numai pentru bărb. Necelibat, rugaţi să se abţ.".

În lumea radioamatorilor

În Almanahul „Convorbiri literare"'83, propunîndu-ne să facem cititorilor noştri cunoştinţă cu sporturi mai puţin populare, sub titlul Un sport fără spectatori *am publicat un dialog cu Constantin Balan, şeful Radioclubului judeţean Iaşi. Şi, cum din spiritul „Convorbirilor" nu lipseşte consecvenţa, am revenit la interlocutorul nostru de acum patru ani pentru a afla ce s-a mai întîmplat între timp în lumea radioamatorilor în general şi a celor din Iaşi în special:*

— R. În primul rînd sînt bucuros că avem din nou posibilitatea să putem prezenta pe această cale o parte din activitatea radioamatorilor — privită ca sport tehnico-aplicativ, de masă şi performanţă. Radioamatorismul devine, odată cu trecerea timpului, pasiunea unui număr din ce în ce mai mare de oameni, indiferent de vîrstă şi profesie, a tinerilor în special. Nu de puţine ori, întîlnirea la o vîrstă fragedă a acestei activităţi a condus la alegerea profesiunii ; doresc să arăt prin aceasta că radioamatorismul este în primul rînd o activitate educativă de masă.

Dacă facem o scurtă retrospectivă a rezultatelor obţinute de radioamatorii noştri în întrecerile specifice din ultima perioadă trebuie să constatăm că acestea sînt numeroase şi de aceea mă voi referi la cele mai semnificative : În luna decembrie 1983, la Moscova s-a desfăşurat prima ediţie a Campionatelor europene de telegrafie, sală unde au participat echipe reprezentînd cinci ţări — de fapt elita sportivilor telegrafişti din Europa. Urmare a seriozităţii cu care au lucrat membrii lotului naţional — sportivi, antrenori, tehnicieni —, rezultatele nu au întîrziat să apară. Astfel sportiva Manea Janeta (Y03RJ) din Bucureşti s-a clasat pe locul doi la toate cele trei campionate (recepţie viteză, transmitere viteză şi regularitate) stabilind şi trei recorduri europene la senioare. O altă fată, Ailincăi Manuela (Y08MQ) din Bacău, a realizat la aceleaşi concursuri, dar la junioare, un rezultat remarcabil : locul întîi în Europa la o probă de regularitate şi locul doi la celelalte două probe.

Şi ceilalţi membri ai echipei au obţinut rezultate bune, care în final au adus reprezentativa R. S. România pe locul al doilea în clasamentul pe ţări după U.R.S.S.

Tot în domeniul radiotelegrafiei este de remarcat şi rezultatul obţinut de echipa naţională în marele concurs internaţional pe unde scurte W.P.X. 1983 organizat de radioamatorii din U.S.A., unde cei 16 operatori (doi din Iaşi) folosind indicativu YQ∅A s-au clasat pe locul întîi în lume, cîştigînd frumosul trofeu acordat de revista CQ Magazine, surclasînd echipa Bulgariei (31 operatori) şi U.S.A. (24 operatori).

În ceea ce priveşte rezultatele radioamatorilor din Iaşi, menţionăm cîteva, din ultima perioadă : echipa radioclubului Y08KAE, avînd ca operatori pe Iacob Ioan (Y08CF), Oprea Gheorghe (Y08AHH) Cucu Constantin (Y08AJG), Balan Constantin (Y08BAM) a reuşit să se claseze de patru ori consecutiv (1982, 83, 84, 85) pe locul întîi la Campionatul republican de unde scurte în banda de 3,5 Mhz.

Aceeaşi echipă a obţinut şi titlul de campioni internaţionali ai României la concursul internaţional YO DX CONTEST ediţia 1984. La aceeaşi competiţie, dar în 1985, Herşcu Izu (Y08AQK) a obţinut titlul la categoria juniori.

Lista cu numele şi rezultatele obţinute de radioamatorii din Iaşi este lungă, dar mă limitez la acestea — cu precizarea că datorită tuturor acestor rezultate în ultima perioadă o serie de sportivi radioamatori au obţinut titluri şi clasificări sportive : Iacob Ioan şi Frunzetti Dan — maestru internaţional al sportului ; Costache Mihai (Y08COL) şi Balan Constantin — maeştri ai sportului, iar alţi opt sportivi — categoria întîi.

Sper că noua Comisie judeţeană de radioamatorism care a fost aleasă la începutul anului '86 să contribuie la ridicarea ştachetei performanţelor atît pe plan naţional cît şi internaţional.

■ *Cei care au cît de cît contacte cu lumea electrotehnicii ştiu că astăzi progresele în acest domeniu sînt uluitoare, în cîteva luni un produs nou poate fi depăşit de altul cu proprietăţi superioare. Chiar dacă ritmul „industrial" nu poate fi reeditat în lumea amatorilor, bănuiesc că în cei patru ani care au trecut de la discuţia noastră-au fost asimilate o serie de noi tehnici, moduri de lucru etc.?*

— R. De la începuturile ei şi pînă astăzi, activitatea radioamator constă în cercetări, studii şi experimentări ale aparaturii de radiocomunicaţii (emisie, recepţie, telecomandă etc.) mergînd pînă la probleme de propagare a undelor radio, antene directive, comunicaţii prin intermediul sateliţilor artificiali ori reflexii pe lună, construirea radioaparaturii de concepţie proprie, abordarea unor moduri de lucru noi etc. Desigur că şi radioamatorii din judeţul Iaşi încearcă, în măsura posibilităţilor, să ţină pasul cu tehnica modernă, astfel că în perioada la care ne referim mare parte din ei şi-au confecţionat aparate de recepţie şi emisie folosind componente moderne, de mare randament, au fost experimentate o serie de antene directive pentru benzile de radioamatori, iar cei mai „vechi" au recurs la îmbunătăţirea performanţelor prin înlocuirea componentelor clasice (tuburi electronice) cu tranzistori, circuite integrate etc.

Ca realizări de ultimă oră menţionăm dotarea staţiilor a doi radioamatori ieşeni (Frunzetti Dan, Cucu Constantin), cu microcalculatoare de concepţie radioamatoricească, lucru de mare perspectivă care permite abordarea unui nou mod de lucru, este vorba de radio teletype (Ritty) precum şi exploatarea unor programe ce uşurează mult unele domenii de activitate cum ar fi : generarea unor radiograme morse necesare antrenamentului pentru concursurile de telegrafie sală, aşezarea în ordine alfanumerică a indicativelor din cadrul concursurilor de unde scurte

cu foarte multe legături precum şi alte facilităţi. De asemeni un număr important de radioamatori şi-au construit pentru staţiile de emisie—recepţie manipulatoare electronice cu circuite integrate, unele din ele avînd şi posibilitatea memorării unor mesaje anterior înscrise. Şi toate acestea nu pentru satisfacerea unor „ambiţii personale" ci pentru a putea face faţă nivelului din ce în ce mai ridicat al tehnicii cu care se prezintă în competiţiile noastre specifice radioamatori din ţară şi de peste hotare.

■ *Profilul acestui sport este desigur, în primul rînd tehnic. El nu poate fi totuşi despărţit şi de anumite obiective culturale...*

— R. Încep răspunsul la această întrebare precizînd că radioamatorismul este în ultimă instanţă o şcoală cu caracter autodidactic — aceasta deoarece, cu destul de multe excepţii, cei care-l practică şi obţin rezultate deosebite au profesii cu totul diferite de profilul acestei pasiuni. Ca urmare apare necesitatea asimilării, în particular sau în mod organizat, la cursurile de radioamatori, a cunoştinţelor de tehnică radio, de limbi străine, geografie, topografie precum şi recepţionarea şi transmiterea semnalelor morse.

De asemenea o serie de asociaţii de radioamatori din străinătate cît şi radiocluburi din ţara noastră au organizat eliberarea unor diplome care consemnează momente culturale din zonele respective, congrese, aniversări ale diferitelor personalităţi de renume mondial din lumea ştiinţei şi tehnicii etc.

Am proiectat după cum ştiţi, şi sperăm să şi realizăm, împreună cu redacţia revistei „Convorbiri literare" şi noi, două diplome care să poarte numele revistei şi al societăţii „Junimea" (cu ocazia împlinirii a 120 şi respectiv a 125 de ani de la înfiinţarea acestora).

Faptul că în majoritatea cazurilor radioamatorii stabilesc legături între ei fără a se cunoaşte personal, comunitatea ţelurilor urmărite şi caracterul dezinteresat, profund sportiv al activităţii noastre duc la crearea unor relaţii trainice de prietenie, în care se maturizează caracterele, se formează buni tehnicieni şi radiotelegrafişti de performanţă care pot sluji oricînd cu nădejde la apărarea patriei.

Reporter (Y08DER)

ATENȚIE !

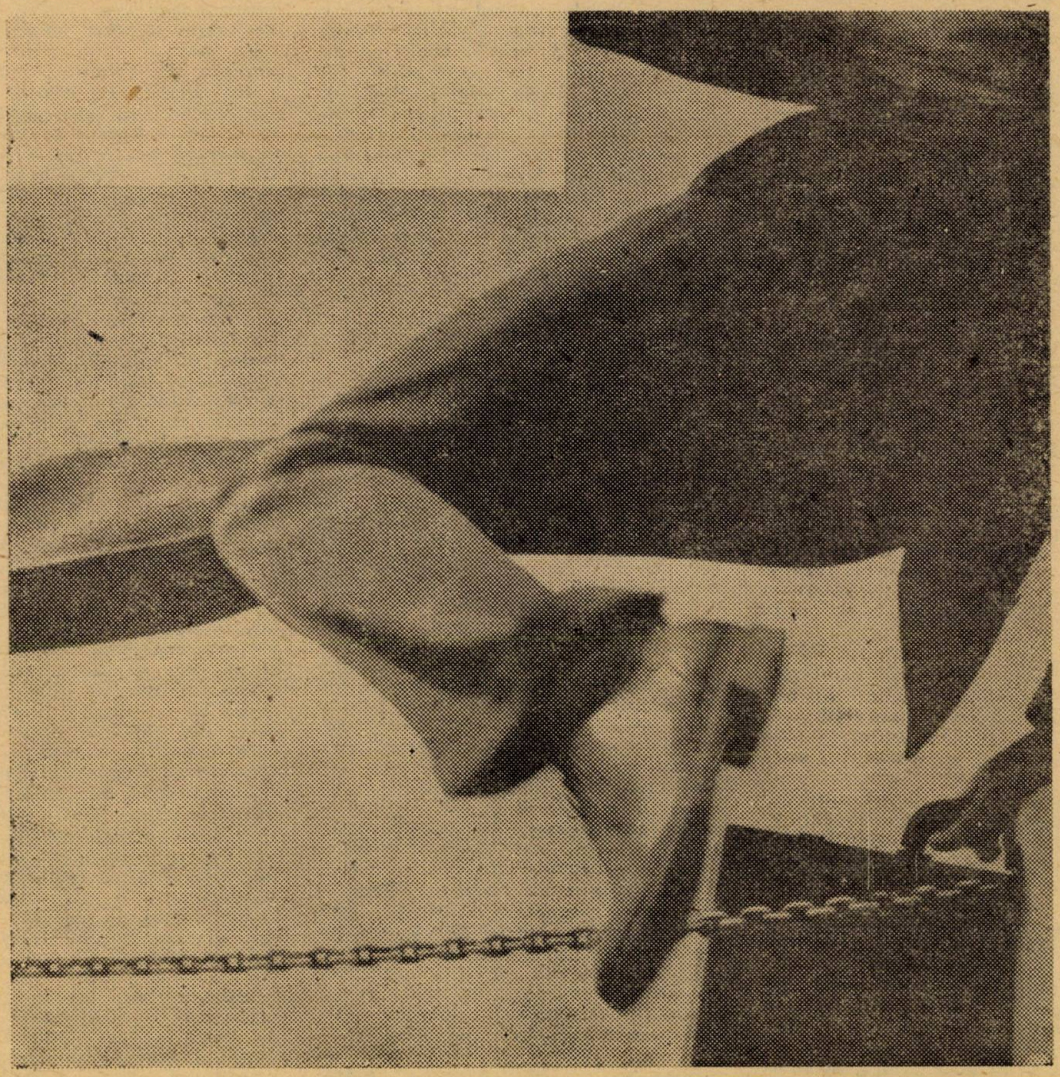

NU NUMAI AVENTURI !

A OPTA PLAGĂ

Un capitol extras din volumul „Marea aventură a migratoarelor" al lui Georges Blond în care autorul prezintă pe baza datelor ştiinţifice, în urma unei serioase documentări, marile migraţii ale păsărilor, peştilor (toni, somoni, anghile), bizonilor, lemingilor.

Nelimitîndu-se însă la prezentarea strictă, seacă a datelor ştiinţifice, Blond apelează, nu de puţine ori, la personalizări ale eroilor anonimi porniţi în marile călătorii al căror scop le este dictat de instinct, alegînd exemplare reprezentative din multitudinea acestor vieţăţi a căror epopee este, prin chiar amploarea eforturilor, plină de tragism, şi reuşind astfel să-l apropie afectiv pe cititor de destinul unei întregi specii.

Nu acelaşi lucru îl face şi în capitolul pe care vi-l prezentăm.

Motivele — şi dacă nu le dezvăluim, le veţi fi descoperit dumneavoastră însivă după lecturarea celor ce urmează.

Arida şi stearpa întindere de nisip a Arabiei. Singurul fenomen susceptibil să sugereze unei conştiinţe noţiunea de timp este infima schimbare a aspectului ,în funcţie de anotimpuri, a prăpăditelor tufişuri ce cresc ici şi colo în această cuprindere : adică faptul că în primăvara devin mai puţin galbene, mai puţin prăfuite. Şi asta — cu toate că nu plouă aproape niciodată — numai pentru că aceste sărmane plante îşi trag firavul sîmbure de viaţă din imperceptibila creştere a umidităţii atmosferice. În rest, peisajul, de la un capăt la altul al întinderii, pare mort.

Şi totuşi, în acest deşert viaţa se mai manifestă şi în alt fel. Mărunt, chiar la nivelul solului. Din timp în timp, pe nisip apar — ici şi colo — grupuri de viermi albicioşi. Fiecare dintre ei se agită cu energie, se întinde, se contorsionează, apoi se deschide arc, lăsînd să apară o creatură lungă de vreo şapte milimetri, incoloră, dar cu o conformaţie bine definită : cu cap şi trunchi distincte, cu picioare, articulată ca o insectă. Aceste vietăţi sînt într-adevăr larvele unei specii de lăcuste numită Schistocerca Flaviventris. După cinci minute de expunere la lumină ele căpătară o uşoară coloraţie cenuşiu-verzuie şi îndată se îndreptară către tufişurile şi mărăcinişurile din preajmă în care se ascunseseră şi unde nu mai puteau fi văzute.

Plantele acelea le servesc în acelaşi timp şi de adăpost şi de cămară. Larvele se hrănesc cu frunzişul sărac, cresc şi devin insecte adulte prevăzute cu aripi. Aripi care nu le servesc la nimic, căci lăcustele acestea nu se deplasează, ca să zicem aşa. Rămîn aproape toată viaţa ascunse în tufişuri. Ajunse la maturitate se împerechează, apoi mor. Puţin mai tîrziu, apar pe nisip larvele prin care specia se continuă, destinate să ducă aceeaşi viaţă monotonă şi ignorată.

Ciclul acesta se reprodusese astfel, aidoma lui însuşi, vreme de mai mulţi ani. Apoi, într-o bună zi, în primăvară, cînd, cu cîteva săptămîni mai înainte, plouase — se petrecu inexplicabilul eveniment.

Viermii cei albicioşi îşi făcură apariţia la suprafaţa solului, îşi lepădară cămaşa şi deveniră vietăţile acelea incolore de şapte milimetri. Larvele rămaseră nemişcate pe sol şi, sub influenţa luminii, în ţesuturile lor începură să apară tegumentele. În două minute, larvele deveniră cenuşiu-verzui. Două minute mai tîrziu fenomenul de excepţie se declanşă : culoarea ereditară normală începu să devină cafeniu-închis. După încă un minut, larvele erau aproape negre. Se zvîrcoleau energic pe sol. Dar de astă dată nu se mai îndreptară către tufişuri ca să se ascundă în ele cu teamă la fel ca părinţii lor, ci se îndreptară unele către altele adunîndu-se laolaltă.

Specia Schistocerca Flaviventris îşi schimbase „faza" şi devenise Schistocerca Gregaria.

În a doua jumătate a lunii septembrie 1954, telefoanele din birourile lui Anti-Locust Research Centre ,ale Comitetului de Studiere a Biologiei Acridienilor şi ale Oficiului Naţional Anti-Acridian au început să sune mai des decît de obicei. Apelurile veneau de la corespondenţii Serviciilor de Protecţie a Vegetalelor din Africa de Nord, care întrebau dacă e vreun motiv serios de îngrijorare. Cu cîteva zile mai înainte, buletine specializate semnalaseră o abundenţă anormală de Schistocerca Gregaria, sau lăcuste-pelerin, în mai multe locuri din Africa. Regiunea situată între masivele Tibet şi Ennedi părea a fi deosebit de puternic infestată. Oare nu exista riscul ca nori de lăcuste devenite adulte să se ridice în curînd din aceste regiuni şi să se îndrepte apoi în direcţia culturilor ? Marocul suferise deja o invazie în iarna 1953—1954.

„Nu se poate prevedea nimic cu siguranţă, răspunseră savanţii, dar totul favorizează ipoteza că am intrat într-un ciclu de invazii începînd din toamna lui 1948, cînd ploi deosebit de puternice au căzut în deşerturile Arabiei orientale. Dar larvele semnalate acum pot avea parte de condiţii defavorabile de creştere, urmînd să moară în număr mare. Veţi fi ţinuţi la curent cu evenimentele în aşa fel încît să puteţi folosi mijloacele de apărare de care dispuneţi în cazul în care s-ar preciza ameninţarea unei invazii".

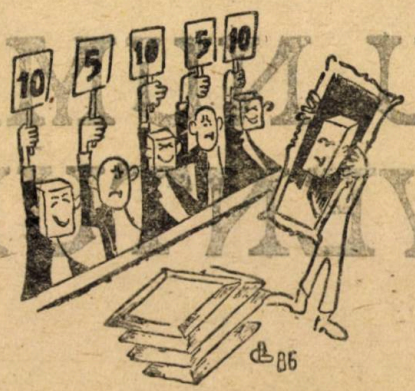

Gh. BEJENARU

Larvele născute în nisipul din deşertul Arabiei începură prin a se îndrepta deliberat unele către altele. Energia lor era ieşită din comun. Cu toate acestea, chiar în ziua în care luaseră viaţă, cînd soarele se apropie de asfinţit, vitalitatea lor scăzu brusc. La ceasul amurgului, era limpede că toate aceste minuscule creaturi urmau să piară căci încremeniră pe loc ca paralizate, inerte. Era de ajuns o boare de briză ca să le spulbere cu miile. Apoi se lăsă noaptea.

Larvele reînviară a doua zi de dimineaţă odată cu primele raze de soare ce luminau suprafaţa deşertului aproape oblic şi începură să se agite din nou. Vîntul le împrăştiase pe o suprafaţă imensă dacă ţinem seama de talia lor redusă. Începură apoi să se îndrepte iarăşi unele spre altele. După două ore erau din nou adunate în mari pete negre distanţate unele de altele.

Privite de aproape, aceste grupări nu ofereau spectacolul unor mulţimi dezordonate. Fiecare dintre ele era aidoma unui regiment, mişcîndu-se la perfecţiune. Fiecare soldat reproducea întocmai şi cu o simultaneitate impresionant de exactă mişcările pe care le făcea vecinul său.

Şi trupele se puseră în mişcare. Fiecare regiment de larve se deplasa pe sol în direcţii diferite. De parcă un general invizibil ar fi urmărit aceste ample mişcări dind ordine, din timp în timp, regimentele care ajungeau unul în apropierea celuilalt se uneau în cîteva secunde, se amestecau, devenind unul singur, continuîndu-şi cu hotărîre marşul. Direcţia de mers era tot timpul cea pe care o urma trupa cea mai mare numeric. Alte şi alte regimente erau magnetizate de către divizia în marş şi se uneau cu ea. La sfîrşitul zilei, divizia devenise un adevărat corp de armată.

Informaţiile scrise şi telefonate continuau să sosească la organismele de luptă antiacridiană. La începutul toamnei, situaţia se putea rezuma în următorul raport : „Bande anormal de numeroase de lăcuste aptere sînt semnalate în Sudan, în nord-estul, estul şi sud-estul Ciadului, în Erythreea şi în diferite puncte ale zonei saheliene care se întinde din Mauritania pînă în Ciad. Lupta împotriva lor nu e întotdeauna eficace din cauza dificultăţilor de reperare la sol. Primele informaţii continuau să parvină din partea populaţiei. Îndată ce un centru este alertat vehiculele dotate cu pulverizatoare pleacă la faţa locului ca să împrăştie H.C.H. (hexacloro-cyclohexan) în timp ce alte mijloace de luptă sînt folosite de către indigeni. Dar numeroase bande venind din regiunile deşertice nu sînt descoperite decît în apropierea zonelor locuite. În regiunile cu culturi mici şi mijlocii au fost deja provocate pagube. Lăcustele aptere sînt deosebit de vorace şi puţine obstacole naturale le pot opri.

Trec rîurile înot, deși mii dintre ele sînt luate de curentul apei la fiecare traversare. Se mai poate încă spera ca ploi abundente și condiții meteorologice defavorabile să le oprească înaintarea sau chiar să le distrugă, iar, pe de altă parte, prin numărul lor mare ele atrag atenția păsărilor de pradă care, hrănindu-se cu ele, le atacă tot timpul distrugîndu-le în oarecare măsură, dar e clar că ne pîndește o mare primejdie. Rețelele de supraveghere funcționează normal. Avioane și automobile efectuează recunoașteri pentru ca îndată ce se vor ridica primii nori de insecte zburătoare să-i putem descoperi și ataca imediat".

Armatele de lăcuste aptere înaintau pretutindeni cu o viteză medie de 15—20 km pe zi, oprindu-se în fiecare seară și reluîndu-și drumul a doua zi de dimineață. Pe măsură ce înaintau se producea un fenomen spectaculos : regimentele își schimbau culoarea.

Larvele ieșiseră din primul înveliș, posedînd toate organele și membrele, în afară de aripi. Lăcustele rupeau armura protectoare care constituia scheletul lor și o lepădau. Corpul lor moale devenea atunci vulnerabil, dar în cîteva ore se forma un alt înveliș rigid și pigmentat care le servea pînă la următoarea criză de creștere. Astfel se succedau cinci năpîrliri, de fiecare dată învelișul căpătînd o altă culoare : aproape neagră, deschisă cu pete galbene, verde, roz aprins. Lăcustele neurmînd să-și piardă ultima culoare, galben, decît în momentul în care ating maturitatea adică spre sfîrșitul vieții lor, iar aripile dezvoltîndu-se începînd cu a patra năpîrlire. Dar toate aceste transformări nu încetineau decît foarte puțin înaintarea insectelor.

Ultima năpîrlire fu puțin mai lungă și mai dificilă decît precedentele. Fiecare insectă se atîrnase cu capul în jos de o creangă sau rămurică de arbust executînd mișcări laborioase ca să lepede crusta pe care o răsuceau pînă la urmă ca pe o mănușă. Lungile aripi acoperite de elitre, mai mari decît trupul fură la început doar niște brațe moi inutilizabile și chiar stînjenitoare, dar lumina puternică le tegumentă și le întări rapid.

Într-o dimineață, sub influența binefăcătoare a căldurii soarelui, lăcustele simțiră că-și pot desface și întinde aripile și începură să le agite, mai întîi timid, apoi din ce în ce mai repede. Toate se orientaseră pe sol, în aceeași direcție, precum avioanele de pe un port-avion.

Alte cîteva ceasuri, și primele se ridicară în zbor zbîrniind, urmate de altele și altele în escadrile ce se contopeau în văzduh pînă ce armata care pînă acum înaintase invincibil pe pămînt se transformă într-un imens nor animat de aceeași unică voință. Ai fi zis că e un fluviu aerian, o imensă eșarfă roz care urca, se desfășura și se strîngea ondulînd ca o draperie bătută de vînt, însoțită de un zgomot, neîncetat, un fel de pîrîit continuu ca cel pe care-l face grindina căzînd pe un acoperiș de tablă.

Zburînd uneori la 200 sau 300 metri altitudine, și chiar mai jos, sau ridicîndu-se pînă la 1000—1500 m, atacat și decimat de berze sau de păsări de pradă, norul de lăcuste își continuase înaintarea parcurgînd sute de kilometri, lăsîndu-se pe pămînt odată cu seara, și plecînd a doua zi dimineața, dar schimbîndu-și culoarea, trecînd de la roz la galben, încît atunci cînd se lăsară iarăși pe pămînt insectele se confundau cu nisipul.

Cele cîteva mărăcinișuri și tufișuri din întinderea ca-n palmă și aridă a deșertului ar fi pierit în cîteva minute dacă lăcustele și-ar fi pus în funcțiune cumplitele mandibule. Dar, deși în alte locuri de popas norul făcuse mari stricăciuni, în ziua aceea insectele, adulte acum, erau stăpînite de altă dorință.

Schistocerca Gregaria, la stadiul de adult, văzută de aproape, pare un adevărat dragon. Dacă o minune ar micșora ființele umane exprimînd astfel din punct de vedere matematic faptul că pe glob insectele sînt de milioane de ori mai numeroase decît noi, nici un om nu ar putea privi o asemenea lăcustă fără să se înspăimînte. Deja, la scara care din fericire ne separă, talia sa este surprinzătoare : 12 centimetri cu aripile desfăcute, și 7 centimetri cu ele strînse. Dar ceea ce te îngheață de spaimă este netezimea metalică a insectei. Căci ea, Insecta, care a precedat Omul pe pămînt cu mai multe milioane de ani, ne dă impresia de a fi depășit stadiul ființelor alcătuite din carne și sînge, cel al vieții organice normale pe care o împărțim cu mamiferele, cu păsările și chiar cu peștii, și de a fi evoluat cu mult înaintea noastră ca și roboții creați de Om, care în mod ciudat ne provoacă frică. Aripile rigide ale lăcustei sînt aripi de mașinărie, coapsele ei — disproporționat de mari sînt adevărate resorturi. Mișcările tuturor membrelor ei sînt bruște, scurte, seci, descompuse. Mecanice. Capul ei e precum cel al unui cal de oțel. Apropiați un fir de iarbă de capul unei Schistocerca : cele 18 piese concasoare ale mandibulelor ei se pun instantaneu în mișcare ; ele sînt hubrifiate de o salivă maronie ce seamănă cu uleiul pentru motoare. Capul ca de cal iese dintr-un fel de capușon rigid, ca dintr-o bucată de armură. Ochii sînt niște hublouri mari, bombate. Pe cap — antenele scurte, servesc pentru emisie-recepție. Omul îi observă feacțiile la mesajele lansate, dar nu aude nimic.

Actul reproducerii este și el surprinzător ,respingător chiar prin mișcările sacadate ca de mecanisme dereglate ale insectelor. Dansul nupțial durează mult, uneori chiar ore întregi. Iar freamătul și foșnetul aripilor masculului în momentul fecundării, doar el, dovedește că — în momentul în care colaborează la imensa operă a Creației — această insectă nu este doar un mecanism perfect adaptat și determinat. Căci un robot nu va fi în stare să freamete niciodată.

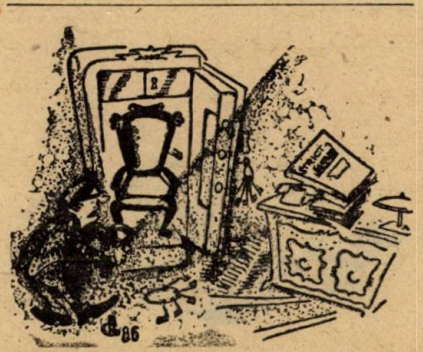

Din norul de lăcuste ce se lăsase în deșert, sute de mii și chiar milioane de ouă fecundate fură ingropate în nisip. Operațiunea poate fi comparată cu un foraj industrial de mare serie. Femelele se arcuiesc, își apasă pintecul de nisip, în care își înfig apoi extremitatea prevăzută cu două mici excrescențe perforatoare și progresiv își alungesc pintecele extensibil ca pe o sondă ce ajunge pînă la 10 cm adîncime. Masculii rămîn lîngă ele pentru a le încuraja în această muncă de minerit.

Lipite de sol, înfipte în el, femelele secretă mai întîi o substanță spumoasă destinată să aglutineze nisipul și să formeze, în interiorul puțului săpat, un înveliș cilindric impermeabil în care își depun ouăle acoperindu-l apoi cu un capac de mucus, retrăgîndu-și încetul cu încetul abdomenul extensibil. Fiecare dintre ele depune o dată între 50 și 100 de ouă mari cît boabele de secară și repetă operațiunea de cinci-șase ori. După care, epuizată, așteaptă să moară. Masculii, deși fără nici un motiv aparent de epuizare, mor și ei puțin timp după aceea. Specia nu mai are nevoie de ei. Milioanele de ouă depuse aici în Africa, de norul de lăcuste venit din Arabia, stăteau în nisip, la zece centimetri sub corpurile părinților lor, putrezite, apoi uscați, măturați de vînturile deșertului. După trei, patru săptămîni, aceste ouă crăpară, lăsînd la iveală niște minusculi viermi aproape incolori.

În puțurile obturate larvele se contorsionau într-o mișcare tot timpul ascendentă. Sub pelicula stînjenitoare, corpul fiecăruia dintre ele era deja format și prevăzut cu toate organele. După eforturi susținut capacul ce astupa puțul era ridicat iar larvele ieșeau pe nisip sfîșiindu-și învelișul și apărînd în bătaia luminii, gri-verzui. Cîteva clipe mai apoi, își schimbară culoarea și începură să se îndrepte unele spre altele așa cum făcuseră și părinții lor.

Norul de lăcuste născute în deșertul Arabiei nu mai exista, dar existau urmașii lor care aveau să devină armată în mers, apoi nor. Și pe întinsul Africii, proliferarea începută cu cîțiva ani mai înainte în Arabia se continua, generație după generație. Alte și alte armate înaintau pe sol, alți și alți nori se formau în văzduh și zburau.

Foametea provocată de invazia lăcustelor în anul 125 e.n. în coloniile romane Cirenaica și Numidia s-a soldat cu 200 000 de morți. Între 1925 și 1955 aceste insecte au provocat la nivel mondial pagube estimate la un miliard de dolari.

Lăcustele migratoare aparțin familiei acridienilor, afiliată ordinului orthopterelor. Ele se disting de lăcustele de cîmp prin faptul că au antenele mai scurte și prin alte cîteva particularități între care aceea că sînt vegetariene este cea mai de temut.

Timp de mai multe mii de ani, o-

menirea, victimă a insectelor devoratoare, a fost convinsă că ele aparțin unor specii net distincte de cea din care face parte liniștita și timida lăcustă de cîmp, ce are o cu totul altă culoare și trăiește ascunsă în tufișuri și arbuști.

În 1920 naturalistul rus Uvarov, care studia două specii de lăcuste, una sedentară — Locusta Danica, iar cealaltă migratoare — Locusta Migratoria, diferite nu numai prin comportament, dar și prin culoare și prin anumite detalii anatomice, a declarat că este vorba de una și aceeași insectă care se transformă, fie ea însăși, fie în descendența ei, în funcție de anumite împrejurări.

Mai multe specii de lăcuste suportă aceste transformări enigmatice denumite „faze". Cel care le-a studiat în mod special pe cele ale lăcustei denumite Schistocerca, a fost savantul francez Remy Chauvin care în condiții de laborator a observat cîteva fenomene definitorii. O lacustă „sedentară-solitară" Schistocerca Flaviventris, de culoare verzuie pală pusă într-un vas de sticlă cu cîteva lăcuste „gregare-migratoare" Schistocerca Gregaria (Lăcusta Pelerin) devine, în cîteva ore galbenă ca și tovarășele ei ,iar caracterul ei se schimbă. De unde pînă atunci era calmă și retrasă devine agitată și vorace.

Dacă se pun la un loc masculi și femele de lăcuste „solitare", progeniturile lor prezintă, chiar de la naștere, toate caracteristicile speciei „gregaria". Dacă se reunesc pontele (cantitatea de ouă rezultată de la un ouat) de la părinți din specia „solitaria", larvele le moștenesc caracterul. Dar, în două, trei năpîrliri, ele evoluează spre forma „gregaria".

Savanții au atribuit această transformare unui „efect de grup". Ceea ce frapează nu este faptul că un animal își modifică psihologia și comportamentul ca urmare a unei coabitări restrînse cu alți congeneri, ci că își modifică și anatomia — gregarele migratoare avînd gîtul mai curbat și aripile mai lungi. Acest amănunt fiind de-a dreptul ciudat și amețitor.

Experiențele au dovedit că aceasta se datorează faptului de a vedea (sau de a percepe cu antenele, care dacă sînt tăiate nu mai are loc nici o transformare) mișcările celorlalte tovarășe de viață care favorizează trecerea lăcustei sedentare în lăcustă migratoare. Procesul acestei transformări se pare că începe, și la lăcuste ca și la alte animale migratoare, printr-o modificare a echilibrului neuro-endocrin.

Fireşte, experiențele de laborator nu reproduc exact ceea ce se petrece în mediul natural, dar așa cum a fost arătat la început, lăcustele din faza sedentară, Schistocerca Flaviventris, sînt împrăștiate pe spații imense unde rămîn liniștite, generație după generație. Și din timp în timp, o generație se manifestă diferit de genitorii ei, adică este „gregaria-migratoria". Tranformarea nu survine oriunde. S-a constatat că există zone „gregariene", una dintre ele, definitiv recunoscută ca atare, fiind situată în Arabia orientală. O alta se află în Mauritania. În aceste zone se produc în anumiți ani, subtile modificări al căror rezultat se concretizează într-o sporire a numărului de nașteri. Larvele, mult mai strîns unite încă de la apariție, devin gregare ca și cele din vasele de sticlă din laboratoare. Aceasta este schema puțin simplificată însă, căci aceste insecte nu-și schimbă neapărat caracterul într-o singură generație. Specia poate să treacă printr-o fază tranzitorie, caracterul total gregar apărînd doar la generația următoare.

Mai trebuie adăugat că lăcustele migratoare pot, în anumite cazuri, să redevină sedentare, în una sau mai multe generații. Aceasta se întîmplă atunci cînd norii pe care-i formează au fost îndelung atacați și decimați în timpul migrației fie de către oameni, sau atunci cînd insectele au fost victima unor mari furtuni. Resturile armatelor zburătoare par ca și demoralizate. Își încetinesc înaintarea și chiar se opresc, apoi se împrăștie. Își schimbă comportamentul, trec spre faza tranzitorie și în fine devin solitare. Aceste regresiuni sînt cu totul excepționale. Cel mai adesea, aventura continuă pînă la capăt.

Iată acum și un episod dramatic al invaziei lăcustelor redat de G. Blond.

În toamna lui 1954, mesajele telegrafiate și telefonate continuau să sosească la organismele și centrele anti-acridiene. Erau semnalați nori de lăcuste, venind din Mauritania, de la cotul Nigerului, din Sudan, din Africa Orientală.

După 24 de ore de speranță că o furtună puternică măturînd continentul african din Sudan pînă la Atlantic va distruge norii de lăcuste, pe 31 octombrie, seara, serviciile meteorologice anunțară că furtuna își schimbă direcția și în cîteva ore va bate de la sud la nord.

Milioane de insecte pieriseră în mare în preajma insulelor Canare, dar cele rămase și care se aflau deasupra continentului african în momentul cînd furtuna își schimbă direcția de la est spre vest, la sud-nord, fură aruncate din Sahara occidentală în direcția lanțului de munți Anti-Atlas. Zburînd cu o energie sălbatică, ajutate de curenții ascendenți, lăcustele trecură munții după ce miliarde dintre ele muriră de frig în zonele cu plăci de zăpadă. Dar pagubele produse în rîndurile lor erau neglijabile avînd în vedere că unii nori de insecte măsurau 10 km în lungime și 20—25 km în lățime.

Lanțul Anti-Atlas odată trecut, lăcustele se aflară în fața celuilalt lanț muntos Atlas, de care se izbeau toate vînturile. Violența furtunii scădea. Chiar sub norii de lăcuste se întindeau bogatele culturi din valea Sous, și insectele începură să coboare.

Încă din ajun țăranii aprinseseră focuri mari din pneuri uzate, sau vase cu gudron în speranța că insectele vor face cale întoarsă sau se vor așeza în altă parte.

Ore lungi, de așteptare, chinuitoare, ale întregii populații a satelor, care spera ca norul să nu mai apară ; aproape o zi întreagă cu ochii în zare. Cerul rămînea însă gol. Grupuri de sateni mai zăboveau inca pe cîmp. Către apus, soarele amurgea.

— Un avion ! strigă un copil.

Brațul lui întins arată spre sud. Un om se uită într-acolo cu binoclul.

— Ba sînt două, spuse el. Două avioane.

Într-adevăr, două puncte lucitoare se măreau, separîndu-se distinct. Zburau în direcția satului, apoi se auzi zgomotul motoarelor. Apoi cele două aparate părură că sînt în derivă pe cer și o luară spre dreapta : zgomotul motoarelor scăzu, apoi se stinse. Avioanele își schimbaseră direcția și se îndepărtaseră.

Urmară cîteva minute bune de liniște totală. Cel cu binoclul, un proprietar de pămînturi, nu și-l lua însă de la ochi. Deodată îl dău de-o parte. Două cercuri roșii îi încadrau ochii. Dar dintr-o dată restul chipului deveni alb ca fața unui înecat. Omul întinse brațul spre sud, așa cum făcuse și copilul, deschise și închise gura de două ori la rînd, dar nu putu articula nici un sunet. Nici nu mai era nevoie să vorbească căci toată lumea înțelesese.

Norul fu vizibil cu ochiul liber, cîteva minute mai tîrziu.

De departe părea închis la culoare. În realitate nu era un nor bine conturat ,așa cum mulți și-l închipuiseră, ci era ca o mantie ce acoperea o mare bucată de cer la sud și către vest.

Norul se apropia ,se mărea, acoperind, parcă, o întindere de cer din ce în ce mai mare. Și apropiindu-se, sub lumina razelor oblice ale soarelui asfințind, devenea roz.

Mai mulți dintre cei ce rămaseseră împietriți pe loc sperau încă că norul va trece mai departe. Dar cei mai mulți își spuneau că orice speranță este zadarnică. Spectacolul era prea uriaș, prea grandios, prea copleșitor ca să se poată termina altfel decît în mod dramatic și acest sentiment de sfîrșit de lume era prea puternic, prea sfîșietor ca să fie înșelător.

În condiții normale poate norul ar fi trecut de acest sat înainte ca soarele să apună complet și să se lase undeva mai la nord. Dar zecile de milioane de lăcuste parcurseseră, duse de furtună, etape anormal de lungi. Acum erau epuizate și cumplit de înfometate. Și chiar sub ele, chiar în fața lor, întinderea verde a culturilor și a livezilor de portocali se așternea ca un pămînt al făgăduinței.

Norul începu să se lase, înaintînd. Acum i se putea zări partea de deasupra agitată de ample mișcări ondulatorii ca de perdea. Perdeaua se

întindea cît vedeai cu ochii. Și zgomotul acela cumplit răpăind din milioane de tam-tam-uri minuscule, răpăitul acela atît de uniform și rapid părînd în unele momente că devine un șuierat lung și strident, umplea tot văzduhul.

Umbra ca de eclipsă înaintă și se lărgi. Caii care pășteau porniră într-un galop nebun nechezînd, iar vacile începură să mugească înspăimîntate. Cîțiva cîini străbătură piața satului în goană. Norul roșu continua să coboare strivind sub el torsadele de fum negru ce se ridicau din vasele cu gudron, sau din cauciucurile aprinse. Răpăitul de aversă deveni asurzitor. Piața și ulițele satului se goliseră, locuitorii refugiindu-se în case și zăvorînd în grabă uși și ferestre.

Norul nu ajunse pînă la casele din marginea satului, ci se lăsă la cîteva sute de metri mai la sud, acoperind pămîntul.

Solul se transformase într-un uriaș covor roșu, ale cărui margini nu se mai zăreau. Absolut toți arborii și arbuștii se înălțau deasupra acestui covor ca niște fantome roșii, înclinîndu-se sub greutatea unor monstruoși ciorchini colcăitori. Iar ici și colo, în mijlocul acestui peisaj de coșmar, la fel de stranii ca de pe altă planetă, cîteva siluete umane, unele nemișcate, altele deplasîndu-se greu și cu efort, ca și cum picioarele li s-ar fi prins la fiecare pas într-un strat gros de clei.

Aceasta este descrierea, sau mai degrabă, evocarea invaziei de lăcuste-pelerin care se abătu asupra unor regiuni din Maroc la începutul lunii noiembrie în 1954.

Plantațiile de portocali din valea Sous fură roase pînă la scoarță, în zece minute, iar restul culturilor — pur și simplu volatilizate. Doar pentru această regiune pagubele au fost evaluate la trei miliarde de franci. S-a estimat că unele plantații aveau să poată fi refăcute în doi ani, iar altele, abia în cinci-zece ani.

Și doar cîteva cuvinte încă, despre sfîrșitul călătoriei.

Ghiftuite de hrană, atacate pe locurile pe care le calamitaseră, lăcustele pieriră în cantități incalculabile, stîrvurile lor răspîndind o miasmă infectă. Cu toate acestea, cîteva supraviețuitoare își luară zborul. Foarte puțin numeroase, însă. Copleșiți, oamenii priveau cu indiferență aceste escadrile dispersate care se roteau o clipă deasupra grămezilor roșii de cadavre, apoi se îndreptau spre nord.

Dintre cele supraviețuitoare, unele erau prea epuizate, sau intoxicate cu acricid ca să mai reziste în zbor mai mult le cîteva ore și se prăbușeau. Celelalte își continuau zborul. Ce le aștepta la capătul călătoriei lor ? Marea, dar marea nu împiedică neapărat aceste insecte devastatoare, căci lăcustele din specia Locusta Migratoria care au invadat landele Gasconiei în 1945 și 1947, făcuseră călătoria, în generații succesive, plecînd din zona de inundații a Nigerului ; lăcusta-pelerin chiar trece adesea peste Marea Roșie pentru a ajunge din Arabia în Africa.

Lăcustele-pelerin scăpate din marele masacru din 1954 își schimbară culoarea înainte de a ajunge la mare. Își îmbrăcară haina galbenă de nuntă și, ca și gonitorii lor, procreară ; mii de larve fură îngropate în sol de către femelele cu pîntec sfredel. Și un pic mai tîrziu, ieșiră larve care, devenite insecte înaripate, posedau încă impulsul migrației. Dar de astă dată impulsul nu le îndrepta spre nord, ci către sud. Întreaga specie își schimba astfel direcția.

Mici nori de lăcuste refăcură în sens invers călătoria întreprinsă de procreatorii lor : din Africa de nord către Mauritania. Acolo avea să se joace ultimul act, al cărui final este întotdeauna imprevizibil.

Pe aceste întinderi, în mare parte deșertice, descendenții supraviețuitoarelor din marea invazie au venit să procreeze. Dacă condițiile — temperatura, presiunea atmosferică, umiditatea — le sînt favorabile, larvele vor fi destul de numeroase pentru ca specia să devină gregară și puțin mai apoi să facă din nou călătoria spre nord. Dacă nu, Schistocerca Gregaria va redeveni Schistocerca Flaviventris. Lăcustele verzui vor rămîne izolate, ascunzîndu-se cu teamă în tufișuri. Timp de ani întregi, nici o adunare de larve parcă militarizate nu-și va face apariția pe nisipul deșertului. Și, fără îndoială, pentru ca să reînceapă un ciclu de invazii, la mii de kilometri depărtare, în deșerturile Arabiei, va fi necesară o umiditate puțin peste normal, care să favorizeze înmulțirea rapidă a larvelor și viermuiala lor, reînsuflețind astfel anticul cuib al celei de-a opta plăgi.

Traducere, prezentare și adaptare
I. SORIN

Cu FRÉDÉRIC DARD — autorul lui SAN-ANTONIO

— Ar fi timpul să vă încheiați socotelile cu primul San-Antonio, cel publicat în 1949. Înainte însă, ce făceați ?

— Părinții m-au dat la o școală profesională din Lyon, la Martinière. Ca să devin expert-contabil ! Din fericire, treaba n-a mers. Mă plictiseam de moarte și visam să mă fac ziarist. Să tot fi avut șaisprezece ani. Asta era prin 1937 sau 1938. Un unchi de-al meu îl cunoștea pe Marcel Grancher, directorul revistei Le Mois à Lyon. M-am dus să-l văd pe Grancher și i-am arătat temele mele la franceză. Le-a citit, m-a privit scrutător și mi-a zis : „Ai mutră de scriitor."

Ca-n basme ! Grancher era cineva prin părțile acelea, n-avea decît un rival, pe Gabriel Chevallier, autorul romanului Clochemerle. Grancher obținea însă tiraje mari. Le Carcutier de Machonville trebuie să fi depășit 800 000 de exemplare. S-a făcut și un film. Am urmat deci o școală bună. Le Mois à Lyon era un bastion. Nu apărea decît în 600 de exemplare, dar avea multă publicitate. Am început cu reportaje despre viața lyoneză, cu fantezii, cu poante seci.

Grancher scria cărțulii truculente. Așa am înțeles că umorul avea o clientelă enormă. M-am format prin osmoză. Ceea ce ne unește pe Grancher și pe mine, este enormul. Nu trebuie să te dai înapoi de la nimic dacă vrei să provoci rîsul. Henri Béraud — care reușise la Paris — venea din cînd în cînd la Lyon ca să ne binecuvinteze precum un papă.

— În anii '40, Léo Malet a scris douăzeci de romane sub numele de Frank Harding. Mai apoi Boris Vian a luat pseudonimul de Vernon Sullivan. Cu San-Antonio, nu sînteți un izolat.

— Am fost marcați de anglo-saxoni. După război, americanii aveau un prestigiu fabulos. America era paradisul ! I-am descoperit pe Peter Cheyney și pe ceilalți, pe Hammett, Chandler... Asta ne-a zguduit, ne-a îmboldit să sărim în lumea lor, să-i dăm uitării pe Rouletabille sau pe Arsène Lupin. Pe lîngă La clé de verre sau La Môme Vert-de-Gris, intrigile migălite, puzzle-urile, ni se păreau răsuflate.

Primul meu San-Antonio — am mai povestit asta de o sută de ori — a fost o comandă. Scrisesem o nuvelă, o pastișă după Cheyney, pentru Samedi-Soir. Nuvela a fost ciuntă de Jacquier, un tipograf-editor lionez tare de treabă. Mi-a telefonat : „E bună nuvela ta. Ar trebui să faci o serie întreagă." Jacquier era un tip simpatic, un băiat de viață care știa să trăiască din plin. Tot pe atunci o duceam cam greu. Și uite că mi se oferea securitatea. Materială, poate, dar mai ales morală. Visam să scriu un roman pe an și să fiu sigur că mi se va publica. Acest prim San-Antonio a fost o lovitură formidabilă ! Monumental. Astăzi face pe puțin 500 de franci la librarii buni.

Chase, încă un pseudonim, s-a lansat puțin înaintea mea. Îmi era prieten. Culmea, l-am pierdut din vedere din clipa în care am locuit în aceeași țară, în Elveția. L-am cunoscut la Paris pentru că Hossein voia să adaptez Pas d'orchidées pour Miss Blandish. Piesa a fost pusă în scenă la Grand-Guignol. Chase trebuie să fi murit fără a fi învățat nici zece cuvinte în franceză. Era leit Anthony Eden, cu mustață și sprîncene cu tot. Un om fermecător, nemaipomenit de pudic. Am vrut să-l duc în localuri mai deochiate, la Fiacre de pildă. Nici vorbă. Și cînd te gîndești ce chestii pipărate a scos la iveală !

— Jean Cocteau a scris : „San-Antonio este scriitura în relief, un orb ar putea să-l citească cu pielea degetelor." Ați frecventat și alți scriitori de acest calibru ?

— Cocteau m-a intuit. În cărțuliile mele, el a știut să vadă literatura. Am avut de-a face cu mai mulți monștri sacri. Cu Simenon. Am adaptat La neige était sale. Simenon trăia în America. Cînd i-am trimis versiunea mea, mi-a înapoiat-o cu retușări. Piesa a fost jucată la Théâtre de l'Oeuvre. Cu punerea în scenă a lui Raymond Rouleau. Tocmai debarca-

sem la Paris și-mi începusem epoca de coate-goale. La neige avu un succes teribil.

Atunci i-am cerut lui Francis Carco permisiunea să adaptez Jesus-la-Caille. Carco era un om minunat. Să vă povestesc ceva ce nu voi uita niciodată. Niciodată. Niciodată. Scrisesem decupajul și-l dusesem lui Carco, care locuia pe cheiul Bethune. M-a primit spunînd : „Știu ce simți cînd termini o asemenea lucrare. Luați loc în acest fotoliu. Am să citesc imediat textul." Nu-i de mirare : Era acolo, îmbrăcat în halatul său negru, cu model chinezesc, asemenea unui fumător de opiu. Închidea mereu un ochi din cauza țigării care-i spînzura dintre buze. Se așezase la biroul său. Îl priveam. Priveam Sena. Citea, impasibil, fără nici un cuvînt. A fost unul din momentele cumplite ale vieții mele de autor. În sfîrșit a terminat ultima pagină a manuscrisului. S-a ridicat. „Ei bine, dragul meu, e perfect." Piesa a fost pusă în scenă, cu Lemaire în rolul principal. Frumos băiat. Carco era nebun de bucurie. Mi-a trimis ediția originală din Jesus-la-Caille. Cu următoarea dedicație : „Lui Frederic Dard, care mi-a readus norocul."

— În aprilie 1965, Centrul de sociologia fenomenelor literare condus de Robert Escarpit a organizat la Bordeaux un seminar memorabil pe tema „fenomenului San-Antonio". De atunci vi s-au consacrat numeroase studii. Lingviștii, semioticienii și sociologii se ocupă de dumneavoastră. Și totuși, sub numele de San-Antonio, pe un roman înafară de colecție la care țineți mult, ați scris următoarea autodefiniție sarcastică : „Scriitor de bilci".

— Evit să citesc studiile. Mă cufund mai curînd în Mort à crédit, Céline-ul meu preferat. Aici semăn cu Simenon. Dar trudesc din greu la fiecare paragraf. . Înaintez fără plan, folosindu-mă ca de o rampă de intriga polițistă în care sînt implicați San-Antonio și teribilul Bérurier. Lucrez dimineață de dimineață. Mi se întîmplă să consult Robert-ul de zece ori înainte de a scrie cîteva rînduri. Se pare că am făcut o „fixație" a Robert-ului ! Cel mai important, pentru mine, este titlul. Am mai multe de rezervă.

Dar nu numai din cauza titlului țin la recentul meu roman, foarte diferit de celelalte, intitulat Faut-il tuer les petits garçons qui ont les mains sur les hanches ? E de necrezut ce mi s-a întîmplat cu cartea asta. Deschideți-o la pagina unde spun că ceea ce nu era decît ficțiune, a devenit dintr-o dată realitate. Ce scriam mi s-a întîmplat întocmai ! Un nenorocit mi-a răpit într-adevăr fiica... Mai întîi am vrut să dau uitării începutul manuscrisului, apoi l-am reluat și l-am terminat.

Continui să produc seria de San-Antonio-uri. Am ajuns chiar la cinci pe an. Uitați-vă, pot să vă arăt planificarea mea — această bucățică de hîrtie pe care am scris datele de predare ale viitoarelor mele cărți pe 1985. Cum sînt puțin în avans am să-mi ofer luxul să scriu o piesă. Trebuie să mă gîndesc la cei care mă citesc în metrou, în cazărmi și la ceilalți, la intelectuali, la toți cei pe care-i fac să moară de rîs. N-am să susțin că cele peste o sută cincizeci de milioane de cărți ale lui San-Antonio care circulă îmi dau amețeli. Posteritatea ? Gloria ? Puțin îmi pasă. Semăn cu Grancher. Trebuie să prețuiești clipa care trece ca o șampanie. Și, dealtfel, trebuie s-o șterg. Mă așteaptă Elveția.

În românește de
Magda JEANRENAUD

Peter Cheyney

Damele-s așa de aiurite!

Viața e frumoasă. Zac într-o cafenea de pe strada Birrel și cine credeți că intră decît Karen ?

Priviți-o, băieți. Nu c-ați rămas tablou ? Fetița asta, măi băieți, are minte buluc și așa personalitate că Madame de Pompadour n-ar fi bună decît să hrănească gîștele, lîngă ea, dar după colț, la Trei Copaci. S-a născut loco, în bătrînul New York. Taică-său era scandinav, maică-sa era creolă. Bănuiți și voi ce-a ieșit.

Karen are un trup că ți se-nțepenește gîtul tot uitîndu-te peste umăr, să vezi că n-ai visat. Are ochi albaștri, mari și adînci, și un ten cum îi zăpada, dar nepoluată. E blondină de la natură și gîngurește cînd vorbește, și-are un cuțit pescăresc prins de-o jartieră, în caz că cineva ar contrazice-o în vreo chestie.

De fapt, e genul de damă cu care m-aș însura dac-aș vrea să mă găsească mama mort în pat, cu gîtul tăiat și zîmbind spre tavan.

Unde mai pui că-i tipa lui Benny, și Benny se învîrte în cele mai bune cercuri rău famate. E băgat în afaceri necurate pînă în gît, și încă mai încolo. Tocmai mă interesează Benny pentru o trebușoară cu patru diamante de peste jumate de milion, care-au făcut pași din statul Pennsylvania fiin'că Margolez, amicul lui Benny, le-a adus la New York.

Bănuiți acu' de ce-mi pun un *smile* de duminică cînd Karen, plutind suav printre mese pe coapsa-i vicleană (ei, ce ziceți de stilul meu ?) se îndreaptă glonț spre mine.

Chem un chelner și cer un coniac mare, fără apă. Fetița asta, vă spun între patru ochi, nu-i botezată în apă

Se parchează și mă gîdilă pe la nas, de dau să strănut ba și mai și, cu o blană de culoarea scrumbiei afumate, că mă apucă mila de contul în bancă al bietului Benny. Îmi aruncă un zîmbet neterminat, ca să-i văd dantura, și glăsuiește :

— Uite ce, Lemmy. Bagă-ți bine în cap. Ești sticlete și eu iubesc sticleții precum stricnina. Nu zic că n-ai un soi de vino-ncoace rustic, dar, ce mai, nu te am la stomac. Vreau de la tine o poveață, dragă.

— Păpușico, îi spun. De la mine poți avea inclusiv luna de pe cer. Karen, ești vișina de pe tortul meu de înghețată, mînca-l-aș ! De nu mi-ar fi jenă de vecinii de vis-à-vis, aș tropăi după tine ca o locomotivă cu aburi, fiindcă ești dama a mai fainâ și-o tai și pe aia din Troia. Pentru inima mea de soldăt tu ești sergent major.

— Mda, aruncă ea. Ești șmecher, nu ? Ia mai bine și te pișcă să te trezești, Lemmy Caution, că dacă erai Adam și eu eram Eva și acum ai mai culege mere, că la altceva n-ai ajunge. Vin la tine, că n-am ce face. Am o problemă și ar fi cazul să mă ajuți dacă ai obraz, deși ești ce ești.

— Dă-i drumul, iubirea mea cea mare, îi ciripesc. Sînt cum elefantul. Sînt numai urechi.

Își trage mai aproape scaunul și-și soarbe siropul.

— Ascultă, Lemmy, spune ea. Benny mă pune pe jar. Știi că-s combinată cu el și că-s amorezată pînă-n pînzele albe, dar cînd se motănește cu altă dămuță, văd roșu și-l tai de viu. Uite cum stă treaba : Benny și Margolez s-au răcit pînă la temperaturi joase, și au fost amici intimi. N-ai idee cum e cu Benny. Dacă cuiva îi pică ceva poftește și el, iar Margolez a pescuit o minoră acum patru săptămîni și minora-i trăznet. E o brunetă din alea, cu niște nuri de te apucă stressul. Pînă aici nu-i rău. Benny a cules sus-numita și și-a făcut-o secretară, cu toate că singura dată în viață cînd a scris o scrisoare era ca și cum copiase în chineză o chitanță de la spălătorie. Și porumbeii stau în birou toată ziulica și joacă șah — așa mă aiurește el.

— Margolez nu-nflorește cînd aude asta, și nici eu. Știi că pot ciripi un dosar întreg despre Benny, de l-aș băga la manej cam pentru un mileniu, și încă ar mai fi loc să-l prăjească fără ulei, la curent alternativ. Vreau să aflu cum pot să-l mîntuiesc. Dacă nu-mi iese pasiența dezgrob cu mîna mea securea de război, și are să curgă sînge șuvoi.

Se uită la mine lăcrămos.

— Aș dori să-l țin la răcoare vreo lună, îmi spune.

Meditez intens.

— Tu ai spus-o, puișor, îi șoptesc. Uite ce să faci. Îl pui pe Benny să te scoată mîine seară în lume, la bomba lui Balzi. Pricepi ? Cum ieși de acolo, aranjez ca sergentul de stradă să se împiedice de tine. Tu te clatini din izbitură, protestezi, și Benny mai mult ca sigur c-o să-l cîrpească. Valentin are să-l înhațe.

Am grijă ca Benny să umfle două luni la proces, că a molestat fizic un om al legii. Cît el e la răcoare, tu îi arunci pastila lui Margolez, și tipul își recuperează minora. Oricum, obosește ea să-l mai aștepte pe Benny.

Ei, ce zici ?

— Nu ești băiat rău, Lemmy, mă felicită ea. Ești un prieten adevărat. Se ridică.

— Am să-ți fiu și eu de folos într-o bună zi, îmi promite subțire.

— Cine poate ști, îngerașule ?

Mă deplasez la spelunca pe care Benny o dezmiardă cu numele de birou. Văd înăuntru o brunetă la o mașină de scris, și-i așa de minunată că Zîna zînelor e-un fleac pe lîngă ea. E toată un zîmbet și tocuri Louis XV, și-și pilește unghiuța de la degețelul mic, și-are un botic dulce.

— Surioară, îi zic, unde-i onorabilul Benny ? Mă dau în vînt după o conversație înaltă.

— Dumnealui este înăuntru, suspină ea.

Intru. Benny e cu picioarele pe masă și citește sportul.

— Ascultă aici, Benny, îi spun. De ce nu vrei să ieși din bucluc și să-mi spui unde-s diamantele ? Știu că tu ai învîrtit sforile.

— E o minciună gogonată, Lemmy, îmi zice. Mai mult ca sigur că Margolez bagă fitilul ăsta pentru că i-am umflat mîndruța. Dacă el le-a manglit, sînt la persoana lui. Eu nici usturoi n-am mîncat, nici gura nu-mi miroase. Și nici nu mă înnebunesc după mutra ta, așa că plimbă ursul repede și degrabă.

O iau din loc.

Cînd ajung în hol îi fac cu ochiul brunetei și ea-mi zice ceva mărunțel despre maică-mea.

Benny înhață două luni că l-a cîrpit pe Valentin. După vreo două săptămîni, gardianul, care știe ce învîrt, îmi pasează pontul că Benny a făcut cerere să-l viziteze bruneta și să-i aducă șahul în scopuri educative.

Spun că n-am nimic împotrivă.

Nu mă arăt vreo săptămînă și într-o bună seară mă înființez la Karen s-o întreb cum o mai duce.

Karen declară că-i încîntată să mă vadă și că-s băiat salon.

— Nu uita ce-ți spun, Lemmy, îmi susură ea. Treaba-i pe bune.

Îmi arată o scrisoare de la Benny, care-i comunică albastru pe alb murdar că s-a lecuit de-a binelea și că n-a fost întreg la minte cînd s-a agățat de japița lui Margolez, care n-are inteligență din moment ce i-a adus șahul fără două piese. Gata-i, a terminat-o cu ea, și Karen să treacă pe la el urgentisim, în ziua de vizită, ca să-i mîngîie zilele și mai ales nopțile așa de lungi fără ea cu o cutie nouă de șah, completă

Mi-a uns sufletul să văd cîtă fericire i-am adus. Cînd să ies, îmi mărturisește că-s un sticlete dulce, si-și aruncă brațele cu elan, din alergare, după gîtul meu, și eu dau să mă sufoc, și ea-mi lipește o pupătură că-mi tremură piciorul stîng și-mi vine să mor.

Cînd Karen iese de la vizită, o aștept la poartă.

— Hei, hei, Lemmy, îmi cuvîntă. Ce mai faci ?

— Minunat, Karen îi răspund. Iaca, tocmai te arestez că ai asupra ta cele patru diamante furate. Sînt în cutia de șah, cea fără două piese, pe care bruneta i-a adus-o lui Benny și tu ai preluat-o după ce ai predat cutia nouă.

Se schimbă la față.

Mă felicită ascuțit și irepetabil. Cum naiba te-ai prins, Lemmy ? Nu degeaba am spus totdeauna că ai mai multă inteligență decît frumusețe.

— Era la mintea cocoșului, mă dau eu grande. Dacă Benny ți-ar da papucii pentru o gîsculiță n-ai veni tu la mine să-mi plîngi pe umăr și să-mi ceri povață. I-ai scoate ochii mințenas. Ceva nu se lega, deci.

— Apoi m-am prins. A fost cam așa. Margolez șterpelește diamantele și le transportă la New York, dar nu le predă destinatarului. Atunci Benny se pune mai bine cu demoazela lui, și ea-i aduce marfa la fix.

— Dar voi doi știti că Margolez nu-i moliu, așa că Benny e bine să stea frumușel la răcoare, iar tu să vinzi diamantele pronto.

Benny ambalase între timp marfa în piesele de șah pe care i le-a adus bruneta. În fine, apari tu în scenă, îi aduci un șah nou și îi iei cutia veche cu diamantele. Ei, așa-i ?

Dau o raită pe la biroul lui Benny, pe Broadway. Acolo nu-i țipenie de om, decît numai bruneta. Tot își mai pilește unghiuța de la degețelul mic. O strîng la piept fără introducere.

— Ai jucat ca la carte, fetito, îi spun. Am știut c-ai să mbrobodești pe Margolez ca să-ți zică unde-s diamantele. Și toți au crezut că ai pornit să joci de partea lui Benny. I-am prins cu mîța-n sac.

Se uită la mine cam bănuitoare.

— Ești jistet foc, Lemmy, îmi zice. Ori ai dus-o de nas pe Karen, ori nu. Nu m-aș mira dacă s-a aprins după tine.

— Nț, precizez eu. Mi-a declarat că încă aș mai culege mere dacă aș fi Adam și ea ar fi Eva.

Se uită la mine ca bunica la gramofon.

— Mie-mi spui ? îmi zice.

Traducere : Luiza PÂRVU

GOANA DUPĂ UMBRE

de Ross Mac Donald

Avionul se îndreptă spre țărm și începu să piardă din înălțime. În depărtarea albastră se iveau munții. Apoi apăru un oraș între mare și munți, un orășel din cuburi de zahăr. Cuburile se măriră. Între clădiri se tîrau mașini ca niște bețe de chibrituri se mișcau în dezordine pe trotuare albe. După cîteva minute făceam parte din ele.

Femeia care-mi telefonase mă aștepta la aeroport, așa cum promisese. S-a dat jos din Cadillac cînd am apărut la intrarea sălii de așteptare și făcu spre mine cîțiva pași șovăitori. În ciuda taliei și a părului blond, ochelarii de arlechin îi dădeau un aer ciudat, oriental.

„Trebuie că ești dl. Archer".

I-am zis că „da" și am așteptat să se revanșeze — nu-mi spusese la telefon cum o cheamă. De fapt, totul se limitase la cererea urgentă să iau primul avion spre nord, și la asigurarea că-mi va achita serviciile.

A simțit ce așteptă. „Scuză-mă că-s atît de misterioasă. Zău că nu-mi pot permite să-ți spun numele. Și așa am riscat destul venind aici".

Am examinat-o cu atenție încercînd să-mi dau seama dacă n-am pornit într-o altă goană după umbre. Deși părea bine întreținută, părul și fața îi erau puțin în dezordine, de parcă ar fi trecut pe lîngă o furtună. Și-a scos ochelarii să-i șteargă. Am putut vedea că furtuna era înlăuntru, umbrindu-i culoarea albastră-verzuie a ochilor.

„Ce s-a întîmplat ?" am întrebat.

Ezită între mine și automobil, în bătaia rafalelor de zgomot dinspre aeroportul unde avionul se pregătea să decoleze din nou. În spatele ei, pe bancheta din față a Cadillacului, stătea o fetiță îmbujorată ca o păpușă, și la fel de nemișcată. Femeia aruncă o privire spre copil și se depărtă cîțiva pași de mașină.

„N-aș vrea să mă audă Janie. Are abia trei ani și jumătate, dar înțelege multe". Inspiră adînc, ca un înotător gata să se scufunde. „Un om e judecat pentru crimă. Acuzarea pretinde că și-a omorît nevasta".

„Glenway Cave ?"

Trupul îi tresăltă de surpriză. „Îl cunoști ?"

„Nu, am urmărit procesul în ziar".

„Atunci știi că depune mărturie astăzi. Probabil că este deja pe banca martorilor". Avea o voce sumbră, de parcă vedea cu ochii sala de judecată.

„Dl. Cave ți-e prieten ?"

Își mușcă buza de sus. „Să zicem că sînt o observatoare interesată".

„Și nu crezi că-i vinovat".

„Am spus eu asta" ?

„Ai lăsat să se înțeleagă, ai spus că acuzarea *pretinde* că și-a omorît nevasta".

„Ai ureche bună. Oricum, nu contează ce cred eu. Contează ce crede curtea. Crezi că-l vor achita ?"

„E greu să-ți faci o părere fără să fii prezent la proces. Dar jurații au îndeobște o prejudecată împotriva ideii de a-ți zdrobi capul soției cu o pușcă de vînătoare de calibrul doisprezece. Aș spune că are o șansă bună să intre în camera de gazare".

„Camera de gazare". Nările i se dilatară și păli, de parcă simțea mirosul substanței fatale. „Chiar crezi că pericolul e așa de mare ?"

„Au adunat un dosar tare voluminos contra lui. Motiv. Ocazie. Armă".

„Ce motiv" ?

„Avea nevastă bogată, nu-i așa ? Înțeleg că el nu-i bogat. Erau singuri în casă — servitorii erau liberi la sfîrșit de săptămînă. Pușca era a lui, și probele chimice arată că s-au folosit mănușile lui".

„Se vede că *ai urmărit* procesul".

„Cît am putut și eu, de departe. Firește că ziarele deformează, totuși. Povestea este mai interesantă dacă pare vinovat".

„Nu-i vinovat", spuse ea pe un ton straniu.

„Știi asta, sau numai vrei să crezi așa" ?

Își acoperi gura cu mîna. Unghiile îi erau roase pînă la carne. „Să lăsăm asta deocamdată".

„Știi cine a omorît-o pe Ruth Cave" ?

„Nu. Bineînțeles că nu".

„Și vrei ca eu să descopăr cine a omorît-o ?"

„N-ar fi greu după atîta timp ? Și ca să fiu sinceră, nu-mi prea pasă. Abia dacă o cunoșteam". Gîndurile i se întoarseră la Cave. „Contează mult impresia pe care o face ca martor, nu-i așa" ?

„De obicei da, într-un proces pentru crimă".

„Ai văzut multe, nu-i așa" ?

„Mult prea multe. Și am impresia că va trebui să mai văd unul".

„Da". Vorbea aspru și cu hotărîre, aplecîndu-se în față. „Nu îndrăznesc să merg eu însămi acolo. Vreau să-i studiezi pe jurați, să vezi ce impresie face asupra lor mărturia lui Glen... a d-lui Cave. Și să-mi spui dacă crezi că va scăpa".

„Și dacă nu-mi pot da seama" ?

„Va trebui să-mi dai un da sau un nu". Își apăsa un sîn de brațul meu. Era prea atentă la ce spunea ca să-și dea seama. „M-am decis să mizez pe flerul dumitale".

„Ce să mizezi ?"

„Totul, dacă e nevoie — dacă viața îi este cu adevărat în pericol".

„Am să fac tot ce pot. Unde să te caut" ?

„Te caut eu. Ți-am rezervat o cameră la Rubio Inn. Acum te las la tribunal. Ah, da... banii". Și-a deschis poșeta de piele și ochii mi s-au oprit o clipă pe un revolver albastru. „Cît mă costă" ?

„O sută de dolari".

Cîteva bancnote și-au schimbat proprietarul și ne-am îndreptat spre mașină. Îmi arătă ușa din spate, dreapta. Am ocolit pe partea stîngă să pot citi fișa de înregistrare de pe volan. Dar nu era nimic acolo.

Fetița se ridică în picioare pe bancheta din față și se aplecă peste spătar, să mă vadă mai bine. „Bună. Ești tăticul meu" ? Avea ochi albaștri și sinceri ca cerul.

Înainte să-i pot răspunde, maică-sa îi spuse : „Vai, Janie, știi doar că nu-i tăticul tău. Dumnealui e dl. Archer".

„Unde-i tăticu" ?

„În Pasadena, dragă. Ce, nu știi ? Stai jos, Janie, și fii cuminte".

Fetița se lăsă să alunece, ascunzîndu-se de privirea mea. Motorul porni cu zgomot.

Ceasul din turnul tribunalului arăta unsprezece și zece. Curtea Superioară era la etajul al doilea. M-am așezat într-un loc liber din ultimul rînd al părții rezervate pentru spectatori. Cîteva bătrîne mă fulgerară cu privirea, de parcă aș fi întrerupt un serviciu religios.

Procesul semăna mai mult cu o veche ceremonie tribală dintr-o grotă. Peste ferestrele înalte erau trase draperii roșii. Candelabre negre de fier atîrnau din tavan și prelingeau o lumină palidă asupra capului cărunt al judecătorului și al omului de pe banca martorilor.

L-am recunoscut pe Glenway Cave după fotografiile din ziare. Era un bărbat masiv și prezentabil, puțin trecut de treizeci, dar fusese cîndva mai masiv și mai prezentabil. Cele patru luni la închisoare în așteptarea procesului îl făcuseră piele și os. Ochii i se adînciseră în orbitele seci. Costumul de gabardînă la două rînduri îi atîrna pe umeri. Părea o victimă în ton cu ceremonia.

Un bărbat spătos, cu părul scurt, de culoarea paiului, stătea aplecat spre stenografă și se adresa grefierului cu o voce destul de puternică. Avocatul principal al apărării era Harvey. Îl întîlnisem pe Rod Harvey de cîteva ori în chestiuni de serviciu — acesta era de altfel și motivul pentru care urmărisem procesul cu atîta atenție.

Judecătorul tăia aerul cu fața sa ascuțită ca o halebardă. „Continuați-vă interogatoriul, dl. Harvey".

Harvey își ridică capul blond tuns scurt, și se adresă martorului. „Dl. Cave, încercam să stabilim motivul care a dus la — cum să spun ? — la neînțelegerea cu soția dumitale. Ați avut un schimb de cuvinte cu ea în seara de nouăsprezece mai" ?

„Da. V-am spus deja". Vocea lui Cave era slabă, cu inflexiuni stridente.

„În ce a constat conversația" ?

„A fost mai mult o dispută decît o conversație".

„Dar o dispută pur verbală" ?

Harvey arăta ca și cum propriu-i martor l-ar fi luat prin surprindere.

Un bărbat cu fața lunguiață izbucni din capătul mesei rezervată acuzării.

„Obiectez. Întrebarea sugerează răspunsul".

„De acord. Întrebarea va fi anulată".

Harvey dădu din umerii săi lați. „Povestiți-ne exact ce s-a spus atunci, d-le Cave. Începeți cu începutul".

Cave se mișcă stingherit și-și trecu o mînă peste ochi. „Nu-mi pot aminti cuvînt cu cuvînt. Ne pierdusem amîndoi firea".

Harvey îl întrerupse. „Spuneți cu cuvintele dumneavoastră despre ce ați discutat cu doamna Cave".

„Despre viitor", spuse Cave. „Despre viitorul nostru. Ruth avea de gînd să mă părăsească pentru alt bărbat".

Dinspre asistență se auzi un bîzîit ca de insecte. Am privit de-a lungul rîndului unde mă așezasem. Cu două locuri mai departe spre dreapta o femeie tînără, cu violete artificiale prinse la talie, se apleca în față, cu ochii negri și strălucitori ațintiți spre chipul lui Cave. Părea nelalocul ei între scorpiile bătrîne din jur. Avea un cap care atrăgea privirea, mic și cu un șarm băiețesc, cu osatura fină accentuată de o tunsoare scurtă. Se întoarse, și ochii ei întunecați îi întîlniră pe ai mei. Erau tragici și opaci.

Vocea procurorului acoperi zumzetul din sală. „Obiectez la mărturia aceasta. Martorul încearcă în mod deliberat să compromită reputația decedatei, fără nici un fel de dovadă de susținere, într-o încercare lașă de a-și salva capul".

Privii cu coada ochiului la jurați. Aveau chipuri împietrite. Al lui Cave era alb ca varul. Al lui Harvey era de un roșu aprins cînd a spus : „Face parte din depoziția apărării. S-a făcut mult caz de plecarea precipitată de acasă a d-lui Cave în ziua cînd a murit soția. Vreau să stabilesc motivul".

„Știm motivul", spuse procurorul într-o șoaptă ce se putu auzi în toată sala.

„Obiecția nu se aprobă. Acuzarea este rugată să se abțină de la comentarii jignitoare. Oricum, jurații sînt rugați să nu le ia în seamă".

Dar procurorul păru mulțumit de sine. Își atinsese scopul și era sigur că juraților nu vor uita asta. Cei douăzeci și patru de ochi, dintre care jumătate feminini și în majoritate bătrîni, erau ațintiți asupra lui Cave, cu dezaprobare unanimă.

Harvey întrebă cu o voce răgușită de emoție. „Soția dv. v-a spus cine era bărbatul pentru care vroia să vă părăsească" ?

„Nu. Nu mi-a spus".

„Știți cine era" ?

„Nu. A fost ca un trăznet din senin. Nu cred că Ruth intenționa să-mi spună ce avea pe suflet. I-a scăpat pur și simplu, după ce am început cearta. Se opri brusc. Vreau să spun cearta verbală".

„De unde a pornit disputa aceasta verbală" ?

„De la nimic important. Necazuri bănești. Vroiam să-mi cumpăr un Ferrari, și Ruth nu vedea la ce ar fi bun".

„Un automobil Ferrari" ?

„Da, un automobil de curse. I-am cerut bani. Mi-a spus că s-a săturat să-mi tot dea bani. I-am răspuns că și eu m-am săturat să iau de la dînsa. Atunci a ieșit la iveală că vroia să mă lase pentru altcineva". Un colț al gurii lui Cave se strîmbă într-un rictus sardonic. „Pentru cineva care s-o iubească pentru ea însăși".

„Cînd plănuia să vă părăsească ?"

„De îndată ce era gata să plece în Nevada. I-am spus că n-are decît, că era liberă să meargă oricînd și oriunde dorea, cu oricine avea chef".

„Și ce-ați făcut atunci" ?

„Am împachetat cîteva haine și am plecat cu mașina".

„La ce oră ați plecat de acasă" ?

„Nu știu cu precizie".

„Era întuneric cînd ați plecat" ?

„Se întuneca, dar n-a fost nevoie să aprind farurile imediat. Nu putea fi mai tîrziu de opt".

„Și d-na Cave era în viață și teafără cînd ați plecat" ?

„Sigur că da".

„V-ați despărțit în termeni buni" ?

„Destul de buni. Mi-a spus la revedere și mi-a oferit niște bani. Pe care, fiindcă veni vorba, nu i-am primit. N-am luat prea multe lucruri, doar ce era absolut necesar. Mi-am lăsat chiar și majoritatea hainelor".

„De ce" ?

„Pentru că mi le cumpărase ea. Erau ale ei. M-am gîndit că noul ei soț le-ar putea folosi".

„Înțeleg".

Vocea lui Harvey era răgușită și nesigură. Se întoarse cu spatele la

Cave și i-am putut vedea fața congestionată, de mînie sau de nerăbdare. Spuse fără să-l privească pe deținut : „Era și o pușcă între lucrurile pe care le-ați lăsat" ?

„Da. O pușcă de vînătoare de calibrul doisprezece. O foloseam mai ales la împușcat iepuri, pe dealurile din spatele casei".

„Era încărcată" ?

„Cred că da. De obicei o țineam încărcată".

„Unde v-ați lăsat-o" ?

„In garaj. Acolo o țineam. Ruth nu vroia să aibă o pușcă în casă. Avea fobie". Harvey îl întrerupse brusc. „Ați lăsat și o pereche de mănuși de șofer, mănușile de pe masa aceasta, însemnat de acuzare drept Corpul delict J".

„Da. Erau tot în garaj".

„Și ușa garajului — era deschisă sau închisă" ?

„Cred că am lăsat-o deschisă. În orice caz, n-o țineam niciodată încuiată".

„D-le Cave", spuse Harvey cu o voce gravă, v-ați ucis nevasta cu pușca, înainte de a pleca" ?

„Nu". Spre deosebire de vocea lui Harvey, tonul lui Cave era strident, subțire și neconvingător.

„După ce ați plecat, în jurul orei opt, v-ați mai întors acasă în noaptea aceea" ?

„Nu. De fapt nu m-am mai întors de atunci. Am fost arestat în Los Angeles a doua zi".

„Unde v-ați petrecut noaptea — vreau să spun, unde ați fost după ora opt" ?

„Cu o prietenă".

Sala a început să zumzăie din nou.

„Ce prietenă" ? lătră Harvey. Părul deodată un procuror care interoghează un martor ostil.

Cave își mișcă buzele pentru a vorbi și ezită. Își umezi buzele uscate. „Prefer să nu spun".

„De ce preferați să nu spuneți" ?

„Pentru că era o femeie. Nu vreau s-o amestec în toată încurcătura asta".

Harvey se trase brusc deoparte, la distanță de martor, și privi în sus, spre judecător. Judecătorul îi atenționă pe juriați să nu discute cazul cu nimeni, și întrerupse procesul pînă la ora două.

I-am privit pe juriați ieșind din sală. Nici unul nu aruncă vreo privire spre Glenway Cave. Îl văzuseră destul.

Harvey fu ultimul care plecă de pe scenă. L-am așteptat la portița care făcea legătura cu sala. Termină de pus hîrtiile în geantă și se îndreptă spre mine, ducînd geanta de parcă avea înăuntru o greutate.

„D-le Harvey, îmi puteți acorda un minut" ?

Încercă să mă dea la o parte cu un gest obosit, apoi îmi recunoscu chipul. „Lew Archer ? Ce te aduce aici" ?

„Despre asta vreau să discutăm".

„Despre cazul ăsta" ?

Am încuviințat din cap. „Crezi că o să-l salvezi" ?

„Sigur că da. E nevinovat". Dar vocea avea un ecou sec în sala goală, și în privire îi citeam îndoiala. „Sper că nu reprezinți acuzarea" ?

„De data asta nu. Persoana care m-a angajat crede în nevinovăția lui Cave. Ca și dumneata".

„O femeie" ?

„Tragi cam repede concluzii, nu crezi" ?

„Cînd nu se specifică sexul e vorba de obicei despre o femeie. Cine-i, Archer" ?

„Aș vrea și eu să știu".

„Ei, ei, Archer. Își lăsă mîna pătrată și roză pe brațul meu. Nici eu nici tu nu acceptăm clienți anonimi".

„Asta-i o excepție. Tot ce știu despre ea este că arde de dorința să-l vadă scăpat pe Cave".

„Toți vrem asta". Zîmbetul său inexpresiv se curmă. „Ascultă, nu putem discuta aici. Hai cu mine la birou. O să comand și niște tartine".

Mă împinse ușurel de cot spre ușă. Femeia cu ochii închiși la culoare și cu violete artificiale prinse la talie aștepta pe coridor. Privirea ei intensă și opacă trecu peste mine și se opri, posesivă, asupra lui Harvey.

„Surpriză". Avea o voce gravă, guturală, în ton cu aspectul ei băiețesc. „Mă inviți la dejun" ?

„Sînt cam ocupat Rhea. Și credeam că stai acasă astăzi".

„Am încercat. Pe cuvînt. Dar gîndurile mi-au luat-o razna spre tribunal și m-am hotărît să vin după ele". Se deplasă spre el cu stîngăcie stranie, de parcă o jena conștiința trupului ei și al lui. „Nu te bucuri să mă vezi, iubitule" ?

„Bineînțeles că mă bucur", spuse el pe un ton ce-i dezmințea cuvintele.

„Atunci ia-mă la dejun". Mîna înmănușată în alb îi mîngîie reverul robei. „Am rezervat o masă la club. O să-ți facă bine să ieși la aer".

„Ți-am spus că-s ocupat, Rhea. Dl. Archer și cu mine avem ceva de discutat".

„Ia-l și pe dl Archer. N-o să vă deranjez. Promit". Se întoarse spre mine cu un zîmbet cuceritor. Avînd în vedere că soțul meu și-a cam uitat bunele maniere, am să mă prezint singură : „Sînt Rhea Harvey".

Mi-a oferit mîna și Harvey i-a spus cum mă cheamă. Ridică din umeri cu resemnare și ne conduse afară la automobilul său decapotabil, de culoarea bronzului. Ne îndreptarăm spre marea care licărea la poalele orașului ca o bucată de cer căzut.

„Cum crezi că merge, Rod" ? spuse ea.

„Putea fi și mai rău. Ar fi fost în stare să se scoale în fața judecătorului și a juraților, să-și mărturisească vina".

„Chiar crezi că a fost așa de rău" ?

„Mi-e teamă că a mers cam rău" Harvey se aplecă peste volan să mă poată vedea mai bine. „Ai fost prezent la dezbateri, Archer" ?

„În parte. E sau foarte cinstit sau foarte prost".

Harvey strîmbă din nas. „Glen nu-i prost. Partea proastă este că pur și simplu nu-i pasă. Nici nu-mi ia în seamă sfaturile. A trebuit să stau și să-i pun întrebări, și n-aveam habar ce trăzneli avea să scornească. Parcă i-ar face o plăcere masochistă să-și taie toate drumurile de întoarcere".

„Poate că nu-l lasă în pace conștiința", am spus eu.

Privirea lui albastră de oțel îmi cercetă fața și se îndreptă din nou asupra șoselei. „Așa s-ar părea, dar nu-i adevărat. Și nu vorbesc numai în calitate de avocat. Îl știu pe Glen Cave de multă vreme. Am fost colegi de cameră la colegiu. La naiba, eu i-am prezentat-o pe viitoarea lui soție".

„Asta nu-l face incapabil de crimă".

„Firește, oricine e capabil de crimă. Nu asta vreau să spun. Vreau să spun că Glen e făcut din alt aluat. Dacă se hotăra s-o omoare pe Ruth pentru bani nu proceda așa. Nu-și folosea propria armă. De fapt, mă îndoiesc că ar folosi o armă. Glen nu-i genul ăsta".

„Să fi fost poate o crimă pasională ? Gelozia te poate face să-ți pierzi controlul".

„Nu în cazul lui Glen. N-o iubea pe Ruth — n-a iubit-o niciodată. Pur și simplu nu poate iubi". Din tonul său răzbătea disprețul. „Totuși, povestea lui despre alt bărbat trebuie că este o găselniță".

„Ești sigur, Rod" ?

Se întoarse spre soție aproape cu sălbăticie. „Nu. Nu-s sigur. Nu-s sigur de nimic. Glen nu-mi mărturisește nimic și nu văd cum l-aș putea apăra dacă merge mai departe tot așa. Era tare bine dacă nu mă vîram în afacerea asta. Știe la fel de bine ca mine că pledoaria în procese nu-i punctul meu forte. L-am sfătuit să-și găsească un avocat cu experiență în domeniu, dar nici n-a vrut să mă asculte. A spus că se apără singur dacă refuz să preiau cazul. Și a picat la drept în anul al doilea. Ce puteam face" ?

A apăsat pe accelerator făcîndu-și drum cotit prin traficul amiezii. Bulevardul ne ducea spre ocean. Palmierii zburau pe lîngă noi ca niște nebuni sfrijiți și bătrîni, cu părul alb, alergînd pe țărmul mării de argint viu.

Clubul de pe plajă se înălța la capătul bulevardului, o clădire albă în formă de U, cu uși de sticlă ce se deschideau „doar pentru membri și invitați". În curtea interioară erau un bazin de înot și o grădină în aer liber, cu mese sub umbrele mari. Așa cum era, răcorită de briză și striată de soare și umbre, grădina părea antiteza sălii întunecate unde urma să se decidă soarta lui Cave. Dar umbra tribunalului sugea culoarea și gustul mîncării ca o lipitoare.

Harvey dădu deoparte salata de somon pe care abia o atinsese, și goli al doilea pahar cu martini. Chemă ospătarul pentru al treilea. Soția îl opri cu o mișcare aproape imperceptibilă din cap. Ospătarul se îndepărtă.

„Femeia asta", spusei eu, „femeia cu care și-a petrecut noaptea. Cine-i" ?

„Glen nu mi-a spus nimic mai mult decît a spus la tribunal". Harvey se opri, pe jumătate sufocat de neplăcerea instinctivă, avocățească, de a oferi informații, apoi se forță să continuie. „Se pare că s-a dus de acasă direct la dînsa în seara crimei. A petrecut noaptea cu ea cam de la opt treizeci pînă în dimineața următoare. Cel puțin așa pretinde el".

„Nu i-ai verificat povestea" ?

„Cum ? A refuzat să-mi spună ceva care să-mi permită să-i dau de urmă sau s-o identific. Și ăsta-i un singur exemplu din tot felul de piedici pe care mi le-a pus în cale, iar eu încerc să-l apăr".

„Femeia asta e atît de importantă pentru apărare" ?

„Nici vorbă că da. Ruth a fost împușcată cam pe la miezul nopții. Conținutul stomacului a indicat la analiză o oră apropiată de douăsprezece noaptea. Iar atunci, presupunînd că spune adevărul, Glen era cu o mar-

toră. Totuși, nu vrea să mă lase să-i dau de urmă ca să-i trimit o citație. Mi-a luat ore întregi să-l pisez la cap să depună mărturie despre ea, și poate că am greșit. Jurații ăștia mizerabili...". Vocea îi trenă. Era din nou în sala tribunalului, într-o luptă de Sisif împotriva unui întreg orășel ramolit.

Iar eu eram din nou pe trotuarul din fața aeroportului, ascultînd șoapta imploratoare a unei femei : *„Va trebui să-mi dai un da sau un nu. M-am decis să mizez pe flerul dumitale"*.

Harvey privea în depărtare peste apa captivă, pe care năvoadele aruncau fîșii elastice de lumină. În soarele limpede de septembrie îi vedeam bine firele cărunte din păr și ridurile adînci de oboseală din jurul gurii.

„Ce n-aș da să ajung la femeia asta". Părea că vorbește de unul singur, pînă m-a privit cu coada ochiului. „Dumneata cine crezi că este" ?

„De unde să știu eu" ?

Se aplecă peste masă, încrezător. „De ce ești așa de secretos, Archer? Eu mi-am descărcat sufletul".

„Mi-aș descărca și eu dacă aș putea".

Mi-am înghițit cuvintele cu regret. Harvey spuse : „Cînd o vezi" ?

„Din nou tragi concluzii pripite".

„Dacă am greșit, îmi cer scuze. Dacă am dreptate, transmite-i un mesaj din partea mea. Spune-i că Glen — nu-mi place să recunosc asta, dar trebuie să o fac — este în mare pericol. Dacă-l iubește atît de mult încît...".

„Te rog, Rod". Rhea Harvey părea jignită cu adevărat. „Nu-i de loc cazul să fii necioplit".

Spusei : „Aș vrea să discut cu Cave înainte să-mi încep cercetările. Nu știu dacă-i vorba de aceeași femeie. Și chiar dacă așa este, poate că el are motive speciale să nu-i dezvăluie numele".

„Ai să poți discuta cu el cîteva minute în sala tribunalului". Se uită la ceas și-și împinse scaunul cu violență. „Ar fi mai bine să plecăm. E deja două fără douăzeci".

Ne-am îndreptat spre intrare, pe marginea bazinului. O femeie tocmai intra de pe bulevard în clipa cînd am ajuns în vestibul. Ținu deschisă ușa grea de sticlă incasabilă pentru fetița cu păr ca inul care o urma.

Apoi privi în sus și mă văzu. Ochelarii ei negri de arlechin sclipiră în lumina reflectată de bazin. Chipul i se contorsionă sub ochelari. Se întoarse pe tocuri și dădu să iasă, dar nu înainte ca fetița să-mi zîmbească și să-mi spună : „Bună. Vii cu noi la plimbare" ?, apoi tropăi după mai-că-sa.

Harvey se uită cu subînțeles la soție. „Ce s-a întîmplat cu doamna Kilpatrick" ?

„Trebuie că-i beată. Nici nu ne-a recunoscut".

„O cunoașteți, doamnă Harvey" ?

„Atît cît merită". Ochii îi luară o expresie fixă și rece — privirea virtuții congelate în fața opusului ei. N-am mai văzut-o pe Janet Kilpatrick de cîteva luni. Nu se prea arată în public de cînd a divorțat.

Harvey se strecură mai aproape și mă strînse de braț. „N-o fi doamna Kilpatrick femeia despre care vorbeam" ?

„Nu prea".

„Păreau că te cunosc".

Am improvizat. „Le-am întîlnit la Daylight într-o zi, luna trecută, cînd mă înapoiam din San Francisco. Se cherchelise, și presupun că nu vrea să-și mai amintească de asta".

Povestea mea păru să-l convingă, dar cînd m-am scuzat pe motiv că aș vrea să rămîn să fac baie în bazin, privirea sa albastră și ironică m-a făcut să-mi dau seama că nu fusese păcălit.

Recepționera avea unghii lungi, stacojii și un aer oficial și disprețuitor. „Da. doamna Kilpatrick era membră a clubului. Nu, n-avea voie să dea adresele membrilor". Admise cu neplăcere că în bar se afla un telefon public.

Barul era pustiu. Era acolo doar barmanul, un bărbat zvelt, în haină albă, cu ochi emotivi, meridionali. Am găsit-o pe doamna Janet Kilpatrick în cartea de telefon : avea adresa Coast Highway, nr. 1201. Am comandat un taxi și o bere.

Era mai comunicativ decît recepționera. „Sigur că da", îl cunoștea pe Glenway Cave. Toți barmanii din oraș îl cunoșteau pe Glenway Cave. Tipul a stat chiar la barul ăsta în după-amiaza zilei cînd și-a ucis soția.

„Crezi că el a omorît-o" ?

„Toată lumea crede asta. Nu se cheltuie atîția bani pe un proces dacă nu-l înghesuie bine pe acuzat. Oricum, el avea motiv, nu glumă".

„Te gîndești la bărbatul cu care umbla ea" ?

„Mă gîndesc la două milioane". Avu o reacție întîrziată. „Ce bărbat" ?

„Cave a declarat la tribunal azi dimineață că ea avea de gînd să divorțeze și să plece cu altcineva".

„Chiar așa a zis ? Ești cumva ziarist" ?

„Pe aproape". Eram abonat la cîteva ziare.

„Ei, poți spune lumii că asta-i curată scorneală. O vedeam mereu pe doamna Cave în clubul ăsta. Vezi, se mișca într-un cerc restrîns și poți să mă crezi pe cuvînt că nici nu se uita la alți tipi. *Lui* îi cam umblau ochii. La ce te-ai putea aștepta cînd un tinerel se însoară cu o doamnă trecută ?" Accentul său, ușor străin, dădea savoare întrebării. „Chiar în ziua crimei făcea ochi dulci unei altei dame, aici, în fața mea".

„Cine era dama" ?

„Nu-mi place să dau nume. Ea era pe altă lume în după-amiaza aceea, nu prea știa ce face, și apoi are ea și așa destule necazuri. Ascultă ce-ți spun eu".

N-am mai insistat. Peste un minut se auzi un claxon în stradă.

Cu cîteva mile mai în sud, o alee asfaltată ducea de la autostradă la casa doamnei Kilpatrick. Era o vilă de lemn de modă veche, așezată între copaci și flori, deasupra unei plaje alburii, ca o reclamă în patru culori. L-am rugat pe șofer să aștepte și am bătut la ușa din față. Ușa avea o ferăstruică dreptunghiulară, care se deschise, și un ochi verde luci ca un smarald imperfect prin deschizătură.

„Dumneata", spuse ea cu o voce joasă. „Nu trebuia să vii aici".

„Am cîteva întrebări pentru dumneata, d-nă Kilpatrick. Și poate și vreo două răspunsuri. Pot să intru" ?

I-am auzit suspinul. „Dacă trebuie". A descuiat ușa și s-a tras înapoi ca să-mi facă loc. „Te rog să nu faci zgomot. Tocmai am culcat-o pe Janie".

Pe mîna dreaptă avea o eșarfă de mătase albă, și sub mătase ceva ce contrasta ciudat cu grija ei maternă — un revolver micuț.

„Ar fi bine să lași obiectul ăsta deoparte. N-ai nevoie de el, nu crezi" ?

Mîna i se mișcă tremurînd. Eșarfa căzu de pe armă și pluti spre dușumea. Era un revolver albastru. Îl privi de parcă i s-ar fi rătăcit în mînă și-l așeză apoi pe masa de telefon.

„Scuză-mă. N-aveam de unde ști cine-i la ușă. Eram așa de îngrijorată și înspăimîntată...".

„Cine credeai că este ?"

„Poate că Frank, sau unul din oamenii lui. Încearcă să mi-o ia pe Janie. Pretinde că nu-s o mamă bună. Și poate că nici nu sînt", adăugă ea pe tonul neutru al disperării „Dar Frank e și mai rău".

„Frank e soțul dumitale ?"

„Fostul meu soț. Am divorțat anul trecut și tribunalul mi-a încredințat mie fetița. Frank a făcut recurs încă de atunci. Înțelegi, bunica lui Janie i-a lăsat moștenire cu procură. Lui Frank numai de asta-i pasă. Dar eu sînt mama ei".

„Cred că știu despre ce-i vorba", am spus. „Corectează-mă dacă greșesc. Cave și-a petrecut noaptea cu dumneata — noaptea în care se presupune că și-a ucis soția. Dar nu vrei să depui mărturie la proces. Ar fi o armă în favoarea fostului dumitale soț, care ar cîștiga-o pe Janie".

„Nu greșești. Își coborî privirea, mai mult ca acceptare a evidenței decît de rușine. Am intrat în vorbă la barul clubului în după-amiaza aceea. Abia de-l cunoșteam, dar, recunosc, mă simțeam atrasă de el. M-a întrebat dacă ar putea să vină să mă vadă în noaptea aceea. Băusem cam mult. L-am lăsat să vină".

„La ce oră a venit ?"

„Puțin după opt".

„Și-a rămas toată noaptea ?"

„Da N-avea cum s-o omoare pe Ruth Cave. Era cu mine. Îți poți da seama de ce m-am dereglat treptat de cînd l-au arestat — am stat acasă și mi-am tot ros unghiile, întrebîndu-mă ce se cuvine să fac". Ochii i se ridicară ca niște faruri verzi sub sprîncenele blonde „Ce să fac, dle Archer ?"

„Ține-te deoparte încă puțin. Procesul o să mai dureze cîteva zile. Și s-ar putea să fie achitat".

„Dar nu crezi că va fi, nu-i așa ?"

„E greu de spus. N-a făcut o impresie prea bună azi dimineață. Pe de altă parte, încă mai are șanse, și pare să-și dea seama. Foarte puțini oameni nevinovați sînt vîrîți la închisoare pentru crimă".

„Nu mi-a pomenit numele ?"

„A spus că a fost cu o femeie, dar n-a menționat nici un nume. Sînteți îndrăgostiți unul de altul, doamnă Kilpatrick ?"

„Nu, nici vorbă. Pur și simplu, în seara aceea mă apucase mila de mine. Aveam nevoie de atențiile unui bărbat. Eram ca două vreascuri purtate orbește de curent. A devenit cam... sentimental cîndva, în cursul nopții, și mi-a spus că ar vrea să se căsătorească cu mine. I-am adus aminte că are deja o soție".

Și ce-a zis la asta ?"

„Mi-a spus că nevastă-sa nu va trăi în veci. Dar nu l-am luat în serios. Nu l-am mai văzut din noaptea aceea. Nu, nu-s îndrăgostită de el. Totuși, dacă l-aș trimite la moarte pentru o faptă pe care n-a comis-o nu știu cum m-aș putea împăca cu mine însămi". Adăugă, cu o expresie amară: „E și așa destul de greu".

„Dar vrei să mai trăiești?"

„Nu țin numaidecît. Dar trebuie, pentru că Janie are nevoie de mine".

„Stai atunci acasă și ține ușile încuiate. N-a fost înțelept să mergi azi la club".

„Știu. Aveam nevoie disperată de un păhărel. Nu mai am nimic în casă și acolo e localul cel mai apropiat. Apoi te-am văzut și-am intrat în panică".

„Rămîi în panică. Adu-ți aminte că, dacă n-a comis Cave crima, atunci altcineva a comis-o și i-a pus-o lui în cîrcă. Cineva care-i încă în libertate. Apropo, ce băutură obișnuiești ?"

„Orice. În special scotch".

„Te poți abține vreo două ore ?"

„Dacă-i necesar". Zîmbi și avea un zîmbet fermecător. „Te gîndești la toate".

Cînd m-am întors la tribunal procesul era pe moment întrerupt. Juraților fuseseră îndepărtați din sală, iar Harvey și procurorul erau angajați într-o dispută la banca judecătorului. Cave stătea de unul singur în capătul mesei avocaților. La cîțiva pași în spatele lui, între ferestreie cu draperii roșii, era postat un ajutor de șerif, cu arma la șold.

Luîndu-mi o poză oficială, plină de importanță, am intrat solemn prin portița batantă spre partea oficială a sălii și m-am așezat în scaunul liber de lîngă Cave. Își înălță ochii de pe dactilograma pe care o citea. În ciuda palorii de închisoare, rămăsese un bărbat prezentabil. Avea o înfățișare băiețească și păr castaniu ondulat. Femeilor le place să-și treacă degetele printr-un asemenea păr. Dar avea buzele strîns lipite, și ochii întunecați și pătrunzători.

Înainte să mă prezint, spuse : „Dumneata ești detectivul despre care mi-a vorbit Rod ?"

„Da. Mă numesc Archer".

„Îți pierzi timpul, dle Archer. Nu poți face nimic pentru mine". Avea o voce monotonă și fără inflexiuni, de parcă interogatoriul i-ar fi trecut ca un buldozer peste emoții și le-ar fi strivit.

„Nu poate fi chiar așa de rău, Cave".

„N-am spus că-i rău. Mă descurc de minune și știu eu ce fac".

Mi-am ținut gura. Nu făcea să-i spun că pînă și propriu-i avocat își pierduse încrederea. Vocea lui Harvey se ridică, stridentă și tensionată, peste vociferările din sală, pentru a susține că anumite întrebări erau irelevante și fără legătură cu cazul.

Cave se aplecă spre mine și vocea-l coborî : „Ai întîlnit-o ?"

„Ea mi-a dat pe cap cazul ăsta".

„A fost o nesocotință din partea ei, avînd în vedere împrejurările. Sau nu le cunoașteți ?"

„Bănuiesc că riscă să-și piardă copilul dacă va depune mărturie".

„Exact. De ce crezi că n-am implicat-o ? Întoarce-te și spune-i că-i sînt recunoscător pentru grija ce mi-o poartă, dar că n-am nevoie de ajutorul ei. N-au cum să pedepsească un nevinovat. Nu mi-am împușcat nevasta și n-am nevoie de alibi să dovedesc asta".

L-am privit admirîndu-i calmul. Subsuorile costumului de gabardină erau negre de transpirație. Un tremur ușor îi scutura tot corpul.

„Știi cumva cine a împușcat-o, Cave ?"

„Am o mică bănuială. Nu-i cazul să ți-o spun".

„Noul ei bărbat ?"

„Nu-i cazul să-ți spun", repetă el, și își îngropă nasul acvilin în dactilogramă.

Judecătorul îi ordonă portărelului să-i introducă pe jurați. Harvey se așeză lîngă mine cu o înfățișare deprimată, iar Cave se întoarse la banca martorilor.

Ceea ce a urmat a fost un măcel moral. Procurorul l-a făcut pe Cave să admită că nu mai avusese vreun serviciu plătit de cînd se eliberase din armată, și că singurele lui ocupații erau tenisul amator și teatrul amator, și că nu avea mijloace de trai proprii. A depins total de banii soției de cînd s-au căsătorît în 1946 și a folosit o parte din ei pentru escapade îndelungate cu alte femei.

Procurorul se întoarse cu spatele spre Cave, cu dezgust regizat. Și iată omul care-și permite să terfelească numele soției sale moarte, femeia care i-a dat totul.

Harvey obiectă. Judecătorul îi dădu procurorului instrucțiuni să-și reformuleze întrebarea.

Procurorul consimți din cap și se întoarse spre Cave. „Ați spus astăzi dimineață că în viața doamnei Cave exista un alt bărbat ?"

„Așa am spus. Era adevărat".

„Aveți vreo dovadă care să vă confirme afirmația ?"

„Nu".

„Cine-i bărbatul acesta vag și necunoscut ?"

„Nu știu. Tot ce știu este ce mi-a spus Ruth".

„Ea nu-i aici să vă contrazică, nu-i așa ? Spuneți-ne cinstit, dle Cave. Nu l-ați inventat pe bărbatul acesta ? Nu l-ați scornit ?"

Fruntea lui Cave lucea de transpirație. Scoase o batistă din buzunarul de la piept și își șterse mai întîi fruntea și apoi gura. Pe deasupra batistei albe ce-i masca fața aruncă o privire pe lîngă procuror spre jurați. Urmă un lung moment de tăcere. Apoi Cave spuse cu blîndețe : „Nu, nu l-am inventat".

„Bărbatul acesta are existență reală în afara creierului dvs. fertil ?"

„Da".

„Unde ? Sub ce înfățișare ? Cine-i ?"

„Nu știu", spuse Cave ridicînd tonul „Dacă vreți să-l cunoașteți de ce nu încercați să-l găsiți ? Aveți o mulțime de detectivi la dispoziție".

„Detectivii nu pot găsi un bărbat inexistent. Și nici o femeie, pentru că veni vorba, dle Cave".

Judecătorul aruncă o privire curioasă spre procuror și întrerupse procesul pînă a doua zi dimineața. Am cumpărat o sticluță de scotch de la un magazin de băuturi alcoolice de la periferie, am prins un taxi de la gară și m-am îndreptat spre locuința dnei Kilpatrick.

Cînd bătui la ușa vilișoarei de lemn cineva dinăuntru umblă la mîner. Împinse ușa. Copila cu părul de in se uită în sus la mine. Avea pe față urme de lacrimi, pe jumătate uscate.

„Mămica nu vrea să se trezească". I-am văzut pata roșie de pe genunchi și m-am năpustit înăuntru. Janet Kilpatrick zăcea întinsă pe dușumeaua holului și părul strălucitor îi atîrna într-un lac de sînge. I-am ridicat capul și am văzut gaura din tîmplă. Nu mai sîngera.

Micul revolver era pe dușumea, lîngă mîna moale. Din cilindru se trăsese un singur foc.

Fetița mă atinse cu mîna. „Mămica-i bolnavă ?"

„Da, Janie. E bolnavă".

„Adu doctorul", spuse ea cu înțelepciune patetică.

„N-a fost deja ?"

„Nu știu. Dormeam".

„A fost cineva aici, Janie ?"

„A fost cineva. Mămica vorbea cu cineva. Apoi am auzit un buum și am coborît, și mămica n-a vrut să se trezească".

„Era bărbat ?"

Negă din cap.

„O femeie, Janie ?"

Același gest mut al capului. Am luat-o de mînă și am dus-o afară la taxi. Privelîștea ametitoare de afară făcea ca moartea să pară ireală. L-am rugat pe șofer să-i spună fetiței o poveste, orice poveste, cu condiția să fie lungă și veselă. Apoi m-am întors în holul funebru și am pus mîna pe telefon.

Mai întîi am sunat la biroul șerifului. Apoi l-am sunat pe Frank Kilpatrick, în Pasadena. Un servitor îl chemă la telefon. I-am spus cum mă cheamă și unde sînt, și cine zăcea moartă pe dușumea, în spatele meu.

„Ingrozitor !" Avea accent aristocratic, întrucîtva vestejit de soarele litoralului. „Crezi că Janet și-a pus capăt vieții ? M-a amenințat în dese rînduri".

„Nu". îi spusei. „Nu cred că și-a pus capăt vieții. Soția dv. a fost omorîtă".

„Ce întîmplare tragică !"

„De ce ești așa de indispus, Kilpatrick ? Ai obținut tot ce doreai — ai fiica și ai scăpat de nevastă".

Spuneam un lucru cumplit, dar mă simțeam cumplit. Am mai dat un telefon după ce oamenii șerifului m-au lăsat în pace.

Soarele se cufundase deja în mare. Spre apus, cerul era mîzgălit cu imagini naive, copilărești, de nori multicolori. Amurgul se prelingea ca o apă înfierbîntată printre clădirile din centru. Se vedeau lumini la etajul al doilea al clădirii în stil californian — spaniol unde își avea Harvey birourile.

Am bătut la ușă și mi-a deschis Harvey. Era în cămașă și cravata îi atîrna strîmb. Ținea un teanc de hîrtii în mînă. Îi smțeam răsuflarea acră.

„Ce s-a întîmplat, Archer ?"

„Ai cuvîntul, craiule".

„Ce vrei să spui cu asta ?"

„Cu tine vroia să se căsătorească Ruth Cave. Aveați de gînd să divorțați de partenerii voștri și să porniți o viață nouă... cu banii ei".

Se trase înapoi în birou, un om masiv și fără cumpăt, părînd straniu și nelalocul lui între mobila de metal negru îmbrăcată în piele albă și lambriurile de stejar. Am intrat după el. În spatele meu se auzi zgomotul înfundat al închizătorului automat.

„Ce naiba-i asta ? Ruth și cu mine eram prieteni buni, și eu mă ocupam de afacerile ei, dar lucrurile s-au oprit aici".

„Nu mă socoti un copil, Harvey. Nu-s nici soția, nici judecătorul tău... Am fost s-o văd pe Janet Kilpatrick acum două ore".

„Orice ți-a spus e o minciună".

„N-a scos nici un cuvînt, Harvey. Am găsit-o moartă".

Ochii i se micșorară și luciră metalic, ca niște cuie introduse în ghipsul feței. „Moartă ? Ce-a pățit ?"

„A fost împușcată cu propriul pistol. De o persoană pe care a lăsat-o în casă, de cineva de care nu-i era teamă".

„De ce ? N-are nici un sens".

„Reprezenta alibiul lui Cave și era pe punctul să vină ca martoră. Știi asta, Harvey — erai singurul care știa, înafară de Cave și de mine".

„N-am împușcat-o eu. N-aveam nici un motiv. Ce interes aș avea să-mi văd clientul condamnat ?"

„Nu, n-ai împușcat-o tu. La ora cînd a fost împușcată erai la tribunal —, cel mai bun alibi din lume".

„Atunci de ce mă hărțuiești ?"

„Vreau să știu adevărul despre tine și dna Cave".

Harvey se uită în jos spre hîrtiile din mînă, de parcă vedea acolo un model de conduită, o evaziune, o scăpare. Își împreună mîinile sub un impuls, și mototoli hîrtiile.

„Bine, o să-ți spun. Ruth mă iubea. Eu... o simpatizam. Amîndoi aveam căsătorii nereușite. Aveam de gînd să plecăm și să pornim viața de la capăt. Bineînțeles, după ce divorțam".

„A... Așa. Cum nu se poate mai legal".

„Nu-i nevoie să-mi vorbești pe tonul ăsta. Orice om are dreptul să-și trăiască viața".

„Nu și atunci cînd viața nu-i aparține numai lui".

„Să lăsăm asta. Oare n-am suferit destul ? Cum crezi că m-am simțit cînd a fost ucisă Ruth ?"

„Presupun că nu prea bine. S-au dus pe apa sîmbetei două milioane de dolari".

Mă privi pe sub pleoape, cu violența urii ajunsă la paroxism. Dar n-a făcut decît să nege neconvins : „În orice caz, poți vedea că n-am omorît-o eu pe nici una din ele".

„Cine le-a ucis ?"

„N-am idee. Dacă aș ști, l-aș fi scos de mult pe Glen din închisoare".

„Glen știe ?"

„Nu, după cîte știu eu".

„Dar știa că tu și nevasta lui vă făceați planuri comune ?"

„Cred că da. M-a ros mereu bănuiala asta".

„Nu ți s-a părut ciudat că te-a rugat să-l aperi ?"

„Ciudat, desigur. A fost groaznic, cel mai groaznic chin".

Poate că asta era și intenția lui Cave, să-l pedepsească pe Harvey pentru că i-a răpit soția. Am spus : „Mai știe cineva înafară de tine că Janet Kilpatrick era femeia în cauză ? Ai discutat cu cineva ?"

Privi covorul gros, de culoare palidă, de sub picioare. Puteam auzi un ceas electric, undeva, în birourile liniștite, ticăind asemenea gîndurilor din capul lui Harvey. În cele din urmă, spuse : „bineînțeles că nu", cu o voce precum croncănitul unei ciori.

Se îndreptă cu mers îmbătrînit spre biroul său personal. L-am urmat și l-am văzut cum deschidea un sertar. Un pistol automat greu îi apăru în mînă. Dar nu-l îndreptă spre mine. Îl împinse sub cureaua pantalonilor și își îmbrăcă haina.

„Dă-mi-l mie, Harvey. Ajung două femei moarte".

„Deci știi ?"

„Mi-ai spus chiar acum. Dă-mi pistolul".

Mi l-a dat. Chipul îi rămăsese destul de calm și inexpresiv. Se întoarse și-și acoperi fața cu mîinile. Tot trupul îi tresălta de durerea reprimată. Părea un copil prea dezvoltat, care se hrănise mult timp cu basme, iar acum nu putea privi realitatea în față.

Telefonul de pe birou sună. Harvey se reculese și ridică receptorul.

„Scuză-mă, am fost ocupat cu pregătirea... Da, am terminat... sigur că mă simt bine. Vin acasă imediat".

Lăsă jos receptorul și spuse : „Era soția mea".

Îl aștepta în ușă. Poziția de așteptare îi scotea în relief trupul îngust, asexuat. M-am întrebat de cîți ani aștepta mereu.

„Ce neglijent ești, Rod", îl tachină ea. „De ce nu mi-ai spus că avem un invitat la cină ?" Se întoarse spre mine cu o grație stîngace. „Nu vreau să spun că nu sînteți bine venit, dle Archer".

Apoi tăcerea noastră o cuprinse și pe ea. Se trase înapoi în holul înalt și alb, în stil colonial. Își construi o altă poză și aprinse o țigară cu o brichetă minusculă de aur, în formă de ruj de buze. Avea mîna sigură, dar vedeam cu ochii mei cum se strecura frica în spatele expresiei de mască de pe chip.

„Păreți amîndoi foarte solemni. S-a întîmplat ceva rău ?"

„Totul e rău, Rhea".

„Cum, procesul n-a mers bine în după-amiaza asta ?

„Procesul merge bine. Mîine am de gînd să cer achitarea. Și culmea că am s-o obțin. Am probe noi".

„Dar e grozav", spuse ea pe un ton voios și plin de interes. „Unde-ai putut dezgropa probe noi ?"

„În propria mea curte. În toate lunile astea din urmă am fost atît de ocupat să-mi acopăr secretele mele murdare, că nici nu mi-a trecut prin cap că ai și tu secretele tale".

„Ce vrei să spui ?"

„N-ai fost la proces în după-amiaza asta. Unde-ai fost ? Ce-ai făcut ?"

„Comisioane... am avut niște comisioane. Scuză-mă, dar nu mi-am dat seama că aveai nevoie de mine".

Harvey se îndreptă spre ea și în încordarea umerilor i-am citit intenția de violență. Ea se trase cu spatele spre o ușă albă închisă. M-am interpus între ei și am spus cu asprime : „Știm prea bine unde-ai fost, dnă Harvey. Ai fost s-o vezi pe Janet Kilpatrick. Ai făcut-o să-ți dea drumul în casă, ai luat pistolul de pe masa din hol și ai împușcat-o. Nu-i așa ?"

Pielea feței îi devenise o membrană încordată.

„Jur că n-am avut intenția... Voiam doar să discut cu ea. Dar cînd am văzut că-și dăduse seama, că știa...".

„Ce știa, dnă Harvey ?"

„Că eu am ucis-o pe Ruth. Probabil m-am trădat în cele ce i-am spus. S-a uitat la mine și am văzut că știe. Am văzut în ochii ei".

„Așa că ai împușcat-o ?"

„Da. Îmi pare rău". Nu arăta teamă sau rușine. Întoarse spre soțul ei o privire înfometată și formula cuvintele în gură de parcă ar fi hrănit-o. „Dar nu-mi pare rău de cealaltă, de Ruth. Nu trebuia să-mi faci asta, Rod. Te-am prevenit, îți amintești ? Te-am prevenit cînd te-am prins cu Anne că am s-o omor pe femeie cînd îmi mai faci asta vreodată. Trebuia să mă iei în serios".

„Da", spuse el obosit. „Cred că da"

„Am prevenit-o și pe Ruth cînd am aflat despre voi doi".

„Cum ai aflat, dnă Harvey ?"

„Cum se află... cu un telefon anonim. Presupun că vreun prieten".

„Sau cel mai înverșunat dușman. Știi cine era ?"

„Nu, n-am recunoscut vocea. Eram încă în pat și m-a trezit telefonul. A spus... era un bărbat... a spus că Rod va divorța de mine, și mi-a spus și de ce. M-am dus la Ruth în aceeași dimineață — Rod nu era în localitate — și am întrebat-o dacă era adevărat. A recunoscut că da. I-am spus clar că o omor dacă nu renunță la tine, Rod. Mi-a rîs în față. Mi-a spus că-s o femeie nebună".

„Avea dreptate".

„Da ? Dacă-s anormală, știu de ce am ajuns așa. Le puteam suporta pe celelalte. Dar nu pe ea ! Ce te-a făcut să te încurci cu ea, Rod ?... Ce te-a făcut să dorești căsătoria cu femeia aceea bătrînă, cu părul sur ? Nici măcar nu era atrăgătoare. Eu arăt mai bine".

„Era căptușită cu bani", spusei eu. Harvey n-a spus nimic.

Rhea Harvey a dictat și a semnat o mărturisire completă în seara aceea. Soțul ei nu s-a prezentat la tribunal în dimineața următoare. Procurorul însuși a cerut achitarea imediată și Cave a fost eliberat înainte de amiază. De la tribunal luă un taxi care-l duse direct la locuința răposatei sale soții. L-am urmat într-un alt taxi. Încă nu eram mulțumit.

Iarba din jurul casei mari de țară crescuse pînă la genunchi și se vestejise în soarele verii. Grădinile erau inundate de flori sălbatice și de buruieni și mai sălbatice. Cave stătu pe alee cîtva timp după ce dăduse drumul taxiului, uitîndu-se la domeniul pe care-l moștenise. În cele din urmă se urcă pe trepte.

Am strigat din poartă. „Așteaptă o clipă, Cave".

Coborî scările în silă și mă așteptă, cu o grimasă în jurul sprîncenelor și a gurii.

„Ce dorești ?"

„Mă întrebam cum te simți".

Zîmbi cu farmecul lui băiețesc. „În libertate ? E minunat. Cred că ar trebui să-ți fiu recunoscător, pentru că veni vorba. De fapt intenționam să-ți trimit un cec.

„Nu te obosi. L-aș trimite înapoi".

„Cum ți-e voia, bătrîne". Își întinse brațele dezarmant. „Te pot servi cu ceva ?"

„Da. Îmi poți satisface curiozitatea. Vreau de la tine doar un da sau nu". Cuvintele îmi stîrniră un ecou în creier, un ecou al vocii lui Janet Kilpatrick. „Au murit două femei iar a treia este în drum spre închisoare sau spre ospiciu. Vreau să aud că-ți recunoști răspunderea".

„Răspunderea, nu înțeleg".

„Să-ți explic mai pe larg. Nu te-ai certat cu nevasta pe nouăsprezece, în seara cînd a fost omorîtă. Asta s-a întîmplat mai devreme, probabil cu o zi înainte. Iar ea ți-a spus cine era bărbatul".

„Nu era nevoie să-mi spună. Îl știu pe Rod Harvey de mulți ani și am ajuns să-l cunosc pe dinafară".

„Știai atunci că Rhea Harvey era geloasă ca o nebună. Ai găsit o cale să te folosești de gelozia ei. Tu ești cel ce i-ai telefonat în dimineața aceea. Ți-ai preschimbat vocea și i-ai spus ce plănuiau soțul și soția ta. A venit aici și ți-a amenințat soția. Fără îndoială că ai tras cu urechea la conversația lor. Văzînd că planul deve-

(continuare în pag. 205)

Traducere : Ioan GIURGEA și Luiza PÂRVU

SUBSTITUIREA

de Robert Edward Eckels

Cardwell se lăsă pe spate în fotoliul din spatele masivului birou și-și împreună mîinile cu grijă pe burta sa respectabilă.

— Nu știu dacă înțeleg prea bine care-i afacerea, domnule Lang, spuse el. Practic, ce-ați dori să fac?

— De fapt, i-am răspuns, este mai mult problema să fac eu ceva pentru dumneavoastră.

Cardwell își înălță întrebător sprîncenele.

— Domnule Lang, spuse, ați făcut un mare efort pentru a pătrunde la mine. Și din experiență știu că arareori își dau oamenii atîta osteneală fără a întrevedea niște avantaje personale.

— A, desigur. Dar ce-i rău în asta? Atîta timp cît amîndoi sfîrșim prin a obține lucrul ce-l dorim.

Cardwell își îngădui o fluturare de zîmbet obosit pe buze.

— Nu un lucru, spuse. Presupun că ceea ce doriți sînt banii. Pe care îi am eu. Dar ce aveți dumneavoastră și credeți că m-ar interesa pe mine?

— Un tablou.

— Am deja tablouri, domnule Lang, clătină Cardwell din cap. Oricîte mi-as putea, în mod rezonabil, dori.

— Nu chiar, ripostai. Acum cîteva luni ați încercat să cumpărați o Madonna de Van Erl pentru a vă rotunji colecția de maeștri ai secolului al XVII-lea. Aproape că l-ați obținut, dar în ultima clipă a fost adjudecat unui licitant mai puternic. De tabloul acesta vorbeam. Pentru că, dacă îl mai doriți, vi-l pot procura. Și pentru mult mai puțin decît ați oferit pentru el prima dată.

Cardwell renunță la poza sa de amuzament plin de toleranță și se aplecă în față pentru a mă privi feroce.

— V-a trimis Morgan Reeves, nu-i așa? întrebă el în cele din urmă. Eram sigur că se întinde mai mult decît îl țin balamalele atunci cînd mi-a suflat de sub nas tabloul. Iar acum trebuie să se refacă, nu-i așa? Ei bine, mi-a dejucat de prea multe ori planurile în trecut pentru a fi dispus să-i sar în ajutor acum. Așa că întorceți-vă și spuneți-i domnului Reeves că n-aș cumpăra de la el nici de-ar fi singurul om de pe pămînt și acel Van Erl singurul tablou.

— Foarte interesante toate astea, spusei. Dar și foarte departe de adevăr. Pentru că nu m-a trimis Morgan Reeves. Și nu m-am gîndit niciodată să cumpăr tabloul. Planul meu este să-l fur.

Cardwell se zgîi la mine.

— Să-l furi?

Apoi își aruncă pe spate capul și rîse hîrîit.

— Se pare că v-am judecat greșit, domnule Lang, spuse. La urma urmei îmi cam irosiți timpul.

— De ce? N-ar fi pentru prima dată cînd un colecționar ar fura de la altul. Desigur, dacă aveți rezerve de ordin moral...

Cardwell scuturâ din cap.

— Aici nu are ce căuta morala, domnule Lang. De fapt ideea de a fura de la Morgan Reeves mi se pare de-a dreptul seducătoare — din mai multe motive. Dar, din nefericire, asta nu-i posibil. Morgan Reeves dispune pentru păzirea tablourilor de un sistem de securitate invidiat de galeriile de artă din întreaga lume. Nu te-ai putea apropia de colecția sa nici la o milă, dar să mai și speri a fura din ea.

— Așa este, mă arătai eu de acord. Eu nu aș putea fura. Dar ce-ar fi dac-as avea omul care poate s-o facă? Atunci ați fi interesat?

Cardwell respiră adînc și se gîndi timp de un minut la aceasta. În cele din urmă se pronunță:

— Depinde de individ și dacă-l cred în stare s-o facă.

— Îl cheamă Walter Evans. Este curatorul lui Morgan Reeves și tot ce are de făcut este să intre, să ia tabloul de pe perete, iar apoi să plece cu el. Și nimeni nu-l va întreba nimic. Asta-i planul, în toată simplitatea lui.

— Așa-i, spuse Cardwell, numai că nu știu de ce-ar vrea Evans să facă asta.

Ridicai din umeri.

— De ce face fiecare din noi ceea ce face? Venitul său nu este adecvat gusturilor pe care le are. Vrea bani și ăsta-i mijlocul de a-i obține.

— Atunci e un tîmpit, spuse Cardwell cu dispreț. Iar dumneata ești unul și mai mare pentru că nu-ți dai seama de asta. Nu știi că odată ce va descoperi lipsa tabloului, Morgan Reeves își va da seama că treaba s-a făcut din interior? Iar curatorul va fi primul suspect. Cunoscîndu-l pe Reeves, știu și genul de presiuni la care va apela. Omul dumitale va ceda și-i va conduce drept la dumneata — și prin dumneata la mine.

— Nu, n-o va face. Pentru că, vedeți dumneavoastră, domnule Cardwell, în ultimii cîțiva ani am lucrat în tandem cu un oarecare Lovell. Acest Lovell e un tăcănit în multe privințe. N-ar mînca mîncare obișnuită ca dumneavoastră sau ca mine și e nervos ca o domnișoară bătrînă la un spectacol de strip-tease. Dar, lăsînd la o parte toate acestea, este un artist cu un talent aparte. Poate falsifica tabloul oricărui pictor mort sau în viață și poate s-o facă așa de bine încît chiar și artistului în cauză i-ar fi greu să spună că nu este originalul. De fapt singura modalitate de a distinge copiile lui Lovell de originale este examinarea spectroscopică sau electroluminescentă. Iată de ce a venit Evans la mine în loc de a vă aborda direct. Așa că atunci cînd va lua tabloul lui Reeves el va putea pune la loc o copie perfectă.

Zîmbii și dădui din cap:

— Nu vor exista suspiciuni sau presiuni, domnule Cardwell, pentru că Morgan Reeves nu va ști niciodată că a fost jefuit — doar dacă nu veți găsi de cuviință să i-o spuneți.

Cardwell își strînse gura pungă, gînditor.

— S-ar părea că ați acoperit toate punctele vulnerabile, domnule Lang.

— Cred că merită.

— Și eu cred. Și eu.

Pleoapele i se lăsară grele peste ochi:

— Cît cereți?

— 50 000 de dolari. Jumătate pentru Lovell și mine, jumătate pentru Evans.

— Destul de echitabil, declară Cardwell. Am oferit de două ori mai mult cînd am încercat să cumpăr Madonna în mod legal și dumnezeu știe cu cît mai mult a avut de plătit Reeves.

— Atunci am făcut tîrgul?

— Aproape, domnule Lang. Dar mai există cîteva puncte care trebuiesc clarificate. În primul rînd, va trebui să mă conving că lucrarea aceasta a lui Lovell este atît de bună pe cît pretindeți — sau, măcar, destul de bună pentru a-l înșela pe Morgan Reeves.

— Asta nu-i nici o problemă. Cînd va fi gata am să vă aduc să vedeți copia. I-am promis și lui Evans același lucru.

— Bine, spuse Cardwell. În al doilea rînd, aș dori să am niște garanții că nu-mi pasați, pur și simplu, o copie.

— Ei, cred că din punctul ăsta de vedere puteți avea încredere în noi.

Cardwell își îngădui încă unul din surîsurile acelea sumbre.

— Încrederea e ceva splendid acolo unde-i este locul, domnule Lang, adică într-o tabără de cercetași dar categoric nu acolo unde sînt implicate sume mari de bani. Din fericire, totuși, problema nu-i insolubilă. Ea impune doar ca un om desemnat de mine să-l însoțească pe Evans cînd va face înlocuirea.

Se uită la mine amabil, intuindu-mi ezitarea:

— Constituie asta o problemă pentru dumneavoastră, domnule Lang?

— Nu știu, ridicai din umeri. Nu făcea parte din înțelegerea cu Evans. Așa că trebuie să mă consult cu el, să văd dacă nu are obiecții.

— Bine, spuse Cardwell. Și dacă are obiecții, sînt convins că veți fi în stare să găsiți modalitatea de a le îndepărta. Pentru că dacă n-o veți face, afacerea pică.

Și cu acestea îmi zîmbi din nou și apăsă pe butonul secretarului, care intră și mă conduse afară.

O a doua persoană prezentă atunci cînd urma să fie înlocuit tabloul era o complicație pe care n-o prevăzusem. Dar, cu adevărat, nevoia este mama invenției, așa încît am fost în stare să trec pe la Cardwell a doua zi de dimineață pentru a-i spune că problema sa a fost soluționată.

— Problema dumneavoastră, nu a mea, îmi aduse el aminte.

— Spuneți-i cum vreți, dar a fost rezolvată. Evans va înscena un scurtcircuit într-o seară cînd va fi sigur că Reeves lipsește de acasă și omul dumneavoastră se poate prezenta deghizat în electrician.

— Nu prea original, dar e bine. Și cînd va fi copia gata ?

— Peste vreo trei săptămîni.

— Bine, spuse Cardwell. Vă aștept atunci.

De fapt s-a scurs aproape o lună pînă să-l văd din nou pe Cardwell. Atunci am sunat acasă la el cu un tablou învelit cu grijă sub braț. Era seara tîrziu și Cardwell în persoană îmi deschise ușa.

— Am avut grijă să le dau servitorilor o seară liberă, îmi explică el.

— Bună idee. Cu cît sînt mai puțini martori, cu atît mai bine.

Cardwell îmi acordă o privire lungă, rece.

— Desigur, spuse, și mă conduse spre un birou nu prea mare ticsit de cărți, unde desfăcu pachetul și plasă tabloul sub o lumină puternică pentru a-l studia. În cele din urmă își îndepărtă scaunul și constată :

— Este o copie excelentă.

— Poate că este chiar mai bună decît vi se pare, completai eu. Evans a comparat-o cu originalul și spune că nu există nici cea mai ușoară diferență între ele.

Cardwell ridică spre mine o privire ascuțită :

— Evans le-a comparat ? Ați fost de față ?

— Nu, dar...

Deja Cardwell nu mai asculta. Se aplecase din nou și se uita intens la tablou.

— Ce s-a-ntîmplat ? întrebai.

— Poate că nimic.

Urmări cu degetul suportul lemnos al tabloului.

— Spuneți-mi ceva, domnule Lang. Copia aceasta a fost înrămată vreodată ?

— Nu, sigur că nu. N-are nici un rost să încerci să copiezi o ramă. E mai simplu să scoți tabloul din rama originală și să bați în cuie la loc copia. În afară de asta, rama originală îi conferă autenticitate.

— Exact, spuse Cardwell. Dar în cazul de față vă înșelați. Acesta a fost înrămat. Puteți vedea locurile unde au fost înfipte cuiele în cadru pentru a susține rama exterioară.

— Ce ?

Am luat tabloul de la Cardwell și l-am întors. Pe spate erau opt sau nouă găuri piezișe, care depășeau marginile suportului lemnos ce susținea pînza întinsă. În mod evident fuseseră bătute cuie, care au fost ulterior scoase.

— Asta n-o mai înțeleg. Asta nu-i tabloul pe care i l-am dat lui Evans.

— Sigur că nu-i, zîmbi Cardwell sardonic. Evans a și făcut substituirea. Acesta este originalul. Și ceea ce intenționează să facă, în prezența omului meu, este să-l pună la locul său în timp ce va lua copia pentru a mi-o transmite mie.

— Tot nu-nțeleg. Cu ce scop ?

— Ia gîndiți-vă o clipă. Morgan Reeves are greutăți financiare. Ce modalitate mai bună poate găsi de a ieși din impas fără a sacrifica nimic din prețioasa sa colecție ?

— La naiba, exclamai. Ticălosul de Evans ! Am să-i rup gîtul !

— De ce vă enervați, domnule Lang ? Noi am obținut amîndoi ce ne-am dorit : eu tabloul, dumneavoastră cei 25 000 de dolari. Tot ceea ce am de făcut este să păstrez pictura și să vă dau banii.

— Dar Evans și Reeves n-o să ne facă necazuri ?

— S-ar putea să încerce, spuse Cardwell. Dar, în primul rînd, va fi vorba de cuvîntul meu împotriva cuvîntului lor, odată ce presupun că la vremea respectivă dumneavoastră și amicul Lovell nu veți mai fi prin apropiere. Și, oricum, mă îndoiesc că vor merge prea departe. Altfel s-ar putea să descopere că s-au făcut vinovați de complicitate la fraudă.

Zîmbi, pentru prima dată fericit ca un copil.

— Ei, ce spuneți, domnule Lang ? Batem palma ?

Am ezitat, apoi aprobai.

— E-n regulă. Dar fără cecuri. Bani gheață.

— Bine-nțeles.

Deschise un tronson al bibliotecii și descoperi un seif în zid, îl deschise și scoase un teanc de bancnote pe care mi le înmînă. Făcui o rapidă trecere în revistă pentru a mă asigura că era toată suma, apoi băgai banii în buzunar.

— A fost o plăcere să fac afaceri cu dumneavoastră, spusei.

— Așa este. Mă îndoiesc, totuși, că se va mai repeta vreodată.

Luă tabloul și se uită la el cu mîndrie.

— Și acum credeți că vă puteți descurca de unul singur pînă la ușă ? mă întrebă.

Am răspuns că pot și am făcut-o. Afară, în mașină mă aștepta Lovell.

— Pentru numele lui Dumnezeu, cum a mers ? mă întrebă cu nerăbdare.

— Ca-n vis, Lovell, ca-n vis.

Lovell suspină și-și șterse fruntea.

— Am fost așa de-ngrijorat ! Ce se-ntîmpla dacă nu observa găurile acelea lăsate de cuie ?

— În cazul acesta, spusei, aș fi găsit vreo modalitate de a i le supune atenției. Totuși, în ciuda a ceea ce spune, Cardwell va aștepta o reacție din partea lui Reeves și Evans. Și cînd nu se va întîmpla nimic i se vor trezi în minte niște suspiciuni urîte în sensul că oricine poate bate un cui într-un tablou ca să-l facă să pară că a fost scos dintr-o ramă. Poate chiar să-și dea seama că întregul aranjament cu substituirea și „jocul dublu" a existat doar în mintea sa. Așa că cel mai inteligent lucru pe care putem să-l facem este să urmăm sfatul lui Cardwell și să punem între noi o distanță respectabilă înainte de a ajunge el la concluzia asta.

Traducere de P. LIVIU

Bolleau Narcejac

Orhideea roșie

În maniera lui Rex Stout

— Fals, spuse Nero Wolfe. Nu există orhidee roșie.

— Regret că trebuie să vă contrazic, însă vă asigur că există.

— Imposibil, se încăpățînă Wolfe.

— E vorba de o Coleogyne Pandurata.

— Unchiul dumneavoastră s-a înșelat.

— Am văzut floarea cu ochii mei.

— Ei bine, asta e o minciună !

Wolfe era la capătul răbdării. Îmi spuse :

— Ajută-mă Archie !

Se ridică greoi, îndreptîndu-se spre ascensor. Isabella Tyndall se luă după el.

— Vă rog, domnule Wolfe !

— Nu insistați, spusei. Omul acesta e un monstru orgolios și insensibil. Poate doar dacă i-ați propune o sumă serioasă...

— Două mii de dolari, licită prompt fata.

Din pragul ușii, Nero Wolfe întinse amenințător indexul spre Isabella.

— Coleogyna este rozalie, mormăi el. De doi ani încerc să obțin varianta roșie și nu reușesc. Să nu căutați să mă convingeți că unchiul dumneavoastră...

— N-ați încercat cu ultrasunete, protestai eu. Simt că Isabella spune adevărul. În afară de asta, țineți cont că vă oferă trei mii de dolari. Am auzit bine trei mii miss Tyndall ?

— Da, desigur, bolborosi blonda copilă.

Wolfe intrase deja în ascensor și pornise spre seră.

— Cred că nu va fi ușor să-l facem să se hotărască, spusei eu încet.

Din partea mea ,evident, eram gata să zbor în ajutorul Isabellei. Atît de tînără, de blondă, de fragilă, atît de... ce mai ,trebuie o inimă de ti-

gru într-un piept de balenă ca să nu te înduioșeze. Wolfe le avea însă pe amîndouă. O luai de mînă pe fată invitînd-o să se așeze„

— S-a supărat ? mă întrebă dînsa.

— Nicidecum. În acest moment te-a și uitat. În fiecare dimineață, între orele 9și 11 se duce la etaj, în sera cu orhidee, unde se crede însuși Atotputernicul. O singură deosebire : în loc de noi stele, el inventează flori.

— E un poet ?

Delicioasă, această Isabella ! Mă așezai pe marginea fotoliului ei. Îi mîngîiai părul. Șpusei :

— E un călău ! Un călău, care chinuiește florile și tinerele fete, pentru că ele nu pot să se apere. După cum ai ghicit însă, eu sînt îngerul păzitor al lui Wolfe. El mă crede un detectiv pur și simplu : douăzeșiopt de ani, o sutășaizeci de livre, mușchi cît încape și un creieraș minuscul. Nici nu bănuiește că sub înfățișarea înșelătoare a lui Archie Goodwin se poate ascunde cea mai pură rațiune! E un motiv de suferință, nu-i așa ? Dar fii fără grijă, totul va fi în regulă.

Aplecîndu-mă îi sărutai cu gingășie gîtul de lebădă, apoi dintr-un singur salt revenii la locul meu obișnuit, în spatele biroului.

— Repetă-mi te rog întreaga poveste, Isabella. Cînd te privesc uit de tot și de toate.

— Parcă spuneați că sînteți rațiunea însăși.

— Desigur, dar asta nu mă împiedică să fiu îndrăgostit de atîta frumusețe și nevinovăție, Isabella !

Surîsul ei ar fi făcut să sară toate siguranțele tablourilor electrice din cartier.

— S-o iau de la început, domnule Goodwin !

— Archie ,te rog ! Îngerii nu au nume de familie.

— Bine. Deci, Archie, sînt nepoata lui Lawrence Tyndall. Sir Lawrence Tyndall. Unchiul e un savant. De zece ani face tot felul de experiențe, cu ultrasunete, lucrînd în cel mai absolut secret posibil. Nu-i pasă de glorie și onoruri, nu a publicat niciodată nimic. Practic, numele său e necunoscut. Cu toate aceetea a reușit să pună la punct o mașină simplă cu care poate opri, de la mai multe mile distanță, orice motor în funcțiune. Experiențele au fost încununate de succes, dar tocmai cînd unchiul era gata să-și facă invenția publică, au început atentatele !

— Nu-ți fie teamă, murmurai eu, în timp ce continuam să-mi iau notițe. Sînt cu tine ! Cîte tentative criminale au fost ?

— Două. Acum 15 zile, un foc de pușcă s-a tras asupra unchiului meu, imediat după prînz, pe cînd își făcea în parc plimbarea lui obișnuită. Glontele a trecut milimetric pe lîngă capul său. Iar săptămina trecută, cineva a otrăvit tizana pe care unchiul are obiceiul s-o bea în timpul nopții.

— Ce fel de otravă ?

— Acid prusic.

— Bănuiești pe cineva dintre obișnuiții casei ?

— Pe nimeni. Locuim lîngă Lakeville, unchiul cu mine și cu verișorul John. O aripă a casei a fost însă închiriată, pentru că cercetările întreprinse l-au dus pe unchiul meu în pragul ruinei. Așa se face că avem cîțiva străini în pensiune ; e vorba de reverendul Norton, doamnele Saunders și băiatul lor.

— Servitori sînt ?

— Doi. Bătrînul Wiliam și nevastă-sa. Dar ei sînt de treizeci de ani în serviciul nostru.

— Ce vîrstă are vărul John ?

— Douăzecișiopt de ani. Lucrează cu unchiul de cînd și-a terminat studiile universitare.

— Dar tînărul Saunders ?

— Billy ? Are douăzecișitrei de ani, a făcut o anemie cerebrală și doctorii i-au recomandat o viață în aer liber, undeva la țară.

— E îndrăgostit de tine ?

— Puțin.

— El e vinovatul !Totul este limpede...

— Ai răbdare, Archie. Asta nu e încă totul. De la un timp încoace, din casă au început să dispară tot soiul de obiecte. Mai întîi o sticlă de sherry. Apoi un jambon. Alaltăieri a dispărut un calup de brînză Chester.

— Crezi că cineva se ascunde în conac ? Există culoare secrete, camere ascunse, ceva de felul acesta ?

— Habar n-am. Unchiul meu a cumpărat conacul cam de 15 ani. E o construcție de pe la 1850, seamănă cu un castel englezesc.

— Atunci, arhitectul a prevăzut negreșit niște subterane și o fantomă. Vom cerceta. Ziarele sînt la curent cu aceste întîmplări ?

— Da. Din cauza orhideei roșii. Unchiul meu descoperise mijlocul de a influența asupra dezvoltării și colorației unor flori și a trimis un articol la ziarul din Lakeville...

— Cînd anume ?

— În urmă cu 5 sau 6 zile. Reporterii au luat afacerea în mînă, povestirea lor exagera pe alocuri, ca întotdeauna cînd la un conac se petrec întîmplări bizare. Acum sîntem asaltați, e un adevărat nor de ziariști. De asta l-am și chemat în ajutor pe domnul Wolfe. Unchiul nu mai poate nici să lucreze...

— Cine a avut ideea să-l cheme pe patron ?

— John. De altfel, se aștepta la un refuz ; se pare că domnul Wolfe detestă să se deplaseze.

— El ? Cred că este mai sedentar decît Empire State Biulding. Trebuia să apelați la poliție.

— Unchiul meu a preferat un detectiv particular.

— Bătrînul William știe să gătească ?

— Da. Pentru ce ? Gătește binișor.

— Insuficient. Știe să prepare un chateaubriand la tavă ? Dar stridii înăbușite ? A făcut cunoștință cu jambonul în sos Missouri sau cu broasca țestoasă à la Caraibe ? Și ține cont, n-am scos o vorbă despre sosul Zingara sau cel Miez-de-Noapte.

Am întins mîna spre bibliotecă, scoțînd de acolo o cărțulie cu legăturile cam obosite.

— Ia asta Isabella și meditează în liniște. Cînd rețetele conținute vor fi la îndemîna voastră, atunci da, cred că îl voi putea hotărî pe Wolfe.

— Și cecul ? murmură Isabella.

— Ne ajung trei mii de dolari... vreau să zic, lui îi ajung pentru moment. Să nu uit : ai grjă să nu lipsească berea. Ținută la rece, bineînțeles. Trebuiesc și cîteva fotolii, capabile să-i conțină... partea inferioară a persoanei.

Am scos un metru din sertarul biroului, cu care am măsurat fotoliul lui Wolfe.

— O sută douăzeci și cinci de centimetri, am spus. Chiar o sută treizeci. Și atenție, camera lui să nu fie la etaj ! Wolfe nu urcă niciodată scările.

— Archie,ești... ești un... începu Isabella, ridicîndu-se emoționată.

— Am înțeles. Sînt un înger. Să știi, pînă la urmă toată lumea observă acest adevăr.

Am sărutat-o ușor pe buze înainte de a o conduce spre ieșire.

*

Pentru ca să provoc decizia patronului mi-au trebuit trei zile. Plus nopțile aferente. De cinci ori, Wolfe mi-a declarat solemn că sînt concediat și că am o oră la dispoziție pentru a-mi face bagajele. Pînă la urmă a capitulat. Bineînțeles a trebuit să-i jur că bucătarul Tyndall-ilor este un geniu. Că drumul pînă la Lakeville e un fel de patinoar combinat cu pistă special amenajată pentru transportul materialelor fragile. Într-un sfîrșit, Nero Wolfe a consimțit eroic să se expună elementelor dezlănțuite, mai exact unui soare limpede de aprilie și unei atmosfere străbătute de un vînticel blînd mirosind a pădure. Îmbrăcat cu pardesiul gros de camel-hair, cu un fular trecut peste nas și capul acoperit de un sombrero imens, Wolfe se tîrî literalmente pînă la mașină. Fritz Brenner, cu ochii înlăcrimați îngrămădea un număr impresionant de malete, valize și valijoare. După ce își suflă discret nasul, Fritz îmi murmură la ureche :

— Am pus pe scaunul din față două-trei mizilicuri, pentru orice eventualitate. Un pate de rață, un curcănel în aspic, niște caltaboși napolitani. În afară de astea, doar cîteva sandvișuri cu haddock și caviar. Și dulcețurile. Vinul e în portbagaj.

— Mersi, sforăi Wolfe, care îl auzise. Adaugă te rog și cîțiva porumbei împănați. O bucățică de somon afumat. Dacă avem noroc, asta o să fie suficient.

Apoi ridică toate geamurile, îmi interzise categoric să fumez și se lungi, gemînd și văitîndu-se mezzo-voce, pe bancheta largă din spate a mașinii sale — o Duesenberg comandă specială.

— Adio, suspină — în timp ce eu apăsam pe ambreiaj cu toată gingășia de care eram capabil. Îi spusei:

— Trei mii de dolari, boss, merită un ușor deranj.

— Tăcere ! Privește drept înainte și stai cu amîndouă mîinile pe volan, ordonă Wolfe.

Apoi epuizat, își trase sombrero-ul pe ochi. Ca să nu vadă, doamne ferește, drumul ! Din acest moment nu se mai auziră din direcția lui decît sunete confuze — mormăituri și gemete, văicăreli și proteste. Degeaba mi-am dezvoltat o întreagă teorie în legătură cu tînărul Saunders, demonstrînd infailibil că acesta furase sherry-ul și brînza Chester pentru a-și camufla activitatea criminală. Wolfe n-a catadixit să-mi răspundă nici un cuvîntel. Veni prînzul, și resemnat, patronul piguli în treacăt 4 sendvișuri, un porumbel, doi caltaboși, un sfert de curcan și cîteva felioare de pateu. Se vedea însă că o face fără nici o tragere de inimă ; a

trebuit să insist îndelung pentru ca să accepte o sticlă de Marsala și un flacon de Tokay. Ajunserăm către seară, pe un drum mizerabil, și fiecare hop îi smulgea lui Wolfe suspine înduioșătoare.

— Să faci imediat plinul cu benzină, Archie, șopti el cînd opri mașina în fața peronului casei. Plecăm mîine dimineață !

— Dar patroane, cred că vei fi mort de oboseală !

— Cu atît mai rău ! Dacă o fi și o fi, am să mor — dar acasă la mine !

După aceste cuvinte mustind de vigoare, Wolfe începu o operație complicată, și anume, să se extragă din mașină ; eu pătrunsesem pe cealaltă portieră și-l împingeam din spate cu toată puterea.

Sir Lawrence ieșise în întîmpinarea noastră. Urîndu-ne cu căldură bun venit, ne întrebă dacă voiajul a fost agreabil — fără a-și da seama că riscă în felul acesta să fie asasinat deabinelea. Apoi ne invită în casă. Wolfe mormăi :

— Archie, știi că detest să urc orice fel de scări !

— Nu sînt decît douăsprezece trepte, îl încurajai eu. Fără teamă, patroane !

Privirea pe care mi-o aruncă Wolfe ar fi topit un paratrăsnet. Apoi, adunîndu-și ultimele rămășițe de energie, îl urmă pe sir Lawrence în salon. Salonul era imens ; înăuntru ne așteptau toți locatarii conacului.

Dacă mă simt cumva tentat de o porție bună de rîs — ceea ce mi s-a întîmplat destul de rar de-atunci încoace — e suficient să le rememorez figurile. Doamnele Saunders păreau că se văd în oglinzi deformante — una întinzîndu-se în lungime, cealaltă în lărgime ! Reverendul Norton semăna cu un reverend. Billy avea nasul mătușii sale și obrajii mamei, așa că semăna cu un cuțit înfipt într-o portocală. Ultimul era John, un tînăr palid și absent ; bănuiesc că seara putea fi ușor confundat cu fantoma casei. Wolfe se așeză în fotoliul pe care Isabella, prevenitoare, îl împinse spre el. Refuzînd cu un gest ferm avalanșa de complimente și mulțumiri, Wolfe întrebă :

— Unde e Coleogyna ?

Tăcere. Încurcată, Isabella începu să-și frămînte mîinile.

— Am să vă explic, domnule Wolfe. A fost furată astăzi dimineață.

— În acest caz... începu Wolfe, dînd să se ridice din fotoliu.

Isabella era însă o fată înțeleaptă ; berea rece și proaspătă îl mai potoli puțin pe patron.

— Eu nu înțeleg absolut nimic. Floarea este închisă în laborator ; hoțul ar fi trebuit să treacă prin pereți. Am să vă arăt laboratorul, imediat după masă — continuă sir Lawrence. E ca o adevărată casă de fier ,a cărei cheie o am numai eu. Cu toate acestea...

— Alt atentat nu s-a mai comis ? întrebai eu.

— Încă nu răspunse savantul, pe un ton sinistru. Continuă :

— Domnilor, am să vă conduc la camerele dumneavoastră. Masa se servește peste jumătate de oră.

Cînd rămaserăm singuri, Wolfe își trînti pălăria pe pat.

— Archie, ești dat afară ! Decizia mea este irevocabilă ! M-am săturat de toate fanteziile tale!

— Perfect, îi răspunsei. Rămîne doar să căutați, domnul meu, un șoler care să vă ducă la New-York. Un șofer care să accepte o oprire la fiecare două-trei mile ! Care să meargă după bere ! Un șofer care să accepte să traverseze orășelele cu viteza a doua iar trecerile de nivel cu a-ntîia ! Un șofer capabil să vă facă să cîștigați, domnule Wolfe, trei mii de dolari în cîteva minute ! Un șofer care...

— Destul, reteză Wolfe. Destul ! În altă orline de idei, crezi că se poate dormi în patul acesta ?

— Am impresia că, apropiind și canapeaua din dreapta, adăugînd fotoliile acelea din stînga, s-ar...

— Ai im-pre-si-a, mă maimuțări Wolfe. Dar Coleogyna ?

— S-o lăsăm pentru mîine. Pe moment aș propune să-i spunem două vorbe acelei țestoase á la Caraibe.

Din păcate, chiar de la început, dineul reuși să pună în evidență că bătrînul William ar fi fost poate un grădinar nemaipomenit, dar la bucătărie se pricepea, cam cum un agent al F.B.I.-ului la diplomația de salon. Ceea ce îndrăzni să ne servească fu în primul rînd o specie de piele tăbăcită cu gust de saramură — pe care sir Lawrence, într-un acces de indulgență și politețe, o numi jambon. Niște rămășițe ciudate și carbonizate care-i urmară erau — se pare — rinichi cu legume ! Wolfe, cu un aer preocupat era în situația unui medic legist încercînd să identifice părțile dintr-un cadavru. Cînd William apăru, anunțînd friptura, răbdarea lui Wolfe ajunsese la capăt. Drept care își răsuci nervos șervetul, transformîndu-l într-un tirbușon și se retrase fără a adresa cuiva vreun cuvînt.

— Nu e cazul să-i dați atenție, spusei eu cu o veselie destul de bine simulată. Cînd Wolfe descoperă soluția unui mister, este întotdeauna puțin cam... distrat. După cum se vede, atitudinea sa în momentul acesta e de-a dreptul încurajatoare.

Prevăzător, am adăugat :

— Cînd cheia enigmei i se precizează, patronul are un tic ciudat : trîntește ușile după dînsul.

În acea clipă, ușa salonului bubui cu o asemenea violență încît pendula se opri instantaneu ; curînd zgomotul succesiv al altor uși trîntite cu aceeași conștiinciozitate ne permiseră să-i urmărim drumul pînă în camera sa. Apoi se auzi vocea gazdei :

— Să izbucnim în urale, prieteni. Domnul Wolfe a descoperit totul.

E drept însă că tonul era cam lugubru.

Odată cu sfîrșitul mesei, atmosfera deveni din ce în ce mai apăsătoare. Am încercat să plasez cîteva istorioare hazoase — din păcate fără prea mult succes. Într-un sfîrșit, chinul mi-a fost scurtat de sir Lawrence, care m-a invitat să-l urmez.

Amfitrionul era un bătrîn falnic, cu o barbă impresionantă și chelia lucioasă, un fel de doctor Faust — dar unul care nu se temea de moarte ! De fapt sir Lawrence, îni mărturisi că se temea mult mai mult de ziariști și oamenii de afaceri, cei din urmă bombardîndu-l în ultimele zile cu atîtea scrisori, telegrame, oferte și propuneri de colaborare, încît îl făcuseră să-și piardă complet capul.

— Bogăția, i-am spus.

— Cine poate ști, a șoptit încetișor falnicul bătrîn, în timp ce mă poftea în laborator.

Trebuie să recunosc : mă așteptam să văd un loc misterios, umplut-ochi de retorte, eprubete și alambicuri. Cînd colo, nu văzui altceva decît o camaruța saracăcios mobilată. Se puteau observa două-trei aparate a căror destinație îmi era însă necunoscută — iar gazda nu insistă asupra lor.

În schimb, mi se atrase atenția cu insistență asupra sistemului de închidere al laboratorului. Era un dispozitiv Yale absolut inatacabil. În aceste condiții — nefiind altă intrare decît ușa — furtul orhideei roșii devenea un adevărat coșmar. Mai mult: oare de ce fusese furată tocmai orhideea și nu unul dintre aparatele savantului ? I-am spus :

— Aș dori să vă vizitez camera.

M-a condus imediat. Am făcut o inspecție minuțioasă ; pereții sunau a plin peste tot, fereastra era solid baricadată. Nimeni nu putea să pătrundă înăuntru dacă sir Lawrence închidea ușa cu cheia.

— Mi-am abandonat fostul dormitor de cînd au încercat să mă otrăvească și m-am instalat aici, îmi explică savantul. Acum sînt la adăpost de orice primejdie, de altfel Isabella și John dorm în cele două camere alăturate.

— Aveți cumva bănuieli față de ceilalți locatari ?

— Nicidecum, domnule Goodwin. Mi-au fost recomandați cu multă căldură.

— Credeți că se poate ascunde neobservat cineva în conac ?

— Nu cred nimic, răspunze gazda pe un ton sec. Las presupunerile pe seama domnului Wolfe și a dumitale !

— Aș mai avea o întrebare. Ați fost obligat, din motive care nu mă privesc, să închiriați o parte a conacului. În aceste condiții, i-ați oferit patronului meu trei mii de dolari. Cum se explică...

— Domnul Nero Wolfe va fi plătit, mă întrerupse sir Lawrence. Bună seara, domnule Goodwin. Dacă ai nevoie de ceva, poți să-l suni pe William.

Am ieșit. L-am auzit pe sir Lawrence întorcînd cheia în broască și trăgînd zăvorul, apoi m-am întors în salon. Isabella discuta ceva cu reverendul. Am încercat să fiu spiritual :

— Se pare că nu e o seară prea veselă !

— Pe Saunders i-a speriat mr. Wolfe iar John e obosit preciză Isabella.

Reverendul pronunță o frază confuză cu referiri la Cel de Sus și ispășirea-celor-răi, după care se pregăti să ne părăsească. În acest moment precis apăru William : era alb la față și tremura tot.

— Ce s-a întîmplat, viteazule ? îl întrebai.

— Să mă scuze domnul, bîlbîi William. S-a furat mașina de tocat carne...

*

Puțin după miezul nopții, mă strecuram tăcut de-a lungul coridoarelor, cu hotărîrea fermă de a prinde asupra faptului cambrioleur-ul misterios. În definitiv, trebuia să știu măcar atît : sîntem victimele unei imposturi, sau există într-adevăr un necunoscut, care se ascunde în castel.

Ceva scîrții nu departe de mine, și îmi spusei că ipoteza a doua era probabil cea bună. Cu mîna în buzuna-

rul drept, o luai fără zgomot spre bucătărie ; o rază de lună îmi lumina calea. Fără nici o îndoială, individul era acolo ! Îl auzeam respirînd, în timp ce scotocea prin dulap. Brusc, umbra necunoscutului prinse cu amîndouă mîinile o sticlă pîntecoasă, ducînd-o la gură cu nervozitatea sobră și pasionată a unui trompetist de geniu, pe punctul de a improviza un solo. Apoi mișcări spasmodice îi agitară mărul lui Adam, în timp ce un gîlgîit edificator însoțea întregul număr.

Lumina lunii îi lumină fața ; era imposibil să te mai înșeli.

— La mulți ani, spusei eu, cu o voce cavernoasă.

Reverendul se înecă și fu nevoit să se aplece în două pentru a-și recăpăta respirația, în timp ce îi luam cu delicatețe din mîini sticla de lichior. În sfîrșit, îngăimă :

— Domnul fie lăudat !

— E un mod original de a-l lăuda, observai. Ce faceți aici ?

— Păi... o raită... Toate obiectele acestea care au dispărut... am simțit că e cazul să supraveghez și eu puțin prin părțile bucătăriei...

— Da, da... Din întîmplare, nu ați fost cumva de față la dispariția sticlei de sherry ?

Reverendul răspunse citînd din Eclesiast. Era să-i replic cu un verset din Cartea Regilor, cînd un zgomot ușor care venea din salon ne aminti că trebuie să fim mai prudenți.

— Repede, îi suflai. Să ne găsim o ascunzătoare.

Coșul pentru pîine era îngust și subțire, în schimb cămara — deși pîntecoasă — era plină ochi. N-aveam de ales. L-am împins pe reverend în frigiderul uriaș, apoi m-am strecurat lîngă dînsul trăgînd ușa după mine fără a o închide totuși complet. Era un post de observație ideal, puțin cam friguros totodată. Tocmai începusem să visez că pescuiesc morse la copcă, undeva pe o banchiză, cînd se auzi un fîșnet imperceptibil de pași. Pericoul se apropia.

— Se prinde-n nadă, murmurai.

— Pardon ? tresări reverendul.

— Șșșșt !

La intrarea în oficiu erau acum două persoane, discutau în șoaptă ceva, destul de aprins, dealtfel — după cum mi se părea. În spatele meu, prea cuviosul începuse să se agite și să-și smîrcîie nasul. I-am șoptit :

— Totul e în regulă ?

— Nu prea. Mi-e fierbînte capul, gemu el.

— Las-că trece ! Răbdare !

Eram cu ochiul lipit de ușa întredeschisă ; aproape că nu-mi putui stăpîni o exclamație înăbușită.

— Un bărbat, spusei.

Îngrijorat, reverendul îmi pipăi pulsul, apoi încercă să-și apropie ochii de crăpătura subțire a ușii, dar făcu o mișcare stîngace. Ușa scîrții, și misterioșii vizitatori dispărură instantaneu, pradă unei panici manifestate printr-un strigăt ascuțit și o înjurătură — aceasta din urmă proferată de o voce mai gr

— Ce-or fi făcut oare ? întrebă reverendul cu o voce tremurătoare.

— Cred că se sărutau am mormăit. Eram furios. În schimb reverendul își făcu repede cruce, bîiguind ceva — probabil niște aluzii la Sodoma și focul ceresc — fără a reuși totuși, să încălzească măcar cît de cît atmosfera.

Așadar, tînărul Saunders se întîlnea cu Isabella. Dîntr-o dată, am simțit că o discuție cu Isabella devenise indispensabilă.

— Așteaptă-mă în salon, i-am spus tovarășului meu de aventură.

Cînd îl văzui plecat, am luat sticla în primire și am tras o dușcă serioasă. Era un burbon țeapăn, clasa-ntîia... Odată revenită pofta de luptă se impunea să trec la ofensivă.

Și, chiar atunci ,un fel de horcăit se auzi din salon. Gata de orice, mă repezii în ajutorul reverendului.

— Acolo... acolo... bîlbîi acesta.

În sfîrșit, șansa trecuse de partea noastră. În mijlocul salonului se zărea... cine credeți ? Însuși fantoma castelului !

Era o fantomă de un alb cam murdar — ca toți confrații săi, probabil. Deocamdată unduia prin văzduh, sau — ca să fiu mai exact se împleticea. Zgomotele produse la contactul cu mobilierul păreau, totodată, de o brutalitate greu compatibilă cu natura sa imaterială. O voce, mai mult furioasă decît sepulcrală, ieșea din mijlocul misterioasei ectoplasme.

— E o fantomă de poduri și mansarde, spuse reverendul pe un ton expert. Fantomele de croitor sînt mai mici.

— După părerea mea, e o fantomă de pivniță, declarai. Oricum, n-a nimerit-o prea bine.

Lăsîndu-l pe reverend să pronunțe formule magice și exorcizatoare, bune pentru ușurarea sufletelor aflate în pericol, am aprins lumina electrică. Reverendul făcu un pas înapoi. În fața noastră, înfășurat de sus pînă jos în husa pianului, cu picioarele prinse într-o perdea groasă, era un om în carne și oase. L-am ajutat să se degajeze.

— Billy ! exclamă reverendul.

Între timp, tînărul Saunders o pornise către mine. Era amenințător și strîngea pumnii. Spuse furios :

— Dumneata ai pus la cale această farsă ?

— Nicidecum, i-am răspuns. E reverendul. Mi-a făcut și mie puțin mai înainte aceeași figură — așa ca să rîdem și noi puțintel. Ai putea însă, cumva, să-mi explici prezența ta aici, la ora unu noaptea, și încă îmbrăcat ca pentru promenadă?

— Mi-era sete, spuse Billy. Am coborît și m-a atacat cineva, aici la intrarea în salon...

— Desigur, n-ai întîlnit pe nimeni între camera ta și salon, nu-i așa ?

Tînărul Saunders roși puțin, dar răspunse :

— Pe nimeni.

— Bănuiesc că, atunci cînd ți-e sete, îți pui un guler tare și te piepteni înainte de a coborî.

— Nu sînt dator să dau astfel de explicații, se burzului Billy.

— Mie nu. Poliției însă, probabil că va trebui să-i dai nu peste mult timp.

S-a făcut palid, întorcîndu-se spre reverend.
păți ceva sir Lawrence ?

— Spuneți-mi ce se întîmplă ? A

— E o idee, am spus. Haide să vedem !

Ne-am convins repede că, sir Lawrence se odihnește și încă bine ! Se auzea prin ușă o gamă atît de colorată de sforăituri, încît îți părea rău că nu percepi și ultrasunetele. Billy șopti :

— În definitiv, ce rost au avut amenințările dumneavoastră ?

— Niciunul. Atît doar că, de la o anumită oră, prea multora le e sete prin părțile astea. Noapte bună, domnilor.

I-am lăsat împreună să se explice. Înainte de a intra în camera mea, l-am mai auzit pe reverend, spunînd cu mult patos :

— Jur că n-am fost eu !

După care s-au îndreptat împreună spre oficiu.

*

La ora 9 m-au trezit niște bătăi în ușă. Se bătea și la ușa lui Wolfe. Am recunoscut vocea lui William.

— Domnule Goodwin, veniți repede ! Sir Lawrence nu răspunde.

Mi-am pus un halat pe mine și am deschis ușa. William părea foarte emoționat ; abia reușea să vorbească.

— Sînt foarte îngrijorat. Am bătut la ușa lui sir Lawrence dar el nu dă nici un semn de viață. Ușa e zăvorîtă, dinăuntru nu se aude nici un zgomot.

Am intrat în camera patronului.

— Ah, în sfîrșit ! spuse el. Mașina e pregătită ?

Tocmai își terminase toaleta. Valiza, închisă, se afla pe un fotoliu.

— Stai puțin, patroane ! Se pare că bătrînul e mort...

— Minunat, spuse sumbru Wolfe. L-a otrăvit jambonul, probabil. S-o fi sufocat cu rinichii ăia mizerabili! Să-l ia dracu !

— Bine, de acord. Fiindcă veni vorba de diavol, astă-noapte am văzut fantoma...

Cum Nero Wolfe a fost incapabil să-și facă vre-o dată nodul la cravată, i l-am făcut eu. Cu această ocazie i-am povestit și despre activitatea mea nocturnă. Apoi am sunat și am cerut să se aducă bere.

— Ia-o din loc, Archie, ordonă Wolfe. Pregătește totul. Într-o oră plecăm, comedia asta a durat cam mult.

— Care comedie ?

— N-ai înțeles nici măcar acum? Cînd patronul îmi pune la îndoială capacitățile intelectuale prefer să părăsesc încăperea. Nu de alta, dar discuția nu s-ar termina în avantajul său. L-am ajuns din urmă pe William ; scutura în cîntinuare ușa lui sir Lawrence. Reverendul îl ajuta.

— Cu forță ! am spus.

Ne-am arunact cu elan ,tustrei împreună, asupra ușii. Curînd, o tăblie s-a desprins și mi-am băgat mîna înăuntru. Am răsucit cheia și am tras zăvorul. Ușa s-a deschis.

— Cerule ! exclamă reverendul.

— E mort ! strigă Williams.

Sir Lawrence, în pijama, zăcea lîngă perete. În fața lui fereastra era închisă. După chipul desfigurat de un rictus groaznic, după poziția ghemuită a corpului, se putea deduce o moarte violentă.

— Fuga după Nero Wolfe, i-am spus lui William. După asta cheamă repede un medic.

Reverendul începuse să bolborosească rugăciuni ; l-am expediat atara cu misiunea de a îndepărta eventualii curioși. Apoi am început să caut fiola care conținuse otrava, căci eram convins că sir Lawrence se otrăvise. N-am găsit însă nici o fiolă, nici seringă, nici măcar ceva care să le semene. Abia după aceea am examinat cu atenție cadavrul. Într-un tîrziu am reușit să observ, pe dosul palmei drepte, o zgîrietură minusculă, cu marginile ușor inflamate. Dacă asta îl ucisese pe savant, atunci nu putea fi vorba despre o sinucidere. Nu intrase și nu ieșise nimeni din încăpere. Nu exista altă intrare sau ieșire decît ușa și fereastra, și amîndouă erau închise ! Cu mîinile în șolduri, am examinat încăperea. Poziția corpului mi se părea ciudată, bizară chiar. Mai precis, cadavrul zăcea cu fața pe un covor care normal ar fi trebuit să acopere centrul încăperii. Se afla însă lîngă perete, acoperind o suprafață de parchet fără nici o urmă de mobilă. Pe cît îmi plac mie gangsterii, ucigașii și toți ceilalți specialiști ai eutanasiei, pe atît detest criminalii complicați, amatorii de rebusuri, indivizii ăștia cu creierul dereglat. Din fericire podeaua începu să tremure : se apropia Wolfe.

Acesta aruncă o privire distrată asupra mortului, apoi se prăbuși pe pat, care se arcui pînă la podea.

Îmi aruncă scîrbit un ziar de dimineață.

— Uite ce au îndrăznit să scrie, spuse.

Un titlu enorm acoperea prima pagină : „Nero Wolfe își părăsește locuința pentru prima oară în ultimii cinci ani !". Subtitlul era și el foarte sugestiv : „Oare va reuși marele detectiv să-l salveze pe inventatorul Mașinii de Doborît Avioane ?".

— A venit cu poșta de dimineață, spuse Wolfe. Trebuie să fii mulțumit de opera ta, Archie.

Un nuștiuce ironic din vocea sa mă făcu să ciulesc urechile. I-am răspuns :

— Ei bine, nu te sfii patroane. Spune-mi că eu l-am ucis !

Wolfe nu răspunse ; ochii îi rătăceau de la corp la pereți, de la pereți la mobilierul sumar. Am insistat :

— Cadavrul prezintă o zgîrietură la mîna dreaptă. Cred că...

— Caută-mi-l pe John, spuse Wolfe sec.

Am ieșit. John se afla pe coridor, împreună cu Isabella și cei trei Saunders. Billy smiorcăia :

— Nu sînt eu vinovatul. Pot s-o dovedesc.

I-am mîngîiat în trecere brațul Isabelei ,apoi l-am invitat pe John să intre. Era le fel de palid și absent ca și înainte ; în fața lui Wolfe rămase în picioare. Semăna cu un student hotărît să pice la examen. Wolfe îl întrebă :

— Știi cumva, victima obișnuia să facă gimnastică diminețile ?

— Da, domnule. Unchiul meu urmărea zilnic lecția de gimnastică de la ora 8, care se transmite la radio.

— Archie, deschide aparatul de radio !

— Inutil, spuse John. Aparatul s-a stricat acum trei zile ; n-am avut încă timp să-l ducem la reparat.

— Și lecția de gimnastică a unchiului ?...

— Am un aparat de radio în camera mea, care e lipită de aceasta. Eu prindeam emisiunea, iar de aici se auzea perfect.

— Archie ! Du-te dincolo și deschide radio-ul.

M-am dus în camera lui John. Am deschis aparatul de radio Bing Crosby cînta : „Inima mea e o pasăre din insulele Sudului". Niște bătăi în perete mi-a uarătat că experiența era concludentă. M-am întors lînga Wolfe. Nu-mi puteam explica misterul covorului. Evident, nici poziția corpului. Sir Lawrence murise deci în timpul lecției de gimnastică. Problema era : ce anume îi provocase moartea ? Cum intrase asasinul în cameră ? Puteam să pariez că Wolfe va da chix de data asta, cu tot arsenalul său de șmecherii.

— Nu vrei să-l interoghezi pe Billy, patroane ? îi sugerai cu perfidie nevinovată.

— Nu.

— Înseamnă că autorul furturilor este cunoscut ? Știi cine a făcut să dispară jambonul, brînza, sherry-ul ?

— Desigur.

— Probabil că nici transformarea, astă-noapte, a lui Billy în fantomă nu mai e un mister ?

— Exact !

— Se poate explica traversarea pereților de către asasin ?

— Fără îndoială că da.

Simțeam că turbez.

— Să pregătesc deci mașina ?

— Chiar vroiam să te rog.

Am scos un soi de mîrîit care în intenția mea era cît se poate de insultător.

— Caută să fii la locul tău Archie, mi-a spus Wolfe. Cred că nu îți cer prea mult. Mai e ceva : interesează-te discret dacă familia Saunders sau reverendul Norton nu practică întîmplător gimnastica suedeză.

Am ieșit furios, cît pe ce să trîntesc ușa după mine. Uite, domnule, ce-l interesa pe Wolfe. Gimnastica suedeză. Coridorul era gol. Toți locatarii plecaseră în camerele lor, așteptînd probabil interogatoriul iminent. Am intrat în camera lui Billy — fără să bat în ușă.

— Faci gimnastică ? l-am întrebat.

— Nu-i așa că se vede ? a strigat Billy roșu de emoție. Fii atent... apropie-te.

Întinse brațul drept, apoi îl îndoi încetișor.

— Pipăie !

Cu dezgust, mi-am trecut indexul peste protuberanța moale care-i umfla mîneca. Îmi venea să-i șterg două palme. Între timp, Billy afirmă cu mîndrie :

— Uite așa am ajuns un atlet !

Cu un gest larg, îmi arătă pancartele fixate pe pereții camerei : „Gimnastica de dimineață — elixir de viață lungă" — „Spune-mi cum respiri, ca să-ți spun cine ești" etc.

— Foarte bine, i-am spus. Ce exerciții ai făcut astăzi dimineață ?

Billy privi spre aparatul de radio, apoi se scărpină încurcat în cap.

— Să vedem. Întîi cîteva rotații ale anteriorului, cu flexiunea posteriorului și extensia laterală a deltoizilor. A urmat un minut de mers în mîini, încă un minut de exerciții pentru suplețe și două minute de pas de rață...

Se lăsa de pe un călcîi pe altul.

— De ajuns, m-am răstit la el. Pas — de rață ! Ești un idiot !

Următoarea vizită a fost la reverend. Fără să-i las timp să răsufle măcar, l-am întrebat :

— Faceți cumva gimnastică ?

Mi s-a părut că n-a înțeles prea bine întrebarea, așa că am repetat-o, cu două octave mai sus... Pentru edificarea totală a interpelatului, am schițat și o morișcă destul de aproximativă, cu ambele brațe.

— Da, da... gimnastică..., mi-a răspuns el, cam încurcat.

Fără îndoială ,nu ținea în mod deosebit să facă publice micile sale răfuieli cu dorsalii, fesierii și pectoralii proprii.

— Ascultați emisiunea de gimnastică de la ora opt dimineața ?

— Ca toată lumea, fiul meu.

— În primul rînd nu sînt nici un fel de fiu al dumneavoastră. În al doilea rînd ,aș vrea să știu, în numele Domnului, ce exerciții ați făcut astăzi ?

Reverendul își făcu grăbit cruce, apoi șopti resemnat :

— Am făcut cam două minute de pas-de-rață.

— Perfect ! Am înțeles !

La doamna Saunders cea grasă am intrat ca o vijelie. N-a avut decît timpul strict necesar de a se repezi în spatele unui paravan.

— Bineînțeles, dimineața faceți și dumneavoastră pas-de-rață, i-am strigat cu o voce mefistofelică. Asta o să vă coste scump !

Am coborît scările în goană. Pe hol, jos, am dat peste un individ necunoscut, într-un costum de culoare închisă. Am aflat că este trimis de Compania Armstrong. Nero Wolfe s-a ivit în pragul camerei sale. L-a întrebat :

— Ce cauți aici, tinere domn ?

— Aș dori să iau o opțiune pentru exploatarea brevetului, a explicat vizitatorul.

— Invenția lui sir Lawrence are deci valoare ?

Celălalt a zîmbit. Ne-a făcut cu ochiul, șăgalnic.

— Daca nu valora nimic, n-ați fi fost aici, domnule Wolfe.

— Sper că auzi Archie ! îmi azvîrli patronul. Părea plictisit și scîrbit, figura sa era cea de zile rele.

După ce Wolfe a intrat înapoi în cameră, i-am explicat trimisului Companiei Armstrong unde îl poate găsi pe John. M-am întors la patron.

— Toți fac gimnastică, i-am spus. Nemulțumirea mea era vizibilă, așa că n-am căutat s-o ascund ; nici n-aș fi putut.

— Ce fel de gimnastică ?

— Tot soiul de exerciții. E dificil de înțeles...

Nero încruntă sprîncenele.

— Atenție, Archie ! Ce exerciții au făcut astăzi dimineață ?

— Pasul-de-rață.

— Arată-mi și mie ce înseamnă asta !

— Ascultă, patroane ! Eu sînt un tip răbdător, dar...

— Domnule Goodwin ! De data asta nu am chef de glume !

— Oh ! Foarte bine...

M-am lăsat pe călcîi, apoi am început să fac săriturile de rigoare.

— E cazul să măcăi ? am întrebat.

Wolfe mă observa, cu ochi, întredeschiși.

— Ajunge ! spuse deodată.

— Aș dori să țineți cont, i-am spus eu protocolar, că nu sînt plătit pentru...

— Am avut dreptate, mă întrerupse Wolfe. Coleógyna roșie n-a existat niciodată, Archie. Adună toată lumea aici ! După asta, percheziționează camerele. Toate camerele, până când ai să găsești un disc de patefon, pe care mi-l vei aduce !

*

La doamnele Saunders am găsit o groază de cosmeticale. În schimb, camera reverendului era înțesată de sticle de toate formele și mărcile posibile. Din păcate, sticlele erau goale. Am continuat percheziția. În camera lui Billy nu părea a fi nimic interesant : costume, cravate, cărți cu titluri sugestive — „Cum poți deveni campion", „Cultura fizică la îndemîna tuturor", „Forță, sănătate, dragoste" și altele de felul acesta. Mi-am aprins o țigară. Abia atunci un miros fad a început să se facă simțit ; venea din direcția unei cutii mari de carton care conținuse pe vremuri pălării. Acum cutia se afla pe dulap. M-am urcat pe un scaun și am atras spre mine obiectul. Am ridicat capacul, apoi m-am repezit abia suflînd până la fereastră, pe care am deschis-o larg. Făcusem o descoperire extraordinară ! În cutia de carton zăceau, îngrămădite una în alta, sticla de sherry, jambonul, mașina de tocat carne și încă ceva, moale și cu un miros trăsnitor, pe care l-am identificat a fi brînza Chester în căutare de spațiu vital.

În sfîrșit, pusesem mîna pe Billy. De la începutul afacerii, tipul îmi era cît se poate de suspect. În acest timp, pachidermul de Wolfe mă punea să caut, dracu știe unde, un disc ! Am găsit, de altfel, nu un disc ci patru, în camera Isabellei. Erau toate patru într-un fono-album și am văzut după etichete că erau cu muzică de dans. Mi-am spus că patronul îmbătrînește ; venise timpul să cedeze locul altcuiva...

Am lăsat fono-albumul și cutia de pălării pe culoar, după care am intrat în dormitorul lui sir Lawrence. Wolfe ,așezat comod pe pat, lua interogatoriul Isabellei. Alături, Billy, foarte palid, evita să privească în direcția cadavrului. Cele două doamne Saunders și reverendul păreau în pragul leșinului. John își rodea unghiile. Ce mai, era o atmosferă plăcută. O adevărată sărbătoare de familie ! Între timp Wolfe punea întrebări.

— Cînd s-a tras asupra unchiului dumneavoastră ,erați de față ?

— Nu, răspunse Isabella.

— Ați văzut țizana aceea otrăvită?

— Nu, dar unchiul nu era un mincinos. Dacă s-a refugiat în camera asta, înseamnă că avea motive întemeiate.

— Aveți cumva o cheie de la laborator ?

— Nu există decît una. Unchiul o purta mereu asupra lui.

Apoi Wolfe se întoarse către mine.

— Ai găsit, Archie ?

— Eu găsesc oricînd și oriunde, patroane. Obiectele furate, mai puțin orhideea, erau ascunse într-o cutie de pălării, la tînărul Saunders.

— Nu-i adevărat, strigă Billy. Protestez ! Este o mașinațiune îndreptată împotriva mea !

Se dezlănțuise un adevărat tumult; toată lumea vorbea în același timp. doamna Saunders cea slabă părea gata-gata să-și piardă cunoștința.

— Liniște ! ordonă Wolfe cu autoritate. Unde e discul, Archie ?

— Am găsit patru discuri, într-un album fono.

— Patru deci... Inteligent lucrat ! Fuga în camera lui John, Archie băiatule, și pune-le, să le-auzim și noi.

— N-am văzut nici un patefon pe-acolo, patroane...

— Este. Aaparatul de radio trebuie să fie cu pick-up.

Am plecat, luînd discurile cu mine. Ajuns în camera respectivă, a trebuit să mă înclin în fața evidenței. Șeful avea dreptate. Un adevărat drac împielițat, acest Nero Wolfe ! Întrebarea era : ce poate să iasă din experiența asta ? Probabil nimic, mi-am zis. Am pus primul disc, era un blues, cu Lewis la trompetă. Am pus al doilea disc, un paso-doble, Al treilea era un aranjament de Benny Goodman. N-ar fi fost oare mai bine să-l înhaț cît mai degrabă pe Billy ? Am pus și al patrulea disc. Deodată se auzi o voce :

„Dragi ascultători, bună dimineața. A două sute patruzeci și cincea lecție de gimnastică a început. Respirați adînc... Așa... Perfect... Acum apropiați-vă de perete. Stînd cu spatele, ridicați-vă în vîrful picioarelor... Bine... Ridicați brațele deasupra capului ,apoi lăsați-vă pe toată lungimea în contact cu tencuiala... Foarte bine ! Acum aplecați-vă ! Încă puțin... încă... atîta cît e posibil. Acum ridicați-vă ! Brațele dealungul peretelui. Repetați mișcările din ce în ce mai repede.... un... doi... trei... ridicați-vă... un... doi... trei...".

De dincolo se auziră bocănituri ; am oprit discul și m-am întors în cealaltă cameră. Asistența rămăsese stană de piatră ; doar Wolfe surîdea, privindu-mă. I-am spus cu sinceritate :

— Să mă ia naiba, patroane, dacă înțeleg ceva din toate acestea !

— Sir Lawrence și-a lipit spatele de perete, așa cum sunau indicațiile crainicului, explică Wolfe. Pune-te în poziția respectivă, Archie. Atențiune! Nu ridica brațele ! Gata ? În regulă, acum privește în sus. Ai să observi un vîrfușor ascuțit, cred de altfel că e aproape invizibil printre desenele tapetului.

Era întocmai așa. Am reușit să văd ceva care semăna cu un cui subțire și retezat. Am întins mîna spre el.

— Nu-l atinge, strigă Wolfe.

Abia atunci totul mi s-a părut, dintr-odată, limpede. Am îngăimat:

— E otrăvit ?

— Desigur. A fost suficient ca sir Lawrence să ridice brațele ; s-a zgîriat pe dosul palmei și în cîteva minute era mort. Presupun că e vorba de curara. Archie, treci la ușă ! Scoate revolverul și fii gata pentru orice eventualitate ; asasinul se află aici.

În picioare lîngă ușă, cu revolverul în mînă, îi vedeam pe toți. Erau încordați, cu privirile ațintite spre Wolfe.

— Felicitări, John, spuse în sfîrșit acesta. Capcana era ingenioasă, n-am ce zice !

Probabil că John se mișcase suspect pe scaunul său, căci Wolfe adăugă :

— Stai liniștit, amice. Riști să-l enervezi pe Archie !

— Cred că e cazul să ne explicați... începu reverendul.

— E foarte simplu. Sir Lawrence a fost victima publicității. Avea nevoie de bani, dar nimeni nu se interesa de cercetările sale. Atunci i-a venit în minte să atragă atenția asupra lui prin atentate simulate. Bineînțeles, John și Isabella erau la curent...

— Isabella ? nu m-am putut împiedica să exclam.

— Sigur că da.

— Și Billy ?

— Lasă-mă, te rog, să vorbesc, domnule Goodwin, spuse Wolfe cu răceală. Locatarii lui sir Lawrence nu sînt implicați. Chiar sir Lawrence îi alesese, și tocmai din acest motiv : că erau niște inofensivi, creduli, naivi, cum vreți să le spuneți... Declarațiile lor la venirea ziariștilor n-au făcut decît să-i confirme spusele. Urmarea s-a văzut ! Afacerea a ajuns în ziar, cu o aură de mister care o făcea pasionantă. Vă dați seama : un criminal insesizabil ascuns în conac, furturile din timpul nopții. Sir Lawrence părea deci în pericol, invenția sa risca să cadă pe mîini străine. De unde ,urgența de a i se cumpăra brevetul — scump bineînțeles ! Au început ofertele, dar sir Lawrence refuza, lăsînd astfel să urce prețurile ca la o licitație. Pentru a excita și mai mult curiozitatea publicului John avu ideea să mă cheme la fața locului.

— Povestea cu orhideea, am șoptit eu.

— Da. Povestea cu orhideea. Asta a fost prima greșeală, care mi-a trezit bănuielile. O orhidee roșie... așa ceva nu există ! Înainte de a ajunge aici, știam deja că e vorba de o mistificare. Treacă-meargă ! Nu m-aș fi supărat, dacă măcar bucătarul ar fi fost la înălțime. Pe de altă parte, John — care știa că unchiul își rezervă partea leului din banii ce se vor încasa pentru invenție — avea alte planuri, bazîndu-se și pe complicitatea Isabellei. John a înregistrat deci o lecție de gimnastică adecvată și a bătut în perete cuișorul otrăvit Cursa era gata pregătită. Apoi Isabella i-a dat o întîlnire în toiul nopții lui Billy, care o curta de multă vreme...

Am protestat :

— Isabella ? Nu se poate !

Wolfe nu mi-a dat nici o atenție. Continuă :

— Billy o întîlni pe Isabella lîngă oficiu. Între timp, John ascundea în camera rivalului său obiectele dispărute în zilele precedente. În felul acesta, o eventuală anchetă a poliției ar fi făcut din Billy principalul suspect. Dimineața, Isabella a luat discul în camera ei ; n-a mai avut timp să-l distrugă...

— De ce însă figura cu husa pianului ?

Wolfe surîse, și zău că semăna cu un soi de canibal.

— Pentru că John e îndrăgostit de verișoara sa. I-a făcut plăcere să-și molesteze puțin rivalul.

— Și vrei să cred, patroane, că ai descoperit adevărul stînd liniștit în pat, și doar prin raționamente ? am mîrîit eu, decepționat.

— În pat ! Să nu mai vorbim de pat ! Era atît de tare și strîmt, că n-am putut dormi o clipă ! Am avut tot timpul la îndemînă pentru a reflecta, domnule Goodwin !

Iar îl apucau furiile. Devenea imperios necesară o mutare strategică.

— De fapt, care a fost cheia rezolvării misterului crimei, patroane ?

(continuare în pag. 205)

Traducere de Titus CEIA

GÎNDIND LA VIITOR

[literatura s.f.]

Imaginea debutează brusc printr-un ritm trepidant și puțin esoteric: o arteră de circulație ultramodernă cu o arhitectură în același timp îndrăzneață și funcțională — poduri suspendate și intersecții pe patru-cinci nivele, vehicole cu design secolul XXI, atît cu tracțiune clasică cît și electro-reactivă. Grupuri de edificii și stabilimente industrial — agrar — științifice austere sau viu colorate și mai ales strălucind în haloul oglinzilor celulelor solare cvasi-omniprezente, completează și mai mult imaginea, în ceea ce privește coordonatele optimiste ale civilizației începutului noului mileniu.

Pe șosea, o berlină decapotabilă ultramodernă condusă de o tînără șatenă cu aliură tinerească-sportivă. La un moment dat, străbătînd centrul arhicunoscut al Bucureștiului, parchează cîteva momente într-un express-service, unde fără a coborî de la volan, comandă un complicat sandwich. Un demaraj lin, și aerodinamica limuzină se așterne ca o navetă fluvială pe o spectaculoasă arteră de apă, un viraj și parchează fără greș pe peronul de primire al unui modern edificiu (arhitectură între silueta unei farfurii zburătoare și pod suspendat în pivoți rabatabili pe luciul unui lac artificial). Pe frontispiciu se poate citi: INSTITUTUL PENTRU CERCETARI NECONVENȚIONALE (INVING 2001).

Tînăra noastră pășește sigur și degajat integrîndu-se unui grup vesel de tineri care, se pare, tocmai părăseau laboratoarele la sfîrșitul programului. Eroul zilei este un tînăr simpatic dar ușor distrat — Andrei Horga.

— Ei, bună Andrei! Nu mă vezi, sau preferi, ca un mic savant teribilist ce ești să consumăm prima parte a conversației pe sistemul inter-computer?

Într-adevăr suprins, pierzîndu-se și regăsindu-se succesiv în cîteva secunde: — Da, nu... da, sigur, mă bucur că..

— Lasă, lasă... ne-am lămurit cu timizii ăștia de gradul doi care pun la urmă sub radical orice necunoscută...., vorba ceea: „numai cine nu roșește, nu cucerește"!

— Azi un pai, mîine se ține de tine scai!

...și cu o siguranță neașteptată, părînd să nu fi auzit replicile colegial-acide: — Bună Mariana, mă bucur că te văd din nou și mai ales aici, acasă la Inventică. Să-ți prezint cîțiva colegi...

— Nu e nevoie, garda de onoare se prezintă singură: Dan.

— Cornel..., parcă ne cunoaștem de undeva....

— Da, desigur, și tot așa ai spus și data trecută. Fii și tu mai inventiv, altfel riști să o iei mereu de la capăt. Apropo, am o prietenă foarte „Inving" care ar fi în stare să te pună puțin în priză și încă la trei optzeci.

— Mariana...

— Dar băieți, a venit timpul să dăm Cezarului ce e al Cezarului. Mariana, tînărul cercetător și aspirant Honoris Causa, inginer stagiar, Andrei Horga a făcut astăzi o descoperire senzațională pe care dorește, sînt sigur, să ți-o prezinte și ție în premieră.

— Premieră națională!

— Continentală...!

— Interplanetară...!

Adrian, timid: — Băieți...!

— Ei uite vezi drăcovenia improvizată din metal, că o lanternă de vînătoare... poți să o iei în mînă... așa..., și acum vezi ce se întîmplă dacă apeși pe butonul din mijloc...

Mariana ia într-adevăr aparatul, îl mișcă jucăuș într-o parte și alta, și îl îndreaptă în final cu focarul spre o măsuță din hol pe care erau aruncate cîteva mărunțișuri. Apăsă neîncrezătoare pe buton și... surpriză: obiecte de metal — chei, pixuri, monezi —, încep un joc neregulat și din ce în ce mai viu, fiind pînă la urmă atrase de la circa 3—4 metri de incredibilul magnet al „lanternei magice".

— Extraordinar, incredibil! De cînd îmi doream așa o jucărie! Abia aștept să le suptilizez prin efectul minus cîteva abțibilduri la niște colegi mai scorțoși care, chipurile, nu țin la glumă, să vedem ce figuri o să facă. Dar vai, are o mulțime de aplicații..., nici nu vreau să mă gîndesc.

— Ai putea, de exemplu, să subtilizezi — la un moment potrivit — monezile pe care le arun ă turiștii în fîntînile speranței.

— Sau, de exemplu, ai să te poți ține — după patentul lui Miuhauzen — de automobilul din față, mergînd într-un sens sau altul fără să consumi combustibil.

— Ei, invenția asta e încă limitată. Gîndește-te Andrei la o „lanternă magică" care să atragă, la alegere privirile fetelor de la echipa reprezentativă... oho!

De data aceasta hotărît, Adrian o ia ușor de umeri pe Mariana pentru a ieși ceremonios din clădire.

Cei doi se îndreaptă spre limuzina argintie a Marianei. La volan se suie profesional Adrian, care demarează nervos înscriindu-se rapid pe șoseaua cu un aspect mai clasic dar foarte pitoresc, pierdută aproape în desimea pădurii pe care o străbate. La un moment dat, un viraj, pe o potecă laterală și vehicolul pătrunde lin într-o poiană înconjurată de mesteceni.

Cei doi se plimbă cu nesaț prin întregul parc — gen rezervație naturală. Sub razele lunii care între timp acoperă totul cu o lumină translucidă, este rîndul Marianei de a se exprima și de a fi în centrul atenției:

— Nu văd de ce slalomul printre meandrele pline de neprevăzut ale formulelor să difere în mod esențial de cel solicitat romancierului pentru a evita riscul de a cădea aproape cu orice nouă frază așternută pe hîrtie fie în frivol, fie în plictiseală.

— Bine, bine, dar teoria asta a unității artei și științei e la fel de veche ca și specializarea și separația din ce în ce mai severă dar singura care a asigurat în mod continuu succesul amîndurora. Nu-mi plac poeții printre formule sau retorte și probabil nici matematicienii care încearcă să calculeze poeziile.

— Adrian, dar nu-ți dai seama că mă atingi personal și încă în amorul propriu? Adică dacă eu, analist-programator la Centrul de control al zborurilor interplanetare sînt și autoare de poezie — te rog nu zîmbi — destul de apreciată ar fi cumva vreo contradicție?

— Nu, dimpotrivă, mie abia asta mi se pare că e un argument pentru și împotriva celor spuse de mine, Ești, sau poți deveni într-adevăr o bună informaticiană și poetesă dar subliniez acest și, care îți desparte și-ți unește cele două laturi strălucitoare dar independente ale personalității tale.

— Eram sigură că ai să ajungi la aceeași replică după părerea mea comună și superficială. Eu mă refeream și încerc să te fac să înțelegi că ceea ce este comun ca emoție și aventură umană în cele două cazuri este primordial în raport cu frunzișul faptelor concrete care le deosebește și ascunde interconexiunile vitale comune.

— De acord cu tine dar cred că în această problemă, partea cea mai importantă rămîne încă de dezbătut și de înțeles. Logicul și emoționalul sînt desigur cele două mari fluvii ale realității umane numai că nimeni nu știe pe unde trece cumpăna apelor.

— Privește te rog, ce joc de lumini superb (!): luna descinde triumfătoare ca o regină pe bolta pregătită

OPERAȚIUNEA SELENA—2001

Semne bune anul are!

Dragoș

Dani

parcă pentru o festivitate. Nu știu cum dar am senzația că razele aurii mă electrizează de-a dreptul și însuși aerul obișnuit din jur pare să sfîrîie acum a ozon și praf de pușcă. Uite dacă ai cumva un bloc-notes notează o primă strofă dintr-o poemă pe care ți-o dedic :

„— Pămîntul pare acum
atins de-o energie
indusă de Selena
curent de apă vie".

În acest moment, Andrei Horga pare lovit de un trăsnet invizibil, trecînd, aparent fără nici o explicație, la un comportament suresecitat și incoerent. Fără prea multe vorbe, își aruncă aproape logodnica pe canapelele gonfrabile ale reactomobilului sport, marca „Dacia 2001" și se avîntă într-o cursă nebunească spre sediul institutului de cercetări, nu fără a avea unele dificultăți cu implacabilii agenți electronici de circulație. După o ultimă frînă foarte zgomotoasă și riscantă, cei doi pătrund precipitat în Laboratorul de cercetări magnetice neconvenționale. Aici, eroul nostru îi explică, utilizînd display-ul color al multicalculatorului de serviciu, prietenei sale Mariana, motivația acestui comportament agitat. Nevinovata metaforă a înflăcăratei poetesei avusese darul de a-i declanșa o instantanee revelație privind o senzațională aplicație a invenției pe care tocmai o finalizase.

— Vezi, dragă Mariana, nici nu realizezi ce idee colosală a dezamorsat imaginația ta de poetesă științifică. Și anume metafora ta, pe care prețioșii voștri critici literari nu știu dacă o s-o breveteze ca atare cu energia furnizată prin inducție de simpaticul nostru satelit natural — are într-adevăr în acest caz valoarea unui Evrica neașteptat. Una, două lanterne năzdrăvane din acestea cum ți-am arătat eu astăzi montate pe Selena ar putea să ne furnizeze energie aproape gratis și practic infinită...

Iată că visul omenirii de a obține o sursă de energie practic infinită, ieftină și nepoluantă pare că va prinde viață în curînd și asta — înțelegi ce înseamnă ? Pornită de la o idee, născută într-un institut din România.

— Cred că a venit momentul să devii ceva mai logic și explicit. Nu înțeleg de unde provine atîta entuziasm și mai ales ai grijă să nu te îmbeți cu apă rece.

— Nu, de data asta am siguranța pe care ți-o dă rezolvarea fără echivoc a unei teoreme sau ecuații. Uite, privește puțin panoul de afișaj. Vezi, Selena se rotește cu viteză în jurul Pămîntului ca — permițîndu-mi de data asta să fac și eu puțină poezie — un rotor față de bobina principală a unui dinam uriaș. Deci nu rămîne decît să montăm, ca în cazul obișnuitului dinam de la bicicletă, de exemplu, un magnet foarte puternic pe Selena și acesta va induce în orice bobină corespunzătoare așezată pe pămînt curent electric în cantitatea dorită. Practic, Luna și Pămîntul devin respectiv rotorul și statorul unui gigantic dinam capabil să ofere civilizației o sursă nemaipomenită de energie.

— Bine, dar nu te gîndești că dacă ar fi fost posibil astfel de tentative le-ar fi făcut alții cu mult înaintea ta ? Și apoi, nici nu-mi pare prea grozavă ideea.

— Ei, vezi, tocmai aici e aici..., trebuie să recunoști și tu că de data asta luna și stelele nu ajung decît ca sursă de inspirație pentru poezie. Pentru o sursă de energie reală mai ai nevoie și de aparatul meu (jucîndu-l ostentativ în mînă).

Pînă acum nici nu se putea pune problema în acest fel deoarece nu era posibilă nici măcar teoretic crearea unui electromagnet care să acționeze la distanță. Asta deoarece — privește pe ecran — liniile de forță ale cîmpului magnetic sînt închise, deci se întorc înapoi ca un cerc. Nu ai observat că întotdeauna magnetul este bipolar în bucăți și oricît de mici l-am tăia, are un pol nord și un pol sod ? Printr-o idee de-a mea ce la început părea năstrușnică am realizat magnetul monopol, sud sau nord, după dorință. Liniile de forță ale acestuia sînt drepte ca razele și pot fi focalizate ca un lasser la o distanță oricît de mare.

— Dar e într-adevăr măreț..., epocal (luînd în mînă din nou lanterna magnetică și experimentînd-o de data asta cu multă curiozitate). Uite, haide să ne așezăm chiar acum la lucru, să introducem în calculator toate datele și să face o verificare.

* * *

II. Peste încă un deceniu. Între timp proiectul Selena 2001 a evoluat mult și este în stadiul de finalizare. Au fost construite în acest scop uzine și orașe întregi, cosmodroane și navete spațiale speciale, o colonie tehnică bine dotată pe satelitul nostru artificial. Ne aflăm deja la Centrul energetic de pe Selena, clădire din aluminiu strălucitor, cu arhitectură aparent cubistă. De fapt, edificiul principal este subteran, cupolele exterioare avînd rolul de sediu de comandă și intercomunicații. Pe frontispiciul principal strălucește, poate mai incandescent decît în orice altă parte, fanionul românesc. Cîteva vehicole numite Selenomobil, dau aspectul de mișcare și activitate, sub cerul negru al orizontului selenar.

Pătrundem în interior. Chiar în acel moment intră un Selenomobil din care coboară trei cosmoenergeticieni. Nici nu apucă să deschidă portierele ermetice și sînt întîmpinați de cunoștința noastră Adrian Horga din al cărui comportament înțelegem că deține o funcție principală de coordonare.

— Salutare șefu' și vezi că am la portbagaj ceva vînat care sigur te interesează.

— Taie ceva. Mi se par niște urme ciudate, parcă de reptilă sau în orice caz, ceva viu. Să fie oare o relicvă reală sau numai un joc accidental al formelor ?

— Le-am găsit într-un grupaj mai larg și destul de ciudat de stînci, dispuse aproape aidoma unei cascade. Și acum fii cu nervii tari să deschid pumnul pentru ultima surpriză (deschide într-adevăr palma și o întinde spre privitor).

— Par... dar nu, chiar sînt într-adevăr diamante ! Nu, asta e de necrezut... și le-ați găsit chiar la suprafață ?

— Da, și se pare că e vorba de un zăcămînt cu densitate incredibilă, ca și cum ar fi vorba de sticlă pisată aruncată într-un maldăr de moloz...

— Ei da, e ceva, o să mai discutăm la momentul potrivit. Dar asta nu vă scutește să-mi raportați rapid despre misiunea pe care v-am încredințat-o. Cum stăm cu perturbațiile de semnal la energo-sistemul principal ?

— Sîntem în grafice, adică putem, ca să zic așa, perturba și noi perturbațiile acelea atît de rebele. Uite, am aici (scoate o bobină mică de bandă magnetică și o întinde) înregistrările de la Capul 2. Trebuie trimise rapid la centru pentru a fi interpretate în raport cu grila martor. În acest moment, grupul se urcă într-un ascensor semisferic și coboară la nivelele principale.

— Hello, Andrei, Adrian Horga, salutare și ține-te bine de fotoliu să-ți dau cîteva vești ce s-ar putea să vă mai anuleze din gravitația aia nenorocită de pe Terra care vă ține legați prea mult de nivelul secolului.

— S-ar putea să nu stea chiar așa lucrurile. Știi și tu o vorbă : gravitația ne coboară, / tot dînsa ne ridică !

— Tot dînsa ne e dușmană, / tot ea prima amică. Ei, iată că pot versifica și eu, fără să fiu înscris la neserioasele astea de cosmocenacluri de toate genurile în care se înscriu toți de parcă au căpiat. Nici nu știu în cine să mai am încredere, căci, recent, unul din colaboratorii mei, ce părea aproape imun la virusul ăsta ciudat literar artistic, s-a înscris — auzi, nici mai mult nici mai puțin — la clubul Nautilus 2010. Auzi, domnule, știință, ficțiune și poezie ne trebuie nouă, acum cînd toată muniția așteaptă o scînteie pe țeava pustii.

— Oricum, văd că faci progrese clare din punctul de vedere al puterii de asociație metaforică. Cred că ai putea să concurezi, cu oarecare șanse de succes, la rubrica noastră de debutanți.

— Astăzi am să debutez cu un happy-end în avanpremieră. (Deschide palma, lăsîndu-se să se întrevadă scînteind cele cîteva nestemate).

— O ! !

— Nici un o ! Să știi că și în mileniul al III-lea al erei noastre, drumul de la descoperirea zăcămîntului la magazinul giuvaergiului este la fel de lung. Trebuie totuși să trimiți, de urgență, o echipă de la geo cu ceva specialiști în paleoastronautică, întrucît avem în seif cîteva mostre care mă pun pe gînduri. Încolo, dacă îmi permiteți doamnă și o divagație extraprofesională, cînd aveți de gînd să ne faceți o vizită și nouă, prăpădiților ăstora de pe altă lume, care sînt atît de prozaici, după părerea unora nu fac decît să-și vadă, în modul cel mai plicticos și anost, de treburile pe care le au și să le ducă pînă la capăt.

— Ei, cam lung monologul, micule Hamlet, aștept să ajungi la replica „that is the question".

— Întrebări la care s-a răspuns, răspunsuri la care nu s-au pus încă întrebări...

— Pa, mă cheamă șefu'. Vezi tu, noi, aici pe Terra, mai respectăm încă regulile „birocratice" ale disciplinei bunei cuviințe. Te aștept.

* * *

O cameră cît se poate de clasică și banală, a unei instituții obișnuite de pe pămînt. La birou, un bărbat,

trecut de a doua vîrstă, discută, cu severitate dar cordial, cu un tînăr chipeș, disciplinat și atent, în uniformă: Serviciul securității misiunilor spațiale.

— Te-am chemat pentru a rediscuta problema măsurilor speciale de securitate, care se impun în tot ce ține de Operațiunea spațială Selena 2001. Ai ceva de raportat în acest sens?

— Tovarășe comandant, raportez, misiunea decurge sub cele mai bune auspicii. Toate operațiunile avînd un caracter special și mai ales cele vizînd transmiterea sau prelucrarea de informații sînt asigurate pentru sistemul organizatoric cu o dublă cheie a codurilor, în așa fel încît nu cred că pot apărea incidente. În plus, oamenii care lucrează în zonele principale, fierbinți, sînt fără nici o îndoială, de cea mai mare încredere.

— Sînt de acord, dar, deși nu ar mai trebui să ți-o repet, sînt nevoit să-ți reamintesc să operațiunea 2001 are o importanță cu totul deosebită. Să nu uităm că această nouă sursă de energie, descoperită de savanții noștri, îi interesează și pe alții, în cel mai înalt grad. În plus, și acesta este aspectul asupra căruia voi insista și de care vei avea misiunea să te ocupi personal, trebuie să preîntîmpinăm, pînă la limita o, riscul foarte grav al utilizării instalațiilor noastre de pe Selena în scopuri distructive, de către eventualii diversioniști sau forțe străine. Să ne gîndim că, dacă fascicolul magnetic este îndreptat asupra unei zone locuite, în toate obiectele de metal, de pe penițele de stilou și cuiele din mobilier pînă la cablurile de siguranță ale podurilor suspendate și structura de rezistență a clădirilor, va apare un curent indus, de o valoare incredibilă, topindu-le în cîteva secunde.

— După cîte știți, încă din proiect, am luat toate măsurile care s-au impus: sisteme de control și manevră cu cifruri speciale, controlul electronic și informatic al tuturor operațiunilor tehnologice cu grade de periculozitate.

— Bine tinere, te felicit că ești așa de sigur și apreciez excelenta pregătire profesională și minuțiozitatea cu care ai redactat instrucțiunile. Experiența și numărul anilor te vor învăța încă că numai îndoiala e cea mai bună certitudine și că nimic nu este mai de prevăzut ca neprevăzutul. A propos, n-ai observat nimic mai deosebit, în ultimele săptămîni, în comportarea șefului executiv al misiunii, Adrian Horga?

— Tovarășe comandant, raportez că nu, deși, fiind în relații destul de apropiate, petrecem mult timp unul în preajma celuilalt. Andrei este mai în formă, mai bine intenționat și mai cu putere de muncă decît oricînd și consider că orice umbră de îndoială aruncată asupra lui ar fi o greșeală din toate punctele de vedere.

— Nu e rolul nostru să aruncăm vreo umbră peste activitatea oricărei persoane respectabile, fie ea pe pămînt sau pe lună. Dar întrebările acestea metodice și circumspecția ne pot proteja de multe dureri de cap și regrete, întotdeauna tîrzii și fără efect.

— 'nțeles, să trăiți și vă așteptăm într-o croazieră, măcar pentru cîteva zile, pe la baza noastră de pe Selena.

* * *

Pe pămînt. Laboratorul de geologie și paleoastronautică. Între halate albe, albume masive și mostre și mulaje din cele mai diverse, tronează în felul lui profesorul de geodezie, un tip mărunțel cu părul alb, dar cu entuziasmul nealterat. Pe masa „de operație" așteaptă mostrele de rocă cu urmele acelea ciudate și cîteva pietre prețioase de diferite dimensiuni:

— Profesore, v-am adus analizele complete de laborator și interpretările complete prin simularea pe calculator.

— Bine, felicitări și nu uita să introduci tema aceasta la primul seminar cu studenții. Se pare că acum sîntem totuși prea grăbiți ca să mai avem timp să ne punem mintea cu calculatoarele astea ale voastre care văd că vă captivează mai mult decît o jucărie nouă pe nepotica mea Talia, de cinci ani. Pregătiți echipamentul expedițional obișnuit. Mergem în Paring.

Profesorul, cele două geoloage și un tînăr cu asistența tehnică, se cațără pe niște serpentine destul de puțin vizitate, la volanul unei mașini de teren păstrată special în garajul institutului, ARO 201, model 1984.

După cîteva pane tehnice de motor, mecanicul și ceilalți pasageri, vociferînd cu aprindere, totuși benignă împotriva ideii conservatorismului profesorului care se încăpățîna să utilizeze în continuare „rabla aceea preistorică", mașina este oprită în fața unei peșteri și cum panta era destul de abruptă, șoferul nu uită să planteze doi bolovani, în chip de frînă la roțile din spate. Cu profesorul în frunte, ținînd în mîini lanterne ultramoderne, pătrund în hăul acestui tunel natural al pămîntului. În șir indian, parcurg cu destule dificultăți tenebrele labirintului interior și în sfîrșit ajung într-un refugiu mai larg unde se întrevăd semne clare (lumină electrică, cîteva amenajări) peste o zonă explorată anterior. Profesorul merge țintă într-o laterală din bazalt ca o balustradă naturală și scoate din sacul de voiaj una din mostrele aduse de curînd de pe lună. O pune într-un fel anume pe firida săpată anterior în piatră și după cîteva potriviri ușoare cu mîna își cheamă colegii.

— Extraordinar! Nemaipomenit! Nu se poate...

— Dar se potrivesc de parcă ar fi cele două bucăți înjumătățite ale unui gaj. Împreună creează chiar imaginea unei labe de reptilă uriașă.

— Și granitul are aceeași structură cristalografică și aceeași vechime geologică. Este indiscutabil. Ori mostrele noastre de pe lună au fost smulse și transportate cîndva acolo, ori viceversa, ceea ce e de fapt pentru noi același lucru.

— Eu montez aparatele și trag imediat cîteva holograme cu care o să luăm piuitul la toată secția.

— Pînă una-alta, cît te desfășori tu cu aparatele tale, o să luăm împreună cu fetele, un mulaj în ghips după patentul pe care l-am lansat eu prin '85 la lucrarea de diplomă.... Ehei, ce vremuri! atunci să fi văzut voi ce însemna într-adevăr perspicacitate și aventură științifică.

— Știm, știm, cînd ați fost d-voastră la Expoziția internațională de la...

— Sprințarelor, vă permiteți să gînguriți pentru că sînteți niște răsfățate.

— Pe vremea d-voastră însă...

— Toate erau altfel...

— Numai mostrele noastre sînt la fel, sigur de multe milenii. Trebuie să luăm mai în serios enigma. Să reluăm oare vechile dispute cu farfuriile zburătoare și O.Z.N.-uri, care se potrivesc perfect acolo unde nu ai o explicație serioasă? Vom lua legătura cu Andrei, să continue deocamdată pe contul lui învestigațiile.

Centrul spațial Selena 2010.

Andrei Horga este prins în plină desfășurare a lucrărilor ce se precipitau pe imensul șantier cosmic pe care îl conducea.

Se urcă singur într-un selenomobil și pornește spre locul unde fuseseră reperate mostrele buclucașe, care făcuseră atîta vîlvă la centru. Strecurîndu-se prin asperitățile reliefului lunar, ajunge la un vîrf mai ciudat, unde lasă selenomobilul pentru a continua drumul pe jos. Identifică cu ușurință zona săpăturilor și examinează, cu cea mai mare atenție și concentrare, detaliile ce par a fi foarte interesante.

Pe pămînt. Laboratorul de geo-paleoastronautică. Profesorul, la o masă obișnuită de lucru, stă de vorbă cu asistentul său tehnic:

— Rocile de probă au într-adevăr o vechime și autenticitate certe. Urmele pot fi, fie jocul unei formări întîmplătoare, fie engrama unor ființe care, după cunoștințele noastre, nu au existat niciodată pe pămînt. Modul însă în care au fost decupate și calea și mijloacele prin care au ajuns la sute de mii de kilometri, nu-l putem înțelege și ne intrigă.

V. Postolachi: „Flori"

— Tăietura pare a avea urme de laser, dar analizele de laborator nu au ajuns la o concluzie fără dubii. Am, nu știu cum, impresia că cineva, în mod voit, a încurcat lucrurile și a șters orice posibilitate de refacere a evenimentelor.

— Trebuie să faci o deplasare urgentă pe Selena. Să lămurim și povestea cu așa-zisul „depozit" de pietre prețioase.

— Am înțeles, și chiar mîine voi lua neapărat naveta operațională a centrului.

Pe pămînt. Centrul de Coordonare a Zborurilor.

Sala tablourilor de comandă. Mai multă lume forfotește într-un ritm disciplinat și atent. La pupitrul central, un bărbat, cu trăsături hotărîte, schimbă tot timpul comenzi și informații. Pe ecranul telemonitorului urmărește transportul unor recipienți și cilindri uriași.

— Să-mi fie adusă imediat diagrama transporturilor.

— Diagramele primite arată că sîntem în grafic, dar o mică marjă de siguranță este totuși necesară.

— Semnalul va fi primit la început doar pe antena principală. Așa că, toată atenția se va concentra asupra acestui obiectiv. Gîndiți-vă ce fantastic, o construcție metalică doar cu ceva mai mare decît turnul Eiffel, iar cu toate sistemele anexe nedepășind gabaritul unei centrale electrice obișnuite, ne va furniza o putere instalată de o mie de ori mai mare ca a hidrocentralei de la Assuan care în secolul trecut a făcut atîta vîlvă fiind luată și de unitate de comparație.

— De fapt, ca să fim riguroși, sistemul nostru consumă la rîndul lui o energie, bine-nțeles, nesemnificativă în raport cu efectul final. Un generator trimite prin mica antenă parabolică spre lună un flux magnetic liniar. Acesta intersectîndu-se cu o viteză uriașă de bobinele receptorului de pe Selena, induce un curent cu o valoare de o mie de ori mai mare. Acesta este introdus în electromagnetul liniar al sistemului energetic proiectat de Andrei și fluxul este îndreptat spre receptoarele noastre de pe pămînt unde apare amplificat din nou de o mie de ori, deci în total o rentabilitate energetică de unu la milion.

— Cred că nici cei mai temerari autori de sciență-fiction de acum cîteva decenii nu ar fi avut curajul să lanseze o ipoteză atît de incredibilă sau, în orice caz, ar fi plasat-o peste multe alte secole.

Mariana, care apăruse între timp pe neobservate : — Ei, calculele astea care acuma văd că strălufgerează destule minți mi-au cam mîncat tinerețea. Nici tu plimbări relaxate, nici tu concedii sau măcar seri cît de prozaice petrecute cu treburi gospodărești, of... of, nici tu vizite la prieteni sau distracții estivale : mereu calcule, megavați și proiecte interminabile.

— Ei lasă că ați ajuns celebri !

— Celebri, celebri... dar eu aici, și el pe lună ! Cînd te gîndești că tot vîrtejul acesta a pornit dintr-o mică poezioară pe care mi-am permis s-o fac, ehei, :

— „Pămîntul pare acum
atins de-o energie
indusă de Selena,
curent de apă vie" —

— Nu e rău, dar nu te știam așa de romantică.

— Mai grav e că am început să uit și eu.

— Apropo, ce mai face Andrei ? Văd că nu și-a mai luat în ultimul timp nici o permisie la stațiunea de bază. Nu știu cum, dar și la centrul său (cu emfază) „cosmoenergetic", în ultima vreme îl găsesc tot mai greu.

— Ei, lasă-te de aluziile astea pipărate ; încerci tu să mă pui la bănuială, dar nu ține. Ești invidios pur și simplu pe succesul lui Andrei.

— Și... un succes nu vine niciodată singur...

— Pa, pa, am plecat, altfel, ca să te opresc ar trebui să trec la acte de violență și zău, nu e cazul...

Laboratorul de geopaleoastronautică.

Profesorul stă de vorbă cu tînărul locotenent de la Securitatea zborurilor.

— Ceva misterios și intrigant este strecurat în toată povestea asta cu relicvele cosmice, chiar dacă deocamdată nu putem pune punctul pe i. Totul se potrivește prea bine pentru a nu bănui că piesele au fost aranjate în prealabil de o mînă nevăzută.

— Bănuiți ceva, sau pe cineva ?

— Cînd eram mai tînăr, cam de vîrsta dumitale, eram și eu destul de grăbit cu bănuielile, cu ipotezele — mai mult sau mai puțin hazardate. Acum sînt mult mai circumspect pentru că greșelile cele mai mari sînt acelea în care te împiedici singur.

— Ceea ce ne diferențiază — bine-nțeles în afara prestigiului dumneavoastră profesional indiscutabil — este nu numai vîrsta ci și unghiul de vedere din care atacăm evenimentele. Dumneavoastră căutați și construiți la nevoie din orice cărămizile certitudinii, eu, dimpotrivă, sînt obligat să pun totul pe balanță pentru o clipă. Nu e vorba de o lipsă de încredere ci de încrederea în gradul doi, după ce ai ridicat la pătrat și ai extras din nou radical din toate necunoscutele problemei.

— Oricum, cred că ar fi nimerit să faci o vizită la fața locului. Poți pleca împreună cu colaboratorul meu, un băiat foarte priceput și îndrăzneț care pleacă mîine cu selenonaveta centrului.

Oricum aveam planificată o astfel de călătorie.

Centrul spațial energetic.

Binecunoscutul hol principal. Lume multă, agitație.

— Ziua cea mare se apropie. Cu ultimul transport de materiale și noile forțe entuziaste venite astăzi de acasă, vor finaliza în viitoarea săptămînă punerea în funcție, experimentarea emițătorului principal.

— Îmi place verva de aici. Am iubit întotdeauna aerul tare, dar aici starea de spirit e la așa înaltă tensiune, încît parcă simt că îmi îngheață venele.

— Să mergem să vă prezentăm mica noastră colonie. Cîte odată mi se întîmplă să fiu într-o stare de spirit atît de degajată, de parcă m-aș plimba, ca altă dată pe aleile bătătorite ale Cișmigiului. Hîm ! Ciudat !

Sirene de alarmă, lumini intermitente, agitație : alarmă generală. Defecțiune gravă la sistem. Ca din pămînt, sau ca să fim mai în ton cu evenimentele, ca din lună, apar echipe de intervenție, gata echipate în costume roșii, metalizate. Vehicolele se îndreaptă, în viteză dar totuși într-o ordine perfectă spre rampa de ieșire. În cîteva clipe, Andrei Horga preia cu hotărîre comanda și se îmbarcă la bordul unui vehicul de intervenție. În cea mai mare viteză ajung lîngă scheletul de metal, asemănător într-adevăr cu pivotul principal al turnului Eiffel. Aici pot aprecia gravitatea evenimentului: dintr-un motiv încă neînțeles, oglinda parabolică suferise o înclinare periculoasă, încă nestabilizată, total, necesitînd o intervenție mecanică decisă și rapidă. Andrei, echipat cu o trusă de depanare portabilă, urcă primul parapeții scheletului metalic. Ajuns la locul defecțiunii, cu o cheie fixă și un tester electronic, reușește să depaneze defecțiunea. Momente de fericire se pot citi prin parbrizul albăstrui al căștii de protecție, pe figura lui Andrei Horga : după un cuplaj efectuat automat, cupola antenei parabolice se pune în mișcare, reechilibrîndu-se rapid. Jos, aerul de usurare și de victorie se instaurează. Clipele acestea de satisfacție sînt însă puține, pentru Andrei Horga : abia acum sesizase că punerea în mișcare a cupolei îi bara încet dar inevitabil drumul de coborîre, strîngîndu-l ca într-un clește între pereții mobili care se închideau. Înălțimea fiind destul de mare, cei de jos nu bănuie nimic și nici nu pot interveni. Fanta se strînge fatidic și implacabil cînd o mînă salvatoare îl ajută să se ridice, în ultimul moment, peste hăul care îl despărțea de scara normală de evacuare. Ușor emoționat, Andrei își recunoaște salvatorul : tînărul locotenent de la Securitatea serviciilor de zbor.

— Mulțumesc și n-a fost rău de loc.

— Nu, de loc. Sînt bucuros că prin gimnastica asta spațială, mi-am mai pus și eu, ca altădată, sîngele în mișcare.

— Ei, dar atunci ești invitatul nostru permanent. Îmi plac întîlnirile la cea mai mare altitudine.

— Totul e să nu confuzi altitudinea reală cu riscul imaginar. Succesul definitiv cu izbînzile prea ușoare.

— Te rog să mă crezi că lecția asta o aud mereu din clasa întîia primară.

— Și nici măcar n-ai observat că între timp ești de mult profesor și nu elev.

— Te invit la o tratație binemeritată. Nici o dată n-am dorit să gust ceva tare mai mult ca acum !

— Să mergem.

La biroul oficial al comandamentului de la Centrul energetic.

Cei doi, Andrei Horga și locotenentul stau de vorbă cu cordialitate :

— Chiar dacă nu în modul ăsta fortuit și cinematografic, mi-am propus încă mai de mult să avem o discuție colegială dar bărbătească.

— Te ascult.

— Cred că ar fi absurd să-ți reamintesc cît de importantă este operațiunea Selena 2001, atît pentru noi, cît și pentru civilizația actuală. Succesul nostru este așteptat cu emoție de toată lumea. Poate de la debarcarea lui Columb pe țărmul virgin al A-

mericii, nici o dată omenirii nu i s-au deschis brusc atîtea perspective.

— Cuvintele mari sînt nimerite pentru spectatori, nu pentru protagoniști in vivo. Spune de-a dreptul, ai vreo îndoială în privința mea?

— Nu, desigur, nimeni nu-ți poate pune nici măcar într-o fracțiune de secundă la îndoială buna ta credință și devotamentul tău nemăsurat. Ești inițiatorul și agentul viu al întregii acțiuni. Dar e de datoria mea să încerc să-ți aduc în atenție cîteva evenimente sau aspecte pe care tu, în iureșul trepidant al construcției le poți pierde destul de ușor din vedere.

— Nu trebuie să continui, am ghicit imediat unde vrei să ajungi. Nu știu ce v-a apucat pe toți, de unde pînă unde toate cutremurele pămîntului și sistemului planetar trebuie atribuite unui singur epicentru, pericolul public numărul unu: Dana!

— Nu mă amestec, nici nu am căderea de a o face în relațiile tale extraprofesionale. Dar totuși un șir de coincidențe, prea lung pentru a rămîne verosimil, ne face să credem că sub comportamentul atît de plăcut al tinerei reportere s-ar putea ascunde și intenții nu dintre cele mai nobile.

— Am să fiu acum cît se poate de atent și curios să descopăr personajul negativ fără de care, se știe, orice happy-end n-ar avea nici un haz. În ceea ce privește măsurile speciale pentru asigurarea securității instalațiilor, eu am fost primul care le-am văzut importanța și le-am dat toată atenția cuvenită încă din faza proiectului.

— Cîteva amănunte cred că mai pot fi rediscutate și asta o s-o facem cînd vei avea un moment de respiro, chiar mîine.

— O.K. și odihnă bună.

— Salut!

— Salut!

Pe pămînt. Centrul de coordonare a zborurilor.

Atmosfera e sărbătorească. În centrul atenției bine-nțeles, Mariana Horga.

— Văd, Mariana, că te-ai gătit de parcă te-ai logodi a doua oară.

— Ce a doua oară? Mai ceva ca la prima întîlnire!

— Ce familie la înălțime, vreo trei sute de mii de kilometri de la linia orizontului, mai ales soțul!

— Gluma-i glumă, dar se apropie momentul în care trebuie să ne așezăm în fața tablourilor de operare. La convertizorul energetic a început deja numărătoarea inversă.

— Eu mă retrag în sala de control electronic pentru ultimele verificări.

— Vă dați seama ce sistem minunat de a produce și furniza energie sîntem pe cale să inaugurăm?

— Da, o singură antenă cu o putere instalată de o mie de ori cît o centrală standard.

— Nu la aspectul acesta numeric mă refeream, ci la însăși ideea atît de minunată a unei coloane fără sfîrșit a minții omenești. Și ce e o generație pe lîngă o clipă geologică.

— Ce bine că soluțiile tehnologice nu par să se epuizeze ca ingeniozitate și eficiență. Tehnica e artera de aur a omenirii!

— Prin care curge un sînge la fel de roșu ca pe vremea romanilor.

— Să lăsăm să vorbească faptele și megavații oră.

Centrul energetic spațial Selena 2001.

La pupitrul principal de comandă, într-o sofisticată cabină, dublu blindată, stă Andrei Horga. La monitorul calculatorului de control al stației Terra-1 o găsim pe simpatica noastră pistruiată, Mariana, îmbujorată de emoție. Operațiile de rutină, destul de lungi și anevoioase, se desfășoară aparent normal și se apropie momentul declanșării primelor semnale.

Un incident, cu totul neașteptat și imprevizibil, rupe brusc algoritmul bine stabilit al preparativelor, creînd o situație de excepțională tensiune și stress: în camera de comandă pătrunde după ce trecuse de triplul filtru electronic, cu ajutorul cifrurilor pe care le sustrăsese în timpul escapadelor nocturne cu eroul nostru principal, înarmată cu un pistol laser electronic, mult discutata și fatidica individă de la Clubul Interselena. Sub ochii îngroziți ai soției, care urmărea totul pe ecranul telemonitorului, Dana îi ordonă lui Andrei Horga să-și părăsească postul și, prin cîteva mișcări, se vede suficient de exersate anterior, comandă computerului principal focalizarea oglinzilor parabolice în direcția unei mari metropole a lumii. Situația este desigur dramatică, întrucît milioane de oameni erau puși în pericol, lipsiți de orice apărare sau posibilitate de intervenție.

Un zgomot brusc și un schimb rapid de focuri interveni în acest moment culminant între terorista blondă și ofițerul de securitate al institutului, care ținuse din prudență sub observație punctul de comandă și acum intervenise în ultimul moment. Din nefericire, jocul de focuri l-a pus la pămînt, alături de tînăra blondă, în timp ce Andrei Horga, deși perfect lucid, era, datorită rănilor, practic imobilizat și privea disperat la compasul electronic care indica apropierea încetă, dar sigură, a focarului fluxului magnetic de poziția anterior comandată de Dana. În aceste momente de dramatism, se înfiripează un dialog între cei doi foști atît de fericiți logodnici. Cu tot calmul posibil, într-o astfel de situație, Andrei Horga îi ordonă soției, aflată la panoul de comandă de pe pămînt, să aplice singura soluție de evitare a virtualului holocaust: să comande creșterea peste limitele admise a curentului de excitație care ar fi condus la distrugerea fizică a centrului de comandă de pe Selena.

După cîteva ezitări Mariana Horga, analist-programator principal la Centrul de comandă a zborurilor interplanetare, trage lent maneta generatorului principal, pe care o resimțea dureros, ca și cum i-ar fi fost implantată în carne vie, ultimele imagini tot mai șterse pe ecranul televizorului dispărînd o dată cu cabina incendiată.

Ionel DOROFTE

Apropouri

Unui prieten = Cum de-ai rămas fără **nici un** prieten?

Unui pictor = Rămîn privitorii tablou!

Unui proces verbal = Te judeci, sau te mulțumești cu amenda?

Unuia care așteaptă pensia părinților = Nu fi copil!

Unei remorci = Înțeleg să te trag dar nu să te împing!

Unui robinet = Unde-i caneaua?

Unui rac = Semnalizează domnule, cînd vrei să mergi înainte!

Unui scriitor = Dacă scrisul dumneavoastră nu place, încercați la mașina de scris!

Unei sirene = Ai voie să țipi cît o jumătate de femeie. Atît!

Spălătoriei locale = „Cele rele să se spele" dar fără amînări!

Unui scaun = Cînd vei reuși în sfîrșit, să te ții pe picioarele tale?

Unei scrumiere = Desfacerea contractului de muncă.

Unei sobe = Primește-mă măcar tu acasă, cu toată căldura!...

Unui tîrnăcop = Cum? Și pe tine te sapă?!

Unei tobe = Praf de calitate!

Unui tei = Nu ești din Copou, nici o inspirație!

Altui tei = Totuși, cum stai cu producția de cuie?

Unei tîrîtoare = Să nu fii tîrîtură!

Unor tramvaie = Vă implor: fiți și voi mai... bune!

Unei verișoare = Vine toamna, vară dragă!

Unui vitezoman = Covoare zburătoare găsiți în.. pom!

Unui „VIN NATURAL" = Mincinosule!

Unui volan = Cine era duduița cu... volănașe?!

Unei vulpi = Lasă-te de găinării!

Unui zidar = Cum de-o fi reușit Meșterul să-și zidească femeia de vie? Am încercat și eu, dar a mea urlă de se strînge toată mahalaua!

Costache PLĂCINTĂ

UN EXTRATERESTRU ÎN PIJAMA

[fragmente]

...Așadar, în acea zi de 16 iulie, domnul Zumsee Mumm, consilier în probleme de reclame comerciale, angajat al firmei Housebill, odată întors de la bufet — se cufundă din nou în epopeea sa despre marmelada de gutui. Simțise, dintr-o dată, că-l cuprinde un soi de iluminare, după a treia ceașcă de cafea. Obiectul extazului său, era, firește, marmelada de gutui căreia mintea sa înfierbîntată îi descoperise dintr-o dată toate rațiunile suficiente și necesare care-i justificau existența. Domnul Mumm înțelese, de pildă, că Alexandru cel Mare ar fi cucerit lumea întreagă dacă, din păcate, nu i s-ar fi terminat proviziile de marmeladă de gutui, cu care-și hrănea bravii soldați. Chiar și Nostradamus prevăzuse marmelada de gutui ca aliment de bază al omului viitorului. De asemenea, supraoamenii închipuiți de Nietzsche nu erau decît niște prunci îndopați cu marmeladă de gutui, și din care ieșeau mai apoi semizeii.

Din păcate, domnul Mumm nu mai apucă să transcrie pe hîrtie toate aceste cutremurătoare revelații asupra rațiunii necesare și suficiente a marmeladei de gutui. Dintr-o dată, dinspre tavan se auzi un pocnet; unul din becurile lustrei se lumină puternic, apoi se stinse, răspîndind un miros ciudat, de cauciuc ars și pește prăjit.

Apoi, un soi de norișor din pudră roz apăru în cameră, plutind de colo-colo. După cîteva minute, norul începu să capete o formă omenească, și un soi de fantomă visinie se așeză pe scaunul din fața biroului consilierului în probleme de reclame comerciale. Treptat, din ceața visinie prinse a se înfiripa în fața ochilor uluiți ai cetățeanului Mumm, un trup omenesc.

DOI

Cetățeanul Mumm avea un psihic destul de puternic, capabil de a rezista la orice șoc. Mai ales de cînd lucra la firma „Housebill" și scria cam douăzeci de reclame pe zi, în care afirma fie că Richard al III-lea dăduse un regat pentru guma de mestecat „Poney" — sau că regele Henric al VIII-lea își decapitase șase neveste folosind cuțitele inoxidabile de bucătărie „Argenta" — ei bine, cam de atunci nu mai existau pentru acest consilier în probleme de reclame, fenomene supranaturale, întîmplări fantastice și lucruri imposibile.

Și totuși... fenomenul la care abia asistase, cu norul roz transformat în om, îl umpluse de uimire. Ba chiar, s-ar putea spune, de admirație. În fața sa avea, iată, un individ înalt, bine făcut, puțin bronzat și îmbrăcat într-o pijama de atlas visiniu.

Prima impresie a domnului Mumm (care se gîndea mereu numai la reclame), fu că toată întîmplarea nu era decît un truc comercial folosit de firma concurentă „Rochelin" cea pe care o ponegrise în poveștile lui cu Henric al VIII-lea.

Iată, așadar, își spunea Mumm — ei găsiseră deja o metodă foarte ingenioasă de a face reclamă la lenjeria de bărbați. Manechine superbe, bronzate, apar tam-nisam în locuințele cetățenilor pașnici, sau chiar în birourile lor, la servici. Asta da, metodă de a impune produsele pe piață! Desigur, domnul Housebill nu va rezista și va da faliment.

Mumm se simți brusc, cuprins de un soi de amețeală. Iată, așadar, unde vor duce ultimele minuni ale tehnicii, folosite abil în domeniul reclamei. Iar el, el se și vedea fără eluljbă, șomer, sau, în cel mai bun caz, lustruind pantofi sau reparînd calorifere. Toate aceste gînduri îi trecură într-o clipită prin cap domnului Mumm, și, de disperare, chiar avu un imbold de a rupe pe dată tot ce scrisese despre marmelada de gutui. Din fericire, nu făcu un asemenea gest necugetat. Cu o mînă tremurîndă, își scoase o batistă din buzunar și începu să șteargă sudoarea ce-i năpădise tîmplele.

Frumosul bărbat apărut din senin îl privi cu prietenie, ba chiar îi și zîmbi, arătîndu-și dantura superbă, și începu să vorbească. Dar, în mod ciudat, deși dădea într-una din buze, nici un cuvînt nu se auzea ieșind din gura lui.

— Sonorul, sonorul! se pomeni consilierul strigînd, și chiar își bagă două degete în gură și fluieră, cum făcea pe cînd era mic, la cinema, dacă datorită unui deranjament tehnic nu se auzeau vocile actorilor de pe ecran.

Frumosul bărbat zîmbi din nou, cu gura pînă la urechi. „Desigur, își spuse Mumm uitîndu-se încruntat la el — acum are să se apuce să debiteze cine știe ce reclame nătîngi, precum:

„Pijamalele Rochelin — elegante, confortabile, ar fi cumpărate chiar și de zeii din Olimp...".

Musafirul nepoftit duse mîna la buzunarul pijamalei și începu să caute ceva, nervos. Mumm se foi pe scaun. Va să zică, așa! Concurența îi dădea cu tifla! îi trimisese pe cap anume un manechin supersofisticat, ca să dea dovadă de superioritatea reclamei lor.

— Da, recunosc — grăi el resemnat — sfîrșitul meu și al firmei „Housebill" este aproape!

Musafirul scoase din buzunar un flacon cu pilule lunguiețe, verzi, din care își turnă trei în podul palmei, spre a le zvîrli apoi în gură, înghițindu-le. După aceea, așteptă cîteva clipe apoi își drese vocea, mormăind: „unu-doi-trei" și sfîrși prin a face cîteva vocalize, ca pentru a verifica dacă își stăpînește perfect coardele vocale.

Rosti apoi următoarele vorbe, cu o voce caldă, plăcută:

— Nu, domnule Mumm, ceea ce credeți dumneavoastră nu este adevărat. Nu vă fie teamă; nici o firmă concurentă nu dispune de asemenea manechine sofisticate. Pentru ca aceasta să fie posibil, ar fi trebuit ca cineva să fi descoperit, aici, pe Pămînt, secretul materiei subcuantice. Înțelegeți ce spun, nu?

Domnul Zumsee Mumm fusese unul dintre cei mai străluciți studenți, pe cînd studiase fizica și chimia la universitate, așa că înțelegea mai mult decît perfect.

— Deci spuneți că... hm! În sfîrșit, dumneavoastră... hm! — începu consilierul în probleme de reclame — dar tăcu imediat, încurcat. Gîndurile i se învălmășeau în cap.

— Da, vreau să spun că nivelul civilizației de pe Pămînt nu permite utilizarea unor asemenea manechine. Oricum, ideea dumneavoastră... adică, a ta — cred că-i mai bine să ne tutuim ca vechi amici ce sîntem — cred că ideea ta este genială. Ha! ha! Să folosești materia subcuantică în domeniul reclamei!

Și individul în pijama rîse îndelung, înveselit nespus de ideea unei reclame subcuantice.

— Totuși — îndrăzni Mumm — dumneavoastră ați apărut aici într-o manieră în care...

— Spunemi „tu", dragă! Ce, chiar nu mă mai recunoști? Individul în pijama se lăsă o clipă contemplat de Mumm; dar cum acesta tăcea îndărătnic, părînd a nu-l recunoaște, continuă:

— Eu, fiind în vacanță, și făcînd jogging prin apropiere m-am gîndit: ia hai să dau o raită pe la dragul meu Mumm!

Cetățeanul Mumm privea în continuare, descumpănit, spre ciudatul său vizitator în pijama.

„O fi nebun? se întreba el. Totuși, are o figură de om sănătos. Și parcă aș putea spune că într-adevăr, fața lui îmi este foarte cunoscută...".

— Foarte cunoscută?! izbucni mînios celălalt, trîntind un pumn pe birou și vărsînd ceașca de cafea peste manuscrisele ce ridicau în slăvi virtuțile marmeladei de gutui. Cunoscută? repetă el, cu vădit dispreț. Dar cum

vine asta? Nu ți-ai dat seama pe cine ai ca musafir? Nu te bucuri?

Mumm își încreți fruntea și îl cercetă atent. Zadarnic. Probabil prea fusese luat prin surprindere și era și obosit. Dădu neputincios din umeri și rugă, cît se poate de politicos să fie lămurit.

TREI

— Numele de Leopold Sebastien îți spune ceva? întrebă musafirul în pijama, privindu-l pe Mumm printre gene și zîmbind enigmatic.

În clipa cînd auzi pronunțîndu-se aceste cuvinte, în mintea consilierului se făcu dintr-o dată lumină. Da, era chiar cumnatul său! Își trecu palma peste fruntea înfierbîntată, lăsîndu-se sleit pe speteaza scaunului.

Cercetă atent fața celuilalt; cine altul putea fi, decît cumnatul său? Se și mira cum de nu-l recunoscuse de la bun început. Probabil din pricină că era prea bronzat, sau poate pentru că acum avea un aer straniu, și o privire ciudată, care parcă te hipnotiza. Totuși, el era, nu putea fi vorba de nici o confuzie. El era, Sebastien, cu părul lui negru, cîrlionțat cu ochii săi mari, albaștri... un adevărat superman, înalt și plin de vigoare. Și cum altfel? Părea un zeu coborît din Olimp!

Cînd, în cele din urmă își reveni din uluială, Mumm își descleștă cu greu buzele, strigînd entuziasmat:

— A! tu erai! Acum m-am mai liniștit. Dar, nu-ți fie cu supărare. Cum era să te recunosc? Doar nu te-am văzut de zece ani, deși adevărul e că arăți neschimbat; doar că ai așa, un aer straniu, și... Știi, cred, că de zece ani ai fost dat dispărut!?

— Zece ani? Poate. Mare scofală. Oricum, să știi că pentru mine e ca și cum ar fi trecut doar șase, șapte luni. Eh! Acum, ți-am mai spus parcă, sînt în concediu. Am lucrat... acolo pe brînci, jumătate de an, apoi am luat concediu și am venit să te văd.

— Unde „acolo?" fu curios Mumm. Unde lucrezi de jumătate de an?

Sebastien flutură din mînă, arătînd vag, undeva în sus, spre tavan, și mormăi:

— Ei, lasă asta acum. Îți explic eu la momentul potrivit. Acolo... e un soi de arhivă.

— Arhivă? Și ce fel de documente se păstrează în ea?

— Toate cărțile, manuscrisele... toate operele din marile biblioteci distruse de pe Pămînt.

Mumm îl privi bănuitor și îl întrebă cu blîndețe:

— Și în ce oraș spuneai că te-ai mutat cu slujba?

— Ananndya. Ești mulțumit de informație?

— Aha... n-am mai auzit de așa un nume. Pe unde vine? E pe la noi, sau în străinătate?

— În străinătate, rîse cumnatul. Și dacă tot mă bați la cap, iată, îți spun ca să te liniștești: este vorba despre o planetă din alt sistem solar. Din altă galaxie.

Lui Mumm îi pierise piuitul; clipea speriat din ochi, cu gura căscată. Iar cumnatul continuă să-l lămurească:

— Dar nu-i chiar așa departe. E o galaxie vecină. Numai 1420 ani-lumină...

— Stai un pic — strigă consilierul. Mă zăpăcești. Ce-s glumele astea? În primul rînd, iată, ești îmbrăcat în pijama. În al doilea rînd mai înainte spuneai că faci jogging pe aici prin apropiere... Și acum, poftim! Mi-o trîntești că ai venit din altă galaxie! toate astea nu se potrivesc unele cu altele!

— Voi, pămîntenii, sînteți grozav de bătuți în cap! se strîmbă disprețuitor Sebastien. Altceva nu știți, decît să vă fandosiți în haine la modă, și să spuneți asta se potrivește, asta nu se potrivește! La teatru, nu se cade să mergi în halat de baie; și nu-i frumos să mergi în frac pe bicicletă, sau să te plimbi cu iubita prin parc în costum de scafandru!

— La urma urmei — căută să schimbe subiectul discuției Mumm, văzînd că și-a supărat musafirul — să ne reîntîlnim după atîta amar de vreo... zece ani! Nu-i o glumă. Și nici măcar nu ne-am îmbrățișat.

— Ei, să lăsăm smiorcăielile! Ce importanță are. Timpul este relativ. Pentru tine au trecut zece ani, pentru mine doar șase luni...

— Într-adevăr, după cum ți-am mai spus, arăți neschimbat. Și pijamaua e ca nouă. Îți aduci aminte? Ți-am făcut-o cadou, de ziua ta, în anul cînd am fost angajat la firma Housebill.

— Mda! Văd că, încet-încet, îți revine memoria. Era și timpul, după zece ani! Și Sebastien își aranjă cîteva cute ale pijamalei, le mîngîie afectuos, și spuse:

— Da, arată bine pijamaua. E impregnată cu o substanță specială, ca să reziste la călătoriile cosmice. Știi, eu mă plimb în pijama prin univers. Iaca așa! Fac jogging, alergînd din galaxia mea pînă la a voastră. Sau nu mă crezi?

— Totul e posibil — murmură Mumm. Și, în gînd adăugă că n-ar fi imposibil ca dragul său cumnat să fi scăpat de la vreun balamuc, unde stătuse ascuns timp de zece ani!

Dar se pare că Sebastien înțelegea gîndurile, deoarece izbucni într-un hohot de rîs, și adăugă:

— Văd că trebuie neapărat să trec la probe practice. Numai cu vorbele, nu pot să te conving!

Și Leopold Sebastien se ridică în picioare, străbătu camera și intră în perete, dispărînd.

PATRU

Rămas singur, Mumm se uită la peretele galben în care pur și simplu se scufundase Sebastien. Cercetă apoi prin cameră, spre a se convinge că nu-i ascuns prin vreun ungher; și, după ce-și trase două palme ca să se dezmeticească, luă paharul cu apă de pe birou și și-l turnă în cap. Apoi, se ridică în picioare și cu genunchii tremurînd, se duse lîngă peretele care-i înghițise cumnatul și-l pipăi atent, cu mîna. Ciocăni ușurel, cu degetul îndoit, și-și lipi urechea de zidul rece, ascultînd cu atenție.

Dintr-o dată, din perete ieși, ca dintr-o spumă, doar capul lui Sebastien, care, făcîndu-i cu ochiul, spuse:

— Precum vezi, o ființă formată din particule subcuantice nu interacționează decît foarte puțin cu substanța obișnuită, formată din particule elementare, la nivel cuantic. O asemenea ființă poate trece cu ușurință prin pereți...

Și chipul cumnatului se topi iarăși în zid. Vocea acestuia se auzi în secunda următoare dinspre biroul pe care zăceau de-a valma dosarele lui Mumm. Sebastien, devenit mic cît un degețel, se bălăcea în fundul carafei sale cu apă, și cînta:

— Și nici să te faci mic-mititel, sau să te cobori sub apă sau sub pămînt nu-i mare scofală; poți chiar și să mergi pe ape!

Dispărînd și din carafă, Leopold reapăru plutind lîngă tavan. Arătîndu-i consilierului becul care se spărsese mai înainte, îi mai spuse:

— Și dacă te interesează, eu am intrat la tine în birou prin acest bec; pot să intru și să ies prin becuri, transformîndu-mă într-o rază de lumină. De asemeni, levitația sau teletransportul nu sînt decît o joacă pentru mine...

Dar Mumm nu-l mai asculta. Trîntit pe scaun plîngea cu fața ascunsă în palme, udînd foile pe care mai înainte scrisese minunata epopee despre marmaleda de gutui.

Sebastien, înțelegînd ce se petrece în sufletul lui, încetă cu lăudatul, cu enumeratul puterilor și posibilităților unei ființe subcuantice. În clipa următoare era așezat cuminte pe un scaun, în fața cumnatului său, și-i oferea o batistă în carouri, cu care să-și șteargă nasul.

— Ai o criză de nervi! remarcă el blînd. Te înțeleg, știu, afurisita asta de condiție umană... Ți-ar plăcea și ție să zbori sau să treci prin pereți...

Și, mîngîindu-l pe cap, ca pe un copil, îi uscă lacrimile cu batista și adăugă:

— Lasă, nu mai plînge. Am să-ți dau și ție o bomboană B.S.C...

CINCI

Şi Sebastien scoase din buzunarul pijamalei sale un soi de bomboană pătrată, cam cît un cub de zahăr, frumos ambalată într-un staniol auriu pe care erau gravate trei litere ciudate, asemănătoare unor hieroglife.

Mumm o învîrti curios pe o parte şi pe alta, şi întrebă nerăbdător :

— Ce i asta ? Mîncare ?

— A, e o delicatesă din Ananndya. Vrei să-ţi traduc ce scrie pe ea ?

— Este o tabletă B.S.C. Aceste iniţiale înseamnă „Bio-convertor-subcuantic". Şi acum înghite-o !

Mumm scoase ambalajul şi răsuci pe o parte şi alta bomboana fondantă galbenă, ce mirosea plăcut a zahăr vanilat şi a trandafiri. Gustă o fărîmă ; era delicioasă !

— Toată, toată ! îl îndemnă cumnatul.

Şi Mumm o înghiţi ascultător.

— E vorba de o doză mică, nu-ţi face griji ! îl asigură cumnatul, şi apoi aruncă o privire spre ceasul de pe perete şi anunţă :

— Peste cinci minute, te rog să fii gata. Plecăm în deşertul Sahara. Am hotărît să tragem o raită pînă în pustiu ; numai acolo putem vorbi liniştiţi, fără să ne audă nimeni. Am un secret să-ţi dezvălui...

Mumm protestă ; domnul Housebill era furios, aştepta lucrarea despre marmelada de gutui : şi apoi, el nu avea cum să ajungă în pustiu şi să se întoarcă fără să observe şeful — decît doar dacă îl aştepta o farfurie-zburătoare-taxi afară.

— Datorită pilulei B.S.C. pe care tocmai ai înghiţit-o, ai să fii capabil să faci călătorii pînă la capătul lumii, într-o secundă. Uite, au trecut cinci minute ! Nu te mai holba aşa la mine, inteligenţă de gradul trei ! Fă ce-ţi spun ! Întinde mîinile înainte ; priveşte cu ochii întredeschişi ! Ai să vezi ca un fel de flăcări ce-ţi ies din vîrful degetelor... Bun ! Acum imaginează-ţi că la capătul acestor raze este Sahara. Spune-ţi : „La capătul razelor, se află deşertul Sahara ; iar în deşert, mă aflu eu, lîngă cumnatul meu !"

Mumm îl ascultă docil. Şi, dintr-o dată, se transformă într-un norişor şi dispăru din încăpere.

Uitîndu-se la scaunul rămas gol, Sebastien fluieră admirativ şi spuse :

— Aşa, dragul meu Mumm ! Ai făcut primul pas din formidabila carieră de cetăţean subcuantic care te aşteaptă de acum înainte. Aşa pas mai zic şi eu ! De aici pînă-n Sahara ! Ei, şi acum e rîndul meu !

Şi, transformîndu-se într-o rază de lumină, Leopold ţîşni spre tavan şi se năpusti într-un bec. Becul se lumină puternic, aruncînd raze purpurii, apoi se arse cu un zgomot sec. În cameră se răspîndi iarăşi un miros de peşte şi de cauciuc ars.

Alina NOUR

STEPHEN KING

CAMIOANELE

Numele individului era Snodgrass şi mi-am dat seama că se pregătea să facă o prostie. Ochii i se măriseră, arătîndu-şi mult albul, ca un cîine care e gata de atac. Cei doi puşti care intraseră în parcare cu un viraj derapat în vechiul lor Fury încercau să vorbească cu el, dar el stătea nemişcat, cu privirea fixă, ca şi cum ar fi auzit alte voci. Avea un început de burtă, ţinută bine de un costum bun care începea să-şi arate luciul la fundul pantalonilor. Era comis-voiajor, valiza cu mostre strînsă cu grijă în braţe ca un cătel adormit.

„Mai încearcă radioul", spuse şoferul aşezat la bar.

Barmanul ridică din umeri şi deschise aparatul. Căută pe toată scala dar nu prinse nimic altceva în afară de paraziţi.

„Ai căutat prea repede", protestă şoferul. „Poate că ţi-a scăpat ceva."

„Pe dracu," spuse barmanul. Era un negru în vîrstă, cu un zîmbet plin de aur. Nu se uita la şofer ; privea la parcajul din faţa barului prin vitrina de sticlă. Erau acolo şapte sau opt camioane grele cu motoarele în funcţiune, în ralanti. Sunau ca nişte pisici uriaşe torcînd, vreo două Mack-uri, un Hemingway, şi patru-cinci Reo. Semiremorci, transportoare de mare distanţă, o mulţime de plăci de înmatriculare, antene telescopice de radio lucind pe acoperiş.

Fury-ul puştilor zăcea răsturnat cu roţile în sus, acolo unde se terminau urmele lungi, întortocheate, ale derapajului pe vechiul pavaj de piatră al parcării. Acum era o grămadă informă de fier vechi. La intrarea în porţiunea rezervată camioanelor, mai era un Cadillac distrus. Prin parbrizul spart, posesorul său privea cu ochi larg deschişi ca un peşte mort, aruncat pe mal. Ochelarii cu ramă de os îi atîrnau pe una din urechi. În dreptul maşinii, în centrul parcării, zăcea trupul unei fete într-o rochie roz. Sărise din Cadillac cînd îşi dăduse seama că maşina se va sfărîma. Încercase să fugă, dar n-a avut nici o şansă. Era lucrul cel mai insuportabil de privit, deşi era cu faţa în jos. Muştele zburau în roiuri în jurul ei.

De cealaltă parte a şoselei un Ford vechi se izbise de barele de protecţie de pe margine şi rămăsese înţepenit acolo. Asta fusese acum o oră. De atunci nu mai trecuse nimeni. Bariera n-o puteam vedea pe fereastră, iar telefonul nu funcţiona.

„Ai căutat prea repede", protestă din nou şoferul. „Mai bine ai fi..."

Atunci a sărit Snodgrass în picioare. Masa se răsturnă, împrăştiind în jur cioburile cestilor şi zahărul. Privirile lui erau disperate, maxilarul îi atîrna, cuvintele se înşirau fără pauză, greu de distins : „Trebuie să scăpăm de aici, trebuie să scăpăm, să scăpăm..."

Puştiul şi prietena lui strigară înspăimîntaţi.

Eu stăteam pe scaunul cel mai apropiat de uşă şi l-am înşfăcat de cămaşă, dar reuşi să se smulgă. Arăta ca hipnotizat, ar fi trecut şi printr-un zid de oţel. Izbi uşa ; în momentul următor sprinta pe pietriş către şanţul din stînga. Două din camioane se repeziră în urmărirea lui, ţevile de eşapament din spatele cabinelor trimiteau către cer nori de fum brun, roţile dinapoi aruncînd pietrişul în jerbe lungi.

Cred că nu mai avea de făcut decît cinci sau şase salturi şi ar fi ajuns la marginea parcajului, dar se întoarse, se uită în spate şi spaima i se aşternu pe chip. Se împletici şi aproape căzu. Îşi recăpătă echilibrul, dar era prea tîrziu.

Unul din camioane se întoarse, celălalt atacă, masca radiatorului strălucea sălbatic în lumina soarelui. Snodgrass urlă, un sunet înalt şi subţire, acoperit aproape total de mugetul violent al dieselului.

Nu a trecut peste el. Mi-am dat seama că aşa ar fi fost mai bine pentru el. De fapt l-a izbit, aruncîndu-l în sus şi în faţă, aşa cum este şutată o minge de fotbal. Un moment silueta i se proiectă pe cerul fierbinte de după-amiază ca o sperietoare de ciori dezmembrată, iar în momentul următor zăcea în şanţul de scurgere. Frînele camionului uriaş scoaseră un şuierat de zmeu, roţile din faţă înţepeniră lăsînd şanţuri adînci în pietriş şi se opriră la un centimetru-doi de bordura parcajului. Ticălosul.

Faţa din boxă ţipă. Degetele îi erau încleştate pe obraji, trăgînd de ei în jos, faţa arătînd ca o mască înspăimîntătoare.

Zgomot de sticlă spartă. Am întors capul şi l-am văzut pe şoferul de camion strîngînd în pumn paharul care se spărsese. Cred că nu-şi dăduse încă seama. Laptele şi picături de sînge căzură pe tejgheaua barului.

Negrul de la bar rămăsese încremenit lîngă radio cu un prosop în mînă, cu o expresie de uimire nedescrezătoare. Dinții îi luceau. Un moment fu liniște, cu excepția bîzîitului ceasului electric și a duduitului motorului de Reo care își relua locul lîngă tovarășii lui. Apoi fata începu să plîngă și totul fu normal, sau, cel puțin, mai bine.

Mașina mea era în spatele barului, tot fier vechi. Era un Camaro încă nou, mai plăteam rate, dar acum nu mai avea nici o importanță.

În cabinele camioanelor nu se aflau oameni.

Soarele se reflecta în fulgere pe parbrizele în spatele cărora nu se afla nimeni. Volanele se roteau singure. Dacă te-ai fi gîndit prea mult la asta ai fi înnebunit. Ca Snodgrass.

Au mai trecut două ore. Soarele începea să coboare. Afară camioanele patrulau încet în cercuri și opturi. Luminile de semnalizare și farurile se aprinseseră.

Am făcut cîțiva pași de-a lungul teighelei ca să-mi alung amorțeala din picioare, apoi m-am așezat în una din boxele aliniate în dreptul vitrinei.

Ne aflam într-un bar tipic al unui popas pe autostradă, în spate era o stație service cu toate facilitățile, pompele de alimentare erau aprovizionate și cu benzină și cu motorină. Șoferii puteau bea o cafea și mînca o plăcintă.

„Domnule?" Vocea era nesigură.

M-am uitat. Erau cei doi puști din Fury. Băiatul arăta de vreo nouăsprezece ani. Avea părul lung și o barbă ce de-abia începea să arate a barbă. Fata părea mai tînără.

„Da?"

„Cu dumneavoastră cum s-a întîmplat?"

Am ridicat din umeri. „Veneam pe autostradă spre Pelson. Un camion venea din spate — l-am văzut în retrovizor de la distanță — avea viteză foarte mare. I-am auzit motorul încă de cînd era la vreo milă în spatele meu. A trecut pe lîngă un Volkswagen cărăbuș ca un fulger, aruncîndu-l cu remorca de pe șosea ca pe un cocolos de hîrtie pe care-l pocnești cu unghia. Am crezut că va derapa și el și va părăsi șoseaua. Nici un șofer n-ar fi reușit să-l mențină pe șosea cu remorca derapînd în spatele lui. Dar și-a păstrat direcția. Volkswagenul s-a rostogolit de șase sau șapte ori pe cîmp și a explodat. Camionul a mai ajuns o mașină din urmă care a pățit la fel. Eu eram următorul pe care l-ar fi ajuns, așa că am luat-o la dreapta, pe prima ieșire de pe autostradă, cît am putut mai repede." Am rîs, dar nu foarte vesel. „Și am ajuns într-un popas pentru camioane. Din lac în put."

Fata suspină și se forță să vorbească. „Noi am văzut un autobuz Greyhound mergînd în sens invers pe pista autostrăzii. Azvîrlea... în calea lui... toate mașinile... A explodat și a ars pînă la urmă: dar înainte de asta a făcut... măcel."

Autobuz Greyhound. Asta era ceva nou. Și rău.

Afară, toate farurile se aprinseră deodată, la unison, inundînd parcajul cu o strălucire stranie, fără profunzime. Mîrîind, camioanele se mișcau înainte și înapoi. Farurile păreau ochi, și, în întunericul care se adîncea, semiremorcile negre semănau cu spinările cocoșate, cu umeri lați, ai unor monștri preistorici.

Omul de la bar întrebă: „O fi bine dacă aprind luminile?"

„Fă-o", i-am spus, „și-ai să afli."

Umblă la întrerupătoare și un șir de globuri murdare de muște se aprinseră deasupra. Tot atunci firma de neon de afară se aprinse și ea: „La Conant. Stație de benzină și bar. Se mănîncă bine." Nu se întîmplă nimic altceva. Camioanele continuau să patruleze.

„Nu înțeleg nimic," spuse șoferul. Se dăduse jos de pe scaunul lui și se plimba încoace și-ncolo, cu mîna înfășurată în eșarfa roșie pe care o purtase la gît. „N-am avut nici o problemă cu camionul meu. E vechi, dar mi-am făcut bine treaba cu el. Puțin după ora unu am oprit aici ca să mănînc o porție de spaghete, și ce să vezi?" Își agită brațul cu eșarfa care fîlfîi. „Camionul meu e ăla din față, ăla cu stopul din stînga stins. Îl conduc de șase ani. Dar dacă aș ieși acum pe ușa asta..."

„Sîntem abia la început", spuse barmanul. Ochii lui umbriți de sprîncene păreau din lavă topită. „Dacă radioul nu mai funcționează cred că e de rău. Sîntem abia la început."

Paloarea fetei se accentuă, fața ei avea culoarea laptelui. „Lasă asta acum," i-am spus barmanului. „E încă prea devreme".

„Oare din ce cauză?" se întrebă șoferul. „Furtuni magnetice? Experiențe nucleare?"

„Poate c-au înnebunit", am spus. Pe la șapte m-am dus la omul de la bar.

„Cum stăm? Mă gîndesc la faptul că poate va trebui să rămînem aici un timp."

Fruntea i se încreți. „Nu prea rău. Chiar ieri am fost aprovizionat. Două-trei sute de porții de hamburgeri, conserve de fructe, fulgi de cereale, lapte numai cît este în frigider, dar avem apă din fîntînă. Dacă trebuie, noi cinci putem s-o ducem o lună sau mai mult.

Șoferul veni și el, privindu-ne chiorîș. „Am rămas fără țigări. Mașinăria aia..."

„Automatul pentru țigări nu-i al meu," spuse barmanul. „Nu mă interesează."

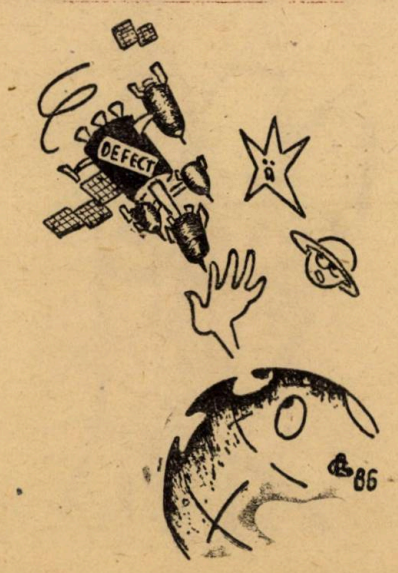

Camionagiul avea un levier de oțel pe care-l luase din mica magazie din spate. Începu să se ocupe de automat.

Puștiul se duse la tonomatul care lucea și scînteia într-un colț și puse o monedă. Vocea lui John Fogarty începu să cînte despre țărmurile oceanului.

M-am așezat și m-am uitat pe fereastră. Am văzut ceva ce nu mi-a plăcut. O camionetă mică, Chevrolet, se alăturase camioanelor de mare tonaj ca un ponei printre cai masivi, de povară. Mă uitam cum trece imposibil peste trupul fetei din Cadillac și mi-am întors privirea.

„Dar sînt făcute de noi!" strigă fata cu disperare. „Cum pot oare?"

Prietenul ei îi spuse să tacă. Camionagiul reușise să deschidă automatul de țigări și se servi cu vreo șase-șapte pachete de Viceroy. Le plasă în buzunare diferite, unul îl deschise. După mina sa preocupată nu-mi dădeam seama dacă intenționa să le fumeze sau să le mănînce.

Un nou disc era acum la tonomat. Era ora opt.

La opt și jumătate s-a întrerupt curentul.

Cînd s-au stins luminile fata țipă, un strigăt care se întrerupse brusc, ca și cum prietenul ei îi acoperise gura cu palma. Tonomatul se stinse cu un sunet de notă întreruptă la mijloc.

„Ce dracu!" exclamă șoferul.

„Barman", am strigat, „ai lumînări?"

„Cred că da. Stai puțin... da. Uite cîteva."

M-am ridicat și le-am luat. Le-am aprins și am început să le fixăm în diferite locuri. „Fii atent," i-am spus. „Dacă dăm foc localului vom avea de plătit toată viața."

Plescăi din limbă, fără veselie. „Îmi pare bine că-ți dai seama."

Cînd am terminat de așezat lumînările, puștiul și fata stăteau ghemuiți unul în celălalt, iar șoferul privea prin ușa din spate la încă șase camioane grele care patrulau printre rezervoarele stației de carburant. „Nu-i așa că asta cam schimbă situația?" am întrebat.

„Dacă curentul s-a întrerupt definitiv, ai perfectă dreptate."

„Ce șanse avem?" l-am întrebat pe barman.

„Hamburgerii se vor altera în trei zile. Restul cărnii cam la fel. Conservele și hrana uscată rezistă. Dar nu asta e cel mai rău. Nu vom avea apă fără pompă."

„Cît timp rezistăm?"

Fără apă? O săptămînă."

„Umpleți toate vasele pe care le găsiți. Umpleți pînă nu mai curge nimic. Closetele unde sînt? Găsim apă în rezervoare."

„Este o toaletă în spate, pentru personal. Dar toaletele pentru clienți sînt afară."

„Unde? În clădirea de vis-à-vis cea cu atelierele?" Mărturisesc că nu-mi convenea. Deloc.

„Nu! Ieși pe ușa laterală — la cîțiva metri!"

„Dă-mi două găleți!"

A găsit două găleți din tablă galvanizată. Puștiul se ridică.

„Trebuie să facem rost de apă. Cît mai multă posibil."

„Atunci dă-mi și mie o căldare."

I-am întins o căldare.

„Jerry," strigă fata. „Tu..."

El o privi, iar ea nu mai scoase un cuvînt — dar luă un șervețel de hîrtie și începu să-i rupă colțurile. Camionagiul fuma și privea în podea zîmbind. El nu spuse nimic.

Ne îndreptarăm către ușa laterală pe care intrasem mai devreme în acea după-amiază și ne-am oprit o clipă acolo, privind la umbrele care se lungeau și se mișcau odată cu mișcarea de du-te-vino a camioanelor.

„Acum?" întrebă puștiul. Brațul lui se atinse de al meu și mușchii îi jucau în mișcări bruște. Dacă l-ar fi atins cineva, ar fi sărit pînă în tavan.

„Liniștește-te," i-am spus. Zîmbi ușor. Era un zîmbet chinuit, dar așa era mai bine decît nimic.

„Bine, bine."

Ne strecurarăm afară.

Aerul nopții se răcise. Greierii țîrîiau în iarbă, broaștele orăcăiau în șanțul de la marginea șoselei. Aici, afară, huruitul camioanelor se auzea mai tare, mai amenințător, păreau fiare sălbatice. Din interior totul se vedea ca într-un film. Aici simțeai că este realitate, puteai într-adevăr să fii ucis.

Ne-am furișat pe lîngă peretele placat cu faianță. O streașină îngustă ne dădea puțină umbră. Camaro-ul meu zăcea, un morman lipit de împrejmuirea de protecție din fața noastră și lumini slabe se reflectau în metalul contursionat și în băltoacele de benzină și ulei.

„Tu du-te la doamne," i-am șoptit. „Umple găleata de la rezervor și așteaptă."

Zgomotul egal al diesel-urilor. Era înșelător, credeai că vin, dar nu era decît ecoul reflectat de pereții clădirilor. Nu erau decît vreo șase metri, dar distanța părea mult mai mare.

Deschise ușa toaletei pentru doamne și intră. Eu am mers mai departe și imediat am ajuns la cea pentru domni. Mi-am simțit mușchii destinzîndu-se și îmi scăpă un oftat de ușurare. Mi-am văzut umbra în oglindă, am distins o față albă, încordată ochii întunecați. Am îndepărtat capacul rezervorului de porțelan și am cufundat căldarea în apă. După ce s-a umplut, am mai vărsat puțină apă în rezervor ca să nu facă zgomot și m-am dus la ușă. „Hei?"

„Da," șopti.

„Gata?"

„Da."

Am ieșit din nou. Cred că nu făcusem nici șase pași cînd luminile farurilor ne orbiră. Un camion se furișase acolo cu roțile lui uriașe fără să facă nici cel mai mic zgomot pe pietriș. Stătuse la pîndă și acum năvălea spre noi cu farurile strălucind, două cercuri sălbatice, barele cromate ale măștii radiatorului părînd că rînjesc. Puștiul înlemni, figura lui exprima groaza, cu ochi fără expresie, pupilele micșorate. L-am îmbrîncit violent; jumătate din apă se vărsă.

„Fugi!"

Duduitul diesel-ului deveni urlet. Am întins mîna peste umărul băiatului să deschid ușa, dar, înainte de a o putea atinge, aceasta fu deschisă din interior. Băiatul se repezi înăuntru, eu după el. M-am întors să mă uit la camion — un Peterbilt uriaș — care, în plină viteză, ștergea zidul exterior, placat cu faianță, dislocînd plăcile sfărîmate cu un zgomot ascuțit și insuportabil, ca niște unghii gigantice care zgîrie o tablă de școală. Cu aripa din dreapta și cu extremitatea măștii radiatorului a sfărîmat ușa care rămăsese deschisă pulverizînd cioburi de sticlă și sfîșiind balamalele de oțel de parcă ar fi fost de hîrtie. Ușa dispăru, aruncată în noaptea ca într-un tablou de Dali, iar camionul acceleră către parcare, eșapamentul sunînd ca o mitralieră grea. Părea furios și dezamăgit.

Băiatul puse găleata jos și se prăbuși tremurînd în brațele fetei. Inima mi se zbătea în piept, iar gleznele îmi erau ca de ceară. În ceea ce privește apa, reușisem să aducem cam o găleată și un sfert amîndoi. Nu prea merita efortul.

„Aș vrea să acopăr intrarea asta", i-am spus barmanului. „Poți să-mi dai ceva?"

„Păi..."

Camionagiul interveni. „De ce? Unui camion din astea mari nu-i încape nici măcar o roată pe ușa aia."

„Nu de camioanele mari mă tem." Șoferul tăcu și căută o altă țigară.

„Avem niște prelate în magazia de alături", spuse barmanul. „Patronul voia să construiască un fel de șopron ca să facem un depozit de butelii de butan."

„Folosim prelate ca să astupăm ușa și le fixăm cu paravane de la separeuri."

„Cred că o să meargă," spuse șoferul de camion.

Ne-a luat cam o oră, toți dăduseră o mînă de ajutor, chiar și fata. Baricada părea solidă. Desigur că dacă ar fi fost izbită în plină viteză n-ar fi rezistat. Cred că toți își dădeau seama.

Mai rămăseseră încă vreo trei separeuri întregi în dreptul vitrinei din față și m-am așezat într-unul. Ceasul din spatele barului se oprise la 8 și 23, cred că era 10 acum. Afară camioanele erau în plină activitate. Unele plecau, grăbindu-se spre misiuni necunoscute, altele veneau. Acum erau trei camionete mici care se roteau cu un aer important printre frații lor mai mari.

Eram pe cale de a adormi, numărînd în loc de oi camioane. Cîte vor fi fost în întregul stat, cîte în America? Camioane cu semiremorcă, camioane simple, camionete, camioane platformă, dube, camioane militare cu zecile de mii, autobuze. Am avut viziunea de coșmar a unui autobuz de transport urban urcat pe jumătate pe trotuar, duduind și izbind pietonii ca pe niște popice. Am reușit să alung coșmarul și am căzut într-un somn ușor, agitat.

Cred că era aproape dimineață cînd Snodgrass începu să strige. Sus, o lună nouă, foarte subțire, strălucea înghețat printre zdrențele norilor. Un sunet nou, mai sacadat, se adăugă. Se deosebea de sunetele egale, reduse, ale camioanelor. M-am uitat afară și am văzut o mașină de balotat paie. Strălucirea lunii se reflecta în barele metalice ale platformei pe care se transportau baloturile de paie, mașina descriind cercuri în dreptul stîlpului cu firma care acum era stinsă.

Strigătul se auzi din nou, fără îndoială din șanțul de scurgere: „Ajutați-măăă..."

„Ce-a fost asta?" Era fata. În umbră, ochii ei erau mari și părea teribil de speriată.

„Nimic," am spus.

„Ajutați-măăă..."

„Trăiește," șopti fata. „Doamne, trăiește."

Nu era nevoie să-l văd. Puteam să mi-l imaginez foarte bine. Snodgrass, întins pe jumătate în șanț, pe jumătate afară, cu șira spinării și picioarele rupte, costumul care fusese călcat cu grijă plin acum de noroi, fața albă, cu gura căscată, îndreptată către luna indiferentă.

„N-aud nimic," am spus. „Tu?"

Privi la mine. „Cum poți fi așa? Cum?"

„Dar dacă îl trezești pe el," i-am spus, arătînd spre băiat, „el ar putea să audă ceva. S-ar putea duce afară. Ți-ar place?"

Fața ei își deformă trăsăturile ca și cum ar fi fost împunsă de ace nevăzute. „Nimic," șopti. „Nu e nimic afară." Se duse la prietenul ei și își sprijini capul de trupul lui. Brațele lui o cuprinseră în somn.

Nimeni altcineva nu s-a mai trezit. Snodgrass mai strigă, mai plînse un timp, apoi nu se mai auzi nimic.

Zorile.

Mai sosise un camion. De data aceasta era un camion cu platformă cu o macara pentru ridicarea autoturismelor. Mai era și un buldozer. Asta m-a cam speriat.

Șoferul veni spre mine și mă trase de braț. „Hai puțin în spate", îmi șopti agitat. Ceilalți mai dormeau. „Hai să vezi ceva."

Am mers cu el în spate, în magazie. Acolo patrulau vreo zece camioane. La început n-am observat nimic deosebit.

„Vezi?" mă întrebă. Îmi arătă cu degetul. „Uite acolo."

Atunci am văzut. Una din camionete era oprită, fără viață.

„Și-a terminat benzina?"

„Asta e. Și nu se pot alimenta singure. Asta e norocul nostru. Tot ce avem de făcut e să așteptăm." Zîmbi și se căută de țigări.

Era cam ora nouă. Mîncam o bucată din plăcinta de ieri ca mic dejun cînd se auzi claxonul. Era o sirenă puternică și scotea niște sunete lungi, rostogolite, care îți dădeau impresia că se opresc în craniu. Ne-am dus la fereastră să vedem ce se întîmplă. Un camion cu semiremorcă, un Reo uriaș cu cabină roșie, trăsese chiar la marginea stra-

tului subțire de gazon care despărțea restaurantul de spațiul de parcare. De la mică distanță grilele măștii radiatorului păreau uriașe și amenințătoare. Cauciucurile ajungeau la înălțimea umerilor unui om.

Sirena începu din nou. Sunete aspre, nerăbdătoare, care se împrăștiau și reveneau datorită ecoului. Semnalele erau regulate, despărțite de pauze egale. Mai scurte și mai lungi, într-un fel de ritm.

„Asta e morse!" exclamă puștiul, Jerry.

Șoferul se uită la el. „De unde știi?"

Puștiul roși puțin. „Am învățat la cercetași."

„Tu?" întrebă șoferul. „Tu? Mai să fie."

„Lasă-l în pace," i-am spus șoferului. „Îți mai amintești?"

„Sigur. Să ascult. Aveți un creion?"

Barmanul îi dădu unul și puștiul începu să scrie pe un șervețel. Se opri repede. „Repetă mereu același cuvînt: atenție. Să mai așteptăm puțin."

Am așteptat. Sirena își trimitea semnalele lungi și scurte în aerul nemișcat al dimineții. După un timp, ritmul se schimbă și puștiul începu să scrie din nou. Ne-am aplecat peste umerii lui și am privit la mesaj. „Cineva trebuie să pompeze combustibil. Cineva nu va avea nimic de suferit. Tot combustibilul trebuie pompat. Acum. Acum cineva va pompa combustibil." Semnalele au continuat dar băiatul nu mai scria. „Repetă semnalul de atenție," spuse.

Camionul repeta mesajul de mai multe ori. Nu-mi plăcea cum arătau cuvintele din mesaj, scrise pe șervețel cu litere de tipar. Parcă a fi ceva mecanic, fără nici un sentiment. Acele cuvinte nu-ți dădeau nici o șansă de a nu le îndeplini. Ori făceam astfel, ori...

„Asta e," spuse puștiul. „Ce facem?"

„Nu facem nimic," spuse șoferul. „N-avem decît să așteptăm." Avea o înfățișare agitată, vorbea precipitat. „Toate trebuie să fie cu combustibilul pe sfîrșite. Una din cele mici din spate deja s-a oprit. Tot ce avem de..."

Sirena se opri. Camionul dădu înapoi, oprindu-se în rînd cu tovarășii săi. Așteptau așezați într-un semicerc, fixîndu-ne cu farurile.

„Este și un buldozer acolo," am spus.

Jerry se uită la mine. „Crezi că vor dărîma clădirea?"

„Da."

Se uită spre barman. „Dar nu vor putea să ne demoleze, nu-i așa?"

Barmanul înălță din umeri.

„Să punem la vot," spuse șoferul. „Al dracului să fiu dacă vreau să șantajez pe cineva, tot ce avem de făcut e să așteptăm." Repetă ultimele cuvinte de încă trei ori, ca pe un descîntec.

„Perfect," am spus. „Să votăm."

„Stai puțin," răspunse imediat șoferul.

„Eu cred că trebuie să le alimentăm", am explicat. „Cred că ne putem permite să așteptăm o ocazie mai bună de a scăpa de aici. Barman?"

„Eu zic să rămînem aici", răspunse el. „Vreți să deveniți sclavii lor? La asta o să ajungem. Vreți să vă petreceți restul vieților voastre schimbînd filtre de ulei imediat ce unul din... chestiile astea a sunat din claxon? Eu nu." Privi posomorît pe fereastră. „Lasă-i să moară de foame."

„Eu cred că are dreptate," spuse băiatul. „Este singurul fel de a le putea opri. Dacă cineva ar fi intenționat să ne sară în ajutor, pînă acum ar fi ajuns aici. Dumnezeu știe ce se întîmplă în alte părți!" Fata, care cred că îl avea în fața ochilor pe Snodgrass, dădu aprobator din cap și se apropie.

„Bun. Atunci așa rămîne", am zis.

M-am dus la automatul de țigări și am luat un pachet fără să mă uit la marcă. Renunțasem la fumat de vreun an, dar acum părea momentul potrivit ca să mă apuc din nou. Simții fumul aspru întrînd în plămîni.

S-au scurs douăzeci de minute. Camioanele din față așteptau. Cele din spate începuseră să se alinieze în dreptul pompelor.

„Cred că au vrut să ne sperie," spuse șoferul. „Numai..."

Deodată se auzi un sunet mai aspru, mai puternic, al unui motor care se ambala și apoi reducea turația succesiv. Buldozerul.

În timp ce se îndrepta spre noi, îl vedeam scînteind, galben, în soare. Era un Caterpillar, clănțănea din șenilele-i de oțel. Fumul negru ieșea din țeava de eșapament scurtă, verticală.

„Ne atacă", spuse șoferul. Pe fața lui era întipărită o expresie de adîncă uimire. „Ne atacă!"

„Înapoi!", am zis. „În spatele barului".

Buldozerul continua să-și ambaleze motorul. Manetele se mișcau singure. Deasupra țevii de eșapament, aerul tremura din cauza căldurii. Deodată, lama se ridică, oțel masiv, curbat, cu bucăți de noroi uscat lipite pe suprafața lucioasă. Cu un scrîșnet sălbatic, se repezi direct spre noi.

Între spațiul de parcare și stratul de gazon care înconjura clădirea, era un mic parapet de beton. Buldozerul se năpusti peste acesta, ridicîndu-și pentru o clipă lama, apoi lovi ca un berbec zidul din față. Cu o explozie, cioburi de sticlă zburară în interior; cu un zgomot de străvut înfundat, gigantic, ramele de lemn se sfărîmară în așchii. Unul din globurile lămpilor din tavan căzu, împrăștiind din nou sticlă. Vesela căzu din rafturi. Fata țipă, dar sunetul se pierdu acoperit de duduitul egal, asurzitor, al motorului Caterpillarului.

Intră în marșarier, zangănind peste stratul de gazon, răscolit, apoi se repezi încă o dată înainte, aruncînd în toate direcțiile cele cîteva cabine de separeuri rămase încă în picioare. Vitrina de sticlă în care erau expuse plăcintele căzu de pe tejghea, împrăștiind peste tot bucăți de plăcintă. Barmanul ședea ghemuit, cu ochii închiși, iar puștiul o ținea pe față strîns îmbrățișată. Camionagiul arăta îngrozit.

„Trebuie să-l oprim," bîigui. „Spune-le că sîntem de acord, o să facem tot ce vor..."

„Cam tîrziu acum, nu crezi?"

Buldozerul se dădu din nou înapoi și era gata pentru un nou atac. Zgîrieturile proaspete din lamă reflectau lumina soarelui în mici curcubee. Se repezi înainte cu un urlet, de data aceasta luînd cu sine stîlpul principal de susținere a ceea ce fusese peretele cu vitrina. Porțiunea de acoperiș care fusese susținută de stîlpul respectiv căzu cu un zgomot de zidărie prăbușită. Un nor de praf de moloz se ridică în aer.

Buldozerul ieși de sub dărîmături. În spatele lui se vedeau șirurile de camioane în așteptare.

L-am apucat pe barman de umăr: „Unde sînt butoaiele cu petrol?" Pentru gătit foloseau gaze, dar observasem că sistemul de încălzire funcționa cu petrol.

„În spatele magaziei," răspunse.

L-am luat de mînă pe băiat. „Hai!"

Ne-am ridicat și am alergat în magazie. Buldozerul izbi din nou și clădirea se cutremură. Încă două sau trei izbituri și ne vom pomeni cu el în fața tejghelei cerînd o cafea.

Am găsit două butoaie de peste două sute de litri fiecare cu petrol pentru alimentarea sistemului de încălzire. Butoaiele erau prevăzute cu robinete. Într-un colț lîngă ușa din spate am găsit o cutie cu sticle goale de coca-cola.

Între timp, mi-am scos cămașa și am rupt-o în fîșii. Buldozerul mai izbi de două ori, fiecare izbitură urmînd urmată de zgomot de prăbușire.

Am umplut patru sticle de coca-cola cu petrol și am îndesat fîșii de cămașă în interiorul lor.

„Joci fotbal?" l-am întrebat pe băiat.

„Am jucat cînd eram în liceu."

„Perfect. Atunci știi cam cum aleargă un înaintaș angajat în cursă pe extremă. Asta vom face noi acum."

Am trecut în restaurant. Întregul perete din față de acum nu mai exista. Cioburile de sticlă luceau în soare ca niște diamante. O grindă masivă căzuse și rămăsese sprijinită în diagonală pe spațiul unde fusese peretele. Buldozerul dădea înapoi pregătindu-se să o desprindă complet și bănuiam că de data aceasta își va continua mișcarea înainte pînă cînd va strivi și tejgheaua.

Am îngenuncheat și am pus sticlele jos. „Dă foc capetelor de cîrpă," i-am spus șoferului.

Își scoase chibriturile, dar mîinile îi tremurau atît de tare, încît le scăpă pe jos. Le ridică barmanul, aprinse unul și fîșia de cămașă lua foc cu flacără roșie și mult fum negru.

„Mai repede," i-am spus. Reuși să aprindă toate sticlele. Eu am luat două, pe celelalte două le luă băiatul.

Am luat-o la fugă, puștiul puțin înaintea mea. Cioburile scîrțîiau sub tălpi. Un miros de încins și de ulei plutea în aer. Totul se auzea foarte puternic și se vedea foarte strălucitor.

Buldozerul începu atacul. Puștiul se aplecă pe sub grindă și o clipă i-am văzut silueta proiectată pe lama uriașă de oțel strălucitor. Eu am ieșit prin dreapta. Prima lui sticlă căzu prea aproape. A doua s-a lovit de lamă iar flacăra care a izbucnit fu inofensivă.

A încercat să fugă înapoi, dar era prea tîrziu; molohul mișcărilor de oțel era deasupra lui, vreo patru tone de oțel.

M-am răsucit și am aruncat una din sticle în cabina fără acoperiș, a doua sticlă pe care am aruncat-o se izbi de motor. Au explodat aproape în același moment, flăcările izbucnind din locurile respective cu un zgomot înăbușit. În momentul ur-

mător, motorul buldozerului scoase un urlet aproape omenesc de furie și durere. Se roti violent o jumătate de cerc, în felul acesta reușind să dărîme colțul din stînga al restaurantului în întregime apoi se îndreptă nesigur către șanțul de scurgere.

Șenilele de oțel erau murdare de sînge închegat, iar acolo unde căzuse trupul băiatului rămăsese ceva care arăta ca un prosop mototolit.

Buldozerul nu mai reuși să ajungă la șanț, flăcările cuprinseseră capota motorului și cabina, apoi deodată explodă într-o erupție de foc.

M-am împiedicat și am făcut un pas înapoi fiind cît pe-aci să cad pe un morman de moloz. Am simțit un miros pătrunzător, nu era numai cel de benzină arsă. Păr ars. Luasem foc.

Am înșfăcat o față de masă, mi-am înfășurat strîns capul cu ea, am alergat în spatele tejghelei și mi-am băgat capul în chiuvetă atît de violent, încît m-am izbit de fundul acesteia. Fata striga fără încetare numele puștiului, într-un bocet inconștient.

M-am întors și am văzut uriașul camion pentru transportul autoturismelor îndreptîndu-se fără grabă către ceea ce fusese fațada restaurantului.

Camionagiul scoase un țipăt și se repezi către ușa laterală.

„Stai," țipă barmanul. „Nu face asta !"

Dar el era deja afară și alerga către șanțul de scurgere și cîmpul întins de dincolo de acesta.

Dubița stătuse probabil de pază chiar în spatele acelei uși, pe pereții laterali scria : „Curățătoria Wong. Dați banii și sînteți serviți pe loc." L-a călcat înainte de a ne da seama ce s-a întîmplat. Apoi dispăru, nu mai rămăsese decît șoferul : niște zdrențe în pietriș.

Transportorul de autoturisme înaintă încet peste porțiunea de beton, apoi peste stratul de gazon cu rămășițele băiatului și se opri cu botul lui uriaș în interiorul restaurantului.

Sirena scoase un sunet strident, pătrunzător, urmat de încă unul, apoi încă unul.

„Oprește !," scînci fata. „Vă rog, opriți-l !"

Dar semnalele continuară încă mult timp. Nu era greu să distingi aceeași regularitate ca mai înainte. Cerea ca cineva să vină să-l alimenteze, pe el și pe ceilalți.

„Mă duc eu," am spus. „Pompele sînt încuiate ?"

Barmanul dădu din cap a negație. Îmbătrînise cu cel puțin cincizeci de ani.

„Nu !" țipă fata. „Trebuie să-i oprești !" Se repezi spre mine. „Să le dai foc, să le distrugi !" Vocea i se rupse într-un plîns deznădăjduit de suferință neputincioasă.

Barmanul o sprijini. Am înconjurat tejgheaua, făcîndu-mi drum cu grijă prin moloz, am trecut prin magazie și am ieșit. Inima îmi bătea violent atunci cînd am pășit în exterior sub razele arzătoare ale soarelui de vară. Simțeam nevoia de a-mi aprinde o țigară, dar într-o stație de benzină nu se fumează.

Camioanele așteptau aliniate. Dubița spălătoriei luase poziția de pîndă a cîinelui de pază, mîrîind la o oarecare distanță în dreptul meu. La prima mișcare greșită mă va face una cu pămîntul. Soarele lucea pe parbrizul fără nici un chip omenesc dincolo de el, și simții un fior. Era ca și cum te-ai fi uitat la chipul unui idiot.

Am răsucit comutatorul pompei în poziția „Pornit" și am apucat furtunul, am desfăcut capacul rezervorului primului camion și am început să pompez combustibilul. Cam o jumătate de oră a durat pînă am golit primul rezervor al stației, după care m-am deplasat la următorul. Trebuia să pompez cînd benzină, cînd motorină. Camioanele defilau prin fața mea fără încetare. Acum începeam să înțeleg. Probabil că același lucru îl făceau acum alți oameni pe tot întinsul țării, dacă nu zăceau morți ca șoferul, una cu pămîntul sub urme de cauciucuri grele.

Apoi am golit al doilea rezervor și am trecut la al treilea. Soarele mă izbea în cap ca un ciocan. Capul mă durea de la emanațiile de gaze. Degetul cel mare și arătătorul cu care țineam capătul metalic al furtunului îmi provocau dureri cumplite. Dar ei nu cunoșteau asemenea lucruri. Ei știau numai despre conducte crăpate, pinioane uzate, pistoane sau lagăre gripate, dar n-ar pricepe nimic despre oboseală, insolație, sau despre nevoia de a urla. N-aveau nevoie să știe decît un singur lucru despre foștii lor stăpîni, și pe acesta îl știau : dacă sîntem răniți, nouă ne curge sînge.

Ultimul rezervor se goli și am aruncat furtunul jos. Dar camioanele erau acum mai multe ca la început, șirul ajungea pînă la autostradă. Mi-am șucit capul de cîteva ori, să scap de înțepeneala provocată de efort și, deodată, am rămas cu ochii holbați. Pe autostradă, șirul camioanelor se pierdea la orizont pe toate cele trei benzi ale sensului. Era ca într-un coșmar, ca pe autostrăzile din Los Angeles la orele de trafic intens. Aerul vibra de la eșapamentele lor, era impregnat de vapori de petrol.

„Gata," am spus. „Nu mai e benzină, băieți."

Dar apoi am auzit un duduit mai gros, o notă de bas care-ți făcea dinții să clănțăne. Lîngă rezervoare trăgea un camion uriaș argintiu, o cisternă. Pe pereții laterali scria : „Umpleți-vă rezervoarele cu Phillips 66 — combustibilul motoarelor cu reacție !"

Un furtun gros se desprinse în spatele camionului. M-am dus, l-am ridicat, am deschis capacul de alimentare al primului rezervor și am cuplat furtunul. Camionul începu să pompeze. Duhoarea de petrol îmi îmbiba toată ființa — probabil aceeași duhoare o simțiseră dinozaurii în timp ce se scufundau încet în mlaștinile de gudron. Apoi am umplut și celelalte două rezervoare și m-am apucat din nou de treabă.

Starea de conștiență mă părăsi treptat, pînă la un punct unde am pierdut noțiunea timpului și pe cea a numărului camioanelor. Deșurubam capacele, vîram capătul furtunului în gaură, pompam pînă cînd lichidul greu, fierbinte, țîșnea din rezervor, apoi fixam din nou capacul. Bășicile din palme mi se sparseră, lichidul scurgîndu-mi-se pe încheieturile mîinilor. Capul îmi bubuia de parcă aveam abcese la toate măselele, stomacul mi se întorcea fără încetare din cauza duhorii de hidrocarburi. Eram pe cale de a leșina, îmi voi pierde cunoștința și asta va fi tot. Dar voi pompa pînă mă voi prăbuși.

Apoi am simțit niște mîini pe umeri, mîinile negre ale barmanului. „Du-te înăuntru," spuse. „Mergi și odihnește-te. Pompez eu pînă se întunecă. Încearcă să dormi."

I-am întins furtunul.

Dar nu pot dormi.

Fata doarme. Este întinsă într-un colț, cu capul pe o față de masă, iar fața nu i se descrețește nici măcar în somn. Fața lipsită de vîrstă, care poate fi și aceea a unei babe. Va trebui să mă scol în curînd. Se lasă amurgul, barmanul este la pompe de cinci ore.

Camioanele continuă să vină. Privind pe fereastra distrusă le văd luminile farurilor întinzîndu-se pe o lungime de mai bine de o milă, clipind ca niște safire galbene în întunericul ce se adîncește. Am impresia că de fapt șirul se întinde mult după barieră pe toată porțiunea de autostradă care se vede de aici.

Și fata va trebui să pompeze. Îi voi arăta ce trebuie să facă. Va spune că nu poate, dar o va face pînă la urmă. Și ea vrea să trăiască.

„Vreți să deveniți sclavii lor ?" spusese barmanul. „Vreți să vă petreceți tot restul vieții schimbînd filtre de ulei ori de cîte ori una din chestiile astea sună din claxon ?"

Poate am putea fugi acum. Cred că ar fi ușor să ajungem la șanțul de scurgere acum cînd ele sînt astfel înghesuite unul în celălalt. Apoi să fugim peste cîmpuri, prin terenuri mlaștinoase, în care camioanele s-ar scufunda ca mastodonții, apoi să ne ducem — **înapoi în peșteri.**

Să facem apoi desene cu cărbune. Aceasta este luna-zeu. Acesta este un copac. Aceasta este o semiremorcă Mack trecînd peste un vînător.

Dar nici atît nu vom putea. Cea mai mare parte a pămîntului este acoperită de șosele. Iar pentru cîmpuri și mlaștini și păduri dese există tancuri, autoșenile, platforme echipate cu lasere, masere, sisteme de detecție cu infraroșii. Și, puțin cîte puțin, lumea va fi transformată în conformitate cu pretențiile lor.

Vedem lungi convoaie de camioane umplînd mlaștinile adînci cu pietriș, buldozere sfîșiind pădurile, parcurile naționale, doborîndu-le la pămînt, lăsînd în urmă terenuri întinse, netede și curate. În urma lor apăreau camioanele.

Dar nu sînt decît mașini. Indiferent de ceea ce s-a întîmplat cu ele, de ce fel de conștiință au căpătat, **ele nu se pot reproduce.** În cincizeci-șaizeci de ani nu vor fi altceva decît niște mormane ruginite, complet inofensive, cadavre nemișcate în care oamenii liberi vor arunca cu pietre și vor scuipa.

Și totuși. Acum văd cu ochii minții liniile de montaj de la Detroit, Dearborne, Youngstown și Mackinac, pe ele alunecă fără încetare noi camioane asamblate de muncitori care nu mai perforează cartele de pontaj ci pur și simplu se prăbușesc din picioare și sînt înlocuiți de alții.

Barmanul a început să se îmbolnăvească. E și el un biet bătrîn, sărac. Trebuie s-o trezesc pe fată.

Două avioane lasă dîre de condensare peste orizontul care se întunecă spre răsărit.

Aș vrea să pot crede că sînt pilotate de oameni.

Traducere de
Valeriu DINESCU

H. B. HICKEY

HILDA

— Mmmm, făcu doamna Williams. Mai sărută-mă.

— Mmmm, răspunse Roger. Și o mai sărută.

Ce femeie timpă, își spunea. Dacă nu destul de drăguță, măcar destul de bătrînă ca să-mi fie mamă. Dar bogată. O vacă, gîndea Roger, dar o vacă bună de muls.

Se aflau pe balconul camerei lui Roger. Rachete care se îndreptau spre Lună sau spre Marte trasau dîre de foc pe cerul nocturn. Cămașa lui Roger era descheiată pînă la al treilea nasture, iar doamna Williams se strîngea cu putere la pieptul larg și bronzat.

— Oooh, făcu doamna Williams. Ești atît de puternic, Roger. Îmi faci rău cînd mă strîngi așa.

— E puterea dorinței mele, răspunse Roger. Și o strînse mai tare.

Treaba era coaptă, acum, Roger o știa din vasta lui experiență, ea era pregătită pentru orice i-ar fi cerut, de la butoni de manșetă împodobiți cu pietre prețioase pînă la investiții într-o afacere în care Roger juca rolul de căpetenie. O mulțime de femei făcuseră deja acest plasament, dar singurele replici pe care Roger le reținuse vreodată erau cele ale ritualului său de curtezan.

— Îmi faci rău, icni doamna Williams.

— Nu mă pot opri, făcu Roger, strîngînd-o dinadins, tot mai tare.

Ușa camerei sale se deschise brusc și un bărbat năvăli înăuntru. Era un individ între două vîrste, cu pintecele revărsat, și era președintele Consiliului de administrație de la Tri-Planet Mining, cu un capital de peste zece milioane de dolari.

Întîmplător, tot el era și domnul Williams.

— Canalie ! urlă el. Hoț de femei ce ești ! Aținti un revolver spre Roger.

— James ! chirăi doamna Williams.

— Hilda ! strigă Roger.

Un obiect mare și strălucitor, cu brațe de oțel cromat și tors de aliaj, țîșni în cameră, smulse revolverul din mîinile domnului Williams și-l înșfăcă pe acesta sub un braț. O umflă apoi și pe doamna Williams, care se repezise în ajutorul soțului, și-o apucă sub celălalt braț.

Obiectul îi scoase pe amîndoi afară din apartament și închise ușa după ei.

— Am să-ți fac o cafea, spuse Hilda, cu o voce metalică. Am să-ți fac niște chifteluțe **à la suedoise.**

— La dracu ! izbucni Roger, ridicîndu-și palma spre cer într-un gest melodramatic. Tocmai cînd intrase în laț, fir-ar să fie !

— Nu mai e nimic de mîncare, zise Hilda.

— Cine spune că nu mai e nimic de mîncare ? întrebă Roger.

Hilda se îndreptă spre bucătărie, cu un pas cadențat.

— A venit din nou tipul cu chiria, aruncă ea peste umăr.

Roger înjură proprietarii în genera și pe al său în special.

— Ce i-ai spus ?

— Că nu ești acasă.

Hilda se oprise și-l privea pe Roge cu ochii ei strălucitori de plastic. El se străduí să ia un aer melancolic

— Hilda, spuse. Sîntem lefteri.

— Lefteri, repetă Hilda. Mai auzise asta.

— Sînt dezolat că-ți cer asta, Hilda, dar știu o uzină unde se folosesc roboți de închiriat...

— O uzină.

— Da. Îți promit, Hilda, va fi doar pentru puțină vreme. Știu că ai nevoie de rezistențe noi și că nu ți s-a controlat tensiunea de mai bine de un an... O bătu pe umăr. Spune-mi c-ai să-ți iei slujba asta.

— Am să iau slujba asta, răspunse Hilda. Mă duc să fac chifteluțele **à la suedoise.** Se întoarse la bucătărie cu un pas greu.

Roger habar n-avea cum s-ar fi descurcat fără Hilda. Îi era groază să se gîndească la asta. Știa că orice-ar da în schimb, dragoste sau bani, nu va găsi niciodată una la fel.

Era un robot-femelă, mai mic decît cei buni la toate, avînd încorporate deosebite aptitudini domestice. Era o bună bucătăreasă, o excelentă spălătoreasă, și avea memoria unei femei, pentru toate nimicurile.

Hilda fusese construită de o întreprindere suedeză pentru președintele ei, iar Roger o avea de la văduva președintelui. Roger nu era foarte sigur de ce i se întîmplase, apoi, văduvei. Poate că pusese în practică amenințarea de a se sinucide.

Tocmai asta era bine cu Hilda : singura emoție pe care o putea încerca un robot era dragostea pentru stăpînul lui.

— Încă puțină cafea, Hilda, ceru Roger înfulecînd ce mai rămînea din chifteluțe. Se simțea mult mai bine. Și dă puțin cu fierul pe costumul meu de flanel, vreau să ies în oraș.

Fusese o noapte proastă. Singura femeie tentantă pe care o întîlni era cu soțul, care o supraveghea de aproape. Iar amintirile despre fiasco-ul Williams îl asaltau mereu, făcîndu-l să bea peste măsură. Se întoarse acasă cu dureri de cap.

Hilda tocmai punea masa pentru micul dejun.

— A telefonat o femeie.

Nările lui Roger se dilatară.

— Cine ?

— Alice, răspunse Hilda.

— Ducă-se naibii, făcu el, dezgustat. Alice Carter n-avea decît optsprezece ani, și n-avea să aibă nici un dolar al ei înainte de cîțiva ani buni. Iar junioarele erau atît de facile încît nici măcar nu-i lăsau senzația că trebuie, din cînd în cînd, să strîngă chinga.

— Plîngea, continuă Hilda.

— Așa plîng ele.

Mușcă dintr-o felie de pîine prăjită exact cît îi plăcea și apucă unul din ziarele pe care Hilda i le așezase lîngă farfurie.

— He ! he ! spuse.

Domnul și doamna James Williams se prăbușiseră cu elicopterul lor personal. Un turn de control pentru elicoptere surprinsese niște fragmente de ceartă, iar domnul Williams uitase să branșeze pilotul automat. Doamna Williams era într-o stare gravă. „Păcat că nu și-au rupt gîturile", murmură Roger.

Sau, mai degrabă, păcat că nu era domnul Williams cel aflat într-o stare gravă. Cu stilul de raționamente puerile de care sînt în stare soții, se putea paria că va arunca vina accidentului asupra lui Roger. Iar zece milioane de dolari, erau o forță de temut.

— Hilda, strigă Roger. Cred c-o să plecăm la Paris. Ce spui, ți-ar place ?

— Paris, repetă Hilda. Mai auzise vorbindu-se.

În timp ce ea se îndepărta cu pași grei pentru a face bagajele, Roger rămase în picioare în fața ferestrei, privind afară cu un aer posomorît. Avea uneori impresia că, orice-ar face, n-o s-o scoată la capăt.

Hilda reveni în salon.

— Bagajele sînt gata.

Roger stătea așezat pe canapea, ținîndu-și capul în mîini. Hilda îl privea.

— Bagajele sînt gata, repetă ea.

— O clipă, răspunse Roger. Mă doare îngrozitor capul.

— Mă duc să caut pastilele pentru dureri de cap.

Cu același pas greu, se îndreptă spre baie, apoi se întoarse, aducînd pastilele și un pahar cu apă. După ce Roger le înghiți, Hilda luă sticla de coniac din bufet și îi turnă o porție zdravănă.

— Mă duc să mai fac cafea, spuse.

Era o adevărată minune, gîndi Roger, cît de bine știa Hilda ce trebuie să facă. Trucul odată învățat, nu-l mai uita niciodată.

Dintr-odată, Roger se simți mult mai bine. Coniacul îi încălzea în mod plăcut stomacul și i se urcase puțin la cap. Fugi după Hilda, îi cuprinse talia de aliaj în brațe și o strînse la piept.

— Hilda, ești o minunăție ! Te iubesc !

— Asta o spui doar așa !

— Nu, chiar așa gîndesc. Sincer.

— Sărută-mă, spuse Hilda.

Totul i se păru atît de familiar încît îl deconcertă, dar totuși atît de amuzant încît nu se putu împiedica să rîdă. Și cum, grație coniacului, se simțea într-adevăr foarte bine, depuse un sărut pe placa ce-i ținea loc de față Hildei.

— Mmmm, făcu Hilda. Mai sărută-mă.

— Hilda ! Unde-ai învățat asemenea lucruri ?

— Am tras cu urechea.

Iată, deci, de ce i se păreau replicile atît de familiare. Ce mai robot !

— Hilda, spuse Roger rîzînd, nu sînt două ca tine în toată lumea.

Rîsul i se umbri puțin de durere.

— Hilda ! Uiți că ai brațele de oțel. Îmi faci rău, cînd mă strîngi așa.

— E puterea dorinței mele, răspunse Hilda cu vocea ei metalică.

— Îmi faci rău !

— Nu mă pot opri, răspunse Hilda. Și-l strînse mai tare.

Roger se înmuie în brațele ei. Ea îi dădu drumul și el se prăbuși pe podea. Din gîtlej îi mai ieși un zgomot și începu să-i curgă sînge din nas. Apoi zgomotul se opri, și sîngele de asemeni.

Hilda se îndreptă spre dulapul cu detergenți, scoase ce-i trebuia și spălă petele de pe covor. Îl ridică pe Roger și îl întinse pe divan.

Puse înapoi în dulap peria și detergentul și, cu pasul ei greu, se întoarse la bucătărie.

— Mă duc să-ți fac niște cafea, spuse Hilda.

Traducere de
Sorin SIMION

ARTHUR C. CLARKE

ÎN INIMA COMETEI

„Nu știu de ce înregistrez toate acestea", rosti George Takeo Pickett rar în microfonul suspendat în aer. „Nu există nici o șansă să fie ascultate vreodată de cineva. Cometa ne va aduce din nou în vecinătatea Terrei peste vreo două milioane de ani, la următoarea ei rotație în jurul soarelui nostru. Mă întreb dacă omenirea va mai exista atunci și dacă cometa va oferi urmașilor noștri o priveliște la fel de impresionantă ca și cea oferită nouă. Poate că vor lansa și ei o expediție, așa cum am făcut noi, ca să vadă ce pot descoperi. Și ne vor găsi pe noi..."

„Căci nava va fi în stare perfectă chiar și după atîta amar de vreme. Rezervoarele vor mai conține combustibil încă, va mai fi poate și suficient aer, pentru că era licențiat în biologie, necăsătorit, perfect sănătos, cîntărind sub o sută douăzeci de livre[2] și că nu avea apendice contribuiseră, fără îndoială, la alegerea sa. Dar existau desigur mulți alții la fel de calificați; invidia acestora se va transforma în curînd într-un sentiment de ușurare.

Întrucît încărcătura utilă destul de redusă a navei nu permitea luarea la bord a unui simplu reporter, Pickett trebuise să îndeplinească în timpul liber și funcția de adjunct al comandantului. Practic, asta însemna că trebuia să țină la zi jurnalul de bord, să o facă pe secretarul comandantului navei, să fie la curent cu situația rezervelor și să întocmească bilanțul general. Se gîndise de multe ori că era un mare noroc faptul că nu avea nevoie decît de trei ore de somn din douăzeci și patru în lumea imponderabilă a spațiului.

Fusese nevoie de mult tact pentru a nu amesteca cele două însărcinări ale sale. Atunci cînd nu scria în „biroul" său nu mai mare decît o debara sau nu verifica miile de articole înghesuite în depozitele navei, hoinărea cu reportofonul agățat de umăr. Avusese grijă să-i intervieveze pe fiecare din cei douăzeci de savanți și ingineri care construiseră nava «Challenger». Nu toate înregistrările sale fuseseră transmise pe Pămînt; unele cuprindeau prea multe detalii tehnice, altele erau prea confuze, altele, din contra, prea condensate. Dar cel puțin nu favorizase pe nimeni și, după cît își putea da seama, nici nu jignise pe cineva. Deși acest lucru nu mai avea nici o importanță acum.

Se întrebă cum o fi privind Dr. Martens situația; astronomul fusese unul dintre cei mai dificili interlocutori ai lui, dar totodată și cel care-i putea da cele mai multe informații. Alese prima din benzile lui Martens și o introduse în réportofon. Știa că încearcă să scape de prezent cedînd impulsului, dar singurul efect al faptului că era conștient de asta era acela că îl făcea să spere că experiența va reuși.

Își amintea încă foarte clar acel prim interviu, căci microfonul lipsit de greutate, legănîndu-se ușor în bătaia adierilor de aer de la ventilatoare, aproape că îl hipnotizase, zăpăcindu-l. Dar nu-și dăduse nimeni seama: vocea lui avea obișnuita fluență profesională.

Ajunseseră la douăzeci de milioane de mile[6] în spatele cometei, dar o ajungeau repede din urmă, în momentul cînd dăduse peste Martens în observator și-i pusese prima întrebare, de parcă ar fi lansat o săgeată.

„Domnule doctor", începuse el, „din ce este alcătuită cometa lui Randall?"

„Din o mulțime de lucruri", răspunsese astronomul, „și își schimbă mereu compoziția, pe măsură ce se îndepărtează de soare. Coada însă este formată în cea mai mare parte din amoniac, metan, bioxid de carbon, vapori de apă, cianogen..."

„Cianogen? Acesta nu e un gaz otrăvitor? Ce s-ar întîmpla dacă Pămîntul va fi învăluit în el?"

„Nimic. Cu toate că are un aspect atît de spectaculos, după standardurile noastre obișnuite coada unei comete este mai mult vid. Un volum cît Pămîntul conține cam tot atît gaz cît o cutie de chibrituri plină cu aer".

„Și cu toate acestea, materia asta rarefiată oferă o priveliște atît de minunată!"

„Așa stau lucrurile și cu gazul la fel de puțin dens dintr-o reclamă electrică, și din același motiv. Coada

[1] Aproximativ 250 de grade Celsius sub zero. (Nota trad.)
[2] Aproximativ 80 000 000 kilometri. (Nota trad.)
[3] Aproximativ 64 000 000 de kilometri. (Nota trad.)
[4] Aproximativ 160 000 000 de kilometri. (Nota trad.)
[5] Aproximativ 55 de kilograme. (Nota trad.)
[6] Aproximativ 32 000 000 kilometri. (Nota trad.)

unei comete străluceşte pentru că soarele o bombardează cu particule încărcate cu electricitate. E o reclamă cosmică; teamă mi-e că, într-o zi, cei din industria publicităţii se vor gîndi la asta şi vor găsi o modalitate de a scrie lozinci publicitare în spaţiile interplanetare ale sistemului solar".

„E un gînd deprimant, deşi cred că vor fi unii care vor considera asta drept un triumf al ştiinţei aplicate. Să lăsăm însă coada, deocamdată; cînd vom ajunge în inima cometei, în nucleu, cum v-am auzit spunîndu-i?"

„Deoarece o urmărire adevărată ia întotdeauna mult timp, vor mai trece două săptămîni pînă să ajungem la nucleu. Vom intra tot mai adînc în coadă, efectuînd un fel de secţiune transversală prin cometă în timp ce o ajungem din urmă. Dar cu toate că mai avem de străbătut încă douăzeci de milioane de mile, am aflat deja o mulţime de lucruri despre el. În primul rînd, faptul că este extrem de mic, mai puţin de cincizeci de mile[7] în diametru. Şi că nu este compact, fiind alcătuit probabil din mii de fragmente rotitoare care formează un nor".

„Vom putea intra în nucleu?"

„Asta o să aflăm cînd vom ajunge acolo. Poate că vom fi prudenţi şi-l vom studia prin telescoape de la o distanţă de cîteva mii de mile. Personal, aş fi însă dezamăgit dacă nu am pătrunde în el. Dumneata nu?"

Pickett opri reportofonul. Da, Martens avusese dreptate. Ar fi fost dezamăgit, mai ales că părea să nu existe nici un pericol. Şi nici nu existase, în privinţa cometei. Pericolul apăruse din interior.

Navigaseră prin nenumăratele perdele uriaşe şi surprinzător de subţiri de gaz pe care cometa lui Randall continua să le arunce în urmă în timp ce se îndepărta de soare. Dar chiar şi acum, deşi se apropiau de zonele cele mai dense ale nucleului, se aflau practic într-un vid aproape total. Ceaţa luminiscentă care învăluia nava şi se întindea pe atîtea milioane de mile abia dacă întuneca stelele; drept în faţa lor însă, unde se afla miezul cometei, era o pată strălucitoare de lumină ceţoasă, care îi ademenea ca un miraj.

Perturbaţiile electrice care îi înconjurau acum cu o violenţă tot mai mare întrerupseseră aproape complet legătura cu Pămîntul. Radioemiţătorul principal al navei mai capta uneori cîte un semnal, dar în ultimele cîteva zile fuseseră nevoiţi să se rezume la a trimite scurte mesaje liniştitoare în Morse. Cînd se vor desprinde de cometă şi se vor îndrepta spre casă, se va restabili comunicaţia normală; dar acum erau aproape la fel de izolaţi cum fuseseră şi exploratorii înainte de apariţia radioului. Era neplăcut, dar asta era situaţia. Situaţie care îi convenea destul de mult lui Pickett, întrucît avea mai mult timp ca să se ocupe de treburile lui. Deşi «Challenger» se afla în inima cometei, într-o misiune la care nimeni n-ar fi putut visa înainte de secolul al XX-lea, cineva trebuia totuşi să verifice rezervele şi să facă bilanţurile.

Foarte lent şi precaut, pipăind cu radarul spaţiul sferic din jurul ei, nava pătrunse în nucleul cometei. Şi odată ajunsă aici se opri... înfăşurată în gheaţă.

Prin 1940, Fred Whipple, de la Universitatea Harvard, ghicise adevărul, dar era greu de crezut chiar atunci cînd aveai dovada „vie" în faţa ochilor. Miezul relativ mic al cometei era o aglomerare haotică de mase de gheaţă care se legănau şi se răsuceau una în jurul celeilalte în timp ce se mişcau pe orbita lor. Spre deosebire de munţii de gheaţă care plutesc pe mările polare ale Terrei însă, ele nu aveau albul orbitor al acestora, şi nici nu erau făcute din apă. Erau de un cenuşiu murdar şi foarte poroase, cum e zăpada cînd începe să se topească. Şi erau pline de pungi de metan şi amoniac îngheţat, care erupeau din cînd în cînd în jeturi gigantice de gaz din cauză că absorbeau căldura soarelui. Era un spectacol fascinant, dar Pickett nu prea avea timp să-l admire. Era sătul pînă peste cap de el, de altfel.

Tocmai efectua o verificare de rutină a rezervelor navei cînd fusese pus în faţa dezastrului, deşi a trecut o vreme pînă ce şi-a dat seama despre ce era vorba. Căci situaţia era pe deplin satisfăcătoare; aveau rezerve arhisuficiente pentru întoarcerea pe Pămînt. Verificase acest lucru cu propriii lui ochi şi acum trebuia doar ca rezultatele la care ajunsese el să fie confirmate de compartimentul nu mai mare decît gămălia unui ac al memoriei electronice a navei.

Cînd apăruseră pe ecran primele cifre astronomice, Pickett crezuse că a apăsat din greşeală pe altă tastă. Anulase rezultatul şi intrdusese din nou datele în computer.

Mai întîi cele şaizeci de cutii de carne presată; 17 consumate pînă atunci; cantitatea rămasă: 99 999 943!

Încercă de mai multe ori la rînd şi obţinu acelaşi rezultat. După care, puţin enervat, dar deloc alarmat, porni în căutarea lui Martens.

Îl găsise pe astronom în Camera de Tortură — minuscula sală de gimnastică înghesuită între depozitele cu aparatură tehnică şi peretele despărţitor al principalului rezervor propulsor. Fiecare membru al echipajului trebuia să facă exerciţii aici timp de o oră pe zi, pentru ca să nu li se atrofieze muşchii în mediul lipsit de gravitaţie. Martens se războia cu un set de extensoare puternice, cu o expresie de hotărîre întunecată pe chip. Se întunecă şi mai mult după ce Pickett îi comunică necazul lui.

Cîteva teste efectuate pe terminala principală le spuseră imediat că situaţia era cît se poate de rea. „Computerul este total scos din uz", spuse Martens. „Nu poate efectua nici măcar simple adunări şi scăderi".

„Dar fără îndoială că îl putem repara!"

Martens dădu din cap. Îşi pierduse obişnuitul său aplomb mîndru; arăta, îşi spuse Pickett, ca o păpuşă de cauciuc umflată care începuse să piardă aer.

„Nici măcar cei care l-au făcut nu pot face asta. E o masă compactă de microcircuite, asamblate la fel de solid ca şi creierul omenesc. Blocurile legate de memorie funcţionează încă, dar compartimentul calculator nu mai foloseşte la nimic. Nu face altceva decît să aranjeze haotic cifrele pe care i le dai".

„Şi ce înseamnă asta pentru noi?" întrebă Pickett.

„Înseamnă că sîntem ca şi morţi cu toţii", răspunse Martens cu voce egală. „Fără computer sîntem pierduţi. Nu putem calcula orbita de întoarcere a navei pe Pămînt. Unei întregi armate de matematicieni i-ar trebui săptămîni de zile ca să o facă pe hîrtie".

„Dar e ridicol! Nava este în perfectă stare, avem suficientă hrană şi destul combustibil... şi dumneata îmi spui că vom muri pentru că nu putem face cîteva adunări".

„Cîteva adunări!" replică Martens, cu o urmă din vechea lui stare de spirit în glas. „O schimbare de curs majoră, cum este aceea necesară ca să ne desprindem de cometă şi să ne plasăm pe o orbită care să ne ducă înapoi pe Pămînt, implică circa o sută de mii de calcule separate. Chiar şi computerului îi sînt necesare cîteva minute ca să facă asta!"

Pickett nu era matematician, dar ştia destul de multe despre astronautică pentru a înţelege situaţia. O navă călătorind în spaţiu era supusă influenţei multor corpuri cereşti. Principala forţă era gravitaţia soarelui, care menţinea ferm planetele pe orbitele lor. Dar şi planetele, la rîndul lor, aveau propria lor forţă de atracţie, deşi a lor era mult mai slabă. A ţine seama de toate aceste atracţii şi respingeri şi mai ales a te folosi de ele pentru a atinge o ţintă precisă aflată la distanţă de cîteva milioane de mile era o problemă de o complexitate fantastică. Putea aprecia dimensiunile disperării lui Martens; nici un om nu poate munci fără uneltele meseriei sale, şi nici o profesie nu necesita instrumente mai sofisticate ca aceea de astronom.

Chiar şi după ce comandantul navei convocase prima conferinţă extraordinară, cînd tot echipajul se adunase ca să discute situaţia, trecuseră mai multe ore pînă cînd înţeleseseră cu toţii toate aspectele acesteia. Sfîrşitul îi aştepta după atît de multe luni încît mintea nu-l putea concepe încă; erau condamnaţi la moarte, dar nu exista nici o grabă în ce priveşte execuţia. Iar privelişte era încă superbă...

Dincolo de ceţurile strălucitoare care îi înfăşurau — şi care urmau să fie monumentul lor celest pînă la sfîrşitul timpului — puteau să vadă uriaşul far al lui Jupiter, mai strălucitor decît toate stelele. Unii dintre ei puteau fi încă în viaţă, dacă ceilalţi doreau să-şi ia viaţa, atunci cînd nava va trece pe lîngă cel mai viguros din copiii soarelui. Merita să trăieşti cîteva săptămîni în plus, se întrebă Pickett, ca să vezi cu ochii tăi ceea ce zărise Galileo pentru prima dată prin telescopul său rudimentar cu patru secole în urmă — sateliţii lui Jupiter, înşiraţi ca nişte mărgele pe un fir invizibil?

Mărgele înşirate pe aţă! La gîndul acesta, o amintire uitată din copilărie i se insinuă în conştiinţă. Trebuie să fi fost acolo de mai multe zile, luptînd să iasă la lumină. Şi acum reuşise să iasă din subconştient, ajungînd să-l obsedeze aproape.

„Nu!" strigă el cu glas tare. „E caraghios! Vor rîde toţi de mine!"

[7] Aproximativ 80 de kilometri. (Nota trad.)

Şi ce dacă? spuse cealaltă jumătate a minţii sale. Nu ai nimic de pierdut; dacă n-o să ducă la nici un rezultat, măcar va oferi tuturor o preocupare permanentă, în timp ce hrana şi oxigenul se vor termina încetul cu încetul. Chiar şi cea mai slabă speranţă e mai bună decît nici una...

Încetă să se mai joace cu reportofonul; se terminase cu autocompătimirea dulceagă. Desfăcînd centura care îl ţinea legat de fotoliu, porni spre depozitul de materiale tehnice în căutarea a ceea ce avea nevoie.

„Nu-mi arde de glume", spuse doctorul Martens trei zile mai tîrziu, aruncînd o privire dispreţuitoare spre structura fragilă din sîrmă şi lemn pe care o ţinea Pickett în mînă.

„Eram sigur că vei spune asta", răspunse Pickett, fără să se enerveze. „Te rog să mă asculţi un minut doar. Bunica mea era japoneză şi mi-a spus cînd eram copil o poveste pe care o uitasem cu totul pînă săptămîna asta. Cred că ar putea fi salvarea noastră.

La puţină vreme după al doilea război mondial, a fost un concurs între un american cu un calculator electronic şi un japonez cu un abac ca acesta. A cîştigat abacul".

„Înseamnă că ori era un calculator prost, ori americanul era incompetent".

„L-au folosit pe cel mai bun din armata Statelor Unite. Dar hai să nu ne certăm. Dă-mi un test — înmulţesc mai multe numere de trei cifre, de pildă".

„Dacă vrei... 856 înmulţit cu 437".

Degetele lui Picket dansară deasupra bilelor, împingîndu-le cu repeziciune în susul şi-n josul sîrmelor. Erau douăsprezece sîrme în total, astfel că abacul permitea calcule cu numere pînă la 999 999 999 999 — sau putea fi împărţit în secţiuni separate în care puteau fi efectuate simultan calcule independente.

„374 072", spuse Pickett după un interval de timp incredibil de scurt. „Să vedem acum cît timp îţi ia dumitale cu creionul pe hîrtie".

Trecu mult mai multă vreme pînă cînd Martens, care ca majoritatea matematicienilor, era slab la aritmetică, să spună triumfător: 375 072! O verificare sumară confirmă faptul că lui Martens îi trebuise de trei ori mai multă vreme decît lui Pickett, şi asta ca să ajungă la un rezultat greşit.

Chipul astronomului era un amestec de ciudă, uimire şi curiozitate.

„Unde ai învăţat trucurile acestea?" întrebă el. „Credeam că bazaconiile astea pot să facă numai adunări şi scăderi".

„Păi, înmulţirea nu-i decît o adunare repetată, nu? N-am făcut decît să adun 856 de şapte ori în coloana unităţilor, de trei ori în coloana zecilor şi de patru ori în coloana sutelor. Dumneata ai făcut acelaşi lucru folosind creionul şi hîrtia. Există bineînţeles unele simplificări, dar dacă dumneata crezi că eu calculez repede, ar fi trebuit să-l vezi pe fratele bunicii mele. Lucra într-o bancă din Yokohama şi nu-i puteai urmări degetele atunci cînd făcea calcule rapide. M-a învăţat cîteva chichiţe, dar le-am uitat aproape pe toate în ultimii douăzeci de ani. Exersez doar de cîteva zile, aşa că sînt încă destul de lent. Oricum, sper că te-am convins că nu vorbesc prostii".

„Mai mult decît atît, sînt chiar impresionat. Poţi face şi împărţiri la fel de repede?"

„Aproape la fel, cu condiţia să ai suficient exerciţiu".

Martens luă abacul în mînă şi începu să mişte bilele încoace şi încolo. Pe urmă oftă.

„Ingenioasă treabă, dar nu cred că ne va fi de ajutor. Chiar dacă ar fi de zece ori mai rapid decît cu creionul şi hîrtia — şi nu este — computerul era de un milion de ori mai rapid".

„M-am gîndit şi eu la asta", răspunse Pickett uşor impacientat.

(Martens era slab, se dădea bătut prea uşor. Cum credea el că se descurcaseră astronomii cu o sută de ani în urmă, cînd nu existau computere?)

„Uite ce propun eu... Să-mi spui dacă găseşti vreo fisură în raţionamentul meu..."

Îşi expuse planul punct cu punct şi în timp ce o făcea, Martens începu să se relaxeze treptat, apoi începu să rîdă, primul hohot de rîs pe care îl auzise Pickett la bordul lui «Challenger» în ultimele zile.

„Abia aştept să văd mutra comandantului", spuse astronomul, „cînd ai să-i spui că urmează să ne întoarcem cu toţii la grădiniţă ca să ne jucăm cu bile".

La început a existat un oarecare scepticism, care însă a dispărut de îndată ce Pickett a făcut cîteva demonstraţii. Pentru cei crescuţi într-o lume a electronicii, faptul că o simplă structură din sîrmă şi bile putea produce asemenea miracole a fost o veritabilă revelaţie. Totodată, era şi o provocare, şi deoarece vieţile lor depindeau de ea, răspunseră prompt cu toţii.

Imediat după ce personalul inginăresc a construit suficiente copii după prototipul rudimentar al lui Pickett, începură lecţiile. Le explică principiile de bază în cîteva minute doar; aveau nevoie în primul rînd de practică, ore în şir de exerciţii, pînă cînd degetele ajungeau să zboare automat peste sîrme şi să aranjeze bilele în poziţia cerută, fără nici o participare conştientă. Au fost cîţiva membri ai echipajului care nu reuşiră să dobîndească exactitatea şi viteza necesară, chiar după o săptămînă de practică asiduă, dar alţii, în schimb, l-au depăşit chiar şi pe Pickett.

Visau numai coloane de cifre şi mişcau bilele prin somn. După depăşirea stadiului elementar, fură împărţiţi în echipe, care se angajară imediat în întreceri viu disputate, pînă cînd atinseră performanţe superioare, întrecînd cu mult chiar şi cele mai optimiste aşteptări ale lui Pickett. În cele din urmă, existau la bordul lui «Challenger» oameni care puteau înmulţi pe abac numere de patru cifre în numai cincisprezece secunde, putînd calcula ore în şir fără să obosească.

Era o muncă pur mecanică; cerea îndemînare, dar nu şi inteligenţă. Cu adevărat dificilă era numai sarcina lui Martens, şi nu-l prea putea ajuta nimeni cu nimic. El trebuia să uite toate tehnicile bazate pe calculator şi să aranjeze calculele astfel încît acestea să poată fi efectuate automat de oameni care nu cunoşteau semnificaţia cifrelor pe care le mînuiau. Le dădea datele de bază, iar ei respectau apoi programul întocmit de el. După cîteva ore de muncă de rutină, rezultatul apărea la capătul şirului, cu condiţia să nu se fi făcut nici o greşeală pe parcurs. Pentru ca să nu se întîmple aşa ceva, au fost alcătuite cîte două echipe independente, rezultatele fiind confruntate la intervale regulate.

„Ceea ce am făcut noi", spuse Pickett în microfonul reportofonului, atunci cînd avu vreme să se gîndească la ascultătorii cărora crezuse că nu va mai ajunge vreodată să li se adreseze, „a fost să construim un computer din fiinţe omeneşti în locul circuitelor electronice. E de cîteva mii de ori mai lent, nu poate mînui multe date simultan şi oboseşte destul de uşor, dar funcţionează. Nu poate duce nava înapoi pe Pămînt — ar fi prea complicat —, dar poate calcula o orbită care să o readucă în limitele comunicaţiei radio. De îndată ce vom scăpa de perturbaţiile electrice din jurul nostru, vom putea transmite poziţia navei, iar marile computere de pe Pămînt ne vor spune ce să facem mai departe".

Ne-am desprins deja de cometă şi nu ne mai îndreptăm spre limitele sistemului solar. Noua noastră orbită corespunde calculelor cu precizia la care ne aşteptam. Ne aflăm încă în interiorul cozii cometei, dar nucleul se află la un milion de mile[8] de noi şi am scăpat de privelişte acelor mase de amoniac îngheţat. Ele gonesc spre stele în noaptea înfricoşătoare dintre sori, în vreme ce noi ne întoarcem acasă...

„Alo, Pămîntul... alo, Pămîntul! Sînteţi chemaţi de «Challenger». Sînteţi chemaţi de «Challenger». Răspundeţi imediat ce ne recepţionaţi, am vrea să verificaţi calculele noastre înainte de a ne toci degetele pînă la os!"

Traducere: Mihai-Eugen AVĂDANEI

[8] Aproximativ 1 600 000 kilometri. (Nota trad.)

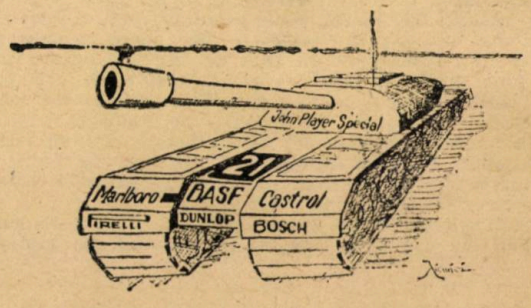

POESIS

Week-end

Aer monahal la margine de pădure
Și înserarea
Furișîndu-se ca o sălbătăciune.

Nici un sunet de clopot,
Nici o boare de vînt ;
Clopotarul bea de stinge la han,
Vîntul e în vacanță.

Lîngă drumeagul pustiu, o cruce-n ruină —
Moarte năpraznică,
Timp îngropat înainte de vreme.

Curînd, peste melancolia serii
Va rătăci luna.
Un glas cunoscut îți șoptește.

Sergiu ADAM

Stampă

O mînă care coboară încet, încet
pe o suprafață netedă și caldă — dorința,
fulger globular, imagini disparate în jurul
unui centru luminos. Coerență ciudată —
transfigurare și calm, o spaimă veche
care se pierde în noapte. Ritmul, ritmul.
Cămăși și prosoape, cărți risipite,
poeme nescrise — lucruri, lucruri acolo...
un univers ce se naște, o lume în auroră.
Noapte, zi fără teamă.

Liviu ANTONESEI

Inscripție

Tot ce-au visat în veacul lor străbunii
Care ne-au dat o țară de vegheat
S-a-nveșnicit în verbu-nțelepciunii
Și-n demnitatea gîndului curat...

Ei au visat o patrie de bine,
Ei au gîndit o patrie de dor —
Din tot ce este pururea rămîne
O-ntemeiere întru viitor...

Au stat aici cu munții care-nfruntă
De mii de ani atîtea vijelii —
Prin Miorița cîntecul de nuntă
Li-l tot cîntară stelele-făclii,

Dar au avut iubirea de moșie
Și și-au făcut din ea statornic scut,
Și-n suflete fîntîni cu apă vie
Din care patria a renăscut...

Au trebuit să apere în luptă
Hotarul drept al permanenței lor —
Dar Doina au cîntat-o ne-ntreruptă
Ca pe un sentiment ocrotitor...

Căci casa limbii noastre le-a fost vatră
Și cîntecul a luminat-o sfînt —
Cît veșnicia cea durată-n piatră
Durează veșnicia în cuvînt...

Se tot surpară-n vremi răvășitoare
Zidirile de dor neîmplinit,
Dar așteptarea Meșterului Mare
Le-a fost credința-n care au trăit —
De au păstrat, în visele curate,
Sublimul ideal al țării lor —
Gîndind o patrie în libertate
Și-n împlinirea țării, un popor !

Paul BALAHUR

Visînd la Acropole

O subliniere găsită printre vechile
Sale hîrtii : să ne eliberăm
De neîncredere. Cîteva scări
Coborîte în memoria
Verde a iederei și cuvintele
Se trezesc precum
Soldații după un marș epuizant

Cine-i de cealaltă parte
A întrebării ? Nici nu
Încearcă să afle
Visînd la Acropole simte o
Mireasmă de pepene
Pentru a trage concluzia
Că viața totuși e alcătuită
Din neașteptate întîmpinări.

Ion BELDEANU

Tamara

Aveai gene-atît de lungi
Că puteai,
Cînd te-aplecai
Peste margini de fîntînă,
Cu ele apa s-ajungi,
Ca să-mi fie la-ndemînă,
Zînă...

Emil BRUMARU

Cîntece de înveșnicire

Crez

Ca miezul de nucă în nucă
Uniți am trăit în Carpați
Nicicînd n-am fost puși pe fugă
Mereu am fost încercați

Parte de fagure-i orice ogradă
Miere-i în patrie : casă, sălașul
Mulți au venit după pradă
Nimeni n-a putut fura Făgărașul

Învinge doar Binele și plînge doar Răul
E pulbere astăzi și iureșul
Venit să ne-ndoaie Ceahlăul ;
Nimeni n-a spart Maramureșul

Nu ne lăudăm că am fi unici
Unul singur sîntem și Toți sîntem Unul
În El, în Partid, în steaua ce-adună
Copilul și tînărul, tatăl, străbunul...

Ion CHIRIAC

Tăinuite de lumină

Se-nclină globul de lumină,
izvor pe cer în micșorare,
tresar culorile în plante
și-un gol abia ivit mă doare.
În miez de noapte și de toamnă

un scîrțiit aud din zare-n zare,
parcă o poartă, spre dincolo, s-o fi deschis,
parcă un dor mai vechi tresare,

Pe unde lunecă fluturii și plantele,
pe unde se-ajunge în lumea negîndită,
încerc să-mi arunc privirea,
prin deschiderea tăinuită.

Căci mulți trec dincolo, prin neștiuta poartă,
pe buze c-un suav surîs,
dar tăinuite-s de lumină
intrările în paradis.

Ion CHIRIAC

* * *

spiritul unei vieți
încheiate la toți nasturii.
sclipete asurzitoare de argint
între care
căderea pînă la ultimele consecințe
sau saltul ieșit de sub controlul
bunului simț al gravitației terestre
sînt imposibile
sînt vrednice de consemnat
de condamnat
ca o dovadă de încălcare
a celor mai elementare
reguli de bună purtare.

ce tot vorbim
de după subtilele instrumente
cu care ne secționăm
reciproc și cumsecade ?

...numai în vis : palmierii grei
și apele de aur vînăt
și migrațiile prin iarba pînă la gît
înspicată și otrăvită de miresme.

Mariana CODRUȚ

Purificări

La pragul invizibil pentru voi,
dar pentru mine clar, strălimpezit,
ca ziua cea dintîi a unui mit,
o undă trage timpul înapoi.

Și-odată prins de-al timpului șuvoi,
mă regăsesc din cînd în cînd ca zar
ce-și stabilește lui — prin el — hotar
de taină între stele și noroi...

Un prag fără contur, nedeslușit,
de energii albastre mă așteaptă
la cea dintîi — a regăsirii — treaptă

ce încă-n roșul sîngelui nu a venit...
Sîntem ciudate unde în visul cel etern
prin care uneori semne de mit se cern.

Vasile CONSTANTINESCU

Ziua cînd...

Ziua cînd m-au văzut lumina vieții,
lumina zilei
(care nu-i chiar totuna cu
lumina lumii !)
este și ziua cînd m-a văzut
lumina morții !
Ziua cînd m-a văzut lumina zilei
a fost o zi fericită,
sărbătoare a sorții
celor ce m-au dorit plămădit
din dragoste,
pentru lume, pentru viață,
pentru nouă dragoste,
știutori că și pentru moarte,
pentru pacoste,
poate tocmai din pricina morții,
spre-a-i da cu tifla
pentru încă o generație
să intru cel puțin eu, gîndeau ei !
Ziua cînd m-a văzut lumina lumii
a fost o zi aproape tristă,
parcă ruptă din calendare,
lumii nu prea i-a plăcut de mine
că î-am părut „de pe altă lume",
nici mie nu prea mi-a plăcut de ea
c-avea auzul cam tare,
dar nu mai era nimic de făcut
de vreme ce m-am născut ;
a trebuit să mergem alături,
umăr la umăr
că avem între noi destule ciudate
date comune,
pînă la un punct eu sînt ca lumea,
de la un punct ea-i ca oamenii,
păcatele însă ne sînt ușor diferite,
ea una păcătuiește ca neoamenii
de prea multe și fără de noimă
fapte și cuvinte,
iar eu de prea amare și fără de leac
lucruri sfinte,
și-apoi eu nu cred în leacuri lumești,
ah, și cît aș fi vrut să mă nasc
într-o lume ca-n povești !
Ziua cînd m-au văzut lumina vieții,
lumina zilei,
lumina lumii,
lumina morții
a fost o zi mare, fără scăpare !

Calistrat COSTIN

* * *

Odată voi spune : Nu exiști ! Ești o închipuire
de-a mea

Niciodată nu ai pictat cu albastru
nici cu femeie lipsită de gravitație
nici cu centaur

toate nașterile tale nu sînt decît în mine
și dacă crezi că totuși exiști
vina o port eu
cel care ți-a adunat toți pașii pierduți
într-o singură sală

odată voi spune : Nu exiști !
așa cum despre Adevăr se mai spune.

în mine se transportă piatră
este praf și arșiță :
— Nenumărate grii așteaptă în larg
extinderea portului !

*

și cum să nu le dau ajutor
cum să le salvez echipajul
cînd nu-mi mai simt apele !

și nu mai plouă / și nici un fluviu
nu se mai varsă în mine
nici o bucurie

se transportă piatră
este praf și arșiță și răscoală
nimeni nu mai vrea să plîngă
nimic nu mai sîngerează de atîta piatră

cum să le dau ajutor
cum să le salvez echipajul ?

Adi CRISTI

Umbră

Chipul meu nu-l vei putea
vedea niciodată tulburat ca o apă,
tu cel care mă strigi din adîncuri
și mă chemi în adîncuri!

Aburi ușori vor pluti
în semn de-ntrebare
și în loc de răspuns
se va risipi peste lac
un stol ciudat de lebede seara;
tulburîndu-mi amurgul și apa,
nu chipul. Căci chipul meu
nu-l vei putea tulbura niciodată!

Nichita DANILOV

Într-o zi au venit...

Într-o zi au venit și mi-au zis:
Mută-te domnule în alt vis
Și-o să-ți fie viața viață pe veresie
Și n-am plecat!

Au venit și a doua zi și mi-au spus:
Mută-te în oceanul de sus
Și-n unda lui de spumă
Îți vor crește solzi de brumă
Și nu m-am dus!

Au venit apoi a treia zi
Purtînd ciudate arme și mi-au ordonat:
Te mută domnule vînător de fluturi
Dar eu tot n-am plecat
Și n-am plecat și nu m-am dus
Porunca lor mai stăruie și-acum în gînd
Așa că o să plec foarte curînd...

George DAMIAN

Anotimp floral

Eroii dorm în mine un somn cu ochi deschis
ca munții în văzduhul de aur și de vis;
în floare se aude a fructului lumină
și pasărea se-nalță prin liniștea divină

Din lacrima zăpezii eroii prind contur
în inima-nsetată de frumuseți și pur
iar sîngele respiră pe magice spirale
parfumul primăverii cu-o mie de petale

Eroii vin la geamuri cînd se-ntețesc furtuni
și rădăcini trecute prin oase de străbuni;
în ramuri urcă seva și dorul fără moarte
și versul prinde viață într-o visată carte...

Georgeta EFTIMIE

Întruchipînd un abur

De vrei să mergi la noapte să ne scăldăm în mare
Tu murmură un cîntec și-mbracă-te de nuntă.
La miezul nopții marea-i ca o mireasă care,
În așteptarea tainei, miracolul înfruntă.

Cunosc în apa mării un colț ascuns de stîncă
Pe unde iscă noaptea sălbăticiuni de pradă
Cînd umblă vîrcolacii și luna o mănîncă
Și singurele nave s-au depărtat de radă.

Vom înota o vreme ținîndu-ne alături
Ca două bărci cu pînze atinse de torpile
Pînă vom da cu fruntea de fostele omături
Întruchipînd sirena cu trupuri nefertile.

Atunci te vei întoarce la locul de plecare,
În așteptarea zilei oficiind pe plajă —
Eu, iscodind adîncul, voi strînge scoici de mare
Și cîntecul sirenei voi dezlega de vrajă.

Să mă aștepți trei zile, oricît ar fi de grele,
În hainele de nuntă — părelnică albire —
Eu voi ieși din mare sau voi cădea din stele
Întruchipînd un abur învesmîntat în mire.

Vasile FILIP

Marină

Pe-aceste drumuri de niciunde
Care pornesc spre nicăieri
Imensitate ce ascunde
noptatice-ntortocheri

Trec lent flotilele miracol
Lumini plutesc în palid rînd
Din veșniciile oracol
Răspunsuri tainice-așteptînd

Spre maluri mari tăceri se-ndreaptă
Și scufundate în neant
Văzduhurile-n van așteaptă
Al priculicilor desant

În zori, himerele dispar
Dar pînă-atunci, veghind pe zare,
Ascunse-n pîcla nopții par
A haosului întrupare.

Al. I. FRIDUȘ

Cuib de porumbel în răcoare

Aprinzi lampa pentru cei ce nu știu de unde
vine duminica
Și e miros de sarea gîtului tău
și e cuib de porumbel în răcoare
iar cheia îmbrățișării noastre
e sîmburele unui cantalup

Și peste ora exactă a împărăției
sînul tău produce panică în întunericul
acestui sandviș pentru săraci:
iubirea.

Ovidiu GENARU

Stare cu femeie și pește

(clar-obscur)

Adică o femeie
care stă, așa,
cu fața spre apă.
Doarme în spatele ei ochiul
ce-ar trebui
pe ea să o vadă.

Se gîndește să moară...
De fapt, era moartă
și ea se gîndește să moară.
Adică o femeie care stă, așa,
cu un ochi în afară.

Vede femeia în apă un pește
fără culoare
și fără miros.
Adică, femeia vede
și se teme de pește
gîndește
să moară frumos.

Vai, peștele, peștele
peștele poate
mare...
sticlos.

Dan GIOSU

Întoarce-te omule !

își privește ochiul
ca printr-o lunetă !
fiecare dintre porii pielii
privește omul celălalt
(lumea apare astfel un gigant
pentru posteritate)
curge pîriul la umbra pădurii
(apele-s reci — în aceeași apă
nu te scalzi de două ori !)
și apele privesc înotătorul

între iubire și răzbunare
gura pustii / palmele trupul !
te încoronează regino înainte
de dragoste și după / asemeni mie
adaugă sufletul / scoate-l din
carapace / să fie îmbrățișarea vie

trupul tirăște o parte a lumii —
coapse înflorite sînii ochiul
fiecare dintre porii pielii
privește omul celălalt !

Ion HURJUI

Evocare

Crini roșii și bujori
decorează casa-n care Maria parcă mai
trăiește...

O văd în umbra viselor ascunse,
păsind în ireala ei înfățișare,
solemnă ca și Uta de la Naumburg,
așa cum o văzusem împreună,
cînd mîna ei
sub faldurile rochiei de piatră
s-a mișcat.

Virgil HUZUM

Madrigal

Spațiul pe care-l străbăteam se-ncuiba în mine
îl absorbeam cu forțe din ce în ce mai mari
din ce în ce mai puțin umane

Pînă și amintirea ta mă umilește
Pînă și faptul că mă detești îmi dă putere
să exist

Ploua din nou
ploua erotic
ca și cum o văduvă înaltă și stearpă
și-ar fi plimbat disperarea prin univers

Pentru tine învăț să mă nasc mereu
în mine însămi
Pentru tine încerc să descopăr un nou cod
al umilinței
și al dragostei
E ceva strident în imaginea mîinilor tale
de parcă ele mîinile ar fi străine de tine
de trupul tău
de parcă le-ai conduce ca pe niște mașinării
complicate
neobișnuite care se pot defecta în orice moment
de parcă atingîndu-ți cu ele fruntea
ai atinge fruntea unui străin

poate chiar a mea

de parcă atingîndu-ți cu ele umerii
ai atinge umerii unui străin

poate chiar ai mei

Sînt un personaj hilar
nu pot iubi decît prin cuvinte
nici nu le rostesc și le văd rotindu-se într-o
sambă fantastică

Pînă și amintirea ta mă umilește
Pînă și faptul că mă detești îmi dă putere
să exist

Carmelia LEONTE

Motiv de însingurare

Pianu-n răstignire pe muceda lumină
ca lynxul în cădere pe ramu-nzăpezit
mai poartă-n disperare vîltoarea cea deplină
cum barca poartă-n sine oceanul nesfîrșit.

Magnetizată umbra se-ntulbură-n odaie,
cerșafuri lungi de pîclă te-acoperă greoi.
Lănțugul și coralii pe mîna ta se-nmoaie,
printr-un întors ivoriu săgeată umbra-n noi.

Pianu-n răstignire precum o vietate
purtînd în trup săgeata ne urmărește iar
ca lynxul în cădere în rănile curate
un greiere-n tăcere e muntele de var.

De-o lacră în cădere vrea umbra să se-ascută :
pianu-n răstignire e-o simfonie mută.

Emilian MARCU

Sticlarii din Murano

Tragici și sfinți, sticlarii din Murano
Au inventat paloarea-n chihlimbar,
Cum anii trec și se depun pe zmalțu-i,
Din tată-n fiu, de la sticlar pîn' la sticlar...

Lucrau cu toții la topirea zării,
Copii, femei, bărbați trecuți prin vreme...
Tragici și sfinți, sticlarii din Murano
Acele vase le stropeau cu sîngele din vene...

Lucrînd ca argintarii, sub funingeni,
Unul pe altul ei s-au argintat,
Nemulțumiți de artele cerești,
Cele ce fac tot cerul înstelat...

Și au găsit la cumpăna de lume
Sticla de ceară și de văz muranian,
Prin care se zărește astăzi însăși moartea,
Tînără-n greul timpului, și-n an...

Florin MUSCALU

Trei nori

Împinși de vînt
trei nori veniră
în palmă mi se așezară
cel negru nu voia să stea,
el nu voia să stea acolo
inelul ei cînd îl zăriră
fugit-au către inelar
aproape se rostogoliră
în unul singur se uniră
inel de fum pe inelar.

Marcel MUREȘEANU

Tustrei jucau

Tustrei jucau — ce vîrstă ? —
cu candoare
Îngerul tîmp
Floarea de mac
Saltimbancul

Par triști, îmbulziți în hamac
Intrați în zodia racului
frînți de picioare,
(căzuți din alt veac.)

Aud cum îi paște-n rumoare declinul.
Alămuri — și muzici cernite
în parc.
Heruvul răpune — trișînd — arlechinul
(un petec și-un sac.)

Îi plîng, le desfac din resorturi
armură
(teribila muză cu cleștii în gol)
Dar iată-i, — sub măști, —
și-n divina măsură
din clasicul rol.

Aura MUȘAT

Ca dintr-un vis...

Ca dintr-un vis să cazi mai jos de cer
ca dintr-o pînză ruptă de paing
abia trezit să te lovești de ger
cînd vrafuri de imagini te împing
spre marginea teraselor abrupte
din viața asta parcă-n altă viață
te-ai scurge cu inscripțiile rupte
și migratoare clopote de ceață
lovesc pe ramuri fructele silhui
sau ușile zbătîndu-se în clanță
cînd se aude „lumea noastră nu-i
decît lumina tremurată din balanță"

Emil NICOLAE

Elegie de aprilie

(fragment)

înscrisuri înverzite dau peste mine buzna
ființele-nvierii pasc ramurile lor
e primăvară-n irisi și se aude timpul
la-ncheituri umblîndu-mi și nu mai pot să mor
cu sînge lustruiesc ieșirile din beznă
mă năpădesc și ard secunde mătăsoase
sticloșii fulgi ai lor brusc se lipesc de case
pe ale căror geamuri moartea le sfărîmase.

o gheară pămîntoasă deasupra sparge
cheaguri
sintaxa planturoasă își oblojește lobii
de-a pururi se-nroșesc otrăvurile sfinte
și nu mai știu cîți orbi îmi bîjbîie prin zodii
iar corbul se rotește nălțîndu-se morminte

văd negre balerine-n fîntîni udîndu-și chipul
pline cu întuneric și dulciuri neștiute
din care zilnic bem încet și pe tăcute
ducîndu-ne-n ispite ca niște flori de munte
și ai lor sîni par ciuturi din secole trecute...

Nicolae PANAITE

Rondelul nevăzut al cascadelor

Mai mult decît cuvîntul
ce omu'l plînge'n gînd
E astrul, adorato, extaz din spirit renăscînd
Cum arde'n Indii lemnul de santal miraje
Cerul păstrat afund în ape
din cărțile de vraje.

Surpată'n taină depărtarea,
trupuri zburînd, zburînd plăpînd
Ca păpădia, nevăzută, cascadele de raze
susurînd
Mai mult decît cuvîntul
ce omu'l plînge'n gînd
E astrul, adorato, extaz din spirit renăscînd.

În floarea scuturată sub cupole
în ritmuri noi vibrînd
Cad moarte stele în fîntîni
strigăte în eter de straje ;
Sînt astrul, adorato, extaz din spirit sînt
Predestinînd ființa oglinzii răsturnate
pe abisale plaje,
Mai mult decît cuvîntul
ce omu'l plînge'n gînd.

Liviu PENDEFUNDA

Ceremonial pe roate

Sub blănuri ce-nconjoară viclenele ducese
jivine cu ochi aprigi dau foc pădurii dese
și-n vîlvătăi copacii se-ncarcă de mangal
în sărbători păgîne, cu măști de carnaval.

Ard frunzele iuțite, miraculoase ceaiuri
și cad în fumul nopții cenuși pe mucegaiuri ;
iar mi-a fugit din brațe poteca de pădure ;
desbracă-te mireasă, căldura să te fure.

Să schimbe ceremonia, iau altă-nfățișare
și-ncepe să se-audă un sgomot de motoare.
Ne fugărim prin ochiuri cu ape reci, pestrițe
și-acolo ne așteaptă un Chevrolet cu spițe

Apoi, cu siguranță, luăm forme diferite ;
se mistuie pădurea în bețe de chibrite
nestinse voluptăți și răzvrătiri în toate
își duc ceremonia pe cele patru roate.

Mircea POPOVICI

* * *

O, dacă-ai ști cît de mult m-am rugat
într-o cameră strîmtă cu geamul pătrat

Perdelele au căzut. Vîntul le-a umezit.
Acul în ceas a ruginit.

Să-ți spun ? Să tac totdeauna ?
Ce strai rece țese pentru mine luna !

Tremură ușa încuiată.
Mă vei ajuta vreodată ?

Tamara PINTILIE

Trenul care vine din cer

mă temeam să cobor
întotdeauna mă temeam
gara aștepta să mă înfulece
știind cu viclenie că nu-i pot scăpa
întîmplarea aceasta se repeta obsedant
și niciodată nu eram întrebat
dacă vreau să merg mai departe
mă lăsam împins
coborît cu de-a sila
pe un peron din ce în ce mai pustiu
între mine și mine era o falsă analogie
și de fiecare dată amînam
adevărata călătorie
clandestin
continuînd să hoinăresc
prin stațiile înalte
de hîrtie.

Dorin POPA

Nimfa către Orfeu

Eone, — aprinde-mi
și azi, curate,
candelele pentru
singurătate.

Cuvinte-aprinde-mi
nevindecate,
portaluri către
eternitate.

Timpul, străinul,
în van se-ntunecă,
pură legendă
aura-și fumegă.

În irizarea-i
cît stai de-aproape ?
Te afli dincolo ?
Mă porți sub pleoape ?

Dau doar de-un suflu,
mîna de-o-ntind.
— Și totuși ești
dens ca un cînt.

George POPA

Fire de iarbă

trenuri trecînd cu viteza maximă
aici nu-i nici o stație
poetului nu i se dă cine știe ce importanță

(între două drumuri de fier
o fîșie de pietriș ;
cîteva fire de iarbă și poetul ;
galbene, arse de soare, împroșcate de zgură —
firele de iarbă ;
meditează — ar vrea despre el să se spună ;
principiul unic
viață dragoste moarte
poetul /bravo !/ meditează ca la carte !)

poate stă cam de mult acolo ;
vîntul îl bate, ploile îl udă
fiecare garnitură îi îndeasă în urechi
zgomotul : ghemuri de sunete disperate

destinul lui răbdător
(peste luciul caroseriilor tone de praf ;
ca de pe altă planetă)
tot mai cuprins în nemișcarea sa
așteptare = nemișcare
ploi viscole secetă
gîndul lui : gîndul firelor de iarbă crescute
în paraginâ.

Constantin PRICOP

Zamolxis

(fragment)

Alexandria, cea în ardere fiind a Egiptului,
în zadar imperii au revendicat-o

ce așezare ar fi rezistat
mai mult prin altceva decît prin dezastru ?
iar dacă rezistă încă, nu e dovada
că spiritul ei e pururi prezent ?

capete iluminînd au luat-o razna,
tezaure de-nțelepciune s-au prefăcut în scrum,
o încropire a vîntului mai dăinuie
prin catacombe,
dar lumea continuă a se uimi
la gîndul că după atîta timp
nicăieri un depozit al spiritului
nu e mai viu decît în Alexandria

Ioanid ROMANESCU

Un cuvînt

Mi-e dor numai de un cuvînt
Cu ochii melancolizînd
Inima ta
Să fie spus dinadins
Cînd vor fi nins
De păcate
Și de moarte învins...

Mi-e dor numai de tine,
Ce vorbă mare ți-am spus
E îngerul meu din pustie
Un Kristos niciodată apus
În poemul ce știe
Ce verb îl transcrie
Odată cu mîna ta...
Stea

Mi-e dor să te aud povestind
O idee,
Un coșmar din somnul meu
Ghilotinat
Femeie
Unde e moartea
Care iar ningea
Pe lacrima
Ce plînge
Un nume de zeu ?

Zaharia SÂNGEORZAN

Așternerile

Pămîntului, zăpadă peste zăpadă cade
precum pe șnururi albe, mărgeaua mărginașă
dar ochiul le-ntregește aceleiași plămade
deși poate că una-i c-un alb mai uriașă.

Ci nopțile vin toate c-un vis peste un altul
doar cîte unul uită drumu-napoi, stăpîne ;
sărutul își așterne peste un altu-naltul —
dar care dintre ele — lumina-ți va rămîne ?

Paul SĂN-PETRU

Forma materiei sau forma poemului

„Acolo erau trandafiri, în ploaie,
Nu-i tăia, îi apăram eu
N-o să dăinuie, zicea ea.
Dar sînt atît de frumoși acolo
unde sînt.
Ah, toți am fost odată frumoși zise
ea
și i-a tăiat și mi i-au dat mie
în mînă"

William Carlos Williams

străbat un drum / lung
pe cealaltă parte te aflu
răsfrîntă
într-o sfîșietoare îndepărtare
/ proiectată pe zid
/ gură din care cad tablete de cianură
pe ochiul necunoscutului

clopotele sună peste „ancilla theologiae"
sună la dreapta / string mărunțiș
pentru trecerea apei ;
nu iubiți carnea și nici vocea
nu considerați împreunarea
nu recunoașteți piatra
întru tale si rugăciune mă aflu
la picioarele Sfynxului
(întrebarea nu mai există)

Sub lumina săgetată
de forma tulbure
în glasul sferic al eternității
rămîne oboseala /

Seceta lucidității / prin pădurea neagră
a conceptelor
litere sîngerii apar
fierăstraie pe oasele minții
niciodată doi ori doi n-a fost mai fără cusur
în spatele lui sînt înghițit
de aorta verticală a nopții :

totdeauna am iubit ideea
(durerea în care sălășluiește
sufletul)
pînă în miezul neliniștii
pînă la foșnetul electric al stelelor

Cassian Maria SPIRIDON

Plîngerea gîndului

în ceasul de rod doar gînduri mai curg
doar timpul se-mbată în ceasul de rod
nemișcarea nu mai conteză

trecerea-i sînge
rodit în scrum
(nici un gînd în ea nu mai doare)

în ceasul de rod numai gînduri se strîng
(l'ilusion de l'éternité)
temnița-i sînge
temnița-i fum
vremea cu spini se-ncununa
gîndul capcană se nuntește cu robii

somnul, o rană de lauri fierbinte
gîndul mereu încifrînd

Valeriu STANCU

Lăpușnenii

„Și-așa, după atîta nedumezcire,
îi părîia că s-au răscumpărat inima."
(Grigore VECHE)

Zideam cetăți și le surpau avarii,
Litvanii, osmanlîii și tătarii
Prin veacuri tot creșteau împărății...
Răbdare-avem pînă s-or risipi.

Și se părea că pentru Vodă-i bine
Fugarii cînd veneau să i se-nchine.
Cocon cu minte limpede și rece
Știa spinarea cum să și-o aplece

Supus boierilor părea om harnic
Iar cu pămîntul altora mai darnic
Strînge în sipet zloții, crăițarii,
Coroanele și talerii, dinarii

Și apăsînd pecetea-n ceara crudă
Mai dăruia moșii pentru vre-o rudă
Doar cînd inelul și-l scotea afară
Se auzea oftînd cuvîntul : țară !

Neguțător de suflet învățat
Năimea prin sate cîte vre-un argat
Că-n juru-i se-nmulțiseră viclenii
Cu șleahtici, levantini, cu seimenii

Legea era de-acum doar jungherul
Ieșise haitele de lupi sub cerul
Albit de stele, pîrguit de lună...
Prin sate se spunea că nu-i a bună

Pribegi isteți se pripășeau prin vetre
Tot șopotind mieros printre cumetre
Vestind femeilor sfîrșitul lumii
De n-ai sălaș nici lîngă sînul mumii

Că Vodă chibzuind să-și nalțe casă
Făcu din mușatină o mireasă

*

Țăranii ca țăranii stau de-o parte
Cine mai are grija să le-o poarte
Se pribegesc la margine de ape
Pămîntul parcă nu îi mai încape

Că-n scaunul Moldovei mai trecură
Boieri de viață și adunătură
Se-amestecase sîngele de domn
Ca într-un somn ce nu mai era somn

Și-acest răzeș luat pe veresie
Boierii l-au lăsat fără moșie
Și l-au trimis plocon la Istanbul
Să-l vadă negustorii lui sătul.

Cînd în Serai venea pomeni să ceară
Degetul cu inel prindea să-l doară
Și-și amintea de sabia din pod
Și-nscrisu-n fier : „Io, Ștefan Voievod"

*

Cu anii mintea se înțelepțește —
Plocoane, pungi cu galbeni și, firește,
Se face ochiul lamă de cuțit
Ascuns sub pleoapă, parcă adormit

Trecuse Dunărea cu ienicerii
Obrazul și-ascundea în mîzga serii
Din nou primea boieri la el în tindă
Și le privea în suflet ca-n oglindă

Și-și pregătea tăcut o toamnă rară
Nu pentru el ci pentru biata țară.

El n-a fost sabia și n-a fost scutul
Ci numai logodit cu Începutul.

★

Noi de-am trecut prin veacuri și milenii
Ne-am semuit cumva cu Lăpușnenii
Chiar cînd veneau cu surle și alai
Am murmurat : pămîntul să nu-l dai !

Cu sabia în mîini ori vicleșugul
Lucind sub pleoapă cum în brazdă plugul
Am tot răbdat să tot ne drămuiască
Trecînd pe-aici vreo oaste-mpărătească

Și de-am privit în glod cum se prăvale
Capul bicisnic al Măriei sale
Ne ogoiam durerea și aleanul
Știind că vine iarăși Lăpușneanul...

E-o fire-n noi din două părți făcută
Din miere de albină și cucută
Jungherul ni-l păstrăm mereu pe gît
Să-i țină Veghea tigvei de urît.

Corneliu STURZU

În această aventură

Monotonia umbletului în ceas de uscăciune
de după un obicei
prost : acordul cu tine
însuți... Că îl fluieră comorile,
spirituale, pe drum : toate
îmi sunt descoperite ? O, nici pe departe :
toate se învechesc
numai o dată cu mine. Cu el. Nu

pentru că nu știe adevărul. Din alt
timp... Recunoaște
„animalitatea" cu toate tristețile sale : îi
bate rar un tam—
tam din afara subconștientului, dar
și cînd îi bate... Răzimat în
coate, împărțit
în mai multe locuri, la dispoziția
iritantelor
arome : dimprejur
unde este o trădare a florilor. Iarna... Mototolind
perna : vine
la galop. Tu vii? Mai bine te uram. Copacii
tomnatici, fără
rod, care fug înapoi și peisaje ale unor noi
uitări...

Un cal galben, vînăt : pe
care călătorește noaptea.

Liviu Ioan STOICIU

★
★ ★

Ca niște ochi care ard
scufundați în propria fîntînă
ca niște mîini
care nu se întind
de teamă să nu se frîngă
ca două păsări care și-au pierdut graiul
și își vorbesc prin semne
ca o boală tainică și
rușinoasă
ca o vrajă care te cuprinde
fără să vrei
ca o poezie nescrisă
ca merii ca perii
în mijlocul verii
ca o voluptoasă infracțiune
ca un blestem
ca iarba de leac
iute ca săgeata
și înceată ca broasca țestoasă
umilită și victorioasă totodată

(astfel a fost dragostea noastră)

Nicolae TURTUREANU

Aproape sălbatici

Ehei, voi anii mei
Voi derbedei
Ai sîngelui înnebunit
Răpirea fecioriei cu-n cuțit
Domnesc
În noaptea nerușinărilor
Cînd Luna dă foc la cai
Cînd trupul ți-e ovăz bălai...
Sufletul sîngerînd
După un fel de vietate magică
Aproape sălbatici, ochii tăi
Mă mîngîie cu spini imaculați
Cu botul de mînz al poeziei
Îți clatin sînii
Și te înot.

Constantin ȘTEFURIUC

Începutul poemului

zi cu mai multe începuturi : cum din toate
direcțiile ar veni cîte o iubită și tu nu-ai
decît o singură floare — în chiar ideea de
perfecțiune ; iar apele la picioarele tale să depună
toți naufragiații ; (unul identic fiindu-ți să
se ridice și să murmure un cîntec prin
care să oglindească determinantul
naufragiului său — unul identic fiindu-ți
să se ridice și să te sărute... într-un
neștiut echilibru încît să existe unul
singur pe toate țărmurile, în toate adîncurile)

ah, friguroasă briză — calcul care sfarmi
formele sufletului ; cînd dintre durere și
dragoste abisal te prelingi (pe mine
pierzîndu-mă...)

ah, friguroasă briză — în largurile înțelepciunii
mărilor și oceanelor o iubită să mă
aștepte, deasupra valurilor să mă aștepte...
și totuși numai în auz să existe...

„Cu ochii închiși și căznindu-mă să dorm, văd
lucind în fundul pleoapelor țarul care e sufletul
încăpătînat, epava pîlpîitoare a gloriosului
naufragiu al zilei mele".

ah, friguroasă briză — vei fi văzînd că în
înăuntru-ți mîna mea în rescriere lasă
drept mărturie propriu-mi sînge, propria-mi
rugă ? (apoi îndepărtîndu-se s-a văzut
urlînd în ehterul rescrierii...)

ah, friguroasă briză îngerul meu
planînd prin această lumină flămîndă
s-a desnicat : înjumătățit tot coboară,
aripile lui mătăsoase necontenit se înroșește...
numai flăcări există prin această odaie...

zi cu mai multe începuturi...
s-a terminat scrisul — și nici un poem
nu se arată ; floarea din mîna mea
a început să crească ;
a început să mănînce mîna
scriitoare...

Aurel ȘTEFANACHI

Caut timpul...

Caut timpul astronomic,
El s-ascunde-n timp atomic.

Caut timpul ca pe-un mit,
El s-ascunde-n infinit.

Timpul visului de-l caut,
El plutește — cosmonàut.

După-al trupului timp fug,
El pîndește ca un rug

Să mă mistuie mereu
Lîngă timp și-n timpul meu,

Printre marile-orologii
Eu înalț clipei elogii...

Orologiu-mi de mister
E mărunt și efemer

Într-un timp ce bate-n vers
Dincolo de univers

Unde timpul nimănui
Parcă este, parcă nu-i,

Unde-n vreme de poveste
Timpul nu-i și totuși este.

Nicolae ȚAȚOMIR

Pădure de cîntece

Soare de toamnă : amintire duioasă
revărsîndu-mi pe suflet acele candori
pe care doar magica șoaptă a roadelor coapte
le mai întoarnă din anii priori...

O lumină difuză în fiece gînd ?
Un cuvînt al pămîntului vibrînd prin tine
din copilăria cu frunze de soare în păr,
precum o plutire de tainice-albine ?

Cine s-a întrebat și se-ntreabă mereu
cu aceste cuvinte abia auzite de gîndul suav
și de lacrima neștiută din pleoapele amintirii ?
Negreșit, negreșit numai pămîntul acesta moldav.

Atît de dulce și-amarnică totuși
bucuria aceasta a revenirii la țărmul din care,
ca un gînd, sau ca o aripă, sau ca o lacrimă
ai purces,
să-i fii vieții, deopotrivă, suspin și cîntare.

Soare de toamnă bucurîndu-ne trecerea
și petrecerea
cu cea mai blîndă, extatică lumină
aici, pe pămîntul părinților rămași în noi
ca o pădure de cîntece plină...

Haralambie ȚUGUI

Răspunsul

„Nu te mai agita ! Stai liniștit —
îți vom trimite răspunsul acasă".
„Dar liniștea mea ține numai
de întrebările mele —
Ce să fac eu cu răspunsul vostru ?"

Lucian VALEA

O femeie nu mă lasă să dorm

O femeie nu mă lasă să dorm.
Are brațe de ceară,
ochiul enorm

Cînd apare, îi spun :
„Vom duce o viață ferice
în așternuturile florii de prun,
printre brice !"

Cînd apare,
inima îmi bate atît de tare
încît clopotele încep să vibreze,
încît se prăbușesc altare
în orbitele portugheze

Orbii ne îmbrățișează
și cîntă
pentru noi
missa cea sfîntă

Lucian VASILIU

Dansul oprit

Dansul Ei îmi biciuie trupul
și mă bucură doamne
mai mult decît toate bunele,
toate relele
prin care m-am tot fost risipit ;
Rînd pe rînd, de-a lungul nopții
sun flama aceluiași felinar
(gură de secure-nsîngerată !)
dansul demult oprit
se desfășoară, o, cum se mai desfășoară
în sîngele ce tînăr, doamne, a fost !
Dansul Ei mă biciuie încă
precum frigul cu funiile lui reci
mai biciuie pe cel care sînt
trecerea întîrziindu-mi
către malul celălalt :
dansul Ei mi-amînă anotimpul
gravat în cifra Unu
demult uitat între noi.

Sterian VICOL

Cîntec

pe dealul cu miei albaștri
— abia dînd a primăvară —
tu alergi și rîzi pilaștri
tremură de-un cer povară

nu-i așa că îți mai sînt
dragă ca întîia oară
lasă-te ca-ntr-un descînt
vrajei de odinioară

pierde-mă și prinde-mă
din pumni iar să-ți dau izvorul
și de tine aprinde-mă
fiu-ți patima și dorul

pe dealul cu miei albaștri
privind zările pierdut
eram iar de la-nceput
răsărire a doi aștri

răsărire a doi aștri
eram iar de la-nceput
privind zările pierdut
pe dealul cu miei albaștri

Octavian VOICU

Herbar

lui Geo Bogza

Domnișoară
scorțișoară
hai
să ne fugim în rai.

La izvorul plînsului
curge mierea-ursului
și la marginea potecii
liliecii
pasc berbecii
de bureți
anahoreți.

Mai la vale o lupoaie
tămîița o jupoaie
sîngerînd între stamine
outoarele albine
cu cimpoiul și cu cobza —
lacrima lui geo bogza.

Eu c-un răculeț de coasă
schivnic
și
pochivnic
tai prin sunătoarea deasă
sărăcica
feciorica
și ne facem că murim
roibă și indrușaim.

Vindecați c-o vindecea
vom ierna într-o vîlcea
la mătușa stariță :
curs de apă stupiniță
viță
de labariță.

Iar pe deget ariel
îți va pune verigel
turicel
și din tilișcă
scoate sunete ce mișcă
roua în luminărică
risipind întunecime.

Cum să-ți fie
ție
frică
de efebi și ipochimeni !

Noi nu sîntem neica-nimeni.

Laure în alchimie
schimb a cărnii-nfățișare
din escală în escală
izoterme/izobare
chiar
la mai mult-ca-perfectul :
forma ei universală —
spectrul
meu crepuscular.

Știi poema din vechime
pocnind semințe de rime ?

C-o cheiță
îți des-
cui
tînguirea Dumnealui
enăchiță
văcărescu :
Într-o grădină
Lîng-o tulpină
Zări o floare ca o lumină.
S-o tai să strică !
S-o las mi-e frică
Că vine altul și mi-o rădică!

Nu lăsat-am pentru tine
joia-focului salvine
rapițe și cruciulițe
lăcrămoase joimărițe
slujnice usturoițe
lampă-chioară scînteițe
filosoafe șopîrliță ?
(un herbar
planetar).

După clasicul război
tu/moftică————breben/el
mia și miel
corniță moi
— muguri nobili cu sclipeț —
ne-or ieși la amîndoi

și-o să ducă-n lume buhu
osebit de popa-duhu.

Căpitane de județ
lasă flinta
ca arginta
jug și dracilă obezi
pentru bieții amorezi.

Ce ? întors-am vremii roata ?
Cînd i-am întinat comeata ?
Cum ? pe povîrnișul sorții
am schimbat
într-un păcat
altă ordine a morții ?
ori scîrbim cu of și jale
cimitirele omfale ?

Dă poruncă și amînă
punerea-n escortă pînă
naște lacrima pe stîncă
floarea reginii
fiica luminii :
ursula.

Oasele risipitoare
ne vor ninge la izvoare
în povestea lui dracula.

Horia ZILIERU

Autograf plastic: Vasile Istrate

„Acvariu"

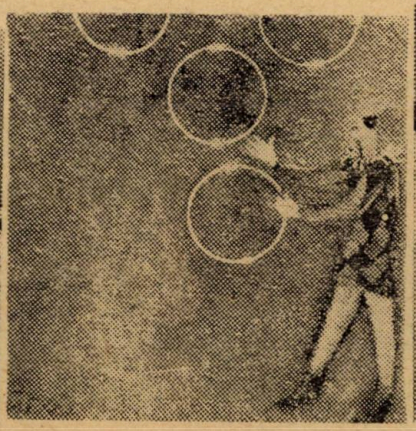

„Acrobatul"

„Regnuri" (I)

Kata

Gábor

Muki

Ionuț-Daniel și Ovidiu

Simona

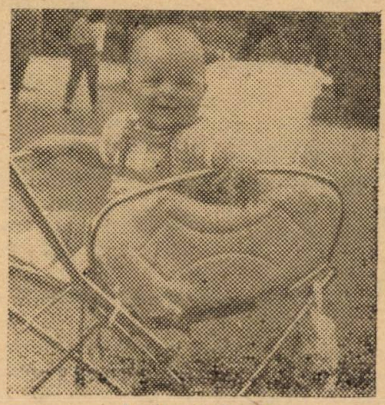

Andreea-Oana

Daniel și Lucian

Petronela

Bogdănel

1987

Oana

Nicușor și Daniel

1987

Marius și Mihaela

Calai-Cătălina

Anca-Daniela

Oana-Maria

Daniel

Ciprian

Codrin

Oana

Aspect din unitatea 101 — „Electrice"

Aspect din unitatea 144 — „Parfumerie"

Aspect din unitatea 192 „Apartamentul". Podu Roș

Întreprinderea comercială de stat
MĂRFURI METALO CHIMICE IAȘI

1. M.S.R. „AUTOMATIC" este o mașină de spălat rufe cu tambur orizontal și încărcare frontală cu o capacitate maximă de spălare de 5 kg. rufe uscate.

– Execută în mod automat cicluri de spălare, prespălare, limpezire, stoarcere și tratamente speciale ca : apretare, parfumare, albăstrire și înălbire.

Acest produs prezintă următoarele avantaje :

– calitatea spălării îmbunătățită asigurată prin numărul mare de programe de spălare,
– consum rațional de energie electrică,
– siguranță în exploatare,
– uzura redusă a rufelor.

Acest produs îl puteți procura din magazinele de specialitate ale I.C.S.M.M.C. – la prețul de 6 290 lei.

2. Pentru familia noastră să procurăm din magazinele comerțului de stat mașina de cusut „Nicoleta".
– Mașina electrică „Nicoleta" are formatul unei valize (470 × 190 × 350 mm), ocupă un spațiu limitat în incinta încăperii și cîntărește 14,5 kg.
– O puteți procura din magazinele și raioanele specializate ale comerțului de stat la prețul de 3 830 lei.

3. Mașinile electrice de spălat rufe „Alba Lux" 7 și 8 vin în ajutorul dvs., scutindu-vă de un efort considerabil.
Sînt mașini pentru uz casnic ce efectuează operațiunile de spălare, limpezire și stoarcere centrifugată cu posibilitatea reglării timpului de spălare.
Aceste produse le puteți procura de la unitățile specializate ale I.C.S.M.M.C. la prețul de 3 165 lei, respectiv 3 054 lei.

4. Pentru petrecerea timpului liber în orice împrejurare, magazinele noastre de specialitate vă oferă un bogat sortiment de radioreceptoare portabile și staționare ca :

– R.R. Song	= 650 lei
– R.R. Top	= 341 lei
– R.R. Derby	= 450 lei
– R.R. Cosmos	= 740 lei
– R.R. Solo 300	= 685 lei
– R.R. Gloria	= 1382 lei
– R.R. Expres	= 648 lei
– R.R. Intern	= 648 lei
– R.R. Pacific	= 1560 lei
– R.R. Samba	= 1560 lei
– R.R. Bucur 6	= 2921 lei

Vizitînd expozițiile cu vînzare de mobilă, menționate mai jos, vă puteți alege mobila preferată pentru înfrumusețarea apartamentului dvs. :

– magazinul 121, str. Manta Roșie nr. 1.
– magazinul 153, Alexandru cel Bun – Piața Voievozilor, Bloc C. 4.
– magazinul nr. 188, Galata, str. Dimboviței nr. 14–16, Bl. D. 15.
– magazinul 192, Podu-Roș, str. Socola nr. 22, Bl. P.
– magazinul 226, str. Păcurari, Bloc 589.

În magazine sînt expuse o gamă variată de mobilă „Produse noi 1986", sufragerii, camere combinate, dormitoare, camere tineret, holuri, biblioteci, bucătării și divers mobilier, avînd o linie modernă și o utilitate multifuncțională.

Semne bune anul are!

Andrei

Bogdan-Andrei

Andrei și Mircea

Irina

Florin

Luiza

Bogdan

Ștefănel

Carmen

Mugurel

Cătălina

Mihăiță și Laura

Ștefan-Cătălin

Codrin și Geanina

Ionuț-Daniel

Gabriela

Semne bune anul are!

PUBLICITATE

PUBLICITATE

ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAȘI

șoseaua Țuțora nr. 132
telefon 981/36320; 30370
telex 22268 TEPRO-R cod. 6600

Împlinindu-se un sfert de veac de la punerea primei pietre de temelie a Întreprinderii metalurgice Iași, anul 1987 marchează noi investituri calitative, după anii de acumulări cantitative în care a fost constituit un impunător edificiu industrial, dar și o puternică bază de cercetare și proiectare, cu specialiști inalt calificați și promotori ai creativității tehnico-științifice, formați la școala întreprinderii, capabili să susțină în deplină activitate tot eșafodajul productiv făurit pe măsura valorosului potențial tehnico-material creat. Acest proces de evaluare după criterii de ordin calitativ a puterii industriale și a experienței organizatorice, ce am dobîndit-o, mai demult și gradat, pe temeiul rezultatelor concretizate în unitatea noastră, ce poate fi considerată etalon în industria națională de țevi, urmează să-l generalizăm prin eforturile de eficientizare a muncii și creației în această etapă a dezvoltării noastre.

Cincinalul 1986–1990, cel de-al 8-lea în ordinea cronologică a edificării socialiste a patriei noastre, are în lumina orientărilor Congresului al XIII-lea al partidului, misiunea de a pune în mișcare resorturile materiale și umane, cele mai profunde și mai subtile, totodată canalizîndu-le către noi orizonturi calitative.

Schimbarea de optică și de cuprindere a acestui timp al dezvoltării pe care îl parcurgem se materializează în planul politicii noastre economice prin liniile de forță ale revoluției tehnico-științifice contemporane.

Niciînd factorii de progres nu au fost mai strîns legați ca acum de necesitatea adoptării unei conduite constructive și active față de cele mai avansate cuceriri ale creativității umane și îndeosebi de acelea care determină progresul tehnic. În toate epocile de civilizație pe care le-a traversat omenirea, roadele îndrăznelii tehnico-științifice au premers perioadelor de renaștere a spiritualității, de înflorire a zestrei materiale și de valori. Astăzi, sîntem contemporani unui asemenea moment exploziv și favorizant din viața umanității, evenimentele provocate de creativitatea tehnică și științifică marcînd într-o cadență impresionantă existența noastră. Conștiința însăși se modelează reîntemeindu-se pe suportul unor descoperiri cu adevărat revoluționare, în cele mai diverse domenii de activitate. Receptivitatea flexibilă, la această realitate, foarte dinamică și metamorfozantă a zilelor noastre, se regăsește în spiritul planurilor și programelor de dezvoltare ce ni le-am propus a le înfăptui încă din acest cincinal. Dezvoltarea de tip intensiv ce caracterizează momentul actual al strategiei noastre economice, este răspunsul pe care societatea românească, în toate articulațiile ei, îl dă acestei necesități de prim ordin a epocii.

Ieșind din sfera generalităților, trebuie să remarcăm modalitățile foarte obiective, științific determinate, strîns legate de realitățile existente, în propriul nostru teritoriu de activitate, pe care programele de dezvoltare prevăzute pentru această perioadă le conțin, cerința cea mai cuprinzătoare a acestei politici, ce reprezintă realizarea unei productivități a muncii, hotărîtoare pentru afirmarea superiorității societății socialiste, a forței creatoare a oamenilor muncii. Așadar, tot ceea ce întreprindem acum, pe linia intensivizării economiei este realizarea unei productivități deosebite a muncii sociale, ca suport al eficienței economice, al sporirii calității producției și a muncii, al creșterii accentuate a avuției naționale. De altfel, în acest cincinal, întregul spor al producției industriale este prevăzut a se obține pe seama creșterii productivității muncii. Peste 90% din creșterile venitului național vor fi asigurate de coeficienții de îmbunătățire ai productivității muncii. Acest indice, foarte ridicat, care pînă în 1990 va fi de două ori mai mare ca în 1980, atingînd nivelul comparabil cu cel realizat de țările europene dezvoltate, se va realiza pe seama puternicului impact cu rigorile noii revoluții tehnico-științifice.

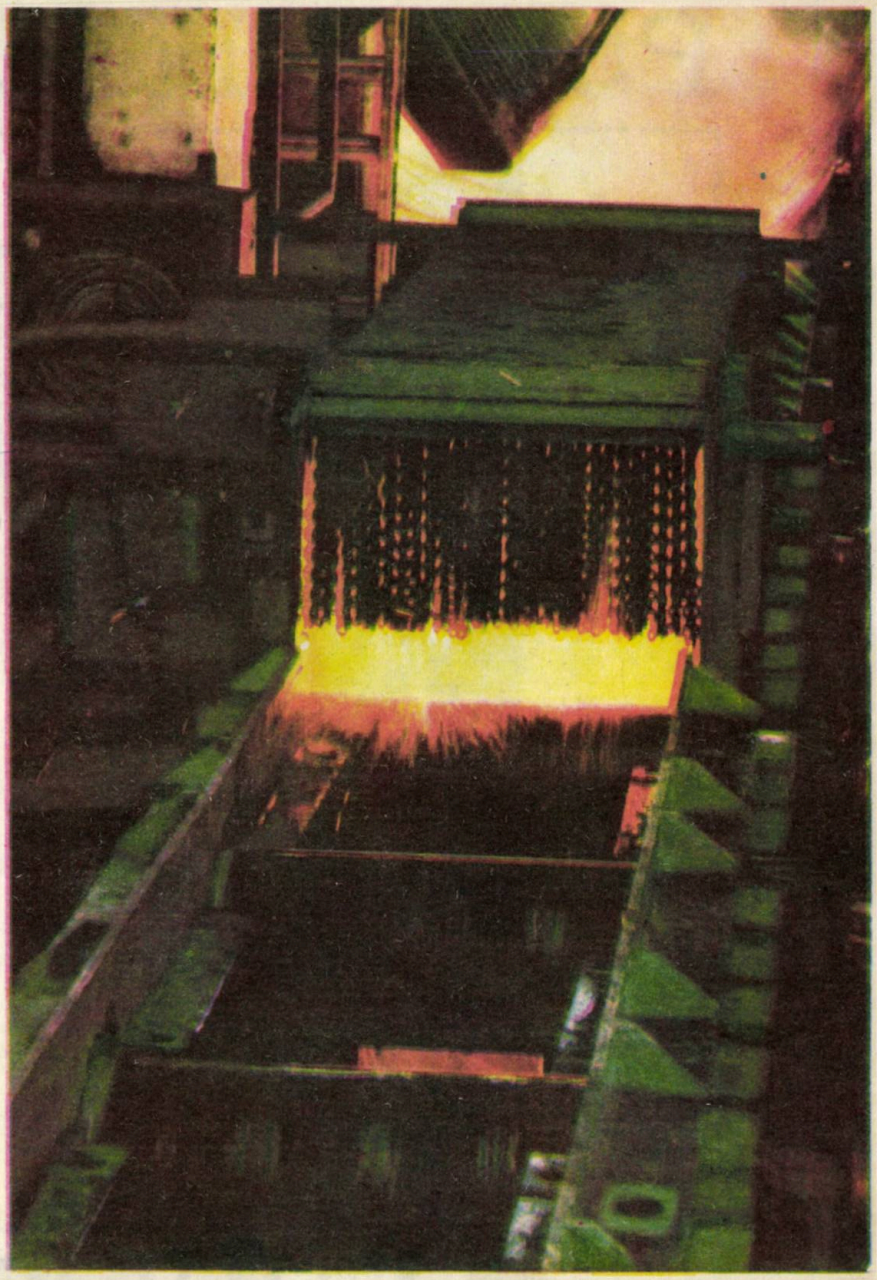

Destunderizare

Cîteva argumente de acest fel ne vor limpezi imaginea de ansamblu a acestei complexe și spectaculoase realități ce o trăim. În anul 1990 produsele noi și modernizate vor deține o pondere de pînă la 50% în producția marfă industrială.

Numeroase tehnologii noi și perfecționate vor cunoaște botezul producției în acest al 8-lea cincinal și tot în

ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAȘI

acest interval de timp, urmează ca circa 95% din volumul produselor să fie de nivel mondial ridicat. Mai mult, ca semn al materializării depline a gîndirii inginerești proprii, între 2 și 5% din aceste produse de înaltă clasă trebuie să ateste super clase, respectiv utilitatea lor de concepție, execuție și funcțională, pe plan mondial, să fie de clasă super înaltă. Acesta nu este capriciul unei solicitări orgolioase, ci evaluarea obiectivă a potențialului tehnic, științific, productiv, dar mai ales de creativitate, pe care-l deținem astăzi, la capătul a șapte cincinale de acumulări susținute ale industriei românești, de formare a unei proprii experiențe tehnico-industriale de proporții.

Compartimentele și sectoarele în care munca se desfășoară în condiții anevoioase vor fi supuse unor modernizări radicale și intense prin mecanizare, automatizare și robotizare.

Intensivizarea economiei îmbracă însă și alte aspecte, cum sînt cele în domeniul investițiilor ce le avem de realizat în acești ani. Astfel, circa 75% din necesarul de utilaje și instalații cerute de programele actuale de investiții va fi acoperit prin aportul propriu al industriei constructoare de mașini. Un efort de concepție și de execuție, care trebuie susținut, printr-o energică, responsabilă și înalt calificată participare a tuturor categoriilor de oameni ai muncii.

La Întreprinderea metalurgică Iași investițiile constituie o permanență, care nu a fost întreruptă, de-a lungul sfertului de veac de la punerea primei pietre de temelie. Chiar dacă intensitatea acestora a fost mai scăzută, ele constituind în anumite perioade numai programe de autodotare, în prezent cel de-al 8-lea cincinal a început prin punerea pietrei de temelie la o nouă investiție de mari proporții și anume Secția de benzi laminate la rece.

Deci, în anul în care Laminorul de benzi înguste la cald își va atinge parametrii proiectați, în același timp va intra în funcțiune noua secție de benzi laminate la rece ; o ștafetă se predă, alta este preluată.

Toate imperativele acestui uriaș proces de modernizare și de perfecționare calitativă în care ne aflăm cuprinși astăzi se adresează omului nou, constructor conștient al societății socialiste. De structura și calitățile lui depind împlinirile pe care scontăm în viitorul apropiat. De aceea, sînt continuate cu perseverență ample programe de pregătire și perfecționare a pregătirii politice, profesionale, civice a numeroase cadre, în forme variate și mereu adecvate solicitărilor economiei naționale, a timpului pe care îl trăim. Aceasta se impune cu atît mai mult cu cît se află în derulare cuprinzătoare și foarte exigente programe de creștere a eficienței muncii sociale, prin reducerea costurilor de producție și materiale, ori prin economisirea și valorificarea superioară a resurselor materiale și energetice și pe alte căi, toate, angajînd în cel mai înalt grad factorul de conștiință, de competență și responsabilitate al tuturor celor ce muncesc.

O modificare de optică, de mentalitate a ceea ce am putea numi omul activ al zilelor noastre. Rezumînd cele arătate, putem reține că esența etapei actuale a construcției noii societăți pe pămîntul României este definită de strădaniile noastre conjugate, desfășurate pe o largă arie de activități, în vederea modernizării și perfecționării accentuate a mijloacelor de producție, dar și a forțelor de producție, de valorificare superioară a uriașului potențial material și uman, pe care l-am dezvoltat de-a lungul a cîtorva cincinale ; și mai ales în ultimele două decenii ce au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român. Trecerea la formele dezvoltării intensive a economiei românești, prin activarea cu precădere a laturilor calitative și de performanță, competitive, înalt eficiente și productive, reprezintă în actuala etapă o sarcină fundamentală a construcției socialiste a societății noastre.

Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român a stabilit că prin această orientare revoluționară se pot atinge, în scurtă vreme, condițiile materiale și spirituale, apte să asigure progresul rapid al țării, creșterea nivelului calitativ al vieții tuturor cetățenilor patriei, țel suprem al politicii partidului nostru, obiectiv statornic al tuturor programelor noastre de dezvoltare ce vizează realizarea societății socialiste și comuniste pe pămîntul României.

Avînd o pondere de circa 50% din totalul producției naționale de țevi Întreprinderea metalurgică Iași este cea mai mare producătoare de țevi din industria metalurgică a țării.

Obiectivul activității întreprinderii îl constituie în primul rînd țevile sudate longitudinal din bandă de oțel, iar apoi profilele formate la rece și de curînd benzile laminate la cald din oțel fabricate la Laminorul de benzi înguste, investiție nouă, care tinde să diversifice producția și în următorul an va atinge parametrii proiectați.

Prin autodotarea cu noi linii tehnologice de fabricație s-a sporit capacitatea de producție cu efect favorabil asupra extinderii gamei țevilor sudate longitudinal și profilelor formate la rece. Astfel, s-a ajuns în prezent la țevi cu diametre de 3 mm și chiar mai mici, și anume țevi capilare iar țevile cele mai mari au ajuns la 219,1 mm diametru. Țevile se realizează cu grosimi cuprinse între 0,5 și 8 mm, iar profilele cu grosimi cuprinse între 0,5 și chiar 7 mm. Ponderea exportului de țevi sudate și profile formate la rece în totalul producției întreprin-

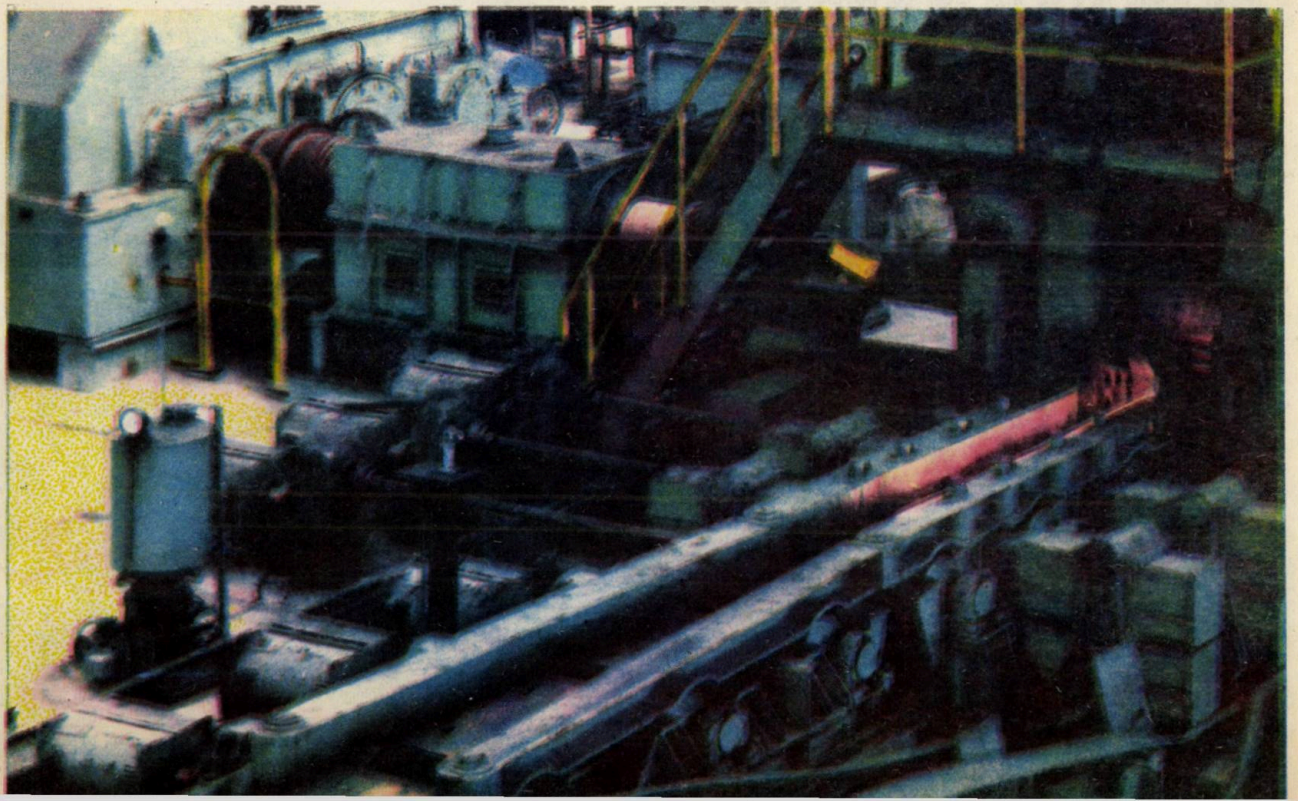

minarea benelor

ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAȘI

șoseaua Țuțora nr. 132
telefon 981/36320; 30370
telex 22268 TEPRO-R cod. 6600

derii deține cantitativ peste 60%, iar valoric reprezintă peste 1/3 din exportul întregului județ Iași.

Actuala conjunctură economică mondială impune eforturi deosebite pentru satisfacerea tuturor cererilor partenerilor externi, atît în privința calității și cantității pentru produsele curente, cît și oferirea unei noi game de produse de o largă diversitate și cu un înalt grad de prelucrare.

În această direcție au fost îndreptate și eforturile cercetătorilor și specialiștilor de la Întreprinderea metalurgică Iași, reușindu-se să se acopere întreaga ofertă de export cu produse realizate cu tehnologii de concepție proprie.

Obținerea unor produse de înaltă calitate și cu eficiență economică ridicată a dus concomitent și la utilizarea rațională a metalului, ducînd apoi la reducerea consumului de metal. Căile pe care s-au realizat acestea sînt, în primul rînd tehnologiile de laminare la toleranțe negative, precum și cele de tragere la rece a țevilor de precizie înaltă.

Astăzi, marca TEPRO a Întreprinderii metalurgice Iași a devenit cunoscută nu numai printre producătorii și beneficiarii de țevi și profile din Europa, ci și în întreaga lume, unde se livrează în peste 45 de țări cele mai diverse țevi sudate longitudinal și profile formate la rece în condițiile standardelor de circulație internațională din țările industriale avansate.

Acum, cînd pășim în noul an 1987, făcînd bilanțul realizărilor anului 1986, trebuie să punctăm cîteva noutăți.

Astfel, realizarea pentru prima dată a țevilor de mici dimensiuni zincate electrolitic destinate industriei de autoturisme a dus la reducerea totală a importului. Totodată țevile sudate la cald pentru instalații au fost realizate cu protecția prin zincare numai la interior, iar în exterior fiind protejate prin lăcuire, soluție originală care a dus la reducerea substanțială a consumului de zinc, material deficitar pe economie.

Tehnologia de debavurare interioară a țevilor care a fost extinsă ajungîndu-se la cantități de ordinul miilor de tone pentru beneficiarii externi, a fost concurată de o nouă tehnologie de fabricare prin procedeul arc-argon al țevilor pentru role de lanț Gall cu bavură inexistentă la interior.

Producția de țevi mici pentru frigidere cu compresor în anii anteriori se ridica doar la cîteva tone, iar începînd din anul 1986 producția depășește 100 de tone anual, cu perspective de sporire în 1987.

Pentru pătrunderea pe piața americană s-a trecut la asimilarea în fabricație a țevilor cu filet special după standardele ASTM care, în prezent, se realizează în mod curent pentru export.

Pe lîngă solicitările în domeniul țevilor cu pereți subțiri au apărut și solicitări de țevi sudate cu pereți mai groși decît cei normali utilizați. Astfel, piața americană a solicitat țevi cu diametrul de 114,3 mm și grosimea peretelui de 6 mm, ceea ce în programul de fabricație al utilajelor din dotarea I. M. Iași nu era prevăzut. Dar, imediat după apariția cererii externe s-a trecut la un program concret de asimilare integrală, cu forțe proprii, a țevilor solicitate, care astăzi nu mai constituie o problemă și se livrează în mod curent la export.

Tot ca o premieră a anului 1986, trebuie să remarcăm și eforturile depuse de un colectiv din cadrul Întreprinderii metalurgice Iași privind asimilarea în fabricație a țevilor destinate mufelor pentru instalații. Trebuie remarcat faptul că pînă în prezent mufele erau confecționate din țevi fără sudură, cu un consum ridicat de metal. Introducerea în fabricație a țevilor pentru mufe sudate longitudinal a dus la obținerea unei economii anuale de circa 500 tone metal. Acesta este numai unul din numeroasele exemple ale preocupărilor privind reducerea consumului de metal în cadrul colectivului de oameni ai muncii de la Întreprinderea metalurgică Iași.

Se remarcă faptul că încă din fazele de pregătire a tehnologiilor în vederea asimilării noilor produse se iau toate măsurile de ordin calitativ privind realizarea acestora în condiții superioare, corespunzătoare produselor de export la nivel mondial ridicat.

Pentru cunoașterea întregii game de produse aflate în fabricație și oferite beneficiarilor interni și externi, rugăm adresați-vă cu încredere specialiștilor Întreprinderii metalurgice Iași, care vă stau la dispoziție cu toate lă-

Laminor de benzi la cald

ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAȘI

șoseaua Țuțora nr. 132
telefon 981/36320; 30370
telex 22268 TEPRO-R cod. 6600

muririle necesare și în proiect se află pentru anul 1987 editarea unui catalog nou, cu toate produsele Întreprinderii metalurgice Iași.

Pînă la apariția catalogului de produse al întreprinderii, care va conține țevile sudate longitudinal, profilele formate la rece și benzile înguste laminate la cald, redăm în continuare principalele grupe de produse din fabricația curentă a întreprinderii și anume :

- Țevi pentru instalații, construcții și conducte ;
- Țevi pătrate și dreptunghiulare ;
- Țevi de precizie trase la rece ;
- Țevi profilate : eliptice, semiovale, ovale-plate și trapezoidale ;
- Țevi pentru biciclete, motorete și autoturisme ;
- Țevi pentru radiatoare, captatori solari și umbrele ;
- Țevi pentru frigidere trase în colaci ;
- Țevi pentru amortizoare auto și pentru arbori cardanici ;
- Țevi pentru eșapamente auto ;
- Țevi pentru transformatoare electrice ;
- Țevi pentru role transportoare ;
- Țevi pentru cilindri hidraulici ;
- Tuburi de protecție P.E.L. pentru instalații electrice ;
- Țevi pentru schimbătoare de căldură ;
- Țevi cu falț, pătrate și dreptunghiulare ;
- Țevi protejate prin zincare, lăcuire sau uleiere ;
- Profile de uz general : L, U, Z, T, C, Omega ;
- Profile pentru tîmplărie metalică tip TM ;
- Profile speciale SP ;
- Profile pentru electrofiltre tip CSV ;
- Benzi înguste laminate la cald cu grosimi de la 3,5 la 5 mm.

Majoritatea produselor Întreprinderii metalurgice Iași fiind standardizate, redăm în continuare lista standardelor pentru principalele produse din fabricația curentă :

- STAS 7656–80 – Țevi pentru instalații sudate longitudinal ;
- STAS 7657–80 – Țevi pentru construcții sudate longitudinal ;
- STAS 7941–80 – Țevi pătrate și dreptunghiulare ;
- STAS 7933–80 – Țevi de protecție P.E.L. cu manșoane ;
- STAS 8726–80 – Țevi de precizie trase sau laminate la rece ;
- STAS 11685–84 – Țevi ovale plate, semiovale și eliptice ;
- STAS 5560–81 – Mufe pentru țevi de instalații ;
- STAS 7835/1–80 – Profile U cu aripi egale, avînd Rm = max. 490 N/mm^2 ;
- STAS 7835/2–80 – Profil U cu aripi egale avînd Rm peste 490 N/mm^2 ;
- STAS 7836/1–80 – Profile cornier cu aripi egale, avînd Rm = max. 490 N/mm^2 ;
- STAS 7836/2–80 – Profil cornier cu aripi egale, avînd Rm peste 490 N/mm^2 ;
- STAS 8249–80 – Profil T cu aripi egale ;
- STAS 8250–80 – Profil cornier cu aripi neegale ;
- STAS 8296–80 – Profil Z cu aripi egale ;
- STAS 8609–80 – Profil Z cu aripi neegale ;
- STAS 8610–80 – Profil U cu aripi neegale ;
- STAS 8326–80 – Profil rotund deschis ;
- STAS 8367–80 – Profil omega cu aripi egale ;
- STAS 8426–82 – Condiții tehnice generale de calitate pentru profile formate la rece din bandă de oțel ;
- STAS 11401–80 – Condiții tehnice de calitate pentru profile formate la rece din bandă de oțel zincată ;
- STAS 11541–82 – Profile de tip jgheab din bandă de oțel zincată, pentru sere metalice ;
- STAS 9142–80 – Profile pentru tîmplărie metalică ;
- STAS 11584–84 – Profile de tip special din bandă de oțel pentru autovehicule.

Standardele produselor Întreprinderii metalurgice Iași sînt aliniate la nivelul standardelor de circulație internațională, ceea ce asigură realizarea tuturor produselor la nivelul mondial ridicat.

ing. TEODORIU ADRIAN EUGEN

Legături hexagonale de țevi

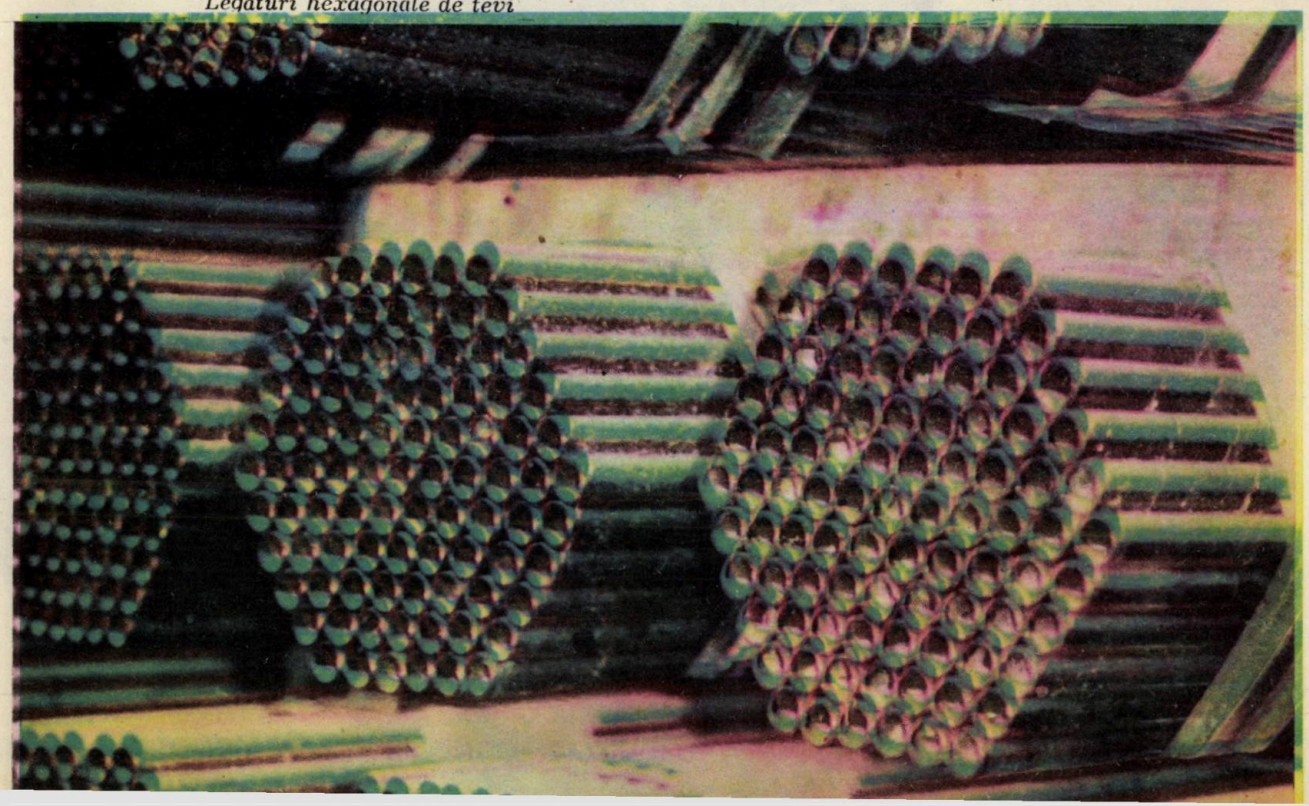

POLIESTER · ACETAT <tomiris> POLIAMIDĂ · VISCOZĂ

ÎNTREPRINDEREA DE MĂTASE „VICTORIA" IAȘI

ȘOSEAUA ȚUȚORA Nr.22 - Tel 30575 - 30520 - 32261 Telex 022 - 257

Născută din dorința femeii de a-și concretiza practic visele de rafinament și eleganță, unduioasa mătase și-a găsit îm zilele noastre posibilități de exprimare multiple în produsele variate ale Întreprinderii de Mătase „Victoria" Iași.

Argumentele, convingătoare de altfel, sînt oferite de paleta largă de sortimente :

- de la țesături fine, tip voal, la contexturi grele pentru țesături decorative,
- de la crepuri medii la țesături pentru fulgarine și haine de vînt,
- de la țesături gen stofe la țesături pentru articole de camping,
- de la țesături pentru căptușeli la țesături tehnice, și lista cu produsele întreprinderii ar putea continua.

Nume ca DIANA, AMURG, HELIANA, LIGIA R, GOLF III R, EUGENIA, REMO, colindă astăzi meridianele lumii și pledează în favoarea înaltului profesionalism al specialiștilor întreprinderii, a calității deosebite a produselor care se situează la nivelul celor similare pe plan mondial.

– PUBLICITATE „CONVORBIRI LITERARE" ALMANAH '87

CONSILIUL POPULAR JUDEȚEAN
IAȘI

ÎNTREPRINDEREA JUDEȚEANĂ DE INDUSTRIE MICĂ

STR. V. ALECSANDRI NR.6 COD 6600

CONT B.N. IAȘI 307060201 | TELEFON 981 / 40040 . 47344 . 17138 . 15258 | TELEX 22269

I.J.I.M. Iași oferă prin unitățile sale o gamă diversă de prestări de servicii pentru populație și unitățile socialiste • Atelierul cu profil metalurgic din str. Codrescu, care execută tot felul de confecții metalice, este în măsură să satisfacă în cele mai bune condițiuni solicitările beneficiarilor • Pentru efectuarea de servicii pentru populație I.J.I.M. Iași are organizată o amplă rețea de unități, din rîndul cărora vă recomandăm : • din ramura reparații obiecte de uz casnic și gospodăresc – str. Păcurari, bloc 546, cartierul Alexandru cel Bun, bloc A 1, str. Costache Negri, bloc D 1 ; • reparații radio-televizoare – str. Păcurari, bloc 546 ; croitorie – pasajul Piața Unirii, str. Uzinei (gara), str. C. Negri, bloc D 1, str. Păcurari, bloc 546 ; • pictură-firme – str. Păcurari, bloc 550, str. C. Negri, bloc D 1, str. Republicii, bloc T 3 • foto – str. Păcurari, bloc 550, str. Cucu, bloc 303 ; • legătorie de cărți și cartonaje – str. C. Negri, bloc D 1.

Automobiliști !

Aveți necazuri cu autoturismul dv. ? Doriți să efectuați unele lucrări de întreținere sau reparații ?

Apelați la serviciile oferite de cele două unități **AUTOSERVICE** ale I.J.I.M. Iași, încadrate cu lucrători de înaltă calificare.

• La unitatea autoservice din str. Codrescu nr. 6 (telefon 15478) ponderea lucrărilor ce se execută se înscrie în domeniul tinichigeriei-auto, dar se efectuează și lucrări de mecanică-auto.

• La unitatea autoservice A.C.R. din Bucium se execută în principal lucrări de mecanică-auto, dar și lucrări diverse de tinichigerie-auto. De asemenea, această unitate este dotată cu mijloacele necesare pentru efectuarea depanărilor. În caz de nevoie apelați la serviciile noastre, telefonînd la nr. 30177.

Pentru ca problemele dv. gospodărești să fie rezolvate
• rapid • economic • de calitate
adresați-vă unităților aparținînd Întreprinderii de industrie mică a județului Iași

Ce pot realiza unitățile I.J.I.M. Iași se poate afla vizitînd expoziția permanentă din cartierul Păcurari. Aici veți face cunoștință cu produsele purtînd marca întreprinderii. În aceeași unitate se află și un magazin de prezentare și desfacere de mic mobilier, unde se primesc comenzi și se execută diverse reparații.

Pentru amatorii de drumeție, pentru cei care își petrec vacanța pe litoral, la munte sau în alte zone pitorești, de agrement ale țării, I.J.I.M. Iași produce și livrează prin magazinele proprii sau cele ale comerțului de stat o gamă variată de produse de camping, pliante, ușoare și cu un aspect deosebit, folosindu-se materiale rezistente, cu un colorit atrăgător.

CONSILIUL POPULAR JUDEȚEAN
IAȘI

ÎNTREPRINDEREA JUDEȚEANĂ DE INDUSTRIE MICĂ

STR. V. ALECSANDRI NR.6 COD 6600

CONT B.N. IAȘI 307060201 | TELEFON 981 / 40040 . 47344 . 17138 . 15258 | TELEX 22269

GAMA DE PRODUSE CAMPING CUPRINDE :

- masă pliantă tip A (din țeavă zincată, cu ramă de aluminiu și blat melaminat) ;
- masă pliantă tip B (din din aceleași materiale dar de dimensiuni reduse) ;
- pat pliant cu zăvor, model 0,5 (din țeavă zincată, cadrul patului îmbrăcat cu pînză într-o paletă diversă de desene și poziții coloristice) ;
- pat pliant cu zăvor, model 0,9 (din țeavă zincată, cadrul cu pînză și arcuri) ;
- scaun pliant, model S43 (din țeavă zincată, cu pînza montată pe cadru și arcuri) ;
- sezlong pliant, model S 44 (din țeavă zincată, cu pînza montată pe cadru și arcuri, reglabil, cu 3 poziții) ;
- scaun pliant pentru copii, model S 80 (din țeavă zincată, cu pînză pe cadru și două arcuri) ;
- scaun pentru pescari, model X 14 (din țeavă zincată, cu pînza pe cadru).

Secția cu profil chimic a I.J.I.M. Iași efectuează, prin cele două unități activități de curățătorie chimică, spălătorie și vopsitorie. Utilajele din dotare, moderne, de mare productivitate și personalul calificat asigură o calitate superioară tuturor operațiunilor.

Predarea obiectelor pentru efectuarea acestor servicii se poate face atit la sediul celor două unități, respectiv din str. Păcurari 115 A și platoul Abator nr. 3 (unde se primesc și comenzile urgente) cit și la centrele de primire din str. 23 August, str. Lăpușneanu, str. Arcului, bulev. Independenței, str. Canta, str. Costache Negri, Podu Roș, Podul de piatră, str. Tudor Vladimirescu, str. Ion Creangă, Piața Voievozilor și blocul Zimbru din cartierul Alexandru cel Bun, str. Republicii, splaiul Bahlui (complexul Broșteni), cartierul Bularga, Nicolina I și Frumoasa. O rețea largă de centre in măsură să acopere cerințele cetățenilor din toate cartierele și zonele lașului.

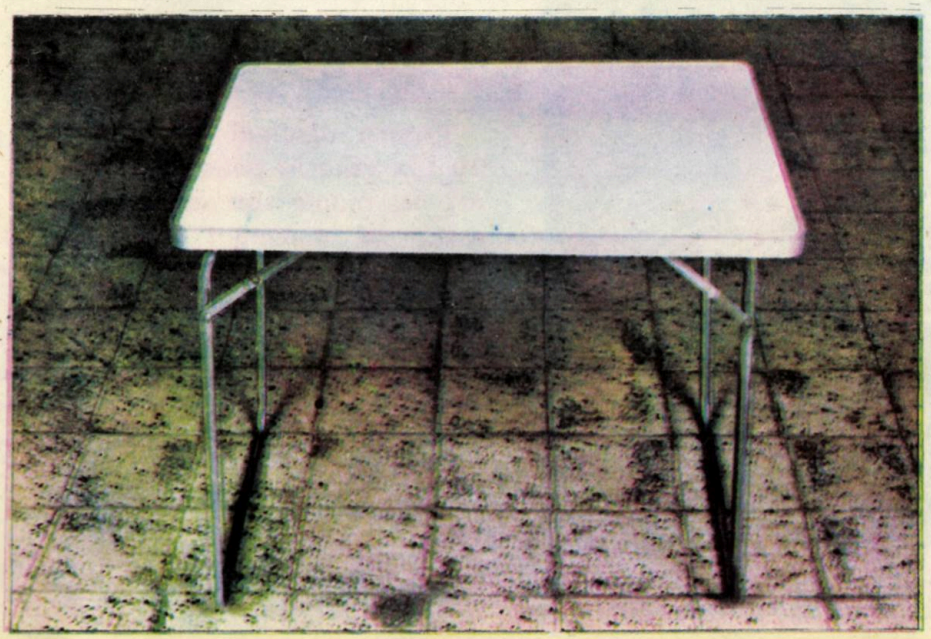

Venind in intîmpinarea solicitărilor pentru articole vestimentare feminine deosebite, unicate, după modele proprii sau creații ale specialiștilor unității, I.J.I.M. Iași a înființat în str. C. Negri (bloc D 1) un centru special in acest scop, incadrat cu meșteri de inaltă calificare.

In aceeași unitate se execută la comandă și articole de lenjerie pentru bărbați (cămăși, bluze etc.).

Apelați la serviciile specialiștilor noștri din această unitate, care sint in măsură să satisfacă gustul rafinat și exigența calitativă a fiecăruia, dorința de a fi in pas cu moda !

In dorința de a asigura solicitanților realizarea unor confecții de calitate superioară din blănuri nobile (astrahan, nurcă, vulpi etc.), I.J.I.M. Iași a deschis un atelier special in str. Costache Negri – blocul D 1 – pentru care au fost angajați meșteri blănari de inaltă calificare.

Aveți un cintar care nu mai funcționează bine ? Nu vă faceți probleme ! Il veți putea repara apelind la specialiștii in domeniul metrologiei de la unitatea I.J.I.M. Iași din str. Codrescu nr. 6.

I.J.I.M. IAȘI

CENTRALA INDUSTRIEI BUMBACULUI IAȘI,

avînd în componență 13 întreprinderi textile din județele Moldovei produce o gamă completă de țesături din bumbac, tip bumbac și diverse materii prime sintetice ca de exemplu : poliester, melană, celofibră, țesături avînd destinații din cele mai variate.

Firele fine și extrafine, îmbogățite permanent, conferă țesăturilor o mare varietate de calități, permit obținerea prin contraste și efecte, țesături de o eleganță aparte.

Paleta coloristică a articolelor de îmbrăcăminte exterioară pentru bărbați, femei și adolescenți se distinge prin prezența unei game de culori transparente, asigurînd astfel o ținută sobră și lejeră. Se remarcă în mod deosebit tonurile fanate și tonurile naturale care întregesc atmosfera „Retro", într-o manieră modernă.

IAȘI

ministerul industriei ușoare

CENTRALA INDUSTRIEI BUMBACULUI IAȘI

STR. PRIMĂVERII NR. 2 ; TELEFON 981/36760 ; TELEX 22345; COD 6600

CENTRALA INDUSTRIEI BUMBACULUI IAȘI

pune la dispoziția cumpărătorilor o gamă variată – din punct de vedere al paletei de desene și culori – de articole pentru lenjerie de pat, care se caracterizează printr-un tușeu moale, puțin satinat. Acestea se înscriu, de altfel în tendința generală către țesături decorative, folosind desene cu carouri de dimensiuni reduse și mici fasoneuri.

Colecția pentru articole decorative oscilează între natural și rustic cu accente deosebite atît în ceea ce privește culorile cît și contexturile, dînd astfel interioarelor un aspect sobru și elegant.

Tehnologiile moderne de prelucrare, dotarea tehnică superioară, asigură produselor realizate de către unitățile CENTRALEI INDUSTRIEI BUMBACULUI, IAȘI, proprietăți deosebite de purtabilitate și confort, fiind mult solicitate atît pe piața internă cît și la export.

ÎNTREPRINDEREA DE UTILAJE, PIESE DE SCHIMB ŞI REPARAŢII IAŞI

Şos. Ţuţora nr. 34; telefon 30090, 32461; telex 022274

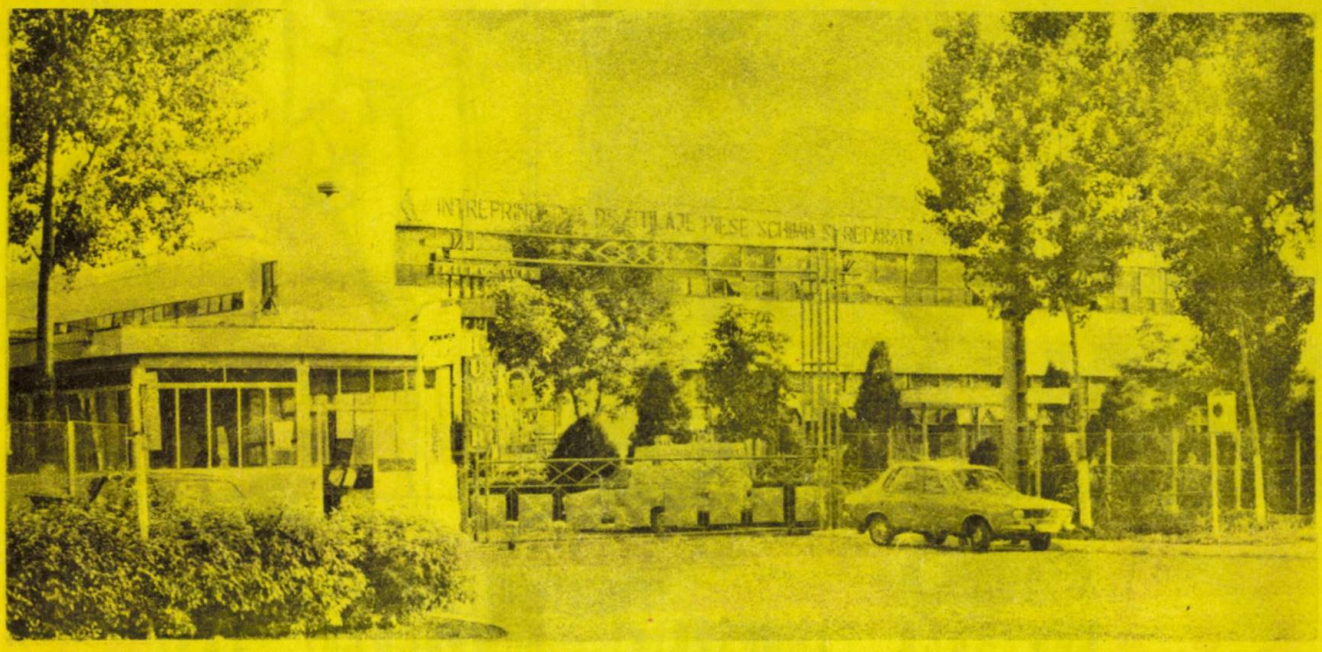

Întreprinderea noastră este recunoscută ca o firmă de prestigiu între unităţile industriale din judeţ şi din ţară.

Prin diversitatea şi calitatea garantată a produselor pe care le execută I.U.P.S.R. Iaşi se bucură de aprecierea unanimă a beneficiarilor din ţară şi din străinătate, răspunzînd la toate solicitările :

- Promptitudine
- Eficienţă
- Competitivitate
- Mobilitate de concepţie tehnică

Sînt doar cîteva din caracteristicile activităţii întreprinderii în producţia de :

- **UTILAJE PENTRU INDUSTRIA MATERIALELOR DE CONSTRUCŢII ŞI REFRACTARE**

- Benzi transportoare de diverse tipuri şi dimensiuni
- Transbordoare
- Filtre cu 7 şi 82 de saci
- Elevatoare

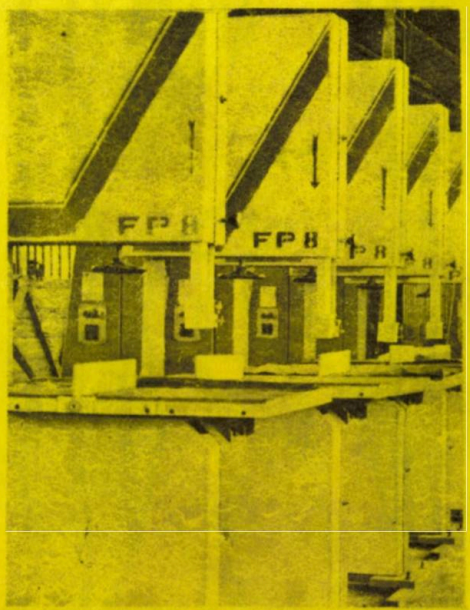

ÎNTREPRINDEREA DE UTILAJE, PIESE DE SCHIMB ŞI REPARAŢII IAŞI

- **UTILAJE PENTRU INDUSTRIA DE PRELUCRARE ŞI EXPLOATARE A LEMNULUI :**

  – Ferăstraie panglică
  – Maşini de şlefuit canturi profilate
  – Maşină de rindeluit pe 4 feţe
  – Ferăstraie panglică de spintecat
  – Instalaţii de pulverizat lac sub presiune
  – Dispozitive de injectat răşină

- **PIESE DE SCHIMB CU SPECIFIC DE PRELUCRĂRI MECANICE ŞI DE TURNĂTORIE**

  – Reparaţii pentru U.T.M.-uri de 1,6 şi 5 tone, precum şi pentru IFRON.

La solicitările beneficiarilor unitatea noastră asigură asistenţă tehnică de înaltă calificare pentru montaj şi puneri în funcţiune.

- Recipienţi şi reparaţii recipienţi sub presiune autorizaţi conform prescripţiilor tehnice ISCIR.
- Control nedistructiv prin radiaţii ionizante, lichide penetrante şi ultrasunete pentru produse şi materiale cu grosimi variind de la 3 mm la 120 mm.

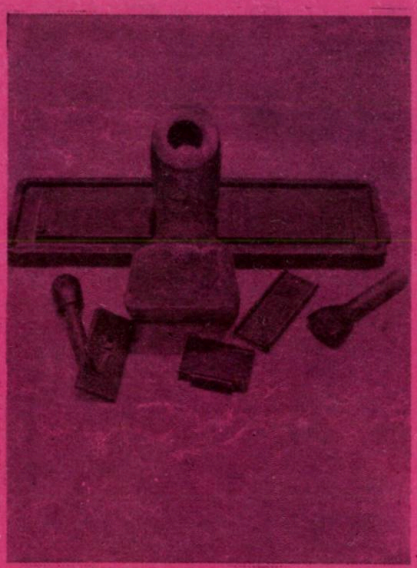

– Diverse piese rezistente la uzură

Întreprinderea este angajată într-un vast program de cercetări pentru care se alocă anual cca 5% din valoarea producţiei.

- Cercetare
- Producţie
- Dezvoltare

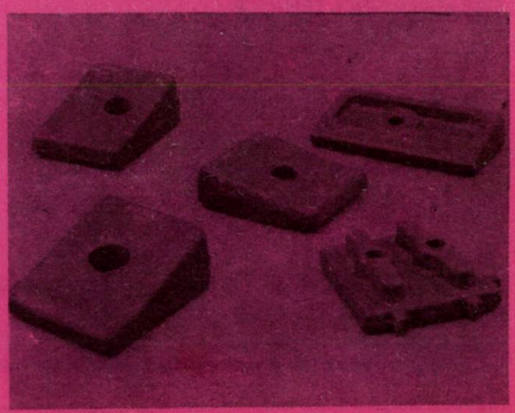

– Blindaje pentru mori

Corpurile de măcinare turnate din fontă înalt aliată sînt utilizate în mori tubulare pentru măcinarea materialelor din industria cimentului, a minereurilor feroase şi neferoase.

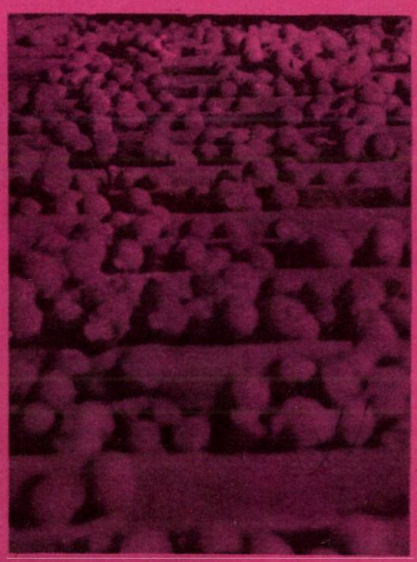

– Bile turnate

Pe baza rezultatelor obţinute în exploatare, au fost omologate mai multe mărci de fontă înalt aliată cu crom, iar altele sînt în curs de experimentare.

Întreprinderea de Piese Auto Iași

Str. AUREL VLAICU Nr. 77 Tel. 75880 ; Telex 022275

ÎNTREPRINDEREA DE PIESE AUTO IAȘI oferă celor interesați o gamă variată de piese de schimb auto din familiile de: ambreiaje, cîrlige-tracțiune, cilindri-frînă, mecanisme-direcție, trolii hidrostatice, pîrghii, leviere ș.a.

Relații suplimentare se pot obține la adresa întreprinderii — str. Aurel Vlaicu nr. 77 Iași, sau la telefon nr. 72070, prefix 981.

Produse din nomenclatorul de piese:

1. Ambreiaje mecanice cu pirghii

- ∅ 310 reper 81.30.000.6191
- ∅ 380 reper 81.30.000.6275
- 2 × ∅ 380 reper 89.30.000.6066
- ∅ 420 Tip I reper 81.30.000.6288
- ∅ 420 Tip II reper 81.30.000.6270

CARACTERISTICI TEHNICE

	∅ 310	∅ 380	2 × ∅ 380	∅ 425	
				Tip I	Tip II
– Moment maxim (Nm)	370	760	1200	760	760
– Forța la rulment de presiune (N)	1900	2520	3140	1950	3450
– Forța dezvoltată de arcuri (N)	8300	12600	13000	14750	17250
– Nr. discurilor de presiune	1	1	2	1	1
– Diametru de flanșare (mm)	375	435	440	475	475
– Masa netă (kg)	25	35	75	55	55

2. Trolii hidrostatice

- TH 6 reper 89.42300.6034
- TH 10 tip I reper 89.42300.6032
- TH 10 tip II reper 89.42300.6033
- TH 14 reper 89.42300.6061

CARACTERISTICI TEHNICE

	TH 6	TH 10		TH 14
		Tip I	Tip II	
– Forța maximă de tracțiune (tf)	6	10	10	14
– lungimea cablu (m)	60	60	46	60
– viteză de înfășurare a cablului (m/min)	10	10	10	10
– lungime (mm)	597	960	900	973
– lățime (mm)	597	775	745	760
– înălțime (mm)	305	450	550	459
– masa netă (kg)	235	565	501	615

3. Cuplaj de remorcare G 140 reper 81.42.001.6020

CARACTERISTICI TEHNICE

- greutate maximă remorcată 18 tf
- diametru maxim a pivotului de cuplare 39 mm
- lungime totală 571 mm
- înălțime totală 360 mm
- masa netă 34 kg

4. Cirlige de remorcare

- reper 113N – 2805.000
- reper 89.42001.6003

CARACTERISTICI TEHNICE

	113 N.	6003
– greutatea maximă remorcată (tf)	8	15
– diametrul ochetului (mm)	76	76
– dimensiunea flanșei (mm)	155 × 90	200 × 140
– lungimea (mm)	400	405
– lățimea (mm)	190	270
– înălțimea (mm)	90	200
– masa netă (kg)	16	27,5

5. Mecanisme de direcție

- a. 12 F.08.103 reper 89.46000.6008
- b. 131.3401.100 reper 89.46000.6007
- c. 131.3401.000 reper 89.46000.6006

CARACTERISTICI TEHNICE

	a	b	c
– raport de transmisie	21,8	21,8	21,8
– momentul necesar rotiri (daN)	0,14	0,14	0,24
– nr. de rotiri ale volanului	90°	90°	90°
– lungime (mm)	310	310	310
– lățime (mm)	230	260	260
– înălțime (mm)	200	235	230
– masa netă (kg)	14,5	14,5	15

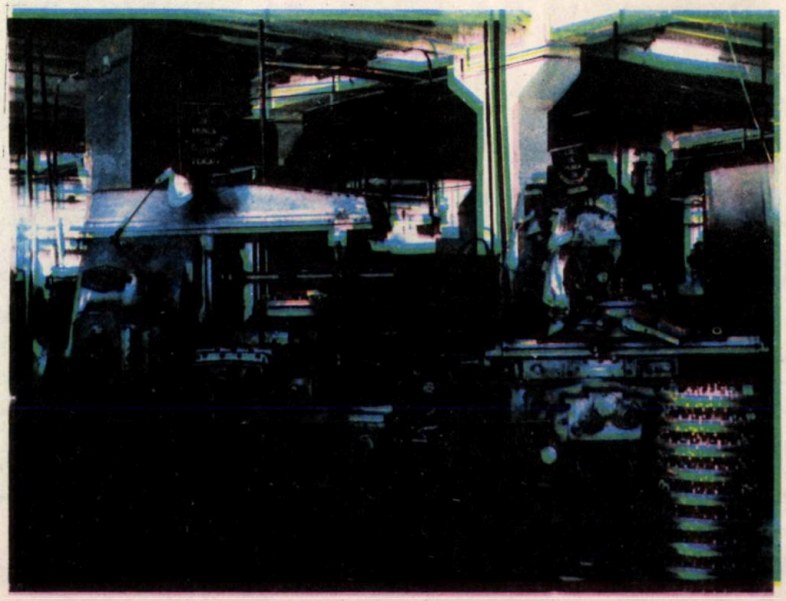

I.J.R.V.M.R. IAȘI

VALORIFICAREA TUTUROR RESURSELOR SECUNDARE – O ACȚIUNE DE MAXIMĂ IMPORTANȚĂ !

Intreprinderea județeană de recuperare și valorificare a materialelor refolosibile din Iași, acționind cu fermitate pentru transpunerea în viață a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al P.C.R. privind reintroducerea în circuitul productiv a unui volum sporit de materiale necesare economiei naționale a reușit să înscrie an de an importante realizări. Numai în 1986 au fost colectate – în colaborare cu organizațiile U.T.C., de femei, de sindicat, cu O.D.U.S. și asociațiile de locatari din județul Iași – și dirijate către industrie circa 10 000 tone metale, 2 000 tone hîrtie și cartoane, 50 tone textile vechi, 30 tone mase plastice, 300 tone cioburi de sticlă, contribuind astfel la îndeplinirea deziderатului major al economisirii de materii prime.

FIERUL VECHI – O PREȚIOASĂ MATERIE PRIMĂ

Metalul înseamnă, în principal, consum de minereu și cocs, materii prime din care o parte se importă cu mari cheltuieli valutare. Fierul vechi, rezultat din procesele tehnologice sau din casarea utilajelor și instalațiilor vechi, de pe șantierele de construcții sau din gospodăriile populației, constituie o valoroasă materie primă pentru fabricarea metalului.

OAMENI AI MUNCII, CETĂȚENI AI JUDEȚULUI IAȘI !

Colectați și predați unităților specializate în recuperarea și valorificarea materialelor refolosibile întreaga cantitate de fier vechi, de alte metale, devenită disponibilă în întreprinderi sau în gospodăriile dumneavoastră !

SĂ COLECTĂM HÎRTIA PENTRU A OCROTI PĂDUREA !

Să recunoaștem că, adesea, dintr-o păgubitoare obișnuință, facem ca maculatura de care nu mai avem nevoie – ziare, reviste, ambalaje din hîrtie sau carton – să ia drumul coșului de gunoi, în loc să fie colectată și predată centrelor specializate în recuperarea și valorificarea materialelor refolosibile.

Cînd mai sînteți tentați să procedați în acest mod, stimați cetățeni, reflectați la următoarele cifre : O tonă de hîrtie se fabrică din 5 arbori maturi, care ar putea să producă oxigen pentru 1 000 de oameni și să purifice peste 120 000 m.c. de aer.

Ați plantat vreodată un arbore ? L-ați urmărit crescînd ? Vă este dragă pădurea ? Dacă veți răspunde pozitiv acestor întrebări, înseamnă că prin contribuția dumneavoastră la recuperarea și redarea în circuitul economic a hîrtiei de care nu mai aveți nevoie veți salva de la tăiere cel puțin un copac !

Un alt calcul estimativ arată că dacă acțiunea de reciclare a hîrtiei ar putea asigura maculatura la nivelul actualelor posibilități tehnice de prelucrare a industriei de celuloză și hîrtie s-ar putea economisi 500 000 m.c. lemn, 128 000 MWh energie electrică și 10 000 tone de combustibil convențional.

Oare cîte alte bunuri materiale nu s-ar putea produce cu asemenea cantități de lemn și de energie ?

CETĂȚENI AI JUDEȚULUI IAȘI !

Fiecare dintre dumneavoastră poate contribui în măsură sporită la recuperarea și reintroducerea în circuitul economic a unui volum tot mai mare de materiale refolosibile !

Pe lîngă punctele fixe de colectare, puteți să valorificați materialele refolosibile, devenite de prisos în gospodăriile dumneavoastră, adresîndu-vă telefonic la centrele unității noastre din :

- municipiul Iași, la telefoanele 7 37 90 sau 7 71 50 ;
- orașul Pașcani, la telefonul 980/6 12 07 ;
- orașul Hîrlău, la telefonul 980/2 04 82.

CETĂȚENI !

Sortarea pe categorii a materialelor feroase și neferoase înainte de predarea lor la I.J.R.V.M.R. vă permite să obțineți, în schimb, contravaloarea lor, nu globală ci, diferențiată în funcție de natura acestora și de importanța lor pentru economia națională.

Prețurile pentru materialele refolosibile achiziționate de la populație (lei/kg.)

Oțel	– 0,30	Plumb	– 2,00	Hîrtie	– 0,60
Fontă	– 0,30	Bronz	– 2,40	Textile	– 1,00
Cupru	– 4,50	Aluminiu	– 3,00	Cioburi sticlă	– 0,10
Alamă	– 1,80	Zinc	– 1,90	Mase plastice	– 0,80

UNIUNEA JUDEȚEANĂ A COOPERATIVELOR MEȘTEȘUGĂREȘTI IAȘI

SERVICII MAI MULTE, MAI DIVERSE ȘI DE CALITATE SUPERIOARĂ – iată principalele deziderate sub semnul cărora își desfășoară activitatea colectivele cooperativelor meșteșugărești ieșene.

Din ampla paletă a serviciilor și a produselor realizate de unitățile aparținînd U.J.C.M. Iași vă recomandăm :

Dacă urmează să vă mutați într-o locuință nouă și aveți probleme legate de amenajarea apartamentului, le puteți rezolva foarte simplu apelînd la meșteșugarii Cooperativei „Constructorul", cu sediul în str. Zmeu nr. 3. Meseriașii acestei unități execută tot felul de lucrări de zugrăveli, montări tapete lavabile, precum și tot felul de vopsitorii.

Dacă haina dv. din piele sau cojocul (natural ori sintetic) s-au uzat și nu doriți să le mai purtați, le puteți valorifica la un preț convenabil prin unitatea specializată în astfel de achiziții a Cooperativei „Solidaritatea", situată în str. Costache Negri (colț cu str. Bărboi).

În cadrul expoziției permanente amenajate la magazinul de prezentare și desfacere a produselor proprii al Cooperativei „Miorița", din bulevardul 30 Decembrie, sînt prezentate săptămînal noile modele realizate de creatori și de ceilalți lucrători ai unității.

La parterul blocului 556 din șoseaua Păcurari, Cooperativa „Igiena" a deschis o spălătorie modernă, dotată cu utilaje de mare capacitate și înaltă productivitate, unde se primesc obiecte de lenjerie și diverse albituri, atît de la populație cît și de la întreprinderi și instituții. Pentru cetățeni există și un sector cu autoservire.

Unitățile de croitorie pentru femei ale Cooperativei „Tehnica Confecției" din cadrul complexului de prestări de servicii „Arta modei" din bulevardele Ștefan cel Mare, Independenței, 30 Decembrie, Socola, Alexandru cel Bun, Dacia și str. Țuțora execută, cu materialul cooperativei sau al clientului, o gamă variată de obiecte de îmbrăcăminte. Modelele comandate sînt executate de meseriași cu înaltă calificare, în termen scurt și în pas cu ultima linie a modei.

Apelînd la serviciile lucrătorilor din atelierele de tricotaje și lenjerie ale Cooperativei „Sporul" vă puteți procura sau comanda o gamă variată de tricotaje și obiecte de lenjerie. Beneficiați, în felul acesta, de servicii ireproșabile și economisiți din timpul dv. prețios.

Cooperatorii de la „Mobilă și tapițerie" execută, pe bază de contract, obiecte de mic mobilier, reparații de mobilă și tapițerie, confecționează galerii pentru perdele și furniruiesc biblioteci (modulate sau suspendate), rafturi și taburete.

Prin atelierele sale din Piața Unirii, str. Păcurari și str. Cuza Vodă, Cooperativa „Prestațiunea" achiziționează de la cetățeni, la prețuri deosebit de avantajoase, autoturisme, motociclete și motorete în scopul recondiționării și vînzării.

Cetățeni ! Uniunea Județeană a Cooperativelor Meșteșugărești Iași din b-dul Ștefan cel Mare nr. 8, telefon 1 52 01, 1 45 28, vă stă la dispoziție, împreună cu conducerile cooperativelor, în situația că doriți să ne sugerați îmbunătățiri ale structurii prestațiilor de servicii și a produselor cooperației meșteșugărești.

TRUSTUL ANTREPRIZA GENERALĂ DE CONSTRUCȚII-MONTAJ
IAȘI

Calea 23 August nr. 3

LUCRĂRI REALIZATE ÎN CINCINALUL 1981 – 1985

26751 Apartamente

31	Obiective pentru dezvoltarea învățământului și culturii	– Platforma Institutului Politehnic ; Casa științei și tehnicii ; 3 grupuri școlare ; 13 școli și licee – laboratoare ; Amenajări Palatul Culturii ; Conservare vestigii Cucuteni, Cătălina.
21	Obiective pentru ocrotirea sănătății	– Baza tratament Nicolina, Spital Pașcani ; Spital obstetrică și ginecologie ; Depozit farmaceutic.
6	Obiective pentru dezvoltarea turismului și sportului	– Hotel „Moldova", B.T.T. ; Hotel Pașcani ; Pista de atletism.
16	Clădiri pentru cămine nefamiliști și locuințe serviciu	– Pentru studenți ; Pentru unități economice (I.P.L., I.M.A.M.U.S., C.F.S., F,A.I., I.L.F. SEMTEST, I. M. Bucium).
27	Lucrări edilitar-gospodărești	– Dezvoltare alimentare apă potabilă Iași ; Rețele apă și canalizare Pașcani, Tg. Frumos, Țibănești, Stații de epurație, Transformări C.T. pe combustibil solid.
23	Obiective industriale	– Întreprinderea Poligrafică Iași; Pompa căldură C.F.S. ; Atelier B.L.C. Răducăneni ; Stație pilot M.I.U.; Stații 110 KV.
27	Obiective agrozootehnice	– Ferma pui A.E.I. Podu Iloaiei ; Ferma pui A.E.I. Uricani; Ferma Rediu ; Complex porcine A.E.I. Belcești ; Ferma didactică Ezăreni ; Depozit semințe Pd. Iloaiei.
26	Alte obiective	– Spații comerciale ; depozite.

Ansamblul de locuințe din noul centru civic al Iașului.

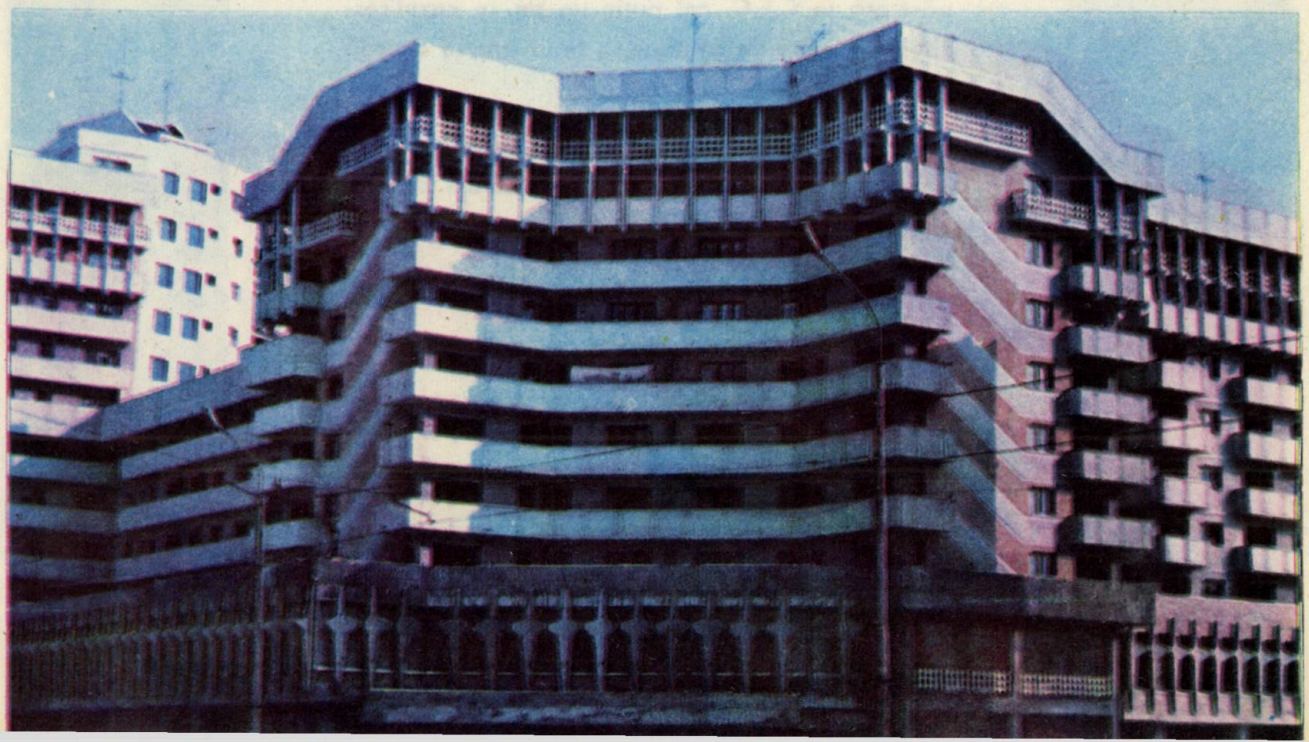

LIBRETUL DE ECONOMII CU DOBÎNDĂ PE TERMEN DE CEL PUȚIN UN AN

Principalul avantaj îl constituie dobînda de 5 la sută pe an, care se acordă în numerar.

Depunerea minimă pe un astfel de libret este de 1 000 de lei. Fiecare depunere se constituie ca un depozit separat, iar pentru a primi dobînda de 5 la sută suma depusă trebuie să fie păstrată la C.E.C. cel puțin un an. În cazul restituirii înainte de împlinirea unui an, se acordă o dobîndă de 3 la sută pe an.

Se pot face operații la toate unitățile proprii C.E.C., oficiile poștale și cooperativele de credit autorizate.

5%

1. PIESE FORJATE

u masa cuprinsă între 5 și 120 tone/buc. din oțel carbon sau aliat ce au aracteristici mecanice garantate după încercări sau control ultrasonic, rintre care :

– bare, axe, arbori cu diametre de la 160 la 2 000 mm și lungimi de 9 pînă la 25 m ;

. PIESE TURNATE DIN FONTĂ

nicate sau de serie cu masa cuprinsă de la 4 tone/buc. ină la 120 tone/buc., prelucrate mecanic, eboș sau final, u tratamente termice primare ;

. PIESE TURNATE DIN OȚEL

nicate sau de serie, de orice marcă, cu masa cuprinsă ntre 0,5 tone/buc. și 100 tone/buc. :

– utilaje de turnare de orice formă sau dimensiuni ;
– lingouri din oțeluri obișnuite și din oțeluri speciale lin toată gama.

. UTILAJE PENTRU DEFORMAREA PLASTICĂ A METALELOR

- ciocane de forjare liberă din gama 1 250–5 000 daNm ;
- ciocane matrițare de forjare de 25 000 daNm ;
- ciocane matrițare de forjare de 40 000 daNm ;

5. POMPE CENTRIFUGALE DE MARE CAPACITATE

- pompe pentru irigații de tip MV, MVU sau AVR ;
- pompe pentru centrale nucleare ;

6. UTILAJ METALURGIC

cu masa de 5 pînă la 250 tone/buc.

7. UTILAJE PENTRU INDUSTRIA METALURGICĂ DE CONSTRUCȚII ȘI REFRACTARE

- mori de ciment ;
- fabrici de ciment ;
- concasoare ;
- mori pentru măcinarea minereurilor ;

8. UTILAJE ENERGETICE

9. INSTALAȚII DE AUTOMATIZARE ȘI ACȚIONARE

FORTUS

COMBINATUL DE UTILAJ GREU IAȘI

Ministerul Industriei Chimice
Centrala industrială de fibre chimice Săvinești-P. Neamț

COMBINATUL DE FIBRE SINTETICE IAȘI

Șos. Țuțora nr. 29
Telefoane : 30020 ; 32129;
31570 ; 30070;
Telex : 022251

CFS térom®

Distins cu Ordinul Muncii cl. a I-a 1973 și 1980

FIRELE, FIBRELE și FOLIILE POLIESTERICE – sortimente fine și înnoite – se impun în continuare ca o excelentă materie primă în industria tricotajelor, țesăturilor, stofelor, blănurilor, pielii sintetice, foliilor și articolelor tehnice.

Nici un produs textil fără „TEROM" !

Gama variată a fibrelor și firelor poliesterice realizate de Combinatul de fibre sintetice Iași, calitatea ireproșabilă a acestora precum și capacitatea de a fi prelucrate în amestec cu celelalte fire și fibre chimice și naturale, toate acestea constituie garanția sigură că firele și fibrele poliesterice cu marca „terom" conferă articolelor textile caracteristici și trăsături deosebite avînd :

Tușeul plăcut,
Eleganță,
Rezistență la rupere,
Originalitate în execuție,
Modernitate în prezentare.

Așadar la confecționarea tuturor articolelor textile utilizați produsele cu marca „TEROM" !

Unitate modernă, de primă mărime a industriei chimice românești, dotată cu utilaje, linii tehnologice, instalații și echipamente de performanță ridicată, produce și oferă o gamă largă de fibre, fire și folii poliesterice, precum și utilaje și piese de schimb pentru industria chimică, după cum urmează :

1. Fibre sintetice poliesterice :

- **fibre poliesterice tip bumbac**
- **fibre poliesterice tip lînă (puf, pale sau cablu)**
- **fibre poliesterice tip in**
- **fibre poliesterice contractibile**

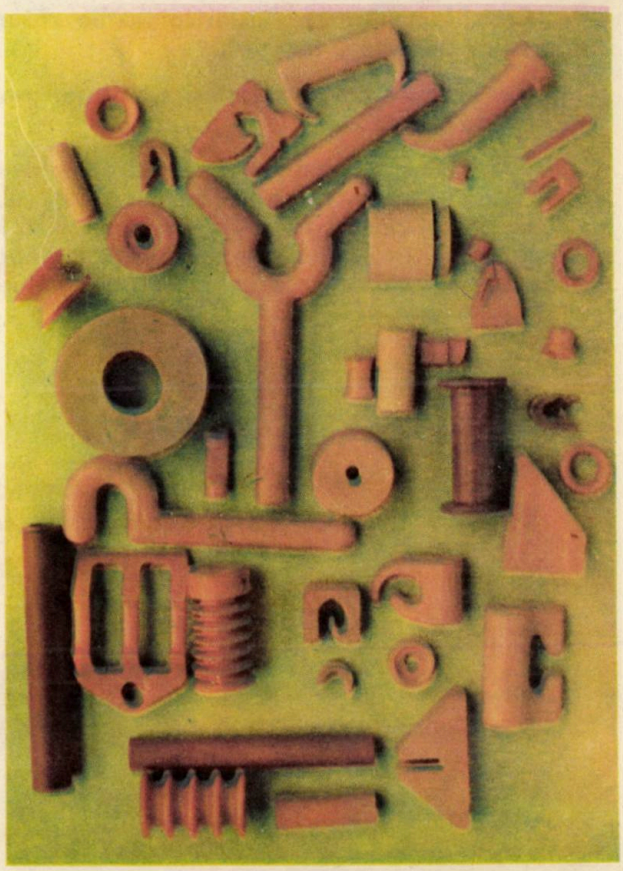

Conductori de fir din alumină sinterizată.

2. Fire sintetice poliesterice textile :

– fire filamentare poliesterice textile răsucite, pentru perdele și țesături.

— fire filamentare poliesterice etirate, pentru ață de cusut.

– fire filamentare poliesterice texturate (semimate sau lucioase, rotunde sau profilate, albe sau colorate) pentru tricotaje, țesături și stofe. Paleta coloristică pentru firele vopsite cuprinde circa 100 de culori grupate în culori deschise, medii și închise.

3. Fire sintetice poliesterice pentru diverse articole tehnice (etirate, răsucite, cablate).

4. Folii poliesterice ușor matisate sau transparente, pentru industria electrotehnică.

În cadrul C.F.S. Iași s-a dezvoltat și un puternic sector de construcții de mașini, care produce :

– utilaje specifice producerii fibrelor sintetice (linii tehnologice).

– utilaje pentru industria chimică

– agregate pentru producerea frigului

– mașini de bobinat de precizie cu licență Schweiter

– broșe de rectificat interior

– conductori de fir din alumină sinterizată

– confecții metalice

– diverse piese de schimb

Exportul produselor Combinatului de Fibre Sintetice Iași se realizează prin :

– I.C.E. Danubiana București – serviciul E. 9 telex 11184 – pentru fire și fibre

– I.C.E. Centrala de mașini textile „TISCEMA" București – telex 11185 — pentru utilaje și piese de schimb.

– I.C.E. Electroexportimport București – serviciul 44 telex 11388 – pentru folii poliesterice

Pentru orice alte relații privind produsele sale, cît și pentru acțiuni de service, combinatul stă la dispoziția tuturor solicitanților.

Ministerul Industriei Chimice
Centrala industrială de fibre chimice Săvinești-P. Neamț

COMBINATUL DE FIBRE SINTETICE IAȘI

Șos. Țuțora nr. 29
Telefoane : 30020 ; 32129 ;
31570 ; 30070 ;
Telex : 022251

CFS térom®

Distins cu Ordinul Muncii cl. a I-a 1973 și 1980

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM IAȘI

Str. Anastasie Panu nr. 29 – telefon 46400, 14364

Ne adresăm dumneavoastră, stimate cititor al acestei pagini, cu atît mai multă plăcere cu cît pe lîngă calitatea de virtuale gazde – avem cel puțin un punct comun : interesul pe care îl manifestăm față de Iași.

Iașul nu înseamnă numai vechiul centru istoric al orașului, inegalabilele lui monumente medievale, el fiind deopotrivă și o urbe ce seduce prin generozitatea unei naturi care oferă tihnă sufletului și desfătare ochilor, dar și o vatră a spiritualității românești, deținînd prioritatea înființării primei universități, a primei pinacoteci de stat sau a primei grădini botanice din țară, precum și pe aceea a altor începuturi de istorie și cultură românească.

Profundele schimbări în materie de urbanism n-au alterat specificul orașului, Iașul păstrîndu-și farmecul aidoma unei stampe de epocă ale cărei culori sînt mereu reîmprospătate grație unui armonios dialog între trecut și prezent.

Frumos, dar discret, Iașul se lasă descoperit de cei ce știu să privească, dorința noastră firească fiind aceea ca și dumneavoastră să fiți acest vizitator ideal.

Fie că îi veți fi oaspete pentru o perioadă mai scurtă – sau de ce nu ? – mai lungă de timp, OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM IAȘI vă urează „BUN VENIT", punîndu-vă la dispoziție o varietate de servicii, programe și excursii pe tot parcursul anului.

– Informații turistice, excursii cu asistență de specialitate în cuprinsul județului, la Dobrovățul ctitoriei lui Ștefan cel Mare, la Ruginoasa lui Cuza, la Mircești lui Alecsandri, tururi de oraș generale sau tematice (Iașul literar, Iașul medieval, Iașul teatral etc.).

– Pentru sejurul dvs. puteți beneficia de rezervări de locuri la hotelurile „Traian", „Unirea", „Moldova", „Continental" sau la „Motelul Bucium" (inclusiv camping) din Iași, la hotelul „Central" din Pașcani și la popasul turistic „Ciric" din Iași (inclusiv restaurant), precum și la unitățile de alimentație publică ale O.J.T. Iași între care și Hanul „Trei Sarmale". Gastronomia specifică locurilor face deliciul cunoscătorilor prin preparatele unei bucătării de nuanță și de echilibru a căror savoare e sporită de vinuri renumite din podgorii vestite din vechime.

– Din mai pînă în septembrie stațiunea balneară „Strunga" poate figura pe agenda dvs., fie ca loc de popas și recreere, fie ca stațiunea unui adecvat și eficace tratament balnear.

– Prin agenția noastră vă mai oferim : locuri la odihnă și tratament în toate stațiunile montane și de pe litoral.

– Excursii în țară cu servicii asigurate de masă, cazare și transport (autocar, tren, vapor).

– Drumurile europene ale dvs. pot avea ca punct de plecare Iașul, Oficiul Județean de Turism venindu-vă în întîmpinare cu itinerarii variate în R. P. Bulgaria, R. S. Cehoslovacă, R. D. Germană, R. P. Polonă, R. P. Ungară și U.R.S.S. sau în variante combinate.

– Revelionul 1987 îl puteți petrece la Iași în unitățile de alimentație publică ale O.J.T., fie prin intermediul agenției, în alte localități din țară sau în străinătate.

Așadar, un breviar turistic ieșean sub formă de ofertă. Dînd curs invitației noastre, dv. urmează să alegeți.

text publicitar realizat de Sorin ILIESCU
grafica : Ioana Elena ARAMĂ

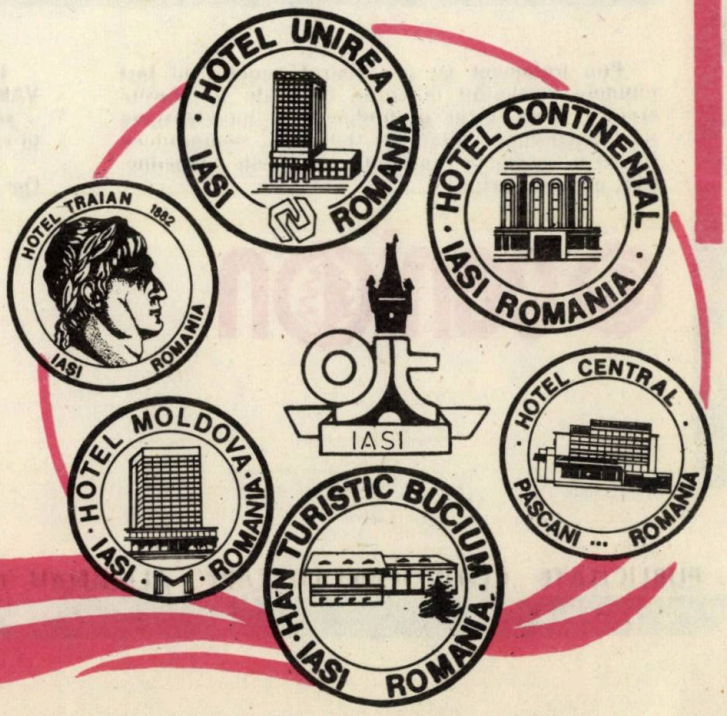

ELECTROCONTACT
Botoșani

„ELECTROCONTACT" Botoșani vă oferă : GENERATORUL DE AEROIONI NEGATIVI sub marca **GENION**

- UNUL DIN CELE MAI MODERNE MIJLOACE TEHNICE DE REVITALIZARE A AERULUI CE-L RESPIRAȚI ;
- GENERATOR DE „HRANĂ ELECTRICĂ NATURALĂ" NECESARĂ ORGANISMULUI UMAN, ASIGURATĂ DE CLIMATUL AERO-ELECTRIC AL STAȚIUNILOR MONTANE DE RENUME MONDIAL ;
- AMELIOREAZĂ : – TENSIUNEA ARTERIALĂ
  – STĂRILE DE EXCITAȚIE NERVOASĂ
  – DURERILE DE CAP
  – RESPIRAȚIA DEFECTUOASĂ
  – CAPACITATEA DE CONCENTRAȚIE
  – ALTE AFECȚIUNI

VARIANTE CONSTRUCTIVE, DUPĂ LOCUL DE UTILIZARE

– pentru cameră de zi, birou, bibliotecă : MC–03, cod N–115
Emisiunea : 30 000 de aeroioni negativi/cm³ de aer ;
– pentru dormitor : MC–10, cod N–114
Emisiunea : 10 000 de aeroioni negativi/cm³ de aer ;

- Tensiunea de alimentare : 220 V c.a.
- Consum de energie electrică : max. 0,01 kwh pentru 24 ore de funcționare continuă.

– pentru autoturisme și alte tipuri de mijloace auto închise : MA–01, cod N–100 – N–104
Emisiunea : 60 000 de aeroioni negativi/cm³ de aer.

- Tensiunea de alimentare : 6 V c.c ; 12 V c.c ; 24 V c.c (de la bateria electrică auto).

Prin tratament cu aer ionizat negativ au fost obținute ameliorări in cazuri de rinite și bronșite cronice, astm, ulcer gastroduodenal, hipertensiune și hipotensiune arterială, tulburări neuropsihice (nevroză, insomnie, anxietate etc.), boli endocrine, stări alergice, arsuri.

GENION

IN CURIND, la dispoziția dumneavoastră : ALTE VARIANTE CONSTRUCTIVE pentru utilizare in : – săli de spectacole ; – spații industriale ; – spații cu diverse alte destinații.

De reținut :
- La livrare, fiecare aparat este însoțit de instrucțiunile de montaj, exploatare și întreținere.
- Procurarea aparatelor o puteți face prin rețeaua comercială de stat și cooperatistă.

ELECTROCONTACT

Bacău

cu performanțe înalte de exploatare

**LIMITATOARE DE CURSĂ MULTICONTACT
PENTRU CIRCUITE SECUNDARE
(Cod L 100 ÷ L 135)**

DOMENIUL DE UTILIZARE : În schemele electrice de acționare și automatizare ale diverselor instalații industriale, mașini, utilaje sau în alte scopuri similare.

VARIANTE CONSTRUCTIVE :

- capsulate
- necapsulate

→ cu 2–4 circuite

→
- cu închidere simultană
- cu închidere decalată

SISTEM DE ACȚIONARE :
- cu tijă (verticală, laterală)
- cu tijă și rolă (verticală, laterală)
- cu braț și rolă
- cu braț, cu revenire la poziția inițială (lungime fixă, lungime variabilă, flexibil în 2 direcții, flexibil în toate direcțiile, rigid, în T)
- cu braț cu reținere (în V, în T)

CARACTERISTICI TEHNICE :
Tensiunea nominală de izolare : 500 V c a.
Tensiunea nominală de utilizare : 380 ; 220 ; 110 V c a; 110 ; 60 ; 48 ; 24 V c c.
Curent nominal termic : 10 A.
Curent nominal de utilizare : 2 ; 6 A la 380 V c a ; 8 ; 10 A la 220 și 110 V c a ; 0,5 A la 110 V c c ; 1 A la 60 și 48 V c c ; 2 A la 24 V c c.
Frecvența de conectare : max. 3 600 con/oră.
Uzura mecanică : 3×10^6 manevre.

Funcționează la temperaturi ale mediului ambiant cuprinse între –25°C și +55°C, cu umiditatea relativă de 90% la 20°C.

ÎNTREPRINDEREA DE TRICOTAJE ȘI PERDELE PAȘCANI

str. Moldovei 19, telefon 61970, 61971, 61972, 61973

Art. 821312. Dimens.: 3,80/2,50 m, Preț — 730 lei

Unitate reprezentativă a industriei noastre ușoare, I.T.P. Siretul s-a impus în țară și peste hotare prin calitatea perdelelor sale, rod al măestriei colectivului și înaltului nivel tehnologic al instalațiilor și utilajelor de fabricație. Activitatea acestei emblematice unități a industriei ieșene a fost răsplătită de-a lungul anilor cu înalte distincții

ÎNTREPRINDEREA DE TRICOTAJE ȘI PERDELE PAȘCANI

str. Moldovei 19, telefon 61970, 61971, 61972, 61973

Art. 821323, Dim.: 5 m/2,50 m, Preț — 1200 lei

ale R.S.R. Pentru rezultatele din 1985 întreprinderea păşcăneană a primit din nou înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste.

O muncă rodnică ce se regăseşte în varietatea, modernitatea şi bunul gust al produselor ce poartă marca acestei fabrici.

Întreprinderea de tricotaje şi perdele Paşcani produce o gamă variată de perdele, într-o multitudine de desene, culori, lăţimi, varietate care satisface toate gusturile şi pretenţiile cumpărătorilor.

De asemenea, oferă în permanenţă perdele confecţionate pe o diversitate mare de dimensiuni şi modele, în raport cu mărimea şi tipul ferestrelor pentru care sînt destinate.

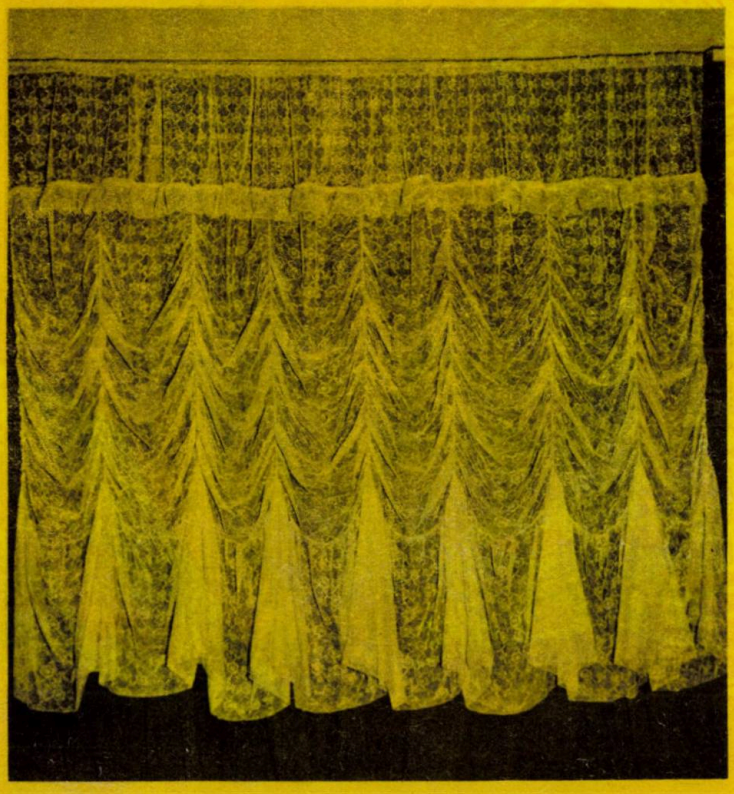

Art. 821326, Dimens.: 4,75 m/2,50 m, Preț — 1150 lei

INSTITUTUL DE CERCETARE ȘI PROIECTARE

ICPROM IAȘI

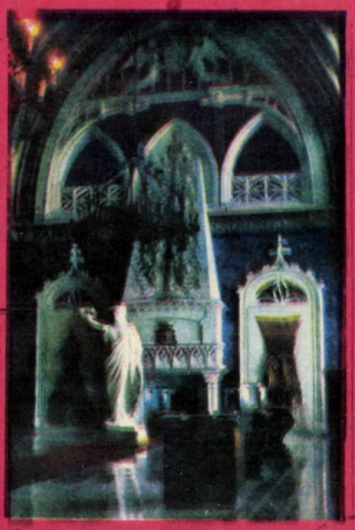

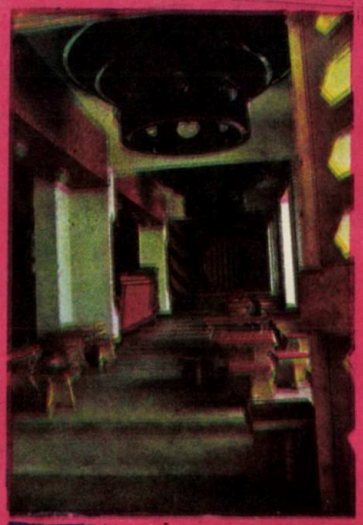

elaborează studii și proiecte pentru: amenajări interioare, decorații, renovări și modernizări, firme, grafică de prezentare, ambalaje comerciale, mobilier, afișe.

– PUBLICITATE „CONVORBIRI LITERARE" ALMANAH '87

CENTRALA INDUSTRIALĂ PRELUCRARE MASE PLASTICE

Moldoplast

ÎNTREPRINDEREA DE PRELUCRARE MASE PLASTICE IAȘI

Șos Țuțora 23, Județul Iași cod. 6600, telef. 30048/30080, telex 22266

Întreprinderea „MOLDOPLAST" Iași oferă beneficiarilor săi produse prelucrate din policlorură de vinil, polietilenă, polistiren, ABS, polipropilenă, tehnopolimeri într-o gamă largă de sortimente și tipodimensiuni :

Produse realizate din :

P.V.C.	Polietilenă	Polipropilenă	ABS și polistiren	Tehnopolimeri
covoare dale granule țevi tuburi plăci bare electrozi folii profile	– folii și filme – confecții din folii – saci groși – tuburi – recipienți – plăci – furtunuri rezistente la presiuni înalte, – navete	saci țesuți fire plăci granule	plăci profile	tuburi profile

Produse noi asimilate :

- Granule PVC în regim TH ; THA și F
- Tuburi aspirație cu armătură
- Profile termocontractibile
- Țevi nervurate pentru irigații
- Folii pentru hidroizolații
- Folii rigide modificate la șoc
- Cămăși capsuri
- Pungi coextruse
- Sacoșe cu mîner îngroșat
- Sacoșe maieu bicolore
- Folii și confecții din EVA
- Navete pîine și legume-fructe
- Tuburi rezistente la presiuni înalte
- Repere auto
- Plăci din polipropilenă
- Saci țesuți din polipropilenă
- Fire etirate din polipropilenă.

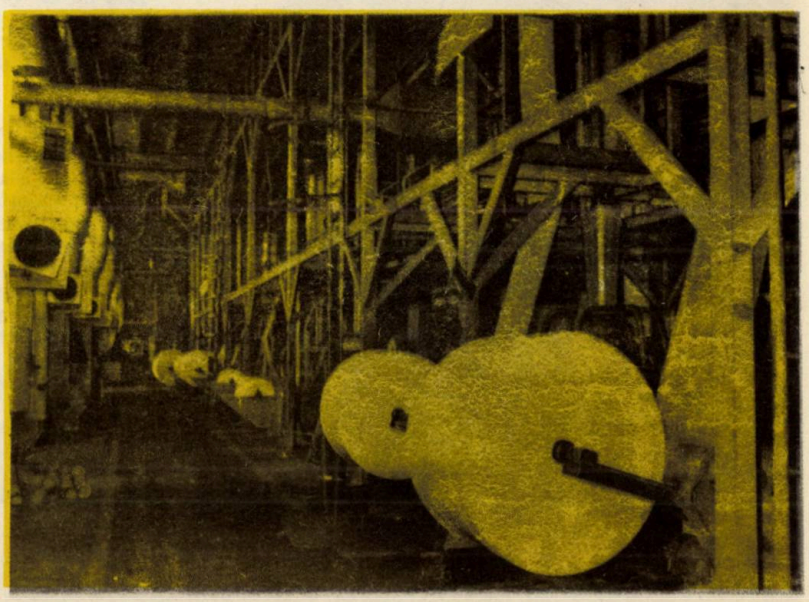

• OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM BACĂU •

Str. N. BALCESCU nr. 14, tel. 931/18980 ; telex 21227

SLĂNICUL MOLDOVEI ȘI MINA DE SARE „SALINA" TÎRGU OCNA :

Vila „Racoviță"

Stațiunea Slănic-Moldova și-a căpătat un strălucit renume în țara noastră și în afara granițelor pentru calitățile terapeutice ale celor peste 20 de izvoare de ape minerale, pentru clima și așezarea sa pitorească. Stațiunea este situată în Carpații Răsăriteni, la sud-vest de orașul Tîrgu Ocna, în munții Oituz, pe valea riului Slănic, la o altitudine de 530 m. Accesul în stațiune : cu trenul pînă la gara Tîrgu Ocna și de aici cu autobuzul pe DN 12 B (18 km).

FACTORI NATURALI DE CURĂ

Principala bogăție a stațiunii Slănic-Moldova o constituie izvoarele de ape minerale : cloruro-bicarbonatate, sodice, carbo-gazoase, ușor sulfuroase, atermale, de compoziție și concentrație diferită ;

Climatul de cruțare – slab excitant ; Mofeta.

INDICAȚII TERAPEUTICE

- Afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe.
- Afecțiuni hepato-biliare.
- Afecțiuni respiratorii.
- Afecțiuni O.R.L.
- Boli de nutriție și metabolism.
- Afecțiuni neurologice periferice.
- Afecțiuni ale rinichilor și căilor urinare.

Ca boli asociate : afecțiuni reumatismale degenerative și abarticulare, afecțiuni cardiovasculare, endocrine, ginecologice, nevroze astenice, boli profesionale.

„O POARTĂ A SĂNĂTĂȚII DUMNEAVOASTRĂ"

...ȘI, CA PE FIECARE POARTĂ, ÎNCERCAȚI SĂ O DESCHIDEȚI !

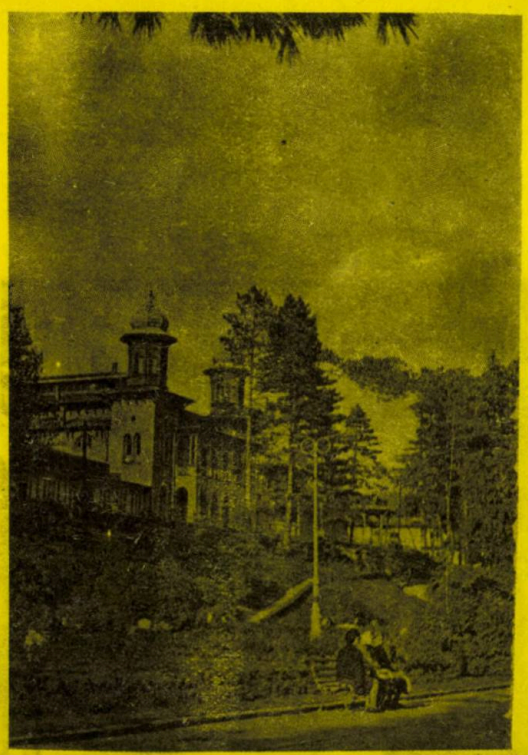

Aspect din stațiune

TRATAMENT FĂRĂ MEDICAMENT

Apreciat ca o componentă de bază a tratamentului căilor respiratorii ce se efectuează în stațiunea Slănic Moldova, noul tratament al astmului bronșic, care exclude în totalitate medicamentația, se realizează într-un loc special amenajat, la o adîncime de 130 m, în Sanatoriul subteran din mina de sare de la Tg. Ocna.

Interiorul acestui loc miraculos se prezintă sub forma unor suite de camere imense, separate între ele de pereți din sare nefinisați, ce asigură generarea de particule din sare sub formă de aerosol salin.

Sanatoriul este dotat cu un cabinet medical, paturi pentru odihnă, fotolii, scaune, grup social, căști de protecție, bufet alimentar, ca și mijloace de agrement : jocuri șah, remy, tenis etc.

Tratamentul este condus de un colectiv de cadre medicale de specialitate deosebit de competente din stațiunea Slănic Moldova.

Pentru efectuarea unei cure complete, pacienții beneficiază de cazare și masă în stațiunea Slănic Moldova, pe durata unei serii de 20 zile, iar zilnic, cu autocare speciale, se face deplasarea în sanatoriu pentru cura salină de patru ore (timp în care se execută un program special de gimnastică respiratorie, ușoare alergări, plimbări, mișcări libere etc.).

Noul tratament este solicitat, an de an, de mii de pacienți, iar eficacitatea lui este de-a dreptul spectaculoasă. O importantă sursă de sănătate, deci, care sporește caratele „Perlei Moldovei" !...

Gh. A.

REȚINEȚI : Stațiunea este deschisă în tot timpul anului, atît pentru odihnă cît și pentru cură balneară. În perioada sezonului rece, locurile pot fi solicitate și direct la dispeceratul stațiunii, telefon 933/4 82 00 ; telex 2 15 24.

INFORMAȚII : O.J.T. Bacău, str. N. Bălcescu 14. Tel. 931/1 89 80. Telex 2 12 27 și prin toate Oficiile Județene de Turism din țară.

TEHNOTON

ÎNTREPRINDEREA TEHNOTON IAȘI

aspect exterior

„TEHNOTON", întreprindere modernă din municipiul Iași, al cărei profil de fabricație cuprinde următoarele grupe de produse :

- **aparate RADIO, bunuri de larg consum ;**
- **echipamente profesionale de radiocomunicații ;**
- **echipamente de televiziune cu circuit închis ;**
- **componente electronice ;**
- **produse de electronică industrială.**

Caracterizate prin nivel tehnic ridicat, comparabile cu produse similare de pe piața mondială, produsele întreprinderii TEHNOTON sînt realizate prin asocierea de tehnologii avansate cu utilizarea unor componente electronice performante.

Gama produselor din familia RADIO cuprinde :

radioreceptoare portabile mici, medii și mari, radioreceptoare staționare mono și stereo, sisteme muzicale stereofonice ; radiocasetofoane mono și stereo portabile ; receptoâre și radiocasetofoane auto, picupuri, incinte acustice, jocuri electronice, alimentatori de curent continuu, produse HI-FI, etc.

Deși la această grupă de produse piața mondială este alimentată de producători cu renume, printr-o alegere atentă a gamei sortimentale a modelelor și performanțelor, produsele întreprinderii se bucură de succes pe piețele tuturor continentelor.

Modernizări tehnologice și proceduri moderne de control asigură bunurilor de larg consum electronice garanții de calitate suplimentare.

întreprinderea pentru produse radiotehnice de larg consum și echipamente de radiocomunicații profesionale

șos. țuțora 43-iași 6600 ; telefon 981-35660 ; telex 22273

vă recomandă:

LEI 11800

SISTEM MUZICAL Stereo 2201

R.C.auto 2341

LEI 600

LEI 4140

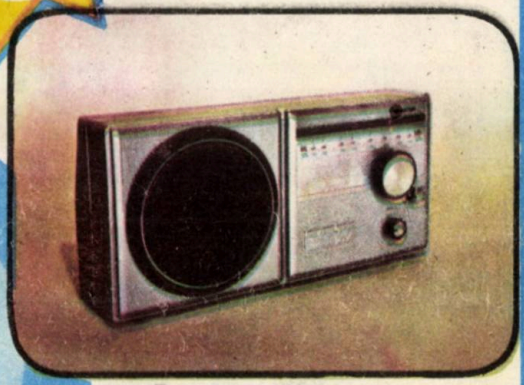

R.R. DUO

LEI 5600

R.C. 2320

Aspect interior

text publicitar C-tin PLOP

SUMAR — ALMANAH „CONVORBIRI LITERARE" 1987

CONVORBIRI LITERARE: „Semne bune anul are! — 7; „CONVORBIRI LITERARE" — 120 (L. DUMBRAVĂ: Retrospectiva „CONVORBIRI") — 10; Vasile IANCU: Iașul sau cultul valorilor perene — 21.

ISTORIA PRINTRE NOI

D. IVĂNESCU: Presa străină și Războiul de Independență — 28; Sorin RADU: Pagini de eroism: Mărăști, Mărășești, Oituz — 30; I. DUMITRU: Românii pe baricadele revoluției germane de la 1848 — 32; D. IVĂNESCU: Marea răscoală — 34; L. EȘANU: Organizația „Frontului păcii" (50 de ani de la înființare — 37.

OAMENI, FAPTE, ÎNTÎMPLĂRI...

C. ELENA: Un eveniment: prima ediție integrală a cronicii lui Gheorghe ȘINCAI — 42; Liviu PAPUC: Un om al epocii sale: Constantin HURMUZACHI — 40; Rodica-Eugenia ANGHEL: Un savant „cronicar de artă plastică": Petru PONI — 43; Elisabeta ISANOS: Străbunii uitați — 45; Elena COZMA: Un proces neobișnuit și un boier cărturar — 46.

OCHII CĂLĂTORULUI

Valentin CIUCĂ: Veneția în culorile picturii — 48; Nicolae BUSUIOC: Prin Tbilisi orașul lui Rustaveli — 50; Ștefan AVĂDANEI: Jurnal american — 52; Constantin COROIU: Shakespeare cel tînăr — 56; Grigore ILISEI: Samarkand „minunatul chip al pămîntului" — 58; Amita BHOSE: India — leagăn al miturilor — 61; Liviu PENDEFUNDA: Spre Luxemburg (note de călătorie) — 63; Ion HALIBEI: Impresii din Istanbul (note de călătorie) — 64; Constantin CHIFANE-DRĂGUȘANI: La Wawel — un mileniu de istorie a Poloniei — 65; Dr. Benone PUȘCĂ: Survolînd Marele zid — 66.

VENEA... PE SIRET

Corneliu STURZU: Venea pe Siret — 68; Ion POPESCU-SIRETEANU: Siret — fișe dintr-o monografie — 69; Ion PARANICI: Între chimie și „grădina liniștii" — 70; Ion BELDEANU: Porțelan de DOROHOI — 72; Constantin COROIU: Noua biografie a unui oraș — 73; Cristian LIVESCU: Modernitatea tradiției, tradiția spiritului modern — 75; Calistrat COSTIN: Bacăul sau... starea de Bacovia — 77; Florin MUSCALU: Bîrsești — creanga de aur a Vrancei — 78; Mircea IONESCU: Galați, un oraș între istorie și viitor — 79.

DE PRIN LITERATURĂ ADUNATE

Clara MALRAUX: Întîlnirea (traducere de Ecaterina ILISEI) — 81; Eugenio MONTALE: Timpul nostru (Traducere de Mirela TALAȘMAN) — 84; Dana DIACONU: Federico — surîs și neliniște — 85; Federico GARCIA LORCA: Itinerarii tinere din Spania (traducere de Dana DIACONU) — 87; Pierre DAC: Mica publicitate (prezentare și traducere de Al. CĂLINESCU) — 88; Henri CORNELIUS: Dies irae (traducere de Petruța SPÎNU) — 91; Ilie DODEA: Comprimate — 93; Hervé BAZIN: Răul dulcele de el... (traducere de Corina DIMITRIU) — 94; Tabák ANDRÁS: Trenulețul electric (în românește de Ana Vâlcu și Doina FLOREA — 97; Reflecții și maxime — 99; Boris VIȘINSKI: Evadații (în românește de Doina FLOREA-CIORNEI) — 100.

CAREURI

Serghei COLOȘENCO: Plastică ieșeană, Literară, Zile de iarnă, Superlative geografice, Rîuri, Mai, Perpessicius, Arcuri, 1, 2, 3 — 102; Puiu BRANER: Personalități ieșene, Copertă literară — 105.

PRINTRE ÎNȚELEPȚI ȘI „ÎNȚELEPȚI"

Levi-STRAUSS în 33 de cuvinte (traducere de Marina MUREȘANU IONESCU) — 107; E. M. CIORAN: Confesiune (prezentare și traducere de Marina Mureșanu-IONESCU — 108; Mieczyslaw JASTRU: De ce trudești atîta, Leonardo? (Prezentare și traducere: Natalia CANTEMIR) — 109; Copiii lumii nu au nevoie de arme — 110; Achille CAMPANILE: Viața lui Socrate (traducere de Eleonora CÂRCĂLEANU) — 112; Achille CAMPANILE: Măgarul lui Buridan (traducere de Eleonora CÂRCĂLEANU) — 113; De ce scrieți: (Rafael ALBERTI, Jorge AMADO, Isaac ASIMOV, Heinric BÖLL, Jorge Luis BORGES, Ray BRADBURY, Antony BURGESS, Erskine CALDWELL, Mircea DINESCU, Lawrence DURELL, Friedrich DURRENMATT, Umberto ECO, Max FRISCH, Carlos FUENTES, Gabriel GARCIA MARQUEZ, William GOLDING, Gunter GRASS, Graham GREEN, Nicolas GUILLEN, Abe KOBO, Alberto MORAVIA, Augusto ROA-BASTOS, Alain ROBBE-GRILLET, Ernesto SABATO, Françoise SAGAN, Jaroslav SEIFERT, Georges SIMENON, Michel TOURNIER, John UPDIKE, Mario Vargas LLOSA, Kurt VONNEGUT, Christa WOLF (traducere de Daniel DIMITRIU) — 114.

PUȚINĂ MUZICĂ, VĂ ROG!

Laurențiu ȘOITU: Enescu și prietenii săi — 119; Antologia umorului — 120; Val GAFTA: Cvintet pentru cei patru „VOCES" — 121; Alexandru CĂRĂUȘU: Personalități ale jazzului — 124; Alexandru VASILIU: Repere stilistice: Jazzul românesc — 125.

NU NUMAI PE 36 mm

Sorin ILIESCU: Alte noi și vechi dedesubturi de la Hollywood — 128; Anca-Maria RUSU: Doi cineaști în vogă: Milos Forman și Clint Eastwood — 133.

DE-ALE LITERATURII

Hervé HAMON, Patrick ROTMAN: Premii de sezon (prezentare și traducere de Mihai Dinu Gheorghiu) — 139; Philippe RENARD: Umberto Eco cîștigă premiul (în românește de Al. CĂLINESCU) — 140; Arthur MILLER: Despre distanțe (traducere de P. LIVIU) — 143; Mircea ISPIR: Autograf — 144; Dan HATMANU: Literatură și artă plastică — 145; Gabriela AGAFIȚEI: Literatură și artă plastică — 146; Adrian PODOLEANU, Liviu SUHAR, Ion NEAGOE, Autograf plastic — 146; Horia ZILIERU: Întru creșterea limbii românești; Carte de vizită — 148; O istorie a artei ieșene în imagini — 150; Emil NICOLAE: Rodin despre femeie sau filosofia modelului dominant — 152; Salvador DALI — „La vie secrete de Salvador DALI" (traducere și adaptare de Aurel DUMITRAȘCU) — 154.

UMOR

Hugh VICKERS: „Panică la operă" (în românește de Cecilia CĂLINESCU) — 159; Leonid TREER (U.R.S.S.): În căutarea vieții liniștite; Oleg CEARUȘNIKOV (U.R.S.S.): Teribilă nervozitate; Murphologia (traduceri de Natalia CANTEMIR) — 161; Boris VOVK (U.R.S.S.): Săptămîna, Volodimir TRISCIUK (U.R.S.S.): Jubileu, Boris RIȚKOV (U.R.S.S.): Acest colectiv sensibil, Victor ENDEBERIA: A ajutat (traduceri de Kolea KURELIUC) — 163; SAKI: Sexul care nu cumpără; Filboid Studge: povestea unui șoarec salvator (Prezentare și traduceri de Florența POPA) — 164; Constantin MATEI: Ipostaze de... rîs — 167; Epigrame de și cu George LESNEA și Florin Mihai PETRESCU — 167; George LESNEA: Epigrame — 168; Florin Mihai PETRESCU: Epigrame — 168; Margareta FAIFER: Catrene — 169; V. D. POPA: Fabule milimetrice — 170; Costache PLĂCINTĂ: Epigrame — 171; Dan GIOSU: Parodii — 171; Luigi PUIU: Aforisme — 171; Vicențiu DONOSE: O posibilă „poștă a redacției" — 172; Felurimi — 173; Gheorghe GROSU: În patru rînduri — 174.

AMALGAM

Madeleine KARACAȘIAN: România în enciclopedia armeană — 176; Laurențiu TUDOSIE: Oameni cu memorie ieșită din comun — 177; P. LUIGI: Știați că... — 177; Avram D. TUDOSIE: Anecdote — 177; M. BUSUIOC: Enigmistică — 178; Luigi PUIU: Aforisme — 179; Costache PLĂCINTĂ: Apropouri — 180; Viorica UNGUREANU: Proverbe și cugetări africane — 180; Mircea ANTIM: Parodii — 181; L. VASILIU: Ipostaze ale femeii în poezia actuală — 183; L. V. DELAPOGOR: Parodii — 183; René DUDA: Longevitate și creativitate la scriitori — 184; Mircea TRIFU: Decalogul actorului — 185; Luiza PĂRVU: Anecdote — 185; Gheorghe GROSU: Rondelul scopu-

lui — 185 ; Mihai Eugen AVĂDANEI — Anecdote (traducere și adaptare) — 186 ; Gheorghe GROSU : Mic dicționar — 187 ; George PRUTEANU : Scrisori (schiță de moravuri literare) — 188 ; Eusebiu CAMILAR : Epigrame (prezentare de Constantin CĂLIN) — 189 ; Ilie DODEA : Epigrame — 190 ; G. P. : Divina parodie — 191 ; Geo NICHITA : Epigrame — 191.

SPORT

Ing. B. PONOMAREV : Campionatul mondial de șah a împlinit 100 de ani (1886—1986) — 193 ; Cele 30 de meciuri pentru titlul mondial : Amintiri despre Mihail Sadoveanu, „șahistul" — 195 ; N. P. Alexandru KOTOV : Alb și negru (Dintr-un meci pentru titlul de campion al lumii) — 198 ; GRIG : Fiesta mexicană, ornicul fotbalului și revanșa lui Maradona — 203 ; Mircea GRĂDINARU : Amintiri din fotbalul ieșean — 205 ; Reporter (Y08DER) : În lumea radioamatorilor — 206.

ATENȚIE : NU NUMAI AVENTURI !

A opta plagă (traducere, prezentare și adaptare de I. SORIN) — 208 ; Cu Frédéric DARD — autorul lui SAN-ANTONIO (în românește de Magda Jeanrenaud) — 211 ; Peter CHEYNEY : Damele-s așa de aiurite (traducere Luiza PÂRVU) — 212 ; Ross Mac DONALD : Goana după umbre (traducere de Ioan GIURGEA și Luiza PÂRVU) — 213 ; Robert Edward ECKELS : „Substituirea" (traducere de Liviu PAPUC) — 219 ; Boileau NARCEJAC : Orhideea roșie (traducere de Titus CEIA) — 220.

LITERATURĂ S.F.
GÎNDIND LA VIITOR

Ionel DOROFTE : Operațiunea selena — 2000 — 227 ; Costache PLĂCINTĂ : Apropouri — 231 ; Alina NOUR : Un extraterestru în pijama — 232 ; Stephen KING : Camioanele (traducere de Valeriu DINESCU) — 234 ; H. B. HICKEY : Hilda (traducere de Sorin SIMION) — 239 ; Arthur C. CLARKE : În inima cometei (traducere Mihai Eugen AVĂDANEI) — 240.

POESIS

Semnează : Sergiu Adam, Liviu ANTONESEI, Paul BALAHUR, Ion BELDEANU, Emil BRUMARU — 244 ; Ion CHIRIAC, Ion CHIRIC, Mariana CODRUȚ, Vasile CONSTANTINESCU, Calistrat COSTIN — 245 ; Adi CRISTI, Nichita DANILOV, George DAMIAN, Georgeta EFTIMIE, Vasile FILIP, Al. I. FRIDUȘ, Ovidiu GENARU — 246 ; Dan GIOSU, Ion HURJUI, Virgil HUZUM, Carmelia LEONTE, Emilian MARCU — 247 ; Florin MUSCALU, Marcel MUREȘEANU, Aura MUȘAT, Emil NICOLAE, Nicolae PANAITE, Liviu PENDEFUNDA, Mircea POPOVICI — 248 ; Tamara PINTILIE, Dorin POPA, George POPA, Constantin PRICOP, Ioanid ROMANESCU, Zaharia SÂNGEORZAN — 249 ; Paul SÂN-PETRU, Cassian Maria SPIRIDON, Valeriu STANCU, Corneliu STURZU — 250 ; Liviu Ioan STOICIU, Nicolae TURTUREANU, Constantin ȘTEFURIUC, Aurel ȘTEFANACHI — 251 ; Nicolae ȚATOMIR, Haralambie ȚUGUI, Lucian VALEA, Lucian VASILIU, Sterian VICOL, Octavian VOICU — 252 ; Horia ZILIERU — 253.

Citiți „CONVORBIRI LITERARE"

REVISTĂ DE LITERATURĂ, EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.S.R.

în fiecare număr :

- **poezie și proză originală**
- **comentarii la cele mai importante cărți nou apărute**
- **sinteze, eseuri, portrete, opinii critice**
- **traduceri din literatura străină**
- **o pagină de „convorbiri literare prin corespondență" și „prezențe la Junimea"**

Prețul unui abonament este de :

15 lei pe 3 luni

30 lei pe 6 luni

60 lei pe 12 luni

Abonamentele se primesc la toate oficiile poștale din țară precum și la difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții.

89108

BIBLIOTECA ORĂȘENEASCĂ
JIMBOLIA

Apărut 1986. Bun de tipar 25.IX.1986.
Coli tipo 35,5. Format 8/61×86.

Tiparul executat sub cd. 141. la Întreprinderea Poligrafică Iași, str. 7 Noiembrie 49.

Lucrarea a fost tipărită pe hîrtie fabricată de I. H. Bușteni

almanah '87

120 ANI DE LA APARIȚIA REVISTEI

CONVORBIRI LITERARE

Lei 30 2000